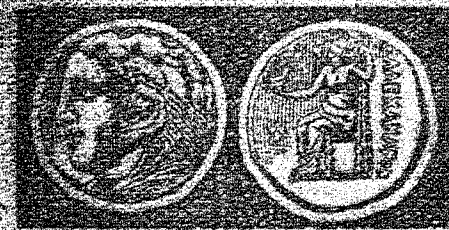

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟ ΠΡΟΣΩΠΟ

ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ

ΕΜΠΟΡΟΝΟΜΙΑ

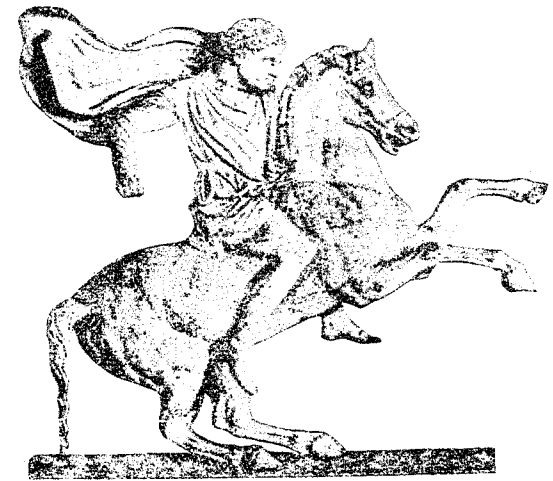

1910

ΕΠΙΣΤΗΜΗ
ΤΩΝ ΜΑΚΕΔΟΝΩΝ
ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

ΜΑΚΕΔΟΝΙΚΟΝ ΗΜΕΡΟΛΟΓΙΟΝ

ΕΠΕΤΗΡΙΣ
ΤΩΝ ΜΑΚΕΔΟΝΩΝ

1910

ΕΤΟΣ Γ'

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

ΤΥΠΟΙΣ ΚΑΤΑΣΤΗΜΑΤΩΝ "ΑΥΓΗΣ", ΑΘΑΝΑΣΙΟΥ Α. ΠΑΠΑΣΠΥΡΟΥ
ΟΔΟΣ ΔΕΚΑ, ΕΤΟΣ ΣΙΜΟΝΟΠΟΥ

1909

Οι ουρανοί ἀνοίγονται γὰρ οὐρανὸν καὶ ἔρη,
καὶ ἄνεμος φέρεται τὴν φωνὴν τῆς κνώσης,
καὶ ἡ ψυχή ἀναβάντος εἰς οὐρανὸν ἄρουρος,
καὶ ἡ ψυχή τῆς ψυχῆς ἀναβάντος βίου,
καὶ ἡ ψυχή τῆς ψυχῆς ἀναβάντος βίου,
καὶ ἡ ψυχή τῆς ψυχῆς ἀναβάντος βίου,
καὶ ἡ ψυχή τῆς ψυχῆς ἀναβάντος βίου,
καὶ ἡ ψυχή τῆς ψυχῆς ἀναβάντος βίου,
καὶ ἡ ψυχή τῆς ψυχῆς ἀναβάντος βίου,
καὶ ἡ ψυχή τῆς ψυχῆς ἀναβάντος βίου,
καὶ ἡ ψυχή τῆς ψυχῆς ἀναβάντος βίου,
καὶ ἡ ψυχή τῆς ψυχῆς ἀναβάντος βίου,
καὶ ἡ ψυχή τῆς ψυχῆς ἀναβάντος βίου,
καὶ ἡ ψυχή τῆς ψυχῆς ἀναβάντος βίου,

*A! Σὺς πόσι ἠτίσεις γυνὴν ἀναβάντων βίου,
καὶ ἡ ψυχή τῆς ψυχῆς ἀναβάντος βίου,
καὶ ἡ ψυχή τῆς ψυχῆς ἀναβάντος βίου,
καὶ ἡ ψυχή τῆς ψυχῆς ἀναβάντος βίου,
καὶ ἡ ψυχή τῆς ψυχῆς ἀναβάντος βίου,
καὶ ἡ ψυχή τῆς ψυχῆς ἀναβάντος βίου,
καὶ ἡ ψυχή τῆς ψυχῆς ἀναβάντος βίου,
καὶ ἡ ψυχή τῆς ψυχῆς ἀναβάντος βίου,
καὶ ἡ ψυχή τῆς ψυχῆς ἀναβάντος βίου,
καὶ ἡ ψυχή τῆς ψυχῆς ἀναβάντος βίου,
καὶ ἡ ψυχή τῆς ψυχῆς ἀναβάντος βίου,*

Εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν

Ἐκ τῆς Κωνσταντινούπολιν

ΒΑΣΙΛΕΙΟΝ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

ΤΟ ΠΡΟΤΕΡΟΝ ΤΩΝ ΕΚΛΕΓΜΕΤΙΚΩΝ ΚΑΙ ΤΗΣ ΔΗΜΟΣΙΑΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΕΩΣ

Προς τοὺς Ἐπιθεωρητὰς τῆς Μέσης Ἐκπαιδεύσεως,
τοὺς Γενικοὺς καὶ Διευθυντὰς τῶν Διδασκαλείων καὶ Ἐμπορι-
κῶν Σχολῶν, τοὺς Σχολάρχας καὶ Ἐπιθεωρητὰς τῶν Δημοτικῶν
Σχολείων τοῦ Κράτους.

Ἡ ἐξ εὐνῆς ἀπαιτούμενη καὶ ἀσφαλὴς γνῶσις τῆς Μακεδονίας
καὶ τῆς πολιτικῆς ἐκείνης ἀνάγκη, ἣς ἡ σημασία οὐδένα λανθάνει. Καὶ πᾶς
μὲν ἕλεος ποιήτης δεῖν νὰ γνῶσκει κατὰ βάθος τὴν Μακεδονίαν καὶ τὰ
κατὰ τὴν ἐκείνην ἐξελίξις μάλιστα οἱ λειτουργοὶ τῆς ἐκπαιδεύσεως καὶ ἡ σπου-
δαία ἡ ἀνάγκη ἡ ἐκείνη καὶ τὸ ἔργον τοῦ μέλλοντος.

Ἐπεὶ οὖν οὐδὲν ἐπιθυμοῦμεν νὰ συντελέσωμεν εἰς τὴν πληροστέ-
ραν καὶ ἀσφαλέστεραν γνῶσιν τῶν τῆς Μακεδονίας, ἣς τὴν τε χώραν καὶ τὸν
λαόν της βαθύτερον γνῶσισμεν, τοσούτω μᾶλλον ἢ ἀγαπήσωμεν, ἐργαζο-
μεν ἵνα ἐπιτύχῃς ἀναστήσωμεν ἐμὴν τὴν συνημμένην ἀγγελίαν τοῦ Μακεδονικοῦ
συντάξεως ὁ Μέγας Ἀλέξανδρος (μετονομασθέντος νῦν εἰς Παμμακεδони
καὶ περὶ ἐκδόσεως Μακεδονικοῦ Ἡμερολογίου, οὗ τὴν κατὰ τὸ δυνατόν
ἐπιτιμὴν διδάσκειν κρίνομεν συντελεστικωτάτην πρὸς τὸν σκοπόν.

Ἡ ἐπεὶ πάντως ἐνενοῦς προαίρεσις τῶν λειτουργῶν τῆς παιδείας τυ-
χάνει γνῶσιν κατ'ἀκολουθίαν πεποιθᾶμεν τῇ φιλοτιμίᾳ καὶ ἀποτελεσματικῇ
ἐμῶν καὶ τῶν ἐφ' ἡμᾶς ἐνεργείᾳ πρὸς σύστασιν τοῦ «Μακεδονικοῦ Ἡμερο-
λογίου» ταῖς βουλομένοις ν'ἀποκτήσῃ τοῦτο.

Ἐν Ἀθήραις τῇ 10 Δεκεμβρίου 1907.

Ὁ Υπουργός
Α. ΣΤΕΦΑΝΟΠΟΥΛΟΣ

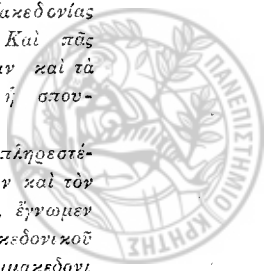
Σ. Μ. Παρίσης

ΝΩΣΤΗ

τῆς ἀνεπιθύμητης
ἐπιτιμῆς

ΤΟΙΣ

ΥΠΕΡ ΤΗΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ
ΑΓΩΝΙΣΑΜΕΝΟΙΣ

*Μεγαλὸν τῆς τυραννείας
εἰς ἐρείσασαι ὁ χρόνος.
εἶδε μὲν σοῦ νειώσις
καὶ ἡ δόξα καὶ ὁ δόξος.*

«Δεῖ καρτερεῖν ἐπὶ τοῖς παροῦσι
καὶ θαρρεῖν περὶ τῶν μελλόντων»

ΙΣΟΚΡΑΤΟΥΣ

*Ὅσον τοῦρμος οὐλε γίσι
οὐλε κοινωνία δαίγμα
τὸν παρὰ δεισον εἰς αἶδον
τὸ δειρὸν μεταβίγξει.*

[Handwritten signature]

ΠΑΜΜΑΚΕΔΟΝΙΚΟΝ
ΣΥΛΛΟΓΟΝ
ΠΑΜΜΑΚΕΔΟΝΙΚΟΥ ΣΥΛΛΟΓΟΥ
(1908—1910)

Πρόεδρος.	ΙΩΑΝΝΗΣ ΔΕΛΛΙΟΣ, <i>λυκειαρχης.</i>
Ἀντιπρόεδρος.	ΧΑΡΙΣΗΣ ΠΟΥΛΙΟΣ, <i>καθηγητής.</i>
Γενικός Γραμματεὺς.	ΑΝΔΡΕΑΣ ΑΡΒΑΝΙΤΗΣ, <i>ιατρός.</i>
Εἰδικὸς Γραμματεὺς.	ΙΩΑΝΝΗΣ Α. ΜΙΧΑΗΛΙΔΗΣ, <i>δικηγόρος.</i>
»	ΕΥΛΟΓΙΟΣ ΚΟΥΡΙΑΛΑΣ, <i>φοιτ. τῆς Φιλ.</i>
»	ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ ΡΑΚΤΙΒΑΝ, <i>ἔμπορος.</i>
Ταμίας	ΘΕΟΦΑΝΗΣ Α. ΒΑΣΙΛΕΙΑΔΗΣ, <i>δικηγόρος.</i>
Ἐφορος τῆς Βιβλιοθ.	ΞΕΝΟΦΩΝ ΑΝΤΩΝΙΑΔΗΣ, <i>ὑπολοχαγός.</i>
Κοσμητῶν	

Σύμβουλοι

ΧΡΗΣΤΟΣ ΓΕΩΡΓΙΑΔΗΣ, *ιατρός.*
ΠΕΤΡΟΣ ΔΗΜΗΤΡΟΦΣΚΗΣ, *εργολήπτης.*
ΕΜΜΑΝΟΥΗΛ ΔΡΑΓΟΥΜΗΣ, *μεταλλειολόγος.*
ΝΙΚΟΛΑΟΣ ΔΟΥΜΠΙΩΤΗΣ, *λοχαγός.*
ΖΗΣΗΣ ΖΑΜΑΝΗΣ, *καθηγητής.*
ΙΩΑΝΝΗΣ ΘΕΟΔΩΡΙΔΗΣ, *ιατρός.*
ΙΩΑΝΝΗΣ ΙΩΑΝΝΙΔΗΣ, *καθηγητής.*
ΚΩΝΣΤ. ΝΟΥΣΚΑΛΗΣ, *ιερεύς.*
ΣΠΥΡΙΔΩΝ ΝΟΥΣΚΑΛΗΣ, *ιατρός.*
ΣΤΑΜΑΤΙΟΣ ΠΑΠΑΔΑΖΑΡΟΥ, *δικηγόρος.*

ΤΩΙ ΑΝΑΓΝΩΣΤΗΙ

Ὁ Παμμακεδονικὸς Σύλλογος προεβίων ἐκ τῆς συνενώσεως πάντων τῶν ἐν Ἀθήναις Μακεδον. Σωματείων ἐπιδιώκει τὴν συνένωσιν πάντων τῶν παροικούντων ἐνταυθα τε καὶ ἐν Πειραιεὶ Μακεδόνων εἰς κοινὴν τινα ὑπὲρ τῆς Μακεδονίας μέριμναν, ἥτις πρὸς τισιν ἄλλοις ἀποβλέπει καὶ εἰς τὸ νὰ καταστήσῃ μᾶλλον γνωστὴν τὴν περιμάχητον χώραν καὶ ἀναπτύξῃ ζωηρὸν τὸ ὑπὲρ αὐτῆς ἐνδιαφέρον. Ὡς ἐν δὲ τῶν πρὸς τοῦτο συντελεστικῶν μέσων ἐθεώρησε καὶ τὴν κατ' ἔτος ἔκδοσιν ἡμερολογίου, ἐν ᾧ ἐκτίθενται πλὴν ἄλλων αἱ ὕλικαὶ καὶ ἠθικαὶ δυνάμεις, ἃς κέκτηται ὁ ἐν αὐτῇ Ἑλληνισμός.

Καὶ τὸ νῦν ἐκδιδόμενον ἡμερολόγιον τοῦτο, τρίτον ἀπὸ τῆς ἐνάρεξως τῆς ἐκδόσεως αὐτοῦ, πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον στοιχεῖ. Καὶ ἐν αὐτῷ δηλαδὴ ὡς καὶ ἐν τοῖς ἡμερολογίοις τῶν δύο προηγθέντων ἐτῶν ὁ ἀναγνώστης θέλει ἴδῃ, ὅτι ὁ ἐν αὐτῇ Ἑλληνισμὸς συντεταγμένος εἰς κοινότηας αὐτοτελεῖς καὶ ἀκμαίας ζῆ πιστὸς εἰς τὰς θρησκευτικὰς καὶ φυλετικὰς αὐτοῦ παραδόσεις, παιδεύεται ἐν τῇ πατρίᾳ αὐτοῦ γλώσση καὶ ἔχει ζωηρότατα ἀνεπτυγμένον τὸ ἐθνικὸν αὐτοῦ συναίσθημα ὑπεραμυνόμενος θαρραλέως καὶ σθεναρῶς, ὅταν ζητῶσι ν' ἀμφισβητήσωσιν ἢ διὰ τῆς βίας ν' ἀλλοιώσωσι τὴν ἐθνικὴν αὐτοῦ ὑπόστασιν, ὅπως κατὰ τοὺς ἔσχάτους τούτους χρόνους χάριν πολιτικῶν σκοπῶν ἐπεχειρήθη ὑπὸ τῶν ἐχθρῶν αὐτοῦ. διὰ δὲ τῆς μορφώσεως, τῆς δραστηριότητος, τοῦ ἔμπορικοῦ καὶ βιομηχανικοῦ αὐτοῦ πνεύματος ἀποτελεῖ ἐν τῶν ζωτικωτάτων στοιχείων τῆς χώρας.

ΚΙΝΗΤΑΙ ΕΟΡΤΑΙ

<p>Τὸ Τριημέριον ἀρχεται τῇ 7 Φεβρ. Ἡ Ἀποκριὰ ἀρχεται τῇ 21 Φεβρ. Ἡ Μεγ. Τεσσαρακοστή ἀρχεται τῇ 1 Μαρτίου. Τῶν Βαθῶν 11 Ἀπριλίου. Μεγάλη Παρασκευή 16 Ἀπριλίου. Τὸ Ἅγιον Πάσχα 18 Ἀπριλίου. Τῆς Ζωοδόχου Πηγῆς 23 Ἀπριλ.</p>	<p>Κυριακὴ τοῦ Θωμᾶ 25 Ἀπριλίου. Τῆς Ἀναλήψεως 27 Μαΐου, Πέμπτη Τῆς Πεντηκοστῆς 6 Ἰουνίου, Κυρ. Τῆς Ἁγίας Τριάδος 7 Ἰουνίου, Δευ- τέρα. Κυριακὴ Ἁγίων Πάντων 13 Ἰουν. Ἡ Τεσσαρακοστή τῶν Ἁγίων Ἀ- ποστόλων ἀρχεται τῇ 14 Ἰουν.</p>
--	---

ΦΑΣΕΙΣ ΤΗΣ ΣΕΛΗΝΗΣ

Ἰανουάριος.—Πρῶτον Τέταρτον 5. Πανσέληνος 12. Τελευταίον Τέταρτον 20. Νέα Σελήνη 28.
Φεβρουάριος.—Πρ. Τέταρτον 3. Πανσέληνος 11. Τελ. Τέταρτον 19. Νέα Σελήνη 26.
Μάρτιος.—Πρ. Τέταρτον 5. Πανσέληνος 12. Τελ. Τέταρτον 21. Νέα Σελήνη 27.
Ἀπρίλιος.—Πρ. Τέταρτον 3. Πανσέληνος 11. Τελ. Τέταρτον 19. Νέα Σελήνη 26.
Μάιος.—Πρ. Τέταρτον 3. Πανσέληνος 11. Τελ. Τέταρτον 18. Νέα Σελήνη 25.
Ἰούνιος.—Πρ. Τέταρτον 1. Πανσέληνος 9. Τελ. Τέταρτον 17. Νέα Σελήνη 23.
Ἰούλιος.—Πρ. Τέταρτον 1. Πανσέληνος 9. Τελ. Τέταρτον 16. Νέα Σελήνη 23. Πρ. Τέταρτον 31.
Αὐγουστος.—Πανσέληνος 7. Τελ. Τέταρτον 14. Νέα Σελήνη 21. Πρ. Τέταρτον 29.
Σεπτέμβριος.—Πανσέληνος 6. Τελ. Τέταρτον 12. Νέα Σελήνη 20. Πρ. Τέταρτον 28.
Ὀκτώβριος.—Πανσέληνος 5. Τελ. Τέταρτον 12. Νέα Σελήνη 20. Πρ. Τέταρτον 28.
Νοέμβριος.—Πανσέληνος 4. Τελ. Τέταρτον 10. Νέα Σελήνη 18. Πρ. Τέταρτον 26.
Δεκέμβριος.—Πανσέληνος 3. Τελ. Τέταρτον 10. Νέα Σελήνη 18. Πρ. Τέταρτον 26.

ΕΚΛΕΪΨΕΙΣ ΚΑΤΑ ΤΟ 1910

- 1) Ὀλικὴ ἔκλειψις τοῦ Ἡλίου ἀόρατος ἐν Ἑλλάδι 26 Ἀπριλίου.
- 2) Ὀλικὴ ἔκλειψις τῆς Σελήνης ἀόρατος ἐν Ἑλλάδι 11 Μαΐου.
- 3) Ὀλικὴ ἔκλειψις τοῦ Ἡλίου ἀόρατος ἐν Ἑλλάδι 20 Ὀκτωβρίου.
- 4) Ὀλικὴ ἔκλειψις τῆς Σελήνης κατὰ τὴν νύκτα τῆς 3—4 Νοεμβρίου ὁρατὴ ἐν Ἑλλάδι εἰσοδος εἰς τὴν σκιάν 0 ὥρ. 18', 9" π. μ. Ἐξοδος ἐκ τῆς σκιάς 3 ὥρ. 32', 6".

ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΣ—ΜΑΚΕΔΟΝΙΚΟΣ ΠΕΡΙΤΙΟΣ

ΕΝ ΚΩΝ/ΠΟΛΕΙ	ἡμέρας	ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ	
Ἡλίου ἀνατολὴ ὅρας		Ἡλίου ἀνατολὴ ὅρας	
1. 7,25	4,53	1. 7,18	5,01
10. 7,20	5,04	10. 7,14	5,11
20. 7,11	5,16	20. 7,06	5,22

*Ἐχει ἡμέρας 31. — Ἡ ἡμέρα ἔχει ὥρας 10, ἢ πλεονάζει 14.

*Ὁ ἥλιος εἰς τὸν ἰσημερινόν

†	Η.	Ν.	
†	1	14	Παρ. Ἡ ΠΕΡΙΤΟΜΗ τοῦ Χριστοῦ καὶ Βασιλεία τοῦ Μ. Ἁγία.
	2	15	Σάβ. Σιλβέστρου Πάπα Ῥώμης καὶ Θεοδοτῆς μάρτυρος.
	3	16	Κυρ. Μαλκίου τοῦ προφήτου καὶ Γουθίου μάρτυρος.
	4	17	Δευτ. Ἡ Σύναξις τῶν Ὁ' Ἀποστόλων καὶ Θεοκτίστου Ὁσ.
	5	18	Τρ. Παραμονὴ τῶν Φώτων Θεοπέμματον Θεωρᾶ. Νηστεία
†	6	19	Τετ. ΤΑ ἉΓΙΑ ΘΕΟΦΑΝΕΙΑ. Ἀγία.
†	7	20	Περ. Ἡ Σύναξις Ἰωάννου τοῦ Προδρομοῦ. Ἀγία.
	8	21	Παρ. Δομνίκης τῆς ὁσίας καὶ Γεωργίου τοῦ Χοζεβίτου.
	9	22	Σάβ. Πολυεύκτου μάρτυρος καὶ Εὐστρατίου τοῦ θαυματ.
	10	23	Κυρ. Γεηγορίου ἐπισκ. Νύσσης καὶ Δομετιανοῦ τοῦ Ὁσ.
	11	24	Δευτ. Θεοδοσίου τοῦ κοινοβιάρχου καὶ Ἀγαπίου Ἀρχιμ.
	12	25	Τρ. Τατιανῆς μάρτυρος.
	13	26	Τετ. Ἐρμούλου, Στρατονίκου καὶ Ἀγνῆς τῶν Μαρτύρων.
	14	27	Πέμ. Τῶν ἐν Σινᾷ καὶ Ραϊθῶ ἀναγεθέντων Πατέρων.
	15	28	Παρ. Ἰωάννου τοῦ Καλυβίτου καὶ Παύλου τοῦ Θηβαίου.
	16	29	Σάβ. Ἡ προσκύνησις τῆς Ἀλύσεως Πέτρου τοῦ Ἀποστ.
	17	30	Κυρ. Τοῦ δόλου Ἀντωνίου τοῦ Μεγάλου. Ἀγίλλᾳ τοῦ ὁσ.
	18	31	Δευτ. Ἀθανασίου καὶ Κυρίλλου Πατριαρχῶν Ἀλεξανδρείας

ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΣ

	19	1	Τρίτη Μακαρίου τοῦ Αἰγυπτίου καὶ Ἀρσενίου Κερκύρας.
	20	2	Τετ. Εὐθυσίου τοῦ Μεγάλου τοῦ ὁσίου καὶ Θεοφύλου.
	21	3	Πέμ. Μαξίμου τοῦ Ὁμολογητοῦ, Νεοφύτου μάρτυρος.
	22	4	Παρ. Τιμοθέου τοῦ Ἀποστόλου καὶ Ἀναστασίου τοῦ Πέρου.
	23	5	Σάβ. Κλήμεντος Ἱερομάτ. καὶ Ἀγαθαγγέλου μάρτυρος.
	24	6	Κυρ. Ζένης τῆς ὁσίας.
	25	7	Δευτ. Τοῦ ἁγίου Γεηγορίου τοῦ Θεολόγου.
	26	8	Τρίτη Ἐνοφώντος καὶ τῶν οὐν ἀδελφ.
	27	9	Τετ. Ἡ ἀνακομ. τοῦ λευκ. Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου.
	28	10	Πέμ. Ἐφραίμ τοῦ Σύρου. Χάρητος μάρτυρος.
	29	11	Παρ. Ἀνακομιδῆ λευκ. Γεηγορίου ἱερομ. καὶ Ἰγνατίου ἱερομ., τῶν ἐν Σαμοσατίαις 7. μαρτύρων.
†	30	12	Σάβ. Τῶν τριῶν Ἱεραρχῶν, Βασιλείου τοῦ Μ., Γεηγορίου τοῦ Θεολόγου καὶ Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου. Ἀγία.
	31	13	Κυρ. Κύρον καὶ Ἰωάννου τῶν Ἀναγύρων.

ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΣ—ΜΑΚΕΔΟΝΙΚΟΣ ΔΥΣΤΡΟΣ

ΕΝ ΚΩΝΙΝΟΠΟΛΕΙ		ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ	
Ήλιος ανατολή	δύσις	Ήλιος ανατολή	δύσις
1. 6,57	5,31	1. 6,53	5,36
10. 6,45	5,42	10. 6,42	5,45
20. 6,30	5,53	20. 6,29	5,55

*Έχει ημέρας 28.—*Η ημέρα έχει ώρας 11, ή νύξ 13.

Ο ήλιος εις τους Ίχθους.

Π.	Ν.	
1	14	Δευτ. Τυφώνος μάρτ. και Ἀναστασίου Νεομάρ. Ναυπλιέως.
2	15	Τρίτη Ἡ Ὑπαπαντή τοῦ Κυρ. ἡμῶν Ἰησοῦ Χρ. Ἀγρία.
3	16	Τετάρ Συμεῶν τοῦ Θεοδόχου και Ἀννης τῆς Προφήτιδος.
4	17	Πέμ. Ἰσιδώρου τοῦ Πηλουσιώτου.
5	18	Παρ. Ἀγάθης μάρτ., Πολυεύκτου Πατριάρχου
6	19	Σάβ. Βουκόλου ἐπισκόπου Σμύρνης.
7	20	Κυρ. Ἀρχή Τριφῶδ. Παρθενίου ἐπισκ. Λιμνιάκου και Δουκῆ τοῦ ὁσίου.
8	21	Δευτ. Θεοδώρου Στρατηγ., Ζαχαρίου Προφ., Μάρθας μάρτ.
9	22	Τρίτη Νικηφόρου μάρτ., Παγκρατίου ἐπισκόπου.
10	23	Τετάρ Χαλαλάμπους, ἱερομάρτυρος.
11	24	Πέμ. Βλασίου ἱερομάρτυρος, Θεοδώρας Ἀγούσης.
12	25	Παρ. Μελετίου ἀρχιεπισκόπου Ἀντιοχείας τοῦ Μεγάλου.
13	26	Σάβ. Μαρτινιανοῦ τοῦ Ὁσίου.
14	27	Κυρ. Ἀδξεντίου τοῦ Ὁσίου.
15	28	Δευτ. Ὀνησίμου τοῦ Ἀποστ. και Εὐσεβίου τοῦ Ὁσίου.
ΜΑΡΤΙΟΣ		
16	1	Τρίτη Παναφίλου μάρτυρ. και τῶν σὲν αὐτῶ.
17	2	Τετάρ Τῆς ἁγίας Μαρίας.
18	3	Πέμ. Λέοντος Πάπα Ῥώμης.
19	4	Παρ. Ἀρχιπύου, Φιλήμονος, Ἀπφίας Ἀποστ. και Φιλοθέης.
20	5	Σάβ. Λέοντος ἐπισκόπου Κατάνης.
21	6	Κυρ. Ἡ Ἀπόκριως. Τιμοθέου τοῦ ἐν Συμβόλοις και Εὐσταθίου Πατριάρχου Ἀντιοχείας.
22	7	Δευτ. Τῶν ἐν Ἐθνεῖσις Μαρτύρων.
23	8	Τρίτη Πολυκάρπου ἐπισκ., Πολυχρονίου ὁσίου.
24	9	Τετάρ Ἡ α' και β' εὐρεσις τῆς Τιμίας κεφαλῆς τοῦ Προδρόμου.
25	10	Πέμ.
26	11	Παρ. Ταρσίου ἀρχιεπισκόπου Κωνσταντινουπόλεως.
	12	Πορφυρίου ἐπισκόπου Γάζης.
27	13	Σάβ. Προκοπίου τοῦ Ὁμολογητοῦ.
28	14	Κυρ. Τῆς Τυρινῆς. Βασιλείου τοῦ Ὁμολογητοῦ.

ΜΑΡΤΙΟΣ—ΜΑΚΕΔΟΝΙΚΟΣ ΞΑΝΤΙΚΟΣ

ΕΝ ΚΩΝΙΝΟΠΟΛΕΙ		ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ	
Ήλιος ανατολή	δύσις	Ήλιος ανατολή	δύσις
1. 6,15	6,05	1. 6,10	6,04
10. 5,58	6,14	10. 6,02	6,13
20. 5,43	6,24	20. 5,46	6,24

*Έχει ημέρας 31.—*Η ημέρα έχει ώρας 12, ή νύξ 12.

Ο ήλιος εις τὴν Κριόν.

Π.	Ν.	
1	14	Δευτ. Καθαρά Δευτέρα. Εὐδοκίας ὁσιου., Σωφρονίου μ.
2	15	Τρίτη Ἡανξίου τοῦ Συγκλ., Εὐθαλίου, Εὐθαλίας μαρτύρων.
3	16	Τετάρ Ἐπιφανίου, Κλεονίκου και Βασιλείου μαρτύρων.
4	17	Πέμ. Γερασίμου τοῦ ὁσίου τοῦ ἐν Ἰουδαίῳ.
5	18	Παρ. Κόνωνος, Ἀγγελίου, Εὐλογίου, Ἐπιλαμπίου μαρτύρων.
6	19	Σάβ. Τῶν ψυχῶν. Τῶν ἐν Ἀμορίῳ 12 μάρτ.
7	20	Κυρ. Τῆς Ὁρθοδοξίας. Α' τῶν Νηστειῶν. Βασιλείως ἐπισκ. Χερσῶνος μετὰ τῶν λοιπῶν ἱερομ.
8	21	Δευτ. Θεοφράκτου ἐπισκ. Νικομηδείας.
9	22	Τρίτη Τῶν ἐν Σεβαστείᾳ 40 μαρτύρων.
10	23	Τετάρ Κοδράτου μάρτυρος και τῶν σὲν αὐτῶ.
11	24	Πέμ. Σωφρονίου ἀρχιεπισκόπου Ἱεροσολύμων.
12	25	Παρ. Θεοφάνους τοῦ ὁμολογητοῦ.
13	26	Σάβ. Ἀνακ. Δευτέρου Νικηφόρου ἀρχιεπισκ. Κων]πόλεως.
14	27	Κυρ. Β' τῶν Νηστειῶν. Βενεδίκτου τοῦ Ὁσίου.
15	28	Δευτ. Ἀγαπίου μάρτυρος και τῶν σὲν αὐτῶ.
16	29	Τρίτη Σαβίνου μάρτ. και Χριστοδόλου.
17	30	Τετάρ Ἀλεξίου τοῦ Ἀνθρώπου τοῦ Θεοῦ.
18	31	Πέμ. Κυρίλλου ἀρχιεπισκόπου Ἱεροσολύμων.
ΑΠΡΙΛΙΟΣ		
19	1	Παρ. Χριστόδου και Δαρείου μαρτύρων.
20	2	Σάβ. Τῶν ἐν τῇ μονῇ τοῦ Ἀγ. Σάββα ἀναιρεθέντων Πατέρων.
21	3	Κυρ. Γ' τῶν Νηστειῶν. Τῆς Σταυροεποσκηνήσεως. Ἰακώβου ὁσίου τοῦ ὁμολογητοῦ.
22	4	Δευτ. Βασιλείου ἱερομάρτ. ἐπισκόπ. Ἀγκύρας.
23	5	Τρίτη Νίκωνος ὁσιου., και τῶν 199 μαθητῶν αὐτοῦ.
24	6	Τετάρ Ζαχαρίου τοῦ ὁσίου.
25	7	Πέμ. Ὁ Εὐαγγελισμὸς τῆς Θεοτόκου. Ἀγρία.
26	8	Παρ. Ἡ Σύναξις τοῦ Ἀρχαγγέλου Γαβριήλ.
27	9	Σάβ. Ματρώνης τῆς ἐν Θεσσαλονίκῃ.
28	10	Κυρ. Α' τῶν Νηστειῶν. Παρίωνος τοῦ νέου.
29	11	Δευτ. Μάρκου ἐπισκ. Ἀρεθουσιῶν, Κυρίλλου τοῦ διακόνου
30	12	Τρίτη Ἰωάννου τοῦ Συγγραφέως τῆς Κλίμακος, τοῦ ὁσίου.
31	13	Τετάρ Ὑπατίου ἱερομ. ἐπισκόπου Γαγγρῶν και Ἀκαίου.

ΑΠΡΙΛΙΟΣ — ΜΑΚΕΔΟΝΙΚΟΣ ΑΪΤΕΜΙΣΙΟΣ

ΕΝ ΚΩΝΗΠΟΛΕΙ		☉☉☉☉	ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ	
Ήλιος ανατολή	δύσις		Ήλιος ανατολή	δύσις
1.	5,22		1.	5,29
10.	5,11		10.	5,17
20.	4,57		20.	5,04
	6,37			6,33
	6,46			6,41
	6,55			6,50

*Έχει ημέρας 30.—*Η ημέρα έχει ώρας 13, ή νύξ 11.

*Ο ήλιος εις τὸν Ταῦρον.

Η.	Ν.		
1	14	Πέμ. Μαρίας ὁσίας τῆς Αἰγυπτίας.	
2	15	Παρ. Τίτου δούλου τοῦ θαυματουργοῦ.	
3	16	Σάβ. Νικήτα ἄγονι. τῆς μοῆς Μηδικίου, Ἰωσήφ ὑμογράφου.	
4	17	Κυρ. Ε' τῶν Νηστ. Γεωργίου τοῦ ἐν Μαλεῶ καὶ Πλάτωνος.	
5	18	Δευτ. Κλαυθίου μάρτυρος καὶ τῶν σὺν αὐτῷ.	
6	19	Τρίτη Εὐνυχίου Κωνσταντινουπόλεως.	
7	20	Τετάρ Καλλισπίου μάρτ. καὶ Γεωρ. ἐπισκόπου Μιτυλήνης.	
8	21	Πέμ. Ἡρωδίωνος τοῦ Ἀποστόλου.	
9	22	Παρ. Εὐνυχίου μάρτυρος.	
10	23	Σάβ. Τοῦ Δαζάρου. Τερεντίου μάρτυρος.	
+	11	24	Κυρ. Τῶν Βαίων. Ἀντίπα ἐπισκόπου Περγάμου.
	12	25	Δευτ. Βασιλείου ἐπισκόπου Παρίου.
	13	26	Τρίτη Μαρτίνου Πάπα Ῥώμης.
	14	27	Τετάρ Ἀριστάρχου, Πούδη, Τροφίμου τῶν Ἀποστόλων.
	15	28	Πέμ. Κρήσκεντος μάρτυρος καὶ Λεωνίδου.
	16	29	Παρ. Ἀγάπης, Εἰρήνης καὶ Χιονίας μαρτύρων.
	17	30	Σάβ. Συμεῶν τοῦ ἐν Περείδι.

ΜΑΪΟΣ

+	18	1	Κυρ. ΤΟ ΔΑΓΙΟΝ ΠΑΣΧΑ. Ἰωάννου τοῦ δούλου καὶ Ἰωάννου νεομάρτυρος τοῦ ἐξ Ἰωαννίνων.
	19	2	Δευτ. Παφνουτίου ἱερομάρτ. καὶ Τρύφωνος.
	20	3	Τρίτη Θεοδώρου τοῦ Τριχινῆ.
	21	4	Τετάρ Ἰανουαρίου ἱερομάρτ. καὶ Ἀλεξάνδρου βασιλέως.
	22	5	Πέμ. Θεοδώρου τοῦ Συκεώτου.
+	23	6	Παρ. Τῆς Ζωοδόχου Πηγῆς καὶ τοῦ Ἁγίου Μεγαλομάρτυρος Γεωργίου. Ἀργία.
	24	7	Σάβ. Ἐλισάβετ τῆς θαυματουργ. καὶ Σάββα τοῦ στρατηλάτ.
+	25	8	Κυρ. Τοῦ Θωμᾶ. Τοῦ ἁγ. Ἀποστόλου καὶ εὐαγγελ. Μάρκου
	26	9	Δευτ. Βασιλέως ἐπισκόπου Ἀμασειας.
	27	10	Τρίτη Συμεῶν ἱερομάρτ. συγγενοῦς τοῦ Κυρίου.
	28	11	Τετάρ Τῶν ἐν Κυζίκῳ 9 μαρτ., Μίμνως τοῦ θαυματουργ.
	29	12	Πέμ. Ἰωάννου καὶ Σωσιπάρχου τῶν Ἀποστόλων.
	30	13	Παρ. Ἰακώβου τοῦ Ἀποστ. ἀδελφοῦ Ἰωάννου τοῦ Θεολόγου.

ΜΑΪΟΣ — ΜΑΚΕΔΟΝΙΚΟΣ ΔΑΪΣΙΟΣ

ΕΝ ΚΩΝΗΠΟΛΕΙ		☉☉☉☉	ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ	
Ήλιος ανατολή	δύσις		Ήλιος ανατολή	δύσις
1.	4,45		1.	4,53
10.	4,37		10.	4,47
20.	4,31		20.	4,42
	7,08			7,00
	7,16			7,07
	7,24			7,14

*Έχει ημέρας 31.—*Η ημέρα έχει ώρας 14, ή νύξ 10.

*Ο ήλιος εις τοις Ιδιύμονα.

Η.	Ν.		
1	14	Σάβ. Τελετιμίου τοῦ προφήτου.	
2	15	Κυρ. Τῶν Μυροφόρων. Ἡ ἀνακομιδὴ τοῦ λειψάνου Ἀθανασίου τοῦ Μεγ.	
3	16	Δευτ. Τιμοθέου καὶ Μαίεως μαρτύρων.	
4	17	Τρίτη Πελαγία, τῆς θαυματουργ.	
5	18	Τετάρ Εἰρήνης τῆς Μεγαλομάρτυρος.	
6	19	Πέμ. Ἰωβ τοῦ ποιητῆ.	
7	20	Παρ. Ἡ ἀνάμνησις τοῦ Σταυροῦ.	
8	21	Σάβ. Τοῦ ἁγ. Ἀποστ. καὶ Εὐαγγελιστ. Ἰωάν. τοῦ Θεολόγου	
9	22	Κυρ. Τοῦ Παραλύτου. Ἡοσίου τοῦ προφ. καὶ Χριστοφόρου Μάρτυρος.	
10	23	Δευτ. Σίμωνος Ἀποστόλου τοῦ Ζηλωτοῦ.	
11	24	Τρίτη Ἐγκαίνια τῆς Κωνηπόλεως καὶ Μωκίου ἱερομάρτ.	
+	12	25	Τετάρ Τῆς Μεσοπενητηκοστῆς. Γερμανοῦ ἀρχ. Κωνηπόλεως καὶ Ἐπιφανίου ἐπισκόπου Κύπρου.
	13	26	Πέμ. Γλυκερίας μάρτυρος καὶ Σεργίου.
	14	27	Παρ. Ἰουδῶν μάρτυρος τοῦ ἐν Χίῳ.
	15	28	Σάβ. Παχωμίου ὁσ. τοῦ Μεγ. καὶ Ἀχιλλίου Λαρίσης.
	16	29	Κυρ. Τῆς Σαμαρίτιδος. Θεοδώρου ὁσ. τοῦ Ἡγιασμένου.
	17	30	Δευτ. Ἀνδρονίκου καὶ Ἰουλίας τῶν Ἀποστόλων.
	18	31	Τρίτη Πέτρου καὶ τῶν σὺν αὐτῷ μαρτύρων.

ΙΟΥΝΙΟΣ

19	1	Τετάρ Πατρικίου Προύσης, ἱερομάρτυρος.	
20	2	Πέμ. Θαλλελαίου μάρτυρος.	
+	21	3	Παρ. Κωνσταντίνου καὶ Ἐλένης ἱσαποστόλων. Ἀργία.
	22	4	Σάβ. Βασιλείου μάρτυρος.
	23	5	Κυρ. Τοῦ Τυφλοῦ. Μιχαὴ ἐπισκόπου Συνάδων.
	24	6	Δευτ. Συμεῶν τοῦ ἐν τῷ Θαυμαστῷ ὄρει.
	25	7	Τρίτη γ' εὐρεσις τῆς τιμ. Κεφ. Ἰωάν. τοῦ Προδρόμου.
	26	8	Τετάρ Κάρπου τοῦ Ἀποστόλου.
+	27	9	Πέμ. Τῆς Ἀναλήψεως. Ἑλλαδίου ἱερομάρτυρος.
	28	10	Παρ. Εὐνυχίου ἐπισκόπου Μελιτινῆς.
	29	11	Σάβ. Θεοδοσίας μάρτυρος.
	30	12	Κυρ. Ἰσαακίου ἐν τῆς Μοῆς Δαλμάτων.
	31	13	Δευτ. Ἐρμείου μάρτυρος.

ΙΟΥΝΙΟΣ—ΜΑΚΕΔΟΝΙΚΟΣ ΠΑΝΕΜΟΣ

ΕΝ ΚΩΝ/ΠΟΛΕΙ

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

Ἡλίου ἀνατολή	ὄψεις	Ἡλίου ἀνατολή	ὄψεις
1. 4,28	7,34	1. 4,40	7,21
10. 4,29	7,34	10. 4,41	7,23
20. 4,34	7,34	20. 4,45	7,23

Ἐχει ἡμέρας 30.—Ἡ ἡμέρα ἔχει ὥρας 15, ἡ νύξ 9.

Ὁ ἥλιος εἰς τὸν Καρκίνον.

†	Π.	Ν.	Ἡμέρα	Ἑορτή
	1	14	Τρίτη	Ἰουστίνου μάρτυρος τοῦ Φιλοσόφου.
	2	15	Τετάρ	Νικηφόρου ὁμολογητοῦ.
	3	16	Πέμ.	Λουκιλλιανοῦ μάρτυρος.
	4	17	Παρ.	Μητροφάνους ἀρχιεπισκόπου Κωνσταντινουπόλεως.
	5	18	Σάβ.	Δωροθέου ἐπισκόπου Τύρου.
†	6	19	Κυρ.	Τῆς Πεντηκοστῆς. Ἰλαρίωνος τοῦ θαυματουργοῦ.
†	7	20	Δευτ.	Τῆς ἁγίας Τριάδος. Θεοδοῦτου ἱερομάρ. τοῦ ἐν Ἀγκύρᾳ
	8	21	Τρίτη	Ἀνακομιδῆ τοῦ λευκάνου Θεοδώρου τοῦ Στρατηλάτου καὶ τῆς ἁγίας Καλλιόπης.
	9	22	Τετάρ	Κυρίλλου ἀρχιεπισκ. Ἀλεξανδρείας.
	10	23	Πέμ.	Ἀλεξάνδρου καὶ Ἀντωνίνης.
	11	24	Παρ.	Βαρθολομαίου καὶ Βαρνάβα Ἀποστόλων.
	12	25	Σάβ.	Ὀνουφρίου καὶ Πέτρου τῶν Ἀγίων.
†	13	26	Κυρ.	Τῶν ἁγίων Πάντων. Ἀκυλίνης μάρτυρος.
	14	27	Δευτ.	Ἐλισσαίου τοῦ προφ. καὶ Μεθοδίου ἀρχιεπ. Κ)πόλεως.
	15	28	Τρίτη	Ἀμώς τοῦ προφήτου.
	16	29	Τετάρ	Τύχωνος ἐπισκόπου Ἀμαθοῦντος.
	17	30	Πέμ.	Ἰσαύρου, Μαρονήλ, Σεβέλ καὶ Ἰσμαήλ μαρτύρων.

ΙΟΥΛΙΟΣ

	18	1	Παρ.	Λεοντίου μάρτυρος καὶ Θεοδύλου.
	19	2	Σάβ.	Ἰούδα τοῦ Ἀποστόλου. Παισίου τοῦ Μεγάλου.
	20	3	Κυρ.	Μεθοδίου ἐπισκόπου Τατάρων.
	21	4	Δευτ.	Ἰουλιανοῦ τοῦ Ταρσέως.
	22	5	Τρίτη	Εὐσεβίου ἱερομάρ. ἐπισκόπου Σαμοσάτων.
	23	6	Τετάρ	Ἀγριπίνης μάρτυρος καὶ Ἀριστοκλέους.
	24	7	Πέμ.	Τὸ Γενέθλιον τοῦ Προδρ. καὶ Βαπτιστοῦ Ἰωάννου.
	25	8	Παρ.	Φαβρονίας δαιομάρτυρος.
	26	9	Σάβ.	Δαβὶδ τοῦ ἐν Θεσσαλονίκη.
	27	10	Κυρ.	Σαμψῶν τοῦ Ξενοδόχου.
	28	11	Δευτ.	Ἡ Ἀνακ. τῶν λευκ. Κύρου καὶ Ἰωάν. τῶν Ἀναργύρων.
†	29	12	Τρίτη	Τῶν κορυφαίων Ἀποστόλων Πέτρου καὶ Παύλου.
†	30	13	Τετάρ	Ἡ Σύναξις τῶν 12 Ἀποστόλων.

ΙΟΥΛΙΟΣ—ΜΑΚΕΔΟΝΙΚΟΣ ΛΩΟΣ

ΕΝ ΚΩΝ/ΠΟΛΕΙ

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

Ἡλίου ἀνατολή	ὄψεις	Ἡλίου ἀνατολή	ὄψεις
1. 4,41	7,30	1. 4,51	7,19
10. 4,48	7,23	10. 4,58	7,14
20. 4,58	7,14	20. 5,06	7,06

Ἐχει ἡμέρας 31.—Ἡ ἡμέρα ἔχει ὥρας 14, ἡ νύξ 10.

Ὁ ἥλιος εἰς τὸν Λέοντα.

†	Π.	Ν.	Ἡμέρα	Ἑορτή
	1	14	Πέμ.	Τῶν ἁγίων καὶ θαυματουργῶν Ἀναργύρων Κοσμᾶ καὶ Δαμιανοῦ.
	2	15	Παρ.	Ἡ κατὰ θεοὺς τῆς τιμ. ἐοδ. τῆς Θεοτόκου ἐν Βλαχέρναις.
	3	16	Σάβ.	Ἰακίνθου μάρτυρος καὶ Διομήδους.
	4	17	Κυρ.	Ἀνδρέου ἐπισκόπου Κρήτης τοῦ Ἱεροσολυμίτου.
	5	18	Δευτ.	Ἀθανασίου τοῦ ἐν Ἄδρᾳ ὁσίου καὶ Λαμπαδοῦ τοῦ θαυματουργοῦ.
	6	19	Τρίτη	Σωῆν ὁσίου τοῦ Μεγάλου.
	7	20	Τετάρ	Κυριακῆς μεγαλομάρτυρος. Ἐθαγγέλου.
	8	21	Πέμ.	Προκοπίου μεγαλομάρτυρος.
	9	22	Παρ.	Παγκρατίου ἐπισκόπου Ταυρομετίας.
	10	23	Σάβ.	Τῶν ἐν Νικοπόλει τῆς Ἀρμενίας 45 Μαρτύρων.
	11	24	Κυρ.	Ἐφρημίας, μεγαλομάρτυρος, διὰ τὸν ἔρον ἐπεκύρωσε.
	12	25	Δευτ.	Πρόκλου καὶ Ἰλαρίου μαρτ., Βερενίκης μάρτυρος.
	13	26	Τρίτη	Ἡ Σύναξις τοῦ Ἀρχαγγέλου Γαβριήλ.
	14	27	Τετάρ	Ἀκύλα τοῦ Ἀποστόλου καὶ Ἰωσήφ Θεσσαλονίκης.
	15	28	Πέμ.	Κηρύκου καὶ Ἰουλίτης μαρτύρων.
	16	29	Παρ.	Ἀθηνάγιονος ἱερομάρτυρος.
	17	30	Σάβ.	Μαρίνης τῆς μεγαλομάρτυρος.
	18	31	Κυρ.	Διμιτριοῦ καὶ Οὐαλεντίνης μαρτύρων.
	19	1	Δευτ.	Μακρίνης καὶ Δίου τῶν ὁσίων.
†	20	2	Τρίτη	Τοῦ ἁγ. ἐνδόξου προφήτου Ἠλιοῦ τοῦ Θεοβίτου.
	21	3	Τετάρ	Συμεῶν τοῦ διὰ Χριστὸν Σαλοῦ, Ἰωάν. συνασκητοῦ του.
	22	4	Πέμ.	Μαρίας Μυροφόρου τῆς Μαγδαληνῆς.
	23	5	Παρ.	Φωκᾶ ἱερομάρτυρος καὶ Ἰεζεκιήλ τοῦ προφήτου.
	24	6	Σάβ.	Χρηστίτης μεγαλομάρτυρος.
	25	7	Κυρ.	Ἡ Κοίμησις τῆς ἁγίας Ἄννης.
	26	8	Δευτ.	Τῶν ἁγίων Παρασκευῆς καὶ Ἐρμούλου.
†	27	9	Τρίτη	Τοῦ ἁγίου μεγαλομ. καὶ ἱαματικοῦ Παττελεήμονος.
	28	10	Τετάρ	Προχώρου καὶ Νικάνορος τῶν Ἀποστόλων.
	29	11	Πέμ.	Καλλινίκου καὶ Θεοδοῦς μαρτύρων.
	30	12	Παρ.	Σύλλα, Σιλουανοῦ, Κρησκεντος, Ἀνδρονίκου τῶν Ἀποστόλων ἐκ τῶν 70.
	31	13	Σάβ.	Εὐδοκίμου τοῦ Δικαίου.

ΑΥΓΟΥΣΤΟΣ

ΑΥΓΟΥΣΤΟΣ—ΜΑΚΕΔΟΝΙΚΟΣ ΓΟΡΠΙΑΙΟΣ

ΕΝ ΚΩΝ/ΠΟΛΙΕΙ

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

Ἡλίου ἀνατολή	ὄσις	Ἡλίου ἀνατολή	ὄσις
1. 5,10	6,59	1. 5,16	6,52
10. 5,18	6,46	10. 5,24	6,40
20. 5,28	6,31	20. 5,33	6,26

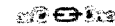
*Έχει ἡμέρας 31.—*Η ἡμέρα ἔχει ὥρας 13, ἢ νύξ 11.

*Ο ἥλιος εἰς τὴν Παρθένον.

Π.	Ν.	
1	14	Κυρ. Ἡ πρόδος τοῦ τιμίου Σταυροῦ καὶ ἡ μνήμη τῶν 7 Μακαρῶν Παίδων κλπ.
2	15	Δευτ. Ἀνακομιδὴ τοῦ λειψ. τοῦ πρωτομάρτυρος Στεφάνου.
3	16	Τρίτη Ἰσακίου, Δαλμάτου καὶ Φαύστου τῶν δούων.
4	17	Τετάρ. Τῶν ἐν Ἐφέσῳ ἁγίων ἐπὶ Παιδῶν.
5	18	Πέμ. Εὐαγγελίου καὶ Νόνας μαρτύρων.
†	6	19 Παρ. Ἡ μεταμόρφ. τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ. Ἀγία.
7	20	Σάβ. Δομετίου δισυμάρτυρος καὶ Ἀστερίου.
8	21	Κυρ. Αἰμιλιανοῦ ἐπισκόπου Κυζίκου τοῦ ὁμολ. καὶ Μύρωνος.
9	22	Δευτ. Μαθθῆα τοῦ Ἀπαστόλου.
10	23	Τρίτη Λαυρεντίου μάρτυρος καὶ Ἰππολύτου.
11	24	Τετάρ. Εὐπάριου μάρτυρος τοῦ Διακόνου.
12	25	Πέμ. Φωτίου καὶ Ἀγκήτου μαρτύρων.
13	26	Παρ. Μαξίμου τοῦ ὁμολογητοῦ, Εὐδοκίας, Εἰρήνης.
14	27	Σάβ. Μιχαὴλ τοῦ προφήτου.
†	15	28 Κυρ. Ἡ Κοίμησις τῆς ὑπεραγίας Θεοτόκου. Ἀγία.
16	29	Δευτ. Τοῦ ἁγίου Μανθῆλιου, Διομήδους μάρτυρος.
17	30	Τρίτη Μύρωνος καὶ Σιράτωνος μαρτύρων.
18	31	Τετάρ. Φλώρον καὶ Λαύρον μαρτύρων.
ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΣ		
19	1	Πέμ. Ἀνδρέου τοῦ Στρατηλάτου μάρτυρος.
20	2	Παρ. Σαμονήλ τοῦ προφ. καὶ τῶν ἐν Βιζύῃ τριάνοντα ἐπὶ μ.
21	3	Σάβ. Θαδδαίου τοῦ ἀποστόλου καὶ Βάσσης μάρτυρος.
22	4	Κυρ. Ἀγαθονίου μάρτυρος καὶ Εἰρηναίου
23	5	Δευτ. Λούπου μάρτυρος καὶ Καλλινίκου.
24	6	Τρίτη Εὐτυχοῦς ἱερομάρτυρος.
25	7	Τετάρ. Τῶν Ἀπιστ. Βαρθολομαίου καὶ Τίτου ἐπισκ. Κρήτης.
26	8	Πέμ. Ἀδριανοῦ καὶ Ναταλλας μαρτύρων.
27	9	Παρ. Ποιμένος τοῦ δούου.
28	10	Σάβ. Μαυρσίως δούου τοῦ Αἰθίοπος.
†	29	11 Κυρ. Ἡ ἀποτομὴ τῆς τιμ. Κεφαλῆς τοῦ Προδρόμου. (Νηστεία).
30	12	Δευτ. Ἀλεξάνδρου, Ἰωάννου καὶ Παύλου ἀρχιεπισκ. Κ'πόλεως
31	13	Τρίτη Ἡ κατάθεισις τῆς τιμίας Ζώνης τῆς Θεοτόκου.

ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΣ—ΜΑΚΕΔΟΝΙΚΟΣ ΥΠΕΡΒΕΡΕΤΑΙΟΣ

ΕΝ ΚΩΝ/ΠΟΛΙΕΙ

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

Ἡλίου ἀνατολή	ὄσις	Ἡλίου ἀνατολή	ὄσις
1. 5,40	6,11	1. 5,43	6,07
10. 5,47	5,55	10. 5,51	5,53
20. 6,00	5,38	20. 6,00	5,38

*Έχει ἡμέρας 30.—*Η ἡμέρα ἔχει ὥρας 12, ἢ νύξ 12.

*Ο ἥλιος εἰς τὸν Ζυγόν.

Π.	Ν.	
1	14	Τετάρ. Ἀρχὴ τῆς Ἰνδίκτου. Συμεών τοῦ Σιλωῦ καὶ Συναξίς τῆς Θεοτόκου τῶν Μισσηρῶν.
2	15	Πέμ. Μάμαντος μάρτυρος καὶ Ἰωάννου τοῦ Νησιευτοῦ.
3	16	Παρ. Ἀρθίμου Νικομηδείας ἱερομάρτυρος.
4	17	Σάβ. Βαβύλα Ἀντιοχείας ἱερομ. καὶ Μαυρσίως τοῦ προφ.
5	18	Κυρ. Ζαχαρίου τοῦ προφήτου.
6	19	Δευτ. Ἡ ἀνάμνησις θαύμ. τοῦ Ταξιδῆ. Μεγαλὴ ἐν Χώναις.
7	20	Τρίτη Προδρομία τῆς γεννήσεως τῆς Θεοτόκου. Σώζοντος μ.
†	8	21 Τετάρ. Τὸ γεννέθλιον τῆς Θεοτόκου.
9	22	Πέμ. Ἰῶν Θεοπατρῶν Ἰωακείμ καὶ Ἄννης.
10	23	Παρ. Μητροφώρας, Μητροφώρας καὶ Νυμφιδώρας μαρτύρων.
11	24	Σάβ. Θεοδώρας τῆς δούας, Εὐσταθίας μάρτυρος.
12	25	Κυρ. Αὐτονομίου ἱερομάρτυρος.
13	26	Δευτ. Τὰ ἐγκαίνια τοῦ ναοῦ τῆς Ἀναστάς., Κορηλίου Ἐκατ.
†	14	27 Τρίτη Ἡ Ὑψωσις τοῦ Τιμ. καὶ Ζωοπι. Σταυροῦ. Ἀγία.
15	28	Τετάρ. Νικήτα μάρτυρος. Φιλοθέου δούου.
16	29	Πέμ. Εὐφημίου μεγαλομάρτυρος.
17	30	Παρ. Σοφίας καὶ τῶν θυγατέρων αὐτῆς Πίστιως, Ἐλπίδος Ἀγάπης.
ΟΚΤΩΒΡΙΟΣ		
18	1	Σάβ. Εὐμενίου ἐπισκόπου, Ἀριάδνης μάρτυρος.
19	2	Κυρ. Τροφίμου μάρτυρος, Σαββατίου, Δορυμέδοντος.
20	3	Δευτ. Εὐσταθίου μεγαλομάρτυρος.
21	4	Τρίτη Κοδράτου τοῦ ἀποστόλου καὶ Ἰωῆ τοῦ προφήτου.
22	5	Τετάρ. Φωκῆ ἱερομάρτυρος ἐπισκόπου Σινώπης.
23	6	Πέμ. Ἡ Σύλληψις τοῦ Προδρόμου, Πολυξένης τῆς δούας.
24	7	Παρ. Θέλλης τῆς πρωτομάρτυρος.
25	8	Σάβ. Εὐφροσύνης τῆς δούας.
26	9	Κυρ. Ἡ Μετάστασις Ἰωάννου τοῦ Θεολ. καὶ Εὐαγγελιστοῦ.
27	10	Δευτ. Καλλιστράτου μάρτυρος.
28	11	Τρίτη Χαρίτωνος τοῦ ὁμολογητοῦ. Βαροῦχ τοῦ προφ.
29	12	Τετάρ. Κυριακοῦ τοῦ Ἀναχωρητοῦ.
30	13	Πέμ. Γρηγορίου ἱερομάρτυρος ἐπισκ. τῆς μεγάλης Ἀρμενίας.

ΟΚΤΩΒΡΙΟΣ—ΜΑΚΕΔΟΝΙΚΟΣ ΔΙΟΣ

ΕΝ ΚΩΝ/ΠΟΛΕΙ			ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ		
Ἡλιος ἀνατολή	ὄρασις		Ἡλιος ἀνατολή	ὄρασις	
1.	6,11	5,21	1.	6,10	5,22
10.	6,21	5,07	10.	6,18	5,11
20.	6,33	4,51	20.	6,29	4,55

*Ἐχει ἡμέρας 31.—*Ἡ ἡμέρα ἔχει ὥρας 11, ἢ νύξ 13.

Ὁ ἥλιος εἰς τὸν Σκορπιόν.

Π.	Ν.	
1	14	Παρ. Ἀναγίου τοῦ ἀποστ. καὶ Ῥωμαγοῦ τοῦ Μελωδοῦ.
2	15	Σάβ. Κυπριανοῦ ἱερομάρτυρος καὶ Ἰουστίνης μάρτυρος.
3	16	Κυρ. Διονυσίου ἱερομάρτυρος τοῦ Ἀρεοπαγίτου.
4	17	Δευτ. Ἰεροθέου ἐπισκόπου Ἀθηῶν.
5	18	Τρίτη Χαριτίνης μάρτυρος.
6	19	Τετάρθ. Θωμᾶ τοῦ Ἀποστόλου.
7	20	Πέμ. Σεργίου καὶ Βάκχου τῶν μαρτύρων. Πολυχρονίου.
8	21	Παρ. Πελαγίας τῆς ὁσίας.
9	22	Σάβ. Ἰακώβου Ἀλφαίου τοῦ Ἀποστόλου.
10	23	Κυρ. Εὐλαμπίου καὶ Εὐλαμπίας μαρτύρων.
11	24	Δευτ. Φιλίππου τοῦ Ἀποστόλου καὶ Θεοφάνους τοῦ ὁσίου.
12	25	Τρίτη Προβίου, Ταράχιου καὶ Ἀνδρονίκου τῶν μαρτύρων.
13	26	Τετάρθ. Κάριου, Παύλου, Ἀγαθοδώρου καὶ Ἀγαθονίκης μ.
14	27	Πέμ. Τῶν Ἀγ. Πατέρων τῆς ἐν Νικαίᾳ Ζ' Οἰκουμ. Συν.
15	28	Παρ. Δουκίανου μάρτυρος.
16	29	Σάβ. Λογγίνου τοῦ ἑκατοντάρχου καὶ μάρτυρος.
17	30	Κυρ. Ὡσῆ τοῦ προφήτου καὶ Ἀνδρέου τοῦ δαιομάρτυρος.
18	31	Δευτ. Λουκᾶ τοῦ Εὐαγγελιστοῦ.

ΝΟΕΜΒΡΙΟΣ

19	1	Τρίτη Ἰωὴλ τοῦ προφήτου., Οὐάρι μάρτυρος.
20	2	Τετάρθ. Ἀρτεμίου μεγαλομ. καὶ Γελασίμου ὁσ. τοῦ νέου.
21	3	Πέμ. Πλαρίωνος τοῦ Μεγάλου.
22	4	Παρ. Ἀβερκίου τοῦ θαυματουργοῦ.
23	5	Σάβ. Ἰακώβου Ἀποστ. τοῦ Ἀδελφοθέου α' ἐπισκ. Ἱεροσολ.
24	6	Κυρ. Ἀρέθα μάρτυρος καὶ τῶν σὺν αὐτῷ.
25	7	Δευτ. Μαρκιανοῦ καὶ Μαρτυρίου μαρτύρων.
†	8	Τρίτη Τοῦ ἁγ. μεγαλ. Δημητρίου τοῦ Μυροβλήτου. Ἀρχία
27	9	Τετάρθ. Νέστορος μάρτυρος.
28	10	Πέμ. Στεφάνου τοῦ Σαβαίτου.
29	11	Παρ. Ἀγαστασίας τῆς Ῥωμαίας καὶ Ἀβραμίου τοῦ ὁσίου.
30	12	Σάβ. Ζηνοβίου καὶ Ζηνοβίας μαρτύρων.
31	13	Κυρ. Στάχου, Ἀπελλοῦ, Ἀριστοβοῦλου καὶ Ναρκίσσου.

ΝΟΕΜΒΡΙΟΣ - ΜΑΚΕΔΟΝΙΚΟΣ ΔΙΕΛΛΑΔΙΟΣ

ΕΝ ΚΩΝ/ΠΟΛΕΙ			ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ		
Ἡλιος ἀνατολή	ὄρασις		Ἡλιος ἀνατολή	ὄρασις	
1.	6,48	4,41	1.	6,42	4,47
10.	6,58	4,34	10.	6,52	4,42
20.	7,19	4,30	20.	7,01	4,39

*Ἐχει ἡμέρας 30.—*Ἡ ἡμέρα ἔχει ὥρας 10, ἢ νύξ 14.

Ὁ ἥλιος εἰς τὸν Τοξότην.

Π.	Ν.	
1	14	Δευτ. Τῶν ἁγ. καὶ θαυματ. Ἀναγέρων Κοσμᾶ καὶ Λαμριανῶ.
2	15	Τρίτη Ἀκινδύου καὶ τῶν σὺν αὐτῷ μαρτύρων.
3	16	Τετάρθ. Ἀκκιμᾶ μάρτυρος.
4	17	Πέμ. Ἰωαννικίου ὁσίου τοῦ Μεγάλου, Νικάνδρου.
5	18	Παρ. Γαλακτίας καὶ Ἐπιστήμης μαρτύρων.
6	19	Σάβ. Παύλου ἀρχιεπ. Κων/πόλεως τοῦ ὁμολογητοῦ.
7	20	Κυρ. Τῶν ἐν Μελιτινῇ 33 μ. Λαζάρου ὁσίου τοῦ θαυματουργ.
†	8	21 Δευτ. Ἡ Σύναξις τοῦ Ἀρχιεπισκόπου Μιχαήλ.
9	22	Τρίτη Ὁσηαίου ὁσίου καὶ Ποργενίου μαρτύρων.
10	23	Τετάρθ. Τῶν ἐκ τῶν 70 ἁπ. Ὀλυμπᾶ, Ῥοδιανῶν, Ἐρᾶστου.
11	24	Πέμ. Μηνᾶ, Βικτωρος καὶ Βικεντίου μαρτύρων., Στεφανίδου μαρτ. καὶ Θεοδώρου τοῦ Στουδίτου.
†	12	25 Παρ. Ἰωάννου τοῦ Ἐλεήμονος καὶ Νελίου τοῦ ὁσίου.
†	13	26 Σάβ. Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου
14	27	Κυρ. Φιλίππου τοῦ ἀποστόλου.
15	28	Δευτ. Γουρία Σαμωνᾶ καὶ Ἀβίβου μαρτύρων.
16	29	Τρίτη Ματθαίου τοῦ Εὐαγγελιστοῦ.
17	30	Τετάρθ. Γρηγορίου ἐπισκόπου Νεοκαισαρείας.

ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΣ

18	1	Πέμ. Πλάτωνος καὶ Ῥωμαίου μαρτύρων.
19	2	Παρ. Ἀβδίου τοῦ προφήτου καὶ Βαλαάμ μάρτυρος.
20	3	Σάβ. Γρηγορίου τοῦ Δεκαπλίτου καὶ Πηέκλου Κιπόλεως.
†	21	4 Κυρ. Τὰ εἰσόδια τῆς Θεοτόκου.
22	5	Δευτ. Φιλίμονος τοῦ ἀποστόλου καὶ Ἀρχιππευ.
23	6	Τρίτη Γρηγορίου ἀρχ. Ἀκραγαγίτου καὶ Ἀμφιλοχίου ἐπισκόπου Ἰκονίου.
24	7	Τετάρθ. Κλήμεντος Πάπα Ῥώμης.
†	25	8 Πέμ. Αἰκατερίνης Μεγαλομάρτυρος. Μερκουρίου μαρτ.
26	9	Παρ. Ἀλωπίου, Νικωνος μ. καὶ τοῦ ὁσ. Στυλιανοῦ τοῦ Παφλ.
27	10	Σάβ. Ἰακώβου μεγαλομάρτυρος τοῦ Πέρου.
28	11	Κυρ. Στεφάνου δαιομάρτυρος τοῦ νέου.
29	12	Δευτ. Παραμόνου, Φιλομένου μ. Οὐρβανῶ ἐπισκ. Μακεδονίας.
†	30	13 Τρίτη Τοῦ ἁγ. Ἀποστόλου Ἀνδρέου τοῦ Πρωτοκλήτου.

ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΣ—ΜΑΚΕΔΟΝΙΚΟΣ ΑΥΔΗΝΑΙΟΣ

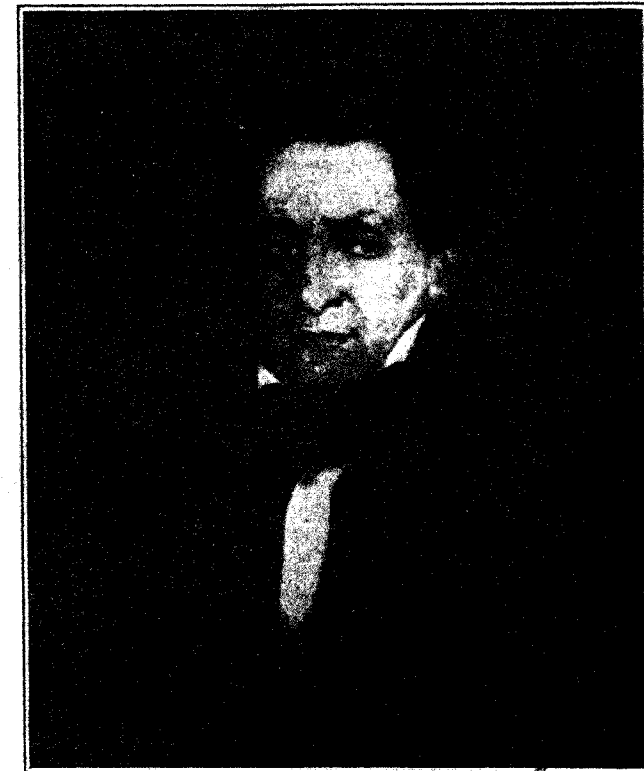
ΕΝ ΚΩΝ/ΠΟΛΕΙ			ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ		
Ἡλίου ἀνατολή	ὄψεις		Ἡλίου ἀνατολή	ὄψεις	
1.	7,19	4,31	1.	7,10	4,39
10.	7,24	4,34	10.	7,16	4,43
20.	7,27	4,41	20.	7,19	4,50

Ἔχει ἡμέρας 31.—Ἡ ἡμέρα ἔχει ὥρας 9, ἢ νύξ 15.
Ὁ ἥλιος εἰς τὸν Αἰγόκερον.

Π.	Ν.	
1	14	Τετάρ. Νασίμ τοῦ προφήτου. Φιλαρέτου ὁσίου.
2	15	Πέμ. Ἀββακούμ τοῦ προφήτου.
3	16	Παρ. Σοφρονίου τοῦ προφ. Ἀγγελικῆς Νεομάρτυρος.
4	17	Σάβ. Βαρβάρας μεγαλομ. καὶ Ἰωάννου τοῦ Δαμασκηνοῦ.
5	18	Κυρ. Σάββα τοῦ Ἁγιασμένου. Διογένους.
6	19	Δευτ. Νικολάου ἐπισκόπου Μύρων τῆς Λυκίας τοῦ θαυματουργοῦ.
7	20	Τρίτη Ἀμβροσίου ἐπισκόπου Μεδιολάνων.
8	21	Τετάρ. Παταπίου τοῦ ὁσίου. Σωσθένους ἀποστόλου.
9	22	Πέμ. Ἡ Σύλληψις τῆς Ἁγίας Ἄννης.
10	23	Παρ. Μηνᾶ, Ἐρμογένους καὶ Εὐγράφου τῶν μαρτύρων.
11	24	Σάβ. Δανιὴλ τοῦ Συλλίτου.
12	25	Κυρ. Σπυρίδωνος ἐπισκόπου Τριμηθοῦντος τοῦ θαυματουργοῦ.
13	26	Δευτ. Εὐστρατίου καὶ Λυκίας μαρτύρων.
14	27	Τρίτη Θύρσου, Καλλινίκου, Φλήμονος μαρτύρων.
15	28	Τετάρ. Ἐλευθερίου ἱερομάρτυρος.
16	29	Πέμ. Ἀγγαίου προφήτου. Θεοφανοῦς βασιλέως.
17	30	Παρ. Δανιὴλ προφήτου καὶ τοῦ ἁγ. Διονυσίου τοῦ Ζακυνθίου ἀρχ. Αἰγίνης.
18	31	Σάβ. Σεβαστιανοῦ καὶ Ζωῆς μαρτύρων.
ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΣ		
19	1	Κυρ. Βονιφάτιου μάρτυρος. Ἀγλαίας ὁσίας.
20	2	Δευτ. Ἰγνατίου ἱερομάρτυρος τοῦ Θεοφόρου.
21	3	Τρίτη Ἰουλιανῆς καὶ Θεμιστοκλέους μαρτύρων.
22	4	Τετάρ. Ἀναστασίας τῆς Φαρμακολογίας.
23	5	Πέμ. Τῶν ἐν Κρήτῃ 10 μαρτύρων.
24	6	Παρ. Εὐγενίας ὁσιομάρτυρος.
25	7	Σάβ. Γέννησις τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ.
26	8	Κυρ. Ἡ Σύναξις τῆς Θεοτόκου.
27	9	Δευτ. Τοῦ Ἁγίου Στεφάνου τοῦ Πρωτομάρτυρος.
28	10	Τρίτη Τῶν Ἁγίων Δισμυρίων μαρτύρων.
29	11	Τετάρ. Τῶν ἐν Βηθλεὲμ ὑπὸ τοῦ Ἡρώδου ἀναίρ. 11,000 Νηπίων
30	12	Πέμ. Ἀνσίας ὁσιομάρτυρος τῆς ἐν Θεσσαλονίκῃ.
31	13	Παρ. Μελάνης τῆς ὁσίας.

Ο ΒΑΡΩΝΟΣ
ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΜΠΕΛΛΙΟΣ

Τὸ ὄνομα τοῦ Κωνσταντίνου Μπέλλιου ὀλίγον εἶνε γνωστὸν ἐν τοῖς Ἑλλησιν· εἶνε μόνον γνωστὸν τὸ φερώνυμον αὐτοῦ Βελ-

ΒΑΡΩΝΟΣ Κ. ΜΠΕΛΛΙΟΣ

λίειον κληροδότημα καὶ τοῦτο μᾶλλον εἰς τὸν κύκλον τῶν ἀμέσως ἐνδιαφερομένων. Ἀλλὰ ὁποῖος ἐγένετο ὁ ἀνὴρ, ὁποῖα καὶ

ὅποια ἰδίᾳ ὑπὲρ τῆς φιλικῆς αὐτῆ γενετικῆς Μακεδονίας ἐποίησε, ταῦτα ἀγνοοῦνται ὑπὸ τῶν πλείστων.

Ὁ μακαρίτης Δημήτριος Βικέλας, ὁ ἐκ τῶν μελῶν τῆς ἐπὶ τοῦ Βελλείου κληροδοτήματος Ἐπιτροπῆς, ζῶν εἶχε προτείνει, ὅπως ἀναλάβῃ αὐτὴ νὰ ἐκδώσῃ τὴν βιογραφίαν αὐτοῦ. Ἡ Ἐπιτροπὴ ἀποδεξαμένη τὴν πρότασιν ταύτην ἀνέθηκεν εἰς αὐτὸν τὴν συντάξιν τῆς βιογραφίας ταύτης. Ἀλλὰ δυστυχῶς ὁ μετ' ὀλίγον ἐπεληθὸν θάνατος τοῦ αἰοδιμοῦ ἀνδρὸς ἐματαιώσε τὴν εὐγενῆ ταύτην ἐπιθυμίαν του. Ἐνεκα τούτου ὁ Παμμακεδονικὸς Σύλλογος, ὅστις ἐν τῷ κατ' ἔτος ἐκδιδομένῳ Ἡμερολογίῳ αὐτοῦ ἀναστήλωναι τὰ εἰκόνας πάντων τῶν ἀποικομένων ἐπιλέκτων τέκνων τῆς Μακεδονικῆς πατρίδος, τὰ ὁποῖα ἀπετύπωσαν διὰ τοῦ χαρακτήρος αὐτῶν καὶ οἷον ἐνεσάρκωσαν τὰ ἰδεώδη αὐτῆς, ἐνόμισεν ὅτι ἔπρεπε νὰ περιλάβῃ ἐν αὐτῷ καὶ συναρμολογήσῃ εἰς ὄλον καὶ τὰ περὶ τοῦ εὐγενεστάτου τούτου Μακεδόνα περισσώθεντα σημεῖωματα. Λέγομεν δὲ σημεῖωματα, διότι ἐλάχιστα περὶ τοῦ βίου αὐτοῦ γνωρίζομεν. Τὰ ἀκόλουθα ἐγράφησαν τὰ μὲν κατὰ βραχείας τινὰς σημεῖώσεις, δοθείσας ἡμῖν ὑπὸ τοῦ ἐν Βουκουρεστίῳ πρεσβευτοῦ τῆς Ἑλλάδος κ. Ἀλ. Τομπάζη, τὰ δὲ παρελήφθησαν ἐκ τινος βιβλιαρίου ἐν Βιέννῃ ἐν ἔτει 1838 ἐκδομένου ὑπὸ τῶν ἀδελφῶν Δ. καὶ Ν. Ἀργυριαδῶν καὶ ἐπιγραφομένου «Πρακτικὰ τοῦ εὐγενεστάτου Βασιλέως Κυρίου Κωνσταντίνου Μπέλλου Μακεδόνα».

Ὁ Κωνσταντῖνος Μπέλλιος ἐγεννήθη ἐν Βλάτση τῆς Μακεδονίας τῇ 7 Μαρτίου τοῦ ἔτους 1772, ἦτοι κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ πρώτου ἐπὶ Αἰκατερίνης τῆς Βασ. ὁμοσπουδικοῦ πολέμου καὶ τῆς τόσοσ ὀλέθριον τέλος σχούσης ἐπαναστάσεως ἐν Πελοποννήσῳ, τῆς προκληθείσης, ὡς γνωστόν, ὑπὸ τῶν Ῥώσων διὰ τῶν καταπλευσασῶν τότε εἰς τὴν μεσόγειον μοιρῶν τοῦ στόλου αὐτῶν. Τὴν ὁ πατὴρ αὐτοῦ ἐπηγγέλλετο ἀγνοοῦμεν· ἀλλ' ἐν Μακεδονίᾳ ἤκμαζε τότε τὸ ἐμπόριον ἰδίᾳ τὸ πρὸς τὰς χώρας τῆς Αὐστριακῆς Μοναρχίας κατὰ ξηρὰν διεξαγόμενον. Κοινότητες, ὡς ἡ Μοσχόπολις, ἡ Σιάτιστα, ἡ Κοζάνη, ἡ Κλεισοῦρα, ἡ Θεσσαλονίκη, αἱ Σέρραι καὶ τὸ Μελένικον, εἶχον πλείστους ἐμπορικὸς οἶκους.

Ἐκ τινος π. χ. ἀναφορᾶς τῶν προκρίτων Μελενίκου πρὸς τὸν Σουλτᾶνον Μαχμούτ, ἐκλιπαροῦντων τὴν ἀπομάκρυνσιν τοῦ δι-

οικητοῦ αὐτῶν ἕνεκα τῶν ἀφορητῶν αὐτοῦ πείσεων, συμπεριλαμβανομένης ἐν τοῖς ἀνεκδότοις τετραδίοις τοῦ ἱατροῦ Α. Παλλατίδου τοῖς ἀποκειμένοις ἐν τῇ Ἐθν. Βιβλιοθήκῃ, μανθάνομεν, ὅτι ἐκ τῆς μακεδονικῆς ταύτης πολίχνης ἠναγκάσθησαν νὰ μεταναστεύσωσιν ὑπὲρ τοὺς 120 ἐμπόρους. Δὲν εἶνε ἀπίθανον λοιπὸν ὅτι καὶ ἡ οἰκογένεια τοῦ Κ. Μπέλλου ἦτο ἐμπορικὴ καὶ ὅτι ἐκ τῶν ἐνοσηφάντων τότε ἀνὰ πάσας τὰς ἑλλην. χώρας δεινῶν μετὰ τὸ ἀποτυχὸν ἐπαναστατικὸν κίνημα ἠναγκάσθη καὶ αὐτὴ, ὅπως καὶ πλείστα ἄλλαι, νὰ μεταναστεύσῃ. Διότι οἱ Τουρκαλβανοί, οἵτινες αὐτὸ τοῦτο κατηρέισαν καὶ ἠρῆμωσαν τότε τὴν Πελοπόννησον καὶ πλείστα δεινὰ ἐπήνευγον ἐν Στερεῇ Ἑλλάδι καὶ ἐν Θεσσαλίᾳ, ἐποιοῦν ληστρικὰς ἐπιδρομὰς πρὸς ἀρπαγὴν καὶ ἐν Μακεδονίᾳ. Ἡ τέως τόσοσ ἀνθηρὰ Μοσχόπολις ἕνεκα τούτων ἐγκατελείφθη τότε ὑπὸ τῶν κατοίκων αὐτῆς, ἡ δὲ Σιάτιστα ἐκινδύνευσε τὸν ἔσχατον κίνδυνον σωθεῖσα μόνον διὰ τῆς ἠρωτικῆς τῶν κατοίκων αὐτῆς ἀμύνης (1).

Τούτων λοιπὸν τῶν ἐγκαταλιπόντων τὴν γενετικῆν καὶ εἰς Κωνσταντινούπολιν μετοικησάντων ἦτο, φαίνεται, καὶ ὁ πατὴρ τοῦ Κ. Μπέλλου. Ἡ οἰκογένεια αὐτοῦ πρέπει νὰ ἦτο ἱκανὸν χρόνον ἐν τῇ πόλει ταύτῃ ἐγκατεστημένη καὶ δὴ καὶ τῶν γνωστῶν καὶ ὀνομαστῶν, διότι ἄλλως δὲν ἐξηγεῖται τὸ μεμαρτυρημένον γεγονός ὅτι ἀπὸ τοῦ 1802 ἠκολούθησαν εἰς Βουκουρέστιον αὐτὸς τε καὶ ὁ ἀδελφὸς του Στέφανος τὸν Ἰωάννην Καρατζᾶν, τὸν ἀπὸ τοῦ 1812 - 1818 ἡγεμονεύσαντα τῆς Βλαχίας· διότι εἶνε γνωστὸν ὅτι, ὁσάκις ἐπίσημοι Φαναριῶται μετέβαινον εἰς τὰς παριστινοὺς ἡγεμονίας, ἵνα καταλάβωσιν ἐν αὐταῖς ἀνωτέρας διοικητικὰς θέσεις, συνωδεύοντο πάντοτε ὑπὸ πολλῶν φίλων καὶ συγγενῶν ὡς φίλοι δὲ καὶ οἰκεῖοι τῆς οἰκογενείας Καρατζᾶ θὰ μετέβησαν καὶ οἱ δύο ἀδελφοὶ κατὰ τὰς ἀρχὰς τῆς π. ἑκατονταετηρίδος εἰς Βουκουρέστιον, τὸ ὁποῖον διὰ τῶν Ἑλλήνων ἡγεμόνων εἶχε καταστῆ σπουδαιότατον κέντρον Ἑλληνισμοῦ. Καὶ ὁ μὲν πρεσβύτερος ἀδελφὸς Στέφανος παρέμεινε διαρκῶς ἐν τῇ χώρᾳ ταύτῃ καὶ ὑπῆρξε τῶν διακεκριμένων μελῶν τῆς αὐτόθι Ἑλληνικῆς παροικίας, ἀνεληθὼν καὶ εἰς τὸ ἀξίωμα τοῦ Λογοθέτου τῆς Δικαιοσύνης, ὁ δὲ ἀδελφὸς αὐτοῦ Κωνσταντῖνος μετόκησεν εἰς Βιέννην.

1) Ἰδὲ σελ. 141 καὶ ἐξῆς.

Ἐν τῷ ἄνω μνημονευθέντι βιβλιαρίῳ τῶν ἀδελφῶν Ἀργυριαδῶν δημοσιεύεται σὺν ἄλλοις καὶ ὀνομαστικὸς κατάλογος συνδρομητῶν ἐν Βουκουρεστίῳ ὑπὲρ ἀνεγέρσεως ναοῦ ἐν Νέᾳ Πέλλῃ· ἐν δὲ τῷ καταλόγῳ τούτῳ ἀναγινώσκομεν ἀναγεγραμμένα καὶ τὰ ὀνόματα τοῦ ἀρχοντος Ἁγα 1) Ἀλεξάνδρου Μπέλλιου μετὰ τῶν υἱῶν αὐτοῦ Στεφάνου, Βάρβου, Κωνσταντίνου καὶ Γεωργίου, καὶ τοῦ ἀρχοντος Καμινάρη 2) Δημητρίου Μπέλλιου. Ταῦτα φαίνονται ἡμῖν δυσσυμβίβαστα πρὸς τὰ ἀνωτέρω κατὰ τὰς πληροφορίες τοῦ κ. Τομπάζη γεγραμμένα· πλὴν μόνον ἐὰν υποθέσωμεν ὅτι οἱ μεταβάντες εἰς Βουκουρέστιον Μπέλλιοι δὲν εἶνε δύο, ἀλλὰ τρεῖς, ὁ Ἀλέξανδρος, ὁ Κωνσταντῖνος καὶ τρίτος, οὗ τὸ ὄνομα ἀγνοοῦμεν, καὶ ὅτι ὁ Στέφανος, ὁ καὶ Λογοθέτης τῆς Δικαιοσύνης γενόμενος, δὲν ἦτο ἀδελφὸς τοῦ Κωνσταντίνου, ἀλλ' ἀνεψιὸς αὐτοῦ, ὅπως τῶν ἀνεψιῶν αὐτοῦ, υἱὸς δὲ καὶ οὗτος τοῦ Ἀλεξάνδρου, ἦτο καὶ ὁ Κωνσταντῖνος ὁ μετὰ ταῦτα γαμβρὸς ἐπ' ἀδελφῇ τοῦ Ἀλεξάνδρου Μαυροκορδάτου, ὑπουργοῦ τῶν Ἐκκλησιαστικῶν καὶ ἐπιτετραμμένου τῆς Βλαχίας ἐν Βιέννῃ, ὁ δ' ἐν τῷ καταλόγῳ μνημονευόμενος Δημήτριος ἦτο ἴσως υἱὸς τοῦ τρίτου ἀδελφοῦ, φέρον τὸ ὄνομα τοῦ πάππου.

Ἐν Βιέννῃ εἰς ἣν, ὡς εἶπομεν, μετόκησεν ὁ Κωνστ. Μπέλλιος, ὄπῃρχε τότε ἑλληνικὴ παροικία πολυπληθὴς καὶ ἀκμαία εἰς πλοῦτον, εἰς φιλομουσίαν καὶ φιλογένειαν τῶν μελῶν αὐτῆς· καὶ ἀπετελεῖτο μὲν ἐξ Ἑλλήνων ἐκ πασῶν τῶν ἑλληνικῶν χωρῶν τῆς εὐρωπαϊκῆς καὶ ἀσιατικῆς Τουρκίας καὶ τῶν νήσων, ἀλλ' ἐπικρατέστερον ἐν αὐτῇ ἦτο τὸ μακεδονικὸν στοιχεῖον. Φεύγοντες τὴν ἀφόρητον τῆς πατρίδος κατάστασιν ἦλθον ἐνταῦθα οἱ Ἕλληνες οὗτοι ἀμαθεῖς καὶ ἀπειροὶ τῆς γλώσσης καὶ τῶν ἡθῶν τοῦ τόπου· ἀλλὰ τυχόντες προστασίας καὶ ἀτελειῶν τινῶν ἰδίᾳ ἐπὶ τοῦ αὐτοκράτορος Ἰωσήφ τοῦ Βου, τοῦ υἱοῦ τῆς πολλῆς Μαρίας Θηρεσίας, διὰ τῆς ἐμπορικῆς αὐτῶν ἰδιοφυίας καὶ εὐφυίας, διὰ τῆς εὐστοχίας ἐν ταῖς ἐπιχειρήσεσι καὶ διὰ τῆς λιτότητος περὶ τὸν βίον κατώρθωσαν κατὰ μικρὸν, ἐπαφεληθέντες δεξιῶς καὶ τὰς τότε ἐπιτάκτους περιστάσεις, νὰ δημιουργήσωσι με-

1) Σημ. Ἀξίωμα ἀντιστοιχοῦν πρὸς τὸ τοῦ Διευθυντοῦ τῆς Ἀστυνομίας. ἴδ. Δ. Φωτεινοῦ Ἱστορίαν τῆς Βλαχίας Τ. 3. Σελ. 488.

2) Περὶ τοῦ αξιώματος τούτου ἴδ. Φωτεινοῦ Τ. 3. σελ. 495.

ΜΕΛΕΝΙΚΟΝ

Ἰδὲ Μακεδον. Ἡμερολόγιον τοῦ 1908 ἐν σελ. 66 καὶ ἐξῆς.

γίλους και περιωνύμους ἐμπορικούς, βιομηχανικούς και τραπεζικούς οίκους· εὐλαβούμενοι δὲ τὸ πάτριον θρήσκευμα και τὴν μητρικὴν γλῶσσαν ὡς παλλάδιον ἐξ οὐρανοῦ εἰς τοὺς κόλπους αὐτῶν καταπεσόν. και θεωροῦντες αὐτὰ ὡς ἄγκυραν σωτηρίας τοῦ ἔθνησμοῦ αὐτῶν (1) ἔσπευσαν ἐκ τῶν πρώτων νὰ ἰδρῦσωσιν ἐκκλησίαν και σχολεῖον. Ἐἶνε γνωστὸν ὅτι ἐνταῦθα εἶτε ὡς διδάσκαλοι εἶτε ὡς ἱερεῖς εἰργάσθησαν και συνέγραψαν τὰ σοφὰ αὐτῶν συγγράμματα κλεινοὶ τοῦ γένους διδάσκαλοι, ὁ Κ. Κούμας, ὁ Νεόφυτος Δούκας, ὁ Ἀνθιμος Γαζῆς και ὁ Θεόκλητος Φαρμακίδης, ἵνα τοὺς ἐξοχωτάτους μόνον αὐτῶν μνημονεύσωμεν. Οὐ μόνον δὲ πάμπολλα βιβλία ἐπιστημονικά και διδακτικά και λαϊκὰ πρὸς χρῆσιν τῶν πολλῶν ἐντεῦθεν διεσκορπιζοντο πανταχοῦ τοῦ Ἑλληνισμοῦ, ἀλλὰ και ἐφημερίδες πολιτικαὶ και ἐπιστημονικά περιοδικὰ ἐνταῦθα ἐξεδίδοντο. Δὲν θὰ εἰπώμεν δ' ὑπερβολὴν. ἐὰν χαρακτηρίσωμεν τὴν ἐν Βιέννῃ τότε Ἑλληνικὴν Παροικίαν ὡς τὴν πνευματικὴν ἐστίαν, ἐξ ἧς οὐ μόνον τὸ φῶς τῆς ἡμερώσεως διεδίδετο τότε ἀνὰ πάσας τὰς Ἑλληνικὰς χώρας, ἀλλὰ και τὸ πῦρ τῆς φιλοπατρίας ἐξήπτετο και ὑπεθάλλετο.

Ποῖον τὸ ἔργον, εἰς ὃ κυρίως ἠσχολήθη ἔλθων ἐνταῦθα ὁ Μπέλλιος, ἀγνοοῦμεν. Ὅτι ὅμως τάχιστα ἐγένετο ὀνομαστότατος και γνωριμώτατος ἀποδεικνύει ὁ τίτλος τοῦ Βαράνου, ὃν ἀπένευμεν εἰς αὐτὸν ὁ Αὐτοκράτωρ, ἵνα τιμήσῃ τὸν ἄνδρα ἀμείβων εὐγενεῖς αὐτοῦ πράξεις. Ἀλλὰ πότε και διὰ τίνας εἰδικούς λόγους ἐγένετο τοῦτο ἀγνοοῦμεν ὡσαύτως. Τὸν τίτλον τοῦτον ἔφερον ἤδη ἐν ἔτει 1827, ὡς συνάγεται ἐκ τινος ἀποδείξεως πληρωμῆς διακοσίων φιορινίων, ὑπογραφομένης ὑπὸ τῆς ἐξάδος τῶν Γραικῶν και Βλάχων και δημοσιευομένης ἐν τοῖς Πρακτικοῖς τῶν Ἀργυριαδῶν, τὰ ὁποῖα ἔδωκεν ὁ Μπέλλιος «κατὰ προαίρεσιν χριστιανικὴν διὰ τοὺς ἐν Γραικίᾳ ἐν πενίᾳ, δυστυχίᾳ και σκλαβίᾳ διακειμένους συναδέλφους μας και ὁμογενεῖς χριστιανούς Γραικοὺς», ὡς λέγεται ἐν αὐτῷ. Ὅτι δὲ πλὴν τοῦ κερδῶν Ἐρμιοῦ, ὃν πιθανῶς ἐθεράπευσεν, ἦτο και ἀνὴρ λόγιος και φιλόβιβλος, ἀποδεικνύει και ἡ ἐκ δύο περιόπου χιλιάδων τόμων βιβλιοθήκη αὐτοῦ, ἀποτελουμένη ἐξ ἀρχαίων Ἑλλήνων συγγραφέων,

1) Α. Παλλατίδου. Ὑπόμνημα ἱστορικὸν περὶ τῆς ἐν Βιέννῃ Ἑλλ. Κοινοῦτος. Ἐν Βιέννῃ 1845.

Πατέρων τῆς Ἐκκλησίας, λεξικῶν τινῶν εἰδικῶν και πολλῶν ἄλλων ποικίλης ὕλης βιβλίων γαλλικῶν και γερμανικῶν, τὰ ὁποῖα βραδύτερον προώρτισε διὰ τὴν ἐν Νέᾳ Πέλλῃ ἰδρυθησομένην σχολὴν. Τὰ βιβλία ταῦτα οὐδέποτε ἐφθασαν εἰς τὸν τελικὸν αὐτῶν προορισμόν, ἀπόκεινται δ' ὡς ἐμάθομεν, ἐν τῇ Ἑθνικῇ Βιβλιοθήκῃ. Ὅτε δὲ μετὰ τινα ἔτη ἡ Ἑλλάς ἀνεκρηγύθη εἰς Βασίλειον ἐλευθέρου, κατήλθεν εἰς τὴν Ἑλλάδα τὸ μὲν ἵνα πληρώσῃ εὐγενὴ πόθον, ὃν ἀπὸ πολλοῦ ἠσθάνετο, νὰ ἐπισκεφθῇ τὴν αἱματοβαφῆ και ἐνδοξον γῆν, τὸ δὲ ἵνα μελετήσῃ ἐξ ἰδίας ἀντιλήψεως τὰ πράγματα και ἴδῃ ἐὰν δύναται ὀριστικῶς νὰ ἐγκατασταθῇ ἐν αὐτῇ. Τὸ σχέδιον τῆς ἐν Ἑλλάδι ἐγκαταστάσεως φαίνεται ὅτι πρὸ πολλοῦ ἀψηχόλει τὸν νοῦν αὐτοῦ, διότι πρὶν κατέλθῃ εἰς αὐτὴν εἶχεν ἀγοράσῃ ἐν Ἀθήναις οἰκίαν και ἄλλα ἀκίνητα. Εἰς Ἀθήνας ἦλθε πιθανῶς κατὰ τοὺς πρώτους μῆνας τοῦ ἔτους 1836, διότι ἡ ἐν Βιέννῃ συνταχθεῖσα Διαθήκη αὐτοῦ φέρει ἡμερομηνίαν 9 Δεκεμβρίου 1835. Ἀλλ' ἔλθων ἐνταῦθα δὲν ἤδυνήθη νὰ παραμείνῃ μακρὸν χρόνον· διότι ἤδη τὸν Μάϊον τοῦ 1837 εὐρίσκομεν αὐτὸν ἐν Βουκουρεστίῳ πλησίον τῶν συγγενῶν του, ὡς μανθάνομεν ἐξ ἐπιστολῆς πρὸς αὐτὸν τοῦ αὐτόθι Ἑλληνος Προξένου Σακελλαρίου, εὐχαριστοῦντος ἐκ μέρους τῆς Ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως διὰ τὴν δωρεὰν σιδηροῦ κιβωτίου χάριν τῶν ἀναγκῶν τοῦ πτωχοῦ τότε ταμείου τοῦ Κράτους. Ὅλιγον δὲ και ἐνταῦθα διατρίψας χρόνον ἐπανάρχεται εἰς Βιέννην, ὅπου ἤδη περὶ τὰ τέλη τοῦ αὐτοῦ ἔτους εὐρίσκεται. Ἀπὸ τοῦ χρόνου τούτου οὐδὲν πλέον περὶ αὐτοῦ γνωρίζομεν.

Ἀρτισίστατον ἦτο ἐν Ἀθήναις, καθ' ὃν χρόνον ἐπισκέφθη αὐτὰς, διὰ γενναίας χορηγίας τοῦ Λουδοβίκου, τοῦ βασιλέως τῆς Βαυαρίας, τοῦ πατρὸς τοῦ ἀειμνήστου Ὀθωνος, και διὰ συνδρομῶν ὁμογενῶν και ξένων φιλελλήνων. τὸ δημοτικὸν Νοσοκομεῖον ἡ «Ἑλπίς». Θέλων νὰ φανῇ χρήσιμος εἰς ἐνδεεῖς πάσχοντας συμπολίτας αὐτοῦ, ἅμα δὲ και νὰ συντελέσῃ εἰς τὴν βελτίωσιν και ἀνάπτυξιν τοῦ πολλῶν δεομένου ἔτι φιλανθρωπικοῦ τούτου ἰδρύματος, ἐδωρήσατο εἰς αὐτὸ πᾶσαν τὴν ἐν Ἀθήναις ἀκίνητον αὐτοῦ περιουσίαν. Τὴν δωρεὰν ταύτην ἀνήγγειλε διὰ τῆς ἀκολούθου αὐτοῦ ἐπιστολῆς πρὸς τὴν Δημαρχίαν Ἀθηνῶν.

«Ἡ ἐλευθερία και ἀνεξαρτησία τῆς φίλης μου Ἑλλάδος, ἦν και ὡς πατρίδα μου θεωρῶ και σέβομαι, καίτοι ἐν Μακεδονίᾳ γεννηθεῖς, ἦσαν δι' ἐμὲ τὰ πλέον ἡδύτερα ἀντικείμενα ἀείποτε

ηγήσασθαι ἀπὸ καρδίας ὑπὲρ τῆς στερεώσεως καὶ εὐδαιμονίας αὐ-
τῆς. Ἐπειδὴ λοιπὸν αὐτὴ ἡ Πατρίς, ἦν μόνον ἡ θεία Πρόνοια
ἔσωσεν, εὐρίσκειται εἰς τὰς ἀρχὰς τῆς Ἀναγεννήσεως καὶ ἔχει με-
γάλην χρείαν τῶν εἰλικρινῶν τέκνων τῆς καὶ ὑπὲρ Αὐτῆς εὐ φρο-
νοῦντων καὶ ὑπὲρ τῆς εὐδαιμονίας τῆς εὐχομένων, ὡς ἤδη καὶ
προσωπικῶς πληροφοροῦμαι, καὶ ἐπειδὴ ἅπαντες οἱ ὁμογενεῖς
καὶ ὁμόθησοι ὀφείλουσι καὶ πραγματικῶς κατὰ δύναμιν νὰ
συντρέξωσι καὶ νὰ φανῶσι λυσιτελεῖς πρὸς αὐτήν, διὰ τοῦτο καὶ γὰ,
ὁ ἤδη ἐν τῇ πρωτεύουσῃ τῆς Ἑλλάδος εὐρισκόμενος προσφέρω
ἐπὶ τὸ παρὸν τῇ φιλότῃ μοι Ἑλλάδι τὰ ἑξῆς ἐνταῦθα πρὸ χρό-
νων ἀγορασθέντα κτήματά μου μετὰ τὰς ἀκολουθούσους διατάξεις.»
Ἀκολουθεῖ μετὰ ταῦτα ἡ ἀπαρίθμησης τῶν κτημάτων τούτων,
τὰ ὁποῖα εἶνε 1) Μία οἰκία διώροφος παρὰ τοὺς πρόποδας τῆς
Ἀκροπόλεως κειμένη. 2) Μέγα οἰκόπεδον καταντικρὺ αὐτῆς. 3)
Κῆπος δέκα στρεμμάτων ἐν Σεπολίοις καὶ ἄμπελος συνεχομένη
μετ' αὐτοῦ τεσσάρων στρεμμάτων. 4) Οἰκόπεδον δύο καὶ ἡμίσεος
στρεμμάτων ἐν Γερανίῳ. 5) Εἰς μετρητὰ 3323 γρόσια, — δρίζεται
δὲ ὅπως ἐκ τοῦ εἰσοδήματος τῶν ἐκ τῆς πωλήσεως αὐτῶν χρη-
μάτων συντηρεῖται ὠρισμένος ἀριθμὸς κλινῶν κυρίως μὲν πρὸς
περιθάλψιν ἐνδεῶν ἀσθενῶν Μακεδόνων, εἶτα δὲ καὶ οἰουδήποτε
ὁμογενοῦς πάσχοντος. «Αὐτὰ τὰ κρεβάτια θέλουσι ὀνομασθῆ
**κρεβάτια τῶν ἀσθενῶν τοῦ Μπαρώνου Κωνταντίνου Μπέλ-
λιου τοῦ Μακεδόνα**».

Διὰ τῆς δωρεᾶς ταύτης, ἥτις ὑπελογίσθη εἰς 50,000 δρ., πο-
σὸν σχετικῶς μέγα διὰ τοὺς χρόνους ἐκείνους, ὁ Μπέλλιος ἐγέ-
νετο οὐ μόνον τῶν πρώτων εὐεργετῶν, ἀλλὰ καὶ τῶν ἰδρυτῶν τοῦ
φιλανθρωπικοῦ τούτου ἰδρύματος. Ἀλλὰ παραδόξως ἡ διάταξις
περὶ ἰδρύσεως κλινῶν, φερουσῶν τὸ ὄνομα τοῦ διαθέντος, δὲν ἐτη-
ρήθη καὶ κατ' ἀκολουθίαν δὲν τηρεῖται καὶ ἡ συναφῆς αὐτῇ διά-
ταξις τῆς κατὰ προτίμησιν προσλήψεως ἐνδεῶν Μακεδόνων εἰς
αὐτάς. Ἐν πράξει τοῦ Δημ. Συμβουλίου τῆς 29 Δεκεμβρίου 1839
λέγεται μὲν «ἐπειδὴ καὶ ἐπὶ τοῦ παρόντος τὸ ἤδη ἀνεγειρόμενον
δημοτικὸν Νοσοκομεῖον δὲν ἐτελείωσεν, αἱ περὶ κλινῶν Διατά-
ξεις τοῦ Βαρῶνος Κου Κ. Μπέλλιου θέλουσι τεθῆ ἄμέσως εἰς
ἐνέργειαν εἰς τὸ ὑπάρχον προσωρινὸν Δ. Νοσοκομεῖον; ἀλλ' ἀπὸ
τῆς ἐνάφξεως τῆς λειτουργίας τοῦ Νοσοκομεῖου ἐν τῷ νέῳ οἰκο-
δομήματι ἐλπισμονήθη, φαίνεται, ἡ ἀπόφασις αὐτῆ τοῦ Δ. Συμ-
βουλίου.

ΚΛΕΙΣΟΥΡΑ

Ἐν τῷ 17^ο ἀριθ. 4066 ἡ ἔκδοσις τῆς ἐφημερίδος «Ἀθηναῖς» τῶν χρόνων ἐκείνων ἀναγιγνώσκουμεν: «Ὁ Κορ Κ. Μπέλλιος κινουμένος ἀπὸ φιλανθρωπικὰ αἰσθήματα δὲν παύει ἀπὸ τοῦ νὰ ἐπιζητήσῃ τὸ νοσοκομεῖόν μας καὶ νὰ συνεισφέρει εἰς τὴν καλλιέργειάν του. Ἴδων προχθὲς ὅτι οἱ ἀσθενεῖς δὲν εἶχον σκεπάσματα, ἀλλ' ὄντες τὴν ἀναγκαίαν καὶ κατάλληλον τροφήν των, ἔδωκεν ἀπὸ τὰ παλαιὰ εἰσοδήματα τῶν ἀφιερωμάτων του 600 δρα., διὰ νὰ ἀγορασθῶσι τὰ ἀναγκαῖα σκεπάσματα, στρώματα κ.τ.λ. Ὁ Πατρός, ὅστις παρέλαβε τὰ χρήματα ταῦτα, ἐλησμονήσῃ φράίνεται, τὴν ὁποίαν εἶχε δώσει ὑπόσχεσιν εἰς τὸν Κορ Μπέλλιον ὅτι εἰς διάστημα τριῶν ἡμερῶν ἤθελεν ἔχει προμηθευμένον τὸ Νοσοκομεῖον ἀπὸ ὅλα τὰ ἀναγκαῖα. Ὅθεν καὶ μετὰ ὀκτὼ ἡμέρας ἐπιστρέψας εἰς τὸ Νοσοκομεῖον ὁ Κορ Μπέλλιος, διὰ νὰ ἐπισκεφθῇ τοὺς ἀσθενεῖς, δὲν εἶδεν ἐκκληρουμένην τὴν ὑπόσχεσιν τοῦ ἱατροῦ καθ' ὅλα, καὶ τὸ χειριστὸν ἐλυπήθη κατάκαρδα, ὅταν εἶδεν ἀσθενῆ ἡμιθανῆ κοιτώμενον εἰς τὴν θύραν τοῦ Νοσοκομείου καὶ περιμένοντά τὸν ἱατρὸν νὰ ἔλθῃ καὶ τῷ συγχωρήσῃ τὴν εἴσοδον, ἔφραξε δὲ καὶ ὅταν ἔρωτήσας πότε ἔρχεται ὁ ἱατρός ἔμαθεν ὅτι κάποτε καὶ τρεῖς ἡμέραι περῶσι καὶ δὲν πατᾶ ἐκεῖ.» Καὶ ἐγένετο μὲν ἀναίρεσις τῆς καταγγελίας ταύτης ὑπὸ τοῦ ἱατροῦ, προβαλομένου ἀσθενεῖαν ὡς λόγον τῆς ἀπουσίας καὶ ἀνεπάρκειαν τοῦ οἰκοδομήματος διὰ τὴν περίθαλψιν πολλῶν ἀσθενῶν, ἀλλὰ τὸ πρᾶγμα ὡς χαρακτηριστικὸν τῶν προσώπων καὶ τῆς χαώδους ἔτι καταστάσεως τῶν πραγμάτων εἶνε ἀξιωματικῶς νευτον.

Ἐν τῷ Δημ. Συμβουλίῳ ἐγένετο πρότασις πολιτογραφήσεως τοῦ Μπέλλιοι διὰ τὴν γενναίαν του ταύτην δωρεάν. Δημοτικὸς τις Σύμβουλος τῶν τότε ἀγορευῶν ὑπὲρ τῆς προτάσεως σὺν ἄλλοις εἶπε καὶ ταῦτα: «Ἐπαινοῦντες, Κύριοι, τὸν Κορ Μπέλλιον ἐπαινοῦμεν καὶ συσταίνομεν τὸν δῆμόν μας μᾶλλον εἰς τὸν φωτισμένον κόσμον, ὅστις ἐπεθυμοῦσε νὰ πιστεῦῃ, ὅτι αἱ πρὸς τοὺς ὑπηκόους τῶν ἄλλων Δυνάμεων πολιτογραφίσεις μας πρέπει νὰ ἔχωσι κάποιαν ἀξίαν, ὅταν τὰς δέχονται ἄνθρωποι, ὅποιοι εἶνε ὁ Κορ Ἀρμανσβέργ, ὁ Κορ Κόβελ καὶ ὁ Κορ Μπέλλιος.» Ἐὰν ἡ πρότασις αὕτη ἐγένετο δεκτή καὶ ἐὰν ὁ Κορ Μπέλλιος ἐγένετο ἐπίτιμος πολίτης Ἀθηναίων δὲν γνωρίζομεν γνωρίζομεν μόνον ὅτι οἱ περὶ τὴν Ἀθηναίων ἀντιπολιτευόμενοι ἔλαβον ἀφορμὴν ἐκ τούτου νὰ ἐπιτεθῶσι κατὰ τινῶν μὴ αὐτοχθόνων δημοτι-

κῶν Συμβούλων καὶ νὰ ἀμφισβητήσωσιν εἰς τὸ Δ. Συμβούλιον τὸ δικαίωμα τῆς πολιτογραφήσεως ὡς ἀνήκον μόνον εἰς τὴν Κυβέρνησιν. οὕτω δὲ νὰ ἀμφισβητήσωσι καὶ τὸ νόμιμον τῆς χορηγήσεως εἰς τοὺς ξένους Ἀρμανσβέργ, Μάουσερ, Ἀβελ, Κόβελ κ.τ.λ. πολιτείας. Ἡ δὲ Α. Μ. ὁ βασιλεὺς Ὀθων, θέλων νὰ τιμῆσῃ τὸν ἄνδρα διὰ τὴν δωρεάν ταύτην καὶ τὴν πολλαχῶς δεικνυμένην φιλοπατρίαν του ἐκάλεσεν εἰς δαίτηνον καὶ ἐν αὐτῷ ἰδίᾳ χειρὶ ἀνήρτησεν ἐπὶ τοῦ στήθους αὐτοῦ τὸν χρυσοῦν Σταυρὸν τοῦ Β. τάγματος τοῦ Σωτήρος: ὁ δὲ Κορ Μπέλλιος χάριτας ἀποδίδων διὰ τὴν τιμὴν ταύτην εἰς μὲν τὸν βασιλέα ἔδωκ ἄσπαστο ἀρχαίαν πολυτίμον βυζαντινὴν σπάθην, ὀκτακοσίων περιούτων, ὡς γράφουσιν αἱ τότε ἐφημερίδες, ἐπὶ τῆς ὁποίας ἦτο ἐγκεχαραγμένη ἡ ὄψις τοῦ Δαυὶδ: «Δίκασον, Κύριε, τοὺς ἀδικούντάς με, πολέμησον τοὺς πολεμοῦντάς με» καὶ παρὰ τὴν ἐπιγραφὴν ταύτην διεκρίνετο χρυσοχάρακτος ἡ εἰκὼν τῆς Παναγίας καὶ τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, εἰς δὲ τὴν Α. Μ. τὴν Βασιλίτσαν Ἀμαλίαν προσήνεγκε λαμπρὰν καὶ σπανίαν ἔκδοσιν τοῦ Ὀμήρου. Ταῦτα εἶνε, εἴπερ τι καὶ ἄλλο, χαρακτηριστικὰ καὶ δεικνύουσιν ὁποῖα ὄραϊα πατριωτικὰ ὄνειρα ἐπετεργίζον ἐν τῇ φαντασίᾳ τοῦ εὐγενοῦς ἀνδρός. Τὸ Βυζάντιον κεκαθαρμένον καὶ ἐξηγγισμένον ἀπὸ τῶν ὀνύπων αὐτοῦ ἀπετέλει τὸ ἰδεώδες πάντων τῶν λογᾶδων τοῦ ἔθνους, τῶν ἀποτολημῶν τὸ τιτάνειον ἀληθῶς ἔργον τῆς δημιουργίας ἐλευθέρως πατρίδος.

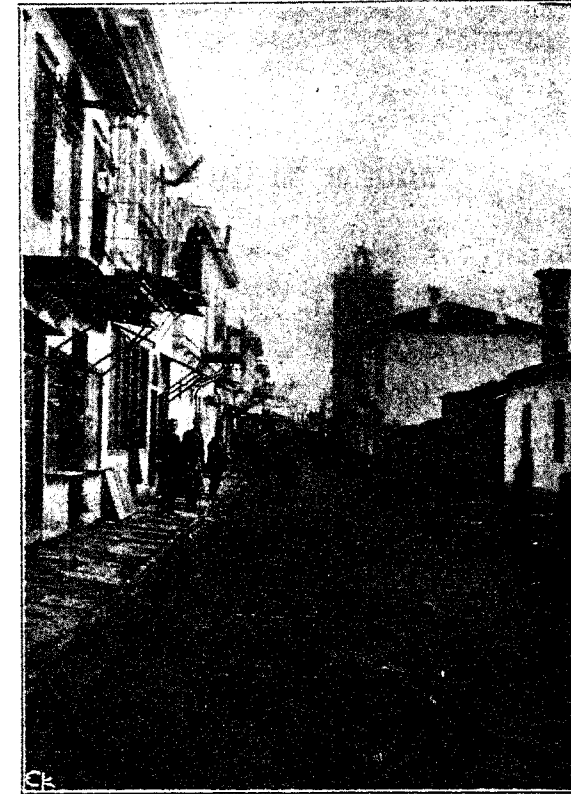
Τὸν νοῦν καὶ τὴν ψυχὴν τοῦ εὐγενοῦς Μακεδόνοιο κατὰ τὴν ἐν Ἑλλάδι βραχεῖαν αὐτοῦ διατριβὴν ἀπησχόλει πρὸ παντὸς ἡ τύχη τῶν συμπολιτῶν αὐτοῦ ἐκείνων, οἵτινες μετὰ τὸ τραγικὸν τέλος τῆς Ναούσης καὶ τῆς Κασσάνδρας δὲν κατέθεσαν τὰ ὄπλα, ἀλλ' ὑπὸ τὴν ἡγεσίαν τῶν ἰδίων αὐτῶν ὀπλαρχηγῶν εἶχον ἐξακολουθήσῃ τὸν ἀγῶνα καθ' ὅλην τὴν ἑπταετίαν, ἥδη δὲ μετὰ τὴν ἀποκατάστασιν τῶν πραγμάτων ἐνδεεῖς καὶ ἀνέστιοι διετέλουν πλὴν δ' αὐτῶν ὑπῆρχε καὶ μέγα πλῆθος ἄλλων, οἵτινες κατορθώσαντες νὰ διαφύγωσι τὴν μάχαιραν καὶ τὴν αἰχμαλωσίαν εἶχον καταφύγη ἐνταῦθα ὡς εἰς ἄστυον. Ὁ βασιλεὺς Ὀθων εἶχε δεῖξῃ ὑπὲρ αὐτῶν ἰδιαίτερον ἐνδιαφέρον, τῇ δὲ πρωτοβουλίᾳ αὐτοῦ εἶχεν ἐγκριθῆ, ὅπως συνοικισθῶσιν ἐν Λοκροῖσι καὶ ἀποτελέσωσιν ἴδιον ἔθνον ὑπὸ τὸ ὄνομα τῆς ἀρχαίας πρωτευούσης τοῦ Μακεδονικοῦ Βασιλείου. Εἶχε δὲ καταρτισθῆ καὶ ἰδίᾳ ἐπὶ τούτῳ ἐπιτροπεία, ἀποτελουμένη ἐκ τοῦ Α. Πολυζωΐδου, Γ. Χρυσίδου, Γ.

Ἀθανασίου καὶ Θεοφάνους Σιατιστέως, καὶ τῇ φροντίδι αὐτῆς εἶχον κατὰ τὸν χρόνον ἐκεῖνον συνοικισθῆναι περὶ τὰς ἐβδομήκοντα οἰκογενεῖας· ἀλλ' ὑπῆρχον καὶ πλείοται ἄλλαι ἀκόμη, περὶ ὧν ἔπρεπε νὰ ληφθῇ φροντίς. Ἡ οἰκτρὰ τύχη μετὰ τὸσαῦτα παθήματα καὶ ἀγῶνας εἶχε διαθέσει, φαίνεται σφόδρα συμπαθῶς πρὸς αὐτοὺς τὸν Κον Μπέλλιον, καὶ διὰ τοῦτο καὶ ἡ ἰδιαιτέρα ὑπὲρ αὐτῶν πρόνοια ἐν ταῖς διατάξεσι τοῦ εἰς τὸ δημοτικὸν Νοσοκομεῖον κληροδοτήματος. Ἦδη παρηκολούθει μετὰ μεγάλου ἐνδιαφέροντος τὰ τοῦ ἀρξαμένου συνοικισμοῦ, ἤθελε δ' ὡς τάχιστα νὰ ἰδρυθῇ ἐν τῇ Νέᾳ Πέλλῃ σχολεῖον καὶ ἐκκλησία. Εἰς τὸ ἰδρυθησόμενον δὲ τοῦτο σχολεῖον διαπιστεύεται τὴν πλουσίαν αὐτοῦ βιβλιοθήκην «μέχρις οὗτου φθάσῃ ἡ Μακεδονία εἰς τοιαύτην κατάστασιν, ὥστε νὰ συστήσῃ σχολεῖα καὶ νὰ λάβῃ χρεῖαν αὐτῶν»· τότε δὲ ὁ δῆμος τῆς Νέας Πέλλης «ὀφείλει νὰ τὰ παραδώσῃ εἰς τὸ Κοινὸν τῆς Μακεδονίας», ὡς ἐν ταῖς διατάξεσι τῆς περὶ τῆς ἀφιερώσεως τῶν βιβλίων συμβολαιογραφικῆς πράξεως λέγεται. Καὶ ὑπὲρ τῆς ταχείας ἰδρύσεως ἐκκλησίας ἐν αὐτῇ λαμβάνει μέριμναν καὶ ἀποστέλλει ἐκ συνδρομῶν, ὡς αὐτὸς ἐποίησε παρὰ τοῖς ἐν Βουκουρεστίῳ καὶ ἐν Βιέννῃ Ἕλλησι, περὶ τὰ ἑξακόσια φλωρία αὐστριακά, ὡς ἐκ τοῦ ὀνομαστικοῦ καταλόγου τῶν συνδρομητῶν συνάγεται. Καὶ αἱ τελευταῖαι δ' αὐτοῦ σκέψεις καὶ νοουθετήσεις πρὸς τοὺς ἀγαπητοὺς του ἐν Ἑλλάδι συμπολίτας Μακεδόνας ἀπευθύνονται· ἀπερχόμενος δηλ. ἐντεῦθεν γράφει πρὸς αὐτοὺς συμβουλεύων νὰ συναχθῶσι πάντες εἰς τὴν Νέαν Πέλλαν, νὰ ἀγαπῶσι καὶ συντρέχωσιν ἀλλήλους ὡς ἀδελφοί, νὰ εἶνε ἐν γένει νομοταγεῖς, «ἰδίᾳ δὲ πρὸς τὸν ἀγαθὸν καὶ ὑμᾶς ὡς τέκνα ἀγαπῶντα βασιλεῖα Ὁθωνα οὐ μόνον σέβας, ἀλλὰ καὶ λατρείαν νὰ φέρητε· νὰ διαμείνητε, ὡς μέχρι τοῦδε καὶ ὡς Σᾶς ἐκτίμησα, πιστοὶ ὑπήκοοι τῆς Α. Μ. Αὐτὸς εἶνε ὁ ἀρχαῖος χαρακτήρ τῶν Μακεδόνων, αὐτὸν ἀνεκάλυψα καὶ εἰς ὑμᾶς, αὐτὸν τὸν ἴδιον νὰ ἀφήσητε κληρονομίαν καὶ εἰς τὰ τέκνα Σας, εἰς τὰ ὁποῖα χρεωστεῖτε νὰ ἐμπνεύσητε κλίσιν πρὸς τὴν σπουδὴν, ἥτις μόνη ἐξευγενίζει τὸν ἄνθρωπον».

Ἄλλ' ἐν Ἑλλάδι διατρίβων ὁ Μπέλλιος ἔδειξε πλείστον ἐνδιαφέρον καὶ ὑπὲρ ἄλλων πραγμάτων. Τότε τὸ πρῶτον ἰδρυέτο ἡ Φιλεκαπαιδευτικὴ Ἑταιρεία, τῆς ὁποίας ἐκ τῶν πρώτων ἔσπευσε νὰ μετάσχῃ, ἀναλαβὼν μάλιστα κατὰ παράκλησιν τοῦ Διοικητικοῦ Συμβουλίου νὰ συλλέξῃ καὶ συνδρομὰς ὑπὲρ αὐτῆς ἐν τῷ ἑξῶτε-

ρικῷ. Ὅπερ δὲ σπουδαιότερον, ὑπῆρξε καὶ ἐκ τῶν πρωτοστατησάντων εἰς τὴν ἰδρύσιν τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας. Τὸ ἰδιαιτέρον εὐχαριστήριον ἔγγραφον, ὅπερ ἡ ἐπὶ τῶν ἐκκλησιαστικῶν

Η ΕΝ ΚΟΖΑΝΗ ΟΔΟΣ ΜΟΝΑΣΤΗΡΙΟΥ

καὶ τῆς δημοσίας Ἐκπαιδεύσεως Γραμματεία, ἐνόμισεν ὅτι ὀφείλει νὰ ἀποστείλῃ πρὸς αὐτὸν περὶ τούτου. Ἐξηγεῖται καὶ αἰτιολογεῖται μόνον διὰ τῆς ἑξαιρέτως ἐνεργοῦ συμμετοχῆς αὐτοῦ περὶ τὴν ἰδρύσιν τῆς Ἑταιρείας. Ἄλλὰ καὶ αἱ σύγχρονοι ἐφημερίδες κάμνουσι λόγον περὶ τούτου. Οὔτω π. χ. ἡ ἐφημερίς «Ἀναγεννη-

θεταί Ἑλλάδος ἐν τῷ ἔπ' ἑορταί. ἕως φύλλω περὶ αὐτῆς γράψαι
 τὸν ἀπὸς (Κ. Μπέλλιου) ζητεῖ νὰ συστήσῃ Ἑταιρίαν περὶ Ἀρχαιολογίαν καὶ νὰ τὴν διατηρήσῃ διὰ συνδρομητῶν, τοῖς ὁποίοις
 θέλει εἶναι ἐπιτὸς τοῦ Κοιτίου» (1).

1). Το ἀποσημαίωτον τοῦτο διὰ τὴν ἴδρυσιν τῆς Ἑταιρείας ἔγγραφο ἀνα-
 δημοσιώμενον ἐνταῦθα, παραλαμβάνοντες ἐκ τῶν Πρακτικῶν τῶν Ἀρχαιολογικῶν.

ΒΑΣΙΛΕΙΟΝ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

Πρ. 10520
 Αρ. Δ. 768

Ἡ ἐπὶ τῶν Ἑκκλησιαστικῶν καὶ τῆς Δημοσίου Ἐκπαιδευτικῆς Γραμμα-
 τεῖα τῆς ἐπικοιτητείας.

Πρὸς τὸν Κύριον Βασιῶνον Κωνσταντῖνον Μπέλλιον.

Ἡ Κυβέρνησις μετὰ μεγίστης εὐχαριστήσεως ἐπληροφόρηθη τὸν εὐγενῆ
 σκοπὸν τῶν συστηθέντων τὴν Ἀρχαιολογικὴν ταύτην ἑταιρίαν καὶ ἐγγραφέν-
 των μετῶν αὐτῆς καὶ ἐκφράζει πρὸς ὑμᾶς ἰδίως, Κε Βασιῶνε, τὴν εὐχαρίστησιν
 τῆς, δίδει καὶ εἰς τὴν περίστασιν ταύτην ἀξιοπαίτως ἐδώκατε δείγματα τοῦ ὑπὲρ
 τῶν σπουδαιότητων συμφερόντων τῆς Ἑλλάδος εὐγενοῦς ζήλου σας ὅχι δὲ μόνον
 ἐνεργῶν αὐτὴν κατὰ τὸν καθυποβληθέντα διοργανισμόν, ἀλλὰ καὶ ἐπιθυμοῦσα νὰ
 ἐμφυώσῃ αὐτὴν διέταξε τὰ ἀκόλουθα.

α') Ὁ ἔφορος τοῦ Κ. Μουσείου θέλει συνεννοεῖσθαι μετὰ τῆς Ἑταιρείας περὶ
 τῶν Ἀρχαιολογικῶν αὐτῆς ἐργασιῶν, καὶ ὡς αἰκίς προσκαλεῖται ὑπ' αὐτῆς καὶ αἰ
 δημόσια ἀσχολίαι τῷ ἀρίστου καιρὸν ὑπόλοιπον, ν' ἀναλαμβάνῃ τὴν διεύθυν-
 σιν τινῶν ἐκ τῶν ἐργασιῶν τῆς, δίδων μετέπειτα λόγον εἰς αὐτὴν τῆς χρημα-
 τικῆς διαχειρίσεως, ἥτις τυχὸν ἐπὶ τούτῳ ἤθελε τῷ ἐμπιστευθῆ.

β') Ἡ Ἀρχαιολογικὴ ἐπιτροπὴ θέλει διευθύνει διὰ τῶν συμβουλῶν τῆς τῆς
 Ἑταιρείας εἴτε ἀμέσως εἴτε ἐμμέσως διὰ τοῦ Ἐφόρου τοῦ Κ. Μουσείου, ὡς αἰ-
 κίς τὸ ζήτησι, ἢ ἐφορία.

γ') Ἐπιτρέπεται εἰς τὰ μέλη τῆς ἐφορίας ἢ εἴσοδος τῆς Ἀρχαιολογικῆς
 Βιβλιοθήκης.

δ') Ἀριθμὸς 100 ἀντιτύπων τῆς Ἀρχαιολογικῆς ἐφημερίδος θέλει διδε-
 σθαι χάριν εἰς τὴν Ἑταιρίαν διὰ νὰ διανεμηθῇ εἰς τὰ μέλη τῆς.

ε') Τὰ ὑπὸ τῆς Ἑταιρείας ἀνευρισκόμενα ἀρχαιολογικὰ ἀντικείμενα θέλουσιν
 καταγράφεσθαι εἰς τοὺς καταλόγους τοῦ Μουσείου ὡς ἀπροσφερόμενα ὑπὸ τῆς
 Ἑταιρείας».

Ὁ Μπέλλιου πρὶν καταλεῖθ εἰς τὴν Ἑταιρίαν συστήσῃ τὴν
 Βιβλίον τὴν Διατήρησιν αὐτοῦ, διὰ τῆς ἴδρυσιν αὐτῆς ἑταιρείας
 τὸν ὅπως μετὰ τὸν ὄλιγον αὐτοῦ ἀποσταλέσει εἰς τὴν Βουλγαρίαν
 Κυβερνησιν φιορίαι ἀγροῦ Βουλγαρίας, καὶ ἐκ τῶν τό-
 κων αὐτῶν σπουδάξωσι δύο νέοι Μακεδόνας καὶ ἕτερον ἄνθρωπον τῆς
 Ἀκαδημίας τοῦ Μονάχου ἐπιστήμιας καὶ διηγήσονται ἑαυτοῖς. Τὸ
 δὲν ταύτων Μακεδόνα ὁ εἰς ἐπέκειν νὰ εἶναι σπουδάζει τὸν ἐκ
 Βιλλίτης ἐν ἣ δ' ἂν περιστάσει δὲν νὰ ὑπῆρχῃ σπουδάζει τὸν
 καὶ ἄλλος τις ἐκ Μακεδονίας νέος ἐπαρκῶς παρεσκευασμένος πρὸς
 ἐπιστημονικὴν ἐκπαίδευσιν Ἡ Ἑλληνικὴ Κυβέρνησις δικαιού-
 ται νὰ ἀποστέλλῃ δύο νέους ἐκ τῶν φημιλιῶν ἐκείνων, αἵτινες τὸ
 αἷμα των διὰ τὴν ἐλευθερίαν τῆς Ἑλλάδος χύσαντες καὶ τὴν πε-
 ριουσίαν τους θυσιάσαντες δὲν ἔχουν κατὰστασιν νὰ ἀναδράσῃν.
 παιδεύσῃν καὶ σπουδάσῃν τὰ τέκνα των. Ὡς ὅσον δ' ἀπαρά-
 βητον τοῦ διορισμοῦ τῶν ἐποτρόφων καὶ ἐποχρέωσιν αὐτῶν ἰσθὴν
 θέτει «νὰ δουλεύσῃν τὴν Ἑλλάδα κατὰ δύναμιν μετὰ τὸ πέρας
 τῶν σπουδῶν αὐτῶν» ἐδιότι τοῦτο τὸ ληγῶν γίνεται διὰ τὸν
 μέγαν ζῆλον, ὃν ἔχω, νὰ φανῶ κατὰ λύσιτελής τῆς πατρίδος μου
 Ἑλλάδος, ἢν μὴ δυνηθεῖς κατ' ἄλλον τρόπον νὰ δουλεύσω, τὴν
 δουλεύω κατὰ τοῦτον τὸν τρόπον καὶ μέσον.» Θέλει δὲ οἱ νέοι
 οὗτοι νὰ λέγονται «καὶ θεοὶ υἱοὶ τοῦ Κ. Μπέλλιου», καὶ ἐντέλλε-
 ται αὐτοῖς «νὰ ἀγαποῦν καὶ νὰ σέβονται τὴν φῆμιν μας καὶ ποτε

στ') Ἡ ἐτήσια σύνοψις τῶν Πρακτικῶν τῆς Ἑταιρείας θέλει τυπόμεσθαι ἀνε-
 ξόδως εἰς τὴν Β. Τοπογραφίαν.

ζ') Τὸ ὄνομα ἐκλότου διαμεινάντος μέλους τῆς Ἑταιρείας εἰς διάστημα τρι-
 ετίας θέλει ἐγγράφεσθαι εἰς στήλην λιθίνην εἰς τὴν εἴσοδον τοῦ Ἐθν. Μου-
 σείου.

Ἐν Ἀθήναις, τῇ 11 Μαΐου 1887.

Ὁ Γραμματεὺς
 Ι. ΡΙΖΟΣ

Τὴν ἐπιστολὴν ταύτην νομίζομεν ὅτι ὁ κ. Ὑπουργὸς τῆς Παιδείας ἔγραψε
 πρὸς τὸν κ. Μπέλλιον μακρὰν εὐρισκόμενον τῶν Ἀθηνῶν μηνῶν τῶν
 ἐνεργειῶν αὐτοῦ ὑπὲρ τῆς ἴδρύσεως τῆς Ἑταιρείας κατὰ τὸν γρόνον τῆς ἐν
 Ἀθήναις διατριβῆς αὐτοῦ καὶ ἵνα πληρῶσῃ εὐλογον ἠδὲ ἀδιαφέρον αὐτοῦ. Ἐν τῇ
 ὑπὸ τοῦ κ. Π. Καββαδία συνταταγμένη ἱστορίᾳ τῆς Ἀρχαιολογικῆς ἑταιρείας
 δὲν λέγεται τι περὶ τούτου.

ἐνδοξον πατρίδα Μακεδονίαν.» Διατάσσει δὲ πρὸς τοῦτοις τὸ κληροδότημα τοῦτο «να μείνη εἰς τὸ βασιλείον τῆς Παναρίας, ἕως ὅτου ἔλθῃ τὸ Βασίλειον τὸ ἑλληνικὸν εἰς τοιαύτην εὐδαίμονα κατάστασιν, ὥστε οἱ νέοι τῆς Ἑλλάδος νὰ μὴ ἔχωσι χρεῖαν νὰ τρέχουν εἰς γαίης ἀλλοδαπᾶς διὰ νὰ κυνηγῶσι τὰς ἀπὸ τῆς πατρίδος τῶν φυγαδευθείσας Μούσας», ὁπότε θὰ δικαιούται ἡ Ἑλληνικὴ Κυβέρνησις νὰ παραλάβῃ τὸ χρεῖμα τοῦτο καὶ νὰ διατηρῇ πλείους τῶν δύο ὑποτρόφους ἐν Ἑλλάδι, ἐὰν τὸ ἐξ αὐτοῦ εἰσόδημα ἐπιτρέπει τοῦτο. Μετὰ δὲ τὴν ἐξ Ἀθηνῶν εἰς Βιέννην ἐπάνοδόν του διὰ νέου Κωδικέλλου τροποποιεῖ αὐτήν, ὁρίζων ὅπως ὁ εἰς τῶν δύο ὑποτρόφων εἶνε ἐκ τῶν ἐν Νέα Πέλλῃ συνοικισθέντων Μακεδόνων.

Διὰ τοῦ χρημάτος τούτου παραληφθέντος βραδύτερον παρὰ τῆς Βαυαρικῆς Κυβερνήσεως ἠγοράσθησαν ὄγδοῦντα πέντε μεταγαλῆ τῆς Ἑθνικῆς Τραπεζῆς, αἵτινες κατὰ τὴν σημερινὴν αὐτῶν ἀξίαν ἀντιπροσωπεύουσι κεφάλαιον 425,000 περίπου δραχμῶν· ἀνετέθη δὲ εἰς τὴν ἐπὶ τοῦ συνοικισμού τῶν Μακεδόνων Ἐπιτροπὴν, μετονομασθεῖσαν ἤδη «Ἐπιτροπὴν ἐπὶ τοῦ συνοικισμού τῶν Μακεδόνων καὶ ἐπὶ τοῦ Βελλεῖου κληροδοτήματος» τὸ δικαίωμα τῆς προτάσεως τῶν ὑποτρόφων. Χάριν δὲ περιεργίας σημειοῦμεν ἐνταῦθα ὅτι ὁ πρῶτος ἐν Ἑλλάδι διορισθεὶς ὑπότροφος ὑπῆρξεν ὁ μακαρίτης ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ καθηγητῆς τῆς Ἀρχαιολογίας Ἀθ. Ρουσόπουλος· ἀπὸ δὲ τοῦ ἔτους 1850 διορίζονται περισσότεροι τῶν δύο ὑπότροφοι. Ἐσπούδασαν δὲ μέχρι τοῦ ἔτους 1908 διὰ τῶν χρημάτων τοῦ κληροδοτήματος τούτου 354 νέοι Μακεδόνες. Καὶ κατ' ἀρχὰς μὲν διορίζοντο ὑπότροφοι καὶ μαθηταὶ τῶν Γυμνασίων καὶ δὴ καὶ ἐπὶ ἀόριστον χρόνον· οὕτω ὁ Ἀθ. Ρουσόπουλος διορισθεὶς πρὸ τοῦ 1846 ἐξηκολούθησεν ὡς ὑπότροφος μέχρι τοῦ 1852· ἔπειτα ὁ χρόνος τῆς ὑποτροφίας περιορίσθη εἰς τέσσαρα ἔτη, καὶ μετὰ ταῦτα ἐνεκρίθη νὰ προσλαμβάνωνται ὑπότροφοι μόνον ἀπόφοιτοι τῶν Γυμνασίων διὰ τὰς Πανεπιστημιακὰς αὐτῶν σπουδὰς. Διὰ νέου δὲ Β. Δ. τοῦ ἔτους 1899 ἐπετράπη εἰς τὴν Ἐπιτροπὴν νὰ προτείνῃ τὸν διορισμὸν δύο ὑποτρόφων καὶ ἐν Γερμανίᾳ ἐπὶ τριετίαν ἐκ τῶν ἀριστούχων διδασκῶν τῆς φιλολογίας καὶ κατὰ προτίμησιν ἐκ τῶν καὶ εὐδόκιμον διδασκαλικὴν ὑπηρεσίαν ἔχόντων πρὸς συμπλήρωσιν τῶν φιλολογικῶν καὶ παιδαγωγικῶν αὐτῶν σπουδῶν. Τὸ διάταγμα τροποποιηθὲν μετ' ὀλίγον παρέχει τὸ δικαίωμα εἰς

τὴν Ἐπιτροπὴν νὰ προτείνῃ τὴν εἰς Γερμανίαν ἀποστολὴν καὶ διδασκῶν τῶν φυσικομαθηματικῶν.

Ταῦτα εἶνε γνωστὰ ἡμῖν ἐκ τοῦ βίου καὶ τῶν πράξεων τοῦ Κ. Μπέλλιου, ἱκανὰ πάντως νὰ δεξωσιν, ὅτι ὁ ἀοιδίμος ἀνὴρ ζήσας κατὰ τοὺς χρόνους τῆς δημιουργίας τοῦ νῦν ἐλευθέρου βασιλείου τῆς Ἑλλάδος ἦτο ἐμπλεὺς ὑψηλοῦ ἔθνικου φρονήματος καὶ τῆς θερμῆς ἐκείνης φιλοπατρίας, ἧς ἐνεφεροῦντο τότε οἱ θέσαντες τὴν φαινήν τῆς ἐλευθερίας κρηπίδα. Τὸ δὲ γεγονός· ὅτι περὶ τὰς τρεῖς καὶ ἡμίσειαν ἑκατοντάδας νέων Μακεδόνων ἐπαιδεύθησαν μέχρι τοῦδε ἐκ τοῦ κληροδοτήματος ἀρκεῖ νὰ ἀποδείξῃ αὐτὸν ὡς τὸν μέγιστον τῶν εὐεργετῶν τῆς Μακεδονίας καὶ ὑπερπάντα ἄλλον συντελέσαντα εἰς τὴν πνευματικὴν αὐτῆς ἀναγέννησιν.

Ἐν ἐπιλόγῳ δὲ μέρει τῆς βραχείας ταύτης σκιαγραφίας τοῦ ἀνδρὸς καὶ οἷον κατακλείδα αὐτῆς ἀναδημοσιεύομεν τὴν πρὸς τοὺς ἐν Ἑλλάδι καὶ ἀπανταχοῦ τῆς Εὐρώπης εὐρισκομένους λογίους Μακεδόνας ἔκκλησιν περὶ μεταφράσεως τῆς ἱστορίας τοῦ Flathe, Geschichte Macedoniens 2. T. Leipzig 1832-4 ὡς καὶ ταύτην ἐξῆχος χαρακτηριστικὴν τοῦ ἀνδρός· ἀλλ' ἡ ἔκκλησις αὕτη ἔχουσα ὡδε μάτην ἐγένετο.

*Πρὸς τοὺς ἐν Ἑλλάδι καὶ ἀπανταχοῦ τῆς Εὐρώπης
εὐρισκομένους Λογίους Μακεδόνας.*

Ὁ Κύριος Λουδοβίκος Φλάθης, Δόκτωρ ἐξῆχος τῆς φιλοσοφίας ἐν τῷ τῆς Λειψίας πανεπιστημίῳ, καταφλεγόμενος ἀπὸ ἱερὸν ζῆλον τοῦ νὰ γένη κοινωφελὴς κατεφρόνησε γενναίως τοὺς πολυχρονίους κόπους καὶ ἀφθόλους ἰδρώτας καὶ ἐπεχείρησεν ἰδιαιτέραν Ἱστορίαν γενικὴν τῆς Μακεδονίας καὶ τῶν περιφίμων Βασιλέων τῆς, τὴν ὁποίαν καὶ ἐξέδωκεν εἰς τύπον κατὰ τὸ 1834 ἐν Λειψίᾳ τῆς Σαξωνίας εἰς τόμους δύο εἰς δον.

Ὁ ἐν τοῖς μάλιστα φιλολόγος καὶ ἀρχαιολόγος οὗτος ἀνὴρ ἠθέλησε διὰ ταύτης τῆς πολυμύχθου πράξεώς του νὰ γένη συντελὴς ὄχι μόνον πρὸς τοὺς ὁμογενεῖς του, τοὺς φιλομούσους, λέγω, καὶ φιλῆληνας Γερμανούς, ἐξομαλίζων αὐτοῖς τὰς ἀπαντωμένας συνήθως εἰς πᾶσαν Ἱστορίαν ἀκανθώδεις τρίβους μετὰ τὴν ἀκριβῆ περιγραφὴν ὅλων τῶν πράξεων τοῦ Μακεδονικοῦ λαοῦ, ἀλλὰ καὶ πρὸς ὅλους τοὺς Ἕλληνας, ἐξαιρέτως πρὸς τοὺς Μακεδόνας.

μέγας εὐεργέτης καὶ ἱμνητὴς ἀφιλοπρόσωπος τῶν προγόνων των.
Εἰς τὴν ἀνάγνωσιν τῆς Ἱστορίας ταύτης βλέπει πᾶς τις ἀκριβῆ
ἐπιστόφωσιν τῶν κατὰ καιροὺς Ἡρωϊκῶν πράξεων τοῦ Μακεδο-
νικοῦ λαοῦ, πληροφορεῖται τὰ λαμπρὰ κατορθώματα τοῦ Φιλίπ-
που καὶ τέλος τοῦ υἱοῦ καὶ διαδόχου τοῦ Ἀλεξάνδρου τοῦ Με-
γάλου, τοῦ ἐκδικηθέντος τὰς πληγὰς τῆς Ἑλλάδος καὶ μόνου ἐκ-
τείναντος τὸ κράτος τῆς καθ' ὅλην σχεδὸν τὴν τότε ἐγνωσμένην
Ἀσίαν, ἥτις πρὶν τῶν λαμπρῶν τοῦ Ἡρώος ἡμερῶν ἠτοιμάζετο
νὰ δέσῃ μ' ἄλύτους ὅλην τὴν Ἑλλάδα.

Ταύτην τὴν Ἱστορίαν ὡς ἀναγκαίαν συνιστῶ εἰς τὴν φιλογέ-
νειάν σας, ὡ εὐαισθητός Νεολαία τῆς Ἑλλάδος! καὶ διὰ τῆς πα-
ροῦσης μου προσκαλῶ τὸν δυνατὸν εἰς ἀμφοτέρας ταύτας τὰς δια-
λέκτους (δοτις ἐξ ὑμῶν θελήσῃ νὰ καταβάλλῃ πόρους), νὰ μετα-
φράσῃ ταύτην εἰς τὴν γλώσσάν μας διὰ νὰ ἔχωσι πλέον Ἱστο-
ρίαν οἱ Μακεδόνες. Ὁ προαιρούμενος λοιπὸν καὶ γνωρίζων ἑαυ-
τὸν ἄξιον ὡς διευθυντῆ πρὸς με τὸν ἐξοδεύοντα διὰ τοῦ τύπου
ἔξοδα δι' ἰδιαιτέρας του ἐπιστολῆς.

Πολὺ θέλει μὲ εὐφραίνει ἂν πληροφορηθῶ καὶ διὰ πείρας
πράγμα, τὸ ὁποῖον εὐχομαι καὶ δὲν ἀμφιβάλλω, ὅτι δηλαδὴ οἱ
νέοι τῶν Μουσῶν ἔραστοι Μακεδόνες προτιμῶσι τὸ κοινὸν ἀπὸ
τὸ ἰδιὸν των συμφέρον.

Τὰ δὲ βιβλία θέλονσι διανεμηθῆαι δωρεὰ παρ' ἐμοῦ τοῖς φιλ-
τάτοις μοι συμπατριώταις Μακεδόσιν.

Ἐρχοσθε. Ὁ συμπατριώτης σας

Μπαρόνος ΚΩΝΣΤ. ΜΠΕΛΛΙΟΣ

Ἐν Ἀθήναις κατ' Ἀύγουστον τοῦ 1909.

Handwritten notes:
ταῦτα εἶναι ἀπό τὴν
ἐπιτομὴν τῶν ἐπιγράμ-
ματων τῆς ἐπιστολῆς
ἐκ τῆς ἐπιτομῆς τῆς
ἐπιστολῆς τῆς ἐπιτομῆς
τῆς ἐπιστολῆς τῆς ἐπιτομῆς

I. ΔΕΛΛΙΟΣ

ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΘΕΙΟΥ ΜΥΘΟΥ
ΤΟΥ ΕΚ ΤΟΥ ΤΑΦΟΥ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ ΑΝΑΒΛΥΣΣΟΝΤΟΣ

Πολλοὶ τῶν ἁγίων τῆς ὀρθοδόξου ἡμῶν ἐκκλησίας φέρουσι τὸ
ἐπώνυμον *μυροβλύτης*, τούτων δ' ἐπιφανέστατος εἶναι ὁ ἐνδοξὸς
μεγαλομάρτυς Δημήτριος ὁ πολιούχος τῶν Θεσσαλονικίων. Ἡθέ-
λησα μετ' εὐλαθείας νὰ ἐρευνήσω ὁποῖόν τι ἦν τὸ θαυμάσιον
τοῦτο φαινόμενον, τὸ ἐν τῷ τάφῳ τοῦ ἁγίου τελούμενον, καὶ κατέ-
φυγον εἰς αὐτόπτας μάρτυρας, καὶ δὴ πρόωιστα καὶ μάλιστα
πρὸς τὸν Ἀρχιεπίσκοπον Θεσσαλονίκης Εὐστάθιον, ἄνδρα τῶν
καθ' ἑαυτὸν σοφώτατον τὴν τε θύραθεν καὶ τὴν χριστιανικὴν σο-
φίαν καὶ ἰθύναντα τοὺς οἴκους τῆς Μητροπόλεως ταύτης ἐπὶ
εἰκοσαετίαν (1174 - 1194).

Ὁ πολὺς λοιπὸν Εὐστάθιος ἐν τῷ ἐγκωμιαστικῷ αὐτοῦ λόγῳ
εἰς τὸν ἅγιον μεγαλομάρτυρα Δημήτριον ἀνακοινοῦται ἡμῖν, ὅτι
φέρεται λόγος ποσεβυτικός, καθ' ὃν ὁ ἀθλητὴς καὶ μεγαλομάρτυς
Δημήτριος ἔλαχε θεοθεν γέρας τὴν τοῦ μύρου ἐκβλυσιν διὰ τὸ
καθαρὸν τοῦ βίου καὶ τὸν ἔλεον, ἐν οἷς ὑπερλίαν διέπρεπεν.

Τὸ μύρον ἀνέβρυν ἐκ τοῦ τάφου τοῦ μάρτυρος, συνανέβλυζε
δὲ μετ' αὐτοῦ καὶ αἷμα· πολλάκις δὲ ἦν τοσοῦτον θαψιλές, ὥστε
ὁ τάφος δὲν ἔστεγεν αὐτό, ἀλλ' ὑπερέξεχεῖτο καὶ ἔτρεχεν ἔξω
καὶ εἰς τὰ τοῦ τάφου προτεμενίσματα, καὶ πράγματα παρῆεν
εἰς τοὺς θέλοντας ν' ἀντλῶσιν αὐτό. Ἐὰν δὲ καὶ ἀντληθῆν ἐνε-
τίθετο εἰς ἀλάβαστρον, δὲν ἤθελε νὰ μένῃ καθ' ἑαυτό, ἀλλ' ἐκ-
βλύζον προέφρεεν, ὥστε ἐπληροῦντο καὶ ἄλλα σκευῆ, ἐξ ὧν πάλιν
ἀνέβρυν τὸ ὅμοιον ἀγαθόν, ἐκ τούτων κλῖνον εἰς ἕτερα, πηγαῖα
καὶ ταῦτα κατὰ ἐκ διαδοχῆς πληθυνόμενα. Τὸ θαῦμα τοῦτο,
λέγει ὁ Εὐστάθιος, πάντες πρὸ τε χειρῶν πρὸ τε ὀφθαλμῶν ἔχουσι
καὶ εἰς πᾶσαν γῆν διακηρυκεῖται.

Τὸ μύρον τοῦτο, κατὰ τὸν Εὐστάθιον, ἐνήργει κατὰ παντοίων
παθῶν· κατέπαυε τὰς ὀδύνας προσφερόμενον· τὰ τραύματα δι'
αὐτοῦ ἐπιχρισόμενα ἐθεραπεύοντο καὶ ἐπούλωντο. Ἀλλὰ καὶ ὡ
ὄπλο ἐναντίον τῶν ἐθχρῶν τοῦ Θεοῦ ἐχρησίμευον τὸ τε μύρον καὶ

τὸ συνναθλίζον αὐτῷ αἷμα. Πολλοὶ φέροντες τοιαῦτα ἐγκόλπια ἠσθάνοντο τὴν ἐξ αὐτῶν ἐξερχομένην δύναμιν σέπουσιν καὶ προσλάττουσαν αὐτοῦς. Βέλος ἐκτοξευθὲν κατ' αὐτῶν ἐπέλασε καὶ ἤθελε νὰ ψύσῃ καὶ εἰς τὸ σῶμα αὐτῶν νὰ εἰσχωρήσῃ καὶ διαμπερὲς νὰ περάσῃ· ἀλλ' ἀπεπλάγχθη καὶ κενὸν ἀνέκαμψεν· ἱματισμὸς δὲ ἀπαλὸς στέγων ὑπὸ κόλπῳ τὸν τοῦ μάρτυρος θησαυρόν, ἀνεπιβύλευτος τοῖς βάλλουσιν ἐμεινεν.

Καὶ οὕτως, ἐξακολουθεῖ λέγων ὁ Εὐστάθιος, ὁ διὰ τὸν Σωτήρα Χριστὸν πολύτρωτος μάρτυς, δι' ὅσων ἔπαθε, βοηθεῖ τοῖς ἐν τραύμασι κινδυνεύουσιν, οὐ μόνον δὲ τοῦτο ἀλλὰ καὶ καταστρέφει τοὺς τὰς τοιαύτας πληγὰς ἐπιφέροντας καὶ τὰς τε βουλὰς καὶ τὰ ἔργα αὐτῶν εἰς ἀπρακτὸν ἀποκαθιστᾷ. Γνωρίζουσι ταῦτα, λέγει, καὶ οἱ πολέμιοι βάρβαροι, τὰ τε ἄλλα φύλα καὶ οἱ Ἀγαρηνοί, καὶ τὸν ἀσώματον ἀρωγὸν τοῦτον τρέμουσι καὶ ἰλεοῦνται καὶ μειλίγματα ἐξευρίσκουσιν, ἀνακαλούμενοι λόγοις εὐκτηρίαις, καὶ ἀναθήμασιν ὑποῖα οἱ τοιοῦτοι δύνανται νὰ ἐπινοήσωσι, τὸν χαρακτήρα τοῦ ἁγίου ἀπεικονίζοντες καὶ πάντα ποιοῦντες πρὸς ἐξίλειψιν αὐτοῦ.

Τὸ μύρον τοῦτο ἀνέβρουε κατ' ἐξοχὴν δαφιλέστατον ἐν ἡμέραις κοινῆς συμφορᾶς ὡς ἐξ ἀνάου πηγῆς ἐκ τοῦ τάφου τοῦ Ἁγίου. Κατὰ τὴν φθιερὰν ἄλωσιν τῆς Θεσσαλονίκης ὑπὸ τῶν ἐκ Σικελίας ἐπιδρακόντων Νορμανδῶν τῷ 1185 οἱ πολέμιοι οὗτοι τὸ ἐκ τῆς σκευῆς τοῦ ἐν θαύμασι καὶ ἐν μάρτυσι διαδοχῆς Δημητρίου ἀναδιδόμενον μύρον καθδίοις καὶ λέβησι ἀρῶμενοι ταῖς τῶν ἰχθύων λοπάσις ἐνέγεον καὶ τὸ τοῦ ποδὸς σκύτος (τὰ ὑποδήματα) ταῖς μυραλοιφαῖς ἐλίπαινον καὶ πρὸς τὰς λοιπὰς ὑπηρεσίας, ὅσας, τὸ ἔλαιον παρέγει, χύδην καὶ ἀσώτως ἐκέχρητο. Τὸ δὲ ὡς ἀπὸ πηγῆς προῖόν ἀκινώτου ἢ ἐξ ἀβύσσου ἀνθράλλον ἀπέρρεε πλησμιώτερον καὶ ὑπερἑξεχεῖτο καινοπρεπῶς, ὡς καὶ τοὺς βραχάρους αὐτοῦς διὰ θαύματος τίθεσθαι τὸ δρώμενον καὶ τὴν χάριν ἐκπεπλήχθη τοῦ Χριστομάρτυρος, ἦν θεόθεν εἴληχεν». Ταῦτα ἱστορεῖ ὁ Νικήτας Ἀκομινάτος (Χωνιάτης) σύγχρονος καὶ φίλος τοῦ Εὐσταθίου, παρὰ τούτου πάντως τὴν εἶδησιν ἀρῶμενος.

Ὁ δὲ Ἰωάννης Ἀναγνώστης, αὐτόπτης γενόμενος τῆς ἀλώσεως τῆς Θεσσαλονίκης ὑπὸ τῶν Τούρκων τῷ 1430, λέγει ἐν τῇ Δηγήσει αὐτοῦ, ὅτι αἱ καθ' ἡμῶν ὥσπερ θῆρες λυττήσαντες ἄγριοι (οἱ Τούρκοι) ἀνέτρεψαν καὶ τὴν μυροδόχον τιμίαν λάρνακα τοῦ τροπαιοῦχου μάρτυρος δυοῖν ἕνεκα, καὶ τοῦ περὶ αὐτὴν οὐκ

ὀλίγου κόσμου ἐκ χρυσοῦ καὶ ἀργύρου καὶ λίθων τιμίων καὶ μαργάρων, καὶ τῶν ὑγείας παρκετικῶν μύρων. Καὶ ἄλλοι μὲν τοῦ κόσμου μόνον τὸν μεγαλομάρτυρα ἀπεγύμνωσαν, ἄλλοι δὲ φθονήσαντες ἡμᾶς διὰ τὴν ἀφθονίαν τῶν μύρων καὶ τὰς ἐκ τούτων ἰάσεις ἠθέλησαν καὶ ταῦτα ν' ἀποστερήσωσιν ἡμᾶς, ὥστε τοῦ λοιποῦ νὰ μὴ ἀπολαύωμεν αὐτῶν, ὁσάκις ἕκαστος ἤθελε λάβει ἀνάγκην. Ὅθεν καὶ καταροίψαντες τὰς ἐπὶ τοῦ τάφου μαρμάρους ἔσπευδον νὰ ἐκκινώσωσι τὴν λάρνακα τῶν μύρων καὶ νὰ ἐκβάλωσι τὸ ἱερόν καὶ θεῖον λείψανον τοῦ μάρτυρος· διότι ἐνόμιζον ὅτι οὕτω θὰ ἐπετύγγανον τοῦ σκοποῦ καὶ θὰ κατελείπον ἡμᾶς ἐνδεδεῖς τῶν ἀκινώτων μύρων· ἀλλ' οὐδὲν κατώρθωσαν. Ἐξήντησαν τὸ μύρον ταῖς χερσὶν ἀμφοτέραις ἐφ' ἱκανὰς ἡμέρας· καὶ οἱ μὲν εὕρισκον γελοῖον πῶς τὸ πράγμα, οἱ δὲ τῶν ἄλλων φρονιμώτεροι ἐπέμελυντο νὰ κομίζωσι τὸ μύρον πρὸς τὸ στρατόπεδον αὐτῶν μετ' αἰδοῦς καὶ εὐλαβείας· διότι εἶχον ἀκούσει παρὰ τῶν πεπειραμένων ὅτι ἦτο τῶν ἱατρικῶν φαρμάκων δραστηριώτερον καθ' οἴουδῆποτε πάθους. Ἀλλ' ὁμως δὲν ἠδύναντο ν' ἀποξηράνωσι τὴν τῶν μύρων πηγὴν, καίπερ πολὺν ὑπὲρ τούτου τὸν ἀγῶνα ποιοῦμενοι».

Ὁ νῦν ἐπισκεπτόμενος τὸν ναὸν τοῦ Ἁγίου Δημητρίου (1) εἰς τουρκικὸν τέμενος μεταβεβλημένον οὐδὲν τῶν εἰς τὴν ἐκβλυσιν τοῦ θείου μύρου ἀναφερομένων δύναται νὰ παρατηρήσῃ. Ἄν δὲ που φυλάσσεται ἐν Θεσσαλονικῇ μύρον ἐκ τῆς πολυχεύμενος ἐκείνης πηγῆς, μένει παντελῶς ἄδηλον· ἐγὼ τοῦλάχιστον οὐδὲν περὶ τούτου ἤκουσα. Μύρον τίμιον φυλάσσεται ἐν Ἁγίῳ ὄρει, καὶ δὴ ἐν ταῖς μοναῖς Βατοπεδίου, Ἰβήρων καὶ Ξηροποτάμου, ἐν δὲ τῇ τῆς Σίμωνος Πέτρης καὶ αἵμα τοῦ μεγαλομάρτυρος, ὡς ἱστορεῖ ὁ ἐξοχώτατος ἱερός Ἰωάννης Κερμηνός, ὁ ἐκδούς τὸ «Προσκυνητάριον τοῦ ἁγίου ἔρους τοῦ Ἀθωνος» ἐν ἔτει 1701.

Δ. Ι. Ο.

1) Ἴδὲ Μακεδον. Ἡμερολόγιον τοῦ 1908 σελ. 25. Αὐτόθι τοῦ 1909 σελ. 13 καὶ ἐξῆς.

ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ ΒΙΚΕΛΑΣ

Τὸ Μακεδονικὸν Ἡμερολόγιον θεωρεῖ χρέος του νὰ ἐνασχολῆται τόσον περὶ τῶν Μακεδόνων ὅσον καὶ περὶ τῶν μοχθούντων ὑπὲρ τῆς Μακεδονίας· ἔχει λοιπὸν διπλοῦν καθήκον ν' ἀφιερῶσιν ὀλίγας σελίδας εἰς τὴν μνήμην τοῦ Δημητρίου Βικέλα, ὅστις ἦτο συνάμα εἰς τῶν διαπρεπεστέρων ἀνδρῶν, οὓς ἔδωκεν ἡ Μακεδο-

ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ ΒΙΚΕΛΑΣ

νία εἰς τὸν Ἑλληνισμόν, καὶ εἰς τῶν Ἑλλήνων, οἵτινες εἰργάσθησαν περισσότερον χάριν τῆς Μακεδονίας.

Καὶ περὶ μὲν τῆς Μακεδονικῆς καταγωγῆς τοῦ Βικέλα δὲν εἶναι ἀνάγκη νὰ εἴπωμεν πολλά, διότι ἡ οἰκογένειά του εἶναι ἀρκούντως γνωστὴ εἰς τοὺς Μακεδόνας. Ἦτο ἡ διαπρεπεσττέρα οἰκογένεια τῆς Βεργουσίας. Ὁ Κουζινερός, ὁ περίφημος Γάλλος νομοματολόγος καὶ ἀκαδημαϊκός, ὅστις περὶ τὸ τέλος τοῦ 18ου αἰῶνος ἐχρημάτισεν ἐπὶ τόσα ἔτη Γενικὸς Πρόξενος τῆς Γαλλίας ἐν Θεσσαλονίκῃ, ὁμιλεῖ ἐν τῷ διτόμῳ πολυτιμοτάτῳ αὐτοῦ ἔργῳ (Voyage de Macedoine) περὶ τοῦ πάππου τοῦ Δ. Βικέλα· «Ἦτο, λέγει, ὁ σημαντικώτερος ἄνθρωπος τῆς Βεργουσίας, διαπρέπων διὰ τὴν εὐγένειαν τῶν αἰσθημάτων του, ὡς καὶ διὰ τὴν φιλομάθειάν του, τὴν φιλοξενίαν του καὶ τὸ ἄκρως συμβιβαστικὸν τοῦ χαρακτῆρός του». Ὡς βλέπει ὁ ἀναγνώστης, ἡ ὁμοίότης του μὲ τὸν ἑγγονόν του δὲν ἦτο μικρά.

Αὐσινχῶς, ὡς διηγείται παρακατιῶν ὁ Κουζινερός, ὁ μέγας πλοῦτος τοῦ Βικέλα ἐκίνησε τὴν πλεονεξίαν τῶν Τούρκων, οἵτινες κατόρθωσαν διὰ ποικίλων σνοκοφαντιῶν νὰ θέσωσι χεῖρα ἐπὶ τοῦ

μεγαλειτέρου μέρους τῆς περιουσίας του. Ὅλιγον βραδύτερον ἡ ὅλη οἰκογένεια ἠναγκάσθη νὰ ἐγκαταλείψῃ τὴν Βεργουσίαν, ὅπου σφύζειαι ὁμως εἰσέτι ὁ μεγαλοπρεπῆς αὐτῆς οἶκος.

Ἐκ Κωνσταντινουπόλεως, ὅπου ἐμπορεύετο, ὁ πατὴρ τοῦ Βικέλα κατέφυγε κατὰ τὴν ἐπανάστασιν εἰς Σύρον. Ἐκεῖ ἐγεννήθη τῷ 1835 ὁ ἡμέτερος Δημήτριος. Ἡ μήτηρ του, τὸ γένος Μελέα, τῆς μεγάλης Ἑπειρωτικῆς οἰκογενείας ἦτο οὐχὶ μόνον ἔνθου πατριώτης ἀλλὰ καὶ γυνὴ μορφώσεως ἐκιάκτου διὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην. Ἄξιον δ' ἀναγραφῆς εἶναι οὖν αὕτη ἀποστηθίζουσα εἰς τὸ τέκνον της τὰ ποιήματα τοῦ Φερραίου, τοῦ Βηλαροῦ καὶ τοῦ Σούτιου, τῷ ἐνέπνευσε τὴν ἀγάπην τῆς ποιήσεως καὶ τὸ ἐπότισε μὲ τὴν δρθὴν ἄλλως τε ἰδέαν οὖν ὁ Κερδῶς Ἐρμῆς, δι' ὃν ἦτο προσωρισμένος, δὲν ἀποκλείει τὴν καλλιέργειαν τοῦ Λογίου. Τὸ περιβάλλον ἄλλως τε ἦτο τότε ἐν Σύρῳ ἐξαιρετικόν. Ἡ Ἐρμούπολις ἦτο κατὰ τὸ πρῶτον ἡμῶν τῆς βασιλείας τοῦ Ὀθωνος ἡ μᾶλλον προηγμένη ὑπὸ ἔποιν πολιτισμοῦ καὶ πλοῦτον πόλις τῆς Ἑλλάδος. Ἡ δὲ παρουσία τοῦ ἐνθουσιώδους λυκαόρχου Ἐθαγγελίδου δὲν οὐτετέλεσεν ὀλίγον εἰς τὸ νὰ ὑποδαυλίσῃ τὰ φιλόμυσα αἰσθημάτων τῶν ἐν τῇ πρωτεύουσῃ τῶν Κυκλάδων συγκειρωθέντων ἀπανταχόθεν τοῦ Ἑλληνισμοῦ προσφύγων. Ὁ Ἐθαγγελίδης ὤθησε τοὺς μαθητὰς του εἰς ἐκδοσιν χειρογράφων περιοδικῶν, οὓ τὴν διεύθυνσιν εἶχον δύο μαθηταί, ὧν τὰ ὀνόματα εἶναι τὴν σήμερον τὰ γνωστότερα μεταξὺ τῶν λογογράφων τοῦ 19ου αἰῶνος, ὁ Δ. Βικέλας καὶ ὁ Ἐμμ. Ροῦδης. Ὅτε δὲ βραδύτερον ὁ Βικέλας ἐπεχείρησε νὰ μεταφράσῃ τὴν **Βεσθῆρ** τοῦ Ρακίνα, ὁ Ἐθαγγελίδης, ὅπως ἐνθαρρύνῃ αὐτὸν, τῷ ὑπεσχέθη ὅτι θὰ διοργανώσῃ παράστασιν τῆς μεταφράσεώς του καὶ ἐκράτησε τὴν ὑπόσχεσίν του. Τὸ κείμενον τῆς μεταφράσεως καὶ τινὰ ἄλλα ἔμμετρα ἔργα ἐδημοσιεύθησαν ἐν Σύρῳ τῷ 1851. Ὁ συγγραφεὺς ἦτο μόλις δεκαεξαετής.

Ὅλιγους μῆνας βραδύτερον ὁ νέος ποιητὴς ἀναχωρῶν διὰ Λονδίνον εἰσήρχετο εἰς τὸ κατάστημα τοῦ θείου του Μελέα, οὗ καὶ παρέμεινε σύντροφος μέχρις οὗ ἀπεσφύρη τῆς ἐμπορίας, δηλαδὴ μέχρι τοῦ 1876.

Εἰκοσιπενταετῆς διαμονὴ ἐν Ἀγγλίᾳ, ἰδίως ἐν τῇ ἡλικίᾳ, καθ' ἣν διαπλάσσονται αἱ ἰδέαι καὶ τὸ ἦθος, δὲν ἠδύνατο εἰ μὴ νὰ ἔχη ἐπ' αὐτοῦ ἐπιρροήν ἐν τῇ ἐξωτερικῇ αὐτοῦ μορφῇ ὁ αἰδύμος ἀνὴρ εἶχε τι τὸ ἀγγλικόν, ὅπερ διετήρησε μέχρι τέλους τοῦ βίου του. Ἄλλ' ἡ ἐπιρροὴ ὑπῆρξε βαθυτέρα. Πρῶτον φιλολογικῶς ἡ μουσά

τον ταχέως προσέλαβε τὴν σφραγίδα τῆς διδασκαλικῆς σχολῆς τοῦ Wodsworth, αἱ δὲ κυριώτερά του μεταφράσεις εἶναι ἐκ τοῦ ἀγγλικοῦ. Δεύτερον κοινωνικῶς ὅλαι αἱ κοινωφελεῖς ἐργασίαι, εἰς ἃς ἀφιέρωσε τὰ τελευταῖα ἔτη τῆς ζωῆς, ἐμορφώθησαν κατὰ τὸν τύπον τῶν ἀγγλικῶν συλλόγων τῶν προσδοκῶντων πολλῶν πλείονα ἐκ τῆς προσωπικῆς πρωτοβουλίας ἢ ἐκ τῆς ἐπεμβάσεως τῆς Πολιτείας.

Ἄλλ' ἢ ἐν Ἀγγλίᾳ διαμονὴ τοῦ Βικέλα ὑπῆρξε κυρίως σπουδαία διὰ τὴν οὐσιώδη τροπὴν, ἣν ἔδωκεν εἰς τὰς μελέτας του καὶ τὴν ἐν γένει του δρασίον. Διὰ τὰ ἐννοηθῆ τοῦτο καλλιτέρον, ἀνάγκη τὸ ἐπιθυμηθῆ τις ποῖαι ἦσαν αἱ διαθέσεις τῆς Βρετανικῆς κυβερνήσεως καὶ τῆς Ἀγγλικῆς κοινῆς γνώμης καθ' ὅλην σχεδὸν τὴν ἐν Δουδίῳ διαμονὴν τοῦ συγγραφέως τοῦ **Λουκῆ Λάρα**.

Ἡ κρατοῦσα τότε ἰδέα ἦτο τὸ δόγμα τῆς ἀκραιότητος τοῦ Τουρκικοῦ κράτους. Ἐπειδὴ δ' ἐξ ὅλων τῶν Χριστιανῶν τῆς Ἰλλυρικῆς Χερσονήσου μόνον οἱ Ἕλληγες ἐλογίζοντο ἱκανοὶ νὰ θίξωσι τὸ δόγμα τοῦτο, κατ' αὐτῶν ἐστρέφοντο οἱ κεραινοὶ τοῦ Πάλμερστον καὶ τὰ βέλη παντὸς σχεδὸν δημοσιογραφικοῦ καλάμου. Ὁ Βασιλεὺς τῆς Ἑλλάδος Ὁθων φιλόπατρις καὶ ἐπιμελής, ἀλλὰ μειριώτατος διπλωμάτης, ἐξηρέθιζεν ἀντὶ νὰ καταπραῦνη τὴν Ἀγγλικὴν μῆνιν. Καὶ ἐπὶ τινα μὲν χρόνον ἡ προστασία τῆς Γαλλίας ἀντεστάθμισε κάπως τὴν δέστυτητα τῆς Ἀγγλικῆς ὀργῆς, ἀν καὶ δὲν ἠδυνήθη νὰ προλάβῃ τὰ Παρκερικὰ, δηλαδὴ τὸν πρῶτον ἀποκλεισμόν. Ἀφ' ἧς ὁμοῦς ὁ Ναπολέων ὁ Γ' ἀνελθὼν εἰς τὸν θρόνον προσῆλθε καὶ αὐτὸς ἐνεργητικώτατος συνεργὸς εἰς τὴν φιλοτουρκικὴν Ἀγγλικὴν Πολιτικὴν, ὁ ἀνθελληνισμὸς ὑποκαίόμενος καὶ ὑπὸ τῆς ἀπογοητεύσεως, ἧς ἦτο ἡ φυσικὴ συνέπεια τοῦ ἡρωμανικοῦ φιλελληνισμοῦ τοῦ 1830, δὲν ἐγγώρισεν ὄρια Αἰ ἐκστρατεῖαι εἰς Ἡπειρον καὶ Θεσσαλίαν ἀπετύγχανον οὐκ ὀλίγως. οἱ σύμμαχοι κατελάμβανον τὸν Πειραιᾶ, καὶ βροχὴ λιβέλλων καὶ συκοφαντιῶν ἐπιπτε κατὰ τοῦ δυστυχοῦς ἡμῶν ἔθνους. Οἱ γνωστότεροι τῶν λιβέλλων τούτων ὑπῆρξαν ἡ **Σύγχρονος Ἑλλάς** καὶ ὁ **Βασιλεὺς τῶν Ὁρέων**, ἀμφοτέρωτα ἔργα γαλλικά. Οἱ Ἀγγλοὶ δὲν ἔσχον ἀνθελληνικὸν συγγραφέα τῆς περιωπῆς καὶ τῆς εὐφύιας τοῦ Ἀβου, ἀλλὰ παρ' αὐτοῖς τὸ ἀνθελληνικὸν αἶσθημα εἶχε σταθερωτέραν βᾶσιν διὰ τοῦτο δέ, εἰ καὶ ἦν βίαιοι, ὁμοῦς ἦσαν συστηματικώτεροι εἰς τὰς ἐπιθέσεις των, καὶ ὁ Βικέλας συχνὰ μοι ἔλεγε μετὰ πόσης θλίψεως ἀνεγίνωσκε τὰς πικρὰς παρατηρήσεις ἢ τὰς περιφρονητικὰς φράσεις, αἵτινες κατὰ

κανόνα, οὕτως εἰπεῖν, συνώδενον πᾶσαν ἐν τοῖς ἐφημερίοι μείαν περὶ Ἑλλάδος.

Οὕτως ἐχόντων τῶν πραγμάτων, ὁ τότε εἰσέτι νεώτατος Μακεδὼν ἠσθάνθη οὐ δὲν ἠδύνατο πλέον νὰ περιορίζηται εἰς καθαρῶς φιλολογικὴν ἐργασίαν, οὐ παρὰ τὴν ποίησιν καὶ τὴν λογοτεχνίαν ὄφειλε νὰ καλλιερῆσθαι τὰ μέσα, δι' ὧν ἠδύνατο ν' ἀντεπεξέλθῃ κατὰ τῶν κατὰ τῆς πατρίδος του λεγομένων ἢ γραφομένων. Τὸν ἀγῶνα ἀνέλαβε καὶ ἀρχὰς διὰ διατριβῶν εἰς τὰς ἐφημερίδας, δι' ἀνακοινώσεων εἰς τὴν Βασιλικὴν Στρουτικὴν Ἐταιρεία, ἧς ἐπέτυχε νὰ γίνῃ μέλος (1), τέλος δὲ καὶ διὰ συστηματικωτέρων μελετῶν ὡς τὴν περὶ Βυζαντινῶν. Διότι ἐκ τῶν πρῶτων εἶχε κατανοήσῃ ὅτι αἱ φοβερὰ προκαταλήψεις, αἵτινες ἀπὸ τῶν σταυροφοριῶν ἐκράτουν ἐν τῇ Δύσει περὶ τῶν ἡμετέρων ἀμέσων προγόνων, ἦσαν ἐπιβλαβέσταται διὰ τὸ μέλλον τοῦ μικροῦ βασιλείου.

Ἄλλ' ὁ ἀληθὴς πατριωτισμὸς οὐδέποτε εἶναι τυφλὸς καὶ πάντες οἱ ἀληθεῖς πατριῶται ἐβούν, ὅτι, ἐὰν ὁ ἐν τῇ Δυτικῇ Ἐυρώπῃ μισελληνισμὸς ἐπήγαγεν ἐξ ἐγωιστικῶν συμφερόντων, οὐχ ἦν οὐκ ἔδιδον εἰς αὐτὸν τροπὴν ἢ ἐν Ἑλλάδι κακοδιοικήσεις καὶ τινα ἐλαττώματα, ἅτινα ἐγέννησεν, ὡς εἰκὸς, μακρῶν δουλεία. Ὁ Βικέλας ἀντελήφθη λοιπὸν σαφῶς οὐ, ἐὰν οἱ λόγοι καὶ διατριβὰι δὲν στεροῦνται χρησιμότητος, ἡ μόνη πραγματικῶς ἐναργῆς ἀπάντησις εἰς τοὺς Ἐυρωπαϊοὺς κατακριτὰς εἶναι ἡ ἀπάντησις δι' ἔργων. Ἀπεφάσισε λοιπὸν μόλις συλλέξῃ τ' ἀναγκαῖα πρὸς τὸ ζῆν ὀπωσδήποτε ἀνέως νὰ ἀποσυρθῆ τοῦ ἐμπορίου καὶ νὰ ἔλθῃ ν' ἀποκατασταθῇ ἐν Ἀθήναις, ὅπως ἐπιτοπίως ἐργαζόμενος συντελέσῃ κατὰ τὸ ἐνδὸν εἰς τὴν διόρθωσιν τῶν κακῶς κειμένων. Τὸ σχέδιον τοῦτο ἐφάνη πραγματοποιησόμενον ἀπὸ τοῦ 1876.

Ἄλλὰ βᾶσκανος τύχη τὸν ἀνάγκασε νὰ διαμείνῃ εἴκοσι ἔτη ἀκόμη εἰς τὸ ἐξωτερικόν. Εἶχε περὶ τὸ 1867 νυμφευθῆ κόρην τῆς διαπρεποῦς καὶ σεβαστῆς οἰκογενείας Γεραλοπούλου, ἧτις ἀπετέλει ἕνα

1) Θὰ ἦτο ἄδικον νὰ ὑπονηθῆ ὅτι ἐκ τῶν Ἑλλήνων μόνος ὁ Βικέλας ἠγωνίσθη τὸν ἀγαθὸν ἀγῶνα. Καὶ ὁ Στέφανος Ἐξὸς καὶ ὁ Ἀρακάτος Παπανικόλας εἶχον πρὸ αὐτοῦ ἐκτελέσῃ πλέον ἢ τὸ καθήκον των. Μετὰ δὲ τὸ 1867 ἀρεφάνη ὁ κ. Ι. Γεννάδιος, ὅστις πρὶν εἶτι ἀσπασθῆ τὸ διπλωματικὸν στάδιον, εἰς ὁτόσον ἐμελλε νὰ διατρέψῃ, ἔγραψεν ἐκτὸς σειρᾶς μακρῶν ἀρθρων ἢ διατριβῶν καὶ τὴν μακρὰν περὶ τῶν Δηλεσιακῶν μελέτην, ἣν ἐμνημόνευσεν ἐν τῇ Βουλῇ τῶν Λόρδων καὶ ὁ τότε ὑπουργὸς τῶν Ἐξωτερικῶν.

τῶν κυριωτέρων πυρήνων τῆς Ἑλληνικῆς ζωῆς ἐν Λονδίῳ καὶ ἐξ ἧς εἶχον ἤδη λάβη συζύγους καὶ δύο ἄλλοι γνωστοὶ ἐπὶ φιλοπατρίᾳ Ἑλληνες, ὁ Βασίλειος Μελάς καὶ ὁ κ. Μαρίνος Κοργιαλένιος. Ὁ γάμος του, προῖόν ἔρωτος, οὐ ἀνευρίσκει τις ἔγρη εἰς τὰ ποιήματά του, ἦτο τοσοῦτω μᾶλλον εὐτυχῆς, καθ' ὅσον ἡ σύζυγός του συνεμερίζετο τελείως τὰ πατριωτικά του ὄνειρα.

Ἄλλ', ὡς παρετηρήθη τασάκας, ἡ τελεία εὐδαιμονία δὲν εἶναι τῶν ἐπιγείων, αἴφνης δὲ ἡ νέα γυνὴ ταραχθεῖσα ἐκ τοῦ αἰφνιδίου θανάτου τοῦ πατρὸς τῆς, ἔδειξε σημεῖα διανοητικῆς διαταράξεως. Ἡ ἀσθένεια εἶχεν ἠλίαν μορφήν, ἐπιστεύθη δ' ὅτι ἡ Παρισινή ἐπιστήμη ἠδύνατο νὰ τὴν ἰάνη. Συνεπῶς ὁ Βικέλας παραλαβὼν τὴν γράϊαν μητέρα του ἀποκατέστη ἐν τῇ γαλλικῇ πρωτεύουσῃ. Καὶ αἱ μὲν ἐλπίδες του ἀπεδείχθησαν φροῦδαι, ἀλλ' ἡ ἐν Παρισίοις εἰκοσαετῆς διαμονὴ του ὑπῆρξεν ἀπὸ φιλολογικῆς ἀπόψεως ἡ γονιμωτέρα περίοδος τῆς ζωῆς του. Ἐκεῖ συνεγράφησαν ὁ **Λουκῆς Λάρας** καὶ πάντα τ' ἄλλα τὸν μυθιστορήματα καὶ διηγήματα, ἐκεῖ μειωφράσθησαν τ' ἀριστουργήματα τοῦ Σαικοπήρου, ἐκεῖ ἐξεδόθη ἐν συνεργασίᾳ μετὰ τῆς Κας Ἀδάμ ἡ περὶ νεωτέρας Ἑλληνικῆς ποιήσεως πραγματεία, ἐκεῖ τέλος εἶδον τὸ φῶς αἱ πλείοσται τῶν ἱστορικῶν καὶ διπλωματικῶν μελετῶν, αἵτινες συναπετέλεσαν τὴν Grèce Byzantine et moderne.

Τὸ ἔργον τοῦτο, τὸ ἀριστούργημα τοῦ συγγραφέως, συνοψίζει θαυμασιῶς τὴν ἐν Παρισίοις δρᾶσιν τοῦ Βικέλα, τὴν ζωὴν ἐκείνην τὴν ἀφιερωμένην εἰς τὸ νὰ καιασθήσῃ γνωστὴν καὶ ἀγαπητὴν τὴν Ἑλλάδα. Σπανίως τὰ δίκαια τοῦ Ἑλληνισμοῦ ἐξετέθησαν ὑπὸ ἐναργετέραν, καίπερ μειωφραθῆ, μορφήν ἢ εἰς τὰ δύο τρία διπλωματικά δοκίμια, ἐν οἷς συννωρίζονται αἱ ἐξωτερικαὶ περιπέτειαι τοῦ Ἑλληνισμοῦ ἀπὸ τοῦ 1830. Τόσον δ' ἐπιτυχῶς εἰργάζεται ὁ Βικέλας, τόσον πολλοὶ καὶ ποικίλοι ἦσαν αἱ σχέσεις του, ὥστε ὁ περίφημος Γάλλος ποιητῆς Sully-Prudhomme τὸν εἶχεν ἐπονομάσει «ἡμεπίσημον πρέσβην τῆς Ἑλλάδος». Εἶθε οἱ ἐπλοῆμοι εἰς τὸ μέλλον νὰ ἐργασθοῦν μετ' ἴσης δεξιότητος καὶ τοῦ αὐτοῦ ἐνθουσιασμοῦ.

Ἡ ἔξοχος θέσις, ἣν ὁ Βικέλας ταχέως κατέλαβεν ἐν Παρισίοις, ἐξωτερικεύετο καὶ διὰ τῶν τιμῶν, ἃς τῷ ἐπεδαφίλειον ἦτε γαλλικῆ Κυβέρνησις καὶ τὰ σοφὰ σωματεῖα. Ἐν τῷ ἡ πρώτη τῷ ἔδιδε τὸν χρυσοῦν σταυρόν, ὁ Σύλλογος τῶν Ἑλληνικῶν Σπουδῶν τὸν ἀνεκῆρυσσε Πρόεδρόν του, τὰ δὲ σπουδαιότερα τῶν περιοδικῶν, ὡς ἡ **Ἐπιθεώρησις τῶν Δύο Κόσμων**, ἐπεδίωκον τὴν συνε-

γασίαν του. Σπανίαν πρόσθετον ἠθικὴν ἱκανοποίησιν ἀπετέλει ἡ ἐγκαρδιότης, μεθ' ἧς ἐγίνετο δεκτὸς εἰς τοὺς ἀριστοκρατικοὺς καὶ ἀκαδημαϊκοὺς κύκλους. Ἀνάται τις νὰ εἴπῃ χωρὶς ὑπερβολῆς, ὅτι οὐδέις ξένος εἶχε πολιτογραφηθῆ εἰς τὰς ὑψηλὰς παρισινὰς οὐραίας μετὰ τῆς αὐτῆς προθυμίας καὶ ταχύτητος, μεθ' ὅσης αὐτός. Ἐν τούτοις ὄλαι αἱ τιμαὶ καὶ ὄλαι αἱ περιποιήσεις δὲν τὸν ἀπέτρεψαν ἀπὸ τοῦ ἀρχικοῦ αὐτοῦ σχεδίου. Ἐξηκολούθει πρεσβεύων δι' ἐργασία ἐξωτερικῆ, ὅσον ἐπιτυχῆ καὶ ἂν τὴν φαντασθῆ τις, εἶναι μὴ δὲν ἀπέναντι ἐργασίας ἐπιτοπίου διὰ τοῦτο μόλις ἐλύθησαν οἱ λυπηροὶ δεσμοί, οἵτινες τὸν ἐκράτουν ἐν Παρισίοις, μόλις ἀπεβίωσεν ἡ σύζυγός του, ἐγκατέλειπε τὰ πάντα διὰ νὰ ἐπανέλθῃ εἰς Ἑλλάδα.

* *

Αἱ ὑπερσοφαίαι, ἃς προσήνεγκεν εἰς τὴν Πατρίδα κατὰ τὴν τελευταίαν περίοδον τοῦ βίου του, εἶναι τόσον μεγάλα καὶ τόσον πρόσφατοι, ὥστε εἶναι περιττὸν νὰ τὰς ὑπομνήσωμεν. Τίς δὲν ἐνθυμείται ὅτι αὐτὸς εἶναι ὁ λαβὼν τὴν πρωτοβουλίαν τῶν πρώτων Ὀλυμπιακῶν Ἀγώνων; τίς δὲν γνωρίζει τὸν Σύλλογον πρὸς Διάδοσιν τῶν Ὁφελίμων Βιβλίων, τὸ Σχολεῖον τῶν Τυφλῶν, τὴν Σεβαστοπούλειον Σχολήν; Δίδων ὁ ἴδιος πλέον ἢ ὅ,τι τῷ ἐπέτρεπεν ἡ μικρὰ του περιουσία ἤξευρε νὰ προκαλῆ δωρεὰς καὶ ἤξευρε πῶς νὰ διαθέτῃ τὰ δωρούμενα χρήματα.

Ἐξ ἄλλου, ὅπως ἄλλοτε ἦτο ἐν Παρισίοις ἡμεπίσημος Πρέσβης τῆς Ἑλλάδος, οὕτω κατέστη ἐν Ἑλλάδι ἡμεπίσημος ἀντιπρόσωπος τοῦ κόσμου τῶν γραμμάτων καὶ τῶν τεχνῶν. Ἀπερίγραπτος δ' ἦτο ἡ ὑπομονὴ καὶ ἡ ἐπιτηδειότης, μεθ' ἧς κατήχει πάντα τοὺς ἐν Ἑλλάδι ἐρχομένους.

Ἄλλ' ἐκεῖνο, ὅπερ εἶναι δλιγώτερον γνωστόν, εἶναι ἡ δρᾶσις του ὡς μέλους τοῦ Συλλόγου πρὸς Διάδοσιν τῶν Ἑλληνικῶν γραμμάτων καὶ τῆς Ἐπικούρου τῶν Μακεδόνων Ἐπιτροπῆς. Ὁ Βικέλας οὐδέποτε ἐλησμονεῖ οὔτε δι' ἦτο Μακεδόν, οὔτε δι' ἡ τύχη τοῦ ὄλου Ἑλληνισμοῦ παίζεται ἐν Μακεδονίᾳ. Εἰργάζεται ἐνδελεχῶς καὶ ἀδιακόπως, ἀλλ' εἰργάζεται καὶ ἄνευ περιττῶν διαφημίσεων. Διὰ τοῦτο δ' ἀκριβῶς ἡ ἐργασία του ὑπῆρξε συνάμα δλιγώτερον γνωστὴ, ἀλλὰ καὶ πλέον καρποφόρος.

Α. Μ. ΑΝΔΡΕΑΔΗΣ

Καθηγητῆς τοῦ Ἑθν. Πανεπιστημίου.

ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΣΜΟΥ ΤΩΝ ΜΑΚΕΔΟΝΩΝ

Πολλάκις μέχρι τούδε παρατηρήθη, ότι κατά τινα περιεργον τύχην οὐχί μία Ἑλληνίς πόλις ἢ μία Ἑλληνίς χώρα ἐξηκολούθησε κατὰ πάντας τοὺς αἰῶνας νὰ ἡγεμονεύῃ πάσης τῆς Ἑλλάδος, ὅπως λ. χ. οἱ Παρίσιοι τῆς Γαλλίας, τὸ Λονδῖνον τῆς Ἀγγλίας, ἡ Μόσχα τὸ πρῶτον καὶ ἔπειτα ἡ Πετρούπολις τῆς Ρωσίας κλπ., ἀλλ' ὅτι ἐκ περιτροπῆς πᾶσαι σχεδὸν αἱ Ἑλληνίδες χώραι ἐφιλοτιμήθησαν τρόπον τινὰ ἢ νὰ ἡγεμονεύσωσιν ἢ πάντως νὰ συντελέσωσι μεγάλως εἰς εὐκλειαν τῆς ὅλης Ἑλλάδος. Οὕτως ἐκ τῶν Μυκηναῶν μεταβαίνει ἡ ἡγεμονία τὸ πάλαι εἰς τὴν Σπάρτην, κατόπιν εἰς τὰς Ἀθήνας, ἔπειτα ἐπανέρχεται ἐπ' ὀλίγον εἰς τὴν Σπάρτην, ὅθεν μεθίσταται εἰς τὰς Θήβας, ἐκεῖθεν εἰς τὴν Μακεδονίαν, ὅθεν εἰς τὴν Ἀλεξάνδρειαν καὶ ἐκεῖθεν εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν· εὐσεθεῖσα δὲ ἐκεῖ πρὸς καιρὸν ἀνέτειλεν αὐτῆς ἐν Ναυπλίῳ, ὅτε μετ' αὐτοῦ ἐδοξάσθησαν ἡ Τρίπολις, τὸ Μεσολόγγιον καὶ πρὸ πάντων αἱ τρεῖς ἄσμημοι τὸ πάλαι νῆσοι Ὑδρα, Σπέτσαι καὶ Ψαρά, βραδύτερον ἐπανέλαβον τὴν ἀρχὴν αἱ Ἀθῆναι, καὶ σήμερον μεσουρανεῖ ὁ ἥλιος τοῦ Ἀρκαδίου καὶ τῆς Κρήτης.

Ἡ κατὰ τὸν τρόπον τοῦτον παραχθεῖσα μεγάλη καὶ εὐκλεῆς ἱστορία τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἔθνους φαίνεται ὅτι ἐνοχλεῖ τινὰς ἐντεῦθεν προσπαθοῦσι ν' ἀποσπᾶσωσιν ἀπ' αὐτῆς μέρη τινὰ καὶ οὕτω σμικρύνωσιν αὐτήν. Διὰ τοῦτο ἄλλοι μὲν διατείνονται ὅτι ὁ Ὀμηρος διηγεῖται ἡμῖν μύθους, οὐχὶ ἀληθεῖς ἀγῶνας τῶν Ἑλλήνων πρὸς τοὺς βαρβάρους τῆς Ἀσίας· ἄλλοι δὲ διεπιχρῖζονται ὅτι οἱ Περσικοὶ πόλεμοι δὲν ὑπῆρξαν τοιοῦτοι, ὅποιοις περιγράφει ὁ Ἡρόδοτος, ἀλλὰ μικροὶ καὶ ἀσήμαντοι, ἀψιμαχίαι τινές· ἄλλοι δὲ διδάσκουσιν ὅτι ὁ Ἀριστοτέλης ἦτο Σλαῦος καὶ οἱ Μακεδόνες τοῦ Ἀρχελαοῦ, τοῦ Φιλίππου καὶ τοῦ Ἀλεξάνδρου δὲν ἦσαν Ἕλληνες, ἀλλὰ βάρβαροι, συγγενεῖς τῶν Ἰλλυριῶν· ἄλλοι ἐπιμένουσι διδάσκοντες ὅτι ἡ Βυζαντιακὴ αὐτοκρατορία ἦν ἀπλοῦν Κράτος ὅπως ἡ νῦν Αὐστρία, ἤτοι ψηφιδωτόν τι ἐκ διαφόρων ἐθνῶν καὶ λαῶν συγκείμενον, οὐχὶ δὲ Ἑλληνικόν. Καὶ τέλος

ἄλλοι πάλιν πιστεύουσιν ὅτι τὸν ἀγῶνα τοῦ 1821 δὲν ἐπολιέμησε τὸ Ἑλληνικόν ἔθνος ἀλλ' Ἀλβανοί. Τοιοῦτοτρόπως, ὡς βλέπετε, τὰ πάντα σχεδὸν προσβάλλονται καὶ οὐδὲν θέλουσι νὰ ἀφήσωσιν ἡμῖν.

Καταλείποντες εἰς ἄλλους νὰ ἐξελέγξωσι τὰς ἄλλας διεπιχρῖσεις, θὰ περιορισθῶμεν εἰς σύντομον ἀναίρεσιν τῶν λεχθέντων περὶ τῶν ἀρχαίων Μακεδόνων.

Τὰ ἐπιχειρήματα, ἅτινα προσάγουσιν οἱ διδάσκοντες, ὅτι οἱ Μακεδόνες ἦσαν βάρβαροι, εἶναι πρῶτον μαρτυρίαι ἀρχαίων συγγραφέων, δεύτερον τεκμήρια τινα ἐκ τῆς Μακεδονικῆς διαλέκτου, ἀμφότερα κατ' ἐμὴν πεποίθησιν πλημμελῆ. Διότι πρῶτον, ὀνομάζουσι μὲν τοὺς Μακεδόνες βαρβάρους καὶ ὁ Θουκυδίδης καὶ ὁ Δημοσθένης, ἀλλ' ὡς γνωστόν, τὸ ὄνομα Ἕλλην προσέλαβεν ἑνωρὶς ἄλλην παρὰ τὴν ἐθνολογικὴν σημασίαν· τοῦτο λέγει διαρρηθὴν ὁ Ἰσοκράτης ἐν τῷ Πανηγυρικῷ § 50 *αὐτὸ τῶν Ἑλλήνων ὄνομα πεποίηκεν (ἢ πόλις ἡμῖν) μηκέτι τοῦ γένους ἀλλὰ τῆς διανοίας δοκεῖν εἶναι, καὶ μᾶλλον Ἕλληνας καλεῖσθαι τοὺς τῆς παιδείας τῆς ἡμετέρας ἢ τοὺς τῆς κοινῆς φύσεως μετέχοντας*. Δηλαδή Ἕλληνες κατήντησε νὰ λέγωνται μᾶλλον οἱ πεπολιτισμένοι, οἱ ἐξημερωμένοι, οἱ ζῶντες ἐν ἐλευθέρῳ πολιτείᾳ καὶ ἐλευθέρως πολιτευόμενοι, οἱ καλλιεργοῦντες τὰς καλὰς τέχνας κττ. ἢ οἱ ὁμόγλωσσοι καὶ ὁμοεθνεῖς. Δῆλον ἄρα ὅτι οὔτε τοῦ Θουκυδίδου οὔτε τοῦ Δημοσθένους οὔτε ἄλλου οἰουδῆποτε αἱ μαρτυρίαι περὶ τοῦ ὅτι οἱ Μακεδόνες ἦσαν βάρβαροι σημαίνουσι τι. Ὁ Θουκυδίδης ὀνομάζει καὶ τοὺς Αἰτωλοὺς Εὐρυτάνας καὶ τοὺς Μολοσσοὺς Χάονας βαρβάρους, προστίθησι μάλιστα ὅτι οἱ Εὐρυτάνες ἦσαν, ὡς ἔλεγεν, ἀγνωστότατοι γλῶσσαν καὶ ὁμοφάγοι (Γ' 94). Καὶ ὅμως ἡμεῖς σήμερον ἐκ τῶν ἐπιγραφῶν τῆς Αἰτωλίας καὶ τῆς Ἠπείρου ἐπιστάμεθα ἀκριβέστατα, ὅτι πάντες οἱ λαοὶ οὗτοι ἐθνολογικῶς ἦσαν Ἕλληνες γνήσιοι ὅπως καὶ οἱ Σπαρτιάται καὶ οἱ Ἀθηναῖοι. Τὸ αὐτὸ ἄρα δύναται κατ' ἀρχὴν νὰ ἀληθεύῃ καὶ περὶ τῶν Μακεδόνων, ἂν ἄλλοθεν ἐξευρεθῇ ἡ ἀλήθεια, καὶ δὲν εἶναι δίκαιον αἰ εἰς τὸν πολιτισμὸν οὐχὶ εἰς τὸν ἐθνολογικὸν χαρακτῆρα αὐτῶν ἀναφερόμεναι τοιαῦται ἀρχαῖαι μαρτυρίαι νὰ παραπίσωσιν ἡμᾶς.

Ὅπως δὲ αἱ ἀρχαῖαι μαρτυρίαι, οὕτως ἐξελέγχονται ἀσθενῆ καὶ ἀσύστατα καὶ τὰ τεκμήρια, ὅσα λαμβάνονται ἐκ τῆς διαλέκτου τῶν Μακεδόνων πρὸς ἀπόδειξιν τῆς ἀλλοτρίας καταγωγῆς αὐτῶν. Τὰ τεκμήρια ταῦτα εἶναι τὰ μέσα β, γ, δ ἀντὶ τῶν δε-

σιών φ, χ, θ, ἴτοι Βίλιππος, κεβαλά, Γαιέας, Δάρρων, ἀντί Φίλιππος, κεφαλή, Χαυέας, Θάρρων. Ἐπειδὴ δηλονότι καὶ ἐν ἄλλαις βορείαις γλώσσαις ἰμοίως τὰ μέσα b, g, d ἀντί τῶν ἀρχαίων Ἰαπετικῶν δασείων bh, gh, dh εὐρίσκονται, συνήχθη τὸ συμπέρασμα περὶ τῆς συγγενείας μὲν τῆς Μακεδονικῆς διαλέκτου πρὸς αὐτάς, ἀλλοτριότητος δὲ αὐτῆς ἀπὸ τῆς Ἑλληνικῆς. Ἀλλὰ τὸ συμπέρασμα τοῦτο συνήχθη κατεσπευσμένως καὶ δὴ πλημμελῶς· διότι εὐκόλως ἀποδείκνυται ὅτι τὰ μέσα b, g, d τῶν βορείων γλωσσῶν προήλθον ὄντως ἀμέσως κατ' εὐθείαν ἀπὸ τῶν παλαιῶν bh, gh, dh, τὰ δὲ μέσα β, γ, δ τῶν Μακεδόνων οὐχ οὕτως ἀλλ' ἀπὸ τῶν τραπέντων ἤδη πρότερον ἐν Ἑλλάδι εἰς ph, kh, th. Διὰ τοῦτο δὲ ἡ ἀνομοίωσις, ὅπου παρ' ἄλλοις ἐνεφανίσθη, παρέχει μέσα b, g, d, παρὰ δὲ τοῖς Μακεδόσι π, κ, τ ἴτοι ἐκ τοῦ ἀρχαίου bhebhūa οἱ Ἰνδοὶ ἔκαμον διὰ μιᾶς babhūna μετὰ τοῦ h ἐν τῇ ἀρχῇ, ἐκ δὲ τοῦ ghebhala οἱ Μακεδόνες πρῶτον κHeΠHaλά, ὅπως πάντες οἱ Ἕλληνες, ἔπειτα κατ' ἀνομοίωσιν κeΠHaλά — κεφαλά, ὡσαύτως ὅπως πάντες οἱ Ἕλληνες ἐκ τούτου δὲ ἔπειτα κεβαλά. Ἄν ἡ Μακεδονικὴ διάλεκτος συνήχθη πρὸς τὰς βορείους γλώσσας, θὰ εἶχε γεβαλά οὐχί κεβαλά. Τὴν ἐκ τῆς ἱστορικῆς φωνητικῆς συναγομένην ταύτην ἀπόδειξιν, ἔχουσαν αὐτὸ τοῦτο μαθητικῶν θεωρήματος ἀξίαν καὶ δύναμιν, οὐδεὶς γνήσιος ἐπιστήμων δύναται ν' ἀποκρούσῃ. Κατ' ἀλήθειαν ἔρα οὐδεμίαν οὐδὲ τὴν ἐλαχίστην τὰ τεκμήρια ταῦτα ἐμφαίνουσι συγγένειαν τῆς Μακεδονικῆς διαλέκτου πρὸς τὰς βορείας γλώσσας οὐδ' ἀλλοτριότητά τινα αὐτῆς ἀπὸ τῆς Ἑλληνικῆς. (Πρβλ. περὶ τούτου πλείονα ἐν ταῖς Γλωσσολογικαῖς Μελέταις Α' 87 κ. ἐξ.)

Ἀπέναντι δὲ τῶν πλημμελῶν τούτων μαρτυριῶν καὶ τεκμηρίων δυνάμεθα νὰ φέρωμεν ἄλλας, ἱστορικὰς καὶ γλωσσικὰς μαρτυρίας καὶ ἀποδείξεις, ὧν τὸ κύρος καὶ τὴν δύναμιν οὐδεὶς θέλει δυνηθῆ ποτε νὰ διασείσῃ.

Οὕτω πρὸς τὰς μαρτυρίας τοῦ Θουκυδίδου καὶ Δημοσθένους ἀντιτάσσεται πρῶτον ἡ ἔμμεσος μὲν ἀλλὰ σαφὴς λίαν μαρτυρία τοῦ Εὐριπίδου, ἔπειτα δὲ ἡ ῥητὴ μαρτυρία σύμπαντος τοῦ Ἑλληνικοῦ ἔθνους καὶ αὕτη ἐν καιρῷ, ὅτε ψυχολογικῶς δὲν ἠδύνατο νὰ λέγῃ ἄλλο τι ἢ ὅ,τι ὄντως ἐνδομύχως καὶ ἐν τῷ βάθει τῆς ἔθνικῆς ψυχῆς αὐτοῦ ἠσθάνετο. Ὅτε δηλ. μικρὸν μετὰ τὸ 406 ἐδιδάχθη ἐν Μακεδονίᾳ τὸ δράμα τοῦ Εὐριπίδου ἡ Ἰφιγένεια ἐν

Ἀδλίδι, τότε ἐνώπιον τῶν Μακεδόνων ἐκηρύττετο διὰ τοῦ στόματος τῆς Ἰφιγένειας (στ. 1399—1400), «βαρβάρων δ' Ἑλλήνας ἄρχειν εἰκός, ἀλλ' οὐ βαρβάρους, μήτε, Ἑλλήνων τὸ μὲν γὰρ εἶσι δούλων, τὸ δ' ἑλευθέρων». Οἱ λόγοι οὗτοι θὰ ἴσαν ἀπρεπίστατοι καὶ ὑβριστικώτατοι πρὸς τοὺς Μακεδόνας, ἐν οὗτοι ἠσθάνοντο ἑαυτοὺς ἄλλο τι ἢ Ἑλλήνας, καὶ βεβαίως δὲν θὰ ἐλίγοντο. Ἀκριβῶς δ' ὅμως ἐπειδὴ ἐλέχθησαν ἐνώπιον αὐτῶν, δηλοῦται σαφῶς ὅτι οἱ Μακεδόνες ἐθεώρουν ἑαυτοὺς Ἑλλήνας. Τοιαύτην ἄρα περὶ ἑαυτῶν εἶχον οἱ Μακεδόνες γνώμην πολὺ πρὸ τοῦ Ἀλεξάνδρου καὶ Φιλίππου, κατὰ τὸν Ε' π. Χ. αἰῶνα. Τὴν δὲ γνώμην τοῦ Ἑλληνικοῦ ἔθνους ὀλοκλήρως μανησάνομεν ἐκ τοῦδε τοῦ γεγονότος. Τῇ ἐσπέρᾳ τῆς ἡμέρας ἐκείνης, καθ' ἣν ἐν τῇ ἑορτῇ τῶν Ἰσθμίων ὁ Τίτος Κόϊντος Φλαμίνιος ἀνεκήρυξεν ὅτι τοῦ λοιποῦ πάντες οἱ Ἕλληνες ἔμελλον νὰ ὦσιν ἐλεύθεροι, οἱ ἐκεῖ πανταχόθεν συνηθροισμένοι Ἕλληνες συνεζήτησαν καὶ ἐφόρουν ὅτι «εἰ τὸ Μαροθώνιον τις ἔργον ἀφέλοι καὶ τὴν ἐν Σαλαμῖνι ναυμαχίαν καὶ Πλαταιὰς καὶ Θερμοπύλας κατὰ τὰ πρὸς Ἐδρουμέδοντα καὶ τὰ περὶ Κύπρον ἔργα, πάσας τὰς μάχας ἢ Ἑλλὰς ἐπὶ δουλείᾳ μεμάχηται πρὸς αὐτὴν καὶ πᾶν τρόπαιον αὐτῆς συμφορὰ καὶ δνειδος ἐπ' αὐτὴν εἴσῃκε, τὰ πλείοστα κακία καὶ φιλονικία περιτραπίσης. Ἄλλοφυλοι δ' ἄνδρες (δηλ. οἱ Ρωμαῖοι)...» Δηλαδή οἱ ἄνθρωποι ἐκείνοι ἐν τῇ στιγμῇ τῆς διαχύσεως ἔβλεπον καθαρότατα καὶ ὠμολόγουν παρρησίᾳ ὅτι μόνον οἱ Περσικοὶ πόλεμοι ἐγένοντο πρὸς ἄλλοφύλους καὶ βαρβάρους, πάντες δὲ οἱ λοιποὶ καὶ δὴ καὶ οἱ πρὸς τοὺς Μακεδόνας ἦσαν ἐμφύλιοι, ἐν ἄλλοις λόγοις ὅτι καὶ οἱ Μακεδόνες ἦσαν Ἕλληνες. Καὶ σημειωτέον ὅτι δὲν ἐξέφρασε ταῦτα δικηγόρος τις ῥήτωρ ἢ πολιτικὸς ἔχων τινὰ συμφέροντα, ἀλλ' ὀλόκληρος ὁ Ἑλληνικὸς κόσμος, αὐτὸ τοῦτο ἡ ἔθνικὴ ψυχὴ, ἥτις δὲν ἠδύνατο ν' ἀπατάται ἢ ψεύδεται («Ἄλλας μαρτυρίας ἰδὲ ἐν Γλωσσολ. Μελέτ. σελ. 62—82).

Πρὸς δὲ τὰ γλωσσικὰ τεκμήρια τὰ ἐκ τῶν μέσων β, γ, δ ἀντί τῶν δασείων φ, χ, θ πλημμελῶς, ὡς εἶδομεν, συναγομένα ἀντιτάσσεται τὸ μέγα καὶ βαρυσήμαντον φαινόμενον, ὅτι πάντες οἱ χαρακτηριστῆρες τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης, δι' ὧν αὕτη ἀντιδιαστέλλεται καὶ χωρίζεται ἀπὸ τῶν ἄλλων συγγειῶν γλωσσῶν, εὐρίσκονται καὶ ἐν τῇ Μακεδονικῇ διαλέκτῳ. Οὕτω λ. χ.

α') Τὸ ἐν ἀρχῇ τῆς λέξεως s, φωνήεντος ἐπομένου, ἐτρέπη εἰς

δασείαν, πρβλ. *ἑλάνη*=λαμπάς, *Ἄρπαλος*, *Ἀδαίος*, *Ἀλιάκμων*, *ἄμαθος*, *ἔρκιτας*.

β') Τὸ j διετέθη αὐτόθι ὅπως καὶ ἐν τῇ λοιπῇ Ἑλληνικῇ, *Πέλλα*, *Τύρισσα*, *σάρισσα*, *βρενδίαται*, *δανῶν*.

γ') Τὰ διπλά ξ καὶ ψ ἐμφανίζονται ἐν τῇ ἀρχῇ τῶν λέξεων, *Ξανδικός*, *ψηρός*.

δ') Τὸ F ἐξέπεσεν ὅπως καὶ ἐν τῇ ἄλλῃ Ἑλληνικῇ, *πυλαυρός*, *Λᾶγος*, *Ἀνθεμοῦς*, ἀντὶ *Πυλα-Φορός*, *Λά Φαγος*, *ἈνθεμοΦεντις*.

ε') Ἡ ἐπένθεσις (καὶ ἡ κατ' αὐτὴν τροπὴ τοῦ μ εἰς ν) ὅπως καὶ ἐν τῇ ἄλλῃ Ἑλληνικῇ, *Κοῖνος*, *ἐπιδειπνίς*.

ς') Ἡ ἀνάπτυξις πλήρους αθ ἢ ρα ἐκ τοῦ συνισταμένου θρ, *Δάρρων*, *Ἀρσέας*, *Κράτερος*, *δάρυλλος*.

ζ') Τὸ τελικὸν —μ ἐτέραπη εἰς —ν, *ἀρκόν*=*σχολήν*.

η') Ἀρσενικὰ εἰς —τας ὀνόματα, ἂ μόνον ἐν τῇ Ἑλληνικῇ γινώσκονται, πρβλ. *Ἀμύντας*, *ἔρκιτας*, *Φιλώτας*, τὰ ἐθνικὰ *Ὀρέσται*, *Κυρρῆσται* κλπ.

θ') Ὁ καὶ σπουδαιότατον ὅτι τοὺς ὑπερωϊκοὺς Ἰαπετικούς φθόγγους φ κλπ. εὐρίσκομεν καὶ ἐν τῇ Μακεδονικῇ τετραμμένους εἰς π, τ κλπ. ὅπως καὶ ἐν τῇ ἄλλῃ Ἑλληνικῇ, πρβλ. *Πέτρα*, *Εὐρόπα*, *Προπέλαος*, *Κοπρία*, *Τιμανορίδας*.

ι') Τοὺς παλαιοὺς Ἰαπετικούς φθόγγους κ' κλπ. εὐρίσκομεν καὶ ἐν τῇ Μακεδονικῇ διαλέκτῳ ἔχοντας ὅπως καὶ ἐν τῇ ἄλλῃ Ἑλληνικῇ, οὐχὶ δὲ ὅπως ἐν ταῖς γλώσσαις τῶν Θρακῶν, Φρυγῶν, Σλαβῶν, Λιθουανῶν, πρβλ. *Αἰγαί*, *καδαρόν*, *ἀκρέα*, *Βάλακρος* κλπ.

ια') Ἡ ἀνομοίωσις τῶν δασέων εἶναι ἀλλοτρία τῶν βορείων γλωσσῶν, ἰδίᾳ δὲ τῇ Ἑλληνικῇ, ἐκ τούτου *κεβαλά* ἐν Μακεδονίᾳ ὅπως *κέχυμαι*, *κίχρημι*, *τίθημι*, *πέφυκα* κλπ. (ἄλλους τινὰς χαρακτηριστῆρας τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης, ὧν μετέχει ἐπ' ἴσης ἡ Μακεδονική, ἰδὲ ἐνθα ἄνωτ. σελ. 93 κέξ.).

Καὶ ἂν δὲ τις τῶν χαρακτήρων τούτων, ὡς ἐν ὀλίγαις μόνον λέξεσιν ἐμφανιζόμενος ἤθελε τυχὸν κριθῆ ἀσθενέστερός πως, ἀλλὰ τὸ σύνολον τούτων, ἀμοιβαίως ὑποστηριζομένων, εἶναι τοσοῦτον ἰσχυρόν, ὥστε οὐδεὶς ἀληθῆς ἐπιστήμων, ἤτοι οὐδεὶς σεβόμενος καὶ τιμῶν τὴν ἐπιστημονικὴν ἀλήθειαν ὑπὲρ πᾶν ἄλλο πολιτικὸν ἢ ἄλλο συμφέρον δύναται νὰ ἀμφισβητήσῃ τὴν ἀκαταγώνιστον δύναμιν αὐτῶν. Καὶ ἀληθῶς πάντες ὁμολογοῦσι σήμερον τὴν ἐπιστημονικὴν ἀλήθειαν ταύτην. Οὕτω λ. χ. καὶ ὁ πολλοῦ λόγου ἄξιος τοῖς Ἑλληνικοῖς γράμμασιν Otto Hoffmann ἀπο-

δέχεται καὶ ἀποδεικνύει τὸν Ἑλληνισμὸν τῶν Μακεδόνων καὶ ὁ φίλος καθηγητὴς κ. Wilhelm Schmid ἐ ἐπ' ἐσχάτων ἐπανεκδόσεως τῆν Ἑλλην. γραμματικολογίαν τοῦ W. Christ λέγει διχορρήθην ἐν Β' σελ. 2 σημ. 2 «ὅτι οἱ Μακεδόνες ἦσαν Ἑλληνικὸν φύλον... εἶναι βεβαίως σήμερον καθολικῶς ἀνεγνωρισμένον».

Οὕτως ἀπεδείχθη καὶ πάλιν τὸ ἀληθῆς τῆς δεξασίας τοῦ Πολυβίου ὅτι τοσοῦτον ἰσχυρὸν πρᾶγμα εἶναι ἡ ἀλήθεια ὥστε, εἰ καὶ πολὺμορφοὶ μοχθηραὶ δυνάμεις καταπλεμουσιν αὐτήν, αὕτη ἀνεπαίσθητος νικᾷ καὶ ἐμφανίζεται πᾶσιν.

Γ. Ν. ΧΑΤΖΙΔΑΚΙΣ

Σ ΤΟΥΣ ΕΘΝΟΜΑΡΤΥΡΑΣ ΤΗΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ

Τῶν ἀηδονιῶν τὸ λάλημα,
τῶν λουλουδιῶν τὸ μῦρο
ἴσκορπιστήσαν τριγύρω,
ἴς τὸ ὠραῖό σας κορμί.

Κ' ἡ δόξα σας στεφάνωσε
μ' ἀμάραντα στεφάνια
κι' ἀπάνω ἴς τὰ οὐράνια
σᾶς ὕψωσε ἡ τιμή...

Λεβέντικαις κι' ἀγναῖς ψυχαῖς
χωρὶς κακία καὶ φθόνον,
γιά τὴν Πατρίδα μόνο
νοιώσατε τὴ ζωή,

Κ' ἤρθατε μ' ὄνειρα γι' Αὐτὴ
τὸ αἷμά σας νὰ χύστε,
κοντὰ ἴς Αὐτὴ ν' ἀφήστε
καὶ τὴ στερογὴ πνοή.

Ἀπὸ τὴν προσεχῶς ἐκδοθησομένην
συλλογὴν «Ματωμένας Δάφνας»

ΓΕΩΡΓ. Θ. ΚΕΛΕΠΟΥΡΗΣ

ΦΑΕΙΝΑΙ ΙΣΤΟΡΙΚΑΙ ΣΕΛΙΔΕΣ ΣΕΡΡΩΝ ΚΑΙ ΜΕΛΕΝΙΚΟΥ⁽¹⁾

*«Οὐ γάρ, ὡσπερ οἱ πολλοί, πανταχόθεν
συνειλεγμένοι και ἐτέρους ἐκβαλόντες τὴν
ἀλλοτρίαν ᾤκησαν, ἀλλ' αὐτόχθονες ὄντες
τὴν αὐτὴν ἐκέκτηντο και μητέρα και
πατρίδα.»*

(Διοσίου Ἐπιτάφ. 17).

Φράγκοι και Βούλγαροι ὀργιάζον ἐναμίλλως ἐν ταῖς Ἑλληνικαῖς χώραις μετὰ τὴν ἐν τῇ Βασιλίδι τῶν πόλεων κατὰ τὸ 1204 ἐγκαθίδρυσιν τῆς ἀπλήστου Φραγκικῆς Δεσποτείας. Καὶ οἱ μὲν Μακεδόνες μετὰ τῶν Θεσσαλῶν και τῶν ἐν τῇ Ἀνατολικῇ Ἑλλάδι μέχρι τοῦ Ἴσθμου οἰκούντων ἐν τῷ ὑπὸ τὸν μετριοπαθῆ Μαρκήσιον Βονιφάτιον βασιλείῳ τῆς Θεσσαλονίκης ἔζων ὑπὸ πολλῶ ἐυνοϊκωτέρους ὄρους ἢ οἱ Θράκες και ἰδίᾳ οἱ Ἀδριανουπολίται ὑπὸ τὴν πτέρναν τοῦ Βαλδουίνου ἐν τῷ κράτει τῶν Ἑνετῶν, δεινῶς αὐτοὺς καταπιεζόντων. Δι' οἱ τελευταῖοι λησμονοῦντες ὅσα ἔπαθον ἄλλοτε ὑπὸ τῶν Βουλγάρων, ἤλθον εἰς συνεννόησιν πρὸς τὸν ἡγεμόνα ἐκείνων Ἰωαννίτην προσφέροντες αὐτῷ τὸ Αὐτοκρατορικὸν στέμμα, ἐπὶ τῷ ὄρω ἵνα συνεργασθῆ μετ' αὐτῶν εἰς τὴν ἐκδίωξιν τῶν Φράγκων ἐκ τῶν Ἑλληνικῶν πόλεων. Ἀλλ' οἱ δειλαῖοι οὗτοι Ἕλληνες τῆς Ἀδριανουπόλεως καπνὸν αὐτοὶ φεύγοντες πῦρ ἐνέβαλον ἄκοντες εἰς τὰς Ἑλληνικὰς χώρας και δὴ εἰς τὴν Μακεδονίαν, ἀσυνειδήτως εἰσαγαγόντες ἀντὶ συμμάχων και λυτρωτῶν ἐμπρηστὰς και καταστροφεῖς. Ἀποτέλεσμα δὲ οὐκιστον τῆς σφαλερᾶς και οὐλομένης ταύτης πολιτικῆς καταστροφῆ τῆς τούτων ὑπῆρξεν ἡ τρομερὰ και τρισβάρβαρος καταστροφή τῆς περιφάνους πόλεως τῶν Σερρών, ὧν αὐτόχρομα hostile aratrum

1) Περὶ Σερρών ἰδὲ Μακεδον. Ἡμερολόγιον τοῦ 1908 σελ. 254 και ἐξῆς. Ἀντίθετον τοῦ 1909 σελ. 142 και ἐξῆς.

Περὶ Μελενίκου ἰδὲ Μακεδον. Ἡμερολόγιον τοῦ 1908 σελ. 66 και ἐξῆς.

και αὐτὰ τὰ θεμέλια ἔσκαψε. Δὲν ἀφῆκε λίθον ἐπὶ λίθῳ ἐν τῇ κλεινῇ και ἀφνειῷ Μακεδονικῇ πόλει ὁ ἀπείσιος ἐκείνος Βουλγαρος και εἰς ἄλλην γῆν Μαδιὰμ αὐτὴν μετέβαλεν, ἀγρίως ἐκδικουόμενος ὅσα οἱ πρόγονοι αὐτοῦ ἔπαθον ἐν Σέρραις. Ἐν ἔτει 976 μ. Χ. ὑπὸ τὰ τείχη τῶν Σερρών ὁ υἱὸς τοῦ Βοεβόδα τοῦ Τυρνόβου Σίσμαν Μωῦσῆς δεινὴν μετὰ τῶν ὁρδῶν του ἔπαθε πανωλεθρίαν. Αἱ Σέρραι ὑπῆρξαν ἢ τὰ μάλιστα ἐυνοουμένη πόλις Βασιλείου τοῦ Βουλγαροκτόνου, κρατερώτατα ὀχυρωθεῖσαι ὑπ' αὐτοῦ, και προσφιλὲς αὐτοῦ φοῖτημα, τρεῖς δεχθεῖσαι τὴν ἐπίσκεψίν του. Ἐν Σέρραις ἔλαβεν ὁ ἦρωσ οὗτος τοῦ μεσαιωνικοῦ Ἑλληνισμοῦ τὰ πρῶτα ἄθλα και τοὺς πρῶτους στεφάνους τῶν τεσσαραζονταετῶν κατὰ τῶν προγόνων τοῦ Ἰωαννίτη ἡρώων του. Τὰς Σέρρας ἐξέλεξεν ὁ ἀείμνηστος ἐκείνος Μακεδὼν Αὐτοκράτωρ ὡς ἐνδοξον και τετιμημένον ἔδαφος, ἐνθα συντετριμμένη και λιπόφυχος ἡ Βουλγαρία παραδίδουσα αὐτῷ τὰς κλεῖς τῶν φρουρῶν τῆς ἐν ἔτει 1018 νὰ κλίνη τὸ γόνυ και τὸν αἰχένα πρὸ τοῦ μεγαλείου και τῆς ἰσχύος τῆς Ἑλληνικῆς Αὐτοκρατορίας. Ἄπερ ὁ ἐοτεμμένος Μακεδὼν ἐξεπροσώπει. Αἱ Σέρραι ἔπρεπε νὰ ἐκλίπωσιν ἀπὸ τοῦ προσώπου τῆς γῆς, ἔλεγεν ὁ Ἰωαννίτης, διότι ἦσαν ὁ ὀχυρώτερος προμαχὼν τῆς Μακεδονίας κατὰ τῶν ὀμοφύλων του, ὅπως ἡ Φιλιππούπολις προπύργιον τῆς Θράκης, κοινὸς ἔνεκα τούτου γενομένη και ἐκείνη τῆς σκληρᾶς τύχης τῶν Σερρών. Ἀμέσως δὲ μετὰ ταῦτα και ἐν τῷ ἐπωνύμῳ ἀντεκδικουόμενος τὸν Βουλγαροκτόνον, ἑαυτὸν μὲν Ρωμαιοκτόνον ἀπεκάλει, ὑπὸ δὲ τῶν Ἑλλήνων προσφωῶς Σκυλλογιάννης ἐπωνομάσθη. Δυστυχῶς δὲν ἠτύχησαν αἱ Σέρραι νὰ ἔχωσιν, ὡς ἡ γείτων Θεσσαλονίκη, ἓνα Εὐστάθιον, ἓνα Καμενιάτην, ὅστις ἀντόπτης μάρτυς γενόμενος νὰ παραδώσῃ τοῖς ἐπιγιγνομένοις λεπτομερείας περὶ τῆς μοναδικῆς και ἀνοικτίρμονος ἐκείνης καταστροφῆς αὐτῶν ὁ Νικ. Χωνιάτης (Βασιλ. Θεοδ. Λασκάρεως) ἐν πολλῇ συντομίᾳ ἀφηγεῖται περὶ ταύτης ὅτι: «ὁ Ἰωαννίτης ἐλθὼν εἰς Σέρρας συγκροτεῖ πόλεμον πρὸς τοὺς ἐκεῖ εὐρισκομένους Λατίνους και μετὰ πολλὴν αἱματοχυσίαν νικᾷ· διότι οἱ Λατίνοι δεχθέντες κατὰ πρῶτον αὐτὸν μεθ' ὀλης τῆς πολεμικῆς ἀκριβείας ἔτοιμοι εἰς μάχην ἐκ παρατάξεως, πλείστους μὲν Βουλγάρους ἐτραυμάτισαν, ὕστερον ὀμως νικηθέντες ἐτραύπησαν εἰς φυγὴν και κατέφυγον εἰς τὴν πόλιν, τῆς ὀποίας δὲν ἐπρόφθασαν νὰ κλείσωσι τὰς πύλας. Οἱ περὶ τὸν Ἰωαννίτην τότε εἰσβαλόντες εἰς τὴν πόλιν παραδίδουσιν

αὐτὴν εἰς τὰς φλόγας καὶ ἐκ θεμελίων κατακορημνίζουσι μετὰ τῶν τειχῶν. Καὶ ὅσοι μὲν Λατίνοι συνελήφθησαν, προήχθησαν δέσμιοι εἰς τὸν Ἰωαννίτην, ἄλλοι δισωθήσαν ὅπως ἠδυνήθησαν, καὶ ἄλλοι κατέφυγον εἰς τὴν Ἀκρόπολιν. Τὴν ἀκόλουθον ἡμέραν ὁ Ἰωαννίτης ἐπέμψε κήρυκα πρὸς τοὺς ἐν τῇ Ἀκροπόλει, ὑπισχνόμενος ὅτι θ' ἀφήσῃ αὐτοὺς ἐλευθέρους, ἂν παραδώσωσι τὸ φρούριον. Ἄλλ' ἐκεῖνοι, ἐλπίζοντες βοήθειαν παρὰ τοῦ Μαρκιστοῦ Βονιφατίου, οὐδεμίαν εἰς τὰς προτάσεις ἔδωσαν ἀκρόασιν. Ὅθεν ὁ Ἰωαννίτης παρεσκεύασε κλίμακας καὶ ἔστησε μηχανὴν μεγάλην ἐπὶ τινος λόφου κειμένου ἀπέναντι τῆς Ἀκροπόλεως (1), δι' ἧς προσέβαλε τὰ τείχη. Οἱ δ' ἐν τῇ Ἀκροπόλει ἀνθίσταντο μὲν ἐρρωμένως προβάλλοντες ἀπὸ τῶν τειχῶν πάντα τὰ ἀμυντικά, ἰδόντες ὅμως τὸν ἐχθρὸν ὡς πῦρ περικυκλοῦντα τὸ τεῖχος, ἀποκλείσαντα δὲ πᾶσαν ἔξοδον, ἀπεφάσισαν νὰ παραδώσωσι τὴν Ἀκρόπολιν ἐπὶ τῷ ὄρω νὰ ἐπιτρέψῃ αὐτοῖς ἀξιοπρεπῆ ἔξοδον μετὰ τῶν ὄπλων καὶ ἵππων των. Ἀπορρίψαντος δὲ τοῦ Ἰωαννίτη τὴν πρότασιν ταύτην παρεκάλεσαν νὰ τοὺς ἀποστείλῃ ὑπὸ ὄδηγους μέχρι τῶν Παιονικῶν ὄρεων. Καὶ οὕτως ὄρκων γενομένων ὁ Ἰωαννίτης κατέλαβε τὴν Ἀκρόπολιν ἐπιτρέψας αὐτοῖς ἀκίνδυνον τὴν ἔξοδον».

Γεώργιος δὲ ὁ Ἀκροπολίτης ἀφηγούμενος τὴν κατὰ τὸ 1245 μ. Χ. ἀνάκτησιν τῶν Σερρών ὑπὸ τοῦ Ἑλληνος Αὐτοκράτορος Ἰωάννου Δούκα τοῦ Βατάτση, ὃν αὐτοπροσώπως ὡς ὑπουργὸς παρακολουθεῖ ἐν τῇ ἐκστρατείᾳ, βραχέα λέγων πολλὰ διδάσκει περὶ τῆς Βανδαλικῆς τῆς πόλεως ἐρημώσεως. «Ἐπεὶ δὲ αἱ Σέρραι πάλαι μὲν ὑπῆρχε πόλις μεγίστη, ὃ δὲ Βούλγαρος Ἰωάννης μετὰ τῶν λοιπῶν Μακεδονικῶν πόλεων καὶ ταύτην πολιορκήσας κατήρειψεν, ὡς κόμη τότε ἐτύγγανεν» (Annales 44, 80). Οὐδεμίαν μεταγενεστέραν ταύτης καταστροφὴν τῶν Σερρῶν μαρτυρεῖ ἡ Ἱστορία. Οἱ Καταλανοὶ ὑπὸ τοῦ Ροκαφόρτε τῷ 1307 πλὴν ληστρικῶν πράξεων οὐδεμίαν βλάβην προὔξενησαν εἰς τὰ κτίρια τῆς πόλεως. Ὁ Κράλης τῶν Σέρρων Δουσιὰν διὰ συνθήκης καταλαβὼν τὴν πόλιν παρὰ τῆς ἀντιπάλου τοῦ Καντακουζηνοῦ μερίδος τῶν Παλαιολόγων, εἰσήλθε μετ' εὐλαβείας εἰς αὐτὴν ἡμέρα

1) Ὁ λόφος οὗτος εἶνε ὁ ὑπερῶνος τοῦ ναοῦ τῆς Πανηγύρας τῆς Ἑλιοκάλου ὑψόμενος.

Κυριακῇ. κατ' εὐθείαν διευθυνθεὶς εἰς τὸν ἐτι σφζόμενον Μητροπολιτικὸν ναόν, ἵνα λειτουργηθῇ. Ἐξαιρέσει δὲ τοῦ σφετερισμοῦ πλουσιῶν Ἑλληνικῶν κτημάτων οὐδὲν ἄλλο κακὸν εἰργάσατο. Οἱ Τοῦρκοι διὰ συνθήκης ὡσαύτως καταλαβόντες τὰς Σέρρας παρὰ τῶν Σέρρων ἐν ἔτει 1373 ἐσεβάσθησαν τοὺς ναοὺς καὶ καὶ τὰ λοιπὰ κτίρια τῆς πόλεως, ἔξω τοῦ τείχους ἐγκαθιδρομθέντες.

Δύο ἔτη κατ' ἀρχὰς ἔμεινεν ἡ ἐρημωθείσα πόλις τῶν Σερρῶν εἰς τὴν διάκρισιν τῶν Βουλγάρων, ἧτοι ἀπὸ τοῦ 1206—1208. Ἀπὸ τοῦ 1208 ἐπανερχεται αὐτὴ εἰς τὴν Φραγκικὴν κυριαρχίαν μέχρι τοῦ 1215, ὁπότε ἀναλαμβάνει τὴν πάτριον ἐλευθερίαν μέχρι τοῦ 1230 ὑπὸ τὸν Δεσπότην τῆς Ἑλλάδος Θεόδωρον τὸν Κομνηνὸν τὸν εἶτα Αὐτοκράτορα τῆς Θεσσαλονίκης, τὸν κατατρόπωσαντα ἐν Σέρραις τὰς ἠνωμένας δυνάμεις τῶν Φράγκων ἐν ἔτει 1224. Κατὰ δὲ τὸ 1230 περιέρχονται εἰς τὴν ἐξουσίαν τοῦ Βουλγάρου Ἀσάν, διατελέσασαι ἐν τῇ καταστάσει ταύτῃ μέχρι τοῦ 1245.

Ἀλλὰ κατὰ τὸ σοτήριον τοῦτο ἔτος 1245 ἐπανατέλλει ἐν Σέρραις ὁ ἐπὶ τινα χρόνον ὑπὸ ζοφερῶν νεφῶν ἐπισκιασθεὶς Ἑλληνικὸς ἥλιος καὶ ἔκτοτε συνεχῶς ἐπὶ ἓνα ἀκριβῶς αἰῶνα ἡ πολυπαθὴς πόλις, ἐπανευροῦσα τὴν φιλόστοργον μητρικὴν ἀγκάλην, ἀναστῆ καὶ ἀνακύπτει εἰς τὸ φῶς τῆς πατρίου ἐλευθερίας, ἀνηβῶσα καὶ ἀναθάλλουσα ὑπὸ τὸ θάλπος τῆς πατρικῆς στοργῆς τῶν Ἑλλήνων Αὐτοκρατόρων (1245—1346). Ἐλευθερωτῆς δὲ τῶν Σερρῶν καὶ τῶν λοιπῶν Μακεδονικῶν πόλεων ἀπὸ τῶν Βουλγάρων εἶνε ὁ μεγαλεπήβολος καὶ ἐν συνέσει ἀτρόμητος Ἑλληὴν Αὐτοκράτωρ τῆς Νικαίας Ἰωάννης Δούκας ὁ Βατάτσης. Τὰ κατὰ τὴν ἀνάκτησιν τῶν Σερρῶν καὶ τοῦ Μελενίκου ὑπὸ τοῦ ἀειμνήστου Βατάτση περιγράφει ἐκτενῶς Γεώργιος ὁ Ἀκροπολίτης, ὑπουργὸς τῆς Αὐτοκρατορίας τῆς Νικαίας, παρακολουθήσας τὸν Αὐτοκράτορα εἰς τὴν ἐκστρατείαν ταύτην καὶ αὐτόπτης μάρτυς τῶν συμβάντων γενόμενος. Καὶ ἐκ μὲν τῆς περὶ τῆς ἀνακτῆσεως τῶν Σερρῶν ἀφηγήσεως, διεξοδικῆς οὔσης, σταχυολογοῦμεν αὐτολεξεῖ τὰ μᾶλλον ἐνδιαφέροντα, ἐκ δὲ τῆς περὶ τῆς τοῦ Μελενίκου παραθέτομεν ἐνταῦθα τὰ κυριώτερα τῆς θαυμασίας δημηγορίας τοῦ ἐπιφανεστέρου τῶν τότε κατοίκων τοῦ Μελενίκου Νικολάου τοῦ Μαγλαβίτου, ἧτις εἶνε ἡ ἱερωτέρα, νομιμωτέρα καὶ ἐντονατέρα διαμαρτυρία τῆς ἐκπαλαί Ἑλληνικωτάτης ταύτης πόλεως κατὰ τῶν Βουλγαρικῶν ἀξιώσεων, ἀπαγγελθεῖσα ἐν πλή-

ρει Ἐκκλησία τοῦ Μελενίκου, καὶ δὴ ἐν χρόνοις, καθ' οὓς κατεδυναστεύοντο ὑπὸ τῆς Βουλγαρικῆς τυραννίας.

1) Τὰ κυριώτερα τῆς περὶ τῆς ἀνακτῆσεως τῶν Σερρῶν ἀφηγήσεως Γεωργίου τοῦ Ἀκροπολίτου.

«Ὁ μὲν οὖν βασιλεὺς (ὁ Βατάσης) . . . φθάνει τὴν Φιλίππου (1) παραμείψας τὴν Χριστούπολιν, κάκεισε σκέψιν ἐποιεῖτο μετὰ τῶν μετ' αὐτοῦ Λογάδων εἰ δεῖ προσβαλεῖν τοῖς τῶν Βουλγάρων καὶ χειρώσασθαι τινα τῶν παρ' αὐτοῖς κρατουμένων καὶ εἰ εὐχερὲς ἔστιν ἀλῶναι ἡμῖν τὸ τῶν Σερρῶν ἄστυ.

. . . . . Τὸ δὲ τῶν Σερρῶν ἄστυ, ᾧ πρώτως προσβαλεῖν ἔδει, ἀμαχὸν μὲν ἔστιν ἐκ τοῦ ὑπερκεῖσθαι τῆς γῆς, κύνκλωθῆναι δὲ τοσοῦτ' στρατεύματι οὐκέτι ῥᾶν ἔστιν. Ἐλεπόλεις δὲ στήναι κατ' αὐτοῦ τῶν ἀμηγάνων καθέστηκεν. Προσβαλεῖν δὲ καὶ μετὰ πείραν ἀποκρουσθῆναι, αἰδῶς μὲν ὑπάρχει τῷ κράτει τῆς τῶν Ρωμαίων ἀρχῆς, φήμη γὰρ αὐτοῖς ἐπὶ τοῖς τοιοῦτοις πάνυ πολλή. Ταῦτα συνεβούλευον οἱ τὸν βασιλέα ἐγγειωσέως ἀποτρέποντες. Ὁ δὲ Παλαιολόγος Ἀνδρόνικος, ὃν μέγαν Δομέστικον ὁ λόγος μοι προΐστόρησε, τάναντία μᾶλλον τῷ βασιλεὶ συνεβούλευε καὶ ἀποπειρᾶσθαι χρὴ τοῦ ἄστεως τῶν Σερρῶν, καὶ εἰ μὲν κρατήσομεν κέρδος ἐσχῆκαμεν οὐ μικρὸν καὶ μᾶλλον τὰ τῶν Βουλγάρων ταπεινωθήσονται. . . . Ἔδοξε τῷ βασιλεὶ ἄριστα βεβουλεύσθαι τὸν Μέγαν Δομέστικον. Καὶ τῆς πρὸς τὰς Σέρρας φερούσης, ὡς εἶχεν ἦψατο, σχεδὸν δὲ ἐκεῖσε γενόμενος ἐπήξατό τε τὰς σκηνὰς καὶ κατ' αὐτῶν ἔστρατοπεδεύσατο, οὐκ οὖν μὲν μετ' ἀξιομάχου στρατοῦ, οὐ γὰρ ἠῦμοίρει τοιοῦτου, καθὼς προειρήκαμεν, στρατηγία δὲ καὶ μεθοδεύμασιν ἐπειράτο τοῦ ἄστεως. Ἐπεὶ δὲ αἱ Σέρραι πάλαι μὲν ὑπῆρχε πόλις μεγίστη, ὁ δὲ Βούλγαρος Ἰωάννης μετὰ τῶν λοιπῶν Μακεδονικῶν πόλεων καὶ ταύτην πολιορκήσας κατήρειπεν, ὡς κώμη τότε ἐτίγγανε, τῆς Ἀκροπόλεως μόνης περιτετελιγμένης καὶ ἠῦρπετισμένης δέξασθαι πόλεμον, ἧς φύλαξ ἦν ἀνὴρ Βούλγαρος Δραγωγῆς τὴν κλήσιν. Ἐπεὶ γοῦν ἡ κάτω πόλις ἀτείχιστος ἦν (λίθοις γὰρ καὶ μόνον ἀσβέστου δίχα καὶ μὴ

1) Τοῦ ἀρχαίου Φιλίππου.

ἀνηγμένοις εἰς ὕψος τὰ τεθραυσμένα τάχα περιεφράζοντο) τοὺς ἐπὶ μισθῷ τοῖς στρατιώταις δουλεύοντας, οὓς καὶ Τζουλούκωνας ἢ χυδαία γλώσσα κατονομάζει συναθροίσας ὁ βασιλεὺς κρατήσαι ταύτης ἠρεθίσεν, ἐπεὶ τῶν ἀναγκαίων ἐσπάνιζον, οἳ καὶ οἰκοθεν ἐκινούντο πρὸς τὸ εὐπορῆσαι τῶν χειρωδῶν. Ὀρώντες δὲ καὶ τὴν χώραν εὐεπίβατον, τὰ τόξα λαβόντες ἐτι δὲ καὶ σπάθας καὶ τινὰς σανίδας αὐτοσχεδιάσαντες ὡς ἀσπίδας, καὶ ταῦτα προβεβλημένοι, τὸ ἀρεῖκόν ἀλαλάζαντες χωροῦσι κατὰ τῆς χώρας αὐτοβοεῖ καὶ ἐν οὐ πολλαῖς ὥραις ἐντὸς ἐγένοντο. Οἱ δὲ γε ἐντὸς (Βούλγαροι στρατιῶται) ὅσοι μὴ ἐπεφθάκεσαν εἰς τὴν Ἀκρόπολιν ἀναδραμεῖν ἰκέται πρὸς τὸν βασιλέα ἐξήεσαν. Ἐπεὶ δὲ ὁ κρατῶν τοῦ ἄστεως Δραγωγῆς τὴν κάτω χώραν εἶδεν ἀλοῦσαν, ἀνὴρ Βούλγαρος καὶ ἥμιστα πεπαιδευμένος ἄσπει χρόνιος φυλάττειν, μαθὼν δὲ καὶ τὸν τοῦ Δεσπότη αὐτοῦ (Καλλιμάνη) θάνατον, τύχη ἀγαθῇ οὐ διὰ μακροῦ καρτερήσας διαπρεσβεύεται πρὸς βασιλέα καὶ τὸ μὲν ἄστυ ἐνθὺς τὸν βασιλέα ἐφήμιζεν ἀλουργὸν οὐν χλαῖναν ὁ Δραγωγῆς χρυσίῳ συνυφασμένην ἐνεδέδωτο καὶ στατήρων πλῆθος χρυσῶν ἐδέδεκτο. Ὑποσχέσεις γοῦν ὑπὲρ τοῦ Μελενίκου μάλα λαμπρὰς πρὸς τὸν βασιλέα ἐπεποιήτο ὑπεράγαυ ἀληθεῖς.

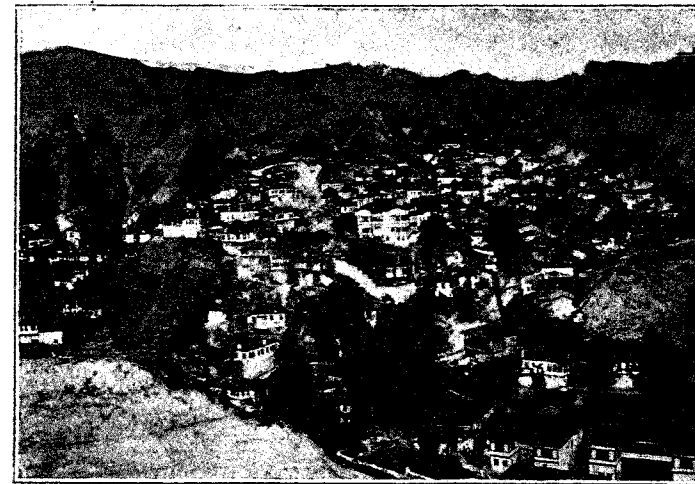
2) Τὰ κυριώτερα ἐκ τῆς θαυμασίας δημηγορίας τοῦ ἐπιφανοῦς Μελενικίου Νικολάου τοῦ Μαγκλαδίτου. Τὸ Μελενικὸν δέχεται ἐν πομπῇ τὸν ἐλευθερωτὴν αὐτοῦ Ἀυτοκράτορα.

«Πάντα γοῦν ταῦτα πρὸς τοῦ βασιλέως λαβὼν ὁ Δραγωγῆς καὶ εἰς δέλεαρ ὑποβεβλημένος ἀπῆει· ἐπεὶ δὲ φθάνει εἰς Μελενικόν, πάντα προῦπτα τοῖς ἐποίκοις ποιεῖται, καὶ σφᾶς αὐτοὺς διεγείρει προδοῦναι τὸ ἄστυ τῷ βασιλεὶ. Ἐπεὶ δὲ ὁ Μαγκλαβίτης Νικόλαος εἰς ἦν τῶν ἐπιφανεστέρων ἐν τοῖς τοῦ Μελενίκου οἰκήτορας, ἀνὴρ δραστήριος καὶ δεινὸς καιρικαῖς περιπετεῖαις συμμεταβάλλεσθαι, τὰ τοῦ Δραγωγῆ φοράσας καὶ γνοὺς ὡς δυναηθεῖ ἂν τὰ ὑπεσχημένα τῷ βασιλεὶ διαπραξασθαι, τοῦ πλήθους τὸ πλεῖον ὑπαγαγὼν, τοῦ κρύφα λέγειν ἀποστάς, εἰς τὸ φανερόν τοῖς πᾶσιν ὑπέθετο τὰ συνοίσοντα εἰρηκῶς ὡς «ἡμῖν μὲν ἐγένετο προσταλαιπωρῆσαι τῇ τοῦ παιδὸς τοῦ Καλλιμάνου ἀρχῇ... Ἐπεὶ δὲ πρόκειται ἡμῖν βρεφύλλιον ἄλλο εἰς τὴν τῶν Βουλγάρων ἀρχὴν, παντὸς ἂν ἀνοηταίνοντος χείρους φανείημεν, εἰ πάλιν

πρὸς δυσπραγίας ἄλλας ἐπιδοίμεν αὐτοῖς, ἀδέσποτοι τὸν πάντα βίον διατελεῖν αἰρούμενοι, ἕφ' οὗ πολλά τε καὶ μεῖζω τὰ δεινὰ φύεται. Ἄλλ' ἐπεὶ ὁ βασιλεὺς ἡμῖν ὁ τῶν Ῥωμαίων προσήγγισεν, *δεῖ αὐτῷ ἑαυτοὺς ἐγχειρίσασθαι δεσπότη πιστῷ καὶ εἰδοῦτι ἄνδρα ἠδὲ κακὸν ἠδὲ καὶ ἐσθλὸν καὶ δίκαιον ἐν ἡμῖν ἔκπαλαι σχόντι*. ΟΤΕ ΓΑΡ ΗΜΕΤΕΡΟΣ ΧΩΡΟΣ ΤΗΙ ΤΩΝ Ῥωμαίων ΠΡΟΣΗΚΕΙ ΑΡΧΗΙ. ΠΛΕΟΝΕΚΤΙΚΩΤΕΡΟΝ ΓΑΡ ΟΙ ΒΟΥΛΓΑΡΟΙ ΤΟΙΣ ΠΡΑΓΜΑΣΙ ΧΡΗΣΑΜΕΝΟΙ ΚΑΙ ΤΟΥ ΜΕΛΕΝΙΚΟΥ ΓΕΓΕΝΗΝΤΑΙ ΕΓΚΡΑΤΕΙΣ. ΗΜΕΙΣ ΔΕ ΠΑΝΤΕΣ ΕΚ ΦΙΛΙΠΠΟΥΠΟΛΕΩΣ ΟΡΜΩΜΕΘΑ ΚΑΘΑΡΟΙ ΤΟ ΓΕΝΟΣ Ῥωμαίοι. ΑΛΛΩΣ ΤΕ Ο ΤΩΝ Ῥωμαίων ΒΑΣΙΛΕΥΣ ΑΛΗΘΩΣ ΕΝ ΗΜΙΝ ΔΙΚΑΙΟΥΤΑΙ. . . . Τούτων οὖν ἀπάντων χάριν τὰ πολλὰ τῶν λεγομένων καταλιπόντας ἐπ' αὐτὸν χρῆναι καὶ τὸν αὐχένα ὑποκλῖναι· χρήστὸς γὰρ ὁ ζυγὸς τῶν φρονίμων βασιλέων καὶ γηραιῶν καὶ πολλῷ κουφότερος τῶν ξένων τῶν ἔτι διατελούντων ἐν μείραξιν». Ταῦτ' εἰρηκῶς *πέπεικε πάντας ἀμογητεὶ καὶ πολλῶν ἄτερ πραγμάτων γενέσθαι τοῦ βασιλέως*. Καὶ δὴ πρέσβεις τινὰς τῶν συνεποίκων στείλαντες, τάχα μὲν κρύφα, μᾶλλον δὲ γινωσκομένους τοῖς πλείοσι, συμβάσεις μετὰ τοῦ βασιλέως πεποιήνται. Χρυσόβουλλος γοῦν τῷ βασιλεῖ τῶν ἡττημένων σφίσι περιληπτικὸς γεγεννημένος καὶ δεδομένος τοῖς πρέσβεσι, τοῖς τοῦ Μελενίκου ἀποσταλῆναι προσετέταχε οἰκήτορσι. *Καὶ οἱ μετ' οὐ πολὺν ὁμοθυμαδὸν πάντες συνειλεγμένοι, ὅσοι τε τῶν προὔχόντων, ὅσοι τῶν ἐν στρατείᾳ κατειλεγμένων καὶ ὅσοι κρείττονες ἄλλοι τῶν οἰκητόρων, πρὸς τὸν βασιλέα ἀφίκοντο, σκηνοῦμενοι περὶ τόπον Δαβίσδαν, οὕτω πως ὀνομαζόμενον, ἄνδρες εὐσταλεῖς τε καὶ ἐντιμοὶ καὶ μόνης θέας αἰδοῦς καὶ τιμῆς ἄξιοι, ὑπὲρ πεντακοσίων τυγχάνοντες*» (Γεωργ. Ἀκροπολίτου Annales 44, 80—82).

Τὴν ἀνωτέρω σπουδαιότητα περικοπήν τοῦ Ἀκροπολίτου χρυσοῖς γράμμασιν οἱ Μελενίκιοι δέον νὰ χαράξωσιν ἐν τοῖς ναοῖς αὐτῶν καὶ τοῖς σχολείοις καὶ τοῖς οἰκοῖς καὶ εἰς μυρία νὰ δώσωσιν ἀντίτυπα ἀπανταχοῦ, ὅπου τὸ δηλητήριο τῆς Σλαβικῆς διαβολῆς ἔχει ὑπεισδύσει. Εἶνε τὸ τιμιώτερον χρυσόβουλλον καὶ ἡ ἱερωτέρα περγαμηνὴ τῆς μηδέποτε κυμανθείσης ἢ κλονισθείσης Ἑλληνικότητος αὐτῶν καὶ κατ' ἀκολουθίαν ὄλων τῶν διαβαλλο-

μένον Μακεδονικῶν πόλεων, ἀφοῦ ἡ μόνη χρονικὴ περίοδος, ἐφ' ἧς οἱ Βούλγαροι δύνανται νὰ στηριξοῦσι τὰς περὶ ἐκβουλγαρισμοῦ δὴθεν τῆς Μακεδονίας συκοφαντίας τῶν, οἱ ζοφεροὶ δηλονότι χρόνοι τῆς βουλγαρικῆς κατοχῆς, ἀποδεικνύουσι τοὺς Ἕλληνας κατοίκους αὐτῆς ἔτι μᾶλλον σθερρῶς ἐχθρομένους τῶν πατριῶν καὶ ὡς χρυσὸν ἐν χωνευτηρίῳ δοκιμασθέντας, διὰ τῶν ἐνθουσιωδῶν εὐφημιῶν τῶν Σερραίων πρὸς τὸν Βατάτσην, ἵνα τὰ προγενέστερα παραλίπω, διὰ τῶν ἀθανάτων λόγων τοῦ Μαγλαβίτου ἐν Μελενίκῳ, διὰ τῆς ἐκπάγλου ἐκείνης καὶ ἐπιβαλλούσης πομπῆς

ΜΕΛΕΝΙΚΟΝ (ἰδὲ καὶ σελ. 23).

πεντακοσίων εὐσταλῶν ἐπισήμων Μελενικίων, σπενυσάντων εἰς Δαβίσδαν πρὸς τὸν πατέρα βασιλέα, ἵνα ὑποδεθῶσιν αὐτὸν καὶ προσκαλέσωσιν εἰς τὴν ἐφ' ἱκανὸν βουλγαροκρατηθεῖσαν πόλιν τῶν, ἐν ᾧ εἰσέτι ἐν Μελενίκῳ παρῆν ὁ Βούλγαρος ἄρχων Λιτοβόης Νιζόλαος «κατάκοιτος, ταῖς τῶν ποδῶν ἀλγηδόσι τῆ κλίνῃ προσεπαταταλευμένος!»

Ἐνταῦθα τοῦ λόγου γενόμενοι δὲν θεωροῦμεν ἄσκοπον ν' ἀνοίξωμεν τοῖς ἐπιεικέσιν ἀναγνώσταις ἑτέραν λαμπρὰν σελίδα τῆς ἱστορίας τῆς Ἀνατολικῆς Μακεδονίας, γνωρίζουσαν ἡμῖν

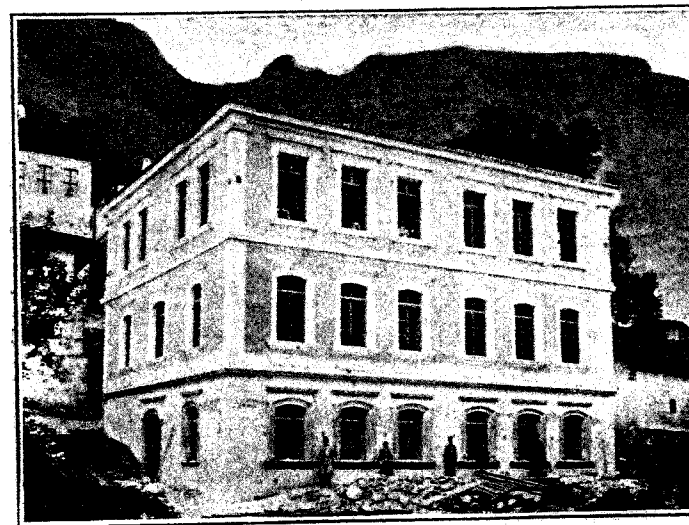
περιφανή νίκην τοῦ ἀνταξίου υἱοῦ τοῦ Βατάτση κατὰ τῶν αὐτῶν πολεμίων οὐ μακρὰν τῶν Σέρρων καὶ τοῦ Μελενίκου.

3) Ἡ παρὰ τὸ χωρίον Ροπέλι νίκη Θεοδώρου Δούκα τοῦ Λισκάρεως. Θάνατος τοῦ Δραγωτᾶ.

Τὸν ἐλευθερωτὴν Βατάτσην διεδέξατο ὁ ἀντάξιός αὐτοῦ υἱὸς Θεόδωρος Δούκας Λάσκαρις (1259 — 1259), ὅστις κατετρόπωσε τοὺς μετὰ τὸν θάνατον τοῦ πατρὸς του καὶ αὐτὸς εἰς τὴν Μακεδονίαν εἰσβαλόντας Βουλγάρους καὶ ἠνάγκασε νὰ περισταλιῶσιν ἐντὸς τῶν προτέρων αὐτῶν ὁρίων. Τὰ κατὰ τὴν ἐν Ροπελίῳ νίκην ἀφηγεῖται ὁ Ἀκροπολίτης ὡδε :

«Ὁ Δραγωτᾶς μὴ εὐρίσκων τὰ πλούσια φιλοδωρήματα τοῦ Ἀυτοκράτορος Βατάτση ἀνάλογα τῶν ὑπηρεσιῶν, ἃς παρέσχεν αὐτῷ διὰ τῆς προδοσίας τῶν δημοφύλων του ἐν Σέρραις καὶ Μελενίκῳ, μετὰ τὸν θάνατον ἐκείνου ἀπεστάτησε, συναγαγὼν δὲ βουλγαρικὸν συρφετὸν καὶ ἀποκλείσας τὸ Μελενίκον προσεπάθει νὰ καταλάβῃ αὐτό. Ἦσαν δὲ τότε Ἕλληγες φρούραχοι τοῦ Μελενίκου Θεόδωρος ὁ Νεστόγγος καὶ Ἰωάννης ὁ Ἄγγελος, δεξιότατοι ἀμφοτέρω περὶ τὴν φρούρησιν καὶ ἄμυναν. Οἱ Μελενίκιοι ἔχοντες ἀφθονα τὰ ἐπιτήδεια ἐστενοχωροῦντο μόνον ἐκ λιψυδρίας. Ἄλλ' ἐπειδὴ τὸ ὕδωρ δὲν εἶχεν εἰσέτι ἐκλίπει τελείως, ἠμύνοντο γενναίως καὶ ἔβαλλον κατὰ τῶν ἐχθρῶν βέλη λίθους καὶ ἄλλα. Ταῦτα μαθὼν ὁ βασιλεὺς Θεόδωρος ὁ Δούκας ὁρμαίνεται ἐκ τῆς πέραν τῆς Ροδόπης Τζεπαίνης καὶ φθάνει μετ' ἀστραπιαίας ταχύτητος εἰς Σέρρας, ἐντὸς δώδεκα μόνον ἡμερῶν διανύσας τὸ μακρὸν τοῦτο διάστημα, καίτοι ἦγε μεθ' ἑαυτοῦ βαρέως ὀπλισμένον στρατεύμα ὡς εἰς τὰς ἐκ παρατάξεως μάχας, μεθ' ὑποζυγίων καὶ ὄλων τῶν ἀποσκευῶν. Διανυκτερεύσας ἐν Σέρραις τὴν ἐπαύριον λίαν πρωτὶ ἐξακολουθεῖ τὴν πορείαν του πρὸς βορρᾶν, ἰδὼν δὲ τὴν στενοπορίαν τοῦ Ροπελίου, διέταξε τοὺς πεζοὺς καὶ τοξοφόρους νὰ προπορεύωνται. Ἡ δὲ στενοπορία αὕτη εἶνε κλεισώρεια, δι' ἧς ῥέει ὁ Στρυμὼν συγκλειόμενος ὑπὸ δύο βουνῶν τόσοσ στενή, ὥστε μόλις νὰ δύναται νὰ διέλθῃ μία ἄμαξα. Ἐφυλάσσετο δὲ αὕτη ὑπὸ εὐαρίθμου μὲν βουλγαρικοῦ ἱππικοῦ, ὑπὸ πολλῶν δὲ πεζῶν· εἶχον δὲ κατασκευάσει οὗτοι ἐνταῦθα καὶ πύλας κλειόμενας με σύρτας ὀπισθεν καὶ με βαρέα κλείθρα. Ὁ βασιλεὺς λοιπὸν μαθὼν ταῦτα ἔρχεται μετὰ σπου-

δῆς εἰς τὴν κλεισώρειαν καὶ ἀποχωρίσας μοῖραν πεζικοῦ ἱσχυρῶν διέταξε νὰ ἀναβαίη τὸ ὄρος, ἵνα κτυπᾷ ἀπὸ τοῦ ὕψους τοὺς ἐχθρούς. Ἦτο δὲ τὸ ὄρος σύνδενδρον μὲν βαιτὸν ὄμιος. Τὸ δὲ ἱππικὸν προσέταξε νὰ μάχηται εἰς τὰς πύλας. Οἱ Βούλγαροι κτυπόμενοι ἄνωθεν, βλέποντες δὲ εἰς ἀπόστασιν ἐνὸς σταδίου ἀπ' αὐτῶν τὴν μάχην εἰς τὰς πύλας καὶ ἐν ἀπελπιστικῇ θέσει τὰ καθ' ἑαυτοὺς, ἐτρόπησαν εἰς φυγὴν καταδιωκόμενοι ὑπὸ τοῦ βασιλικοῦ στρατεύματος καὶ ἐφονεύθησαν πολλοί. Ὅσοι δὲ διέ-

ΗΜΙΓΥΜΝΑΣΙΟΝ ΚΑΙ ΑΣΤΙΚΗ ΣΧΟΛΗ ΜΕΛΕΝΙΚΟΥ

φυγον τὴν μάχαιραν ἔφθασαν εἰς τὸ στρατόπεδον αὐτῶν ἀναγγέλλοντες τὰ συμβάντα. Οἱ δ' ἐν τῷ στρατοπέδῳ ταραχθέντες ἔξ ὅσων ἤκουσαν ἔφειγεν ἕκαστος, ὅπως ἠδύνατο. Ἐπειδὴ δὲ ἦτο νηὶ σκοτεινὴ κατὰ τὸν χρόνον τῆς φυγῆς καὶ ὁ τόπος δύσβατος καὶ αἱ ὁδοὶ δυσδιάκριτοι ἔνεκα τοῦ σκότους, ἄλλοι μὲν ἐπιπτον ἀπὸ τῶν ἵππων, ἄλλοι δὲ ἐπιπτον ὀπισθεν κατεπάτου αὐτοὺς καὶ ἐφθειρον· ἄλλοι δὲ ἐπιπτον ἀπὸ τῶν ἐφιππίων εἰς τοὺς κρημνοὺς καὶ ἄλλοι ἄλλως εὐρίσκον οἰκτρὸν θάνατον, εἰς τρόπον ὥστε ὀλίγοι ἐπρόφθασαν νὰ σωθῶσιν εἰς τόπους ὑπὸ Βουλγάρων κατεχομένους. Τότε καὶ ὁ Δραγωτᾶς ὁ ἀρχηγὸς τῆς ἀπιστίας

συνετρίβη ὑπὸ τὰ πατήματα τῶν ἵππων εἰς ἄμορφον ὄγκον μεταβληθεὶς καὶ εἰς τρεῖς ἡμέρας ἐξέπνευσεν. Τὴν αὐτὴν νύκτα ἦλθεν ὁ νικηφόρος βασιλεὺς εἰς τὸ οὐ μακρὸν κείμενον Μελένικον, οἱ δὲ Μελενίτιοι ὑπεδέξαντο αὐτὸν ἐν κρότοις καὶ εὐφημίαις ὀνομαζόντες αὐτὸν **ταχύπτερον ἀετόν**. Ἐκ Μελενίκου ὁ βασιλεὺς ἦλθεν εἰς Θεσσαλονίκην, διαβάς δὲ τὸν Ἄξιόν μετέβη εἰς Βοδενά, Πρίλαπον, Βελεσσόν, Νεάπολιν καὶ Στρούμπιτσαν, ὅθεν πάλιν ἦλθεν εἰς Σέρρας ἔνθα ἐδέχθη γράμματα ἐξ Ἀσίας τοῦ Δομεστίκου Μουζάλωνος».

Ἡ ὀνομασία τῆς ἱστορικῆς ταύτης στενοπορίας τοῦ Ροπελίου διεσώθη ἐν τῷ νῦν ὑπάρχοντι ὁμωνύμῳ χωρίῳ Ροπέλι, ὅθεν ἔνεκα τῆς ἀνίσου θερμάνσεως τῶν πέραν καὶ ἐντεῦθεν τῆς κλεισορείας μᾶλλον ἀναπεπταμένων τόπων, λαμβάνει τὴν ἀρχὴν σφοδρότατος καὶ δορυμύτατος μὲν ἐν χειμῶνι ἄνεμος, ἀρχμηρότατος δὲ καὶ ἀνθυγιεινὸς ἐν θέρει, Ροπέλης ὡσαύτως ἐν τῇ περιφερείᾳ Σερρῶν ὀνομαζόμενος, Σερριώτης δὲ ἐν τῇ τῆς Δράμας καὶ Θρασιᾶς ἐν Ζίχνη.

Ἐν Σέρραις τῇ 15 Ἰουνίου 1909.

ΧΡΟΝΟΓΡΑΦΟΣ

ΠΑΡΟΙΜΙΑΙ

Λαντοῦρα θέλ' οὐ λύκου. (1)

Ἢ κῆρὰ ἢ Θουμαῆ ἀπ' τοῦν ὕπνου ἔς τοῦ φαεῖ. (2)

Ἡμεῖς ἰλοῦμι ἔς δώδικα κ' ἡμᾶς οἱ δικαπέντι (3)

Τάμπρου(ι)νὸ τοῦ τσάκ(ι) τοῦ τηροῦμι,
τοῦ οὔπισ(ι)νὸ δὲν τοῦ τηροῦμι; (4)

[Ἐκ τῆς ὑπὸ τῆς ἐν Ἀθήναις γλωσσικῆς ἐταιρείας βραβευθείσης κατὰ τὸν β' διαγωνισμὸν συλλογῆς λαογραφικῆς ὕλης τῆς Σιατίστης τοῦ κ. Ἀναστ. Γ. Λαζάρου καθηγητοῦ].

1) Λαντοῦρα=σύγχυσις. Ἐπὶ τῶν θελόντων νὰ ἐπωφεληθῶσιν ἐκ δυσχερῶν περιστάσεων τῶν ἄλλων.

2) Ἢ κῆρὰ ἢ Θουμαῆ ἀπ' τοῦν ὕπνου καὶ φαεῖ.

3) Ἢ κῆρὰ ἢ Θουμαῆ ἀπ' τοῦν ὕπνου καὶ φαεῖ.

4) Τσάκ(ι)=δισάκι, πῆρ. Ὁμοίᾳ τῇ προηγουμένη.

Ο ΟΠΛΑΡΧΗΓΟΣ ΦΑΡΜΑΚΗΣ ΚΟΥΝΤΟΥΡΑΣ

Ὁ Ἡλίας Φαρμάκης Κούντουρας ἐκ Βλάτσης εἶνε τῶν ἡρωικωτέρων μορφῶν τοῦ ἀμυντικοῦ μακεδονικοῦ ἀγῶνος. Ἐν ἔτει 1905 νεαρῶτατος μετ' ἐνθουσιασμοῦ κατέλιπε τὰ ἐδῶλια τοῦ

ΗΛΙΑΣ ΦΑΡΜΑΚΗΣ ΚΟΥΝΤΟΥΡΑΣ

φοιτητοῦ καὶ ἔσπευσεν εἰς τὰς φωνὰς τῆς ἀγωνιζομένης πατρίδος αὐτοῦ, καταταχθεὶς ὡς ὀπλίτης ἀπλοῦς τὸ πρῶτον εἰς τὸ σῶμα τοῦ ὀπλαρχηγοῦ Βέργα. Ἄλλ' ἢ ἐπιδειχθεῖσα ὑπ' αὐτοῦ ἀνδρεία καὶ τόλμη ἐν τῷ παρὰ τὸ Μουρίκι συμπλοκῇ ἀμέσως ἀνέδειξεν

αὐτόν διότι ὀλίγους μετὰ ταῦτα μῆνας εὐρίσκωμεν αὐτόν ὡς ὄπλαρχηγὸν δρῶντα ἐν Κορσετίοις καὶ πολλακίς μαχόμενον πρὸς Βουλγάρους κομιτατζίδες καὶ τὸν αὐτοκρατορικὸν στρατόν. Ἡ ἐν τῇ παρὰ τὴν Πρεκοπάναν ἰδίᾳ συμπλοκῇ παράτολμος αὐτοῦ γενναϊότης παρ' ὀλίγον νὰ στοιχίσῃ εἰς αὐτόν τὴν ζωὴν.

Τὸ ἀκόλουθον ἔτος μεταβαίνει εἰς Μουρίχσβον· τολμηρὸς ἐν ταῖς ἀποφάσεσι, ῥιψοκίνδυνος κατὰ τὴν ὥραν τοῦ ἀγῶνος, ὡς ἦτο, καὶ ἀμείλικτος πρὸς τοὺς ἐχθροὺς τῆς πατρίδος του εἶχε καταστῆ λίαν ἐπίφοβος. Ἐνεκα τούτου ἐγένετο καὶ ὁ σκοπὸς συντόνου καταδιώξεως. Προδοθεὶς περιεκυκλώθη εἰς τὸ Πεταλίκι τοῦ Κάμπου καὶ τὸ μὲν Σῶμα αὐτοῦ ὄλον, μὴδ' αὐτοῦ τοῦ συναρχηγοῦ αὐτοῦ Κρόμπα ἐξαιρουμένου, ἐξωλοθρεύθη, ἀλλ' αὐτὸς κατάρθρωσε διασχίσας τὰς τάξεις τῶν πολεμίων νὰ σωθῇ. Ὀλίγον δὲ μετὰ ταῦτα χρόνον καὶ πάλιν εὐρίσκωμεν αὐτὸν ἀρχηγὸν Σώματος καὶ δρῶντα ἐν Μουριχόβφ, ἐν Κορσετίοις καὶ ἐν Περιστερίῳ μέχρι τοῦ Αὐγούστου τοῦ 1908.

Μετὰ τὴν ἀνακήρυξιν τοῦ Συντάγματος κατέθηκεν, ὡς καὶ οἱ ἄλλοι, καὶ αὐτὸς τὰ ὄπλα καὶ διαλύσας τὸ Σῶμα αὐτοῦ κατήλθεν εἰς Ἀθήνας πρὸς ἐξακολούθησιν τῶν σπουδῶν αὐτοῦ. Ἐπανελθὼν δὲ μετ' ὀλίγον εἰς τὴν ἰδιαιτέραν αὐτοῦ πατρίδα ἔζη εἰρηνικῶς καὶ ὡς ἰδιώτης. Ἀλλὰ πιστὸς εἰς τὰς ἰδέας, ὑπὲρ ὧν οὕτω γενναίως ἠγωνίσθη, δὲν ἠθέλησε νὰ ἐνδώσῃ εἰς εἰσηγήσεις ἄλλων, ἐπιτηδείως γενομένας εἰς αὐτόν. Ἐνεκα δὲ τῆς ἐμμονῆς αὐτοῦ εἰς τὰ προσφιλῆ ἰδεώδη ἐπικίνδυνος θεωρηθεὶς ἐτέθη ἐκ ποδῶν διὰ δολοφονίας. Μίσθαρνοι δυστυχῶς ὁμογενεῖς φιλοξενούντες αὐτόν ἐν Λουσιτίῳ ἐδολοφόνησαν ἀνάνδρως κατὰ τὴν 21ην 10βρίου τοῦ 1908. Οὕτω ὁ τσοσάκις ῥιψοκινδυνεύσας καὶ σωθεὶς ὡς ἐκ θαύματος ἐκ τῶν σφαιρῶν τῶν πολεμίων ἐπέπρωτο νὰ γίνῃ θῦμα καταπτύστου ἐπιβουλῆς.

Ἡ ἑξήκολος ἀνακριβῶς μεταφέρει τὴν ἔδραν τῆς κομπούλεως πρὸ τῆς Τουρκοκρατίας ὀλίγον βορειοανατολικώτερον

(Πλουτάρχου).

Η ΜΗΛΟΒΙΣΤΑ

Κατὰ τὴν στροφὴν αὐτοῦ πρὸς βορρᾶν τὸ γνωστὸν ὄρος Περιστερίον σχηματίζει αὐλῶνα, οὗ τὸ μὲν βάθος ὀλίγον διαφέρει τοῦ τῆς Λυγκησιτίδος, εἰς ἣν καταλήγει, τὸ δὲ μῆκος υπερβαίνει τὰ δέκα πέντε χιλιόμετρα. Ἐντὸς τῆς τερπνῆς ταύτης κοιλάδος ἀκριβῶς, ὄπου

ΜΗΛΟΒΙΣΤΑ

συχρόενοι τρία ποτάμια, τὸ πρῶτον ἐκ τῆς κυρίας θαναμασίως θαλερᾶς κοιλάδος, τὸ δεύτερον ἐκ μικρᾶς χλοερᾶς κοιλάδος, καὶ τὸ τρίτον ἐκ κρημνώδους χαράδρας, καίτοι ἡ κομπούλις Μηλόβιστα, μόλις ἀπέχουσα τέσσαρα χιλιόμετρα ἀπὸ τῆς Λυγκησιτίδος ἀποτελοῦσης οὕτως εἰπεῖν τὴν δυομικτὴν προέκτασιν τῆς Πελαγονίας κατὰ τὸ νότιον μέρος ἦτοι κατὰ τὴν βορείαν πρόσοψιν τοῦ Περιστερίου.

Ἡ ἐγγῶριος παράδοσις ἀνακριβῶς μεταφέρει τὴν ἔδραν τῆς κομπούλεως πρὸ τῆς Τουρκοκρατίας ὀλίγον βορειοανατολικώτερον

παρὰ τὸ κράσπεδον τῆς Λυγκησιδὸς παρὰ τὴν ὁδόν, ἦτις, διερχομένη δυτικώτερον τοῦ ὑπὸ Τουρκαλβανῶν οἰκουμένου χωρίου Κάζιανη, ἀγεῖ πρὸς τὸ Διαβατὸν καὶ τὴν Πρέσπαν. Ἡ ἱστορικὴ σημασία τῆς παραδόσεως ταύτης ἔγκειται ἐν τούτῳ διὸ συνάπτει καὶ ταυτίζει τὴν νῦν Μηλόβισταν μετὰ τῆς Μεσαιωνικῆς. Ἡ θέσις τῆς Μηλόβιστης καὶ πρὸ τῆς Τουρκοκρατίας ἦτο ἐν τῷ αὐτῷ τόπῳ, τῷ πανταχόθεν ὑπὸ ὑψηλῆς ὄροσειρᾶς περικλείστῳ, ὅπου καὶ νῦν. Παρὰ τὴν δυτικὴν ἑσχατιάν τῆς Λυγκησιτικῆς πεδιάδος, ὅπου ἡ παράδοσις ἐσφαλμένως τοποθετεῖ τὴν Μεσαιωνικὴν Μηλόβισταν, ὑπῆρχον ἀναμφισβητήτως ἀγροὶ καὶ ἄλλαι περιφρακτοὶ γαῖαι τῶν κατοίκων τῆς Μηλόβιστης, ἐπομένως καὶ συνοικισμὸς τις αὐτῶν. Ἡ ἀπώλεια λοιπὸν τῶν γαιῶν τούτων καὶ ἡ σχεδὸν καθ' ὅλοκληρίαν ἀπαλλοτριώσεις ἀπὸ τοῦ πεδινοῦ τούτου τμήματος παρέσχεν ἀφορμὴν ἐσφαλμένης δοξασίας.

Οἱ κάτοικοι, Ἑλληνοβλαχοὶ ὄντες, κατεῖχον ταύτην τὴν ἐπιχειροτάτην καὶ προσφυστάτην διὰ τὰ ἐπιτηδεύματα αὐτῶν χώραν τὰ κρησφύγετα ἀπὸ τὰ πελώρια δάση καὶ τὸ αὐτὸ ἂν λάβοις παρὰ τοῦ μὴ ἔχοντος» ἐξησφάλιζον τοὺς κατοίκους ἀρκούντως ἀπὸ τῶν ὀλεθρίων ἐπιδρομῶν.

Αἱ διηγῆσεις περὶ ἐνοικήσεως τῆς βροτολιγοῦ πανώλους εἰσι σπαρακτικαί, ἀλλ' ἡ πρόσκαιρος μετοίκησις τῶν κατοίκων ἐπὶ τοπίων ὀρεινοτέρων οὐδαμῶς διασείει τὴν περὶ τοποθεσίας, παραμεινάσης, ὡς ἀνωτέρω εἴρηται, τῆς αὐτῆς, δοξασίαν.

Περίκλειστος ἐντὸς ὑψηλοῦ ὄρεινου ἔρκουσι ἡ Μηλόβιστα καὶ πανταχοῦ προσβλέπουσα τὰς φρίκην ἐμπνεούσας χαράδρας τῶν κατὰ τὸ πλεῖστον καὶ νῦν ὑπὸ δρυμῶν καλυπτομένων ὄρεινῶν κλιτύων, διότι καὶ ἡ ἐξοδος τοῦ ποταμοῦ σκολιὰ οὔσα οἶονεὶ συμπλησιάζει τὰ ἐκατέρωθεν ὄρη καὶ ποιεῖ ἀθέατον τὴν πεδιάδα, ἀπειτέλει ὁμοίως καὶ πρὸς τῆς Τουρκοκρατίας ἐν τῷ τμήματι τούτῳ τῆς Μακεδονίας καθ' ἑαυτὴν ἀποτελεῖ ἑλληνοβλαχικὴν κοινότητα, ἔχουσαν πολιτικὴν καὶ θρησκευτικὴν δικαιοδοσίαν ὑπερβαίνουσαν τὰ νῦν ὄρια αὐτῆς. Ἀπὸ ἀμνημονεύτων χρόνων διετέλουν ὑπὸ τὴν δικαιοδοσίαν καὶ διοικησιν αὐτῆς δύο Μοναστήρια, τὸ παρὰ τὸ χωρίον Σλίμνιτσα ἐν Πρέσπῃ ἱκανῶς ἀρχαῖον μοναστήριον τῆς Παναγίας, καὶ τὸ τῆς ἁγίας Παρασκευῆς, κείμενον ἐπὶ ὄρεινῆς τοποθεσίας εἰς δίωρον ἀπόστασιν ἀνατολικῶς τῆς Μηλόβιστης. Ἀμφότερα ταῦτα κείμενα ἐκτὸς τῶν ὄριων τῆς Μηλόβιστης κατελήφθησαν ἐσχάτως ὑπὸ τῶν ἀπο-

σκιτησάντων ἀπὸ τῆς Ἑλληνικῆς Ἐκκλησίας σχισματικῶν Βουλγάρων.

Τὰς γλωσσικὰς διαφορὰς ἔχει κοινὰς μετ' ἄλλων τινῶν μεμακρυσμένων ἑλληνοβλαχικῶν κοινοτήτων, ἀλλὰ νῦν διὰ τῆς ἐπικοινωνίας μετὰ τῶν ὁμογλώσσων γειτονικῶν κωμοπόλεων συνετελέσθη σχεδὸν πλήρως ἀφομοίωσις τοῦ γλωσσικοῦ ἰδιώματος, ὥστε καὶ εἰ τι πρὸ τοῦ 1800 διέσωζεν ἀρχαῖκὸν καὶ ἐπιχωριάζον σχεδὸν συναπαλέσθη.

Ἐν τῇ ἐκπαιδευτικῇ κινήσει ἐν Μακεδονίᾳ κατὰ τὴν τελευταίαν τεσσαρακονταετίαν ἡ Μηλόβιστα ὑπολειφθεῖσα ἐσταδιοδρομήσῃ λιαν βραδέως. Ναδὸν κέκτηται τοῦλάχιστον διὰ τὸ μέγεθος καὶ τὴν τοποθεσίαν μεγαλοπρεπῆ ἐκπαιδευτικὰ ἰδρύματα ἔσχε τρία· καὶ καθ' ὅν τρόπον ἐκ κληροδοτήσεων περιήλθον αὐτῇ δύο ἐκπαιδευτικὰ κτίρια, ἡδύνατο γὰρ ἔχει καὶ πόρους ἱκανοὺς πρὸς συντήρησιν αὐτῶν· μαθητὰς πλὴν τῶν διακοσίων περίπου ἐξ αὐτῆς τῆς κοινότητος προερχομένων ἡδύνατο γὰρ προσελκύσῃ οὐκ ὀλίγους καὶ ἐκ τῶν πέριξ χωρίων, ἐξ ὧν αὐθορμήτως προσήρχοντο πρὶν ἐπιπολάσῃ τὸ Βουλγαρικὸν σχίσμα· ἀλλὰ τὴν προνομοῦχον ταύτην θέσιν οἱ διέποντες τὰ τῆς Μηλόβιστης καίτοι ἐγκαίρως κατενόησαν, δὲν ἡδυνήθησαν γὰρ ὑπερνηκίησαι τὰς ἀναφύσεις πολυειδεῖς δυσχερείας καὶ γὰρ διασώσωσι τὸ κῦρος τῆς κωμοπόλεως, καθιστῶντες αὐτὴν ἐκπαιδευτικὸν κέντρον.

Ἦδη διανύει κρίσιμον περιόδον. Ἐξήκοντα εὐπορώτεροι οἰκογένεια ἐξεπατριώθησαν οἰκοῦσαι ἐν Μοναστηρίῳ ἢ ὅπου ἄλλαχοῦ ἔχουσι τὰς ἐργασίας των· αἱ λοιπαὶ 450 οἰκογένεια μένουσιν εἰς τὰς ἐστίας των πέμπουσαι εἰς τὰ Ἑλληνικὰ σχολεῖα τῶν ἀρρένων καὶ θηλέων περίπου 150 μαθητὰς καὶ μαθητρίδας· οἱ ρουμανίζοντες ὀλίγοι ὄντες ἀποτελοῦσιν ἰδίαν κοινότητα πρὸ ὀλίγων ἑτῶν ἐνισχυόμενοι συνετάρασσον καὶ οὗτοι οὐκ ὀλίγον τὰ πράγματα.

Μικρὰ ἀγορὰ γίνεται ἅπαξ τῆς ἐβδομάδος· αἱ οἰκίαι διώροφοι σχεδὸν πᾶσαι κείνται παρὰ τὴν ἀριστερὰν ὄχθην τῶν ποταμίων· τὸ ἔδαφος εἶναι ὀλίγον ὑγρὸν ἀλλὰ οὐχὶ πολὺ ἀνώμαλον· οἱ κῆποι πολλοὶ ὄντες ἄλλοτε ἤδη σπανίζουσιν· αἱ ὁδοὶ εἰσι κατὰ τὸ πλεῖστον λιθόστρωτοι.

Ι. ΧΡΗΣΤΙΑΔΗΣ

ΕΘΙΜΑ ΕΝ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΙ

(Μετάφρασις ἐκ τοῦ Ἀγγλικοῦ *Macedonian Folklore by G. F. Abbot*)

Α'. ΚΑΤΑ ΤΟΝ ΤΟΚΕΤΟΝ

Αἱ ἱεροτελεστῖαι καὶ αἱ ἐθιμοτυπῖαι, αἰτινες προηγοῦνται καὶ συνοδεύουσι τὴν ἀφίαν τοῦ Μακεδόνα ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ, εἶναι λίαν ἐνδιαφερόμενοι εἰς τὸν σπουδαστὴν τῶν λαϊκῶν παραδόσεων. Ἐνθὺς ὡς παρουσιασθῶσι τὰ πρῶτα συμπτώματα «τῆς γέννας», δίδεται μεγάλη προσοχή, ὅπως ἀποκρυφθῇ τὸ γεγονός εἰς τοὺς γείτονας, ἄλλως ὑπάρχει φόβος πολλῶν κακῶν, ἐνεκεν τῆς ἐπιδράσεως τοῦ βασκάνου ὀφθαλμοῦ τῶν κατοικησίων. Διὰ τὸν αὐτὸν δὲ λόγον καὶ αὐτὴ ἐτι ἡ μαῖα προσκαλεῖται λίαν κρυφίως καὶ ὑπὸ ψευδῆ πρόφασιν. Κατὰ τὸν τοκετὸν τὸ ὕδωρ, ἐκ τοῦ ὁποίου ἡ λεχὼ πίνει, εἶναι μειγμένον μὲ χόρτον ὀνομαζόμενον τῆς «Παναγίας τὸ χέρι». Δηλαδή ἐκ τοῦ χόρτου τούτου ὑπικουσι ἐντὸς λαγγῆου πλήρους ὕδατος, ἐξ οὗ ἡ λεχὼ πίνει.

Τὸ χόρτον τοῦτο φαίνεται ὅτι εἶναι ἐν ἐκ τῶν πολλῶν, αἵτια ἔχουσι κατὰ τὴν λαϊκὴν δεισιδαιμονίαν μαγικὴν δύναμιν ἐναντίον τοῦ κακοῦ.

Ἐνθὺς ὡς γεννηθῇ τὸ παιδίον, οἱ ἐπηρέται ἢ τὰ παιδιά τῆς οἰκογενείας τρέχουσι εἰς τὰ διάφορα συγγενικὰ καὶ φιλικὰ σπῖτια, ὅπως ἀναγγείλωσι τὸ εὐχάριστον γεγονός, διὰ τὸ ὅποσον λαμβάνουσι ἀμοιβήν, ἥτις ὀνομάζεται «**σ(ν)χαρῆμια**». Ἡ μαῖα ἔπειτα ἀναρτᾷ ἓνα λοβὸν σκορδόου καὶ χρυσοῦν δακτύλιον ἢ νόμισμα ἐκ τῆς κόμης τῆς μητρὸς, — στολισμὸς φυλαττόμενος ἐπὶ τεσσαράκοντα ἡμέρας — ὡς καὶ ἐπὶ τοῦ νεογενήτου βρέφους πρὸς ἀπόκρουσιν τοῦ βασκάνου ὀφθαλμοῦ.

Ἐργυρὰ κλωστή «γνέμα» δένεται ἐπίσης ἐπὶ τῆς θύρας τοῦ δωματίου ὡς σύμβολον, ὅτι τὸ κακὸν ἐδέθη καὶ εἶναι ἀνίκανον νὰ εἰσέλθῃ εἰς αὐτό. Ἡ πρῶξις αὕτη εἰς Μελένικον εἶναι γνωστὴ ὑπὸ τὴν ἔκφρασιν «**δένουν τὴν Ἄρμενον**». Ἡ λέξις Ἄρμενος ἔχει σκοτεινὴν σημασίαν φαίνεται ὅμως ὅτι μεταχειρίζονται αὐτὴν πρὸς παράστασιν προσώπου· ἀλλὰ πόσα ἢ γυνὴ αὕτη δὲν ἠδυνήθη νὰ ἀνακαλύψω. «**Κάμνομεν αὐτὸ γιὰ νὰ μὴν ἄρμενισθῇ ἡ λεχοῦσα**» ἦτο ἡ ἀπάντησις, ἣν ἐλάμβανον κατὰ τὰς διαφοροὺς ἐρωτήσεις μου.

Τὴν ἡμέραν ἔρχεται καὶ ὁ ἱερεὺς μὲ τὸ ἐπιτραχήλιον καὶ **διαβάζει τὸ νερό**, διὰ τοῦ ὁποίου καθ' ἑκάστην ἑσπέραν περιβρέχεται ἡ κλίνη τῆς λεχοῦς.

Τὰ μέλη τῆς οἰκογενείας, ὅπου ὑπάρχει λεχὼ, ἐπιτρέχονται τῆς οἰκίας, ἐπαυρόμενοι εἰς αὐτὴν πρὸ τῆς δόσεως τοῦ ἡλίου, ἄλλως πρέπει νὰ ὑποσθῶσι κάθαρσιν. Ὅμοίως οἰδεὶς ἐπισκέπτης δύναται νὰ παρατείνῃ τὴν ἐπίσκεψίν του πέρα τῆς δόσεως τοῦ ἡλίου. Ἐὰν δὲ εἶναι ἠραγκαρμένος νὰ παρατείνῃ, φέπει κατὰ τὴν ἀναχώρησίν του ἐπὶ τῆς λεχοῦς λωρίδα ἐκ τοῦ ἐνδύματός του, ἐνχόμενος καλὴν νύκτα.

Ἐφ' ὅσον τὸ πρῶτον δεκαπενθήμερον ἡ λεχὼ οὐδὲ μίαν σιμῆν μένει μόνη, ἀλλὰ ἡμέραν καὶ νύκτα φυλάσσεται εἴτε ὑπὸ τῆς μῖας εἴτε ὑπὸ φίλων, ἐκ φόβου μήπως «**ἀρμενισθῇ**», οὐδὲ ἐπιτρέπεται νὰ φέρωσιν εἰς τὸ δωμάτιον τῆς λεχοῦς ἄλλο πλὴν τοῦ ἐν αὐτῇ ὑπάρχοντος φωτός.

Ἄλλαι αἰτιαὶ ἀπροφύλαξις φαίνονται ὅτι ἔχουσι ἓνα καὶ μόνον σκοπὸν, νὰ παρεμποδίσωσι «**εἰς νεράιδες**» ἀπὸ τοῦ νὰ ἀπαγάγῃσι τὸ βρέφος ἢ βλάβῃσιν ὅπως δήποτε τὴν μητέρα του.

Ἡ τάσις αὕτη πρὸς ἀπαγωγὴν βρεφῶν παρατηρεῖται ὅτι ἀποδίδεται καὶ εἰς τὰς ἀρχαίας Νύμφας, διότι ἐπὶ πολλῶν τάφων μικρῆς ἡλικίας παιδίων ἀναφέρεται ὅτι ταῦτα ἀπήχθησαν ὑπὸ τῶν Νυμφῶν. Ὁ Ἡσυχίος ἐπίσης παρασιτᾷ τὴν Γελλῶ ὡς δαίμονα, φημιζόμενον ὑπὸ τῶν γυναικῶν ὡς ἀπαγωγέα τῶν παιδίων.

Ἐπὶ τεσσαράκοντα ἡμέρας οἱ φίλοι καὶ οἱ συγγενεὶς φέρουσι εἰς τὴν λεχὼ «**λαλαγκίταις ἢ λαγκίταις (τηγανίταις) καὶ γλυκὸ πιλάρφι**». Κατὰ τὰς τρεῖς πρώτας ἡμέρας μικρὰ διὰ τραπέζομαρδῆλων κεκαλυμμένη τραπέζα τίθεται κάτωθεν τῆς κωνδύλας, ἥτις καίει πρὸ τῆς Παναγίας. Ἐπὶ τῆς τραπέζης ταύτης τίθεται ἄρτος, ἄλας καὶ νομίσματα. Τὴν τρίτην ἡμέραν κόρη, τῆς ὁποίας ὁ πατὴρ καὶ ἡ μήτηρ ζῶσι, παρασκευάζει μίαν κολούραν μὲ μέλι, τὴν ὁποίαν πρὸς τὴν ἑσπέραν θέτει ἐπὶ τῆς μικρᾶς τραπέζης, παρὰ τὴν κεφαλὴν τοῦ βρέφους. Ὅμοίως ἐπὶ τῆς τραπέζης τίθεται καὶ εἰς καθρέπτης καὶ τινα χρυσᾶ ἢ ἀργυρᾶ ἀντικείμενα, ὡς καὶ κάτωθεν τοῦ προσκεφαλαίου τοῦ βρέφους. Τὰ δῶρα ταῦτα εἶναι προορισμένα διὰ τὰς Μοῖρας, αἰτινες περριμένονται νὰ ἔλθωσι τὴν νύκτα καὶ νὰ ἐπιδαμνέωσιν εἰς τὸ βρέφος τὴν τύχην του. Τὸ γλυκὸ πλακούντιον τίθεται πρὸς ἐξίλωσιν τῶν θεῶν, ἐνῶ ὁ καθρέπτης σημαίνει ὠραιότητα, τὰ δὲ χρήματα καὶ τὰ ἄλλα ἀντικείμενα δηλοῦσι πλοῦτον. Ὅμοίως τὸ φῶς καίει καθ' ὅλην τὴν νύκτα, ἵνα δυνήθωσι αἱ Μοῖραι νὰ εὖρωσι ταχέως τὸ λίκνον. Τὴν προῖαν ἡ μαῖα διαμοιράζει μεταξὺ τῶν φίλων καὶ συγγενῶν τῆς λεχοῦς τὸ πλακούντιον, ὅπερ τρώγεται ἐντὸς τοῦ δωματίου, μὴ ἐπιτρέπουσα μηδὲ ψυχίον νὰ ἐξέλθῃ τοῦ δωματίου, ἐκ φόβου μήπως παραπέσῃ εἰς τὰς χεῖρας τῶν ἐχθρῶν, οἵτινες δύναται νὰ μεταχειρισθῶσιν αὐτὸ πρὸς παρασκευὴν μαγείας. Ὅμοίως παρατηρεῖται ὅτι καὶ ὁ Γερμανὸς χωρικός κατὰ τὰς μεταξὺ τῆς γεννήσεως καὶ βαπτίσεως ἡμέρας οὐδὲν ἀντικείμενον δανεῖζει ἐκτὸς τῆς οἰκίας, διὰ τὸν φόβον μήπως μαγεύσῃσι τὸ ἀβάπτιστον εἶς βρέφος, — ἰδέα, τῆς ὁποίας πλείστα παραδείγματα δυνάμεθα νὰ εὕρωμεν ἐν Μακεδονίᾳ.

Αἱ τρεῖς Μοῖραι

Ἡ περὶ ἐπάφξεως τῶν Μοιρῶν πίστις καὶ ἡ ἐπ' αὐτῶν ἐπίσκεψις τοῦ νεογεννηθέντος βρέφους εἶναι δεισιδαιμονία, αἰτινες πρὸ πολλοῦ ἐπεννήθησαν καὶ πανταχοῦ διεδόθησαν ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων. Ὅπως ἐν τῇ ἀρχαιότητι, οὕτω καὶ σήμερον αἱ Μοῖραι παρουσιάζονται τρεῖς τὸν ἀριθμὸν. Τὰ ὄντηματα τῶν Μοιρῶν ἐλησμονήθησαν, ἀλλ' αὐταὶ ἀκόμη περιγράφονται ὡς φέρονσαι μεθ' ἑαυτῶν ἀτρακτον καὶ νῆμα, ἐπὶ τοῦ ὁποίου νήθεται ἡ τύχη τοῦ βρέφους. Ἡ ἰδέα αὕτη περιγράφεται λίαν γραφικῶς εἰς τὸ ἐπόμενον δημῶδες διήγημα :

**Ἡ Μοῖρα ποῦ σὲ μοίρανε ἀδράχτ' εἶχ' ἀσημένιο
Καὶ νῆμα ἀπὸ μάλαμα καὶ μοίρανε καὶ σένα :**

Οἱ φημιζόμενοι διὰ καλὴν τύχην πιστεύουσι ὅτι τὴν χάριν ταύτην ἔδωσαν εἰς αὐτοὺς αἱ Μοῖραι διὰ τῆς δεξιᾶς χειρὸς :

Ἡ μοῖρά μου μὲ βάφτισε μὲ τὸ δεξιὲς τῆς χεῖρι.

Ἄπ' ἐναντίας δὲ διὰ τὸν κακόμοιρον ἐπάρχει τὸ ἐξῆς ὄητόν :

Ἡ μοῖρά μου μὲ βάφτισε μὲ τὸ ζερβὶ τῆς χεῖρι.

Εἶναι παράδοξον ὅτι εἰς τὰς φράσεις ταύτας ἡ δωρεὰ αὕτη ἀναφέρεται ὡς «βάπτισμα». Ἀναμφιβόλως εὐρισκόμεθα πρὸ συγχύσεως τοῦ χριστιανισμοῦ καὶ τῆς εἰδωλολατρείας, ὅπου πολλάκις παρατηρεῖται.

Τὸ ἀκόλουθον παράπονον, ὅπου ἤκουσα εἰς Μελένικον, ἐκφορᾷ τὴν αὐτὴν δεισιδαιμονίαν :

**Μοῖρά μου καυμένη,
Καυμένη Μοῖρα !
Δέ 'με μοίρανε καλὰ
Σὰν τοῦ κόσμου τὰ παιδιὰ !**

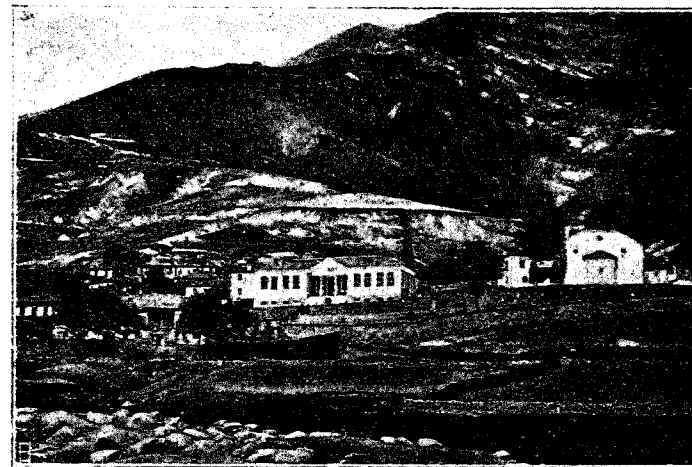
Παρόμοια αἰσθημὰ ἐπάρχουσι ἀφθονα περὶ τε καὶ ἑμμετρα. Δημῶδης δὲ τις παροιμία λέγει «ὅπου ὁ φτωχὸς κ' ἡ Μοῖρά του» ἐκ τούτου δὲ ἔπειτα δι' σχεδὸν αἱ περισσότεραι παροιμίαι τοῦ λαοῦ εἶναι λείψανα τῆς ἀρχαίας μυθολογίας.

Ἡ εἰς τὴν ἐπαρξίν τῶν τριῶν Μοιρῶν πίστις ἐπάρχει καὶ παρὰ τοῖς Κουτσοβλάχοις φαίνεται ὅμως ὅτι οὗτοι παρέλαβον ταύτην παρὰ τῶν Ἑλλήνων. Ὅπως δὴποτε ἡ ἐπ' αὐτῶν διδομένη ὀνομασία «Mire» εἶναι ἐντελῶς ἑλληνική. Οἱ Ἄλβανοι πιστεύουσι εἰς τὰς Μοῖρας καὶ ὀνομάζουσιν αὐτὰς Fatı, ὅπου προέκυψεν ἐκ τῆς Λατινικῆς. Ὁ Hahn ὅμως εἰς Ἄλβανικὸν τι διήγημα εἰσάγει αὐτὰς ἐπὶ τὸ Ἑλληνικὸν ὄνομα Μοῖραι (Moeren).

Τὸ ἐπόμενον διήγημα δεικνύει σαφῶς ὅτι εἶναι ἀδύνατον ν' ἀποφύγη τις τὰς ἀποφάσεις τῶν Μοιρῶν, τῶν σκληρῶν καὶ ἀδυσωπῆτων τούτων θυγατέρων τῆς φρικτῆς Ἀνάγκης.

Τὸ παραμῦθι τοῦ Νάιντις.

Μία βολὰ κ' ἔταν καιρὸ ἦταν ἕνας ἄνθρωπος πολὺ πλούσιος. Εἶχε σπίνια, εἰδίματα (νοικοκυριό), ἀρνιά, κατοῖκα, καὶ τί δὲν εἶχεν ; ἀπὸ δια τὰ καλὰ τοῦ κόσμου 'ς τὸ σπίνι τ' ὡς κ' οἱ πτεῖται γένοισαν αἰγά, ποὺ λέει κ' ὁ λόγος. Μὰ τί τὰ θέε ; ἦταν σφιχτός, τζεγμενός. Αὐτός ὁ ἄνθρωπος ἔτυχε νάρθῃ σὲ μιὰ πολιτεία μεγάλη, σὰν νὰ λέμε 'ς τὴ Σαλονίκη, καὶ γιὰ νὰ μὴν ἔσοδειαστῇ, δὲ θέλησε νὰ κονέψη 'ς τὴ λοκάντα, μὴτε πάρε (ἐπῆγε) σὲ κανένα τρανοῦ τ' ἀρχοντικό, γιὰ νὰ μὴν λάξη κ' ἐποχρεωθῇ. Μόνο κόνεψε 'ς ἕνα φτωχοῦ τὴν καλύβα, καλὴ ὥρα σὰν τὴ θνή μας. Τὸ σπίνι τ' ἦταν

ΝΙΖΟΠΟΛΙΣ

(χωρίον παρὰ τὸ Μοναστήριον).

μονάχα ἕνας ὄντας (δωμάτιον) τρανοῦ κ' ὁ δοξάτος, καὶ τὸν ἔβαλαν νὰ κοιμηθῇ σὲ μιὰ γωνιά' ὁ δοῦλος τ' ἀπόμεινε ὄξον 'ς τὴν ἀλλή ἀντάμα μὲ τὰ πράματα. Τοῦ φτωχοῦ ἡ γυναῖκα εἶχε ἑλευτερωθῇ ὄω καὶ τρεῖς μέρας' γένουσε ἕνα παιδί ποῦταν τριῶν μερῶν, ὄντας ἤρθε αὐτός ὁ πλούσιος. Ἔτσι ποὺ λέε, πλάγιασαν τὸ βράδυ, ὁ μουσαφίρης σὲ μιὰ κόχη (γωνία τοῦ σπιτιοῦ) κ' ἡ λεχοῦσα μὲ τὸν ἀντρα τ'ε 'ς τὴν ἄλλη. Αὐτοὶ τοὺς πῆρε ὕπνος ἀγλήγορα καὶ κοιμοῦνταν μιὰ χαρά, γιὰ τ' οἱ φτωχοὶ γκαηλίδες (φροντίδας) δὲν ἔχουν. Μὰ ὁ πλούσιος δὲν τὸν ἔπαιρνε ὕπνος' γυροῦσε ἀπὸ τὴ μιὰ μεριά, γυροῦσε ἀπὸ τὴν ἄλλη καὶ συλλογιόταν καὶ λογάριζε τὸ βιό του.

«Κεῖ ποῦ ὄλλομενταν, ἀξαφρα γέλει κι' ἀνοίγ' ἡ πόρτα καὶ ὀρέξαν (εἰσ-
βάλον· μέσα τρεῖς γυναῖκες ντυμέναις ἄσπρα. Ἡ μιὰ ἦταν περὶ ἀγγλὴ
καὶ περὶ ἀροση πὸ τ' ἄλλαις. Ἦταν ἡ τρεῖς Μοῖραις, ποῦ μοιράζον τὸ
παιδί τῇ ἐπίτῃ μέσα ὑστερις ἀφοῦ γενθῆ. Ἔτσι ποῦ λές, ὀρέξαν μέσα ἄς τὸν
ὄντῃ καὶ ἰατόβκα κεί ποῦ κοιμοῦνταν τὸ μωρό, κ' ἡ μεγαλειότη ἡ πό τῆς
Μοῖραις τὸ ἀριξε μὲ τὸ δάχνιλό τ'ς καὶ λέει. «Τί γὰρ τὸ μοιράσομε γ'· Δέν
ἡ ἄλλαις. «Νὰ τὸ μοιράσομε γὰ γένη κληρονομός ἄντων τὸν πλοῦσιο ποῦ
ἔναι πλουτισμένος κεί πέρα ἄς τὴν κόρη». «Ταύτη» (ἀκριβῶς αὐτὸ) λέν ἡ
ἄλλαις, καὶ τὸ μοῖρασαν κ' ὑστερις γέγκαν ἀφανταίς.

Ὁ πλοῦσιος τ' ἀκουσε αὐτὰ τὰ λόγια καὶ ἔρῳμαζε, κι' ἀπ' τὸ φόβο τ' δέ-
ῖμορῳός νὰ σαλαίξῃ μάτι. Σκώθηκε καὶ ὄουλατζάριξε πάγον κάτον ἄς τὸν
ὄντῃ ὡς τὸ προῖ. Ἀμα ἔφεξε ὁ Θεός τὴν ἡμέρα καὶ σκώθηκε ὁ φτωγὸς πὸ
τὸ γατάκι τ', τότε τὸν λέει ὁ ξένος : « Ἐγὼ φεύγω σήμερις γιὰ τὸ χωριό μου
παιδιά θνάκ μ' δέν ἔχω. Ἄν στέργῃς γὰ μὲ δώσῃς τὸ θνάκ ὅ τὸ μωρό, γώ
κ' ἡ γυναῖκά μ' θὰ τ' ἀναθρέψωμε ὡς νάναι παιδί μας. Σεῖς εἰστε νέος
πρώτα ὁ Θεός θὰ κάντε κι' ἄλλα».

Τότες ὁ φτωγὸς ἔκραξε τῇ γυναῖκά τ' γὰ ἰδιὴ τί λέει καὶ κείνη. Ἡ γυ-
ναῖκα τ' ποῦτι δέν ἤθελε, γιατί ποιά μάνα δίνει τὸ μικρό τ'ς; μὰ ὑστερις
ἀπ' τὰ ποῖλλά, γιὰ γὰ μὴν κόρουν τὴν τέχῃ τοῦ παιδιοῦ, λέει «Καλά», κ'
ἔστρεξε γὰ τὸ δώσ', ἄν καὶ τ' ἀγαποῦσε, ὡς παιδί τ'ς ποῦταν. Τότες τὸ βύ-
λαξε κακὰ κακά, ὡς ποῦ ἔορτασε γάλα, ἰδώντεσε μὲ τὰ περὶ καλλίτερα ῳόχα
ποῦγε, τὸ φίλῃσε σιτυρωτὰ ἄς τὸ γλέφαρο κι' ὁ πλοῦσιος τὸ πῆρε ἄς τὰ χέ-
ρη τ', ὀλλῶν τῇ φοράδα τ' καὶ τὸν ξεπροβόδιεσαν (προέπειμψαν) καὶ πάει ἄς
τὸ καλὸ μαζὶ μὲ τὸ δοῦλό τ'.

Ὀνιας βγήχαν ὄξον πὸ τὴ πολιτεία κ' ἔφτασαν ἄς ἕνα μέρος ἔρημο μέσα
ἐστὰ γεννήματα—ἦταν καλοκαῖρι—σταματᾶει τῇ φοράδα τ' καὶ λέει τὸ δοῦλό
τ': «Πάρε αὐτὸ τὸ μωρό καὶ γὰ τὸ σκοτώσῃς μὲ μιὰ πέτρα». Ὁ δοῦλός τ' ἄς
τὴν ἀρχὴ δέν ἤθελε γὰ τὸ κάνῃ, γιατί ἦταν ἄνθρωπος θεοφοβοῦμένος, μὰ
ἔσπερις θέλοντας μὴ θέλοντας τὸν ἀκουσε τὸν ἀφέντῃ τ' καὶ τὸ πῆρε τὸ μωρό.
Μὰ ἀντὶς γὰ χτυπήσῃ τὸ παιδί χτυπάει τῇ γῆς μὲ τὴ πέτρα, καὶ τὸ ἀφεντικό
τ' θάρτρει πῶς βάρσει τὸ παιδί. Τότες ἀξαφρα ἔκανε ὡς νύειδε κάποιον
πὸ μακρινά· μιὰ καὶ δυὸ παιλάει ἄς τ' ἀλόγατο, ὡς νᾶταν τᾶχτες τρομα-
σμένος, κ' ἀπὸ δῶ πᾶν κ' οἱ ἄλλοι. Ἔτσι ποῦ λές, τὸ μωρό ἀπόμπε κοιμι-
σμένο μέσ' ἄς τὰ στάχνα.

Τώρα ν' ἀφήσομε τὸν πλοῦσιο καὶ γὰ πιάσομε τὸ παιδί. Τῷ χωράφι
κέινα ἦσαν πὸ ἕνα πλοῦσιο τσιφληκά· αὐτός ὁ πλοῦσιος δέν εἶχε παιδί θνάκ
τ' κ' ἕλον περικαλοῦσαν τὸν Θεό κ' αὐτός κ' ἡ γυναῖκά τ' γὰ τοὺς δώσῃ
ἕνα παιδί. Ἦθελαν ναῦρον κανένα ψυχροπαίδι, μπέλλε (ἰσως) καὶ τοῖς λυ-
πηθῆ ὁ Θεός. Κείνη τῇ βραδειὰ ἔτυχε νὰ σεργιανίξῃ αὐτός ὁ πλοῦσιος ἐστὰ
χωράφι καὶ ἄκουσε τὸ μωρό πᾶκλαίγῃ : Ἰστάθηκε καὶ λέει πὸ μέσα τ' : «Τί
νάναι αὐτό; τοσάκι δέν ἔναι, σκυλι δέν ἔναι. Ἄς πάω γὰ διῶ». Καὶ πα-
αίνοντας κατὰ τῇ φωνῇ πὸ γάλια γάλια βρῖσκει τὸ μωρό, κ' ἕνα τοῖειδε ἔσε-

ποῖεσε. Μὰ γέροντας αὐτὸ τὸ ποῦσε καὶ παροῦσα καὶ ἀπέναντι τοῦ
ἀρεπιτάκι καὶ τὸ πῆρε ἄς τὴν κ' καὶ τὸ ποῦσε ἄς τὴν ἄλλαις τ'»· καὶ
τὸ βρῖσκει τὸ χωράφι γυναῖκα· τῇ λέει τότε μέσα πὸ τὸ ἕρῳμα κ'. Ὁ ἄνδρ-
παιδί πῶς θανάει». Ἡ γυναῖκά τ' δὲ τὸν ἰαίταιγῃ. «Ἄντῃ ἐπὶ δῶ ἀκουός
ἔχει πᾶρ μὲ ποῦ τῶκασι αὐτὸ τὸ παιδί· μὰ ἄς εἶναι δ' ἄν μὲκει ἄς τὸ
γυλάξομε».

Τὸ ἡ γέλιασαν καὶ τᾶχτες μια παροῦσα γιὰ γὰ τὸ βρῖσκέ, κ' ἕνα ἔφτα-
νεψε τὸ ἀποδάσαν. Καὶ τὸ παιδί ποῦταν σωθκό. Ἐποὺ γ' καὶ τ'ς ἀγαποῦσε
ποῖ. καὶ αὐτὸ τ' ἀγαποῦσαν καὶ πόλερην **Νάιντις**, ὡς γὰ λέεο **τύροσιμο**.

Τώρα γέλομε ἄς τὸν πλοῦσιο. Ἦθελαν γρόφα κᾶκλασα κ' ὁ Νάιντις
ἔγνε δεκάς δεκαετῆ γρονθό. Τότες μια μέρα γὰ σου κ' ἔφτασε ἄς τὸ χωριό
κέινος ὁ κέκος ὁ πλοῦσιος, ὁ τζεκερῆς, ὁ ποῦ πᾶσκισε γὰ τὸν κέκο, κ' ἔτσι
τοῦφεξε ἡ τέχῃ γὰ καταίξῃ ἄς τὸ σπίτι ποῦταν ὁ Νάιντις. Ἀκουός ποῦ τὸ
ἔφτασαν **Νάιντις** καὶ παρεξνεῖτηκε μὲ τ' ὄνομα. Ποῦται τῇ γυναῖκα «Ἄ
μὲ λές, κενά, γιατί τὸν φωνάτῃτε ἔτσι;» «Τὸν βγάλαμε **Νάιντις**, γιατί γὰ σε
πῶ τὴν ἀλήθειν, δέν εἶναι γινός μας· τὸν βρόχε ὁ ἀντρεας μου ἐστὸ χωράφι,
μέσ' ἐστὰ γεννήματα δῶ καὶ δεκαετῆ γρόφα. Μεῖς ἄλλα παιδιά δέν εἶχαμε
κ' ἔτσι τὸν ἀναθρέψαμε καὶ τὸν ἀγαποῦμε ὡς παιδί μας. καὶ κείνος μᾶς
ἀγαπάει ποῖ».

Ἀκούοντας αὐτὰ ὁ πλοῦσιος πικρῶθηκε κατὰκαρδα, γιατί κατάλαξε πῶς
ἦταν τὸ παιδί, ποῦ ἔροῦταξε τὸ δοῦλό τιν γὰ τὸ χαλάσῃ. Τώρα τί γὰ κάνῃ;
Σέλλογεται πὸ δῶ, ὀλλογείται πὸ κεί. Ἰστά ὑστεριγὰ τὸν ἔθετο μιὰ κείση.
Γρωξεί καὶ λέει πῶς ἔχει γὰ στείλῃ μιὰ γραφή ἄς τὸ χωριό τ' καὶ θέλει ἕνα
μιστεμένο ἄνθρωπο γὰ τὴν πᾶῃ.

«Μὰ, γὰ στείλωμε τὸν Νάιντις», τὸν λέν.

Ἔτοιμασαν τὸν Νάιντις μὲ κεντάσα καὶ φαριά, καὶ ὀλλῶσε τ' ἀλό-
γατό τ' γὰ γὰ πᾶῃ. Ὁ πλοῦσιος τὸν ἔδωκε μιὰ γραφή γιὰ τῇ γυναῖκά τ' καὶ
τὴν ἔλεγε μέσα ἄς τῇ γραφῇ αὐτῇ γὰ τὸν στείλῃ ἄπᾶνον ἄς τὰ βοννά, ποῦ
ἔροσκαν τὰ πρόβᾶτά τ' καὶ γὰ παραγγείλῃ τοὺς τοσμπαναγῆσους γὰ τὸν κομμα-
τίσοον καὶ γὰ τὸν γρομητίσοον μέσα ἄς ἕνα πηγάδι. Ὁ Νάιντις πῆρε τῇ
γραφή δίχως καμμιὰ ποῖρα, κ' αβαλλίκεψε καὶ κίνησε γὰ πᾶῃ. Πέριν γὰ
κινήσῃ, ἡ μάνα του τὸν ὀρημίγει γὰ μὴν λάχῃ καὶ πῆ νερό ἀποσταμένος, κ'
ὑστερις τὸν φίλησε καὶ τὸν εἶπε τὸ κατενόδιο.

Ἰστὸν δρόμο ποῦ πᾶαψε, φτάνει ἐπὲ μιὰ βρόση ἀπὸ κάτον πῶνα δέντρο
καὶ ἔκαβαλλίκεψε γιὰ γὰ ξεποστίσῃ κίχα (ὀλίγον) κ' ὑστερις γὰ πῆ νερό,
κατὰ πῶς τὸν ὀρημίγει ἡ μάνα τ', γιατί ἦταν διασμένος. Κεῖ ποῦ κᾶ-
θουνταν ἄς τὸν Ἰσκι, γὰ σου καὶ περνᾶει ἕνας γέρος μὲ μακρινὰ ἄσπρα γέ-
νεια καὶ τὸν λέει : «Ποῦ ὦρα καλή, γινέ μου;» «Ὀρα καλή, παπποῦ· πααῖσω
ἔστὸ τάδε τὸ χωριό μὲ μιὰ γραφή γιὰ τὸν τάδε». «Δόσε μού τη γὰ τῇ δῶ
αὐτῇ τῇ γραφῇ, γιατί θαρωῶ πῶς τὸν ἔξρω αὐτὸν τὸν ἄνθρωπο». Τὸ παιδί
τὸν δίνει τῇ γραφῇ, κ' ὁ γέρος πέρασε τὸ χέρι του πὸ πάνον καὶ τῇ γῆ-
ρισε πῖσον, κ' ὑστερις πάει ἐστὶ δουλειά τ'.

Νὰ μὴν τὰ ποῦλογοῦμε, ἀνάβραδα ἀνάβραδα φτάνει ὁ Νάϊντις ἔς τὸ σπίτι τοῦ πλοῦσιου. Ἐκεῖ ποῦ ἔπεξε κνιτάζει ἀπάνου ἔς τὸ παραθύρι καὶ γλέπει ἕνα κορίτσι ἔμορφο σὰν τὸ φεγγάμι. Ἄψε ὀφίσε τὸν μπῆκε μεράμι (ἀμέσως τὴν ἠγάπησε). Ἦταν ἡ κόρη τοῦ πλοῦσιου, γιατί εἶχε πῆ φέματα πῶς δὲν εἶχε παιδιὰ· εἶχε μιὰ κόρη κ' ἕνα παιλῆκαρι. Ὁ Νάϊντις σέβκε (εἰσήλθε) μέσα ἔς τὸ σπίτι κ' ἡ γυναῖκα τοῦ πλοῦσιου τὸν δέχθηκε κατὰ πῶς ἔπρεπε. «Καλῶς ὦρισες»-«Καλῶς σὰς βροῆκαμε». Τὴν δίνει τὴ γραφή καὶ κείνη τὴ διάβασε κ' ἔγραψε μέσα «Νὰ πάρης αὐτὸν τὸν ναῖο καὶ τὴ κόρη μας καὶ νὰ κρᾶξῃς ἕνα παλᾶ καὶ νὰ τοὺς στεφανώσῃς τ' ἀγληγορώτερο. Ἐγὼ θάρω ἔς ὄχιτ' ἡμέρας καὶ πρέπει νὰ βρῶ τὸ κρᾶμα τελειωμένο».

Ἄμα διάβασε τὴ γραφή, ἔκανε κείνη κατὰ πῶς τὴν παράγγελεν ὁ ἄντρας τ' ἔς κρᾶζει τὸν παπᾶ καὶ μιὰ καὶ δυὸ τοὺς στεφανώνει. Ἐκαναν γάμις, χαροῖς με χοροῖς καὶ με παιχνίδια ὡς τὰ ξημερώματα.

Νὰ μὴν τὰ ποῦλογοῦμε, ὅστερις π' ὄχιτ' ἡμέρας νὰ σου κ' ἔρχεται πίσου ὁ πλοῦσιος, καὶ κεί π' ἔπεξε ἔς τὴ πόρτα σκῶνει τὰ μάτια τ', καὶ τί νὰ διῆ! τὴ θνητέμα τ' ποῦ στέκοταν σιμὰ ἔς τὸν Νάϊντις ἀπάνου ἔς τὰ κἀγκελλα. Τότες τοῦ ἤθεσε μιὰ ζᾶλη σὰν ταβλᾶς καὶ πέφτει χάμου. Πιλαλοῦν, κρᾶζουν γιαιτούς καὶ με τὰ πολλὰ τὸν φέρουν ἔς τὸν λογαριασμό. «Τὶ ἔπαθες, ἄντρα μ' ;» τὸν ῥωτᾷ ἡ γυναῖκά τ'. «Ἄς, τίποτες, ἀπόστασα ἔς τὸν δρόμο κ' ὁ ἥλιος με βάρσσε ἔς τὸ κεφάλι,» λέει κείνος· «μὰ γιατί δὲν ἔκανες κατὰ πῶς σὲ παγγέιλα μέσα ἔς τὴ γραφή ;» «Πῶς δὲ τ' ὀκακα» νὰ ἡ γραφή σ'· «διὲ τί μ' ἔγραφες».

Τὴ παίρνει τὴ γραφή καὶ τὴ διαβάζει. Ἐθάρρεψε πῶς νειρεύονταν τρῖ-βεὶ τὰ μάτια τ' καλὰ καλὰ καὶ δὲ ἔμποροῦσε νὰ καταλάβῃ πῶς γένεσε αὐτὸ τὸ πρᾶμα, γιατί τὸ γράμιμο ἦταν ὄχι τ'. Τότες λέει «Καλὰ, δὲν πειράζει. Ἄβριο τὸ πρῶτ', γλυκειῖς χαροῖς νὰ τὸν σκώσῃς τὸν Νάϊντις καὶ νὰ τὸν στελλῃς ἀπάνου ἔς τὰ πρᾶματα με μιὰ γραφή, ποῦ θὰ σὲ δώσω.» Κ' ἔκατσε κ' ἔγραψε ἔς τὸν τομπαναρέους κατὰ πῶς καὶ πρῶτα.

Τὴν ἄλλη τὸ πρῶτ' ταχύνημα (τὰ χαράγματα) σκῶθηκε ἡ γυναῖκά τ' καὶ πῆγε νὰ ξυπνίσῃ τὸν Νάϊντις. Μὰ ἄμα σέβκε ἔς τὸν ὄντ'α καὶ τὸν εἶδε ποῦ κοιμοῦνταν γλυκὰ μέσ' τὴ κόρη τ' ἔς τὴν ἀγκαλιὰ, λυπήθηκε νὰ τὸν ξυπνίσῃ καὶ τὸν ἄφκε νὰ χορτάσῃ τὸν ὕπνο ἀκόμα καμμιά ὥρα. Πάει ἔς τὸ γυιό τ' καὶ τοῦ λέει «Κοιμάσαι, παιδί μ' ;» «Ὁχι, μάνα μ'», «Σῆκον νὰ καθαιλι-κέψῃς κοὶ νὰ πῆς αὐτὴ τὴ γραφή ἔς τοὺς τομπάνους ποῦ βόσκουν τὰ πρόβατα». Σηκώνεται τὸ παιδί, καθαιλικεύει, παίρνει τὴ γραφή καὶ κίνησε.

Ἐστερις ἀπὸ κάμποση ὥρα σηκώνεται κ' ὁ ἄντρας τ' καὶ τὴ ῥωτᾷ «Τὸν ἔστειλες ;» «Τὸν λυπήθηκα νὰ τὸν ξυπνίσω τὸν Νάϊντις,» λέει κείνη· «μὰ μὴ νοιάζεσαι, ἄντρα μ' ἡ γραφή πάσσε με τὸ γυιό μας». «Τὶ ἔκανες, βρῆ γυναῖκα !» φωνάζει κείνος, καὶ μιὰ καὶ δυὸ σὰν νὰ τὸν πῆρε μιὰ ἀναλαβή, τρέχει ὄξου νὰ τὸν προφτάσῃ. Ἦ γυναῖκά τ' ἔθαρρεψε πῶς τὸν ἤρθε πάλι ἀχαμὰ σὰν καὶ χτές καὶ τρέχει κατὰ πόδι τ'.

Φτάνοντας ἔς τὸ βουνὸ βροῆκε πῶς οἱ τομπάνοι τὸν εἶχαν χαλάσῃ τὸν

γυιό καὶ τὸν εἶχαν ῥίξῃ μέσ' ἔς τὸ πηγάδι, κ' ἀπ' τὴ πύκα τ' κ' ἀπ' τὸ ἄχτι τ' πῆγει κ' αὐτὸς μέσα καὶ χάνεται. Ἦ γυναῖκα γλέποντας τὸν ἄντρα τ' ἔς ποῦ πῆσε μέσ' ἔς τὸ πηγάδι τᾶχασε καὶ ῥίχεται καὶ κείνη μέσα καὶ πῆσαν κ' αὐτὴ. Κ' ἔτσι ἀπόμειν ὁ Νάϊντις κληρονόμος.

Αὐτὸ δὲν ναι παραμῦθι. Εἶναι πρᾶμα ποῦ γένεσε καὶ δείχνει πῶς τὴ Μαῖρά τ' κανέναν δὲ μπορεὶ νὰ τὴ ξεφύγῃ. (1)

Β'. ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΒΑΠΤΙΣΙΝ

Ὅκτι ἡ δέκα ἡμέρας μετὰ τὴν γέννησιν,— κυρίως κατὰ τὴν Κιτιμακίην— γίνονται τὰ «βαφτίσια». Ἀφ' οὗ συναθροισθῆ ὄλο «τὸ συγγενολόγι» εἰς τὴν οἰκίαν τῶν γονέων, τότε ἔρχεται ἐκεῖ καὶ ὁ ἀνάδοχος (νονός, κουμπᾶρος, κλητάτας) συνοδευόμενος ὑπὸ τῶν προσκεκλημένων φίλων του. Τὸ καθῆκον τοῦ ἀναδόχου παρὰ τοῖς χωρικοῖς τῆς Μακεδονίας δὲν θεωρεῖται ἀπῆλλα- μίρον φροσιδίων. Τὸ σέβας, ὅπερ τρέφουσι πρὸς αὐτὸν οἱ βαπτιστικοί, εἶναι μεγαλειότερον τοῦ σεβασμοῦ, ὃν δεικνύουσ πρὸς τοὺς γονεῖς αὐτῶν, ἢ δὲ κατὰ τὰς τοῦ ἀναδόχου εἶναι φοβερωτέρα τῆς κατὰς καὶ αὐτοῦ τοῦ ἀρχιερέως. Τὸ δικαίωμα τοῦ ἀναδόχου εἶναι κληρονομικόν, ὁ δὲ ἀνάδοχος ἢ ὁ διάδοχος αὐτοῦ θὰ χρησιμεύσῃ καὶ ὡς κουμπᾶρος κατὰ τὸν γάμον τοῦ βαπτιστικοῦ του. Σπανιώτατα προσκαλεῖται νέος ἀνάδοχος νὰ ἐκτελέσῃ τὸ καθῆκον τοῦτο. Ἐπὶ παραδείγματι, εἶναι τὸ νεογεννηθὲν βρέφος ἀσθενήσῃ ἀμέσως, ὁ δὲ ἀνάδοχος τῆς οικογενείας εἴη πολὺ μακρὰν τοῦ χωρίου, ἢ ἐφόρῃσῃ εἰς ταξίδιον, τότε φίλος ἢ συγγενὴς τῶν ἀναπληροῦ αὐτόν. Ἦ ἀδέλφους τοῦ κανότος ἐπι- τρέπεται κατὰ τὴν περίστασιν ταύτην ἐκ φόβου μήπως τὸ βρέφος ἀποθῆνῃ ἀβάπτιστον. Ἄλλ' ἐὰν τὸ βρέφος ζῆσῃ κατόπιν, ὁ τακτικὸς ἀνάδοχος προσ- καλεῖται εἰς συμπόσιον, ὅποτε παρακαλεῖται νὰ δώσῃ εἰς τὸ βρέφος τὴν εὐχὴν του. Ἄλλ' ὁμοίως προσδοκᾷται οἰκοθεν νὰ ἐγκαταλείψῃ ὁ ἀνάδοχος τὸ ἀξίωμα του τοῦτο, ἐὰν νομίσῃ ὅτι ἔχει «ἄτυχο χέρι». Ἐν περιπτώσει δ' ἐπιμονῆς του, οἱ γονεῖς ἀπαιτοῦσι νὰ ὑποδείξῃ ἀναπληρωτήν. Τόσον δὲ μεγάλη σημασία δι- δεται εἰς τὴν πνευματικὴν ταύτην συγγένειαν τοῦ ἀναδόχου καὶ τῶν βαπτι- κῶν του, ὥστε γάμος μεταξὺ νέου καὶ νέας, οἵτινες ἔχουσι τὸν αὐτὸν ἀνάδο- χον, θεωρεῖται αἰμομιξία—εἶνε ἐν Χριστῷ ἀδελφοί.—Ὁδὲ μεταξὺ τῆς οικο- γενείας τοῦ βαπτιστικοῦ καὶ τῆς οἰκογενείας τοῦ ἀναδόχου ἐπιτρέπεται ἡ ἐπιγαμία, καθότι ἡ συγγένειά των θεωρεῖται ὡς ἀνήκουσα εἰς τοὺς ἀπγο- ρευμένους περὶ γάμου βαθμούς. Ὁ ἀνάδοχος καὶ ὁ πατὴρ τοῦ βαπτιστικοῦ καλοῦνται «Σύντεκνοι», ἢ δὲ μεταξὺ αὐτῶν συγγένεια θεωρεῖται ἀδελφική. Αἱ παρατηρήσεις αἷται θέλουσι βοηθήσει τὸν ἀναγνώστην νὰ ἐννοήσῃ καλ-

1) Ἡ τελευταία γνώμη ὅτι «τὴ μαῖρά του κανέναν δὲ μπορεὶ νὰ τὴ ξε- φύγῃ» εἶναι ἀνεκπαράστατος τῆς ὑπὸ τοῦ Ὀμήρου πρὸ 3000 ἐτῶν ἐξενε- χθείσης: ἀμοῖραν δ' οὐ τινά φημι πεφυγμένον ἔμμενα ἀνδρῶν. Ἰλ. Ζ'. 488.

λίτερον τὴν θέσιν, ἢν ἀρέπει τὰ ἔξῃ ὁ ἀνάδοχος κατὰ τὴν ἐπομένην τελετὴν.
 Ἄφ' οὗ λοιπὸν συνελθῶσιν ἅπαντες, μεταβαίνουσιν εἰς τὴν ἐκκλησίαν.
 Πάντων προπορεύεται ἡ μαῖα, ἣτις φέρει ἐπὶ τῶν χειρῶν τῆς τὸ βρέφος, ὅπου
 εἶναι ἐνδεδυμένον τὸν ἄριστον στολισμὸν καὶ κεκαλυμμένον διὰ λεπτῆς σκέ-
 πης. Εἰς τὴν θύραν τῆς ἐκκλησίας ὁ ἀνάδοχος ἀπαλλάττει τοῦ βάρους τὴν
 μαῖαν ὅλοι δι' ἀποτίναξιν πρὸς τὴν κολυμβήθραν. Μετὰ μικρὰν προσευχὴν,
 ὁ ἱερεὺς ἐρωτᾷ τὸν ἀνάδοχον ποῦτον ὄνομα θέλει τὰ δῶσθαι εἰς τὸ βρέφος, οἱ δὲ
 παριστάμενοι ἀνυπομότως περιμένονσι ν' ἀκούσωσιν αὐτό. Εὐθύς δὲ ὡς λε-
 χθῆ τοῦτο, τὰ παριστάμενα παιδιά ἐν μεγίστῃ σπουδῇ τρέχουσι πρὸς τὴν οἰ-
 κίαν τοῦ μικροῦ, ὅπως τὸ ἀναγγείλωσιν εἰς τοὺς γονεῖς. Τὰ παιδιά ταῦτα γί-
 νονται δεκτὰ ἐπὶ τοῦ κατωφλίου τῆς θύρας ὑπὸ τοῦ πατρὸς, ὅστις ἀκούων τὸ
 ὄνομα ὀφτεῖ πρὸς αὐτὰ τεμάχια ζαχαρέως, τὰ ὅποια προσπαθοῦσι τίς πρῶ-
 τος τὰ σπυγγῆ. Τὸ διδόμενον εἰς τὸν βαπτιζόμενον ὄνομα συνήθως εἶναι τὸ
 τοῦ ἐκ πατρὸς ἢ μητρὸς πάππου του. Ἐνίοτε τὸ ὄνομα εἶναι συγγενοῦς τι-
 νος ἢ τοῦ ἁγίου τῆς ἡμέρας, καθ' ἣν γίνεται ἡ βάπτισις. Πάντοτε ὅμως ἐπι-
 τρέπεται εἰς τοὺς ἀνάδοχους τὰ δῶσθαι ὅποιον δήποτε αὐτοὶ θελήσωσιν ὄνομα,
 ἄνευ οὐδεμιᾶς ἀντιρρήσεως. Ἐκ τούτου λοιπὸν προέρχεται ἡ ἀνυπομονήσα τῶν
 παρισταμένων μέχρις ὅτου δοθῆ τὸ ὄνομα.

Ἄφ' οὗ τελειώσῃ ἡ βάπτισις, ὁ ἀνάδοχος διαμοιράζει εἰς τὰ παρόντα παι-
 δία καὶ ἐν γένει εἰς ὅλους τοὺς παρισταμένους σῦκα, νομίσματα ἢ εἰς τινας
 μᾶλλον ἐξηγουμένους ἐπαρχίας, εὐθηνὰ μετάλλια μὲ κορδέλλαν ὡς «μαρτυ-
 ριάτικα» οὗ παρενεβήθησαν εἰς τὴν βάπτισιν. Διὰ τὸν λόγον τοῦτον τὰ ἀνα-
 μνηστικὰ ταῦτα καλοῦνται «μαρτυριά». Ἐκ τῆς ἐκκλησίας ἡ συνοδεία ἐπὶ κε-
 φαλῆς ἔχουσα τὸν ἱερέα ἐπιστρέφει εἰς τὴν οἰκίαν καὶ συχαίρει τοὺς γο-
 νεῖς εὐχομένη αὐτοῖς διὰ τῶν ἐξῆς: «**Νὰ σᾶς ζήση, νὰ προκόψῃ κ.τ.λ.**».
 Ὁ ἀνάδοχος, ὅστις φέρει τὸ βρέφος οἰκαδε, δίδει αὐτὸ εἰς τὴν μητέρα λέ-
 γων τὰ ἐξῆς: «**Στὸ παραδίω σ' αὐτὸν τὸν κόσμον, ἀλλὰ θὰ στὸ ζη-
 τήσω ὅτὸν ἄλλο. Φύλαξ' το καλὰ ἀπὸ φωτιά, νερὸ καὶ ἀπὸ κάθε
 κακὸ.**

Κατόπιν ἄρχεται ἡ διασκέδασις. Ἡ μαῖα, ἣτις καθ' ὅλην τὴν τελετὴν εἶναι
 ἢ κυρία τῆς ἐποδοχῆς, λαμβάνει μίαν μεγάλην κολούραν, ἡ ὅποια εἶναι ἀλειμ-
 μένη μὲ μέλι καὶ κεκαλυμμένη μὲ σησάμι καὶ ἀμύγδαλα. Θέτει ἐπ' αὐτῆς
 ὀλίγα καρῦδια καὶ κατόπιν φέρουσα αὐτὴν ἐπὶ τῆς κεφαλῆς τῆς, περιπατεῖ
 βραδέως, πῆριξ τραπέζης φωνάζουσα ἰχουχοῦ! Μιχουχοῦ! μέχρις ὅτου πέσω-
 σιν διὰ τὰ καρῦδια, ἅτινα ἐν ἀμίλλῃ σπυγγουσι τὰ παριστάμενα παιδιά. Τότε
 ἡ κολούρα τίθεται ἐπὶ τῆς τραπέζης, κόπτεται εἰς μικρὰ τεμάχια καὶ τρώ-
 γεται.

Ἐξαγνισμός.

Τὴν τεσσαρακοστὴν ἡμέραν ἀπὸ τῆς γεννήσεως τοῦ βρέφους ἡ μήτηρ σὺν
 τῇ μαίᾳ, ἣτις φέρει τὸ μικρὸν εἰς τὴν ἀγκάλην τῆς, ἔρχεται εἰς τὴν ἐκκλη-
 σίαν, ἵνα λάβῃ τὴν εὐλογίαν τοῦ ἱερέως (γὰρ τὰ σαρανίση). Μόνον μετὰ τὴν

ἡμέραν ταύτην, οὐχὶ δὲ καὶ προηγουμένως εἶναι ἐλευθέρω τὰ παρακολούθη τὰς
 ἐκκλησιαστικὰς ἀκολουθίας. Ἐν τῇ ἐπιστροφῇ τὸν ἐπισκίπτονται τὸν ἀνά-
 δοχον καὶ τοὺς πληρωσιέτερον συγγενεῖς. Ἐκάστη οἰκοδόμοισα θέτουσα ἐπὶ
 τοῦ προσώπου τοῦ βρέφους ἐν αὐτῷ, ζάχαριν ἢ πλάκωντιον, εἴχεται τὰ ἐξῆς:
 «**Νὰ ζήσης, μικρὸ μου, νὰ γεράσης, νὰ γίνῃς μ' ἄσπρα μαλλιά καὶ**

ΤΥΠΟΙ ΝΙΖΟΠΟΛΕΩΣ

φρύδια, μ' ἄσπρα γένεια καὶ μουστάκια» ἄφ' οὗ δὲ θέσῃ τεμάχιον ζα-
 χαρέως εἰς τὸ στόμα τοῦ μικροῦ, δίδει τὰ ἐπίλοιπα τῶν δῶρων εἰς τὴν μητέρα.

Αἱ περὶ γεννήσεως δεισιδαιμονίαι.

Ἐὰν ἡ εἰς ἐνδιαφέρουσαν κατάστασιν εὐρισκομένη γυνὴ πάσῃ ἐξ ὑπερ-
 βολικῆς ἐπιθυμίας πραγμάτων τινος, ὅπου εἶναι ἀδύνατον ν' ἀποκτήσῃ, αἱ φί-
 λαι τῆς περιέρχονται ἰσχυρὰ διαφόρους οἰκίας, σπυγγουσι ἄρτον καὶ διάφορα
 ἄλλα φαγώσιμα καὶ ἀναγκάζουσι τὴν πάσχουσαν νὰ γενθῆ ταῦτα. Διὰ τού-
 των ὑποτίθεται ὅτι θὰ θεραπευθῆ ἡ γυνή.

Ὅταν μήτηρ τις «δὲ στρέγει παιδιά», τὸ μόνον σωτήριον δι' αὐτήν μέσον εἶναι νὰ λάβῃ τὸ τελευταῖον γεννηθὲν καὶ ἴσῃ αὐτὸ εἰς τὸν δρόμον. Φίλος τις μετὰ προειδοποίησιν λαμβάνει τὸ μικρὸν καὶ τὸ ἐνδύει νέα ἐνδύματα. Μετὰ τινος δὲ ἡμέρας τὸ ἐπιστρέφει εἰς τὴν μητέρα, ἣτις ἐπὶ τρία ἔτη τὸ ἐνδύει μὴ ἐνδύματα, ἅτινα τῇ δίδουσι φίλοι καὶ συγγενεῖς. Ἐνίοτε ἐκτὸς τούτου, τραπῶδι τὸ δεξιὸν οὗς τοῦ μικροῦ καὶ διαπερῶσιν ἀργυροῦν σκουλαρίκι, τὸ ὁποῖον πρέπει νὰ φέρῃ καθ' ἑλλην τὴν ζωήν.

Εἰς Λακκοβλικκία γίνεται τὸ ἑξῆς: Ἐὰν ἐκλείψῃ ὁπωσδήποτε ὁ οἰκογενειακὸς ἀνάδοχος, ἡ μάτα λαμβάνει τὸ νεογεννηθὲν βρέφος καὶ ὄζει αὐτὸ εἰς τὸν δρόμον. Ὁ πρῶτος ἐκεῖθεν διερχόμενος εἶναι ὑποχρεωμένος νὰ δεχθῇ νὰ γίνῃ ἀνάδοχος τοῦ μικροῦ.

Ἐὰν μετὰ τὰ τοιαῦτα μέτρα τὸ βρέφος ἀποθάνῃ, ἡ μήτηρ γεννᾷ τὸ ἐπόμενον τέκνον τῆς ἐν ξένη οἰκίᾳ, περιτριγυρισμένη ὑφ' ὄλων τῶν συγγενῶν τῆς. Ἐνθὺς ὡς τὸ βρέφος γεννηθῇ, ἡ μάτα θάπτει αὐτὸ εἰς μέγα μανδύλιον, καὶ τὸ περιφέρει ἐντὸς τοῦ δωματίου φωνάζουσα «παιδι πουλῶ». Μία ἐκ τῶν παρισταμένων γυναικῶν τὸ ἀγοράζει ἀντὶ ὀλλῶν ἀργυρῶν νομισμάτων καὶ τὸ ἐπιστρέφει εἰς τὴν μητέρα. Ἐπειτα τεσσαράκοντα «πρωτοστέφανοι» γυναῖκες συνεσιφέρουσιν ἐκάστη ἀργυροῦν νόμισμα. Τὰ συλλεγόμενα νομίσματα, κρημῶσιν ἐκ κλωστής ἐν εἶδει στεφάνης, διὰ τῆς ὁποίας περῶσι τὸ βρέφος: βραδυτέρων τὴν ἀργυρᾶν ταύτην στεφάνην μεταβάλλουσιν εἰς ἄλλο «στολιδί», τὸ ὁποῖον φέρει τὸ βρέφος καθ' ἑλλην τὴν ζωήν.

Ἄλλη δεισιδαιμονία σχεῖν ἔχουσα πρὸς τὴν γέννησιν εἶναι ἡ ἑξῆς: Αἱ ἔγγυες γυναῖκες δὲν ὑφαίνουσιν οὔτε γήθουσι κατὰ τὴν ἡμέραν τοῦ ἁγίου Συμεῶν (Φεβ. 3) ἐκ φόβου μήπως τὸ μικρὸν γεννηθῇ «σημαδιακό». Ἡ δεισιδαιμονία αὕτη ὑπὸ τὸν παρόντα τύπον προέκυψεν ἐκ τῆς φαντασιώδους ἀναλογίας μεταξὺ τοῦ ὀνόματος τοῦ ἁγίου Συμεῶν καὶ τῆς λέξεως «σημάδι», καὶ ἀνήκει εἰς τὴν τάξιν τῶν ἰδεῶν ἐκείνων, αἵτινες δὲν βασιζοῦνται ἐπὶ ἄλλων τινὸς ἢ ἐπὶ λάθους ἐτυμολογικοῦ.

Εἰς τὴν γυναῖκα, τῆς ὁποίας τὸ πρῶτόν τέκνον ἀπέθανε, δὲν ἐπιτρέπεται ἢ εἰς κηδείαν συμμετοχῇ.

Ὅπως ἐν Ἀγγλίᾳ οὕτω καὶ ἐν Μακεδονίᾳ, ἐὰν τὸ παιδί γεννηθῇ μετὰ «τοῖπα» (σκέπη), θεωρεῖται εὐτυχές. Ἡ τοῖπα κόπτεται εἰς τεμάχια, ἅτινα ἐν εἶδει κειμηλίου φέρει ὁ πατὴρ περὶ τὸν λαιμόν.

Ὁ βασκανὸς ὀφθαλμός.

Ὁὐδεμία δεισιδαιμονία εἶναι τοσοῦτο διαδεδομένη, ὅσον ἡ πίστις ὅτι ὁ ἀνθρώπινος ὀφθαλμὸς δύναται νὰ προξενήσῃ κακόν. Εἶναι δ' αὕτη κοινὴ εἰς τοὺς Ἰνδοὺς, τοὺς Ἰουδαίους, τοὺς Ἀραβας, τοὺς Ὀθωμανοὺς καὶ αὐτοὺς τοὺς Μοῦρς «Moors».

Τὴν ἰδέαν ταύτην εὐρίσκομεν ἐπικρατοῦσαν μεταξὺ τῶν κατωτέρων τάξεων τῆς Ἰσπανίας, — καὶ κυρίως τῆς Ἀνδαλουσίας — πρὸς δὲ τούτους ἠκούσαμεν

ἰσχυρόν, ὅτι ἐν τῶν κακουργημάτων, διὰ τὸ ὁποῖον οἱ Ἰτανοὶ εἰς τὴν χώραν ταύτην κατηγγέλλοντο, ἦτο ἡ ἐπίδρασις τοῦ βασκανοῦ αὐτῶν ὄφθαλμοῦ. Καὶ ἐν αὐτῇ τῇ Ἀγγλίᾳ οἱ ἐπισκεφθέντες τὸ δικτικὸν αὐτῆς μέρος γινώσκουσιν ὅτι ἀκόμη καὶ σήμερον δὲν ἐξερριζώθη ἀπὸ τοῦ ἀγροῦ τὸ μάτιασμα. Ὁ φόβος τῆς γελωτοποιήσεως ἀναγκάζει πολλοὺς τῶν Ἀγγέλων χωρικῶν νὰ καλύψῃ τὴν ἐν φαυτῷ ἐρριζωμένην ταύτην πίστιν, ἐπάροχον ὅμως περιορισμοῦ, καθ' ὅς ἡ ἀπόκρυψις δὲν εἶναι πλέον δυνατὴ, καὶ τότε παρουσιάζεται ἡ δεισιδαιμονία ἐν ὅλῃ αὐτῆς τῇ ἀσχημίᾳ.

Ἡ ἀρχαιότης τῆς δεισιδαιμονίας ταύτης εἶναι ἴση πρὸς τὴν ἐξάπλωσίν τῆς. Μετὰ βεβαιότητος δύναται τις ν' ἀνατιθέῃ μέχρι τῶν ἀρχαιοτάτων παραδόσεων τῶν Ἑβραίων, αἵτινες ἀναφέρονται ἐν Ταλμουτὶ Οἱ Ἕλληνας καὶ οἱ Ῥωμαῖοι φαίνεται ὅτι ἐδανείσθησαν τὴν δοξασίαν ταύτην κατὰ ἀρχαίαν γινὰ ἐποχὴν. Ὑπάρχουσι πολλοὶ ἱστορικοὶ μεταξὺ τῶν κλασικῶν, οἵτινες δεικνύουσι τὸν τε φόβον ἐκ τοῦ βασκανοῦ ὀφθαλμοῦ καὶ τὰ πρὸς ἀπομάκρυνσιν τῆς βασκανίας μέσα, ἅτινα εἶναι τὰ αὐτὰ πρὸς τὰ σημερινά. Ὁ Ὅμηρος τῇ ἀληθείᾳ σιωπᾷ τὸ θέμα τοῦτο, οὐδὲν δὲ ἀναφέρει περὶ μαγείας, ἐξαγνισμοῦ κ. τ. λ. Τὰς δεισιδαιμονίας ὅμως ταύτας, ὡς ἀπέφυγε ὁ Ὅμηρος δι' ἑνα ἢ δι' ἄλλον λόγον, εὐρίσκομεν ἀναφερομένας ἐπὶ ἄλλων ἐπικῶν ποιητῶν, ὡς τοῦ τῆς Μικρᾶς Ἰλιάδος, τῆς Κυπρίως κ. τ. λ.

Ἐν Μακεδονίᾳ ἡ δεισιδαιμονία αὕτη ὑπάρχει καὶ εἶναι ἴσῃ διαδεδομένη. Ὁμοῦ μόνον ἀνθρώποι ἀλλὰ καὶ αὐτὰ τὰ ἄλογα ζῆα καὶ τὰ ἄνρηκα πράγματα εἶναι δυνατόν νὰ μαρανθῶσιν ἀπὸ τὸ «κακὸν μάτι». Τὸ μάτιασμα εἶναι τρομερώτερον, διὰ τὸ ἀντικείμενον εὐρίσκηται ἐν ἴσῃ ἀνθρώρῃ καταστάσει. Τὸ ἴσῃ ἰγίε; καὶ εὐτραφέ; παιδίον, ὁ ὠραίος ἵππος, ὁ ἀνθηρὸς κῆπος, ἡ νέα οἰκία, ὅλα ταῦτα ὑπόκεινται εἰς τὴν ἐπίδρασιν τοῦ βασκανοῦ ὀφθαλμοῦ. Ἀλλὰ τὸ ἀποτέλεσμα τοῦ βασκανοῦ ὀφθαλμοῦ δὲν προκύπτει πάντοτε ἐξ ἐκουσίας κακίας. Ὁ ἴσῃ ἀθῶος καὶ ἐκ καλῆς θελήσεως θαυμασμός δύναται νὰ ἐπιφέρει κακὸν ἀποτέλεσμα. Διὰ τοῦτο οἱ ἄνθρωποι ἀποφεύγουσι τοιαύτας ἐκδηλώσεις.

Μία ἐκ τῶν ἀρχαιοτέρων καὶ τῶν ἐν χρήσει καλῶν μεθόδων πρὸς ἀποτροπὴν τῶν κακῶν ἀποτελεσμάτων, τῶν προκλιπτότων ἐκ μεγάλου θαυμασμοῦ, εἶναι ἡ διὰ πτύσεως εἰς τὸ ἀντικείμενον, ὅπερ διήγειρε τὸν θαυμασμόν. Ὁ ποιμὴν κατὰ τὸν Θεόκριτον ἀκολουθῶν τὰς ὁδηγίας σοφοῦ γέροντος, ἔπτυσεν «τρίς εἰς τὸν κόλπον του», ἵνα ἀπαλλάξῃ ἐκ τῶν ἀποτελεσμάτων τοῦ βασκανοῦ ὀφθαλμοῦ.

Τοῦτο δὲ εἶναι τὸ μόνον σωτήριον φάρμακον ἐναντίον τοῦ βασκανοῦ ὀφθαλμοῦ παρὰ τοῖς Ἕλλησι τῆς Μακεδονίας καὶ ἄλλαθῶ. Ἐπὶ παραδείγματι, ἐὰν τις τύχῃ νὰ θαυμάσῃ ὠραῖον παιδίον, θέλων νὰ προλάβῃ τὸν κίνδυνον, πτύει εὐθὺς τρίς εἰς τὸ πρόσωπον τούτου καὶ λέγει συγχρόνως: «Νὰ σὲ φτύσω νὰ μὴ βασκανθῆς».

Ἐπίσης, ἐὰν τις καταληφθῇ ὑπὸ αἰφνιδίου φόβου, πτύει τρίς, ὡς ἔκαμε καὶ ὁ ποιμὴν τοῦ Θεοκρίτου. Τὸ «Φτύσε ἔς τὸν κόρπον σου!» εἶναι κοινὴ ἐκ-

φρασις λιγρομένη πολλάκις ειρωνικῶς πρὸς ἐκείνους, οἵτινες ἔχουσι μεγάλην ἰδέαν περὶ τῆς ωραιότητός των.

Πολλοὶ καὶ διάφοροι εἶναι αἱ προφυλάξεις, αἵτινες συνιστῶνται καὶ εἰς χρῆσιν τίθενται ἐναντίον τοῦ βασκάνου ὀφθαλμοῦ. Ἄλλ' ἢ κοινοτέρα, — ἴσως διότι εἶναι εὐδηγῆ—ὄλων εἶναι τὸ σκόροδον. Εἰς λοβὸς τοῦ δυσώδους τούτου φησιτο ῥάπτεται ἐπὶ τῆς «ακούφιας» τοῦ νεογενήτου, ὀλόκληρος δὲ δερματὸς κρέμαται ἔξωθεν τῆς νεοδημένου οἰκίας ἢ ἐπὶ δένδρον, οἵτινος οἱ κλώνες εἶναι πλήρεις ὀπορικῶν. Τὴν ἔκφρασιν «σκόροδα ἕς τὰ μάτια σου» πολλάκις μεταχειρίζεται ἡ μήτηρ τοῦ παιδίου ἢ ἡ μαῖα πρὸς ἐκείνον, οὗτος ἤθελε τολμήσῃ γὰ ῥίγη βλέμμα ἐπὶ τοῦ βρέφους χωρὶς γὰ μεταχειρισθῆ τὸ ἀνωτέρω μνημονεύθην ἐκ παραδόσεως ἀντιφάρμακον.

Ἄλλα ἐν χρῆσει πράγματα πρὸς προφυλάξιν τῶν μικρῶν εἶναι μικρὸς σταυρὸς, κυρίως ἐκ κέρατος ῥινόκερατος κατεσκευασμένος (μονόκερο), χωρὸν νόμισμα τοῦ Κωνσταντίνου τοῦ μεγάλου (Κωνσταντινάτο), καὶ τὸ «κεντρί τοῦ πετεινοῦ». Ὅλα ταῦτα τὰ ἐτερογενῆ προφυλακτικὰ προσράπτονται ἐπὶ τοῦ καλίμματος τῆς κεφαλῆς τοῦ βρέφους. Ἄλλα καὶ τότε ἀκόμη τὸ βρέφος δὲν θεωρεῖται ἀπηλλογμένον πάσης μαγείας. Διὸ καὶ ἄλλαι περαιτέρω προφυλάξεις λαμβάνονται παρασκευάζεται ἀργυροῦν «φυλαχτό», ἐντὸς τοῦ ὁποίου τίθεται βάμβας ληφθεὶς ἐξ ἔγκαιτων ἐκκλησίας καί, ἐὰν εἶναι δυνατὸν, τεμάχιον τοῦ τιμίου σταυροῦ, «Τὸ τίμιον ξύλον». Ὁ φύλαξ οὗτος κρέμαται ὑπὸ τὴν μασχάλην τοῦ μικροῦ.

Τὰ προφυλακτικὰ ταῦτα μέσα, εἰς ἃ καταφεύγει ἡ μήτηρ γυνὴ τῆς Μακεδονίας, δυνάμεθα γὰ παραβάλλωμεν πρὸς τὰ ἐν χρῆσει ἐν διαφόροις ἄλλαις χώραις.

Τὸ κέρας τοῦ ῥινόκερατος, ἐπὶ παραδείγματι, μᾶς ὑπερθυμίζει τὸ ἐλαφόκερας, τὸ ὁποῖον ἐν Ἰσπανίᾳ θεωρεῖται ὡς ἐξαιρετικὸς φύλαξ. Τὰ φυλαχτὰ ἐπίσης ἔχουσι μεγάλην ὁμοιότητα πρὸς τὰ ἐν χρῆσει παρὰ τοῖς Μοῦρς τῆς Βαρβαρίας καὶ τῆς Ἰουδαίας. Οἱ Ἰουδαῖοι τῆς Τουρκίας ἐπίσης φέρουσι μετ' ἑαυτῶν τεμάχια χάρτου, ἔχοντα τὸ σχῆμα τῆς σφραγίδος τοῦ Δαυὶδ (magen-

dauid). Τὸ ἐξάγραμμον τοῦτο σχῆμα θεωρεῖται ὑπ' αὐτῶν ὡς σύμβολον τοῦ Παντοδυνάμου, τοῦ γνωστοῦ εἰς τοὺς ἀστρολόγους ὑπὸ τὸ ὄνομα

Μακρόκοσμος, ἐν ᾧ τὸ πεντάγραμμον εἶναι μυστικὸν σημεῖον τῶν

ἄνθρώπων ἢ τοῦ Μικροκόσμου. Τὸ πρῶτον τῶν σχημάτων τούτων κεντᾶται ἐπὶ ὑφασμάτων καὶ πολλάκις χαράσσεται ἐπὶ τῶν θυρῶν πρὸς ἀπομάκρυνσιν τοῦ βασκάνου ὀφθαλμοῦ. Τὸ πεντάγραμμον ἐπίσης εἶναι ἐν χρῆσει παρὰ τοῖς Ἰουδαίοις. Οἱ Τοῦρκοι ὡσαύτως ἐδαρείσθησαν αὐτὸ καὶ ἔχουσι εἰς τὰ φυλακτικὰ των (Χαμαῖλι) ἢ ἐπὶ τῶν τοίχων τῶν τζαμιῶν.

Ἄλλ' ὡς ἔλθωμεν καὶ πάλιν εἰς τὸ βρέφος. Ἐπίσης καὶ αὕτη ἡ ἀνω-

τέρω περιγραφεῖσα πανοπλία, δὲν θεωρεῖται λίαν ἰσχυρὰ πρὸς ἀπομάκρυνσιν τοῦ κακοῦ. Ἐὰν τὸ βρέφος ἀσθενήσῃ αἰφνιδίως, ἢ κακοδιαθεσῆ τινος ἀποδίδεται ἀμέσως εἰς τὸν βασκάνον ὀφθαλμόν. Ἐὰν ὑπάρξῃ ἀμφιβολία τις, γίνεται τὸ ἔξης: Ὁ ἐκ ῥινόκερατος σταυρὸς ἢ θαλάσσιον κογχύλιον ῥάπτεται ἐντὸς δοχείου πλήρους ὕδατος. Ἐὰν — ὡς πολλάκις συμβαίνει — πομπόλυγες ἵψοῦνται πρὸς τὴν ἐπιφάνειαν τοῦ ὕδατος, ἐπιβεβαιώσεται, οὗ τὸ παιδίον «Ματιάσθηκε». Ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει ἢ ῥαίνοσι τὸ παιδίον μετὰ τὸ ἔδαρ τοῦτο ἢ ἀναγκάζουσιν αὐτὸ γὰ πῆ δάγρον ἐξ αὐτοῦ, τὸ δὲ ὑπόλοιπον ῥάπτεται ἐκτὸς τῆς οἰκίας. Τότε δὲ «διασταυρώνουν τὸ παιδί». Εἰς ἕνα μέρη τὸ ὕδωρ, ὅπερ μεταχειρίζονται, εἶναι ἐκ τοῦ «βωβοῦ νεροῦ», τ. ε. εἶναι ὕδωρ, ὅπερ ἐν πλήρει σιωπῇ ἐλήφθη ἐκ τῆς πηγῆς.

Ἀποῦ λοιπὸν διαβεβαιωθῆ τὸ αἴτιον τῆς ἀσθενείας, ἀμέσως ἄρχεται ἡ θεραπεία. Ὅπως τὰ «φυλαχτὰ», οὕτω καὶ ἡ θεραπεία εἶναι διαφόρων φύσεως. Ἦνα γενικώτερον εἰπωμεν, δύναται γὰ παρασταθῆ αὕτη ὡς ὁ δι' ὕδατος καὶ πυρὸς καθαρμός. Ἐπίσης τὸ τοιοῦτο θεωρεῖται ὡς ἐθνικὴ παράδοσις οἰκίου τοῦ ἀνθρώπου, οὗτος ὑποτίθεται οὗ ἐβάσκαμεν τὸν πάσχοντα, ἀναμεμιγμένον μετὰ ὕδωρ δίδεται εἰς αὐτὸν πρὸς πόσιν. Ῥάκος ἐξ ἐνδύματος τοῦ «ματιάσαντος» λαμβανόμενον καλεῖται καὶ καπνίζεται ὁ πάσχων. Ἐὰν ὁ ἐνοχος δὲν εὐρεθῆ ἢ βραδύνη γὰ θεραπευθῆ τὸ κακόν, ὁ πάσχων φέρεται εἰς τὴν ἐκκλησίαν, ἐνθα ὁ ἱερεὺς ἀναγινώσκει τὴν βασκανίαν. Ἐὰν καὶ ἡ θεραπεία ἀποτύχῃ, τότε τίθεται ἐπὶ τοῦ ἐδάφους ἐν θυμιατήριον μετὰ λιβάνι, ὁ δὲ πατήρ τοῦ βρέφους, κρατῶν αὐτὸ ἀπὸ χειρὸς πηδᾶ τρεῖς ἄνωθεν τοῦ καπνοῦ.

Καλὴ ἐγγύησις ἐναντίον τοῦ βασκάνου ὀφθαλμοῦ καὶ ὄλων τῶν ἄλλων μαγειῶν θεωρεῖται καὶ τὸ γὰ φορῆ τίς τι τῶν ἐνδυμάτων του ἀνάποδα.

Οἱ ἵπποι, αἱ ἡμίονοι κτλ. προφυλάττονται διὰ προσδέσεως κωνῶν κόμβων κομβολογίου εἰς τὴν οὐρὰν ἢ τὴν χαιτήν.

Αἱ οἰκίαι προφυλάττονται κατὰ τῆς βασκανίας οὐ μόνον διὰ τοῦ σκόροδοι, ὅπερ ἀνωτέρω ἐμνημονεύσαμεν, ἀλλὰ καὶ διὰ τῆς ἀναρτήσεως πετάλου ἀνωθεν τῆς θύρας, ὅπερ σύνθησις καὶ ἐν Ἀγγλίᾳ. Τὸ τοιοῦτο λέγεται οὗ «σπάνι τὸ μάτι». Ὅταν τεθῆ ἡ σιγή ἐπὶ τῆς οἰκίας, οἱ κτίσται ἠνώοντοσι δύο δοκοὺς, ἐπὶ ἑκατέρω τῶν ὁποίων σχηματίζουσι σταυροὺς ἐκ χόρτων. Τὰ ἄκρα τῶν δοκῶν συνδέουσι διὰ σχοινίου, ἐκ τοῦ ὁποίου κρεμῶσι τὰ μαρδῆλια καὶ τὰ διάφορα ἄλλα ἀντικείμενα, τὰ ὁποῖα ὁ ἰδιοκτήτης καὶ οἱ γείτονες εὐαρεστοῦμενοι δωροῦνται εἰς αὐτοὺς. Οἱ Ἑβραῖοι τῆς Θεσσαλονίκης θέτουσι μίαν ξυλίνην παλάμην εἰς μίαν γωνίαν τῆς οἰκίας καὶ ἐξ αὐτῆς κρεμῶσι σκόροδον ἢ πεπαλαιωμένον ὑπόδημα.

Οἱ ἀγροί, αἱ ἄμπελοι, οἱ κῆποι κτλ. προφυλάττονται διὰ τῆς ἀναρτήσεως κεφαλῆς ζώου ἐπὶ πατάλου. Τὸ τοιοῦτον ὠφελεῖ διττῶς, πρῶτον ἀποκρούει τὸ ἐκ τῆς βασκανίας κακόν, καὶ δεύτερον φοβίζει τὰ πτηνὰ. Παρομοίαι συνήθεια ὑπάρχει καὶ εἰς τοὺς κατοίκους τῶν νήσων τοῦ Αἰγαίου Πελάγους. Ἄλλα ἡ συνήθεια αὕτη δὲν περιορίζεται μεταξὺ τῶν Ἑλλήνων, οἵτινες κατὰ πᾶσαν πιθανότητα ἐκληρονόμησαν αὐτὴν παρὰ τῶν προγόνων των εἶναι

κοινή και εις τοὺς Βουλγάρους, οἵτινες θεωροῦσι τὸν σκελετὸν τοῦτον ὡς προσοδοφόρον σημεῖον.

Ὡς παρατηρήθη ἤδη, ὁ ὀφθαλμὸς δὲν βασκαίνει πάντοτε ἐκνοσίως. Πολύταις ἢ διὰ τοῦ ὀφθαλμοῦ βασκανία εἶναι ἀποτέλεσμα ἐλλεικτινοῦς θανατισμοῦ, ὅστις προκαλεῖ τὴν κατὰ τοῦ θανατιζομένου ἀντικειμένου ὀργὴν τῆς θεᾶς (Τὸ θεῖον πᾶν ἐὸν φθονερόν). Διὰ τοῦτο ὁ Μακεδὼν ἀποφεύγει τὴν χρῆσιν κομπαστικῶν ἐκφράσεων. «Μὴ λὲς μεγάλο λόγο» εἶναι κοινοτάτη εἰρησ, ἣτις ὑπομνήσκει εἰς ὑμᾶς τὸν χορὸν τῶν γερόντων τῆς τραγωδίας (*Αντιγόνη 1350)

μεγάλοι δὲ λόγοι
μεγάλας πληγὰς τῶν ὑπεραύχων
ἀποτίσαντες
γῆρα τὸ φθονεῖν ἐδίδαξαν.

Οἱ Ὀθωμανοὶ ἐπίσης ἐκφράζουσι τὸν αὐτὸν φόβον διὰ τοῦ ρητοῦ: «Βουγιουκ λοκμά Γέ, Βουγιουκ σέι σοϊλέμε» «μεγάλη χαριὰ φάγε, μεγάλο λόγο μὴ λὲς».

Ἐκεῖνοι, οἵτινες ἀπογαλακτισθέντες ἀπᾶς, ἤρχισαν νὰ βυζάνωσι πάλιν, εἶναι ἰδίως πεπρωτισμένοι μὲ βασκανον ὀφθαλμόν. Προσπαθοῦσι δὲ οὗτοι παντοιοτρόπως νὰ κρύψωσι τὸ μυστικόν, ἢ, ἐὰν ἀποκαλυφῶσι, προσπαθοῦσι νὰ θεραπεύσωσι τὸ κακὸν πτύοντες ἐπὶ τοῦ ἀντικειμένου και ποιούμενοι χρῆσιν τοῦ γνωστοῦ τύπου. Ὑπάρχουσι δὲ μὴ και ἄλλοι μεταξὺ τούτων, οἵτινες μεγάλως εὐχαριστοῦνται νὰ ἐπιδεικνύωσι τὴν χάριν των ταύτην. Ἦκουσα περὶ πολλῶν κατορθωμάτων μιᾶς κυρίας ἐκ Θεσσαλονίκης: λέγεται ὅτι μιαν ἡμέραν, καθήμενη εἰς τὸ παράθυρον εἶδε νέον διερχόμενον ἐφιππον, ὅστις ἐφαινετο τόσοσν ὑπερήφανος δι' ἑαυτὸν και τὸν ἵππον του, ὥστε ἐκείνη δὲν ἠδυνήθη νὰ ἀποφύγη τὸν πειρασμόν του νὰ τὸν ταπεινώσῃ μετὰ ἐν δὲ τρομερὸν βλέμμα τῆς και τὴν ἐκφρασίαν «*Α! τί ὄραϊὸς ἵππεύς*», εὐθὺς και ἵππος και ἵππεὺς ἐπεσον εἰς τὰ γόνατά των.

Ἄλλοτε πάλιν λέγεται ὅτι εἶδεν ὑπερήφανον φέροντα πῆταν ἐπὶ τῆς κεφαλῆς του. Τὸ κόκκινον χρῶμα και ἡ δελεαστικὴ ὁσμὴ τῆς πῆτας παρεκίνησαν τὴν φεβερὰν κυρίαν νὰ ἐκφράσῃ τὸν θανατισμόν της. Τοῦτο και μόνον ἤρκεσε νὰ καταπέσῃ ἢ πῆτα ἐκ τῆς κεφαλῆς τοῦ ὑπερήφανου και νὰ καταστραφῇ.

**Ἐν Κωνσταντινουπόλει τῆ 15 Νομβρίου 1908.*

ΖΗΣΗΣ Μ. ΚΟΤΙΩΝΗΣ

ΤΟ ΠΟΤΗΡΙ ΤΟΥ ΚΡΟΥΜΜ

Ὁ Χαγᾶνος Κρούμμ ὁ βούλγαρος,
βασίληας αἱματοχέρης,
λέει γελώντας σ' ἓνα σκλάβο του:
— Τὸ ποτήρι μου νὰ φέρῃς !

Εἶχε κἀξὲι στὸ τραπέζι του
τοὺς ἀρχόντους τοὺς Σκλαβίνους·
τρῶει και πίνει ὡς τὰ μεσάνυχτα
και παινιέται μπρὸς 'ς ἐκεῖνους.

Κι' ὅπου στρέφει τ' ἄγριο μάτι του,
ἢ χαρὰ τὸν πλημμυρίζει·
βλέπει φόνους και φαντάσματα
κ' αἶμα ἀνθρώπινο μυρίζει.

Κ' οἱ Σκλαβίνοι, ἀρχόντοι βάρβαροι,
πῶχουν γύρω του καθίσει,
τὸν θεωροῦν μὲ μάτια κόκκινα—
λὲς και μ' αἶμα ἔχουν μεθύσει.

Φέρνει ὁ σκλάβος τὸ ποτήρι του·
ὁ Χαγᾶνος Κρούμμ τὸ παίρνει,
τὸ γεμίζει μόνος ξέχειλα
και στὰ χεῖλη του τὸ φέρνει.

Νεκρικὴ ἡσυχία ἀπλώθηκε. . .
Ὡς κ' οἱ βάρβαροι Σκλαβίνοι,
ὄρνεα ἀφτέρωτα κι' ἀνήμερα,
ἀνατόρμασαν κ' ἐκεῖνοι.

— «Τὸ ποτήρι αὐτὸ τοῦ βλέπετε,
 »χρυσικοῦ τρανοῦ μαστόρου,
 »εἶνε—ἀκούτε καὶ γελάσετε—
 »τὸ κρανίον τοῦ Νικηφόρου!

«Κι' ὅσο πίνω ἐδῶ στὸ καύκαλο
 »καὶ τὴ δίψα μου ὅσο σβύνω,
 »τόσο ἡ ὄρεξι μ' ἀνοίγεται
 »τὸ αἷμα τῶν Γραικῶν νὰ πίνω».

ΙΩΑΝΝΗΣ ΨΟΛΕΜΗΣ

ΠΑΓΕΤΩΔΗΣ
 ΠΑΧΝΗ ΕΝ ΜΟΝΑΣΤΗΡΙΩ.

ΑΙ ΕΝ ΕΤΕΙ 1859 ΚΑΙ 1908 ΕΝ ΜΟΝΑΣΤΗΡΙΩ ΙΔΡΥΘΕΙΣΑΙ ΕΛΛΗΝΙΚΑΙ ΛΕΣΧΑΙ (1)

Ἐν τῇ συνειδήσει τοῦ ἀνθρώπου παρίσταται ἐκάστοτε ἡ πεποιθήσις ὅτι οὗτος μεμονωμένος ζῶν, πεπερασμένος ἐν μέσῳ ὄντων πεπερασμένων δὲν δύναται νὰ ἐκπληρώσῃ τὸν ἐαυτοῦ σκοπὸν προσωπικόν, πολιτικόν ἢ καὶ ἐθνικὸν ἄλλως ἢ μόνον διὰ τῆς τῶν ἄλλων συμβολῆς· ὁ νόμος οὗτος ἐπιφαίνεται πανταχοῦ ἐν τε τῷ φυσικῷ καὶ τῷ ἠθικῷ κόσμῳ. Καὶ ἐν τούτῳ δὲ κεῖται ἡ κατὰ συνείδησιν καὶ ἐλευθερίαν συμπλήρωσις τῶν ἀνθρώπων δι' ἀλλήλων.

Ἐντεῦθεν ἡ ἀνθρωπίνη φύσις ἐξερχομένη τοῦ στενοῦ κύκλου τῆς ἀτομικότητος ἀναγεννᾶται διὰ τῆς κοινωνίας λαμβάνουσα τὸ βάπτισμα νέου βίου· ἄνευ τῆς συμμετοχῆς πρὸς τινὰ σκοπὸν πολλῶν ἠθικῶν καὶ ὑλικῶν δυνάμεων, ἄνευ τῆς συμβολῆς τῆς ἐκάστου ἰδιοφυΐας φυσικῆς καὶ πνευματικῆς πρὸς τὴν καθ' ὅλου ἐργασίαν οὐδὲν γενναῖον νὰ δημιουργηθῆ δύναται.

Ἀπὸ τῆς ἀκαταμαχῆτου ταύτης ἀρχῆς ὁρμώμενοι καὶ τινες φιλοπάτριδες καὶ ἐντιμοὶ πολῖται τῆς τε πόλεως τοῦ Μοναστηρίου (2) ὡς καὶ τῶν πλησίον τούτου κειμένων καθαρῶς Ἑλληνικῶν

1) ΣΗΜ. Ἡ ἐκθεσις αὕτη ὡς καὶ ἡ ἐπομένη «Μία κηδεῖα ἐν Μοναστηρίῳ» ἀποσταλεῖσα ἡμῖν πέρυσιν ἐκ Μοναστηρίου δὲν ἐγένετο δυνατόν νὰ δημοσιευθῇ ἐν τῷ ἡμερολόγιῳ τοῦ π. ἔτους. Ἐνομίσαμεν δὲ ὅτι ἔπρεπε νὰ δημοσιεύσωμεν αὐτὴν ἐν τῷ ἡμερολόγιῳ τοῦ ἔτους τούτου, τὸ μὲν διότι πραγματεύεται περὶ πράγματος λίαν ἐνδιαφέροντος καὶ δεικνύοντος ὅπως ἀκαμαίας καὶ ὀργῶν ἦτο ἀνέκαθεν ὁ ἐν Μοναστηρίῳ ἐλληνισμὸς, τὸ δὲ καὶ διότι καταδεικνύει ὅπως καὶ ὁμοίων ἐλπίδων ἐπέπλησεν ἡ γενομένη πολιτικὴ μεταβολὴ τὸ ἐμογενὲς ἡμῶν στοιχεῖον ἐλπίδων λίαν ταχέως ἐλεγχθεισῶν φροῦδων ὑπὸ τοῦ ἐθνικοῦ σωδενισμοῦ τῆς κρατοῦσης πολιτικῆς μερίδος ἐν Τουρκίᾳ.

2) Ἴδε Μακεδον. Ἡμερολόγιον τοῦ 1908 ἐν σελ. 157 καὶ ἐξῆς.

γασίων Μεγαρέβου 1) και Τυρνόβου ίδρυσαν ἐν ἔτει 1850 εἰσαγγράσει καὶ πρωτοβουλίᾳ τοῦ ἐξ Ἀγγουσιολίου τῆς Κεραλλητικῆς παρεπιδημιούτου τότε ἐνταῦθα Ἑλλήνου μὲν τὸ γένος, Ἀγγλοῦ δὲ τὴν ὀνηκιστικὰ Σαματῆ Παπύρη σύλλογον ἢ, ὡς ἀπικάλου τότε τοῦτον, κακιστικὸν δημοτικόν, ὡς δὲ δικτατορῶμενον διὰ τῆς ἐτησίως συνδραμῆς τῶν τακτικῶν αὐτοῦ μελῶν διοικεῖτο ὑπὸ τριμελοῦς διοικητικοῦ συμβουλίου συνωδῶ καὶ διατάξεις τοῦ ἐπὶ τούτῳ ὑπὸ εἰδικῆς ἐπιτροπῆς προσυνηχθέντος ἕσ' ἀπόντων δὲ εἴτα τῶν μελῶν ἐν γενικῇ συνλεύσει ἐπιψηφισθέντες κανονισμοῦ.

Σκοπὸς τοῦ συλλόγου ἦτο ἔνθεν μὲν ἡ ἠθικοποίησις τῶν πολιτῶν, ἔνθεν δὲ ἡ πάσῃ δυνάμει καταπολέμησις παντός, ἐπιδημιώοντος τὴν διάσπασιν τοῦ ἐνταῦθα καὶ ἐν τοῖς περιχώροις Ὀρθοδόξου Ἑλληνικοῦ στοιχείου. Διὸ ἐπετρέπετο μὲν ὑπὸ τοῦ κανονισμοῦ αὐτοῦ εἰς πάντα ἀλλοθρησκον καὶ ἀλλοεθνή ἢ εἰς τὸν σύλλογον ἐλευθέρως εἰσόδος, ἀλλ' ἀπηγορεύετο αὐστηρῶς καὶ ἡ ἐγγραφή αὐτῶν ὡς τακτικῶν τοῦ συλλόγου μελῶν.

Ὀλίγον χρόνον μετὰ τὴν ἰδρυσίν του ὁ ἐν λόγῳ σύλλογος ἀπέκτησε καὶ πλουσίαν βιβλιοθήκην καταρτισθεῖσαν ἐκ διαφόρων βιβλίων, ἅτινα οὐ μόνον τὰ τακτικὰ καὶ πλεῖστα ἀντεπιστέλλοντα αὐτοῦ μέλη ἐδωρήσαντο, ἀλλὰ καὶ ἄλλοι μὴ ὄντες μέλη, ὡς ὁ τότε ἐνταῦθα πρόξενος τῆς Ἀγγλίας κ. Κάλθερε Μπλὸνδ δωρήσας δωδεκάτομον ἱστορίαν τοῦ ὀθωμαν. κράτους γαλλιστὶ γεγραμμένην, τῇ ἐνεργείᾳ δὲ τοῦτε διοικητικοῦ τοῦ συλλόγου συμβουλίου ὡς καὶ τοῦ εἰς πᾶσαν πρᾶξιν τούτου πρωτοστατούντος Σαματῆ Παπύρη κατηρτίσθη καὶ πλούσιον ἀναγνωστήριον, ἐν ᾧ πλὴν τῶν διαφόρων καὶ ποικίλων Ἑλληνικῶν περιοδικῶν καὶ ἐφημερίδων εὑρισκόμεναις μίαν Γαλλικὴν καὶ μίαν Γερμανικὴν τοιαύτην.

Τοιοῦτος τις ὢν ὁ ἐν λόγῳ σύλλογος καὶ πάνυ ἐπιτυχῶς ἀνταποκριθεὶς πρὸς τὸν δι' ὃν ἰδρῦθη σκοπὸν ἐξηκολούθησεν εὐδοκίμως λειτουργῶν μέχρι Σεπτεμβρίου τοῦ ἔτους 1862, ὁπότε διελύθη ὡς ἐκ τοῦ ἀκολουθοῦ ἐπεισοδίου.

Εἰς τὸν τότε πᾶς ἐπαρχίᾳ τῆς Εὐρωπαϊκῆς Τουρκίας περιουδούοντα καὶ εἰς Μοναστήριον ἐλθόντα πρωθυπουργόν Ἀχμέτ Πασάν, Κύπριον τὴν πατρίδα, ἐπεδόθη ἐκ μέρους τῆς ἐνταῦθα Ἑλληνικῆς Λέσχης αἵτησις ἑλληνιστὶ γεγραμμένη, φέρουσα τριάκοντα

1) Ἴδε Μακεδον. Ἡμερολόγιον τοῦ 1908 ἐν σελ. 227 καὶ ἐξῆς.

ταῖς συνηθῆδας ἀπαρτῶν τῶν ἐνταῦθα συνηθῶν δι' ἧς ἡ εὐπορία τοῦ πρωταρχικοῦ διακαλυφθεὶς τὴν συνειδητὴν Ἑλληνικὴν πληθυσμῶν διεμαρτύρετο ἐναντίον ἀποφάσεως τινος τῶν ἐνταῦθα δικαστηρίων, καταδικαζούσης ἄδικως ἕμογενῆ τινὰ ἄνοματι Ἀναστάσιον εἰς θάνατον, ἀπλῶς καὶ μόνον διὰ τοῦτο ἂν καταστασεῖ αὐτῶν διατελῶν ἐρόνευσεν ὀθωμανὸν τινα.

Ἡ λίαν σιλορῶνως γενεμένη ἐπίδοσις τῆς κινήσεως ταύτης, ἧς καὶ τὸ ἕρος τὰ μάλιστα ἄδελφὸν ἦν, τοσοῦτο παρόρησε τὴν ἐθνήντα πρωθυπουργόν, ὥστε, ἅσ' οὐ αὐτὸς ἀπηγόρευσε τὴν εἰς τὸ μέλλον λειτουργίαν τοῦ συλλόγου, ἀναχωρῶν ἐντεῦθεν παρέλαθε μεθ' ἑαυτοῦ ὡς δῆθεν πρωταγίου τοῦ «ἀνομήτου» κινήματος καὶ 9 ἐκ τῶν τὰ πρῶτα φερόντων συμπολιτῶν μας, ὡς καὶ ἐδηγήσας εἰς Κωνσταντινούπολιν παρέπεμψεν εἰς δίκην ἐνώπιον τοῦ ἀνωτάτου τοῦ κράτους συμβουλίου ὡς ἐνόχους ἐσχάτης προδοσίας.

Μετὰ τὴν ἐπ' ἀρκετὸν χρόνον διακρίεσθαι δῆθεν διαδικασίαν, καθ' ἣν τὰ πάνθηνα οἱ δυστυχεῖς ὑπόδικοι ὑπέστησαν, ἀσθενήσαντες ἐν ταῖς φυλακαῖς, οἱ μὲν ἠθωώθησαν, πρὶς δ' αὐτῶν καταδικάσθησαν εἰς ἐξορίαν, ἀποσταλέντες σιδηροδέσμοι εἰς τὴν ἐπαρχίαν τῆς Κασταμονῆς.

Καὶ διὰ τί; διότι ἐτόλμησαν καὶ διατυπώσωσι παράνομα κατὰ τῆς κατασφύρου ἀδικίας, ἣν διεπραττον τότε αἱ ἐνταῦθα ἀπολυταρχικαὶ ἀρχαί, καὶ διότι ἐτόλμησαν καὶ ἰδρῦσαι σύλλογον, σκοπὸν καὶ πρόγραμμα διαγεγραμμένον ἔχοντα τὴν ἠθικὴν μόρφωσιν καὶ διάπλασιν τῶν ἕμογενῶν μας!

Καὶ ταῦτα μὲν ἐπὶ ἀπολυταρχίας καὶ ἐν ἔτει 1862. Νῦν δέ, ὁπότε διὰ τῆς κατὰ τὴν 10τὴν Ἰουλίου, χάρις εἰς τὴν πρωτοβουλίαν τῶν γενναίων τοῦ ὀθωμανικοῦ κράτους ἀξιωματικῶν, ἐπελθούσης μεταπολιτευσέως τὸ ἀπολυταρχικὸν πολίτευμα ἀντικατέστη διὰ τοῦ συνταγματικοῦ τοιοῦτου, τῆς τελειστάτης ταύτης πολιτικῆς ἐμφανείας τῶν νεωτέρων χρόνων, ἅτε ἐν αὐτῇ εὑρισκόντων τὴν θέσιν αὐτῶν καὶ τὴν ὀργανικὴν ἀνάπτυξιν πάντων τῶν στοιχείων τῆς πολιτείας (ἐνεῶ πάντοτε, ἐὰν εἰλικρινῶς καὶ προσηκόντως ἐφαρμοσθῇ τὸ σύνταγμα), νῦν λέγω, ἰπότε ὁ λαὸς μορφούμενος θέλει διεκδικήσῃ ὑπὲρ ἑαυτοῦ καὶ λόγῳ ἀριθμοῦ καὶ λόγῳ δυνάμεως μετοχὴν εἰς τὴν ἐξουσίαν, νῦν, ὁπότε δυνάμει αὐτοῦ τούτου τοῦ σανάγματος ἐπιτρέπεται πλέον ἡ ἰδρυσις πολιτικῶν συλλόγων καὶ δὲν ἐξορίζονται πλέον εἰς Κασταμονὴν οἱ ἰδρυταὶ καὶ τὰ μέλη παρομοίων ἐκπολιτιστικῶν ἰδρυμάτων, καὶ ἡ

ἡμετέρα κινῶντες ἀπὸ τῆς αὐτῆς πάντοτε ὁρμωμένη ἀρχῆς, ἀπὸ τῆς ἀρχῆς τ.ε. ἀφ' ἧς ὁρμήθησαν καὶ οἱ ἐν ἔτει 1859, τὸν ὡς ἂν ἐν σκιαγραφίᾳ περιγραφέντα σύλλογον ἰδρύσαντες σεβαστοὶ ἡμῶν πρόγονοι, ἐν ἄλλοις λόγοις, τῆς ἀρχῆς, τῆς ἀνάγκης, τῆς συμβολῆς τῶν ἐκάστου δυνάμεων φυσικῶν καὶ ἠθικῶν πρὸς ἐπίτευξιν οὐδὲν ἥτοι σκοποῦ ἰδρύσαν ἐνταῦθα σύλλογον ὑπὸ τὴν ἐπωνυμίαν « Ἑλληνικὴ Λέσχη ».

Σκοπὸς ταύτης εἶναι, ὡς τοῦτο ἤδη ἐν ὠρισμένοις τοῦ κανονισμοῦ ἀρθροῖς ἀναφέρεται, οὐ μόνον ἢ προαγωγὴ τῶν πνευματικῶν, ἠθικῶν καὶ ὕλικῶν τῶν ἁμογενῶν τοῦ τόπου συμφερόντων καὶ ἢ πολιτικὴ μόρφωσις αὐτῶν συμφώνως τῷ Συντάγματι, ἀλλὰ καὶ ἢ μελέτη τῶν μέσων τῶν συντελούντων εἰς τὴν βελτίωσιν καὶ προαγωγὴν τῆς ἐκπαιδεύσεως τῶν ἁμογενῶν καὶ τῶν διαφόρων βιοτικῶν ἐπαγγελματίων, τεχνῶν, ἐμπορίου, γεωργίας, βιομηχανίας κ.τ.λ.

Πόροι τῆς Λέσχης εἶναι ἢ συνδρομή, ἢ ἐτησίως καταβάλλουσι τὰ τακτικὰ αὐτῆς μέλη, καὶ αἱ ἐφ' ἧς ἀπαξ καὶ ἐτήσιαι ἐπιχορηγήσεις τῶν Συντεχνιῶν καὶ τῶν Σταυρῶν τῶν συνοικιῶν τῆς Ἑλληνικῆς Κοινότητος, ἔτι δὲ καὶ οἱ κατ' ἐγκρίσιν τοῦ διοικητικοῦ συμβουλίου ἐκτακτοὶ πόροι, λ. χ. αἱ πρόσδοσις ἐκ συναυλιῶν, ἐκδρομῶν, ἐσπερίδων κ.τ.τ.

Ἡ τῆς Λέσχης διοίκησις εἶναι ἀνατεθειμένη εἰς ἑνεαμελῆς διοικητικὸν συμβούλιον, ἀποτελούμενον κατὰ τὸ ἀπὸ Ὀκτωβρίου τοῦ ἔτους 1908 ἀρξάμενον πρῶτον συλλογικὸν τῆς Λέσχης ἔτος ἐκ τῶν κ. κ. Ν. Νικαρούση, προέδρου, Κ. Μαρσάλη, ἰατροῦ, ἀντιπροέδρου, Πέτρου Γραικοῦ, ταμίου τῆς Τραπεζίτης « Ἀνατολῆς », γενικοῦ γραμματέως, Μ. Σόντη, ἐμπόρου, ταμίου, Π. Νάκκ, καθηγητοῦ τῶν μαθηματικῶν, εἰδικοῦ γραμματέως, Κ. Μακρῆ, δικηγόρου, ἐφόρου, Δημ. Βαφαιάδου, ἰατροῦ, Ν. Τσιγκαρᾶ, δικηγόρου, καὶ Σπυρ. Δούμα, ἐμπόρου, συμβούλων.

Πρὸς εὐχερεστέραν δὲ διεξαγωγὴν καὶ διευκόλυνσιν τῶν ἐργασιῶν τῆς Λέσχης συγκροτοῦνται καὶ τρεῖς διαρκεῖς ἐπιτροπαί, ἢ ἐκπαιδευτικὴ, ἢ δημοσιογραφικὴ καὶ ἢ ἐμπορικὴ, γεωργικὴ καὶ ἢ βιομηχανικὴ τοιαύτη.

Ἐν Μοναστηρίῳ τῆ 22 Νοεμβρίου 1908.

ΚΛΕΙΤΟΣ

ΜΙΑ ΚΗΔΕΙΑ ΕΝ ΜΟΝΑΣΤΗΡΙῩ

Τὰ ἔθνη, ὡς καὶ τὰ ἔθνος, ἔχουσιν ἐν τῷ βίῳ αὐτῶν σιγμάς, αἷνες ἀκοῦοι τοσαύτην ἰσοπύην ἐπὶ τὸν μετέπειτα βίον, ὥστε ἀδύνατον τὰ μειβάλλη τις τὴν ἀγαθὴν ἢ κακὴν τῶν ἐπίδρασιν.

Καὶ δι' ἡμᾶς δὲ τοὺς Μοναστηριώτας μία ἱστορικὴ σιγμὴ δύναιται τὰ θεωρηθῆναι ἢ 11 Ἰουνίου 1904.

Κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ἢ ἐνταῦθα Ῥουμανικὴ προπαγάνδα ἔλαβεν ἄφθονον τὸ ἐκ Βουκουρεστίου χρυσίον τῆς καὶ εὐρίσκειτο εἰς πυρετώδη κίνησιν ἐξαγορᾶς συνειδήσεων πρὸς ἀπεμπόλησιν τῶν πατριῶν. Ἡ ἔκρυθμος τοῦ τόπου κατάστασις ἐπένευσε τοῖς παρὰ τὴν Ἀνυμποβίτσαν διπλωμάταις τὴν ἐλπίδα τῆς εὐκόλου πλέον κατακτιθέσεως τοῦ χρυσοκόλλου δέματος, τῆς ἀριστοκρατικώτερας τῶν Ἑλληνοβλαχικῶν, τῆς μητροπόλεως οὕτως εἰπεῖν τῶν Κουτσοβλάχων, τοῦ Μοναστηρίου. Ἀπὸ δαπάνης 14000 λιρῶν ἐπέτυχον τὴν ἀνέγερσιν παρασυναγωγῆς καταναλώσαντες τὰς χιλίας μὲν εἰς ἀγορὰν καὶ οἰκοδόμησιν, τὸ ὑπόλοιπον δὲ τῶν χρημάτων ἐς δέον. Προσφοραὶ χρηματικαὶ ἀδραΐ, θέσεις καὶ οὐτίσες, τιμαὶ καὶ παρὰ ἄλλα, ὅλα τὰ μέσα ἐχρησιμοποιήθησαν πρὸς παραπλάνησιν τῶν δυστυχῶν κατοίκων. Ἡ ψευδεπανάστασις τῶν Βουλγάρων ἐκτραγέισα, οἱ φόνοι τῶν ἀπροστατευτῶν ἱερέων καὶ διδασκάλων μας, αἱ δηώσεις καὶ οἱ ἐμπρησμοὶ τῶν πέριξ χωριῶν καὶ ἐπαύλων. αἱ ἐν τῇ πόλει δολοφονίαι, αἱ καταθλιπτικαὶ φορολογίαι, πρὸ παντὸς δὲ ἢ ἀνεξήγητος δι' ἡμᾶς ἀδυναμία τῆς Κυβερνήσεως καὶ συνεπῶς ἢ ἐγκατάλειψις μας εἰς τὸ ἔλεος τοῦ Θεοῦ, εἰς τὴν τύχην μας, εἶχον δημιουργήσει περὶ ἡμᾶς μίαν ἀτμόσφαιραν πνιγρᾶν. πρὸ τῆς ὁποίας ἐλιποψύχουν πάντες καὶ αὐτοὶ οἱ θαρραλέωτεροι ἐξ ἡμῶν. Τὴν ἐποχὴν αὐτὴν ἐξέλεξαν καὶ οἱ Ῥουμῶνοι καὶ τῇ συμπαράξει τῶν πάντοτε ὑποστηρικτῶν τῶν Βουλγάρων καὶ τῇ ἡρωγῇ τῆς ἀπολυταρχικῆς Κυβερνήσεως ἐνέτειναν ὅλας τὰς δυνάμεις τῶν, ἵνα καὶ τὸ κτύπημα ὑπάρξῃ ἰσχυρότερον καὶ ἢ διάσπαισις τοῦ Μακεδονικοῦ Ἑλληνισμοῦ μεγαλειότερα. Καὶ αἱ ἀφορμαὶ δὲν ἔλειπον.

Τὴν παραμονὴν τῆς ἁγίας ἡμερομηνίας εἶχεν ἀποθάνει Ἕλλη-
νοβλαχὸς τις Χ ρ η σ τ ο ς ὀνόματι, καταγόμενος ἐκ τοῦ μίαν ὄ-
ραν ἀπέχοντος Ἑλληνικωτάτου Τυρνόβου (1). Ὁ δουτυχὴς δλί-
ρας ἡμέρας πρὸ τοῦ θανάτου του ἐνοσηλεύετο, τῇ ἐγγράφῳ πρὸς
τὴν ἱερὰν Μητροπόλιν αἰτήσῃ του, ὡς ὁμογενὴς καὶ ἄπορος, εἰς
τὸ ἱερὸν ἡμῶν νοσοκομεῖον «Ὁ Ἐλαγγελιωμός», ὅτε ἀπεσπάρθη ἐ-
κεῖθεν παρὰ τοῦ φιλοσοφικοῦ ἀδελφοῦ τοῦ, ὅσους οὐ μόνον
τοῦτον δὲν ἦτο εἰς θέσιν γὰ περιθάλψῃ, ἀλλὰ καὶ ἐαυτὸν γὰ δια-
θροῦν ἡδυνάτει, ὡς πενέστατος ὢν. Ἠναγκάσθη ὅμως γὰ τὸν
παραλάβῃ ἀπειληθεὶς παρὰ τῶν ζουμουνιζόντων διὰ τῆς στερήσεως
τῆς παρεχομένης αὐτῷ ἐργασίας. Δύο ἡμέρας μετὰ τὴν ἐκ τοῦ νο-
σοκομείου ἐξοδὸν του ὁ Χρηστὸς ἀπέθανεν. Οἱ δειλοὶ ! πλήρεις
χαρᾶς ! Ἦτο ὁ πρῶτος νεκρὸς, ὃν θὰ ἐκήδενον διὰ τοῦ ἐξωμότου
ιερέως Παπα Τύδη, θὰ ἐθροιάμβενον, θὰ ἐζητιέλιζον τὸν Ἕλλη-
νισμόν τοῦ Μοναστηρίου ! Προπαρεσκευάσθησαν διὰ με-αλοπρεπή
κηδείαν. Στέφανοι ἠτοιμάσθησαν, λόγοι συνετάχθησαν, πάντες ἐτέ-
θησαν εἰς κίνησιν καὶ νόμοι ἀνεδιφρήθησαν, δι' ὧν ἀπεδείκνυνον
ὅτι δικαιώματα ἐπὶ τοῦ πτώματος ἔχει ὁ ἀδελφὸς ὡς κληρονόμος,
ὅσους ὡς Ῥουμοῦνον τὸν παρέδιδε δι' αὐτῶν γὰ ταφή. Εἰς μάτην
διεμαρτυρήθη ἡ Μητρόπολις πρὸς τὸν Νομάρχην καὶ πρὸς τὸν
Γενικὸν Ἐπιθεωρητήν. Ὁ τελευταῖος εἴτε ἐκ πολλῶν ἀσκολιῶν
εἴτε σκοπίμως ἤρρησε γ' ἀπάντησιν. Τὸ δὲ Νομαρχιακὸν Συμβού-
λιον (Ἰδαρὲ-Μειζλισι) συνελθὼν εἰς συνδιάσκεψιν, κατὰ πλειονο-
ψηφίαν ἐπέδικασε τοῖς Ῥουμοῦνοις τὸν νεκρὸν, καὶ οὕτω ὁ Μητρο-
πολίτης ἀπεχώρησε τοῦ Συμβουλίου ἐξαντλήσας καὶ τὴν τελευταίαν
του διαμαρτυρίαν εἰς μάτην. Ἡ ὥρα παρήρηγετο, ἐνύκτινε καὶ
μόνον περὶ τοὺς δύο μουσικοὺς συνδέσμους τῆς πόλεως συγκεν-
τρωμένοι οἱ πολῖται συνεσκέπτοντο τὸ κρίσιμον τῶν περιστάσεων
καὶ ἀποφάσεις ἀνελάμβανον σοβαράς. Πρὸ τῆς τοιαύτης ἀδίκου ἀ-
ποφάσεως τῆς Κυβερνήσεως μία ὑπελείπετο ὁδός, ἡ τῆς βίας, καὶ
ταύτην ἀπεφάσιον γὰ ἀκολουθήσωσιν. Ἀπεφασίσθη γὰ διαμαρ-
τυρηθῶσιν εἰς πάνδημον συλλαλητήριον καὶ γὰ παρεμποδισθῇ διὰ
τῆς βίας ἢ ἐκτελέσῃ τῆς ἀποφάσεως τοῦ Ἰδαρὲ Μειζλισι. Ἐπιτροπὴ
πολιτῶν νύκτωρ μεταβᾶσα εἰς τὴν Μητροπόλιν ἐδήλωσε τῷ Μη-
τροπολίτῃ ὅτι αὐριον θὰ γείνη διαμαρτυρήσεις ἐν μεγάλῃ διαδηλώ-

1) Ἰδὲ Μακεν. Ἡμερολόγιον τοῦ 1908 ἐν σελ. 224 καὶ ἐξῆς.

σας καὶ θὰ ἐμποδισθῇ ἢ ἐκφορᾷ τοῦ νεκροῦ καὶ διὰ τῆς βίας ἀκόμη.

Ἐπισημῆος ὁ Μητροπολίτης πρὸ τῆς τοιαύτης ἀποφάσεως
τοὺς καθιέκευσε γ' ἀπόσχοι καὶ γὰ ἀναμείνωσι τὴν ἀπάντησιν
τοῦ Γενικοῦ Ἐπιθεωρητοῦ, ἡμῖς ἴσως ἦτο εἰρηκὴ. Ὁ λαὸς ὅ-
μως, ὅσους ἔμαθε τὴν ἀνδρικήν αὐτὴν ἀπόφασιν, ἐνύκτιν ἐτάχθη
ὑπὲρ αὐτῆς καὶ τὴν ἐπομένην ὄλη ἡ ἀγορὰ ἐκλείσε καὶ οἱ οὐτε-
κεντρῶδησαν πρὸ τῆς οἰκίας τοῦ νεκροῦ, καταλαμβάνοντες ὅλας τὰς
παρόδους. Καὶ ἔβλεπέ τις γὰ συρρέωσι πάσης τάξεως καὶ πάσης
ἡλικίας ἀνθρώποι εἰς τὴν διαδήλωσιν αὐτήν. Ὁ ζουμουνιζῶν ἱερεὺς
καὶ 5—10 ὁμόφρονες ἐδρίσκοντο ἤδη ἐν τῇ οἰκίᾳ τοῦ νεκροῦ.

Ἀμαζα ἐπιχειρήσασα γὰ διασχίσῃ τὸ πλῆθος καὶ μεταβῆ εἰς
τοῦ νεκροῦ ἡμποδίση καὶ ὁ ἐν αὐτῇ στέφανος διηπάγη πρὸ αὐ-
τοῦ τοῦ ἀστυνομικοῦ σταθμοῦ εἰς μύρια κατασχισθεὶς τεμάχια. Τὴν
ἰδίαν τύχην ἔρχε καὶ δευτέρα τοιαύτη. Ἐπὶ τῇ ἐμφανίσει δὲ τῆς
νεκροφόρου ἀμάξης, ἦν παρὰ τῶν Βουλγάρων ἐδανείσθησαν, τὸ
πλῆθος ὁρμήσαν κατεξέσχισε τὰ φάλαρα καὶ τὰ κοσμήματα καὶ ἀ-
ποξεδῆσαν τοὺς ἵππους ἔσυχεν αὐτὴν μακράν. Ὁ Διευθυντὴς τῆς
ἀστυνομίας μετὰ ἐφιππων καὶ πεζῶν χωροφυλάκων ἡδυνάτει γὰ
κρατήσῃ τὴν τάξιν· οὐδεὶς ἡδύνατο γὰ συγκρατήσῃ τοὺς ἡμετέρους.
Ὁ λαὸς εἶχε μεθύσει. . . Οἱ γνωρίζοντες τὴν ἀπολυταρχικὴν Τουρ-
κίαν, οἱ γνωρίζοντες κατὰ ποῖον ἢ πῶς τὸν τρόπον ἐπέβαλλεν ἡ
Ἀρχὴ τὰς ἀποφάσεις καὶ διατάξεις τῆς, οἱ γνωρίζοντες τὸ Μονα-
στήριον εἰς ποῖαν ἦτο τότε κατάστασιν, ἐκείνοι μόνοι δύνανται γὰ
ἐκτιμήσωσι τὸ μέγεθος τοῦ ἐγγειρημάτου.

Διαδήλωσις ἐν Τουρκίᾳ καὶ ἀντίστασις κατ' ἀποφάσεως τοῦ
Ἰδαρὲ !! Αὐτόχρομα αὐτοκτονία !

Γειναιότης ὅμως καὶ αὐταπάρησις ἠνωμένα ἠψήφισαν τὸν
μέγιστον τῶν κινδύνων. Καὶ ἦτο πλέον καιρὸς. Αἱ ἀλλεπάλληλοι ἐκ
μέρους τῶν Βουλγάρων ἐξουθενήσεις, οἱ χλευασμοὶ πρὸς τὸ αἰσθη-
μά μας τὸ ἐθνικὸν καὶ θρησκευτικόν, ἐν τέλει δὲ καὶ παρ' αὐτῶν
τῶν ψευδορρομούνων οἱ ἐμπαιγμοὶ ἐκέντριον βαθύτατα τὴν ψυ-
χὴν ἡμῶν καὶ ὡς εἰς ἄνθρωπος ἐξηγέρθημεν.

Τύχη ἀγαθὴ ! Ἡ ψυχὴ, ἡ Ἑλληνικὴ ψυχὴ, ἡμῖς ὁρρωδοῦσα
ἕως χθὲς ἐκοιμᾶτο, ἀφυπνίσθη καὶ ἀφυπνίσθη ἐντρομος ἐπὶ τῇ θέᾳ
τοῦ βαράθρου, εἰς ὃ ἐδρίσκετο, ἀφυπνίσθη διὰ γὰ μὴ κοιμηθῆ
πλέον ποτέ.

Ὁ Διοικητὴς μαθὼν τὰ γινόμενα ἔστειλεν ἐπὶ τόπου τὸν φρού-
ραρχον, ὅσους ἐκτιμήσας δεόντως τὴν κατάστασιν καὶ τὰ πνεύματα

τῷ ἐδήλωσεν ὅτι εἶχεν ἀνάγκην ὁλοκλήρου τάγματος, διὰ τὰ ἐπιβίη τὴν ἀπόφασιν τοῦ Νομαρχ. Συμβουλίου.

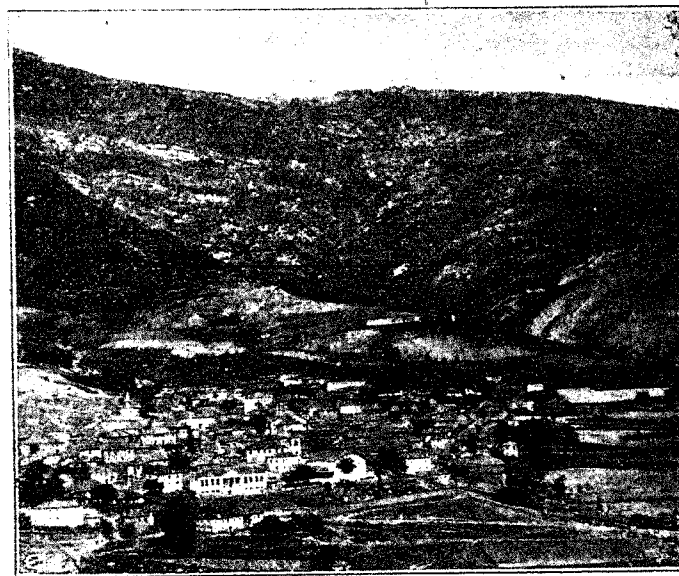
Συγκαλεῖ λοιπὸν ὁ Βαλῆς εἰς ἑκτακτον συνεδρίασιν τὸ Ν. Συμβούλιον περὶ τῶν ληπτικῶν μέτρων καὶ ἀναθέτει εἰς ἐπιτροπὴν, ὅπως συμβουλευέσῃ τὸν λαὸν καὶ καθησυχάσῃ τὰ πνεύματα. Προσηλθε καὶ αὐτὴ εἰς τὸ μέσον, ἀλλὰ μάταιαι αἱ συμβουλαὶ τῆς ὁ λαὸς ἐβόα καὶ ἐξήκει τὰ τῷ ἀπονεμηθῆ δικαιοσύνη. Τρωθεὶς εἰς τὸ θρησκευτικόν του αἰσθημα ἐπ' οὐδενὶ λόγῳ θὰ ἐπέκειρε τὴν ἐκφορὰν διὰ Ῥουμούνου ἱερέως. Μία ἐπέλασις τῆς ἐρίπτου χωροφυλακῆς, ὅπως διαλύσῃ τὸ πλῆθος, ἀπεκρούσθη γενναίως. Ἐπὶ κεφαλῆς τῶν ἡμετέρων ὁ κατόπιν ἀνάνδρος δολοφονηθεὶς ὑπὸ τῶν Βουλγάρων Νικόλαος Μαρκόπουλος, ὡς λέων ἠμύνετο καταρρίψας μὲ τὸ περιστοροφον εἰς χεῖρας ἵππον καὶ ἀναβάτην . . . Τὸ τί κατόπιν ἔγεινε δὲν περιγράφεται. Γενικὴ ἔφοδος τῶν χωροφυλάκων ἀνεσιτάτωσε τὸν κόσμον καὶ μετεκίνησεν ὅλον ἐκεῖνον τὸν ὄγκον. Πατεῖς με πατῶ σε. Ἐν τούτοις οἱ ἰδιοὶ μας δὲν ἀπεχώρουν μέγαριες πάντοτε κύριοι τοῦ πεδίου. Τὰ πράγματα ἦσαν εἰς τὸ ὄξυ αὐτὸ σημεῖον, ὅτε αἴφνης ἐνεφανίσθη δευτέρα ἐπιτροπὴ ἐκ μέρους τοῦ Βαλῆ, ἣμις ἀνήγγειλε τῷ λαῷ ὅτι κατὰ τηλεγραφικὴν ἐντολήν τοῦ Γενικοῦ Ἐπιτεωρητοῦ Χιλμῆ Πασᾶ ὁ νεκρὸς εἰς οὐδένα θὰ ἀποδοθῆ ἀλλὰ θὰ ταφῆ ἀνευ πομπῆς. Τὸ πλῆθος εἰς τοὺς λόγους αὐτοὺς καὶ εἰς τὴν ἐπελθοῦσαν νύκτα πεισθὲν διελύθη. Τὴν ἐπομένην λίαν ἔνωρις ὁ πολύπλαγκτος νεκρὸς ἐναποτεθεὶς ἐπὶ κάρρου τῆς Δημαρχίας καὶ τῆ συνοδείᾳ δύο χωροφυλάκων ἐφέρετο μακρὰν τῆς πόλεως εἰς τὸ ἀντίθετον ἀκριβῶς μέρος τῶν νεκροταφείων. Λύκκος ἀνορυχθεὶς ὑπὸ τοῦ καρραγωγέως ἐδέχθη τὸ σῶμά του ἀνευ οὐδεμιᾶς θρησκευτικῆς πομπῆς, ἀπαλλάξας οὕτως ἡμᾶς καὶ τὸν ἀ γ α π η τ ὶ ὶ ν ἀδελφόν του περαιτέρω φροντίδων.

Καὶ εἶναι μὲν ἀληθὲς ὅτι τὴν ἐπομένην ἀμέσως ἡ ἀστυνομία προέβη εἰς ἀθρόας συλλήψεις τῶν ἡμετέρων, προφυλακίσασα αὐτοὺς ἐπὶ στάσει» καθηγητῶν καὶ ἐμπόρων, ἰατρῶν καὶ δικηγόρων καὶ λοιποῦς, ὅσους κατέδιδεν ἡ Ῥουμακικὴ προπαγάνδα, καὶ μετὰ τρεῖς ἐβδομάδας δικάσασα ἠθώωσεν αὐτοὺς κατόπιν, ἀλλὰ τὸ μέγα ἐθνικὸν κέρδος ἀπεκλήθη, ὁ λαὸς ἀνένηψεν, ἐφρονηματίσθη μέχρι φανατισμοῦ καὶ διωργάνωσε κατόπιν τὴν ἄμυναν, τὴν περίφημον ἄμυνάν του, ὑφ' ἧς κατασυνετριβήσαν αἱ βουλγαρικαὶ βιαιοπραγαίαι καὶ ὠμότητες καὶ ἦμις ἐδόξασε τὸ Μοναστήριον ἀνὰ σύμπανια τὸν Ἑλληνισμόν.

Ἰδοὺ διατὶ δέον μετ' ἐπερηφανείας τὰ ἀναμνησκόμεθα τῆς ἡμέρας ἐκείνης ὡς οὐτως ἱστορικῆς. Ἦτο ἡ πρώτη ἐμπρακτικὸς διαμαρτυρία μας. Ἐδίδετο τὸ πρῶτον μάθημα τῶν δυνάμεων μας καὶ πρὸς ἡμᾶς αὐτοὺς καὶ πρὸς τοὺς ἐχθροὺς τοῦ Γένους ἡμῶν, ἀλλὰ πρὸ παντὸς καὶ εἰς τοὺς ταγοὺς ἡμῶν, εἰς οὓς ἦτο ἐμπιστευμένον τὸ μέλλον ἡμῶν. Δόξα τῷ Θεῷ, ἀφυπνίσθημεν οἱοὶ καὶ μαζὺ μὲ ἡμᾶς καὶ αὐτοὶ καὶ εἴμεθα σήμερον εἰς θέσιν τὰ λεγόμεθα Ἑλληες καὶ Ἑλληες Μακεδόνες.

Ἐν Μοναστηρίῳ κατὰ Νοέμβριον 1908.

ΠΕΡΔΙΚΚΑΣ ΓΡΑΝΙΚΟΣ

ΓΕΝΙΚΗ ΑΠΟΨΙΣ ΝΙΣΙΟΠΟΛΕΩΣ

Κώμη ἑλληνικωτάτη κειμένη ἐπὶ τοῦ Βαρκοῦντος (Περιστερίου) ὄρους καὶ δυτικῶς τοῦ Μοναστηρίου, ἔχει 2,500 Ἑλληνομακεδόνας καὶ διατηρεῖ ἑλληνικὸν σχολεῖον. (Ἴδε καὶ σελ. 77.)

ΠΕΤΡΟΣ ΧΡΗΣΤΟΥ

Ο ΚΡΕΜΑΣΘΕΙΣ ΚΑΠΕΤΑΝΙΟΣ

Ὀλόξανθος καὶ βοδοκόκκινος μὲ δύο μεγάλους γλαυκοὺς ὀφθαλμοὺς, ἀντανακλῶντας τὸ πῦρ καὶ τὴν ἀγνόητα παρθένου ψυχῆς, μεσαίου ἀναστήματος καὶ ἀμύστακος ὁ μόλις εικοσαετής Ἀπολλώνιος ἦρως ὑπέστη τὸν δι' ἀγχόνης θάνατον.

Ἐγεννήθη καὶ ἀνετράφη ἐν Μοναστηρίῳ ἐκ γονέων οὐδεμιᾶν σχεδὸν ἐχόντων πρὸς τὸ αἶμα καὶ τὴν πυρίτιδα. Ὀλίγα γράμματα ἐδιδάχθη εἰς τὴν Ἀστικὴν σχολὴν καὶ ἀκολουθῶς φρόνιμα καὶ ἦσυχια ἐδόθη τὸν γέροντα πατέρα εἰς τὸ μικροκατάστημα του.

Ὅτε ὅμως ἀπὸ τοῦ ἔαρος τοῦ 1904 ἤρχισε νὰ πνέῃ ἐπὶ τῆς πατρίδος τοῦ Ἀλεξάνδρου ὁ ζειδωρὸς ζέφυρος τῆς ἐλευθερίας, συγκλονῶν ἐκ βάρων τὴν Μακεδονικὴν ψυχὴν καὶ κράζων αὐτὴν εἰς δράσιν καὶ ἐκδίκησιν, ὁ μικρὸς Πέτρος ἐν τῷ πυρετῷ ἱεροῦ ἐνθουσιασμοῦ ἀπέριψε μακρὰν τὴν ποδιὰν τοῦ μικρομπόρου καὶ ἀφωσιώθη ἔκτοτε ὀλοψύχως εἰς τὸν ἀγῶνα. Ἐπὶ ἓνα χεῖμα ἀπεπρέτῃσε θαυμάσια ὡς διδάσκαλος εἰς τὴν χωρίον τοῦ Περιστεριοῦ νύκτα τινὰ μάλιστα ἀπέκρουσεν ἐνόπλιος ἐπίθεσιν κατὰ τοῦ χωρίου τοῦ περιδοίτου βοεδόδα Ναοῦμ.

Ἄλλ' ὅτε μὲ τὰ ἄθη καὶ τὰ δῶρα τοῦ Μαΐου τοῦ 1905 ἐνεφανίσθη εἰς τὸ Περιστερὶ τὸ πρῶτον ἑλλήν. σῶμα, ὁ κληρωτὸς διδάσκαλος δὲν ἠδυνήθη ν' ἀνθέξῃ εἰς τὸν πειρασμὸν καὶ ἀφήσας σχολεῖον καὶ μαθητὰς ἠκολούθησεν αὐτό, παρὰ τὰς διαταγὰς τῶν ἀνωτέρων του. Ὑπερέτῃσεν ἀλληλοδιαδόχως εἰς τὰ σώματα τοῦ Καραβίτη, Μακροῦ, Βάρδα, μετέσχεν εἰς τὰς ἐπιχειρήσεις καὶ τὰς συμφορὰς τῶν καὶ συνεμερίσθη μετ' αὐτῶν τὸ ψῦχος καὶ τὴν πείναν τῶν ὁρέων καὶ τὴν μούχλαν καὶ ἀσφυξίαν τῶν κρυπτῶν.

Τέλος τὸν χειμῶνα τοῦ 1906 εἰς ἀμοιβὴν τῆς δράσεώς του ἀνεκνήρυχθη ὀπλαρχηγός· ἔκτοτε μέχρι τέλους ἠγωνίσθη ἐν τῇ ἰδίᾳ περιφερείᾳ, γνωστός μᾶλλον ὑπὸ τὸ ὄνομα δάσκαλος ἐκ τῆς ἐφημέρου διδασκαλίας του, λατρευόμενος ὑπὸ πάντων, πασίγνωστος καὶ οικεῖος εἰς ὅλα τὰ χωρία.

Πλὴν ψεῦ! ἡ ποιητικὴ αὐτῆς ζωῆ τῶν ὄνείρων καὶ τῶν εὐγενῶν ἰδανικῶν, ἥτις τόσον αἰθίως τὸν Μάϊον τοῦ 1905 ἤρχισεν, ἐμελλε πάλιν τὸν Μάϊον οἰκτρῶς νὰ καταλήξῃ. Τὴν 21 Μαΐου τοῦ 1908

συνελήφθη ἐν Βουκόφ ἐντος κρυψάνας μετὰ τριῶν ἄλλων ὀπλαρχηγῶν. Μετὰ ἓνα μῆνα ἀλυσιδετὸς ἤχθη ἐνώπιον τοῦ ἐκτεκτικτοῦ δικαστηρίου Μοναστηρίου. Ἡ διαδικασία του ὑπῆρξε σύντομος. Κατηγορήθη ἐπὶ ὀπλαρχηγία καὶ καταδικάσθη εἰς θάνατον. Παρ' ὅλας τὰς ὑποσχέσεις τῶν Νεοτούρκων, μολοντοὶ εἶχε πνεῖσθαι ἤδη πνεῖσθαι αἰφῆ τῆς ἐλευθερίας, σαφῶς ἀρκετὰ ἐκ τῶν τεράτων τῆς τυραννίας. τὴν πρωΐαν τῆς 25 Ἰουνίου εὐρέθη αἰωρούμενος ἐν μεσῷ θαλάσσης ἀπὸ τῆς ἱστορικῆς ἐκείνης μεταξὺ σταθμοῦ καὶ στρατοῦνων Ζεύκας, τοῦ ἐθνικοῦ τοῦτου Γολγοθᾶ, τῆς νέας πλατάνου τῶν Ἰωαννίνων τοῦ Ἀλῆ πασᾶ.

ΠΕΤΡΟΣ ΧΡΗΣΤΟΥ

Ἠλπιζές ποτε, ἄμωρε Πέτρε, τὴν ὥραν, καθ' ἣν πλήρης ὄνείρων καὶ ἐνθουσιασμοῦ ἀπεχαιρέτας τὸν κόσμον καὶ ἠκολούθεις τὴν ὁδὸν τοῦ ἀρχαίου κλέφτου, ὅτι τοιοῦτο τέλος σὲ ἀνέμενε; Πῶς ἡ Τουρκικὴ σφαῖρα, ἥτις κατὰ τὴν πυρπόλησιν τοῦ Ρακόδου ἐπλήγωσε τὸν πόδα σου, δὲν ἐλοξοδρομεῖ ὀλίγον νὰ πλήξῃ τότε τὴν καρδίαν σου; Ὑπῆρξεν ἀτυχῆς ὅπως ὁ ἀρχαιότερός του Κώτας, (1).

1) Ἰδὲ Μακεδον. Ἡμερολόγιον τοῦ 1908 ἐν σελ. 132.

ὅστις κατὰ τὴν στιγμήν τοῦ μαρτυρίου του ἔθραυσε τὰς χειροπέδας καὶ εὐώθη, πάλιν συνελήθη πάλιν ὑπὸ ἄλλης περιπέδου.

Μετὰ τὴν μηνιαίαν ἀγωνίαν ἐν ταῖς φυλακαῖς καὶ τὴν δεκαήμερον κόλασιν τῶν Τουρκικῶν δουλαπιῶν, τὰ ὁποῖα ἤξιζον χιλίους ἡμῶν θανάτους, οἱ ἄγριοι δῆμοί του τὸ μεσονύκτιον ἐρεβώδους νυκτὸς διεκοῦσαν τὸν ἄπυνον ὕπνον του καὶ τὸν ἀπήγαγον ἔξω τοῦ δουλαπιῶ.

Ἐνόησε τὸν προορισμὸν του, ἐνόησεν ὅτι ἐσύρετο ὡς πρόβατον ἐπὶ σφαγῆν, καὶ πρὶν ἐξέλθῃ τῶν φυλακῶν, ἐν ᾧ διήρχετο ἐν μέσφολλογῶν τὸ προαύλιον, ἀνεφώνησεν ἐν βροντῶδες «γεία σας» πρὸς τοὺς κοιμωμένους συναδέλφους καὶ δι' αὐτῶν πρὸς τοὺς ἔξω συναγωνιστάς. Ναι, ὕστατον καὶ θρηκιαστικὸν γεία σας, εἰς τὸ ὁποῖον ἀντήχησαν θρηνωδῶς οἱ θόλοι τῶν φυλακῶν, ἐν τελευταίον «χαίρετε», τὸ ὁποῖον ἔμελλε νὰ συνταράξῃ τὰ γλυκὰ ὄνειρα τῶν καθευδόντων καὶ νὰ τοῖς ὑποδείξῃ ὅτι ἐντὸς ὀλίγου ὁ ἀριθμὸς τῶν ἔμελλε κατὰ ἓνα νὰ ἐλαττωθῇ, ἀνεφώνησε !

Καθ' ὁδὸν ἡ θλιβερὰ συνοδεία ἐσταμάτησεν εἰς τὴν σκιάν τῶν δένδρων ἐνεφανίσθη μεταξὺ δύο βαθμοφόρων γηραιὸς λευίτης. Ἀπὸ τὰς τρεμούσας χεῖράς του, γονυκλινῆς καὶ ὀπισθάγκωνα δεμμένος ὁ ἐτοιμοθάνατος ἔλαβε τὴν εὐλογίαν τῆς ἐκκλησίας καὶ τὰς τελευταίας εὐχαριστίας τοῦ ἔθνους. Ὁ τάλας ! ἀνηράγη ἐκ τῆς κλινῆς του ὑπὸ σπαθοφόρων, ὅπως μεταδώσῃ θάρρος καὶ παρηγορίαν εἰς τὸν κατάδικον, ἐν ᾧ αὐτὸς εἶχε μεγαλύτεραν ἀνάγκην αὐτῶν.

Πλὴν ὁ ἱερεὺς ταχέως ἀπεπέμφθη καὶ ἔμεινε μόνος ἐν τῷ μέσῳ τῶν δημῶν. Δὲν ὑπάρχει πλέον ὀφθαλμὸς νὰ ὑγραθῇ εἰς τὴν συμφορὰν οὔτε καρδιά νὰ πάλλῃ στὸ πάθημά του· δὲν ἔχει οὐδὲ ἐν πρόσωπον, εἰς τὸ ὁποῖον νὰ ἐκμυστηρευθῇ τὸν μύχιον πόνον του, νὰ εἴπῃ τὴν τελευταίαν θέλησίν του.

Οἱ περὶ αὐτὸν μένουσι ἀπαθεῖς καὶ ψυχρότεροι τοῦ σιδήρου ἢ ἐκστομίζουσι ὕβρεις καὶ ἐμπαιγμοὺς πλέον διαπεραστικούς τῶν λογῶν τῶν.

Ἄλλ' ἡ ἡρεμία τῆς ψυχῆς του πλέον δὲν ἀντέσχε καὶ τὴν τελευταίαν στιγμήν, καθ' ἣν ὁ ἴδιος διεπέρα τὴν κεφαλὴν διὰ τοῦ ἀπαισίου βρόχου, ἡ ἀγανάκτησις ὑπερεξεχειλίσεν εἰς ὕβριν κατ' αὐτῶν, εἰς κατάραν τῆς φυλῆς τῶν.

Ἐροδίδιζεν ἦδη ἡ αὐγὴ, ὅτε ἐγλυκοχάραζε διὰ τὴν ψυχὴν του ἡ αὐγὴ ἄλλου κόσμου, ἐν ᾧ ἐψιθύριζεν ἡ λευκὴ τὸ ὕστατον ναυούριμά της καὶ ἐδόμβουν εἰς τὰ ὦτά του οἱ τελευταῖοι ἐμπαιγμοὶ τῶν δημῶν καὶ αἱ ὕλακαὶ τῶν κυνῶν τοῦ στρατῶνος.

Ἄλλὰ καὶ μετὰ θάνατον δὲν τὸν ἀφήκαν ἥσυχον. Μετὰ πολὺω-

ρον αἰθρησὴν κατεδίωξαν τὸ πτώμα καὶ ἀντικατὰ τὸ πτώμα ἔβη καὶ λαμπάδα. Ἐνδία τῶν λογῶν τῶν, μεταφέρων αὐτὸ εἰς τὸ νεκροταφεῖον σκοποῦντες ἀπὸ δημίους νὰ μεταβληθῶν εἰς νεκροθάπτας ! ! Ἐνταῦθα ἄμως εἰσέβησαν ἀπέναντι ὀλοκλήρου στρατιᾶς γυναικῶν, ἥτις ἐγένετο κυρία αὐτοῦ καὶ μετὰ δακρῶν καὶ ἀνθέων ἐνεταφίασε τὸν χιονῶδη νεκρὸν τοῦ λογάδος τῆς πόλεως.

Καὶ οὕτως ἐκλείσει τὴν σειράν ἐκείνην τῶν ἡρώων καὶ μαρτύρων, τοῦ ἡμίθεου Κώστα, τοῦ Ὀλυμπίου Λαμπάντη, τοῦ Κυμηλάκη. Καὶ αὐτοὶ μετὰ βίον ὀλοκλήρον κινδύνων καὶ μαχῶν ἀπέθανον τὸν διὰ τοῦ σχοινοῦ τοῦ μεγάλου πατριάρχου θάνατον τοῦ ληστοῦ, βυθίζοντες εἰς τὸ πένθος ὀλοκλήρον πόλιν καὶ παραχόντες εὐχάριστον θέαμα εἰς τοὺς ἔθνικούς ἐχθρούς. Καταλείπων μτέρα καὶ ἀδελφὴν νύττυχεσε τοῦλάχιστον ὀΠέτρος νὰ συμπεριληφθῇ αὐτὸς ὁ λεπτοφυὴς κρῖνος μετὰ τῶν δρυῶν ἐκείνων κλάδων, τὸ ἄκακο ἀρνί, με τοὺς γερολύκους τῶν ὁρέων, νύττυχεσε νὰ εἶνε αὐτὸς τὸ ὕστατον θῦμα γλυκοχαραζούσης αὐγῆς εἰς τὸν δαίμονα τοῦ σκότους, τὸ τελευταῖον θῦμα τῆς ἀγάπης καὶ εἰρήνης εἰς τὸν Ἄρην τοῦ σπαραγμοῦ καὶ τῆς ἀδελφοκτονίας.

Ἐν Μοναστηρίῳ κατὰ Σεπτέμβριον 1908.

Γ. ΜΟΔΗΣ

Ὁ Φίλιππος, ἐπειδὴ συνελήφθησαν πολλοὶ αἰχμάλωτοι, ἐπέλπει αὐτοὺς μετὰ τὸν χιτῶνα ἀνασηκωμένον ἀπρεπῶς καθήμενος. Εἰς λοιπὸν ἐκ τῶν πωλοῦ μένων ἀνεβόησε : Νὰ με λυπηθῆς, Φίλιππε, διότι εἶμαι πατρικός σου φίλος. Ἐπειδὴ δὲ ἠρώτησεν ὁ Φίλιππος, πόθεν, ὦ ἄνθρωπε, ἔγεινες καὶ πῶς ; Θά σοι τὸ εἶπω, ἀπεκρίθη πλησιάζας. Ἀφ' οὗ λοιπὸν ἤχθη πλησίον, καταβίβασον, εἶπεν, ὀλίγον κατωτέρω τὴν χλαμύδα, διότι ἀσημονεῖς οὕτω καθήμενος. Καὶ ὁ Φίλιππος, Ἄφετε αὐτόν, εἶπεν, διότι ἀληθῶς ἦτο εὖνους καὶ φίλος χωρὶς νὰ τὸ ἤξεύρω.

(Πλουτάρχου).

Ὁ Φίλιππος ἔλεγεν, ὅτι προτιμότερον εἶναι στρατόπεδον ἐλάφων μετέοντα στρατηγὸν ἢ στρατόπεδον λέοντων μετέοντα στρατηγὸν ἔλαφον.

(Πλουτάρχου)

ΜΗΤΡΟΥΣΗΣ

(Ίστορικά σημειώσεις).

Ὁ Δημήτριος Γκογκολάκης ἢ Μητρούσης (1) κατήγετο ἐκ τοῦ πλησίον τῶν Σερῶν βουλγαροφώνου χωρίου Χομόνδος. Ἀνὴρ σπαινωπάτης ψυχικῆς καὶ σωματικῆς δυνάμεως ἐξήσκει μεγίστην ἐπιρροὴν εἰς τὴν περιφέρειαν ἐκείνην. Τὸ μόνον του ὄνειρον ἦτο ἡ πατρις, καὶ ἂν καὶ ὡς Μακεδὼν ἐμίσει τοὺς Βουλγάρους, ὁμῶς αἱ ἐνέργειαι τοῦ ἐστρέφοντο κυρίως πρὸς ἀποτίναξιν τοῦ ἐπαχθοῦς τῆς σκλαβίης ζυγοῦ. Ἐπόθει τὴν ἀναγέννησιν μιᾶς μεγάλης Μακεδονικῆς καὶ Ἑλληνικῆς πατρίδος. Ἡ ἰδέα αὕτη τόσον εἶχε ριζωθῆ ἐν τῇ ψυχῇ του κατὰ τὰ τελευταῖα ἰδίως ἔτη τῆς δράσεώς του, ὥστε καθίστα αὐτὸν ἀδιάφορον πρὸς πᾶν ἄλλο πᾶρὶς αὐτοῦ συμβαίνον. Ἐπανειλημμένως τὸ Βουλγαρικὸν κομιτάτον ἐπεχείρησε νὰ καταστρέψῃ αὐτὸν ἄλλ' ἀπέτυχεν. Ἡμέραν τινα Βουλγαρικὴ συμμορία πληροφορηθεῖσα τὴν ἀπουσίαν του εἰσέρχεται εἰς τὸ χωρίον του καὶ πολιορκεῖ τὴν οἰκίαν του... Τὴν ἐσπέραν ἐπανελθὼν οὗτος ἐκ τοῦ ἀγροῦ εὐρίσκει ἀπασαν τὴν οἰκογένειάν του κατακρεουργημένην. Ἡ συμφορὰ ἦτο μεγίστη. Ἐκφρων ὁ Μητρούσης ἐγκαταλείπει αὐτοστιγμῇ τὸν οἶκόν του καὶ ἐν μέσῳ σφοδρότατης καταγίδος τρέπεται εἰς τὰ ὄρη. Οὐδὲν πλέον τὸν συνέδεε μετὰ τοῦ κόσμου τούτου. Ἀφιέρωσεν ἑαυτὸν εἰς τὴν πατρίδα. Ψελλίζων μόλις Ἑλληνικὰς τινὰς λέξεις σπεύδει εἰς συνάντησιν τοῦ ὄπλαρχηγοῦ Γραγγῆ καὶ παρακαλεῖ αὐτὸν νὰ τὸν κατατάξῃ εἰς τὸ σῶμά του. Ὁ Γραγγῆς δέχεται, καὶ ἰδοὺ ὁ Μητρούσης μετὰ τινα καιρὸν παίζει κύριον πρόσωπον εἰς τὴν γνωστὴν ὑπόθεσιν τοῦ Καρατζάκιοι, ἐνθα πλεῖστοι τῶν δολοφόνων τῆς συζύγου καὶ τῶν τέκνων του ἐκρύπτοντο. Μετὰ ταῦτα συγκροτήσας σῶμα ἐκ τεσσάρων ἀνδρῶν, ὧν δύο συγχωρεῖται του, Γιοβάνης, φίλτατος παιδικὸς του

1) Ἰδὲ Μακεδ. Ἡμερολόγιον τοῦ ἔτους 1908 ἐν σελ. 335 καὶ ἐξῆς.

αἰλος, Θεόδωρος, καὶ δύο ἕτεροι Νίκος Πακχυσταύδης καὶ Μιχαήλ τίθεται ἐπὶ τὰ ἔγχα τοῦ περιήγατο ἐπὶ κκουρηκὴ Βουλγαρικῆ διηκριμοικατῆ Ἀραμπάτζιζ τοῦ πληρωφίας περὶ τὴν δουλοπαισίαν ἐκείνου εἰσέρχεται μετὰ τοῦ σφακτοῦ τοῦ τὴν ἰσπικαν τῆς Παρασκευῆς, 18ης Ἰουλίου 1907, εἰς Σερραὶς καὶ καταλαβὴ εἰς τὸν οἶκον τοῦ ἐκ Στεφανινῶν παπᾶ Θανάση Ἰονμερίου τοῦ καὶ τῆς Ἐλεγγελλιστρίας ἐν τῇ συνοικίᾳ Κάτω Καμινίαν. Δυστυχῶς προδίδεται ὑπὸ τοῦ βουλγαρίζοντος Ντίγκου, τοῦ μετὰ ταῦτα διὰ χεῖρας τοῦ παλληκαριοῦ Νάσου πρὸ τοῦ καὶ τοῦ Ἀγίου Γεωργίου ἐν Σερραῖς ἀπατίσαντος δίκην τοῦ κκουρηγῆματός του, καὶ περικυκλῶνται ὑπὸ ἀπειροπληθῶς Τουρκικοῦ στρατοῦ καὶ ὄχλου Τούρκων καὶ Ἀθιγγάνων ὀπλισμένων διὰ μαχαϊρῶν καὶ πιστολιῶν, συρρευσάντων αὐτοὺς ἐξ ὅλων τῶν μερῶν τῆς πολειως, ὅπως δόσωσι χεῖρα βυθηίας εἰς τὴν καταστροφὴν τοῦ οἴκου Γιοβάνη. Καλεῖται ἐπανειλημμένως εἰς παραδόσιν τῶν ὄπλων του. Ἡ φωνὴ του ἀντηγεῖ καθρωτάτη καὶ ἀτάραχος. Σκυλιὰ! ἀμέσως, κατακρεοχα. . . Ἐλάτε! Καὶ πετῶν ἀπὸ τοῦ στοματός του τὸ ἀνημμένον του σιγᾶρον ἔλπεται ἐν τῷ μέσῳ τῶν ἐχθρῶν. . . Μετ' ὀλίγον ἐπιστρέφει αἰμοσταζὼν ἄλλὰ γαλήνιος ἐντὸς τοῦ περιβόλου τῆς ἐκκλησίας πλησίον τῶν τεσσάρων αὐτοῦ συντρόφων. Ἀνάπτει δεύτερον σιγᾶρον καθ' ἣν στιγμὴν ὁ ἐχθρὸς ἐξώθεν ὠρύεται. Ἡ θύρα τοῦ περιβόλου ἐξεπίτηδες μένει ἀνοικτὴ, οὐδεὶς ὁμῶς τολμᾷ νὰ πλησιάσῃ ἐκ τῶν ἐχθρῶν. Ἐξίφνης, ἄγνωστον πῶς, πυρπολεῖται ἡ οἰκία τοῦ παπᾶ Θανάση. Τότε ἐν μέσῳ τῶν φλογῶν τῆς πυρκαϊῆς καὶ τῶν πανταχόθεν κατακρεόντων ἐρειπίων πίπτει ὁ Θεόδωρος βληθεὶς τὸ μέτωπον ὑπὸ ἐχθρικῆς σφαίρας. Ἀλλὰ τότε ἐκτυλίσσεται μεγάλη συγκινητικωτάτη σκηνή. Οἱ λοιποὶ τεσσαρὰς πρὸς στιγμὴν λησμονούντες τὸ κρίσιμον τῆς θέσεως των γονατίζουσι πρὸ τοῦ πτώματος τοῦ φίλου των καὶ ἀσπαζόμενοι τὰ ἄνευ πνοῆς χεῖλη του, βίπτουσιν αὐτὸν εἰς τὸ πῦρ, ἵνα μὴ τὸ πτώμα του περιπέσῃ εἰς χεῖρας ἀνιέρους. Τὴν αὐτὴν τύχην ἔσχε μετ' ὀλίγον καὶ ὁ Μιχαήλ.

Ἦδη οἱ Τούρκοι περικυκλῶνουν αὐτοὺς πανταχόθεν. Συνάπτεται ἀληθῆς γιγαντομαχία, καθ' ἣν τρεῖς καὶ μόνον ἀγωνίζονται ἐναντίον μυριάδων. Ἀληθῆς ἱεροτελεστία τῆς παλληκαρικῆς ἐπὶ τοῦ βωμοῦ τῆς πατρίδος! Βαρῆως πληγωμένοι ὁ Γιοβάνης καὶ ὁ Νίκος συλλαμβάνονται ὑπὸ τῶν Τούρκων. Ἀμφοτέρωι ἔλαβον τὸν

1) Ἰδὲ Μακεδ. Ἡμερολόγιον τοῦ 1908 ἐν σελ. 362.

δι' αγγόνης μαρτυρικῆν στέφανον ἐν Σέρρασι τῆ 3ῃ Δ'βρίου 1907 ἡμερᾷ Δευτέρᾳ. Ὁ δὲ Μαρτυρικὸς : . . . Τὸ πρῶμα αὐτοῦ διά-
τητον ὑπὲρ τῶν ἐχθρικών σφακιδῶν παραλήφθην ὑπὲρ τῶν Τυβρικών
ἐταρατῶν ἐπιμένοντι προικῶν, ὀλίγον ἄποτερον τοῦ τόπου τῆς συμ-
πλοκῆς παρουσίᾳ ἐνὸς καὶ μόνου γέροντος ἱερέως.

Καίματα ἔδωκε τὸν αἰώνιον ὕπνον σὲ μιᾷ ἐρημικῇ γωνίᾳ τῆς γλυ-
κιστικῆς του πατρίδος.

Ὅσους σταυρούς, οὐδὲν ἔσθως ἐπὶ τοῦ τάφου σου.

Ἐπὶ τῆς γῆς καὶ ἀγρία φυτὰ ἐκάλυψαν τὸ μέρος, εἰς τὸ ὅποιον
κοιτεται ὁ ἀθάνατος ἄρας.

Ἦρξεν εἰς τὴν πνοὴν τοῦ ἑσπερινοῦ Ξεφύρου, καὶ ἡ καρδίᾳ εἰς
τὸν θῆσαν αὐτῶν.

Ἐν Μονάχῳ, 24 Δεκεμβρίου 1908.

ΑἰΜΙΛΙΟΣ ΗΛΕΥΘΕΡΙΑΔΗΣ

ΜΗΤΡΟΥΣΗΣ

“ΜΗΤΡΟΥΣΗΣ,”

✱

Γλυκὰ σιγοσβάνει τῆς μέρας τ' ἀστέρι,
Λοσιῶτο φασάει σιγὰ τὸ ἀγέρι.
Προβάλλει θαμπὸ τὸ ἀπῶσ φεγγάρι.
Θρηγεῖ στὸ λειβάδι τῆς νύχτας πουλί.
Βαθεῖα στὸ χοστάρι ὁ γούλιος λαλεῖ,
Στενάζει γλυκερὰ εὐωδιὰ τὸ θυμάρι.

⊖

Βουβὸ καταβαίνει βαρεῖα τὸ σκοτάδι,
Μαζουὰ ἕνας πύργος, ἀρχαῖο δημάδι,
Σκοτιδ' ἀνταμώνει μαζῆ κ' ἐρημία...
Στὴ μαύρη ψηλά τ' οὐρανοῦ ἀγκαλιά
Τὰ σύννεφα, σκόρπια τοῦ Ἄδου πουλιά,
Πετοῦνε ἀργὰ σὲν φαντάσματα κούα.

⊖

Καὶ παίζουν τ' ἀστέρια.. Μιὰ φέγγουν, μιὰ σβίνουν.
Μαζουὰ κάτι φῶτα τῆ λάμπη τοῖς χύνουν·
Βροντᾶ... Λὲς θεορὶδ λαβωμένο μουγγοῦζει
Τοῦ χάρου τὸ βῆμα ποῦ νοιώθει κοντά.
Μιλεῖ τὸ κουδοῦνι τ' ἀργιού τοῦ βοσκᾶ·
Ἄστράφτει !... Γοργὸ τὸ πουλί φτερουγίζει.

⊖

Κ' ἐκεῖ στὸ βουνὸ τὸ καυίγλωρο πέρα
Στενάζει μιὰ βούσι, θρηγεῖ μιὰ φλογέρα·
Καυμένος βοσκός ! ... Σκόρπια γύρω ἀφίνει
Τ' ἀρνάκια νὰ βόσκουν καὶ χάμω θωρεῖ.
Στὸν τάφον ἐκείνης ἢ σκέψις του σβεῖ·
Ἄχ ! μόνος του ἦταν γραμμένο νὰ μείνη.

⊖

Ψυχή δὲν τηρᾷ ζωντανή στὸ χωράφι.
 Νομίζεις πὼς εἶνε τ' αὐλάγια του τάφοι !
 Μονάχα στὴν ἄκρη τοῦ δρόμου, κοπάδι
 Ἀνθρώπινες πέντε ἢ ἕξι σιιές,
 Μὲ βῆμα γοργό προχωροῦνε βουβές
 Καὶ σβένουν στῆς νύχτας τὸ μαῦρο σκοτάδι.

Ποιοὶ νᾶνε ;... Ἄπλοῖ χωρικοί. Κουρασμένοι
 Γυροῦν ἀπ' τὴν τόση δουλειά τους σκυμμένοι.
 Δὲν λένε τραγουδιὰ σὰν πρῶτα μὲ χάρι.
 Θαρρεῖς ἀπὸ λειψανο κάποιο γυροῦν
 Κι' ἀνήσυχτοι κάποτε πίσω τηροῦν
 Μὴ λάγη ὁ νεκρὸς κατὰ πόδι τοῦς πάρη!...

Τραβοῦν στὸ χωρὶό τους ποῦ φαίνεται πέρα.
 Θυμοῦνται γονηοῦς, ἀδελφή, θυγατέρα,
 Γυναῖκες ποῦ μένουν στὸ σπίτι τους μόνες.
 Γνωρίζουν ἢ λάμια πὼς μένει λυτή,
 Πὼς κάπου θὲ νᾶνε κρυμμένη ἐκεῖ,
 Πὼς σχίζει ὁ,τ' εὔρη...Φτωχοὶ Μακεδόνες!

Καὶ τρέχουν, πλαλοῦνε. Ἀγέρας, ἀντάρα !
 Ἄχ ! τρέμ' ἢ καρδοῦλα τοῦ κάθε, κατάρρα !
 Μὴν εὔρη τὸ σπίτι του στάχτη, δημάδι...
 Καὶ μέσα στὲς σκόρπιες τὲς πέτρες σκυφτὸς
 Τοῦ κίκου θὰ κλαίῃ πικρὰ μοναχός,
 Ἐνῶ θὲ νὰ σκιάζῃ κοράκια κοπάδι.

Καὶ ξάφνω ἀπ' τοῦ δρόμου τὴν ἄκρη τὴν ἄλλη
 Μὲ βῆμα ἑλαφρὸ κάποιος ἄλλος προβάλλει.
 Τριγύρω του κάτι τρανὸ φτερουγίζει.
 Θαρῶεις πὼς στὸ διάβα του ὄλα μαζίῃ
 Αἰσθάνονται, βλέπουν, λαβαίνουν ζωή.
 Περνάει, κι' ἀγνὸ μεγαλεῖο σ' ἐγγίζει..

Τὴ σκλάβια πατρίδα του ἔχει θρησκεία,
 Τὰ δυὸ τὰ παιδιὰ του ἐλπίδα, λατρεία,
 Τὸ Βούλγαρο μῖσος, μεγάλο ἀμάχη,
 Καὶ κάποιον ἀκόμα μαζί με αὐτόν
 Συγχίξεσθε !... Παῖο κ' ἐγὼ τὸ λοιπόν
 Θὰ νοιώσητε ποῖόν ; σὲ λιγάκι μονάχοι...

Οἱ Βούλγαροι τρέμουν καὶ «φεῦγα νὰ φύγω».
 Ἄν μόνο τὸν πάρη τὸ μάτι τους λίγο,
 Ἄν μόνο τ' αὐτί τους σχεδὸν τὸν ἀκούση.
 Κοπάδι σπουργίτια μπροστά σ' αὐτό.
 Μὴ τύχη τοῦ κάμουν κανένα κακό ;
 Κακὸ νὰ τοῦ κάμουν ; Αὐτοῦ; τοῦ Μητρούση !...

Καὶ ὅμως μπορεῖ τὸ κακὸ νὰ πετάξῃ
 Ἐκεῖ ποῦ κ' αὐτὸ τὸ πουλὶ δὲν θὰ φτάξῃ.
 Μπορεῖ τόσο μέσα στὴ γῆς νὰ τρυπώσῃ
 Ποῦ σκέψι Σατὰν νὰ μὴν ἔχη χωθῆ.
 Μπορεῖ καὶ σ' ἀγγέλου φτερά νὰ κρυφθῆ!...
 Μητρούση, φυλάξου τὸν Βούλγαρο !...Γνωσί.

Ὡς τόσο τὴ στράτα του ἐκείνος πηγαίνει.
 Βιάζεται. Κάποιος αὐτὸν θὰ προσμένῃ.
 Κι' ἀνήσυχος ὀίχνει ψηλὰ μιὰ ματιά του.
 Θὰ βρέξῃ, καὶ πάει στὸ σπίτι ἀργά.
 Ὡς τότες ἐδούλευε—χέρια γερά—
 Ἀκουράστα σκάφτοντας στὰ κτήματά του.

Σὲ κάποιο χωράφι τὴ μέρα ἐκείνη,
 Στ' ὄραῖο βουνὸ ἐκεῖ κάτω ποῦ σβύνει,
 Χτυπώντας τὴν τσάπα στὸ χῶμα, χαρὰ του !
 Κυτιάζει πὼς κάτι ἀγγίζει σκληρό.
 Στὴν ἄκρη τὸ χῶμα τραβᾷ στὸ λεπτό
 Καὶ βρίσκει μιὰ κάτασπρη πλάκ' ἀπὸ κάτω.

Τὴν πιάνει γερὰ μὲ τὰ δρό, τὴν ταράζει.
 Μὲ δύναμι πέρα ἐκεῖ τὴν πετάζει,
 Κ' ἐμπρός του ἕνας λάκκος φαρδύς ξεπροβάλλει.
 Στὸ βάθος του λάμπανε, τί τυχερό!
 Παμπάλαια ὄπλα, χουσιάφι ἄγνό.
 Ἄκίνητος στάθηκε, τοῦσεται ζάλη...

Ἄ! τ' ἦτανε πάλι καὶ τοῦτο! Νὰ σπάρη
 Κι' ἀνέλπιστα τάφο παλῆθ' νὰ ξεθάρη;
 Αὐτὸ πῆτε τ' εἶνε; αὐτὸ τί σημαίνει;
 Γιατί ὄχι ἄλλος, κι' αὐτὸς νὰ τὸ βρῆ; ...
 Τί, τάχα δὲν εἶνε φωνὴ μυστικῆ,
 Εὐχὴ ποῦ ἡ πατρίδα τοῦ στέλν' ἢ καυμένη;

Καὶ ὁ νοῦς του σὲ χρόνια παλῆθ' φτερουγίζει.
 Τί ἤμασταν πρῶτα! καὶ τώρα... Λυγίζει
 Στὴ σκέφι αὐτὴ τὸ ἀτρόμητο γόνα'
 Κι' αὐτὸς ποῦ ὡς τότε δὲ δάκρυσε μιά,
 Θρηνεῖ σὰν παιδί μεγαλεῖα παλῆθ'
 Στὸν τάφον ἑνὸς στρατηγοῦ Μακεδόνα...

Ἄχ! πῶς νὰ μὴ κλάψη, τὴ δόξα ἐκεῖνος! ...
 Αὐτὸς καταφρόν', ἀλυσίδα σὰν κτῆνος.
 Ἐκεῖνος παλάτι θεόρατο χτίζει,
 Αὐτὸς στὰ θημάδια του μέσα γυρνᾷ.
 Τὸν κόσμον ἐκεῖνος κερδίζει, νικᾷ,
 Κι' αὐτὸς μιά μικροῦλα γωνιά δὲν ὀρίζει...

Ὁχ! ἄδικη μοῖρα! Τὸν ἕνα καθίζεις
 Ψηλά στὰ οὐράνια, τὸν ἄλλο κρημνίζεις
 Βαθεῖα σὲ μιά μαύρη σὰν Ἄδης χαράδα.
 Καὶ ὅμως τὸ ξέρουνε κι' οὐρανὸς
 Οἱ δρό τους πῶς εἶνε πατέρας καὶ γιγὸς.
 Ἐτσο' εἶνε τοῦ κόσμου αὐτοῦ ἡ ἀράδα.

Κοντὰ στὸν τρανὸ Γρηγορὸ Βαφελόνα
 Στεφάνι θανάτου σὲ Νίκης κορόνα.
 Καὶ Ῥώμη ἐκεῖ ποῦ ἡ Πέλλα ἐχάθη.
 Ὁμιμένα! Γιὰ ἕνα θεὸ Περικλῆ
 Μονίχα Αἰμίλιος Παῦλος ἀρκεῖ.
 Γιὰ ἕναν Ἀλέξαντρο Μετέλλου σπαῖθη ...

Τὴ μιά φῶς, Ἀθήνα, τὴν ἄλλη θημάδι.
 Λαὸς τὴ μιά μέγας, τὴν ἄλλη κοπάδι
 Τὴ μιά Παρθενῶνας, τὴν ἄλλη ἕνα τρίμμα.
 Βυζάντιο τὴ μιά, τὴν ἄλλη σαιά.
 Τὴ μιά μεγαλεῖο, τὴ μιά λευτεριά.
 Τὴν ἄλλη σκοτίδα, σπλαβιά, χάρος, μνήμα ...

Ὡς τόσο, στὸν τάφο ἀπάνω γυρμένος
 Τὰ κόκκαλα βλέπει στὸ βάθος κλαμμένος.
 Κυττάζει σ' ἐκεῖνα τὴ μαύρη του μοῖρα.
 Τί λέγω! κι' αὐτὴ τὴ δικὴ μας μαζή...
 Δὲν ἦταν νὰ ἐπαιρναν λίγο ζωή
 Σ' αὐτὰ τὰ δλόπικρα χρόνια τὰ στεῖρα;

Κ' ἐκεῖ ποῦ αὐτὰ κι' ἄλλα τέτοια δοκίεται,
 Μὲ δύναμι νὰ σου ἀπ' τὸ μνήμα πετιέται
 Σὰ φλόγα θεόρατη, κάποιος, κρατῶντας
 Σπαθί, ποῦ θαμπώνει, στὸ χέρι βαρὺ.
 Ὁλόχρυσά ὄπλα π' ἀστράφτουν φορεῖ,
 Κυττάξεις χιλιάδες ἐκεῖνον κυττώντας! ...

Ἐστάθηκε λίγο, σηκώνει τὸ χέρι.
 Ἄμέσως ἀπ' ὄλα τριγύρω τὰ μέρη,
 Ἐπὶ πάνω, ἀπὸ κάτω, ἀπὸ πέρ', ἀπ' τὰ πλάγια
 Προβάλλουν χιλιάδες καβάλλα, πεζῆ.
 Ἀπίστευτο! Τόσοι, δὲν κάνουν βοή.
 Θαρρεῖς πῶς τοὺς ἔχουνε ὄλους τοὺς μάγια ...

Σὰ σύννεφα γύρω πλακίωνουν σ' ἐκεῖνον
Βαρεῖά τοῦρανοῦ τὴν ἀγάλη π' ἀφίνουν
Κ' ἐκεῖ στοῦ βουνοῦ τὴν κορφὴν φερουρίζουν.
Σὰν κύματα κάτασπρα τ' ἄτρα κυλοῦν,
Τὰ μάτι' ἀστραπὲς καὶ φοβέρα σκορποῦν,
Μαλλιά στὸν ἀγέρα μακρὰ κωματίζουν.

Καὶ λάμπουνε λόγγες ἀπ' ὅλα τὰ μέρια,
Σπαθῆα ποῦ ψηλά τὰ κρατοῦν μύρια χέρια.
Φωνὴ ἀντηγᾶ σὰ βροντὴ σὲ λιγάκι!
« Ἀλέξαντρε, χαῖρε. τρανὲ Βασικεῦ! »
Ἡ σάλπιγξ βαρεῖ — Ἐλεεῦ. ἐλεεῦ! —
Κ' ἔμπρὸς ὅλοι ἐκεῖνοι χυμοῦνε σὰ δράκοι . . .

Στὸ γῶμα τὸ μαῦρ' ὁ Μητρούσης γυρομένος
Κυττάζει ψηλά σιωπηλός, θαμπωμένος.
Ποῦ πᾶνε; ῥωτᾷ μοναχός· τί θὰ γείνη;
Καὶ μία φωνὴ τ' ἀπαντᾷ μυστικῆ:
« Τὸν τύραννο τρέχουν νὰ διώξουν γοργοί,
» Τ' Ἀλέξαντρου σκλάβα ἢ γῆ δὲ θὰ μείνη . . . »

Ἐλεύθερη πάλι αὐτὴ ὅπως πρῶτα!
Σοφίας στὸν κόσμο ποῦ ἐσκορπίσε φῶτα,
Ποῦ γύρω χαρίζει τὴ θεία μας γλώσσα.
Ποῦ δείχνει τὸν Ἕλληνα μόνη αὐτὴ
Μ' ἀνθρώπινη ὄχι μὲ Πλάστου μορφῆ,
Γλυκὰ ποῦ σκεπάζει μονάχη σὰν κλώσσα

Αὐτῆς τῆς φυλῆς μας τ' ἀγνὸ μεγαλεῖο . . .
Ἐλεύθερη πάλι; Ἄχ! ὄνειρο θεῖο!
Θ' ἀνθίσῃ ξανὰ τ' Ἀλεξάντρου ὁ θρόνος;
Ἐλεύθερη! δλάκαιρος τρέμει, μὲ μὴ
Πετιέται ὀρθός, τὸ μαχαῖρι τραβᾷ,
Χυμάει μὲ λύσσα καὶ βρίσκεται . . . μόνος! . . .

Ψηλά ὁ ἀγέρασ δαὸ σύννεφα σέρνει.
Μακρὰ κατὶ ὄχθες παιγνιδίζοντας γένοι.
Κοπάδι ἀρνάκια τραβοῦνε στὴ στάνη.
Ἀζώμα τὸ γόνα του τρέμει, κ' ἐκεῖ
Στὰ στήθια του παῖει ἢ καρδιά του σφηνί.
Πῶς! ὄνειρο ἦταν μονάχα καὶ πλάνη; . . .

Καὶ τώρα τὸ δρόμο του ἴσα τραβάει.
Κι' ὁ νοῦς του δῶ πέρα κ' ἐκεῖ ἀπειταίει.
Ἡ κάμπια ποῦ τρώει τὸ φύλλο εἶνε φύλλο;
Ἦ Βούλγαρος, εἶναι ποτὲ δυνατόν,
Μπορεῖ τάχα νᾶνε κι' αὐτὸς Μακεδών;
Τὸ ζῶδι ποῦ τρώει τὸ μήλο εἶνε μήλο;

Αὐτὰ συλλογιῶντας στὴ θύρα του φτάνει—
Καὶ στέκει. Ν' ἀνοίξῃ τὸ χέρι του βάνει,
Κ' ἡ θύρα στὰ φύλλα της μόνη γυρίζει.
Τὴ ξέχασαν, λέγει, γιὰ δὲς, ἀνοιχτή!
Τὴν ἴδια στιγμή ἀστραπὴ δυνατὴ
Καὶ φύσημ' ἀγέρα τρελλοῦ τὸν ξαφνίζει.

Στὸ σπῆτι του μέσα τὸ πόδι του βάνει,
Ἐνῶ τὸ σταυρό του ἀγρήγορα κάνει.
Σκοτάδι! Γρατὶ τὸ λυχνάρι δὲν καίει;
Θὰ σβύστηκε μόνο του . . . Σὰν τί νὰ πῆ.
Γυναῖκα, φωνάζει κανένας, σιωπῆ . . .
Ποιὸς ξέρει ποῦ εἶνέ τη, μπαίνοντας λέγει.

Μὰ ξάφνου τὰ πόδια του νοιώθει πῶς βρέχει.
Τί πάλι; . . . Ἡ στάμνα νὰ ξέρης θὰ τρέχῃ
Καὶ τέτοιο τρανὸ θὰ κατάφερε ῥέμμα . . .
Τὸ χέρι του σκύφτοντας βάνει, κυττᾷ
Ἀστράφτει, βροντᾷ στὸ λεπτὸ δυνατὰ.
Κατᾶρα! . . . Στὰ δαὸ του τὰ δάχτυλα αἶμα! . . .

Τί τρέχει : ποιός δράκος τὰ δόντια του τρίζει ;
 Ποιό μαῦρο ἀγγίμι, ποιό τέρας μουγγρίζει ;
 Τριγύρω του ποιός περπατεῖ, ποιός πετάει
 Χωρίς ν' ἀγροικιέται ποδάρι, φτερό ;
 Τί τρέχει : τί κρώζουν κοράκια σωρό ;
 Ποιό χέρι κρυφά κρυεροῦ τὸν κρατάει ; . .

Ἀνάφτει τὸ λύγγο του λέγοντας κἄτι.
 Θεέ μου ! καὶ φῶς ἄς μὴν εἶχε καὶ μάτι !
 Σιμὰ στὰ παιδιὰ του τὰ διὰ ξαπλωμένη
 Τῆ μαύρη του ἀγάπη μπροστά του θωρεῖ.
 Κι' αὐτὰ πεθαμμένα, κ' ἐκείνη νεκρή . . .
 Ἐν ἄχ ! ψιθυρίζει κι' ὁ λύγγος του σβένει.

Καὶ τότε ἀπ' τὸ σπίτι του ἔξω χυμάει
 Θαρρεῖ πῶς ὁ Ἄδης μπροστά του πηδάει,
 Θαρρεῖ πῶς στὰ πόδια του κάποιος μὲ βία
 Καὶ νύχτα καὶ δόντια τοῦ μπήγει σουβλί.
 Ποῦ πάει ; . . Δὲν ξέρεῖ ! Μονάχα πλαλεῖ . . .
 Ἡ κόλασι ἐμπρός του καὶ πίσω ἐρημία . . .

Πετῆ, καὶ πετοῦνε μαζῆ του μὲ λαύρα
 Σωροὶ νυχτερίδες, τὰ σύννεφα μαῦρα.
 Ἡ πρώτη σταξιά τῆς βροχῆς χάμω στάζει,
 Τὸ πρῶτό του δάκρυ κυλᾷ φλογερό.
 Ἡ μπόρα ξεσπᾷ, κακὸ φοβερό,
 Βροντάει καὶ βρέχει... θρηνεῖ καὶ στενάζει...

«Θηρία ! π'ἀλύπητα αἶμα καὶ πόνο
 »Καὶ φρίκη σκορπάτε τριγύρω σας μόνο—
 »Θηρία ! ποῦ κάθε καλὸ καὶ ὄρατο
 »Φαρμάκι καὶ λύπη γιὰ σᾶς καὶ καῦμός —
 »Θηρία ! ποῦ μόνη χαρὰ ὁ χαμός,
 »Κι' ἂν κλαίω, τῆ μοῖρα τῆ μαύρη σας κλαίω !

»Θηρία ! . . ποῦ ὁ χίμος, τὸ μῦθος, ἡ λαχίρα
 »Βαθεῖα σᾶς εἴθ' φαίνει, ποῦ ἡ καρὰ κρυφα
 »Σταδτιά σας γλυκερά μουσική φτερουρίζει,
 »Ἡ εὐχή μου τριγύρω σὲ σᾶς ἴθ' πετᾷ . . .
 »Τοῦ ἄλλου ἢ χαρὰ νὰ σᾶς ζῶνη σφιχτά,
 »Μπροστά σας τὸ γέλιο τοῦ ἄλλου ν' ἀνθίζει ! . .

»Νὰ βρῆτε τὸν Ἄδη βαθεῖα στὴν καρδιά σας,
 »Τὰ λούλουδα νάνε ὀχλές στὴ ματιὰ σας,
 »Τὴν ἀνοίξει μπρός σας θολοῦρα νὰ δῆτε . . .
 »Στὰ δόντια, στὰ νύχτα σας κάποιος, μπροστά
 »Ποτὲ νὰ μὴν πέση, καὶ μόνον σ' αὐτὰ
 »Τὰ μαῦρά σας σπλάγγνα βαρεῖα νὰ ῥιχτήτε . . .

»Θηρία ! Νὰ μὴ βλέπετε ἄλλο τριγύρω
 »Παρὰ ἐρημία καὶ τᾶπειρο στείρο !
 »Τὸ θάνατο χίλιες φορές νὰ ζητάτε,
 »Καὶ μόνη ἢ ξένη εὐτυχία, αὐτή,
 »Ἄργα νὰ τὸν δώση σὲ σᾶς γελαστή
 »Μ' αὐτὸ τὸ μαχαίρι ποῦ χάρο σκορπάτε !

»Ὦ ! Βούλγαρε ! Τρέμε τὴν κρυὰ τὴν μπόρα
 »Ποῦ κρύβ' ἢ καρδιά μου ἢ ἀχαρη τώρα !
 »Τρομάξ' ἂν σὲ σπρώξῃ μπροστά μου ἢ μοῖρα . . .
 »Προτίμα λαρύγγι, γοργὰ νὰ κρυφτῆς,
 »Τρανοῦ καρχαρίου παρὰ νὰ ῥιχτῆς
 »Στὸ δρόμο μου... Θροῖμμα στὸ χέρι σὲ πῆρα ! »

Βουνὰ καὶ λαγκάδια ὁ ἄμοιρος πέρνει.
 Ἡ κτίσι ὡς κάτω στὸν πόνο του γέρνει.
 Κι' ὁ Βούλγαρος μπρὸς στὸ σπαδί του λυγáει.
 «Μητρούση, λυπήσου ! . . Τί, χάρος γυροῦ ; »
 Δὲν ἔχει περὰ ἔλεος, χάρι . . . Περᾶ . . .
 Κορμὶ ματωμένο στὴ γῆ σπαρταράει . . .

Κι' ἀκούρατος πάντοτε ἴσα τραβᾷ.
 Στὸ δρόμο τον ἀγέρι οὐράνιο φυσάει.
 Ἡ λάμψη μπροστά του ἡ πρώτη ἡοδίσει
 Μιάς θείας ἀγούρας, ὀμιέ! μακρονῆς.
 Ψυχὴ μου! ἀπὸ μᾶς θὰ τὴ δὴ λές κανεῖς,
 Ἡ ῥόδα στὸν τόμο μας ἄχ! θὰ σκορπίζει! . . .

Ἐχθρὸς μία μέρα μυρομήγχι τὸν ζώνει.
 Νὰ φύγη: Ποτέ. Μένει αὐτοῦ, ξεσπαθώνει.
 Ζυγώστε τον τώρα, ἔμπρὸς σὰν τολμάτε. . .
 Στὰ βάρη του σμίγουν χαρὰ και θυμός.
 «Μητρούση! Τὰ ὄπλα νὰ ῥίξῃς καιρός».
 «Σκυλιά! Κατακέφαλ' ἀμέσως, ἔλατε. . .»

Μιά γύρω τὸ πλῆθος κυττάζει μ' ἀμάχη—
 Και μιά τὸ μαχαίρι στὸ μαῦρο σελάχι.
 Και τότε μ' ἀμέτρητη λύσσα χυμάει,
 Και τότε ὄ,τ' εὔρη σπαράζει, τρυπᾷ,
 Και τότε δαγκώνει, ξεσχίζει, χτυπᾷ,
 Και τότε τρομάρα και φρίκη σκορπάει.

Τὸ μαῦρο σπαθὶ του σὰ φρεῖδι σφυρίζει
 Κι' ἀκούραστα πέφτει βαρὺ κι' ἀφανίζει.
 Τί μπόρα! φοβέρα και φρίκη γιομάτη
 Ποῦ αἷμα και πόνο σκορπίζει φριχτή.
 Κομμένα κεφάλια π' ἀσπαίρουν πατεῖ,
 Π' ἀνοίγουν και κλείουνε στόμα και μάτι. . .

Χτυπάει, σπαράζει, κι' ἀμέτρητοι μένουν.
 Ἄχ! τόσοι προβάλλουν ὄσοι ἄλλοι πεθαίνουν.
 Τὸν σφίγγουν. Ξεφεύγει λαχτάρα σκορπώντας.
 Πὸ πίσω τὸν παίρνουν με μάτι φωτιά.
 Ξεφεύγει. Τὸν φτάνουν. . . Τί ἄδου θεριά!
 Σηκώνονται, πέφτουν, μαζῆ του πετώντας. . .

Και πίσω του κίποτε στοδέρει ἰσώματα . . .
 Τρομάρα! . . . και πάλι ἔμπρὸς, ἄχ! στὸ χῶμα
 Ἄφινοντας βήματα μ' αἷμα π' ἀχνίζει. . .
 Βαρειὰ καταπόδι του ὄλοι χυμοῦν.
 Λές σκόνη και φύλλα ξηρὰ πὼς πετοῦν
 Στὸν ἔρημο δρόμο, βοδύειας σὰ σφυρίζει. . .

Ἀπόστασε, πέφτει. Σηκώνεται, κάνει
 Δρό βήματα. Λές ἀπὸ χάρον δρεπάνι
 Ἄχτιδα ζωῆς πὼς ν' ἀρπάξῃ ζητάει. . .
 Μὰ ξάφνου μπροστά του κρημνὸς φοβερός. . .
 Μητρούση! ἓνα βῆμα. . . Μητρούση! ἔμπρὸς!
 Δρό τρεῖς ἀγκαλιάζει. Πηδᾷ, σβύνει. . . πάει. . .

Ἐν Μονάχῳ 20 Δεκεμβρίου 1908. Μεσονύκτιον.

ΑἰΜΙΛΙΟΣ ΗΛΕΥΘΕΡΙΑΔΗΣ

Ὁ Ἀλέξανδρος ἦτο μέγας ἐν τοῖς πράγμασι, νήφων και μὴ μεθυσθεὶς μηδὲ βακχευθεὶς ὑπὸ τῆς ἐξουσίας και τῆς δυνάμεως, ὡς ἄλλοι, οὔτινες μικρὸν μεταλαβόντες και γευσάμενοι αὐτῆς δὲν δύνανται νὰ εἶναι κύριοι ἐαυτῶν. Ὁ Κλείτος ἐν Ἀμοργῷ τρεῖς ἢ τέσσαρας Ἑλληνικὰς ἀνατρέψας τριήρεις, ἀνηγορεύθη Ποσειδῶν και τρίαιναν ἐκράτει. Ὁ δὲ Δημήτριος, εἰς δὴν ἡ τύχη μικρὸν ἀπόσπασμα τοῦ Ἀλεξάνδρου δυνάμεως προσέθηκεν, ἔχαιρε καλούμενος καταιβάτης, και αἱ πόλεις πρὸς αὐτὸν δὲν ἐπεμπον πρέσβεις ἀλλὰ θεωροῦς (ὡς πρὸς θεὸν) και τὰς ἀποκρισεις αὐτοῦ ὠνόμαζον χρησμούς. Ὁ Ἀναίμαχος κατασχὼν τὰ περὶ τὴν Θράκην, ὡσπερ ἐσχαιὰς τινὰς τῆς βασιλείας εἰς τοσαύτην ὑπεροφίαν κατήνησε και θρασύτητα, ὡστε νὰ εἴπη: Τώρα ἔρχονται πρὸς ἐμὲ οἱ Βυζάντιοι, ὅτι διὰ τῆς λόγῃς ἐγγίζω τὸν οὐρανόν. Παρῶν δὲ Ποσειάδης ὁ Βυζάντιος, Ἄς ὑπάγωμεν, εἶπε, μήπως τρυπήσῃ διὰ τῆς ἐπιδορατίδος τὸν οὐρανόν.

(Πλουτάρχου).

ΒΕΛΕΣΣΑ

Πόλις κειμένη νοτιανατολικῶς τῶν Σκοπίων διασχίζεται ὑπὸ τοῦ Ἀξιοῦ ποταμοῦ. Αἱ ἐκατέρωθεν τοῦ ποταμοῦ τούτου ἀνοιχταὶ συνδέονται διὰ γεφυρώσεως. Οἱ κάτοικοι αὐτῆς ἀνέρχονται εἰς 6000, ἐξ ὧν 2000 εἶναι Ὀθωμανοί, οἱ δὲ λοιποὶ Ἑλληνομακεδόνας καὶ Σχιματικοί.

ΥΜΝΟΣ ΤΟΥ ΠΑΥΛΟΥ ΜΕΛᾶ

(Ἀδόμενος ἐν Μακεδονίᾳ).

Σὰν τέτοια ὦρα ἔστὸ βουνὸ ὁ Παῦλος πληγωμένος
εἰς τὸ νερὸ ἑνὸς αὐλακιοῦ ἦταν ἐξαπλωμένος.
Γιὰ σῦρε, Δῆμο μου πιστέ, ἔστην ποθητὴ πηγὴ μου
καὶ φέρε μου κροῦ νερὸ νὰ πλύνω τὴν πληγὴ μου.
Δὲν κλαίω τὴ λαβοματιά, δὲν κλαίω καὶ τὸ βόλι,
μόν' κλαίω ποῦ θ' ἀφήσω πλειὰ τὴ συντροφιά μου ὄλη.
Σταλαγματιά τὸ αἷμά μου, γιὰ σὲ Πατρίς τὸ χύνω
γιὰ νᾶχης δόξα καὶ τιμὴ, νὰ λάμπης ἔσαν τὸν κρίνο.

(Ἐκ τῆς ἀνεκδότου συγγραφῆς τοῦ κ. Ἀστερίου «εἰς τὴν Μακεδονίαν»).

Η ΜΑΧΗ ΤΗΣ ΟΣΝΙΤΣΑΝΗΣ

(Μάιος 1906).

Μάιος. Μετὰ τὴν νεκρικὴν τοῦ χειμῶνος σιγῆν καὶ τὴν νεκρὴν καὶ ἀργίαν, ὑπὸ τῆς ὑποίας διατέλεισεν ἡ φύσις ἐπὶ πέντε περίπου μῆνας, ἤρχισεν ἤδη μετὰ τῶν ζωογόνων τοῦ ἡλίου τῆς ἀνοίξεως ἀκρίτων καὶ τῆ κινήσεως, τῆ ἐργασία καὶ δρασίως. Μεταξὺ δὲ τῶν διαφορῶν κοινωνικῶν κινήσεων, αἱ τῶν Ἑλλήνων τῆς Μακεδονίας ἔθνικαὶ κινήσεις καὶ προετοιμασίαι, — αἵτινες κατὰ τὴν περὶ ἧς ὁ λόγος ἐποχὴν ἀπετέλου τὸ φλέγον τῆς ἡμέρας ζήτημα, ἐνεκα τοῦ ὑπὸ τοῦ ἐν Μακεδονίᾳ Ἑλληνισμοῦ διεξαγομένου κρισίμου κατὰ τῶν ἐκ Σόφιας κομιτατζήδων ἀγῶνος, — ἦσαν τὸ κυριώτερον σημεῖον τῆς ὅλης κινήσεως καὶ ἐργασίας. Ὁ κόσμος, καὶ δὴ ὁ Ἑλληνικὸς, ἀνησυχῶς ἀνέμενε τὴν ἀνοιξὴν διὰ τὴν ἐξακολουθησῆς ἢ δρασίως τῶν Ἑλληνομακεδονικῶν σωμάτων, τὰ ὑποία ἐδίψων ἐκδίηκσιν κατὰ τῶν τὴν φρίκην καὶ τοὺς στεναγμοὺς ἀνά τὴν Ἑλληνικὴν Μακεδονίαν δαψιλῶς διασπειράντων Κομιτατζήδων. Τὰ ἐπὶ τῶν βουνῶν παλαιὰ λημέρια τῶν κλεφτῶν ἐξενίζον ἤδη τὰ ἀνταρτικὰ σώματα καὶ ἡ ἀναθάλλουσα φύσις ἐμειδία, ἐνῶ τὰ πύκα καὶ ἡ ὄρεά δὲν ἐβουγγούσαν παράπονα, ἀλλὰ χαρὰν καὶ αὖσαν ἐλευθερίας ἐστελλον πρὸς τοὺς ἐκ τῶν σφαγῶν καὶ τῆς σκληρῆς δουλείας πολλὰ ὑπομείναντας Ἕλληνας τῆς Μακεδονίας. Ἐν τῇ ΝΔ. Μακεδονίᾳ, ἐπὶ τῆς ὄροσειρῆς τῶν Βοίων καὶ τῆς ἐξ αὐτῶν διερχόμενος μετὰ τοῦ Καζῆ Καστορίας καὶ Ἀνασελίτσας, ἐπὶ λόφου, ὅπου εἶχον μείνη τὰ ἐρείπια τῆς κατὰ Ζηκόβισταν Ἱερᾶς Μονῆς τοῦ Ἁγ. Ἀθανασίου πυρποληθείσης κατὰ Μάρτιον τοῦ 1905 ὑπὸ τῶν Βουλγάρων τῶν Καστανοχωρίων, ἐστάθμισεν ἀπὸ δύο ἡμερῶν τὸ ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ ἀλγίστου μνήμης ἀρχηγοῦ Ἀλτσα (Ἀντωνίου Βλαχάκη) (1) ἀνταρτικῶν σώμα, ἐτοιμον καὶ ἀνυ-

1) Ἰδὲ Μακεδον. Ἡμερολόγιον τοῦ 1908 ἐν σελ. 352 καὶ ἐξῆς.

πιμωνα νά δοσῶν ἡρωϊκῶς ἐν εὐθέτω περιστάσει. Λημέρι ἐπὶ τῶν ἐπιπέτων πόσα δὲν συνελάμβανεν ἡ φαντασία τοῦ ἀνθρώπου; Ὅλοι οἱ ἄνδρες τοῦ σώματος ἐν προφανεῖ συγκινήσει ἔβλεπον τὸ ἐναπομείναν μέρος τοῦ κυρίου τῆς Μονῆς καὶ τὴν ἐκκλησίαν, τῆς ὑποίας ἡ ἐπὶ τῆς κυρίας εἰσόδου εἰκὼν τοῦ Ἁγίου ἠλόγει μετὰ μειδιήματος αὐτοῦ εἰσεργόμενος, διὰ νὰ προσευχηθῶσιν εἰς τὸν ἱερόν ἐκεῖνον χώρον, ὃ ὑποίως μετὰ τοῦ θρησκευτικοῦ καὶ ἔθνικόν ἀπετέλει προσκύνημα πλέον. Τὸ προπύργιον τοῦτο τοῦ Ἑλληνισμοῦ καὶ τῆς Ὀρθοδοξίας ἐν τοῖς Καστανοχωρίοις παντοιοτρόπως εἶχεν ἀνιστή εἰς τὰς ἐπιθέσεις τῶν Βουλγάρων καὶ τὰ διαδήματα αὐτῶν πρὸς ἐκβουλγαρισμὸν καὶ τῶν ὀλίγων περιχώρων Ζηκοβίστης, Λιμπισιόβου καὶ Λουτσίστης, ὅθεν ἡ λύσσα τῶν μισθάρων ὀργάνων τῆς Βουλγαρικῆς προπαγάνδας. Τὰ καρπούλια (οἱ σκοπαι) καὶ οἱ ἐπὶ τοῦ λόφου, ὅθεν εὐρύτατος διανοίγεται ὀρίζων, μετ' εὐχαριστήσεως μὲν ἔβλεπον πρὸς νότον τὰς κορυφὰς τῶν ὄρεων, ὅθεν εἶχον ἐκκινήσει, μετὰ θάρρους δὲ καὶ αὐτοπεποιθήσεως ἠτένιζον τὰ πρὸς Βορρᾶν, ὅπου ἔμελλον νὰ διεκδικήσωσι τὸν ἀμάραντον τῆς δόξης στέφανον. Εἶναι νῦν! Ὁ ἑναστρὸς οὐρανὸς καὶ ἡ τῆς νυκτὸς σιωπὴ μυστηριώδη περιέχουσαν σιγὴν περίξ, θρησκευτικῆς εὐλαθείας πρόξενον, ἡ ὅποια μετὰ τοῦ ψιθυρισμοῦ τῶν ὑπὸ τῆς ἐσπερινῆς αὔρας σειομένων φύλλων τῶν δένδρων, τῶν συνομιλιῶν τῶν ἀνδρῶν τοῦ σώματος, τῶν ἠχηρῶν γελώτων καὶ τῶν σοβαρῶν περὶ τῆς ἐπομένης ἡμέρας σκέψεων, ἀπετέλουν μοναδικὴν ἀρμονίαν. Τὰ περίξ ἔλον ἐσκοτίζοντο καὶ οἱ ἄνδρες τοῦ σώματος, ἀφοῦ ἔφαγον τὰ ὑπὸ τῶν ἐγγωρίων προσφερθέντα αὐτοῖς φαγητά, κατεκλίθησαν. Μόνον ὁ ἀρχηγὸς τοῦ σώματος Λίτσας μετὰ τοῦ ὑπαρχηγοῦ Πετροπουλάκη ἠγρύπνου, διότι ἀναπόδραστος ἦτο ἀνάγκη πρὸς συγκρότησιν πολεμικοῦ συμβουλίου διὰ τὴν κατὰ τὴν ἐπομένην ἡμέραν ἐπιχείρησιν τοῦ σώματος.

«Οἱ ἐντόπιοι ἀπεπλανήθησαν, ἔλεγεν ὁ ἀρχηγός· δὲν πταίουσι θὰ τιμωρήσωμεν τοὺς ἀνάνδρους ἐκεῖνους, οἱ ὅποιοι ἐπώλησαν τὴν συνειδήσιν των, εἴτε κομιτατζήδες εἶναι οὗτοι, εἴτε αὐτόχθονες πρωταίτιοι τῆς καταστάσεως. Θὰ ἐπιτεθῶμεν αὐρίον κατὰ τῆς Ὀσνίτσανης, τοῦ κέντρου τῶν κομιτατζήδων ἐν τοῖς Καστανοχωρίοις. Σκοπὸς εἶναι νὰ δράσωμεν ἡρωϊκῶς καὶ οὐχὶ νὰ ἀπρακτώμεν περιφερόμενοι ἀπὸ λημέρι εἰς λημέρι. Οἱ κομιτατζήδες, Μητροβλάχος, Κυριάκος κ.λπ. θὰ εἶνε χωρὶς ἄλλο εἰς Ὀσνίτσανην καθ' ἄς πληροφορίας ἔχω· ἐπομένως εὐθετώτερος καιρὸς δὲν θὰ ξαναέλ-

θῆ τοῦ νὰ τοὺς ἐπιτιμώμεν. Ὁ Τούρκικὸς σκοπὸς πολὺ ὀλίγα ἐμπόδια ἤμπορεῖ νὰ μᾶς φέρῃ, διότι μόνον τερσικίας ὥρα μετὰ τὴν συμπλοκὴν θὰ δυνήθῃ νὰ φθάσῃ, ἐνεκα τῆς ἀποστάσεως τῆς Καστανοχώρας, Χρουπίστης καὶ Λιαψίστης. Ὅσον ἄρα τὸν στρατὸν τῶν Ὀντρῶν δυνάμεθα νὰ τὸν ἀπασχολήσωμεν εὐκόλως, ὅπως ἐκαίκαμεν καὶ εἰς Σταρίτσανην, ἡ ὅποια μολὶς κτίσασιν ὥρα ἀπέχει ἀπὸ Χρουπίστην».

Ἀποφασίσας ὁ ἀρχηγὸς νὰ πλῆξῃ αὐτὸν τὴν καρδίαν τοῦ Βουλγαρισμοῦ ἐπὶ τῆς δεξιᾶς τοῦ Ἀλιάκμονος ὄχθης, ἔμειναν ἀμετάπειστος ὑπὸ τῶν περιστοιχούντων αὐτὸν ὀπλαρχηγῶν καὶ ἐγγωρίων, οἱ ὅποιοι διετεινόντο ὅτι ἡ μελετωμένη πράξις θὰ ἦτο λίαν ἐπικίνδυνος, διότι τὸ σῶμα εἶχε δύο ἡμέρας εἰς αὐτὸ τὸ λημέρι, καὶ τοῦτο πιθανὸν νὰ εἶχε γίνῃ γνωστὸν εἰς τοὺς Βουλγάρους καὶ Τούρκους. Ἡ σιδηρὰ αὐτοῦ θέλησις καὶ ἡ ἐκ τῆς ἀπραξίας στενοχωρία τῶν ἀνδρῶν, οἱ ὅποιοι ἤθελον νὰ δοξάσωσι τὰ ὅπλα των οὐχὶ πάντοτε ἐνεδρεύοντες καὶ ἐκ τοῦ ἀσφαλτοῦ μαχόμενοι, ὡς οἱ κομιτατζήδες, κτίσχυσαν τῶν προτεινομένων ἐναστάσεων.

Ἐρχισαν ἤδη ν' ἀνταλλάσσωσι σκέψεις περὶ τοῦ τρόπου τῆς ἐπιθέσεως καὶ τῆς ὑποχωρήσεως. Ὁ Ντίνος θὰ ἐχρησίμευεν ὡς ὀδηγὸς πρὸς ἀκριβῆ κατάληψιν τῶν ἐπικαίρων θέσεων ὑπὸ τῶν ἀνδρῶν τοῦ σώματος. Ὁ Καπετὰν Βαγγέλης Βλάχος μὲ τὰ παλληκάρια του θ' ἀνεχώρει ἐνωρίτερον καὶ θὰ κατελάμβανε τὴν πορείαν κατὰ στρατιωτικῶν σκηρῶν εἰς τὰ Ὀντρα θέσι, ὅπου θὰ προῦκάλει μάχην πρὸς τοὺς Τούρκους στρατιώτας περὶ τὴν 3 1/2 ὥραν τῆς πρωΐας, ἐνῶ τὸ λοιπὸν σῶμα θ' ἀνελάμβανε τὴν πορείαν κατὰ τὴν 3 ὥραν τῆς πρωΐας, διὰ νὰ φθάσῃ εἰς Ὀσνίτσανην περὶ τὴν 4 1/2. Ἡ ὀρισμένη στιγμή ἐφθασεν ἤδη καὶ ὁ Καπετὰν Βαγγέλης ἀνεχώρησε μετὰ τῶν ἀνδρῶν του, ἐνῶ οἱ λοιποὶ ἄνδρες ἐν σπουδῇ ἠτοιμάζοντο καὶ μετ' ὀλίγον ἔλαβον τὴν εἰς Ὀσνίτσανην ἄγουσαν, ὅπου ἐφθασαν κατὰ τὰ χαράγματα. Ἡ Ὀσνίτσανη ἐντὸς μικροῦ λεκανοπεδίου περιβαλλομένου ὑπὸ λόφων πανταχόθεν πλην τοῦ βορείου μέρους, ὅπου ρυαῖς τις διευθύνει τὰ ὕδατα αὐτοῦ πρὸς τὸν Ἀλιάκμονα, ἐν νεκρικῇ διήγῃ σιγῇ, διότι ἐντὸς τῶν οἰκιῶν αὐτῆς οὐδεὶς ὑπῆρχεν, καθόσον ὅλοι αἱ οἰκογένειαι εἶχον συγκεντρωθῆ κατὰ διαταγὴν τῶν κομιτατζήδων εἰς δύο οἰκίας.

Ὁ καπετὰν Ἀκύλλας κατέλαβε τὸν πρὸς τὰ ΒΔ. λόφον, ὃ δὲ Λούκας καὶ οἱ λοιποὶ τὰ λοιπὰ μέρη, ὅτε ἐδόθη καὶ τὸ σύνθημα τῆς ἐπιθέσεως ὑπὸ τοῦ καπετὰν Βαγγέλη διὰ προβολισμοῦ κατὰ

των στρατιωτικῶν σκητῶν. Μετὰ μίαν καὶ ἡμίσειαν ὥραν ἢ ἐπί-
νετο ἡ ὑποχώρησις διὰ μέσου τῶν ὄντρων, τῶν ὑποίων ἢ κερυφῆ
εἰναι ἐπίπεδος καὶ συνδέεται μετὰ τῆς λοιπῆς τῶν Βοϊῶν ὄρει-
ρας. Κατὰ τὴν ὑποχώρησιν οἱ ἐντὸς τοῦ χωρίου Ἑλληνομακεδό-
νες ἀντάραξι μετὰ τοῦ καπετάν Ἀκύλλα ἢ προπερεύοντο, ἐνῶ
ὁ καπετάν Λούκας μετὰ τῶν ὑπ' αὐτὸν ἢ διεσπείρει τὴν θέσιν του
ἀπασχολῶν τὸν Τουρκικὸν στρατὸν τῶν ὄντρων, ὅστις βεβαίως
ἔκκινη ἀντελαχθέντες τὰ ὀπισθεν του γιγνόμενα, ἢ ἔφινε τὸν κα-
πετάν Βαγγέλην καὶ ἢ ἐπέστρεφεν εἰς τὰς σκητάς.

Ἡ κρίσιμος στιγμή ἐφθασε μετὰ τὸν πρὸ τῶν Τουρκικῶν σκη-
τῶν πυροβολισμόν καὶ ἐκρηξὴν μιᾶς χειροβομβίδος, ἐκπεπληγμένοι
οἱ Τούρκοι στρατιῶται ἔλαβον τὰ ὄπλα τρίβοντες τοὺς ὀφθαλμοὺς
των καὶ διηυθύνθησαν πρὸς τὸ μέρος, ὅθεν ἡ κρῆσις τῶν ὄπλων. Ὁ-
μοβροντία ὅμως πυροβόλων ὑπεδέχθη αὐτοὺς καὶ ἠναγκάσθησαν νὰ
λάβωσι μέρος εἰς τὴν μάχην, ἐνῶ εἰς τὰς σκητάς των μόνον οἱ ἀ-
σθενεῖς των εἶχον μείνει. Μετὰ τὴν τρίτην ἐκκένωσιν τῶν ὄπλων τὸ
σῶμα τοῦ καπετάν Βαγγέλη ἔρχισεν νὰ βαδίξῃ πρὸς τὰ ὄντρα, οἱ
δὲ Τούρκοι στρατιῶται καταδιώκοντες αὐτὸ ἀπεμακρύνθησαν ἀρ-
κούντως ἀπὸ τὰς σκητάς των. Οἱ εἰς Ὀσνίτσανην ἐπελήφθη-
σαν ἤδη τῆς ἐκκαθάρασεως τοῦ σεσηπότεος μέρους ἀπὸ τοῦ ὄ-
λου ἔθνικου σώματος. Τὰ Μάνλιγερ διὰ τοῦ πυρός των παντοῦ δι-
εκάλουν τὴν καταστροφὴν τῶν ἐχθρῶν τῆς πατρίδος, ἐνῶ αἱ βόμβαι
διέσπειρον τὴν φρίκην. Ὁ καπνὸς καὶ ὁ κονιορτὸς τῶν καιομένων
οἰκιῶν διηυθύνοντο πρὸς τὸν οὐρανὸν ὡς ἐκ θυσίας πρὸς ἐξιλέωσιν
τοῦ Θεοῦ διὰ τὴν βεβήλωσιν τῶν ἱερῶν. Τὸ πῦρ ἐξήγγιζε τὰς ψυχὰς
καὶ τὸν τόπον, τὸ πῦρ ἱκανοποιεῖ τόσας ἀθώας ψυχὰς προῶως ἀ-
ποσπασθείσας ἀπὸ τὸν ἐπίγειον κόσμον, τὸ πῦρ φανερὰ καὶ οὐχὶ ἐν πα-
ραθύσῳ (ὡς τὸ ἐγχειρίδιον τῶν κομιτατζήδων) διεκλήρυττεν ὅτι οἱ
Ἕλληνες ποτὲ δὲν ἔφινον ἀτιμώρητον τὴν βεβήλωσιν τῶν ἱε-
ρῶν καὶ τὴν καταστροφὴν τῆς πατρίδος των. Ὁ ναὸς τῶν Ταξιαρ-
χῶν Μιχαὴλ καὶ Γαβριὴλ ἀπέναντι πρὸς Α. ἐπὶ λόφου ἐνεκαινιά-
ζετο ἤδη καὶ ἀπηλλάσσετο ἀπὸ τὸ φοβερὸν ἄγος, ὅπερ προσήφεν
αὐτῷ ὁ ἀπαίσιος κομιτατζῆς Κωνστάντος τῆ 8ῃ 9)βρίου 1904
διὰ τῆς κατακρεουργήσεως τοῦ ἐκ Νιστημίου Λάμπρου Φώτη, εὐ-
λαβεστάτου χριστιανοῦ καὶ γνησίου Ἑλληνοῦ. Ἡ Μονὴ τοῦ Ἁ-
γίου Ἀθανασίου, τὰ θύματα τοῦ Λιμπισιόβου, οἱ Ὀσνιτιῶται
Δημήτριος καὶ Ντῆνος Τζεγλήνας μαρτυρήσαντες πρὸ τῆς Ἐκκλη-
σίας τῆς Ὀσνίτσανης ὑπὸ τὰ ἐγχειρίδια τοῦ Κωνστάντου καὶ Μή.

τροῦ Παύλου ἐνόστιον ὄλον τῶν Ὀσνιτιῶτων, ὅπου τὰ σκη-
τῶν των, ἐνόστιον τῶν ἄλλων των, οἱ ὑποὶν ἐβόλαιον αὐτοὺς πο-
νηροζυμῆσις περίετοιμοι, ἐδύβον ἐκδύκασιν, διὰ τὴν ἔπειτα ὄρακα τῆς
οἰκογενειακῆς τιμῆς, τῆς πατρίδος καὶ τῆς θρησκείας των. Ταῦτα
τὰ καιροσκόμητα λοιπὸν ὑπῆρξον εἰς Ὀσνίτσανην πρὸ τὸν κα-
κρίστην Αἰτσάν σῶμα οὐχὶ νὰ ἀνταποδώσῃ, ἀλλ' ὅπως ἐκτελέσῃ
μετὰ τοῦ πατριωτικοῦ του καθήκοντος καὶ τὰς διαταχὰς τῆς ἡ-
γεμίας, ἢ ὑποὶν ὀδῶμα τῶν Τουρκικῶν δικαστηρίων ἐδικραμεται.

Κατὰ τὴν ἐπίθεσιν ἐκτὼς ἀπηνερέθη τοῖς ἀπῆλταις ἢ σκηνῶν
γυναικοπαίδων καὶ ἢ ἑμπορησις οἰκιῶν, ὅθεν δὲν ἢ ἐπυροβόλησαντο.
Ἐκ τεσσάρων ὅμως οἰκιῶν ἐπυροβόληθησαν καὶ ἢ ἀρχὴ ἔλαβε πλεον
τὴν τελευταίαν ἐκ τῶν συστάδην τροπῆν. Καὶ αἱ μὲν τρεῖς τῶν οἰ-
κιῶν καταδρασίθησαν, ἔμειναν ὅμως ἢ τετάρτη, ὅπου καὶ κομιτα-
τζῆδες καὶ κάτοικοι Βούλγαροι ὤχυρόθησαν. Ἀκράτητος ὁ ἀρχη-
γὸς μετὰ τοῦ Πετροπουλάκη ἐπετέθη κατ' αὐτῆς καὶ διὰ σφοδρῶ
πυρός εἰς οὐδὲνα ἐκ τῶν ἐντὸς αὐτῆς ἐπέτρεψε νὰ πλησιάσῃ εἰς τὰ
παράθυρα. Οἱ ἐντὸς τῆς οἰκίας Βούλγαροι βλεπόντες τοὺς ἐπερχο-
μένους ἀντάραξ ἐρριψαν ἄνευ τινὸς ἀποτελεσματος καὶ τὰς τελευ-
ταίας βόμβας των καὶ ἀπερωσμένοι ἔρχισαν νὰ σκέπτονται περὶ
τῆς τύχης των, διότι ἡ ἐπίθεσις ὄλονεν καθίστατο ἐνταυσιτέρα καὶ
ἐκ τῶν ἀνταρτῶν οὐδεὶς εἶχε πάθῃ τι. Τότε ὁ ἀρχηγὸς ἀνυπε-
μονῶν ζητεῖ βόμβαν, ἣν τοποθετεῖ εἰς πολειμίστραν τινα τῆς οἰ-
κίας, παρὰ τὰς προτροπὰς τῶν παρατυχευτῶν Οἰκονόμου καὶ Πε-
τροπουλάκη, οἱ ὅποιοι παρεκίνουον αὐτὸν νὰ μὴ βύβρινδυνεύσῃ, τὸσον
ἐπ' ἀγαθῷ τοῦ σώματος. Περιφρονῶν τὸν θάνατον λαμβάνει τὴν βόμ-
βαν καὶ τὴν τοποθετεῖ ἐκ δευτέρου εἰς τὴν πολειμίστραν, ἀλλ' ἐ-
πειδὴ αὐτὴ ἦτο στενή, ἐδέχθη νὰ ἀνοιχθῇ ὀλίγην. Ἡ στιγμή ὅμως
τῆς ἐκπυροσφορήσεως τῆς βόμβας εἶχε φθάσῃ, σείριμα δ' ἀπαί-
σιον προανήγγειλε τὸν ἀμέσως ἐπακολουθήσαντα φοβερὸν κρῆσιν.
Μαῦρος καπνὸς μετὰ κονιορτοῦ ἐσκέπασε τοὺς ἄνδρας, ἐνῶ ὅτι ἀρ-
χηγὸς καὶ ὁ Πετροπουλάκης λιποθύμωσι ἐκ τῶν τραυματίων κατε-
κείντο. Οἱ παριστάμενοι ὀπλιῖται ἰδόντες αὐτοὺς εἰς τοιαύτην κα-
τάστασιν ἔτρεξαν ἀμέσως καὶ ἐπὶ τῶν ὤμων των ἔφερον αὐτοὺς
ἔξω τοῦ χωρίου, ὅπου ὁ μὲν Αἰτσάν ὄλωσ ἀπαθῆς, μειδιῶν, ἐξέ-
πνευσεν, ἀσφῶ προηγουμένως παρήγγειλε νὰ ἀναχωρήσωσιν ἀμέσως
διὰ Ζουπάνιον, ὁ δὲ Πετροπουλάκης φέρον φοβερὰ ἐγκαύματα καὶ
πληγὰς ἐτοποθετήθη ἐπὶ τοῦ ἐκ Καστανεῶν καταφύτου ὑψιπέδου
ἔξωθεν τοῦ χωρίου εἰς κούφωμα καστανίας καὶ ἐσκεπάσθη μὲ τὴν

κάπην του μέχρις οὐ τὸν παραλάβωσιν. Ὁ Τουρκικὸς στρατός, ἐν κίστρος προδότης πρὸ δύο ἡμερῶν εἶχε πληροφορήσῃ περὶ τῶν σκοπῶν τοῦ ἀρχηγοῦ, ἐπειδὴ δὲν ἐγνώριζε θετικῶς καὶ λεπτομερῶς τὰ κατὰ τὴν ἐπιχείρησιν τοῦ σώματος, ἀσκοπῶς παρεμοναυεν εἰς τὰ πλησίον χωρία καὶ εὐθὺς ὡς ἀντελήφθη τῶν εἰς Ὀσνίτσανην συμβαινόντων, ἔτρεξε καὶ ἀπὸ μιᾶς ἤδη ὥρας ἐμάχετο μὲ τὰ καραούλια τῶν ἀνταρτῶν. Οἱ ἀντάρται ὅμως ἀπαρηγόρητοι διὰ τὸν θάνατον τοῦ Λίτσα καὶ τοῦ Πετροπουλάκη(1) οὐδόλως ἔλαβον ὑπ' ὄψιν τὸν κίνδυνον καὶ μετὰ μεγάλης ὀρμῆς ἐμάχοντο πρὸς τοὺς Τούρκους, ἐνῶ συγχρόνως μέρος αὐτῶν ὑπὸ τὴν ὁδηγίαν τοῦ καπετᾶν Λούκας κατέθερασε δι' ἄξινῶν τὰς θύρας τῶν οἰκιῶν, τὰς ὁποίας παρέδωκεν εἰς τὸ πῦρ καὶ κατηδάρισε παντελῶς τὴν οἰκίαν, ὅπου εἶχε φρονεῦθῃ ὁ ἀρχηγός. Οἱ ἐντὸς τῆς οἰκίας κομιτατζήδες ἐκρύβθησαν εἰς τὰς ὑπ' αὐτὴν ὑπονόμους.

Τρεῖς περίπου ὥραι εἶχον παρέλθῃ ἀπὸ τῆς ἀρχῆς τῆς μάχης, καὶ οἱ ἄνδρες, ἀφοῦ ἐθεβαίωθησαν περὶ τῆς ἐκτελέσεως τοῦ ἔργου τῶν, συνεκεντρώθησαν ἐπὶ τοῦ ὑπερκειμένου λόφου—ἐφ' οὗ καὶ τὸν νεκρὸν τοῦ Λίτσα ἀνεβίβασαν—πρὸς ὑποχώρησιν. Τὰ καραούλια διὰ σφοδρῶν πυρῶν διηκολύνον τὴν ὑποχώρησιν, μολοντί οἱ Τούρκοι στρατιῶται καὶ οἱ ἐκ τῶν πέριξ προσδοαμένους χωρικοὶ ταιούτοι ἦσαν τριπλάσιαι τῶν ἀνταρτῶν κατὰ τὸν ἀριθμὸν. Μετὰ μικρὰν λοιπὴν συνεννόησιν οἱ ὑπλαρχηγοὶ ἤρξαντο ὑποχωροῦντες, ἀφοῦ ὡς ἐμπροσθοφυλακὴ μὲν προεπορεύθησαν οἱ μᾶλλον ὠκύποδες καὶ οἱ ὁδηγοὶ (σκοπὸν ἔχοντες νὰ προκαταλάβωσι τὸ μεταξὺ Γραποτουστίου καὶ Κλεπίστης στενόν), ἐνῶ τῆς ὀπισθοφυλακῆς προϊστάτο ὁ καπετᾶν Λούκας ὡς λέων μαχόμενος πρὸς τοὺς παρακολουθοῦντας στρατιώτας. Εἶχον ἀπομακρυνθῆ πλέον τοῦ πεδίου τῆς μάχης τρία περίπου χιλιόμετρα ΝΔ. εἰς Βεδυλούστιον (ὁπόθεν θὰ διηυθύνοντο πρὸς Ν. εἰς Κλεπίστιον καὶ τὰ Βόϊα (Παληοκρημίνι), ὅτε ὅκτω ἐκ τῶν ἀνδρῶν τοῦ σώματος Πετροπουλάκη ἀπεφάσισαν νὰ ἐπιστρέψωσιν εἰς Ὀσνίτσανην, διὰ νὰ παραλάβωσι τὸν ὀπλαρχηγόν των. Μάτην οἱ σύντροφοὶ των παρεκάλουν αὐτοὺς νὰ παραιτηθῶσι τοῦ σχεδίου αὐτοῦ, διότι ἦτο λίαν ἐπικίνδυνον, ἐπειδὴ οἱ Τούρκοι στρατιῶται εἶχον καταλάβῃ ἤδη τὰ ὑπὲρ τὴν Ὀσνί-

1) Ἴδὲ Μακεδ. Ἡμερολόγιον τοῦ ἔτους 1908 ἐν σελ. 342.

τσανην ὄψωματα. «Κλεπίστημεν» εἶπον καὶ ἀνεχώρησαν. Δὲν ἐπιβίασαν ὅμως νὰ προχωρήσωσι δύο χιλιόμετρα καὶ χελαῖα στρατῶν ἐβρίβαν αὐτοὺς ἄπνους. «Θεῖτε συχωρήση τους, εἶπε νὰ γλυτώσωμεν» ἐφρονάζαν δακρυόντες οἱ σύντροφοὶ των καὶ ἐξεκίνησαν. Ὀκτακίσιαι στρατιῶται καὶ ἐγγχώσιοι Τούρκοι εἶχον καταλάβῃ τὰ πρὸς τὴν Ὀσνίτσανην ὄψωματα τοῦ Λιμπισιόβου καὶ ἐπυροβόλουν ἀδικαιῶτως πρὸς τοὺς ἀπέναντι αὐτῶν ὑποχωροῦντας ἀντάρτας, ἐνῶ ἄλλαι πεντακίσιαι ἐκ μέρους τοῦ Δισλάπου ἔτρεχον πρὸς τὸ Τραποουστίον, ὅπως διακόψωσι τὴν πρὸς τὰ Ὀντρα πορείαν.

Ἔθεν πᾶσα ἀναβολὴ ἢ καθυστέρησις κατὰ τὴν πορείαν ἦτο ἴδιον, καὶ βῆμα πρὸς τὸν τάφον, καὶ διὰ τοῦτο δορυκαὶ διήλθον τὴν λοφοσειρᾶν μέχρι τοῦ Βεδυλουστίου καὶ κατήργοντο εἰς Τραποουστίον, ὅπου εὐτυχῶς ἐγκαίρως εἶχον καταληφθῆ τὰ στενά πρὸς τὸ Κλεπίστιον ὑπὸ τῶν ἡμετέρων. Ἦδη τὸ ἀνταρτικὸν σῶμα ἐβάδιζεν ἐκτὸς κινδύνου πρὸς τὸ Β) ἢ τῆς ὥρας ἀπέχον χωρίον Κλεπίστι. Αἱ ζημίαι δὲ θὰ περιορίζοντο μέχρι τοῦδε, ἂν ἐνταῦθα δὲν ἀπεχωρίζοντο τρεῖς μὲν κυρασιμένοι, κρυβέντες εἰς τὰ παρακείμενα δάση, ὅπου καὶ ἐφρονεῦθησαν (μεταξὺ αὐτῶν ἦτο καὶ ὁ ὀπλίτης Σωτήρης φέρων τὸν σάκκον, τὸν ὀπλισμὸν καὶ τὸ τηλεσκόπιον τοῦ ἀρχηγοῦ, ἅτινα περιήλθον εἰς χεῖρας τῶν Τούρκων, ὡς καὶ τὰ τοῦ Πετροπουλάκη), ἕτεροι δὲ τρεῖς παραπλανηθέντες εἰς τὸ Τουρκικὸν χωρίον Τσάοιστα, ὅπου συνελήφθησαν αἰχμάλωτοι. Οἱ λοιποὶ ὠδυσον πρὸς τὸ Κλεπίστι ἡσύχως πλέον, διότι ὁ καπετᾶν Μπέλλος μακρὰν διακύνσας ἀπόστασιν εἶχε φθάσῃ εἰς τὰς περὶ ὧν ὁ λόγος στενωποὺς καὶ ἠνάγκασε τοὺς Τούρκους νὰ ἀνακόψωσι τὴν ὀρμὴν των. Αἱ ἀπώλειαι τῶν Τούρκων ἦσαν περισσότεραι κατὰ πολὺ, ὡς εἰκάζεται ἐκ τῆς ἀγγραφείας τριάκοντα ζῶων τὴν ἐπομένην νύκτα πρὸς μεταφορὰν τῶν νεκρῶν καὶ πληγωμένων καὶ τοῦ χάριν ἐκδικήσεως φρονευνθέντος παρὰ τὸ Κλεπίστι μυλωθροῦ μετὰ δύο συντρόφων του ὑπὸ τῶν Τούρκων στρατιωτῶν.

Ἦδη ὁ ἥλιος ἔδυεν, ἀφοῦ μειδιῶν ἐνέπνευσε θάρρος πρὸς τοὺς ἀναξιπαθόντας βροτούς καὶ ἐχαιρέτισε τοὺς ἔθνομαρτυρας διὰ λαμπροῦ φωταστεράνου. Οἱ ἀντάρται, ἀφοῦ ἀνῆλθον εἰς τινα τῶν κορυφῶν τοῦ Βοῖου καὶ ἐροίψαν δύο-τρεῖς τουφεκιαῖς, τὸ μὲν διὰ νὰ εἰδοποιήσωσι τοὺς τυχόν παραπλανηθέντας συντρόφους των, τὸ δὲ διὰ νὰ χαιρετίσωσι τὰς πρὸς τὸν οὐρανὸν διευθυνομένας ψυχὰς τοῦ Λίτσα καὶ τοῦ Α. Πετροπουλάκη, ἀπεσύρθησαν εἰς τὸ λημέρι διὰ νὰ ἡσυχάσωσι. Τοὺς γέλωτας τῆς προτεραιᾶς διεδέχθη ἡ μελαγ-

χολία, τὰς ἀστειολογίας οἱ στεναγμοὶ καὶ τὴν χαρὰν ἡ λύπη ἐπὶ τῇ ἀπολείᾳ τῶν πολυτίμων συντρόφων. Ἀφοῦ ἔραγον τὸν ξηρὸν τῶν ἔρτων κατακλίθησαν, ἀλλὰ οὐδεὶς ἐκοιμήσατο, διότι ἕκαστος ἐσυλλογιζέτο τοὺς ἀποθανόντας συντρόφους καὶ ἐσκέπτετο πῶς πληρέστερον νὰ ἱκανοποιήσῃ τὰς ψυχὰς τῶν. Ὁ καπετὰν Σουλίας, ἀπαρηγορητὸς διότι δὲν παρευρέθη εἰς τὴν μάχην, προσέτινεν ἀμέσως τὴν ἐπομένην νὰ ἐπιτεθῶσι κατὰ τοῦ Ἐξερέτου. Ἐπειδὴ ὅμως ἦσαν κουρασμένοι ἀκοιμητοὶ, ἀνεβλήθη ἡ ἐπιχείρησις αὐτῆ διὰ νὰ ἐκτελεσθῇ ἀμέσως μετ' ὀλίγας ἡμέρας. Ἡ νύξ προεχώρει ἤδη καὶ τὰ δένδρα ὑπὸ τὸ ἀμυδρὸν τῆς σελήνης φῶς περιλύτως ἐκίχον τὰς κορυφὰς τῶν ἔνεκα τῆς ἐσπερινῆς αὔρας. Τὸν θόρυβον τῆς ἡμέρας διεδέχθη ἡ ἡρεμία τῆς νυκτός, ἥτις ἦτο νῦξ μυρίων συλλογισμῶν, πόνου καὶ ἠδύνης τῶν ἀπολεσάντων γενναῶν προστάτην Καστανοχωρίων. Πάντες ἐλυποῦντο καὶ ἐθρήνον τοὺς ἀνδρείως πεσόντας. Μόνον δὲ οἱ νυκτοκλέπται, οἵτινες μετὰ τῶν σκοροφάγων ἱνέων ἐν ἀπαισίῳ συνδυασμῷ παρακολουθοῦσι συνήθως τὰ πεδία τῆς μάχης, διετάρασσον κατὰ τὴν ἀποφράδα ἐκείνην νύκτα τὴν ἡσυχίαν τοῦ περιβάλλοντος τὰ μαρτυρικὰ σώματα. Εἷς ἐξ αὐτῶν, ὁ Νικόλαος Βλάχος, ἠδηγὸς τῶν κοιταδζήδων καὶ κάτοικος τῆς Ὀσνιτσάνης, ὑπὸ τὴν παχειάν τῶν καστανεῶν σκιάν, ἔρπων ἐφρόντιζε νὰ εὔρῃ σῶμά τι διὰ νὰ λάβῃ τὰ ἐνδύματά του, ὅτε εὔρεθη πρὸ τοῦ ἐντὸς τοῦ κουφώματος τῆς καστανεῆς Α. Πετροπουλάκη. Ὁ Πετροπουλάκης ἐνόμιζεν ὅτι ἐτελείωσαν ἤδη τὰ δεινὰ του καὶ ἀνασηκωθείς προσεκάλεσεν αὐτὸν νὰ ἔλθῃ καὶ τὸν παραλάβῃ. Οὗτος ὅμως τρέμων ἐκ τοῦ φόβου του ἐξηφανίσθη καὶ ἐπᾶνθλε μετ' ὀλίγον συνοδευόμενος ὑπὸ τεσσάρων κοιταδζήδων, οἵτινες ὡς τίγρεις ἐπέπεσον κατὰ τοῦ Πετροπουλάκη, ὃν εἶχον καταλίπη πλέον αἱ δυνάμεις του. Ἐν τούτοις ὅμως συγκεντρώσας αὐτὰς ἐπυροβόλησε καὶ ἐπλήγωσεν ἓνα ἐξ αὐτῶν, ὅτε οἱ λοιποὶ κοιταδζήδες ἀντιπυροβολήσαντες ἀφῆκαν αὐτὸν ἄπνουν. Ἐνῶ δὲ ἐψυχομάχει πλέον ὁ ἥρωας, αὐτοὶ διὰ τῶν ἀξινῶν κατέκοπτον τὰς σάρκας του. Ἀφῆρσαν τὴν δεξιάν αὐτοῦ, τὰ ἐνδύματά του, ἓνα σταυρὸν καὶ μίαν μικράν τῆς Θεοτόκου εἰκόνα αἱματοβαφῆ, καὶ ἀφοῦ ἐσκέπασαν ἐντὸς λάκκου διὰ ξηρῶν φύλλων καὶ χόρτων τὰ σώματα τοῦ Λίτσα καὶ τοῦ Πετροπουλάκη, ἀπῆλθον διὰ νὰ συγχαρῶσι μετὰ τῶν λοιπῶν συναδέλφων τῶν. Ἄλλ' ἢ χαρὰ τῶν ὀλίγας ἡμέρας διήρκεσε, διότι ἐκυλίσθησαν εἰς τὸν βόρ-

ρὸν τῆς Μακεδονίας καὶ κεφάλαι τῶν ὅπι τῆ. Ἐλλοιπὸν ἡμερικόν.

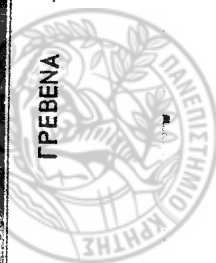
Τὴν ἐπομένην ἡμέραν οἱ πρόκριτοι τῶν Ἑλληνοφίλων χωρίων Βεδουλουστίου, Τσικαλουχωρίου κλπ. ἐζήτησαν καὶ ἕκαστον ἄδειαν παρὰ τῆς Τουρκικῆς κυβερνήσεως διὰ νὰ θάψωσι τοὺς νεκρούς. Εἶνε ἀδύνατον νὰ περιγράψῃ τις τὰ κατὰ τὴν κηδείαν ἐκείνων, καθ' ἣν ὅλα τὰ χωρία εἶχον ἐρημωθῆ κυριολεκτικῶς, διότι οἱ κάτοικοι τῶν ἀθροῖ ἐσπευδὸν νὰ κλυθῶσι καὶ θαυμάσωσι τοὺς ἡρωϊκῶς πεσόντας. Δέκα καὶ εἰς σώματα τιτάνων κατακειντὰ πληγωμένα καὶ αἱμορροῦσα ἐνθυμίζοντὰ τὴν Μαγ. Παρλασευκ, ὅτε ἐορτάζεται καὶ ὁ ἐπιτάφιος τοῦ Χριστοῦ. Οἱ θρήνοι δὲ καὶ τὰ δάκρυα τῶν γυναικῶν ζωηρότεραν ἀναπαρίστων τὴν εἰκόνα τῆς ἀποκατήλωσεως τοῦ μεγάλου Σωτῆρος.

Ὅσα ἄλλοι ἱερεῖς, ὃν πρῶστατο ὁ τοῦ Ἁγίου Καστορίας Ἀρχιερατικὸς ἐπίτροπος Στέργιος Παναγιωτίδης, ἀνεγίνωσκον τὴν νεκρώσιμον ἀκολουθίαν συγχάκις διακοπτόμενοι ὑπὸ λυγμῶν. Αἱ γυναῖκες δὲ τῶν πέριξ εἶχον φέρῃ τὰ πολυτιμότερά τῶν ὑφάσματα, δι' ὧν ἐσαθβάνωσαν τὰ σώματα τῶν ἔθνομαρτύρων. Ὁ ἐπικηδείος ἐξεφωνήθη ὑπὸ τοῦ προμνημονευθέντος Ἀρχιερατ. ἐπιτρόπου, ὅλων δὲ τὰ σώματα ἐερίγησαν κατὰ τὴν τελευταίαν τῶν ἱερέων φράσιν «Αἰωνία ἡ μνήμη» καὶ πάντες ὡς δι' ἐνὸς στόματος ἀνεφώνησαν «Βούλγαρος νὰ μὴ μείνῃ!».

Οἱ ὀπλίται πάντες (ἐκτὸς τοῦ Λίτσα καὶ τοῦ Πετροπουλάκη, οἵτινες ἐτάφησαν εἰς τὸ νεκροταφεῖον τοῦ Βεδουλουστίου εἰς τὴν Ἐκκλησίαν τοῦ Ἁγ. Δημητρίου) ἐτάφησαν εἰς τὸ πλησίον τοῦ Βεδουλουστίου δάσος ἐκ καστανεῶν ἐπὶ περιόπτου θέσεως, ὅθεν νὰ προσανατολίζονται πρὸς τὴν μεγάλην πατρίδα. Οἱ δὲ τάφοι τῶν ἀνηγέρθησαν εὐπρεπεῖς κατὰ τὸ δυνατόν καὶ κατ' ἔτος τελοῦνται μνημόσυνα δι' ἐπιβλητικῆς ἐορτῆς. Ἡ μνήμη τῶν ἔθνομαρτύρων ἄληστος θὰ μείνῃ ἐν γενεαῖς γενεῶν, διότι ζωηρότατα ἐνετυπώθη εἰς τὸν νοῦν τῶν Καστανοχωρητῶν ἡ ἰδέα ὅτι ὑπῆρξαν αἱ ἥρωες καὶ προστάται τοῦ τόπου.

Ἐν Καστανοχωρίοις τῆς Μακεδονίας 1909.

Γ. Π. Π.

ΘΕΟΔΩΡΟΣ Ν. ΔΟΥΜΠΑΣ

Κατὰ τὴν νεωτέραν περίοδον τῆς μακροαίωνος Ἱστορίας τοῦ πολυπαθοῦς ἡμῶν Γένους παρῆα ἀγλὸς ἐπεκάθητο ἐπὶ τοῦ πνευματικοῦ καὶ ἠθικοῦ ὁρίζοντος αὐτοῦ. Ὀχραὶ τινες μόνον ἀναμνήσεις τῆς ἄλλοτε ἐνδόξου καὶ ποικίλης ἐθνικῆς δράσεως περιεσφζοντο. Τὴν ἀσέληνον καὶ μελάμπεπλον νύκτα τοῦ ἐνεστῶτος διεφώτιζε τὸ σέλας τὸ ἐκπεμπόμενον ἐκ τῶν λαμπρῶν παραδόσεων περὶ τοῦ ἀθανάτου παρελθόντος, ἀποτελουσῶν τὴν ζῶσαν καὶ ἀκατάβλητον περὶ ἐθνικῆς ἀναβιώσεως πίστιν. Ἔσται τῶν παραδόσεων τούτων ἐχρησίμευον πενιχρὰ καὶ ἀπόκνηρα ἐνδιαυτήματα, ἐν οἷς προεσβύτεροί τινες, ἀνεπαρκέστατα καὶ γλισχρότατα διαθέοντες μέσα, ἀφανῶς καὶ ἀθορυβῶς, καὶ οἷονεὶ τὰ βλέμματα τοῦ κόσμου φεύγοντες, μετελαμπάδονεν εἰς τοὺς νεωτέρους τὰ τῆς πατρίου Ἱστορίας καὶ Παιδείας. Τὸ αὐτὸ ἐν τῇ ἐαυτῶν σειρᾷ καὶ οἱ οὕτω παιδευόμενοι εἰς τοὺς διαδόχους των ἐξακολουθητικῶς ἐπραττον.

Ἐν τῇ πορείᾳ τοῦ χρόνου ἐπαισθητοτέρα παρέστη ἡ ἀνάγκη τοῦ μετασχηματισμοῦ τῶν στενῶν καὶ κεκρυμμένων, οὕτως εἰπεῖν, ἐκείνων ἐστιῶν εἰς ὄμοιους ἐκπρεπεσιτέρους καὶ εὐρυχωροτέρους, καὶ τοῦ ἐφοδιασμοῦ αὐτῶν διὰ τῶν μέσων, τῶν ἀπαραιτήτων πρὸς τὴν μᾶλλον ἀνετον καὶ μᾶλλον τελεσφόρον λειτουργίαν αὐτῶν. Οὕτω δὲ εἰς πολλὰ σημεῖα τοῦ πατρίου ἐδάφους ἀνεφάνησαν Σχολεῖα ἱκανά, ἐν οἷς ἐδίδασκον σεβαστοὶ—καὶ ἐν τινι μέτρῳ πολυμαθεῖς ἄνδρες—τὴν ἐκάστοτε νεολαίαν τὰ Ἑλληνικὰ γράμματα—πρὸ πάντων—μετὰ τῆς τότε ἐπιχωριαζούσης ἐγκυκλίου παιδείσεως. Ἡ δὲ τῶν γνώσεων μετάδοσις διενηργεῖτο κατὰ τὸ πλεῖστον μὲν διὰ ζώσης διδασκαλίας, ἀλλὰ καὶ διὰ διδακτικῶν βιβλίων, ὧν τὰ πλεῖστα αὐτοὶ οὕτοι οἱ διδάσκοντες συνέτασσον.

Ἡ προμήθεια τῆς ὕλης καὶ τῶν μέσων τῆς ἀναιτέρας λειτουργίας τῶν Σχολείων, κατὰ τοὺς παρελθόντας δύο μάλιστα αἰῶνας, ἐγένετο μὲν καὶ ὑπὸ τῶν Κοινοτήτων διὰ τινων Κοινοτικῶν προσόδων, ἀλλ' ἰδίως διὰ τῆς γενναιοδωροῦ προσφορᾶς βαρυσημάντων Κεφαλαίων, δι' ὧν τὰ Σχολεῖα ἐπροοίκιζον ἄνδρες μεγάλ-

ψυχοί και καρδίας διαφλεγόμενῃ ὑπὸ τοῦ πόθου τῆς διαδόσεως τῶν ἐθνικῶν γραμμάτων και ἰδεῶν φέροντες. Οἷτοι, ἐξ ἰδιῶν, εἰς σῆσταιν ἢ ἀνέγερσιν Σχολικῶν οἰκοδομημάτων και εἰς ἐκτύπωσιν διδασκικῶν ἐγχειριδίων και ἄλλων βιβλίων και δὴ και εἰς μισθοδοσίαν τοῦ διδάσκοντος προσωπικοῦ ἀφθονον δαπάνην διέθετον. Ἐάν δὲ οἱ πρῶτοι και ἄμεσοι ἐργάται τῆς ἐθνικῆς ἀναπλάσεως, οἱ διδάσκαλοι, οἱ κατά τὸ πλείστον ὑπὸ **μυριάς πεντίας** και ἑνδεῖας κατατρυνόμενοι, ὁρθῶς παραβάλλονται πρὸς φωτοφόρους λύχνους, κατά πολλῶ μείζονα λόγον δικαιοῦνται νὰ προσαγορευῶνται ἐθνικοὶ εὐεργέται οἱ τὸ ἔλαιον εἰς τοὺς λύχνους ἐπιχέοντες μεγαλόδωροι και ἐλευθέριοι ἄνδρες.

Εἶναι ἀληθὲς ὅτι εἰς τῶν ἀνδρῶν τούτων τὴν μεγαλόφρονα ἐθελοθυσίαν ὀφείλεται, κατά μέγιστον λόγον, ἢ περισσῶς τῶν λειψάνων τῆς ἀρχαίας παιδείσεως και ἢ ἀνὰ εὐρυτέρας ἐκτάσεις διάδοσις αὐτῆς κατά τοὺς προσηγηθέντας σκιερὸς και χαλεποὺς χρόνους. Δὲν εἶναι ὅμως ἄδικον νὰ διακριθῶσιν οἱ σεμνοὶ τοῦ ἔθνους εὐεργέται εἰς δύο τάξεις. Ἡ πρώτη τούτων θὰ περιλαμβάνῃ τοὺς ἄνδρας, οἵτινες παρὰ πάντα τὸν βίον, ἐξακολουθοῦντες νὰ σχηματίζωσι μὲν κατ' ἀρχὰς δι' ἐργασίας συντόνου, δι' αὐστηρῶς δὲ οἰκονομίας νὰ ἐπαυξάνωσι κατόπιν τὰς βάσεις τῆς ἰδιωτικῆς τῶν περιουσίας, κατώρθωσαν νὰ ἀποτελέσωσι κεφάλαια ἐπαρκῆ πρὸς σύστασιν ἢ διατήρησιν τῶν Σχολείων τῆς ἰδιαίτερας γενεθλίου τῶν χώρας, ἐν συνόλῳ προσενεχθέντα και διατεθέντα ὑπὲρ τοῦ ἱεροῦ τούτου σκοποῦ. Ἡ δευτέρα τάξις θὰ περιλαμβάνῃ τοὺς ἄνδρας ἐκείνους, οἵτινες καθ' ὅλην τὴν ζωὴν τῶν διετέλεσαν προσφέροντες μὲν ἐράνους σπουδαίους εἰς τὰς ἐκάστοτε παρισταμένας διαφοροὺς ἐθνικὰς ἀνάγκας, διαθέτοντες δὲ οὐκ εὐκαταφρόνητα ποσὰ εἰς τὰς ὕλικὰς ἀπαιτήσεις τῆς αἰεὶ προϊούσης πνευματικῆς προόδου τοῦ ἔθνους, και συνάπτοντες μετὰ τῆς τοιαύτης ὕλικῆς προσφορᾶς και θερμότερον ἐνδιαφέρον περὶ τῆς ἠθικῆς ἀνυψώσεως τῶν παρ' ἡμῖν πραγμάτων ἐν γένει. Εἰς τὴν δευτέραν τάξιν, τὴν περιλαμβάνουσαν τοὺς ἄνδρας, ὅσοι τὴν φιλότιμον ἐθνικὴν δρᾶσιν συνεμέτρησαν πρὸς τὸν ἑαυτῶν βίον, ἀδιαλείπτως συνεισφέροντες εἰς τὰς ἐκάστοτε παρουσαζόμενας ἀνάγκας τῆς πατρίδος, τῆς τε ἰδιαίτερας και τῆς ἐν γένει, και ἀδιαλείπτως ἐκδηλοῦντες τὸ αἰεὶ θάλλον και μηδέποτε ἀποσβεννύμενον ἐνδιαφέρον ὑπὲρ τῆς προόδου και ἀκμῆς τῆς πατρίου χώρας, ἀνήκει και ὁ περιώνυμος ἐμπορικὸς οἶκος Δούμπα, ὁ ἐν Βιέννῃ δρᾶσας και ζηλωτὴν ἀκμῆν ἐκεῖ ἐπιδείξας.

Γνωστὴ εἶναι ἡ τραγικὴ συμφορὰ τῆς παρὰ τὴν Κορυθαὶὸν Μεσοπολίως (ἢ Βοσκοπολίως) (1) ἡμῶς, κατά τὴν ΙΖ. και ΙΙΙ ἑκατονηταετηρίδα θανασιῶς ἀκμάστοσα ὑπὸ ἐμπορικῆν και δὴ και ἐκπαιδευτικῆν ἐποχῆν, ἐξήγησε τὸν φθόνον και τὴν πλεονεκτικὴν διείθειν τῶν πέριξ Τουρκάλβανων, οἵτινες ἱστορικῶς ἐπιδοραμόντες κατέστρεψαν και ἔδηωσαν αὐτήν.

Τῶν κατοίκων αὐτῆς διασκορπισθέντων ἄλλων ἀλλαχοῦ, ἀπομοῖρα αὐτῶν προσέφυγεν εἰς τὴν ὄρεινὴν κομὸπολιν τῆς Ἀντικῆς Μακεδονίας Βλάτοην. Μεταξὺ τούτων συγκατελέγετο και ἡ βραδύτερον εἰς πανελλήμιον κλέος ἀρθεῖσα οἰκογένεια Δούμπα. Μετά τινα εἴη ἡ οἰκογένεια αὕτη μετέβη εἰς Σέρρας, ἐνθα κατ' ἀρχὰς διὰ τοῦ χρυσοχοικῶ ἐπιτηδεύματος ἐπορίζετο τὰ τοῦ βίου ἐφόδια. Ἄλλ' ἐπειδὴ αἱ Σέρραι κατά τὰς ἀρχὰς τοῦ παρελθόντος αἰῶνος ἐγένοντο κέντρον ἐμπορικῆς δράσεως και ἰδίως τῆς πωλήσεως βάμβακος — και ὑφασμάτων ἐνταῦθα κατασκευαζόμενων — εἰς τὰς Αὐστριακὰς ἀγορὰς, ἐδόθη ἀφορμὴ εἰς τοὺς ἐμπορικὸν πνεῦμα ἔχοντας ἀδελφοὺς Δούμπα νὰ τραπῶσιν ἀνάλογον δόξιν, ἀγοράζοντες και μεταπωλοῦντες βάμβακα ἐν Βιέννῃ, ἐνθα συνέστησαν Κατάστημα, ἀξιοθὲν βραδύτερον εὐρείας ἐπολήσεως.

Εἰς τὴν εὐλογητὴν ταύτην γενεὰν ἀνήκων ὁ Θεόδωρος Δούμπα, υἱὸς ἐγένετο τοῦ Νικολάου Δούμπα(2) ἀνδρὸς φέροντος καρδίαν ἀγαθῶν συναισθημάτων μεστήν και γενναίων προαιρέσεων ἐμπεφορημένην. Τὸ φῶς τοῦ ἡλίου εἶδεν ὁ Θεόδωρος τὸ πρῶτον ἐν Βλάτοην μεταξὺ τοῦ 1818 και 1820. Ὅποια σπέρματα δ' ἀρετῶν ἐπέκλειε τὸ στήθος αὐτοῦ, ὑπεφαίνετο ἐξ αὐτῆς ἡδὴ τῆς παιδικῆς ἡλικίας — τῆς ἡλικίας τῆς ἀθρότητος, ἀφελείας και ἀμεριμνησίας. — Ἐπιτετε ὑπεδηλοῦτο ὅτι εὐσέβεια, φιλοπατρία και μεγαλοφροσύνη ἐμελλον νὰ ὑπάρξωσι τὰ στοιχεῖα τοῦ βραδύτερον ἐκφανέντος λαμπροῦ χαρακτῆρος αὐτοῦ.

Τὴν νεανικὴν αὐτοῦ ἡλικίαν διέδοραμεν ὁ Θεόδωρος τὸ μὲν ἐν Σέρραις, ἐνθα μειτεπέμματο αὐτὸν ὁ πατὴρ του ἄγοντα τὸ δωδέκατον τῆς ἡλικίας ἔτος, τὸ δὲ ἐν Βιέννῃ. Τὰς μὲν προκαταρκτικὰς σπουδὰς ἐτέλεσεν ἐν Σέρραις, τὰς δ' εὐρυτέρας σπουδὰς διήνησεν ἐν τῇ Αὐστριακῇ πρωτεύουσῃ. Κατ' αὐτὸ δὲ ἦδη τὸ νεαρὸν τοῦ βίου

1) Τὸ δὲ Μακεδον. Ἡμερολόγιον τοῦ 1909 ἐν σελ. 48 και 283.

2) Τὸ δὲ Μακεδον. Ἡμερολόγιον τοῦ 1909 ἐν σελ. 270 και ἐξῆς.

στάδιον ἤρχισαν νὰ ἐξελίσσωνται ἐν τῷ Θεοδώρῳ εὐανθεῖς καὶ εὐ-
 χροοὶ αἱ κάλυκες τῶν τέως ἐν σπέρματι καὶ λεληθότως ἐγκεκλεισμέ-
 των ἀγαθῶν ἰδιοτήτων. Φύσις εὐγενής καὶ εὐαίσθητος, φύσις νηφά-
 λιος καὶ σώφρων, πρὸς μίαν μόνην ἡδονὴν ἀκατάσχετος ἔρρεπε,
 τὴν θεσπεσίαν ἐκείνην καὶ ἄρρητον ἡδονήν, ἣν ἐντροφῶσιν ὄσοι συν-
 αισθάνονται ὅτι κατώρθωσαν ἢ δάκρυα κλαίωντων ὀφθαλμῶν νὰ
 ἀπομάξωσιν, ἢ τὸ βάρος πασχούσης καρδίας νὰ ἄρῳσιν, ἢ τὴν θέ-
 σιν δυστυχοῦντων ἀνθρώπων ἐπὶ τὸ κρεῖττον νὰ μεταβάλῳσιν. Οἰ-
 κογενεῶν τὴν ἐσχάτην πενομένων πενίαν τὰς θύρας—ἐν τῷ μέσῳ
 τῆς οἰκτροτάτης ἀπογνώσεως—συνέβαινε νὰ κρούσῃ ἀντεπάγγελτος
 προουρομένη εἰς ἀρωγὴν τῶν ἀξιοδακρύτων θυμῶν τῆς δυστυ-
 χίας χεῖρ εὐεργετική. Ἡ παραμυθητικὴ αὕτη συνδρομή, ἐξ ἀγνώ-
 στοῦ πηγῆς ἀπορρέουσα εἰς τοὺς ἀξιωμένους αὐτῆς, ἐφαίνεται ὡς
 ἐπικουρία, διὰ παρηγόρου Ἀγγέλου οὐρανόθεν ἀποστελλομένη. Ἡ
 ἄγνωστος πηγὴ τῆς ἐλεήμονος προσφορᾶς ἦτο ἡ ἀγαθοεργὸς χεῖρ
 τοῦ νεανίου Θεοδώρου Δούμπα.

Ἀπὸ τοῦ ἔτους 1850 διετέλεσε σταθερῶς διαμένων ἐν Βιέννῃ,
 ἔνθα πλησίον τοῦ θείου τοῦ Ἀστερίου Δούμπα τὸν Ἐμπολαῖον
 Ἐρμῆν θεραπεύων εὐδόκιμον ἔμπορικὴν δρᾶσιν μετήρχειτο. Τὸ
 στάδιον τοῦτο τοῦ βίου του εἶναι ὁμολογουμένως τὸ ἐκπρεπέστερον
 καὶ εὐκλεέστερον. Ἀγλαοί, ὄριμοι καὶ καλλίμορφοι κατὰ τοῦτο ἐξε-
 φάνησαν οἱ τῶν γενναίων αὐτοῦ διαθέσεων καρποί. Κατὰ τὸ στά-
 διον τοῦτο διέπρραξε καὶ ὡς ἀρχηγὸς οἰκογενεῖας χρηστῆς καὶ λόγον
 ἀξίας καὶ ὡς πατριώτης ἀκραιφνέστατος.

Εἰς τὸν οἰκογενειακὸν βίον εἰσῆλθε κατὰ τὸ 1853, συζευχθεὶς
 τὴν πολλοῖς κεκοσμημένην πλεονεκτήμασι Νίναν Βράνια, Ἑλληνίδα,
 ἐκ Καστορίας καταγομένην καὶ τοῦ Ἀρσακείου ἀπόφοιτον. Τσαού-
 την δὲ στοργὴν καὶ τηλικαύτην ἀφοσίωσιν ἢ εὐπαίδευσιν καὶ Ἑλ-
 ληνοπρεπῶς μεμορφωμένη Νίνα διέτρεφε πρὸς τὸν προσφιλέστατον
 σύζυγόν της Θεόδωρον, ὥστε ἐξ ἀρχῆς εἰς τοῦ συζυγικοῦ βίου της
 ἐν ἡλικίᾳ νεαρᾷ καὶ ἐν μέσῳ τῆς ἐπὶ φιληδόνῳ εὐζωίᾳ περιβοήτου
 Βιέννης, χαίρειν εἰποῦσα εἰς τὰς τέρας καὶ διασκεδάσεις τοῦ κό-
 σμου τούτου, μίαν μόνην εὐχαρίστησιν, πάσης ἄλλης ἐκ τοῦ παρα-
 χρῆμα ἡδονῆς καὶ πάσης ἄλλης ψυχαγωγίας ὑπερτέραν ἀδιαλείπτως
 ἐπεζητεῖ. Δι' αὐτὴν ὑψίστη ἠθικὴ ἀπόλαυσις ὑπῆρχε τὸ νὰ καθιστᾷ
 ὅσον τὸ δυνατόν περισσότερον φαιδρᾶς, εὐθύμους καὶ ἀλύτους τὰς
 ἡμέρας τοῦ ἀγαπητοῦ συζύγου της, πάσχοντος—δυστυχῶς—ἐκ χρο-
 νίου νοσήματος, ἀληθῆς κοινωνὸς τοῦ παθήματος γενομένη.

Πάντων τῶν συναισθημάτων τοῦ Θεοδώρου ἐν εἰλικρινεῖ συμ-
 μετέχοσα ἢ πολῦτιμος ὄντως σύζυγός του καὶ πατρῶν τῶν φρον-
 τίδων αὐτοῦ ἀντιποιομένη, ἰδιαιτάτα συνεμεριζέτο τὴν σύντασιν αὐ-
 τοῦ μέριμναν περὶ ἀντικειμένου, οὐτινος κατ' ἰδιοβλαβῆ ἀνυχίας,
 οὐκ ὀλίγοι τῶν ἐν τῇ ἀλλοδαπῇ παροικούντων ὁμογενῶν ἀργῶς καὶ
 ἀνεμίνως ἐπιμέλονται, ἢ τέλειον ἀδιαφοροῦσι, περὶ Ἑλληνικῆς
 δηλ. ἐκπαιδεύσεως καὶ ἑλληνοπρεποῦς διαπαιδαγωγήσεως τῶν ἰδίων
 τέκνων, Ἀστερίου, Νικολάου καὶ Κωνσταντίνου, διδασκομένων
 πρὸς τοῖς ἄλλοις νὰ προσαρτῶσιν εἰς τὴν καθημερινὴν προσευχὴν
 τὴν φράσιν ταύτην «Θεέ! φύλατε τὴν πατριδα ἡμῶν Ἑλλάδα».

Συμπαθὲς τὸ βλέμμα στρέφων ἀείποτε πρὸς τὸν πάτριον ὀρί-
 ζοντα καὶ διηνεκῶς ποθῶν νὰ ἐπισκεφθῇ τὰς Σέρρας ἰδίως, ἐκω-
 λύετο πάντοτε καὶ πρὸ πάντων ὑπὸ τοῦ κατατρυχόντος αὐτὸν σπου-
 δαίου καρδιακοῦ νοσήματος. Ἄλλ' οὐδὲν ἤτιον καὶ μακρόθεν ἐκῆ-
 δετο ἐνθέρμως περὶ τῶν κατὰ τὴν πόλιν ταύτην. Παραλειπομένων
 τῶν ἰδιοτικῶν πρὸς Σερραίους εὐεργεσιῶν, ἀξία μνείας εἶναι ἢ
 πρὸς τὸν ἐν Σέρραις διατρίβοντα καὶ ἐν τῇ νίκει τῶν προϋχόντων
 κατελειγμένον ἐξάδελφόν του Στέριον Δούρον ἐπιστολὴ αὐτοῦ, ἢ ἀνα-
 φερομένη εἰς τὴν κατὰ τὸ 1849 ἐνοκήφασαν ἐν Σέρραις πανώ-
 λεθρον ἐκείνην καὶ ἱστορικὴν πυρκαϊάν, τὴν ἀποτεφρώσαναν τὸ
 πλεῖστον μέρος τῆς πόλεως καὶ εἰς ἀμύχανον θέσιν τοὺς δυστυχεῖς
 κατοίκους περιεγαγοῦσαν.—«Κακὸς ἄγγελος, φίλε Στέριε, ὁ ὑστερι-
 νὸς ταχυδρόμος σας. Ἀσυνειθίστους ἀπὸ τοιαῦτα δυστυχήματα εἰς
 Σέρρας μᾶς ἔκαμε τόσῳ μεγαλειέταν ἐντύπωσιν. Τὸ συμβᾶν ὅμως
 κακὸν εἶναι τόσον σημαντικόν, ὥστε καὶ τώρα ἀκόμη δὲν ἔμπο-
 ροῦμεν νὰ τὸ κατανοήσωμεν. Δὲν ἔμποροῦμεν νὰ ζυγίσωμεν τὴν
 βαρῦτητά του καὶ τὰ ἀποτελέσματά του. Τί τὸ ὄφελος ὅμως καὶ ἂν
 ἔμπορούσαμεν; ἠθέλαμεν ἰατροῦσαι ὄλας τὰς πληγὰς ἢ κἂν μετριά-
 σει τοὺς πόνοους; Εἴμεθα ἱκανοί; Τὸ ὄλιγον, ὅπερ δυνάμεθα, θὰ
 κάμωμεν. Ἄς εἶναι καὶ σταγὼν εἰς τὴν θάλασσαν». Τοιαῦτα μὲν
 ἔγραψεν ὁ ἀοίδιμος, ἢ δὲ μνημονομένη μικρὰ σταγὼν ἦτο οὐχὶ
 εὐκαταφρόνητος συνδρομὴ πρὸς τὰ πολὺκλαυστα θύματα τοῦ κα-
 ταστρεπτικοῦ πυρός.

Ἄλλὰ τὴν ἰδιαίτερον αὐτοῦ μέριμναν ἀπασχόλουν τὰ φιλανθρω-
 πικά καὶ ἐκπαιδευτικά Καταστήματα τῆς Μακεδονίας ἐν γένει καὶ
 μάλιστα τῶν Σερρῶν καὶ τῆς Θεσσαλονίκης. Εἰς τοὺς δύο τούτους
 ἄξονας τῆς φιλοπάτριδος δράσεως αὐτοῦ στρεφόμενον κυρίως τὸν
 ἐαυτοῦ βίον ἐτελεύτησε τῇ 2α Φεβρουαρίου τοῦ 1880. Τῆς φιλοπά-

τρισδος αὐτοῦ μερίμνης ἔστωσαν τὰ ἐξῆς ἀναγραφόμενα ποσὰ συγκεκριμένα. εἴτως εἰπεῖν, δείγματα:

Α') Ὑπὲρ τῆς Κοινότητος Σερρών. (1)

α') Συνεισφορά εἰς τὸ Νοσοκομεῖον ἐξ 50 λυρῶν καὶ φαρμάκων δωρεῶν προσφορά.

β') Συνεισφορά εἰς τὸ Νοσοκομεῖον ὡσαύτως ἐκ γροσ. 30500, κεφαλαίου, οὗτος οἱ τόκοι εἰσπράττονται καθ' ἑξαμηνίαν.

γ') Τῇ 8ῃ Ἀπριλίου τοῦ 1875 ἐδωρήσατο ὅλους τοὺς τόμους τῶν Γεωποικῶν τοῦ ἐν τῷ Ἔθν. Πανεπιστημίῳ Καθηγητοῦ τῆς Βοτανικῆς Θ. Ὁρφανίδου, ὡς καὶ ἄλλα κοινωφελῆ συγγράμματα πρὸς καλλωπισμὸν τῆς Βιβλιοθήκης.

δ') Δωρεὰ τῆς μητρὸς αὐτοῦ ἐξ οἰκῆματος πρὸς ἐγκατάστασιν τοῦ πρώτου Παρθεναγωγείου.

ε') Συνεισφορά τῆς συζύγου αὐτοῦ ἐκ λυρῶν 250 διὰ τὰ Σχολεῖα καὶ 8000 φιορινίων μετρητῶν διὰ τὸ ἀνεγερθὲν Νηπιαγωγεῖον.

στ') Κληροδότημα (τοῦ Θ.Ν. Δούμπα) ὑπὲρ τῶν ἀνωτέρων Σχολείων Σερρῶν ἐκ φράγκων 25000, κατατεθειμένων εἰς τὴν ἐν Βιέννῃ Ἑλλ. Ὁρθόδοξον Ἐκκλησίαν τοῦ Ἁγίου Γεωργίου.

Β') Ὑπὲρ τῆς Κοινότητος Θεσσαλονίκης.

Κληροδότημα τοῦ αὐτοῦ ἐκ δραχμῶν 40000 εἰς Ἑλληνικὰ χρεώγραφα, κατατεθειμένα ὡσαύτως εἰς τὴν μνημονευθεῖσαν Ἐκκλησίαν, ὧν ὁ τόκος διατίθεται ὑπὲρ τῶν Ἑλλ. Ἐκπαιδευτηρίων Θεσσαλονίκης.

Γ') Ὑπὲρ τῶν Συλλόγων.

τοῦ ἐν Ἀθήναις πρὸς διάδοσιν τῶν Ἑλληνικῶν γραμμάτων, τοῦ ἐν Σέρραις Φιλεκπαιδευτικοῦ καὶ τοῦ ἐν Θεσσαλονίῃ τοιοῦτου.

Αἱ γενναῖαι δωρεαί, ὡς ἐτησίως διέθετε πρὸς ἐνίσχυσιν καὶ ὑποστήριξιν τοῦ ὑπὸ τῶν σωματείων τούτων ἐπιδιωκομένου ἐθνικοῦ σκοποῦ, εὐλογον καὶ δικαίαν ἀφορμὴν παρεῖχον, ἵνα ἐπισήμως ἐν ταῖς ἐπετείοις αὐτῶν ἐκθέσει μέγας δωρητῆς καὶ εὐεργέτης ἀνακηρύσσεται.

1) Ἰδὲ Μακεδον. Ἡμερολόγιον τοῦ 1908 ἐν σελ. 234 καὶ αὐτόθι τοῦ 1909 ἐν σελ. 142 καὶ ἐξῆς.

Ἐν γένει εἰπεῖν, ὁ αἰδίδιμος Θεόδωρος Δούμπα ἀνήκει εἰς τὴν θανμαστὴν φάλαγγα τῶν φιλοπατριδῶν ὁμογενῶν, οἵτινες, ἐπιζητήσαντες καὶ εὐρόντες τὴν τύχην εἰς Εὐρωπαϊκὰς μεγαλοπόλεις, δὲν παρυσύρθησαν ὑπὸ τῶν δελεασμάτων καὶ μαγγανειῶν τῆς Κίρκης τοῦ ἠλόφρονος καὶ ἀπολαυστικοῦ πολιτισμοῦ, ὥστε νὰ λησμονήσωσι τὴν πτωχὴν καὶ ταλαίπωρον γενέτειραν, ἀλλὰ τὸν βίον διήνυσαν, ἐνθερμον διηνεκῶς τὸ πρὸς τὴν πάτριον γῆν ἐνδιαφέρον τρέφοντες καὶ ἔτοιμοι πάντοτε νὰ προσενέγκωσι τὴν δυνατὴν συνδρομὴν ὑπὲρ αὐτῆς. Δικαίως ἄρα θάλλει καὶ εὐλογεῖται αἰεὶ τὸ σεπτὸν καὶ τετιμημένον αὐτῶν ὄνομα, ἀγῆρω δόξαν περιβεβλημένον.

Ἐν Θεσσαλονίῃ τῇ 30 Ἀπριλίου 1909

ΙΩΑΝΝΗΣ ΤΣΙΚΟΠΟΥΛΟΣ

Οἰκία Κωνσ. Α. Δελζή, βουλευτοῦ Σερβίων καὶ Κοζάνης, δωρηθεῖσα ὑπ' αὐτοῦ τῇ πατρίδι του Κοζάνη, ὅπως χρησιμεύσῃ ὡς Νοσοκομεῖον τῆς Ἑλλ. Κοινότητος.

Ἰδὲ Μακεδον. Ἡμερολόγιον τοῦ 1909 ἐν σελ. 308.

ΧΡΟΥΠΙΣΤΑ

Ἡ **Χρούπιστα** εἶνε πόλις τῆς μεσημβρινοδυτικῆς Μακεδονίας, κειμένη δύο ὥρας μακρὰν καὶ μεσημβρινῶς τῆς ἀρχαίας πόλεως Κέλετρον (Καστορία) (1) ἐπὶ εὐρείας καὶ εὐφόρου πεδιάδος καὶ περιβρεγομένη μεσημβρινῶς ὑπὸ τοῦ Ἑλιάκμωνος ποταμοῦ· κατοικεῖται δὲ ὑπὸ μικτοῦ πληθυσμοῦ ἐξ Ὀθωμανῶν καὶ Χριστιανῶν, ἦτοι τὸ ἐν πέμπτον τῶν κατοίκων αὐτῆς ἀποτελεῖται ἐξ Ὀθωμανῶν Κονιαρικῆς καταγωγῆς, τὰ δὲ τέσσαρα πέμπτα ἐκ Χριστιανῶν· σύμπας δὲ ὁ πληθυσμὸς τῆς πόλεως ἀνέρχεται εἰς πέντε περίπου χιλιάδας κατοίκων, οἵτινες ὑπάγονται διοικητικῶς εἰς τὴν ἐπαρχίαν Καστορίας. Ἐδρεύει δὲ ἐν τῇ πόλει ὡς ὑποδιοικητῆς Μουδίσσης, διοικῶν ἤδη τὸν Ναίγην τῆς προφῆν ὁμωνύμου Ἐπαρχίας Χρουπίστης.

Οἱ κάτοικοι τῆς Χρουπίστης γνωρίζουσι νὰ ὁμιλῶσι πρὸς ἀλλήλους πέντε διαλέκτους, ἦτοι τὴν Τουρκικὴν, τὴν Ἑλληνικὴν, τὴν Κουτσοβλαχικὴν, τὴν Βουλγαρικὴν καὶ τὴν Ἀλβανικὴν. Διακρίνονται δὲ οἱ Χριστιανοὶ κάτοικοι τῆς πόλεως Χρουπίστης πρὸς ἀλλήλους ἐκ τῶν διαλέκτων αὐτῶν, ὡς θεωροῦσιν ὡς μητρικᾶς γλώσσας, τοῦτέστιν ἀπὸ τριακονταπενταετίας περίπου παρεισέφρησε μεταξὺ τῶν Χριστιανῶν κατοίκων τῆς πόλεως Χρουπίστης φανατικὴ φυλετικὴ διάκρισις αὐτῶν πρὸς ἀλλήλους, καὶ ἔκτοτε διακρίνονται εἰς Χριστιανοὺς Ἑλληνικῆς καταγωγῆς, Κουτσοβλαχικῆς καταγωγῆς καὶ εἰς Χριστιανοὺς Βουλγαροφώνους· οἱ δὲ ὑπάρχοντες ὀλίγοι Ἀλβανόφωνοι μετὰ τῶν ἑλληνοφρονούντων Κουτσοβλάχων καὶ μερικῶν βουλγαροφώνων ἑλληνοφρονούντων ἀποτελοῦσι μετὰ τῶν τῆς Ἑλληνικῆς καταγωγῆς Χριστιανῶν τὴν Ἑλληνικὴν Παροικίαν τῆς Χρουπίστης, συγνάξουσιν εἰς τὴν Ὀρθόδοξον ἀνατολικὴν Ἐκκλησίαν, «ἡ Κοίμησις τῆς Θεοτόκου», ἀναγνωρίζουσι τὸν Οἰκουμενικὸν Πατριάρχην ὡς κεφαλὴν τῆς

1) Ἰδὲ Μακεδον. Ἡμερολόγιον τοῦ 1908 ἐν σελ. 265 καὶ αὐτόθι τοῦ 1909 ἐν σελ. 288.

Ὀρθοδόξου ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας καὶ τοῦ γένους τῶν Ἑλλήνων, καὶ ἐπομένως ὑπάγονται εἰς τὴν Μητρόπολιν τῆς Καστορίας.

Ἐχει δὲ ἡ Ἑλληνικὴ Παροικία ἀπὸ πολλῶν ἐτῶν εὐρείαν Ἐκκλησίαν εἰς τὸ μεσημβρινοδυτικὸν ἄκρον τῆς πόλεως ὑπὸ τὴν μνήμην τῆς Κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου, εἰς τὴν ὁποίαν ἔκπλαται μέχρι τοῦ 1890 ἐσύγναζον πάντες οἱ Χριστιανοὶ κάτοικοι τῆς Χρουπίστης ἄνευ φυλετικῆς διακρίσεως ἕνεκα ἑλληλείψεως ἄλλης Ἐκκλησίας. Ἐφρόντιζον δὲ ἀπὸ τοῦ 1870 περίπου οἱ τε βλαχόφωνοι καὶ οἱ βουλγαρόφωνοι κάτοικοι τῆς Χρουπίστης περὶ ἀνεγέρσεως ἰδιαιτέρων Ἐκκλησιῶν ἐν τῇ πόλει ταύτῃ, ὅπως ἔκκλησιάζωνται ἐν αὐταῖς, ἀλλὰ δὲν ἠδυνήθησαν νὰ τὸ κατορθώσωσιν.

ΧΡΟΥΠΙΣΤΑ

Ἡ Ἑλληνικὴ Παροικία Χρουπίστης διατηρεῖ ἀπὸ τοῦ 1870,

ιδίως δὲ ἀπὸ τοῦ 1876 Ἑλληνικὸν Παρθεναγωγεῖον ἐν καλῇ καταστάσει. Συχνάζουσι δὲ ἐν αὐτῷ πάντα τὰ κοράσια τῆς πόλεως ἀνευ φυλετικῆς διακρίσεως καὶ διδάσκονται Ἑλληνικὰ γράμματα καὶ διάφορα χειροτεχνήματα ὑπὸ δύο διδασκαλισσῶν. Αἱ μαθήτριαι ἀνερχόμεναι εἰς 100 περίπου διαιροῦνται εἰς τέσσαρας τάξεις καὶ προοδεύουσι θαυμασίως. Προσέτι δὲ διατηρεῖ ἀρρεναγωγεῖον πεντατάξιον, ἐν ᾧ συχνάζουσι τακτικῶς περὶ τοὺς 120 μαθητάς, διδασκομένους ὑπὸ τριῶν διδασκάλων Ἑλληνικὰ γράμματα. Πρὸς ἀνωτέραν δὲ ἀνάπτυξιν πέμπουσιν οἱ εὐπορώτεροι τὰ ἐαντῶν τέκνα τινὲς μὲν εἰς τὸ Σχολαρχεῖον τῆς πόλεως Καστορίας, ἄλλοι δὲ εἰς τὰ ἐν Τσοτυλίῳ Σχολεῖα τῆς Μακεδονικῆς Ἀδελφότητος. Εἶνε δὲ περιεργον ὅτι οἱ κάτοικοι τῆς Χρουπίστης ἔχουσι κλίσιν μᾶλλον εἰς τὸ ἐμπόριον ἢ εἰς τὰς ἐπιστήμας, τοῦλάχιστον μέχρι τοῦδε.

Οἱ δὲ ἐν τῇ πόλει Χρουπίστης κατοικοῦντες βλαχόφωνοι κατὰγονται ἐκ τῶν χωρίων Γράμμου καὶ Σαμαρίνης, πολλοὶ τῶν ὁποίων εἶνε ἐγκατεστημένοι ἐν τῇ πόλει Χρουπίστης καὶ διαχειμάζουσιν οἰκογενειακῶς ἐν αὐτῇ· διατηροῦσι δὲ οἱ πλείονες τούτων ἀπὸ κοινοῦ ἐνταῦθα ἀπὸ εἰκοσιπενταετίας καὶ πλέον Ῥουμουνικὸν Σχολεῖον, διευθυνόμενον ὑφ' ἑνὸς διδασκάλου, πληρωνομένου ὑπὸ τοῦ Ῥουμουνικοῦ Κομιτάτου, ἵνα διδάσκη ὀλίγους βλαχόπαιδας τὰ Ῥουμουνικὰ γράμματα.

Ἀπὸ τοῦ 1890 κατώρθωσαν οἱ Κουτσόβλαχοι οὗτοι γ' ἀνεγείρωσιν ἐντὸς τῆς Χρουπίστης ἰδιαιτέραν Ἐκκλησίαν εἰς μνήμην τῆς λεγομένης Φανερωμένης Παναγίας τῆς Γράμμοστας, ἐν ἣ ἔκκλησιάζονται οἱ πλείονες τῶν Κουτσοβλάχων καὶ βουλγαροφώνων κατοίκων. Τερουργεῖ δὲ ἐν τῇ βλαχικῇ ταύτῃ Ἐκκλησία ἑλληνιστὶ εἰς ἱερεὺς ἐκ τοῦ χωρίου Γράμμου, ὅστις δὲν γνωρίζει τὴν Ῥουμουνικὴν γλῶσσαν. Ἀναγνωρίζουσι δὲ καὶ αὐτοὶ τὸν Οἰκουμενικὸν Πατριάρχην ὡς κεφαλὴν τῆς Ὀρθοδόξου Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας· συνεπῶς ὑπάγονται θρησκευτικῶς εἰς τὴν Μητρόπολιν τῆς Καστορίας.

Ἡ δὲ βουλγαρόφωνοι κάτοικοι διατηροῦσι καὶ αὐτοὶ ἀπὸ εἰκοσιπενταετίας βουλγαρικὸν Σχολεῖον, διευθυνόμενον ὑφ' ἑνὸς διδασκάλου, πληρωνομένου ὑπὸ τοῦ βουλγαρικοῦ Κομιτάτου, διὰ τὴν διδασκὴν ὀλίγους βουλγαροφώνους παῖδας βουλγαρικὰ γράμματα· Ἐκκλησίαν ὁμως δὲν κατώρθωσαν εἰσέτι νὰ ἀνεγείρωσι· διὸ ἀναγκάζονται οἱ φανατικώτερον βουλγαρίζοντες ἔξ

αὐτῶν νὰ ἐκκλησιάζονται εἰς τὴν βλαχικὴν Ἐκκλησίαν. Ἡ Σχισματικοὶ δὲ βουλγαρίζοντες ἐδεχθήσαν ἀπὸ τῶ βουλγαρικῶν Κομιτάτων Σχισματικὸν Τερεῖα, ἵνα ἀγάγη τὰς οἰκίας αὐτῶν διὰ ἀναγνωρίζουσιν ὡς κεφαλὴν τῆς θρησκείας αὐτῶν τὸν βούλγαρον Ἐξάρχον καὶ τὸν Παπατέρον τῆς Καστορίας.

Ἐκεῖνο δὲ, ὅπερ δέον νὰ σημειωθῇ καλῶς, εἶνε τὸ ἔξῃς, ὅτι οἱ ἀποτελοῦντες τὴν Ἑλληνικὴν Παρούσιαν τῆς πόλεως Χρουπίστης Χριστιανοὶ κάτοικοι προτείνουσι καὶ προΐστανται ἐν πᾶσι καὶ ἐπὶ πάντων, τοῦτέστιν εἰς τὰ Ἐκκλησιαστικά καὶ τὰ Σχολικά, εἰς τὴν διανοητικὴν ἀνάπτυξιν, εἰς τὸ ἐμπόριον καὶ εἰς τὴν πολιτικὴν· διὸ καὶ ἐπιβάλλονται εἰς τοὺς ἀλλογλώσσους συμπολίτας αὐτῶν καὶ ἀποτελοῦσι μικρὸν μὲν, ἀλλὰ καλὸν κέντρον Ἑλληνισμοῦ, ὅπερ βαθμηδὸν καὶ ἀνεπαισθήτως ἐξαπλώνει τὰς ἐθνικὰς πτέρυγας αὐτοῦ, ἰδίως διὰ τοῦ Παρθεναγωγείου, οὐ μόνον ἐντὸς τῆς πόλεως, ἀλλὰ καὶ εἰς τὰ περιεκείμενα χωρία, τὰ πλείονα τῶν ὁποίων εἶνε βουλγαρόφωνα.

Τὸ ἔδαφος τῆς περιφερείας τῆς πόλεως Χρουπίστης καὶ τῶν παρακειμένων αὐτῇ χωρίων εἶνε ἐπίπεδον καὶ εὐφορον, τὸ δὲ κλίμα ὑγιεινόν. Τινὲς μὲν τῶν κατοίκων καταγίνονται εἰς τὴν γεωργίαν, τὴν ἀμπελοφυλίαν, τὴν κτηνοτροφίαν, τὴν σποροτροφίαν, τὴν κηπουρικὴν, τὴν καπνοφυτεῖαν, τὴν κεραμοποιίαν· τινὲς δὲ εἶνε ῥάπται, ἄλλοι δὲ βαφεῖς καὶ τινες χρυσοῦχοι· ἄλλοι δὲ τάξειδουσιν εἰς τὴν ἀνατολικὴν Μακεδονίαν καὶ τὴν Θράκην ὡς μιλῶντες καὶ κεραμοπλάσται· οἱ δὲ μᾶλλον ἀνεπτυγμένοι καὶ εὐπορώτεροι καταγίνονται εἰς τὸ ἐμπόριον, ὅπερ κατ' ἔτος αὐξάνει ἐν τῇ πόλει ταύτῃ.

Προϊόντα τῆς πόλεως Χρουπίστης καὶ τῶν παρ' αὐτὴν χωρίων εἶνε διάφοροι δημητριακοὶ καρποί, οἷον σίτος, σήκαλη, κριθή, βρώμη, ἀραβόσιτος, ρόβι, φασούλια, βούτυρον, τυρός, μέλι, κουκούλι, οἶνος, ῥακή, βελόντζες (ἐγγώριοι τάπητες), δέρματα, ὀπωρικά διάφορα, καπνὸς ἀξιοσύστατος, πέπωνες καὶ ὑδροπέπωνες καὶ λαχανικὰ ἄφθονα. Πάντα δὲ ταῦτα πωλοῦνται ἐν τῇ ἀγορᾷ τῆς Χρουπίστης, ἥτις, κατὰ πᾶσαν Τρίτην τῆς ἐβδομάδος γινομένη ἔκπαιλαι, εἶνε ἤδη μία ἀπὸ τὰς καλλιτέρας ἀγορᾶς τῶν πόλεων τῆς Μακεδονίας, καὶ ἐν τῇ ὁποίᾳ πωλοῦνται καὶ ζῶα μικρὰ καὶ μεγάλα.

Τὰ δὲ ἐν ἀκμῇ διατηρούμενα πλούσια ἐμπορικὰ καταστήματα καὶ τὰ παντοπωλεῖα τῆς πόλεως Χρουπίστης προμηθεύονται διὰ

πλείστα ἐμπορεύματα ἐκ τῶν μεγάλων καταστημάτων τῆς Θεσσαλονίκης.

Ἐν Χρουπίστῃ ὑπάρχουσι δύο Ἐπιστήμονες Ἴατροὶ καὶ Φαρμακοποιοὶ Ἐπιστήμον, ὅστις διευθύνει ἰδιώκτητον Φαρμακεῖον, καλῶς καταρτισμένον. Προσέτι δὲ ὑπάρχουσιν ἐν αὐτῇ πολλοὶ ξενῶνες (χρῆνια), φούρνοι, καφερεία, κροσπολεῖα καὶ ἰχθυοπολεῖα.

Ἡ δὲ φυσικὴ τοποθεσίᾳ τῆς πόλεως εἶνε τοιαύτη, ὥστε δίδει ἐλπίδας εὐρύτερον καὶ καλλιτέρον μέλλοντος· διότι κεῖται ἐπὶ εὐρείας καὶ εὐφόρου πεδιάδος με εὐκрасίαν ἀτμοσφαιρικὴν, αἱ δὲ ἔξωθεν ὁδοὶ πανταχόθεν διασταυροῦνται ἐν αὐτῇ.

Ἡ Χρουπίστα ἔγκαται μέχρι τοῦ 1880 ὑπῆρξεν Ἐδρα ὁμωνύμου Ἐπαρχίας, ἔχουσα ὑπὸ τὴν δικαιοδοσίαν αὐτῆς 36 χωρία Χριστιανικὰ καὶ τουρκικὰ, με ὑποδιοικητὴν Μουδίστην, καὶ πληθῆρες πολιτικὸν Δικαστήριον καὶ ἐπαρχιακὸν Ταμεῖον. Ἀπὸ δὲ τοῦ 1870 οἱ κάτοικοι αὐτῆς ἤρξαντο συσκεπτόμενοι, Ὀθωμανοὶ καὶ Χριστιανοὶ ἐκ συμφώνου, περὶ εὐρύτερον μέλλοντος τῆς Ἐπαρχίας αὐτῶν, καὶ ἐφρόντιζον ἤδη καὶ δεόντως ἐνήργησαν παρὰ ταῖς ἀρμοδίαις ἀνωτέραις διοικητικαῖς Ἀρχαῖς τοῦ Κράτους, ἵνα κατορθώσωσιν, ὥστε νὰ διορισθῇ ἐν τῇ πόλει αὐτῶν ἀνάτερος Διοικητῆς, ἥτοι Καίμακῆς (Ἐπαρχος), ὅπερ θὰ ἀπέβαινε πρὸς μέγα ὄφελος τῶν κατοίκων τῆς Ἐπαρχίας ταύτης. Τὰς ἐνεργείας δὲ αὐτῶν ἐνέτεινον οἱ κάτοικοι τῆς Χρουπίστης μετὰ τὴν ὁμοτομίαν τῆς ἀγορᾶς καὶ τοῦ Βαρόσι Μαχαλᾶ καὶ τὸν κατὰ πάντα ἔξωφραϊσμὸν τῆς πόλεως κατὰ τὸ 1884, ὅποτε ὁ πληθυσμὸς τῆς πόλεως ἤρξατο αὐξάνων καταπληκτικῶς· ἀλλ' εἰς μάτην ἐκοπίσθησαν ἕνεκα τῆς ἐπελθούσης ἀντιπράξεως τῶν Καστοριέων. Ἐὰν οἱ κάτοικοι τῆς Χρουπίστης ἤθελον κατορθώσαι νὰ διορισθῇ Καίμακῆς ἐν τῇ πόλει αὐτῶν ὡς Διοικητῆς τῆς Ἐπαρχίας, ἤθελον διατηρηθῇ ἐν αὐτῇ τὸ τε πολιτικὸν Δικαστήριον καὶ τὸ Ἐπαρχιακὸν Ταμεῖον, ἢ δὲ ἀνεραιότης τῆς Ἐπαρχίας αὐτῶν ἤθελε μείνει ἀδιτικός, τὰ δὲ συμφέροντα αὐτῆς θὰ προώδευον θαυμασιῶς.

Τὰς ἐνεργείας ταύτας τῶν Χρουπισταίων ἐγκαίρως μαθόντες οἱ κάτοικοι τῆς πόλεως Καστορίας, ἐφρόντισαν παντὶ σθένει νὰ ματαιώσωσιν αὐτάς· διότι οἱ Βέηδες καὶ οἱ Προύχοντες τῆς Καστορίας πλουσιώτεροι καὶ ἰσχυρότεροι πολιτικῶς ὄντες τῶν Χρουπισταίων, καὶ προιδόντες ὅτι, διοριζομένου Καίμακῆς ἐν τῇ Χρουπίστῃ, ἔμελλον βαθμηδὸν νὰ βλαφθῶσι κατὰ τι τὰ συμφέροντα αὐτῶν ἐν τῷ μέλλοντι, ἐφρόντισαν δραστηριῶς, ἵνα ματαιώσω-

σιν ὀριστικῶς τὰς ἐνεργείας ταύτας τῶν κατοίκων τῆς Χρουπίστης.

Πρὸς τὸν σκοπὸν δὲ τοῦτον ἐνήργησαν δραστηριῶς καὶ ταχέως, ἵνα διαμελίσωσι τὴν Ἐπαρχίαν τῆς Χρουπίστης ὡς ἀκολούθως: προεκάλεσαν Σουλτανικὰ Φερμάνια, διὰ τῶν ὁποίων:

α') Ἀφῆρσαν ὀκτὼ χωρία ἐκ τῆς Ἐπαρχίας Χρουπίστης καὶ προσήρτησαν αὐτὰ εἰς τὴν τῆς Καστορίας, ἐπὶ τῷ λόγῳ ὅτι κεῖνται πλησιέστερον εἰς αὐτήν· ἔπραξαν δὲ τοῦτο πρὸς εὐκολίαν δῆθεν τῆς δημοσίας ὑπηρεσίας.

β') Ἀφῆρσαν τὰ ἀπομεινάντα χωρία τῆς Ἐπαρχίας Χρουπίστης εἰς δύο ἀνισα τμήματα, καὶ ἀπέτελεσαν δύο Ναχιέδες (διοικητικὰς Ἀστυνομίας), ἕξ ὧν ὁ μείζων ἔχει ἤδη Ἐδραν τὴν πόλιν Χρουπίσταν, εἰς ὃν ὑπάγονται δεκαοκτὼ χωρία, ὁ δὲ μικρότερος Ναγιές ἔχει Ἐδραν τὴν Κώμην Βουρβουσκόν, εἰς ὃν ὑπάγονται δέκα χωρία.

Συνεπείᾳ δὲ τῆς διαμελίσεως ταύτης τῆς Ἐπαρχίας Χρουπίστης ἀφῆρσαν ἕξ αὐτῆς τὸ τε πολιτικὸν Δικαστήριον καὶ τὸ ἐπαρχιακὸν Ταμεῖον καὶ τὰ συνεζώνευσαν μετὰ τῶν τῆς Καστορίας. Ἐπέτρεψαν δὲ ἵνα σχηματισθῇ ἐν τῇ πόλει Χρουπίστης Μπέλεδιές (Δημαρχεῖον). Οὕτω δὲ κατόρθωσαν οἱ Καστοριεῖς, ὥστε νὰ σμικρύνωσι πολὺ τὴν διοικητικὴν περιφέρειαν τῆς Χρουπίστης, διὰ νὰ μὴ δύναται αὐτὴ εἰς τὸ μέλλον νὰ ἔχη ἀξιώσεις Ἐπαρχίας καὶ διορισμοῦ Καίμακῆς ἐν τῇ πόλει.

Ἡ Χρουπίστα χαρκτηρισθεῖσα ὑπὸ τῶν στρατιωτικῶν Ἀρχῶν τοῦ Βίλαετιῶν Μοναστηρίου, τῇ ὑποδείξει καὶ τῇ θερμῇ συστάσει τοῦ Ρεγέτζιπασα, Μοιράρχου τοῦ ἐν Διαψίστη στρατοῦ, ὡς κεντρικὴ στρατηγικὴ θέσις, ἐγένετο ἀπὸ 23 ἐτῶν Ἐδρα ἐνὸς τάγματος πεζικοῦ στρατοῦ καὶ μιᾶς ὕλης ἱππικοῦ, χάριν ἀσφαλείας τῆς χώρας. Πρὸς κατοικίαν δὲ αὐτῶν κατεσκευάσθη στρατὸν διὰ τὸ πεζικὸν τῷ 1885 παρὰ τὸ Τζαμίον τῆς Χρουπίστης. Τῷ δὲ 1887 ἐγένετο ἕτερος στρατὸν τοῦ ἱππικοῦ κατὰ τὸ ἀνατολικὸν ἄκρον τῆς πόλεως· πρὸς βορρᾶν δὲ τοῦ στρατῶνος τούτου ἐγένετο στρατιωτικὸν Νοσοκομεῖον μετὰ 45 κλινῶν διὰ τοὺς ἀρρώστους στρατιώτας, ἐν ᾧ κατοικοῦσιν οἱ στρατιωτικοὶ Ἴατροί, ὁ Φαρμακοποιὸς καὶ οἱ ὑπῆρται τοῦ Νοσοκομείου· ἔμπροσθεν δὲ αὐτῶν ὑπάρχει κήπος δενδροφυτευμένος.

Ἄμα δὲ τῇ ἐγκαταστάσει τοῦ στρατοῦ τούτου ἐν Χρουπίστῃ, ἀμέσως ἐγένετο καὶ Γραφεῖον Ταχυδρομείου καὶ Τηλεγραφείου, ἅπερ συνεδέθησαν πρὸς βορρᾶν μὲν διὰ τῶν Τηλεγραφείων Κα-

στορίας και Φλωρίνης με τὸ τῆς πρωτεύουσας τοῦ Βιλαετίου (τοῦ Μοναστηρίου), πρὸς δυσμὰς δὲ διὰ τῶν Τηλεγραφικῶν Καστορίας και Βυζιλίστης με τὸ τῆς πρωτεύουσας τοῦ Μοντεσαρτζικίου (Νομαρχίας) τῆς Κορυθαῖας πρὸς μεσημβριάν δὲ συνεδέθη τὸ Τηλεγραφικὸν Χροπίτης με τὰ Τηλεγραφεῖα Διαμίστης, Γρεβενῶν, Σιατίστης, Κοζάνης, Σερβίων και Ἰλασσῶνος.

Ἡ Χρούπιστα μόλις ἀριθμεῖ βίον 4 αἰῶνων ἀπὸ τῆς κτίσεως αὐτῆς· τὸ ἱστορικὸν δὲ αὐτῆς ἔχει ὡς ἑξῆς: Περὶ τὰ τέλη τοῦ δεκάτου πέμπτου αἰῶνος μ. Χ. Βέηδες τινες προνομιούχοι ἐκ τῶν Σπαγίδων, Κονιαρικῆς καταγωγῆς, μετέβησαν μετὰ πολυαριθμοῦ κουστωδίας και θεραπείας αὐτῶν και ἐγκατεστάθησαν δύο ὥρας πρὸς μεσημβριάν τῆς πόλεως Καστορίας ἐπὶ εὐρείας και εὐφόρου πεδιάδος, ἀκριβῶς δὲ παρὰ τὴν δεξιὰν ὄχθην βαθείος τινὸς ξηροῦ ὄρυξιου, ὅπερ οἱ ἐπήλυδες οὗτοι Ὀθωμανοὶ ἐκάλεσαν **Δερῆ**, ἐξ οὗ ἔλαβον και οἱ ἴδιοι τὴν ἐπωνυμίαν **Δερῆ-Βέηδες**.

Ἡ πρώτη ἐγκατάστασις αὐτῶν ἐκεῖσε ἐγένετο διὰ πλινθοκτίστων ἰσογειῶν οἰκιῶν δι' ἔλλειψιν λίθων· ἐγκατεστάθησαν δὲ ἐπὶ τηδες δεξιόθεν και πλησίον τοῦ ξηροῦ τούτου ὄρυξιου, διότι εἰς τὸ βάθος τῆς κοίτης αὐτοῦ, κατὰ τὴν ἀριστερὰν ὄχθην, πηγάζει ἐκ πολλῶν σημείων ἀφθονον και διαυγέστατον και ὑγιεινὸν πόσιμον ὕδωρ, οὗτινος εἶχον ἀνάγκην.

Ἡ ἀφθονωτέρα δὲ τῶν πηγῶν τούτων καλεῖται Ντάλιτσα, ἐξ ἧς ὑδρεύονται οἱ κάτοικοι τῆς Χρούπιστης. Ὑπάρχει δὲ και ἄλλη πηγή, ἐξ ἧς ἀφθονον και διαυγές ὕδωρ ἀναβρῦει· κειμένη αὕτη εἰς τὸ ἀνατολικὸν ἄκρον τῆς πόλεως εἰς ἀπόστασιν τριῶν λεπτῶν τῆς ὥρας ἀπ' αὐτῆς ἐχρησίμευεν εἰς τοὺς κατοίκους τῆς ἀνατολικῆς συνοικίας μέχρι τοῦ 1887.

Οἱ Δερῆ-Βέηδες, ὡς κτίτορες και πρῶτοι κάτοικοι τῆς πόλεως, ὠνόμασαν αὐτὴν Χρούπισταν· εἶνε δὲ ἄγνωστον πόθεν ἔλαβον τὸ ὄνομα τοῦτο.

Ὅπως πᾶσαι αἱ τουρκικαὶ πόλεις, οὕτω και ἡ Χρούπιστα ἐκτίσθη ἄνευ σχεδίου, με δρόμους σκοληκοειδεῖς και ἐν αὐτῇ τῇ ἀγορᾷ. Ὄθεν κατὰ τὸ 1884 τῇ προτάσει μου ἀπεφάσισε τὸ Μπελεδιὲ τῆς Χρούπιστης, οὗτινος ἀπετέλουν μέρος, ἵνα ἐνεργήσῃ διὰ δοκίμου Μηχανικοῦ τὴν ὑμνοτομίαν τῆς τε ἀγορᾶς και τῆς χριστιανικῆς συνοικίας Βαρόσι-Μαχαλάς. Οὕτω δὲ κατασκευάσθησαν εὐθεῖαι ὁδοὶ δέκα μέτρων τὸ πλάτος ἐν τῇ ἀγορᾷ και πέντε μέχρις ἑπτὰ ἐν τῷ Βαρόσι Μαχαλά· εἰς δὲ τὸ μέσον τῶν

ὁδῶν τούτων κατασκευάσθησαν ὑπόνοιαι βρύεις και πύργοι, ἵνα μὴ μόνον τὰ ὕδατα τῆς βροχῆς εἰσέρχονται εἰς αὐτοὺς, ἀλλὰ και τὰ περιττώματα τῶν ἀποκίτων ἐκ τῶν οἰκιῶν φίλωνται και παρασύρονται ἐν καιρῷ βροχῆς και φέρονται ἐκτὸς και μακρὰν τῆς πόλεως. Μετὰ δὲ τὴν ὑμνοτομίαν ταύτην ἀνοικοδομήθησαν νέα και μεγαλοπρεπῆ καταστήματα και νέα οἰκίαι· οὕτω δὲ κατέστη ἡ πόλις ἡλεντῆ εἰς πάντα ἐπισκεπτόμενον αὐτὴν ἔξον· οἱ δὲ κάτοικοι τῶν περιχώρων, ἰδίως δὲ οἱ εὐπορώτεροι, ἤρξαντο συγκεντρούμενοι και οἰκογενειακῶς ἐγκαθίσταμενοι ἐν τῇ πόλει Χρούπιστης, ἐξ οὗ ἠρῆσεν ὁ πληθυσμὸς αὐτῆς καταπληκτικῶς.

Ἐν Κατακλιφῷ Θεσσαλίας 1908.

Δ. Κ. ΦΟΥΦΟΣ
(ἐκ Βουρβουτσικῶν)

ΑΠΟΦΘΕΓΜΑΤΑ ΦΙΛΙΠΠΟΥ

Ὁ Φίλιππος ἐπειδὴ οἱ φίλοι του ἠγανάκτουν, διότι οἱ Πελοποννήσιοι καίπερ εὐεργετηθέντες συρίτιουσιν αὐτὸν ἐν τοῖς Ὀλυμπίοις, Τίθά με κάμωσιν, εἶπεν, ἐὰν κακοποιηθῶσιν ὑπ' ἐμοῦ;

(Πλουτάρχου)

Ὁ Φίλιππος κοιμηθεὶς ἐν ἐκστρατεία περισσότερον χρόνον, εἶτα ἐξυπνήσας, Ἀσφαλῶς, εἶπεν, ἐκάθευδον· διότι ἠγρόπναι ὁ Ἄντίπατρος.

(Πλουτάρχου)

Ὁ Φίλιππος, ὅτε αὐτὸς μὲν ἐκάθευδε τὴν ἡμέραν, οἱ δὲ ἠθροισμένοι ἐξωθεν Ἕλληγες ἠγανάκτουν και παρεπονοῦντο, ὁ Παρμενίων εἶπε· Μὴ θαναμάζετε, ἂν καθεύδει ὁ Φίλιππος· διότι, ὅτε ὑμεῖς ἐκάθευδετε, ἐκεῖνος ἠγρόπναι.

(Πλουτάρχου)

ΜΑΚΕΔΟΝΙΚΟΣ ΥΜΝΟΣ

(*Αδόμενος και εν Θράκη).

[Κατὰ τὸν Νεοτουρκικὸν τῆς ἐλευθερίας (χορευτὴ)]

- Ἀπορῶ, Μακεδονία, πῶς ἔχεις ὑπομονή,
ὅταν βλέπης τὰ παιδιά σου μέρα νύκτα ἔστη σφαρή.
- Τί νὰ κάμω ἢ καυμένη, εἶμαι ἀλυσοδετή
καὶ δὲν εἶμαι ἐλευθέρα ὅπως ζώσω τὸ σπαθί.
Βούλγαρο σὰν ἀπαντήσω θὰ τοῦ πάρω τὴ ζωὴ
καὶ τὸ αἷμά του θὰ γύσω σὰν ποτάμι κατὰ γῆ.
- Τὸ σπαθί μου εἶναι μαῦρο κ' ἔχει ἀνάγκη νὰ βαφῆ
εἰς τὸ αἷμα τῶν Βουλγάρων κ' ἕστερα νὰ δοξασθῆ.
- Μὴ φοβεῖσθε, Μακεδόνες, καὶ δὲν εἰσθε μοναχοί
ἔπο παντοῦ τὰ Ἑλληνοπαῖδια σὰς ἐργόνται βοηθοί.

Ἐκ τοῦ ἀνεκδότου ἔργου τοῦ κ. ΑΣΤΕΡΙΟΥ «εἰς τὴν Μακεδονίαν.»

ΕΛΑΣΣΩΝ

ΣΙΑΤΙΣΤΑ

Δίκαιον καὶ πρὸ πον εἶναι τὰ γένη μικρὸς καὶ περὶ τῆς ἑλληνοκρατίας Σιατιστῆς λόγος ἐν τῷ ἡμερολογίῳ τοῦ Παμμακεδονικοῦ Σιλλογοῦ ὡς πολλὰ συμβαλλομένης εἰς τὰ γράμματα καὶ εἰς τὰς ἄλλας τῆς πατρίδος ἀνάγκας.

*Ἐπὶ τῆς ὁμοσειῶς τοῦ Σινάσκου, προόδου πρὸς τὸν, σχηματίζεται δια-

ΑΠΟΨΙΣ ΤΟΥ ΛΟΦΟΥ ΤΟΥ ΠΡΟΦΗΤΟΥ ΗΛΙΟΥ

σφάζε τις, ἐκατέρωθεν τῆς ὁποίας εἶναι ἐκτιμένη ἡ Σιάτιστα ἀμφιθεατρικῶς. Ἡ διασφάζε αὐτὴ ἀπολήγει εἰς στενὴν πεδιάδα, ἀποτελεῖ δὲ μετὰ ἑτέρας ὁμοσειῶς, τῆς τοῦ Μπουρίνου, τὸ λεγόμενον «μπουγάσι». Ἡ ἀρχὴ καὶ τὸ τέλος τῆς διασφάγος ἀποτελοῦσι τὰς δύο εἰς Σιάτισταν εἰσόδους, ὡς τρίτης χωρημνοῦσης μιᾶς ἄλλης διασφάγος, καθέτων εἰς τὴν πρώτην καὶ διενθιν. μενῆς πρὸς δυσμᾶς. Ἀπὸ πάντων τῶν ἄλλων μερῶν ἡ Σιάτιστα εἶναι δυσπρόσιτος καὶ σχεδὸν εἴπειν ἀπρόσιτος, τοῦθ' ὅπερ καθιῶν αὐτὴν σημεῖον στρατηγικὸν ἀξιόλογον. Κεῖται εἰς τὰ Ν. Δ. τῆς Μακεδονίας, εἰς ἀπόστασιν μιᾶς ὥρας ἀπὸ τοῦ Ἀλιάκμονος ποταμοῦ, εἰς ὕψος ἀπὸ τῆς θαλάσσης περὶ πον 870 μέτρ. καὶ κατοικεῖται ὑπὸ 8,000 κατοίκων, πάντων Ἑλλήνων τὸ γένος. Τὸ κλίμα αὐτῆς

είναι ξηρὸν καὶ ἄγριον, περιεῖται δ' ὁμοίως ὑδάτων ποσίων καλῶν καὶ φυτείας. Τὰ ὑπερκεῖμενα αὐτῆς ὄρη Βέλια καὶ Κουρί, ὧν τὰ πετρώματα ἀποτελοῦνται ἐξ ἀρμεστολίθων, εἶναι κατάξηρα, κατάλληλα μόνον πρὸς νομὴν ποιμνίων. Καθ' ἑκάστην Δευτέραν καὶ Πέμπτην τελεῖται ἀγορά, εἰς ἣν μεταφέρονται ἐκ τῶν πέριξ ἄλευρα ἕλως, λαχανικά καὶ ξηλεία, ὧν πάντων στερεῖται σχεδὸν καθ' ὅλοκληρίαν ἡ Σιάτιστα. Διὰ τοῦ ἐν τῷ μίσῳ αὐτῆς ἔχοντος λόγον τοῦ Προσφίτου Ἑλίου (κ. Ἀϊλιῶς) διαίρεται εἰς δύο μεγάλα ἰσοπληθῆ περιῖτον τμήματα, τὴν **Χώραν** καὶ τὴν **Γεράνειαν**.

Ἡ Σιάτιστα ἐκκλησιαστικῶς μὲν εἶναι ἔδρα ἀρχιερέως, διοικητικῶς δὲ εἶναι ἔδρα μονδίου, ἐπαγομένη εἰς τὸ καϊμακαρλίκι Ἀρσελίτης (Λεϊνί-στης) καὶ καθ' ἀνοῦσαν τῆς διοικήσεως κλίμακα εἰς τὸ μοντεσαρμλίκι Σερβίων καὶ εἰς τὴν νομαρχίαν Μοναστηρίου. Ἡ Σιάτιστα πρὸ τοῦ 1600 μ. Χ. ὑπῆρξε εἰς τὴν ἀρχιεπισκοπὴν τῆς Ἀ' Ἰουστινιανῆς Ἀρχίδος. Κατὰ τὸ 1639 ἀναγράφεται μητροπολίτης Σισανίου Παρθένιος τις, ὅστις δὲν δύναται νὰ θεωρηθῆ ὡς ὁ πρῶτος μητροπολίτης τῆς ἐπαρχίας ταύτης· κατὰ δὲ τὸ ἔτος 1647 μνημονεύεται ἐν τῷ κώδικι τῆς Μητροπόλεως ἀρχιερεὺς τις Δανιήλ, ὑπὸ τοῦ ὁποίου ἐκτίσθη ὁ παλαιὸς μητροπολιτικὸς ναὸς τοῦ ἁγίου Δημητρίου ἐν τῇ Χώρῃ, ἀνακαινισθεὶς κατόπι ἐκ θεμελίων τῷ 1801. Ἀπὸ τοῦ 1686—1746 Μητροπολίτης τῆς ἐπαρχίας Σισανίου ὑπῆρξεν ὁ ἐκ Σιατίστης καταγόμενος Ζωσιμᾶς, ἀπὴρ λόγιος, ὅστις ἐχηρμάτισεν ἐναλλάξ καὶ Πατριάρχης Ἀρχίδος, τιτλοφορούμενος πρῶτος καὶ Μητροπολίτης Σισανίου καὶ Σιατίστης· πρῶτον δὲ ἐπὶ τοῦ Ἀρχιερέως τούτου παρατηροῦμεν ὅτι προσετέθη εἰς τὴν ἐπωνυμίαν τῆς ἐπαρχίας καὶ τὸ **Σιατίστης**. Κατὰ δὲ τὸ 1767 διελύθη καὶ ἡ Ἰουστινιανῆ ἀρχιεπισκοπὴ Ἀρχίδος, πατριαρχεύοντος ἐν τῷ οἰκουμένικῳ θρόνῳ τῆς Κωνσταντινουπόλεως τοῦ κυρίου Σαμουήλ, ἀρχιεπισκοπεύοντος τότε Ἀρχίδος Ἀρσενίου καὶ ἀρχιερατεύοντος ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Σισανίου καὶ Σιατίστης Νικηφόρου.

Ἡ Σιάτιστα ἀνέκαθεν συνετῆρει λαμπρὰς σχολὰς, σήμερον δὲ ἔχει δύο (2) νηπιαγωγεία, δύο (2) παρθεναγωγεία, τὸ μὲν τετρατάξιον, τὸ δὲ ἑξατάξιον, δύο (2) ἀστικὰς σχολὰς ἑξαταξίους ἀρρένων καὶ ἐν (1) Γυμνάσιον ἑξατάξιον. Καὶ εἰς μὲν τὰ νηπιαγωγεία φοιτῶσι 180 παιδιὰ, εἰς τὰ παρθεναγωγεία 150, μαθήτριά, εἰς τὰς ἀστικὰς σχολὰς 450 καὶ εἰς τὸ Γυμνάσιον 90 μαθηταί. Καὶ τὰ μὲν παρθεναγωγεία, αἱ ἀστικαὶ σχολαὶ καὶ τὸ ἕτερον τῶν νηπιαγωγείων συντηροῦνται διὰ τῶν προσόδων τῶν ναῶν καὶ τῶν κοινοτικῶν κτημάτων τῶν δύο συνοικιῶν καὶ διὰ τῶν τόκων χρημάτων, κατατεθειμένων εἰς Τραπεζὰς ὑπὸ τῶν εὐεργετῶν τῆς κοινότητος Ν. Σαμαρᾶ καὶ Θωμᾶ Γκερεχέ, τὸ δ' ἕτερον νηπιαγωγεῖον, τὸ καὶ **Ἰωαννίδειον** καλούμενον, διὰ τοῦ κληροδοτήματος τοῦ ἀειμνήστου Δ. Ἰωαννίδου, καὶ τὸ Γυμνάσιον ἐκ κληροδοτήματος μεγατίμου ἀνδρός καὶ μεγίστου τῆς πατρίδος μας εὐεργέτου, τοῦ Ἰωάν. Μιχ. Τραμπαντζή. Αἰώνιον μνημεῖον τῆς φιλοπατρίας καὶ φιλογενείας τοῦ Τραμπαντζή κείναι τὸ κτίριον τοῦ Γυμνασίου, οὗ ἡ ἀνοικοδόμησις γενομένη δαπάναις τοῦ αὐοιδίμου ἀνδρός, ἀπεπερατώθη τῷ 1888. Διὰ δὲ τοῦ κληροδοτήμα-

τος τοῦ ὁσαύτως μεγάλου τῆς πατρίδος μας εὐεργέτου Δ. Ἰωαννίδου προκει-
ται λίαν προσεχῶς ν' ἀνεγερθῆ κτίριον νηπιαγωγείου. Εἰς τὴν ἀνωτέρω σχολεία
δύναται νὰ συγκαταριθμηθῆ καὶ ἡ νηπιαγωγὴ τῶν ἀπόρων καὶ τῶν
μὴ εὐνοησθέντων παιδείας τινός, ἀριθμοῦσα περὶ τοὺς 50 μαθητάς, ἕως τὴν
συντήρησιν ἔχει ὁ μετὰ τὴν ἀνακήρυξιν τοῦ συντάγματός ἰδρυθεὶς Ἑθνικὸς
τῶν Σιατιστιῶν Σύνδεσμος.

Ἡ Σιάτιστα εἶναι κομποπολις γὰ, συνοικισθῆσα πιθανῶς περὶ τὴν ἀρχὴν

ΤΡΑΜΠΑΝΤΖΕΙΟΝ ΓΥΜΝΑΣΙΟΝ ΕΝ ΣΙΑΤΙΣΤῃ.

τῆς 15ῆς ἐκατοστιαστῆριδος. Δύναται νὰ πιστώσῃ τοῦτο ἡ πατεῖς ἑλλειψίς
καὶ τοῦ ἐλαχίστου ἀρχαιολογικοῦ λειψάνου καὶ τῶν ἐσχάτων ἀκόμη βυζαντια-
κῶν χρόνων. Ἀδυνατεῖ τις καὶ ὡς χωρίον ἀκόμη ἀξιόλογον νὰ θεωρήσῃ τὴν
Σιάτισταν πρὸ τούτου τοῦ χρόνου διὰ τὸν προεκτεθέντα λόγον. Ἡ κτίσις τῆς
Σιατίστης ἐγένετο ὑπὸ περιστάσεις, αἷς ἐπέβαλεν ἡ ἀνάγκη καὶ ὁ φόβος, ἡ δὲ
τοποθεσία τῆς καὶ πολλὰι τοπωνυμία μᾶς ἐνισχύουν εἰς τὴν ὑπόθεσιν ὅτι
πρὸ τοῦ χρόνου τούτου ὁ τόπος, ἐν ᾧ εἶναι νῦν ἐκτισμένη ἡ πόλις, ἐχρησίμευεν
ὡς χειμᾶδιον εἰς ποιμένας. Τὴν γνώμην ταύτην ἐνισχύει καὶ ἡ πρώτη ὄνο-
μασία τῆς Σιατίστης. Εἰς τὰ ἀρχαία τῆς μονῆς Ζαβέρδας (Ζάμπουρινα) ἡ Σιά-

τισα καλεῖται «Καλύβια», ἥτις ὀνομασίᾳ δίδεται εἰς πάντα τὰ χωρία, τὰ συνοικιζόμενα ὑπὸ ποιμένων, ὅτινες, συνήθως, ἀντὶ οἰκιῶν πηγνύουσι ἀπλῶς καλύβας (1). Τὰ περὶ χωρία τότε δεινῶς λεηλατούμενα ὑπὸ τῶν ἀρπακτικῶν Ἀλβανῶν καὶ ὑπὸ τῶν τότε μεταναστευόντων Κοινάδων (Ἰκονιάδων) οὐδεμιᾶς ἐτήρησαν παρὰ τῆς Κυβερνήσεως προστασίας. Οἱ εὐπορώτεροι λοιπὸν τῶν χωρίων τούτων, ἅτινα εἶναι τὸ Παλαιόκαστρον, τὸ Ἐξαρχον, ἡ Σαρακίνα, ἡ Παρασκευή, τὸ Καστράκι, τὸ Πέτροβον (τῶν δύο τούτων μὴ σφισσόμενων ἤδη), ἡ Καισάρεια, τὸ Παλαιοχώριον, ἡ Πέλικα, ἡ Τραπεζίτσα, ἡ Παναρέτη, ἡ Κίναμη, τὸ Κωντακίον, τὸ Δρένοβον κ. ἄ. ἤρχισαν νὰ κτίζωσι οἰκίας εἰς τὸ μέρος τοῦτο, ὡς εἰς μέρος ἀσφαλές, ὄχι μόνον γὰρ ἀποκεκρημμένον ἀπὸ τῶν οὐμάτων τῶν φοβερῶν ἐπιδρομῶν. Οἱ μεταναστεύσαντες ἐκ τῶν ἀνωτέρω ἠθύντων χωρίων, πάντες Ἕλληρες ἀμιγεῖς, ἀπετέλεσαν τὸν πυρῆνα τῆς πόλεως, συνέζων ἐν ὁμοσίᾳ φροντίζοντες περὶ τῆς ἀπὸ καινοῦ ἀποκρούσεως τῶν ἐπιδρομῶν καὶ ἤρξαντο μετερχόμενοι τὸ ἐμπόριον, τὸ ὁποῖον μόνον ἠδύνατο νὰ παράσχη πλοῦτον εἰς τὴν ἀπόκεντρον καὶ ὀρεινὴν Σιάτισταν, τῆς γεωργίας μὴ εὐδοκίμουσας διὰ τὴν τραχύτητα τοῦ ἐδάφους. Βραδύτερον ἡ Σιάτιστα ἐδέχθη μετανάστας καὶ ἐξ ἄλλων μερῶν καὶ διὰ ἐκ τῆς Μασχοπόλεως, τοῦ Σουλίου (ὡς δηλοῖ τὸ ὄνομα τῆς οἰκογενείας Παπασουλιώτου) καὶ ἐξ αὐτῆς ἐτι τῆς Πελοποννήσου (ὡς δεικνύει τὸ οἰκογενειακὸν ὄνομα Μωραΐτης). Μετῆρχοντο δὲ οἱ κάτοικοι τὸ ἐμπόριον τοῦ κρόκου, ὅστις ἦτο ἄφθονος εἰς τὰ μέρη ταῦτα, τῶν δερμάτων καὶ τῶν ἐρυθρῶν νημάτων, ἅτινα μετέφερον εἰς διαφόρους τῆς Ἑσπερίας πόλεις, ὡς εἰς Βιέννην, Βουδαπέτην, Βενετίαν, Τεργέστην κ. ἄ., εἰσῆγον δὲ εἰς Σιάτισταν ἐκείθεν ὑφάσματα διάφορα μεταξωτά, ἐριούχα πολύχρωμα, ἀγγεῖα ἐκ πορσελάνης καὶ κρυστάλλου, κάτοπτρα εὐμεγέθη μὲ πλαῖσα κεχρυσωμένα καὶ τέχνης ξυλογλυπτικῆς ἐξόχου, γυναικεῖα κοσμήματα πολύτιμα καὶ πολλὰ ἄλλα τοιαῦτα, ἐξ ὧν καὶ νῦν ἐτι διατηροῦνται τινα ὡς κειμήλια ἐν ταῖς οἰκίαις τῶν ἀπογόνων. Οὕτω ἡ Σιάτιστα διὰ τοῦ ἐμπορίου τούτου κατέστη τὸ κέντρον τῆς ἐμπορικῆς κινήσεως πλείστον τῆς Μακεδονίας μέρους καὶ τῆς Ἠπείρου. Τὸ Μοναστήριον καὶ ἄλλαι πόλεις τῆς Μακεδονίας, σημαντικαὶ σήμερον, ἐποιοῦντο προμηθείας τῶν ἐμπορευμάτων τῆς ἀλλοδαπῆς ἐκ τῆς Σιατίστης καὶ τῆς Κλεισοῦρας, ἥτις ἐκτὸς τῆς Σιατίστης ἀπετέλει ἕτερον ἐμπορικὸν κέντρον σπουδαῖον τῆς Μακεδονίας. Πρὸ τοῦ 1880 ἠρξάμην ἴσως ἡ Σιάτιστα 400 ἐμπορικῶς οἴκους, διενεργοῦντας ἐκτεταμένον ἐμπόριον μετὰ τῆς Αὐστρίας καὶ Βενετίας. Οὐκ ὀλίγαι δὲ οἰκογενεῖαι ἐκ Σιατίστης ἐγκατέστησαν εἰς διαφόρους τῆς Αὐστρίας πόλεις ἀκόμη πρὸ τοῦ 1700 καὶ ἴδρυσαν ἐμπορικὸς οἴκους εἰς τὰς τότε ἀκμαζούσας Ἑλληνικὰς κοινότητας ἐν Αὐστρίᾳ, ἐνθα καὶ Γυμνάσια

1) Ὑπὸ τῶν Τούρκων ἄλλοτε ἐκαλεῖτο ἡ Σιάτιστα «Ἀρμούτ-κιοῦ», διότι ἡ πρὸς Ν. μικρὰ πεδιάς τῆς Σιατίστης ἦτο μεστὴ ἀπιδεῶν.

Ἑλληνικὰ ὑπέρχον. ἐν οἷς ἔξιστοῦντο Ἑλληνογενεῖς οἱ ἐκ τῶν διαφόρων μερῶν τῆς Ἀνατολῆς μετακινούμενοι τότε εἰς Αὐστρίαν. Νῦν δ' ὅμως καὶ αἱ Ἑλληνικαὶ κοινότητες τῆς Αὐστρίας ἐξέλιτ ν καὶ αἱ Ἑλληνικαὶ οἰκογενεῖαι ἐξεργασθήσαν ἢ μᾶλλον ἐξεστραφίσθησαν διὰ τὸ ἀποδύσασθαι αὐτῶν.

Ἡ ἐποχὴ αὕτη ἐπέχεε διὰ τὴν Σιάτισταν ἡ χριστιανικὴ εὐνοία καὶ εὐδαιμονία τῆς ἀποδείξεως δὲ καὶ λείψανα τῆς εὐδαιμονίας ταύτης εἶναι αἱ παμμεγέθεις σφισσόμεναι οἰκίαι, ἀνάγονται τὴν κατασκευὴν τῶν ἐπὶ τὴν ἐποχὴν ταύτην, καὶ τὸ ὄνομα, δι' ὃ πάντες οἱ περιόικοι ἐκάλεσαν τότε τὴν Σιάτισταν «Φλωροχώρι». Αἱ σφισσόμεναι τοιαῦται οἰκίαι, τρισκοστία περίπου τῶν ἀριθμῶν, ἔχουσι πᾶσαι τὸν αὐτὸν ἀρχιτεκτονικὸν ἠριθμὸν, τὸ αὐτὸ μέγεθος, τὸ αὐτὸ ὕψος, χρησιμοποιεῖσαι συγγνώμῳ μὲ τοὺς ἐνηλικοὺς τοίχους, μὲ τὰς ποιεμιστὰς καὶ μὲ τοὺς εἰς τὰς γωνίας ἀντηρουμένους πύργους ὡς φρούρια κατὰ τῶν ἐπιδρομῶν Ἀλβανῶν. Ἡ τοιαύτη κατασκευὴ τῶν οἰκιῶν καὶ ἡ διαίρεσις τῆς πόλεως εἰς μεγάλα τμήματα, κοινῆν ἔχοντα μίαν μεγάλην πύλην, ἀρκούντως πρὸς τοὺς ἄλλοις μαρτυρεῖ περὶ τῶν φόβων καὶ κινδύνων, οἷς διέτρεχον οἱ Σιατιστεῖς κατὰ τοὺς φοβεροὺς ἐκείνους τῆς σκληρυῖας καὶ τρομοκρατίας χρόνους.

Ἡ ἀκμὴ αὕτη τῆς Σιατίστης διετηρήθη μέχρι τοῦ 1810 περίπου, ὅποτε ἤρξατο ὀλίγον παρακλιμαίνουσα ἀλλὰ τὴν παρακμὴν ταύτην ἀνέκλησε μικρὸν ἢ καλλιέργεια τῶν ἀμπέλων ἀφ' ἑνός, ἐξ ὧν παρήγετο καὶ παράγεται οἶνος μέλας καὶ ξανθὸς ποσότητος ἐξιμύτου, καταναλισκόμενος εἰς τὴν νότιον Μακεδονίαν καὶ εἰς τὴν Ἠπειρὸν, καὶ ἡ γουναρική τέχνη ἀφ' ἑτέρου.

Ἡ Σιάτιστα πολλάκις ἐκινδύνευσεν ἐκ τῶν ἀλβανικῶν ἐπιδρομῶν, ἀλλὰ πάντοτε κατώρθωσε νὰ ἀποκρούσῃ γενναίως αὐτά.

Περὶ τῶν ἀλβανικῶν τούτων ἐπιδρομῶν οὐδὲν μέχρι τοῦδε ἐγράφη, κατ' ἀκολουθίαν μέλλει νὰ γραφῆ περὶ αὐτῶν θ' ἀναφέρεται μόνον εἰς τὴν Σιάτισταν καὶ θὰ ἔχη ὡς ὀδηγὸν τὰς προφορικὰς παραδόσεις, αἵτινες εἶναι πολὺ συγκεχυμέναι, καὶ τὰ δημοτικὰ ἱσομῆτα, τὰς μόνας ἴσως ἀρεθεῖς πηγὰς, ἂς δύνανται τις νὰ παρουσιάσῃ περὶ τῶν κατὰ τῆς Σιατίστης ἐπιδρομῶν τούτων.

Τῶν Ἀλβανῶν ἀναφέρονται 4 ἐπιδρομαί, ἐξ ὧν ἡ πρώτη ἐγένετο τῷ 1784 ὑπὸ τοῦς Τουρκαλβανοῦς Γκαβοργιάτσου καὶ Βεῖτσην καὶ ὑπὸ τῶν χριστιανῶν Ἀλβανῶν Σταμούλην. Εἰς τὴν πρώτην ταύτην ἐπιδρομὴν ἀναφέρεται τὸ ἐπόμενον δημοτικὸν ἱσομῆτα : (1).

Ἐστὸν Ἀϊθανάσι τὴν ἀλλῆ
 χρόσον πολλάκις στέκει κί λαλεῖ.
 ἀηδονουλαεῖ κί λέει
 τοὺν μικρὸν ποῦ θέλ' νὰ εὔρη.

1) Τὸ ἱσομῆτα τοῦτο ὡς καὶ τὸ κατωτέρω ἀναφερόμενον ἐλήφθησαν ἐκ τῆς ἐμῆς συλλογῆς λαογραφικῆς ὕλης τῆς Σιατίστης, τῆς βραδευθείσης κατὰ τὸν βον διαγωνισμόν τῆς γλωσσικῆς εταιρείας ἐν Ἀθήναις.

*Στὰ τρεῖ Ἀλώνια βάλαι τὴ βουλὴ
 ἕνα Σταμόλι τὸ σκελλί,
 μέσ' ἔς τὴ Σιάτιστα γὰ πάντων
 τρεῖς ἀχόντισσι γὰ πάντων.
 τὴ Γιράνεα γὰ πατήσουν
 καὶ ἄρχοντι γὰ μὴν ὀφίσουν.
 *Στὸν Γριβιγὸ ἵουμάτισαν
 καὶ ἔς τὸν γουφίτ' σταμάτησαν
 μέσ' ἔς τὴν ἄκρη π' τοῦ γουφίτι
 ἔστησαν χροσὸ τζανίτι.
 *Ανοίξαν τὰ μπαϊράκια τους,
 δὲν ξέρουν τὰ φαρμάκια τους,
 θὰ ἐγίσουν λαβυμένοι,
 δὲν τὸν ξέρουν οἱ καϊμένοι
 «Κυρὰ Σαννούκου, πῆς τῆς Βάιας σου
 γὰ διῶξ' τοὺς φυλαγτάδες.
 Διῶξτί τους γὰ πᾶν ἰκεῖθι
 γὰ πατήσουμι τὸν σπιτι.»
 «Δὲ σᾶς φοβοῦμι, σκυλλαθβανιάδεις,
 ἔχον τὰ σάτζα μου ἕψηιά,
 μὴ μουλίβι σκιπασμένα
 καὶ μὴ μάμμαρον στρουμένα.
 Κάτου ἔς τὸν Μπόίνου μαχαλά
 μάστι φκέλιζα καὶ τσαπιά,
 σύρτι καὶ ἔς τὸν Καραδουζάννη
 γὰ τοῦ πάρτι τοῦ τιγάνι.»

Κατὰ τὸ παρατιθέμενον λοιπὸν δημοτικὸν ἔσμα, ἠδόμενον καὶ σήμερον, καὶ
 κατὰ τὰς προφορικὰς πάντοτε παραδόσεις, οἱ ἐπὶ τοὺς προεκτεθέντας ἀρχηγούς
 Ἀλβανοὶ ἐκίνησαν ἀπὸ τὸ περὶ τὰ Γρεβενὰ χωρίον Τρεῖς Ἀλώνια καὶ δια-
 βάντες τὴν ἐπὶ τοῦ Ἀλιάκμονος ποταμοῦ γέφυραν, ἐστρατοπέδευον εἰς τὴν
 ἀπέναντι ὄχθην. Ἡ ἐν τῷ ἔσματι ἀναφερομένη ἡρώϊς Σαννούκου (1) καὶ ἡ
 βοηθὸς τῆς Βάια δὲν εἶναι βεβαίως ἡ σχοῖσα τὴν πρωτοβουλίαν τῆς ἀποκρού-
 σεως, ἀλλ' ἡ προθέτως παρασχοῦσα τὴν ὀχυρωτάτην οἰκίαν της, τὴν κειμέ-
 νην ἐπὶ τῆς ὁδοῦ, δι' ἧς ἐμελλον γὰ διαβῶσιν οἱ Ἀλβανοί, πρὸς ἀπόκρουσιν

1) Τὸ ὄνομα εἶναι ὑποκοριστικὸν τοῦ Ἄννα. Ὁ Βουτυρᾶς ἐν τῷ λεξικῷ
 Ἱστορίας καὶ Γεωγραφίας ἐν λέξει «Σιάτιστα» τὴν ἡρώϊδα ταύτην καλεῖ Σο-
 φίσαν, ἴσως διὰ πλημμελεῖ ἀναγωγὴν τοῦ ὑποκοριστικοῦ τούτου εἰς ἀρχικὸν
 Σοφία.

τῶν ἐπιδρομῶν, καὶ ἡ διὰ τῆς παραχωρήσεως πάντων τῶν κωιτοπόλιων οὐκίων
 τῆς τοῖς ἀντιγενομένοις πρὸς κατασκευὴν οὐκίων καὶ δια τῶν παροισμασιῶν
 ἀποβῆσα ἀληθῆς ἡρώϊς καὶ ἐπὶ τοῦ παρακειμένου δημοτικοῦ ἔσματος ἑμμη-
 θεῖσα. Τὴν πρωτοβουλίαν τῆς ἀποκρούσεως ἔλαβεν ὁ ἑταῖρος τῆς Σιατίστας
 προσητῆς Δογοθέτης, ὅστις 500 μόνον ἀντίταξε Σιατίσιτις κατὰ τῶν ἄλλων
 ἐπιδρομῶν Ἀλβανῶν. Οἱ ἐπιδρομεῖς ἀργηθέντες γὰ λάβουσι ποσὸν τι χικ-

Κωδωνοστάσιον τοῦ ἐν Σιατίστῃ Ναοῦ τοῦ ἁγίου Δημητρίου.

ματικόν, προσερχθὲν αὐτοῖς, ἐβάδιζον κατὰ τῆς Σιατίστας, ἀλλὰ τὸ πυκνὸν
 πῦρ τῶν ἐν τῇ οἰκίᾳ τῆς κυρᾶς Σαννούκου καὶ ἄλλης ἀπέναντι αὐτῆς ὀχυρω-
 θέντων Σιατιστέων τοὺς ἠνάγκασε γὰ ἀποχωρηθῆσαι μὲ σημαντικὰς ἀπωλείας
 εἰς ἄνδρας καὶ γὰ τραπῶσιν εἰς δεινὴν δῆωσιν τῶν περὶ τὴν Σιάτισταν χω-
 ρίων. Λόγος τῆς ἐπιδρομῆς ταύτης ὡς καὶ τῶν ἄλλων ὑπέμεινε ὁ πλοῦτος τῆς

Σιατίσις, ὅστις πάντοτε προσεῖλκετο τὸ φθονερόν καὶ ἀρπακτικόν ὄμμα τῶν Ἀλβανῶν.

Εἰς τὴν β' καὶ γ' ἐπιδρομῇ, τὰς γενομένας τῷ 1827 ὑπὸ τοῖς Ἀλβανοῖς **Τριαφίλ-Μπούζη** καὶ **Ἀσλάν-βη**, ἀναφέρεται τὸ ἐπόμενον δημοτικὸν ἔσμα :

Δὲν εἶν' ἰδῶ τὰ Τρίκκαλα (Τριαφίλ καὶ Ἀσλάν-μπη), δὲν εἶν' ἡ Ἰλασσῶνα,
δὲν εἶν' ἡ μαῖρη Κοζάνη νὰ κάμης ὅ,τι θέλεις.

Ἰδῶ τὸν λόγον Σιάτιστα, τὸν λὲν κεφαλοχώρι.

Ὡς ποῖν' οὐ Νιόπλιος ζουντανὸς ἢ Σιάτιστα δὲν φουβᾶτι,
ἔχει τρακόσιους ἔς τὸν σπαθὶ καὶ χίλλους ἔς τὸν νιουφέκι
καὶ τὰ μπουγάζα πιάσαν, πιάσαν τὰ καραούλια.

Δὲν οἶς φουβᾶτ', Ἀρβαντιὰ κ' ἰοῦς βρὲ βρουμουμπέδες,
ἔχει τὸν Νιόπλιον ἀρχηγὸ κ' ὄλα τὰ παλληκάρια.

Ὡς ἐκ τοῦ παρατιθεμένου ἔσματος φαίνεται καὶ ὡς ἡ παράδοσις μαρτυρεῖ, οἱ περὶ τοὺς Τριαφίλ καὶ Ἀσλάν-βη Ἀλβανοὶ ἐπιδρομεῖς εἶχον ἐπιδράμει καὶ διαρπάσει τὰ Τρίκκαλα, τὴν Ἰλασσῶνα καὶ τὴν Κοζάνην καὶ μόνον εἰς τὰς κατὰ τῆς Σιατίσις ἐπιχειρήσεις των ἀπέτυχον. Προηγήθη ἢ ἐπὶ τὸν Τριαφίλ-Μπούζη ἐπιδρομῇ, ἣτις φαίνεται ὅτι δὲν θὰ εἶχε καλὴν ἔκβασιν διὰ τὴν Σιάτισταν καὶ διὰ τὸ ὑπὸ τῆς παραδόσεως θρυλούμενον πολὺ αὐτῶν πλῆθος (9000) καὶ διὰ τὴν ἀποθράσυσίν των διὰ τὴν διαρπαγὴν τριῶν μεγάλων πόλεων, ἂν μὴ ἐν τοῖς πράγμασιν ἦτο ὁ πολὺς Γ. Νιόπλιος, (1) οὕτως τὸ ὄνομα μετ' εὐλαβείας πολλῆς φέρεται εἰς τὴν μνήμην τῶν Σιατιστέων, ἐξ ὧν οἱ προσφύτεροι ἐξ ἀντιλήψεως γινώσκουσι τὴν ἐξειδικασμένην σύνεσιν καὶ τὴν ἀκραν φιλοπατριάν τοῦ ἀνδρός. Ἡ ἀκμὴ τοῦ Νιόπλιου συμπλῆτει ἀπὸ τοῦ 1800—1830 περίπου, καθ' ὃν χρόνον ἐγένοντο αἱ δύο αὐταὶ ἐπιδρομαί. Χάρις εἰς τὴν δραστηριότητα τοῦ λαμπροῦ προεστοῦ τῆς, ὅστις δὲν εἶχε νὰ παρατάξῃ εἰ μὴ 400 μόνον ἀνδρας καὶ δὴ ἀτελῶς καὶ ἄλλοπῶς ἐφωδιασμένους, διότι μόνον ἐξ κοιλόγραμμα πυρίτιδος εἶχον, ἐσώθη καὶ τότε ἡ Σιάτιστα, ἀποκρούσασα τοὺς ἐπιδρομεῖς. Ἐπὶ δέκα καὶ πέντε ἡμέρας συνήκοντο ἀνιμαχταὶ παρὰ τὴν τοῦ Ἀλιάκμονος ποταμοῦ γέφυραν Πασῶ-Κιοπροουσοῦ, καταλλήλως ὄχρωθνέσαν, καθ' ὅς πολλὰς ὑπέστησαν ζημίας οἱ Ἀλβανοί. Τέλος ἀπεχώρησαν διευθυνόμενοι εἰς Βιτώλια.

Κατὰ τὸ αὐτὸ ἔτος ἐπέρχεται ὁ Ἀλβανὸς ἀποστάτης Ἀσλάν-μπέης, ἄγων

1) Τὸ ὄνομα τῆς οἰκογενείας ταύτης εἶναι Ρούση, τὸ δὲ παρὸν ὄνομα ἔλαβον οἱ ἀπόγονοι τοῦ Γ. Ρούση, ἱατροφιλοσόφου, καθηγητοῦ ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ τοῦ Παταίου, ὅπερ ἀπένευμε τῷ ἀνδρὶ διὰ τὴν πολυμαθειάν του τὸν τίτλον εὐγενείας, «nobilis», οὗ παραφθορὰ εἶναι τὸ Νιόπλιος, καὶ οὐχὶ ὡς τινες ἀνήγαγον τὸ Νιόπλιος εἰς ἀρχικὸν Νεόπουλος (ἴδε Acta Gymnas. Patavini).

κατὰ τὴν παράδοσιν τοῦ Ἀλβανῶν. Τὴν Σιατίστιν ἔπιδροσε καὶ πάλιν ὁ Χριστιανὸς διὰ τοῦ αὐτοῦ οὐρβίου, δηλαδὴ διὰ τῆς κατολήσεως τῆς νεφέρας Πασῶ-Κιοπροουσοῦ ὑπὸ 800 ἀνδρῶν, εἰς οἷς ἴδη προσετίθησαν καὶ 100 Τούρκοι ὑπὸ τὸν ἐκ Καστορίας ἐλθόντα Ὀθωμανὸν μὲν **Σαχίν**. Ὁ Ἀσλάν-μπέης καὶ τὴν τῆσιν τοῦ Τριαφίλ δὲν ἐπεχείρησεν ἔγχεσθαι, ἀλλ' ἔμεινεν ἀπρακτικὸς τοῦ Ἑλληνικοῦ στρατοῦ ἐπὶ 12 ἡμέρας καὶ νύκτας καθ' ὅς τὸ στρατόπεδόν του δεινῶς διηρπάζετο ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων. Ἐπιχειρήσεις κατόπισιν τὴν διαρπάσιν ἀγέλας βοῶν καὶ προβάτων, γενομένας εἰς τὰς κατὰ τὴν Σιατίστιν δυτικαὶς λόφους, καὶ ἀποτυχῶν διηρνήθη εἰς τὰ Βιτώλια, ἐνθα ἔπαθον παντελῆ καταστροφὴν, φονεθεῖς καὶ ὁ ἴδιος ὑπὸ τοῦ Κωνσταζή-πασῶ.

Τετάρτη ἐπιδρομὴ ἐγένετο μετὰ τινα ἔτη ὑπὸ τῶν Ἀλβανῶν **Καχομιάν-μπη**, ἔγγονον τοῦ Γκαβοριάσου, ὅστις ἤθελε νὰ ἐκδικηθῇ τὸν πάππον του καὶ ἤγε 400 Ἀλβανούς. Ἡναγκάσθη ν' ἀπέλθῃ ἀπρακτος, διότι εἶχε τὴν πόλιν ὄχρωμένην καὶ τοῖς Σιατισταῖς ἐτοίμους πρὸς ὑπεράσπισιν τῆς ἐνδόξου πατρίδος αὐτῶν.

Ὡς πέμπτη ἐπιδρομὴ θεωρεῖται ἡ τῶν Γκέγκων ἢ Γκεκῶν, γενομένη κατὰ τὸν τελευταῖον Ρωσοτουρκικὸν πόλεμον τῇ 5 Ὀκτωβρίου 1817. Κατὰ τὴν φορὰν ταύτην οἱ ἐπιδρομεῖς ἔπαθον παντελῆ καταστροφὴν, διότι ὁ στρατὸς τῆς Ἀνασελίτιος τῇ βοήθειᾳ τῶν Σιατιστέων ἐξώττωσεν αὐτοὺς, ἀνερχομένους εἰς 80, ἐν μιᾷ νυκτί. Κατὰ τὸν Ρωσοτουρκικὸν πόλεμον πολλὰ τοιαῦτα σίγη Τόσκιων ἢ Γκεκῶν ἐπίδρομον πολλὰς τῆς Μακεδονίας πόλεις ὑπὸ τὸ πρόσχημα ὅτι μετέβαινον ὡς ἐθελονταὶ εἰς τὸ πεδῖον τοῦ πολέμου, ἢ κατ' αἰῶλους κατὰ παρακίνησιν τοῦ Δερβιζ-πασῶ, ὅστις, φοβούμενος ἐξέεργεῖν τινα τῶν Χριστιανῶν τῆς Μακεδονίας, παρωρήμεσε τὰ σίγη ταῦτα εἰς τρομοκρατήσιν τῶν μεγάλων Χριστιανικῶν κέντρων τῆς Μακεδονίας. Ἐν τοιοῦτον σίγη εἰς τὸν Μπαϊράμ-ἀγᾶν ἐπέδραμε καὶ τὴν Σιάτισταν, ἣν ἔσωσε κατὰ τὴν ἐπιδρομὴν ταύτην, καθ' ἣν οἱ ἐπιδρομεῖς ἀπροσοδικήτως εἶχον εἰσέλθει εἰς αὐτήν, ἢ δραστηριότης καὶ ἡ σύνεσις τοῦ Νικολάου Ρούζιου, ὅστις ταχύτατα καὶ ἀποτελεσματικώτατα ἐνήργησε ν' ἀποσταλῇ ἐκ Λευρίτιος βοήθεια στρατιωτικὴ καὶ νὰ δοθῇ ἐκ Κωνσταντινουπόλεως ἡ ἀδεια τῆς ἐξοντώσεως τῶν ἐπιδρομέων.

Ἄς ἐλθωμεν νῦν νὰ ἴδωμεν καὶ τὴν δρασιν τῆς πόλεως κατὰ τὸν ἱερόν τοῦ 1821 ἄγωνα. Ὁ ἀνὴρ ἐκεῖνος, ὅστις καὶ τὴν Σιατίστιν ἀπεράσισε ν' ἀναμείξῃ εἰς τὸν ἱερόν ἄγωνα, εἶναι ὁ Γεώργιος Νιόπλιος. Ἐν συνενοήσῃ μετὰ τῶν δηλαρχηγῶν Ζαφειράκι, Καρατάσου, Γάτζον κ. ἄ, ὡς καὶ τῶν προκρίτων διαφόρων πόλεων, ὡς τοῦ ἐκ Καστορίας Ἰωάννου Βαρβαρέσκου, τοῦ ἐκ Βοδενῶν Παναγιώτου Ναοῦμ καὶ ἄλλων, συνήλθον εἰς τὴν ἱεράν μονὴν Δοβρά, ἐνθα ἔλαβον τὰς ἐπομένας ἀποφάσεις: Ὡς ὀρηγῆμα τοῦ ἐν Μακεδονίᾳ Ἑλληνικοῦ ἀγῶνος νὰ χρησιμεύσῃ α) ἡ Νάουσα, ἣτις διὰ τὸ ὄχρωθόν καὶ τὸ τεῖχος αὐτῆς ἦτο καταλληλοτάτη πρὸς τὴν ἐπίθεσιν καὶ ἀντίστασιν, β) ἡ ἐκ φέσεως ὄχρωτάτη καὶ δυσπρόσιτος Καστανεά, ἢ παρὰ τὴν πολίχνην Κοιωνερό κειμένη καὶ γ) ἡ ἐπίσης στρατηγικὴν θέσιν ἔχουσα Σιά-

πιστα. Ὅτε δ' ὄμως ἔπεσον ἡ ἀτυχὴς Νάουσα καὶ δεινὴν ἰπείστη καταστροφὴν (τῆς 9ῆς Ἀπριλίου 1822), ὁ ἀρχιστράτηγος τῶν Ἰωαννίνων Χουροῦτ-πασῆς διέταξε τὸν Μαζούτην Σρόπουλι, ἐπίσημον Ἄλβανόν, νὰ καταλάβῃ ἐπιδρομικῶς τὴν Σιάτισταν, Βλάτοην, Κλεισοῦραν, Σέλιτοαν κ. ἄ., ὑποπιεύσας καὶ τῶν μερῶν τούτων ὁμοίαν ἐπανάστασιν. Ὁ Σρόπουλις ἄρων 2000 περίπου Ἄλβανούς μετὰ δεινῶν δῆλων τῶν περιχώρων τῆς Σιατίστης ἐφθάσε πρὸ αὐτῆς καὶ διενεῖτο νὰ εἰσέλθῃ. Ὁ Νικόληος, σπασκεφθεὶς μετὰ τῶν προκρίτων, ἀπεφάσισε : α) εἰ δυνατόν νὰ φέρωσιν ὄπλα νὰ καταλάβωσιν, αὐτοῦ ἠγνοῦμενον, τὰς διόδους. δι' ὧν ἦτο δυνατὴ ἡ εἰσόδος τοῦ Σρόπουλι, καὶ β) δι' ἀπεσταλμένων νὰ παρακαλέσωσι τὸν τοπάρχην Καστορίας, εἰς ὃν ἐπήγετο καὶ ἡ Σιάτιστα, νὰ μεσιτεύσῃ παρὰ τῷ Χουροῦτ πασᾷ καὶ ἐν ἀνάγκῃ νὰ ἐγγυηθῇ περὶ τῆς ἀσφαλείας καὶ ἡσυχίας τῆς πόλεως, ὑπισχνούμενοι αὐτῷ ὅτι οὐδόλως θέλει ταραχθῆ. Τὰς ἀποφάσεις ταύτας ἀνήγγειλαν τῷ Ἄλβανῷ, προσθέσαντες εἰς αὐτὰς ὅτι θὰ ἀπήντα ἀντίστασιν ἀπεγνωσμένην, ἐὰν ἐπεχειρεῖ εἰσδοῦν εἰς τὴν πόλιν. Ὁ Σρόπουλις οὐδὲν ἐπεχείρησεν, ἀλλ' ἀνέμεινε ἀπάντηται τοῦ Χουροῦτ Πασᾶ, ἤτις φθάσασα τέλος τὸν ἐκάλεε παρ' αὐτῷ. Ὁ Ἄλβανὸς φείγων ἐντόπην εἰς δευτέραν δεινῶν δῆλων τῶν περιχώρων τῆς Σιατίστης.

Ὅπως ἐπὶ πολεμικῆν ἔπουν οὕτω καὶ ἐπὶ πνευματικῆν ἡ Σιάτιστα κατέχει ἐπιφανεστάτην θέσιν μετὰ τῶν νεοφανῶν πόλεων, δικαιόσα οὕτω τοὺς λόγους Γάλλου τινὸς περιηγητοῦ, ὅστις ἄριστα διαγνοὺς τὴν ἐν ἀμφοτέροις, πολεμικοῖς καὶ παιδείᾳ, ἐπισημότητα τῆς Σιατίστης, λέγει ἐν μεταφράσει τάδε : « Ἡ πόλις αὕτη εἶναι καθ' ὁλοκληρίαν Ἑλληνική. Εἰς 8000 ψυχῶν δὲν ὑπάρχει οὔτε μονιῆς οὔτε καθῆς οὔτε χωροφύλακες. Οἱ Τούρκοι τὴν γνωρίζουν ἐξ ἀκοῆς ἢ ἂν τύχῃ νὰ διέλθωσιν αὐτήν. Ὁμιλοῦσι καθαρὰ Ἑλληνικά. Πῶς αὕτη ἡ ἐξάρσις ; πῶς ἡ πόλις αὕτη εἶναι ἐλευθέρη ἐν τῷ μέσῳ Τούρκων ; Ποῦ πρέπει νὰ τὸ ἀποδώσωμεν ; εἰς τὴν ἀδυναμίαν τοῦ δεσπότου ἢ εἰς τὴν δύναμιν τοῦ ὑποτεταγμένου ; καὶ εἰς τὰ δύο. Οἱ ἔντιμοι οὗτοι κάτοικοι ἔχουσιν ἡθὴ εὐγενῆ, δύνανται νὰ χρησιμεύσωσιν ὡς παράδειγμα εἰς πάντα χριστιανικὸν πληθυσμόν. Σέβονται τοὺς νόμους. Ὀπλίσατέ τους διὰ νὰ ὑπερασπίσωσι τὴν αὐτοκρατορίαν, ἀφαιρέσατέ τους τὰ ὄπλα καὶ θὰ ἔρχητε μίαν πόλιν ὡς τὰς Κυδωνίας, μίαν νέαν Κασσάνδραν ».

Ἄνδρας διακροθέντας ἐπὶ παιδείᾳ ἔχει ἡ Σιάτιστα νὰ ἐπιδείξῃ πολλούς, ἐν οἷς τὸν :

Γεώργιον Ζαβίραν, γεννηθέντα ἐν Σιατίστῃ τῇ 28 Μαΐου τοῦ 1744. Κυρίου ὁ Ζαβίρας ἠσχολεῖτο εἰς τὸ ἐμπόριον, ἀλλ' ὁ χρόνος ὁ ὑπολειπόμενος ἐκ τῶν ἐμπορικῶν ἀσχολιῶν ἐδαπανᾶτο ἐπὶ τοῦ πολυμαθεστάτου καὶ φιλοπρωτάτου ἀνδρὸς πρὸς συγγραφὴν διαφόρων συγγραμμάτων. Ἐκ τῶν πληθῶν του συγγραμμάτων ἀξιολογώτατον εἶναι ἡ « **Νέα Ἑλλάς** », ἣτις εἶναι ἱστορία τῶν πεπαιδευμένων Ἑλλήνων, τῶν ἀκμασάντων μετὰ τὴν ἄλωσιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως ὑπὸ τῶν Τούρκων. Ἐκ τῶν συγγραμμάτων του ἐξεδόθη ὑπὸ Γ. Κρέμου ἡ « **Νέα Ἑλλάς** » ἐν Ἀθήναις. Ἀπέθανεν ἐν Πέστῃ τῇ 28 Αὐγούστου 1804.

ΘΕΟΔΩΡ. ΜΑΝΟΥΣΗΣ

Τὸν **Κωνσταντῖνον Ζαβίραν**, ἀδελφὸν τοῦ Γεωργίου, ὠσαύτως λόγιον, ὄσιον τῆ 1787 ἐν Πέτρῃ διατίθειον ἑδαπάνησε καὶ ἐπεμελήθη τῆς ἐκδόσεως δυοσφραγμάτων τοῦ ἀδελφοῦ του.

Τὸν **Δημήτριον Καρακάσην**, γεννηθέντα ἐν Σιατίσῃ τῆ 1734. Μετὰ τὰς πρώτας σπουδὰς ἐν Σιατίσῃ προσελήθη ὡς γραμματεὺς τοῦ Μητροπολίτου Ἐρεβένδου Γρηγορίου. Τῆ 1752 ἀπεδήμησεν εἰς Οὐγγαρίαν πρὸς ἐκμάθησιν γλωσσῶν. Τῆ 1760 ἀναγορευθεὶς διδάκτωρ τῆς ἱατρικῆς ἐν Βιέννῃ, ἠσκήθη εἰς τὰ ἐκεῖ νοσοκομεῖα. Μετὰ ταῦτα μετέβη εἰς Λάρισαν καὶ ἐκεῖθεν προσεκήληθη εἰς Σιάτισταν ὑπὸ τῶν συμπολιτῶν του. Συνερχθεὶς δ' ἐν Κοζάνῃ, ἐν ἧ' διέτριψεν ἐπὶ τινα καιρὸν, ἀπῆλθεν εἰς Κραϊόβαν καὶ ἐκεῖθεν εἰς Βουκουρέστιον, ἔνθα διορισθεὶς ὑπὸ τοῦ ἡγεμόνος ἱατρὸς τῆς πόλεως καὶ τοῦ νοσοκομείου τοῦ ἀγίου Παντελεήμονος, διετέλεσε μέχρι τελευτῆς ἐκεῖ. Καὶ συγγράμματα ἔγραψεν ἄρκετὰ ὁ Καρακάσης.

Τὸν **Γεώργιον Παπάζογλου** ἢ ἦτιον ὀρθῶς Παπαζώλην, γεννηθέντα ἐν Σιατίσῃ. Κατ' ἀρχὰς ἦτο ἔμπορος, ἀλλὰ μὴ εὐρῶν τὴν τύχην εἶνον, ἀπεδήμησεν εἰς Ῥωσίαν, ἔνθα σινοσεχέτισθη πρὸς τὸν Γρηγόριον Ὁρλώφ, μεγάλως τότε ἰσχύοντα παρὰ τῆ αὐτοκρατορίᾳ Αἰκατερίνῃ τῇ Β' καὶ προήχθη εἰς ἀξωματικὸν τοῦ πυρβολικοῦ. Αὐτὸς ἀνεδέχθη τὴν διοργάνωσιν τῆς ἐπαισιώσεως ἐπὶ τῆς Αἰκατερίνης, περιουθεύσας ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα καὶ κατηχήσας τὸν κλήρον καὶ τοὺς προκρίτους. Ἐγραψε καὶ δύο στρατιωτικὰ συγγράμματα.

Τὸν **Γεώργιον Ρούσην**, σύγχρονον περίπου τῶν ἀδελφῶν Ζαβίρα. Περιβηβημένος παιδείαν μεγάλην κατέλαβεν ἐν τῷ ἀκμάζοντι τότε Πανεπιστημίῳ τοῦ Παταίου ἔδραν καθηγητικῆν. Ἦτο ἱατροφιλόσοφος, διὰ δὲ τὴν μεγάλην του πολυμαθειαν τὸ Πανεπιστήμιον ἔδωκεν αὐτῷ τὸν τίτλον τοῦ εὐγενοῦς «nobilis», ὡς φαίνεται ἐν τῷ διπλώματι, τῷ κειμένῳ ἐν τῷ οἴκῳ τῶν ἀπογόνων του. Εἶναι πάππος τοῦ μετὰ ταῦτα εὐκλεοῦς τῆς πατρίδος μας προεστοῦ Γ. Νιώλου, οὕτως ὀνομασθέντος ἐκ τοῦ «nobilis», ὅπερ ὄνομα καὶ μέχρι σήμερον φέρουσιν οἱ ἀπόγονοι αὐτοῦ.

Τὸν **Μιχαὴλ Παπαγεωργίου**, ἐκδόντα ἐν Βιέννῃ τῆ 1773 τὸ περὶ Σχεδῶν σύγγραμμα τοῦ σοφωτάτου καὶ λογιωτάτου Μανουήλου Μοσχολοῦλου.

Τὸν **Κωνσταντῖνον Δούκα**, ἐκδόντα τῆ 1820 στοιχεῖα ἀριθμητικῆς.

Τὸν **Δημήτριον Τσαχτίρη**, ἐκδόντα ἑχειρίδιον ὑγιεινῆς τῆ 1870.

Τὸν **Ἀργύριον Παπαρρίζου**, διευθυντὴν τῶν ἐκπαιδευτηρίων Σιατίσσης, οὗ οἱ μαθηταί, οἷος ὁ ἀοιδίμος Φωτιάδης ἐκ Σερρών, μεταβάτης εἰς Ἐυρώπην ἐθαυμάσθησαν ἐπὶ τῶν ξένων διὰ τὰς ἐν τῇ ἀρχαίᾳ Ἑλληνικῇ γνώσει των. Αὐτὸς ὁ Φωτιάδης, βλέπων τὴν πενιχρότητα τῶν σχολείων τῆς πατρίδος του, συμβουλεύει τοὺς Σερραίους νὰ προσλάβωσιν ὡς διευθυντὴν τῶν σχολείων των τὸν ἐλλογιμώτατον Ἀργύριον Παπαρρίζου. (1)

1) Ἴδὲ Μακεδον. Ἡμερολόγιον τοῦ 1909 ἐν σελ. 147.

Τὸν **Θωμᾶν Δημητριάδην**, ἀκμάσαντα περὶ τὸ 1775 καὶ διακρίθηντα καὶ ἐπὶ τῆς εἰς τὰ γράμματα ἐπιδοσίον του καὶ ἐπὶ ἐμπορίᾳ. Ὁ κορυφαῖος ἐν Καστορίας Κωνσταντῖνος Μιχαὴλ ἐν τῇ ἱα' αὐτοῦ ἐκδοθείσῃ ἰταλικῇ γραμματικῇ ἀνερεῖ αὐτῷ τὸ ἔξῃς ἡμωλεγεῖον :

Τεῖ γόνον ἔμμεν τότε φαινόμ πεῖθομαι ἄνδρα,
Σιάτιστα πανάριστε, κλέος Ἑλλάδος ὦ.
πολλοὺς γάρ σὶ προήνεγκας ἀνέγας περιπέσινας,
ἔξ ὧν εἰς καὶ ὁ ταύτης γενίτης τελέθει,
ἐμπορίας οὐκ ἀμυδρὸν ἄστρον καὶ θιασώτης
Μουσῶν, Θωμᾶς Δημητριάδων πάϊς, δὲν
αἰθέρος ὁ κρόντωρ, ἐγὶά καὶ ἀπήμονα σώσαι.
ἐμπορίας εἰς κέδος, λογίμων τε κλέος.

Ἄνδρας διακρίθηντας ἐπὶ ἐμπορίᾳ καὶ καλῇ δικαίῃσι τῶν κοινῶν τῆς πατρίδος μας ἔχει νὰ ἐπιδείξῃ ἢ Σιάτιστα τοὺς ἀναγραφόμενους ὡσθεν τῶν πυλῶν τῶν ναῶν, τῶν οἰκοδομηθέντων κατὰ τὰ ἔτη 1677, 1701, 1709 κτ.λ. Τοιοῦτοι εἶναι : ὁ ἀρχιερατικὸς ἐν αὐτῇ πρώτῃ Ἀρχιεὼν Ζωσιμᾶς, Ἐμμ. Νεράντζης, Τριαντάφυλλος καὶ Δημήτριος Χατζιμάρκου, Χατζιμιχαήλ, Νιόπλιος, Ἰωάν. Ἰσογύνης, Λασπᾶς, Ζηγοῦρης, Σηάκας, Μιχαὴλ Παπαγεωργίου, Ἀθαν. καὶ Γεώργ. Μανούσσι, ὁ ἱερεὺς Θεόδωρος, Χατζιμωάννης, Πασιώτας, Γ. Ζήση, Μπήμοις, Λιώντας, Μιχ. Τραμπαντζῆς, Μωραΐτης, Ἀλέξιος Λαζάρου, Ῥίζος ἱερεὺς καὶ υἱὸς του Ἀργύριος, Παπαγόρας, Λογοθέτης, Νικόλ. καὶ Θεόδ. Πέιου καὶ ἄλλοι.

Μεγάλοι τῆς πατρίδος μας εὐεργεταί εἶναι ὁ :

Θεόδωρος Κ. Μανούσης. Ὁ Γεώργιος Μανούσης, πάππος του, εἶχε δύο υἱούς, τὸν Κωνσταντῖνον καὶ Ἀθανάσιον. Ἐκ τοῦ Κωνσταντῖνου τούτου ἐγεννήθη ὁ Θ. Μανούση καὶ ἡ ἀδελφὴ του μακαρίτης Καλλιγᾶ. Ἐγεννήθη κατὰ τὸ τέλος τοῦ 18ου αἰῶνος καὶ ἀπέθανε τῆ 1858. Ἐσοῦσασεν ἐν Τεργέστῃ καὶ Βιέννῃ καὶ κατελθὼν εἰς Ἀθήνας διορίσθη καθηγητὴς τοῦ Ἐθνικοῦ Πανεπιστημίου τῆς ἱστορίας ἀπὸ τῆς συστάσεως αὐτοῦ. Ἐν τῇ ἔδρᾳ ταύτῃ ἐπῆρξε προκάτοχος τοῦ Παπαρηγοπούλου. Ἀνάστημα τοῦ Θ. Μανούση ἦτο ὁ μακαρίτης Δ. Βεργαρόδakis, ὃ καὶ οἰκίαν ἑδωρήσατο τῶν ὁ πνευματικὸς πατήρ του. Τάσσεται μετὰ τῶν μεγάλων τῆς πατρίδος μας εὐεργετῶν. Διὰ διαθήκης ὀρίζει, ἵνα δύο γέοι τελειόφροιοι τοῦ Σχολαρχείου σπουδάζωσιν ἐν Ἀθήναις καὶ ἐκεῖθεν ἀποστῆλονται εἰς Ἐυρώπην. Πρὸς τοῦτο ἀρκούσιν αἱ πρόσδοδοι οἰκίας ἐν Ἀθήναις. Ὡσαύτως ὀρίζει, ἵνα δύο ἄπορα καὶ ὄρφανὰ τῆς πατρίδος μας τέκνα μανθάνωσι βιοποριστικὸν τι ἐπάγγελμα ἐν τῷ ἐν Ἀθήναις Ὀρφανοτροφείῳ Χατζικώστα. Ἐδωρήσατο δὲ τῇ πατρίδι μας τὴν ἔσοχον αὐτοῦ βιβλιοθήκην, ἱστορικὴν ἰδίᾳ, συνισταμένην ἐξ ἱκανῶν χιλιάδων τόμων καὶ τοποθετημένην νῦν ἐν τινι αἰθούσῃ τοῦ Τραμπαντζέλου Γυμνασίου. Ἄν ἡ πατρίς μας ἀπὸ τοῦ 1860 καὶ ἐντεῦθεν ἀφθονεῖ ἐπιστημόνων, ἱατρῶν, θεολόγων, φιλολόγων κτ.λ., τοῦτο ὀφείλεται εἰς τὰ φιλοπάτριδα αἰσθήματα

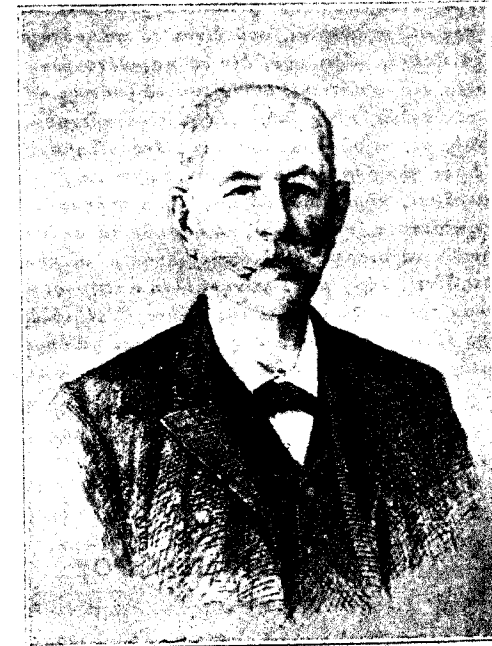
τοῦ μεγάλου ἀνδρός, ἡ δὲ βιβλιοθήκη θὰ κεῖται αἰωνία ἀγάμνησις τοῦ ὀνόματός του καὶ θὰ ἐπισημῆ τὴν εὐγνωμοσύνην τῶν ἐπερχομένων γενεῶν.

Ἰωάννης Μιχ. Τραμπαντζῆς, ὅστις διὰ τῶν ἐμπορικῶν ἐπιχειρήσεων μεγάλῃν ἐκτίμησιν περιουσίαν ἐν Ῥουμανίᾳ. Ὑπῆρξε μέγας εὐεργέτης οὐ μόνον τῆς Κοινότητός μας ἀλλὰ καὶ πολλῶν οἰκογενειῶν, συνδεομένων ὡπωσδήποτε δι' οἰκογενειακῶν δεσμῶν μετ' αὐτοῦ. Ἡ διὰ διαθήκης καταλειπομένη μεγάλη κληρονομία διαμερισθηθεῖσα ἀπεσπάσθη τέλος διὰ πολλῶν ἐνεργειῶν τοῦ δικηγόρου τῶν κληρονόμων κ. Ζήση Ἀλεξίου Σιατιστεύου. Κατὰ τὸ 1888 ἀπεπερατώθη ἡ ἀνάγεισις κτιρίου Γυμνασίου, γενομένη δαπάναις τοῦ ἀοιδίμου ἀνδρός. Τὸ Τραμπαντζεῖον Γυμνάσιον συντηρεῖται διὰ τῶν τόκων τῶν χρημάτων, δι' ὧν ἐφρόντισεν ὁ μενέτιμος ἀνὴρ νὰ προικοδοτήσῃ αὐτό. Ἀρεξάλειπτον θὰ εἶναι ἀπὸ τῆς μνήμης τῶν μαθητῶν Σιατιστέων τὸ ὄνομα τοῦ Τραμπαντζῆ καὶ πάντες οἱ ἀπολαύσαντες τῶν νημάτων τῆς παιδείας ἐν τῷ Γυμνασίῳ θὰ εἶναι ἕσασαι εὐνώμονες τῷ φιλοπάτριδι ἀνδρὶ.

Νικόλαος Δαζάρου ἢ Σαμαράς. Ἐγεννήθη τῇ 21 Ἰουνίου 1838 ἐν Σιατιστῇ ἐκ γονέων ἀπόρων. Μόρφωσιν ἔσχε μικράν, ἐπὶ πενταετίαν μόνον διδάχθεις τὰ ἐγκύκλια μαθήματα τῆς πατρίδος μας κατὰ τὴν τότε ἀλληλοδιδασκτικὴν μέθοδον. Τῷ 1849 προσελήφθη ἐν Σιατιστῇ ὡς ἐργάτης παρὰ τινι σιευροποῦ, τῷ δὲ 1853 ἀνεχώρησεν εἰς Βελιγράδιον, ἔνθα παρὰ τῶ ἀδελφῶν του Γεωργίῳ ἐργασθεὶς ἐπ' ὀλίγα ἔτη ὡς σιευροποῦς, ἀπεσπάσθη αὐτοῦ καὶ ἐπέδωξεν ἰδίαν ἐργασίαν, μεταφορὰν καὶ πώλησιν εἰδῶν Κωνσταντινουπόλεως, ἧς ἐργασία πολλὰ προσέπλῃσεν αὐτῷ κέρδη. Ἄγαμος ὢν ἀπεφάσισε νὰ διαθέσῃ τὴν περιουσίαν του ὑπὲρ τῆς πατρίδος του, ἥ διὰ διαθήκης ἐκληροδότησε τὸ ποσὸν τῶν 170,000 φρ., ἐκ τῶν τόκων τῶν ὀπίστων ὠρίζεν, ἕνα 3,000 φρ. ἐτησίως δαπανῶνται πρὸς διανομὴν ἀλεύρων τοῖς πτωχοῖς, 2,000 πρὸς ἀποκατάστασιν 2 ἀπόρων κορασιῶν, 1000 πρὸς ἀγορὰν βιβλίων, ἐνδυμάτων καὶ ὑποδημάτων διὰ τὰ πτωχὰ τέκνα τῆς πατρίδος του καὶ τὸ ὑπόλοιπον πρὸς συντήρησιν τῶν ἐκπαιδευτηρίων (ἀστικῶν σχολῶν) Σιατιστῆς. Ἀνσιυχῶς ἡ εὐγενὴς θέλησις τοῦ διαθέτου δὲν ἐξετελέσθη, διότι ἐκ τοῦ ἄνω ποσοῦ μόνον 28000 φρ. ἐξεκαθαρίσθησαν ἕνεκα τῆς κακοηθείας τῶν ἐκτελεστῶν τῆς διαθήκης, οἷνες διήρπασαν τὴν περιουσίαν τοῦ εὐεργέτου.

Δημήτριος Ἰωαννίδης, γεννηθεὶς ἐν Σιατιστῇ περὶ τὸ 1840 καὶ ἀποθανῶν ἐν Θεσσαλονικῇ τῷ 1907. Ἐπιδοθεὶς κατ' ἀρχὰς εἰς τὸ διδασκαλικὸν ἔργον, ἔνωρις εἶασεν αὐτὸ χάρειν τραπείας εἰς τὸν ἐμπορικὸν κλάδον, ἐξ οὗ ἰκανῆν ἐκτίμησιν περιουσίαν. Διὰ διαθήκης παρέχει τῇ Κοινότητι Σιατιστῆς ἐφάπαξ 270 λίρας καὶ τὸ γήπεδον πρὸς ἀνάγεισιν νηπιαγωγείου καὶ κοινοτικού φαρμακείου, καθ' ἕκαστον δ' ἔτος ἐκ τῶν τόκων τῶν χρημάτων του καὶ ἐκ τῶν εἰσοδημάτων τῶν κτημάτων του 25 λίρας διὰ τὴν μισθοδοσίαν μιᾶς νηπιαγωγού, 25 δι' ἕνα ἰατρὸν τῶν πτωχῶν, 10 δι' ἀγορὰν φαρμάκων χάριν τῶν πτωχῶν, παρασχῶν ἐφάπαξ 50 λίρας διὰ πλήρωσιν τοῦ φαρμακείου, καὶ 25 δι' ἀγορὰν ἀλεύρων χάριν τῶν πτωχῶν. Ἐκ τῶν περισσευμάτων συνίστησι τὴν σύστασιν ἐπαγγελματικῆς σχολῆς ἐν Σιατιστῇ. Ἡ δια-

θήκη εἰσίσταται εἰσεῖν ἐν τῷ ἐκτελεσθῆ. Ἄν προσρῶς ἀνεπίρριται ἐπὶ τῷ νηπιδίου τῆς πατρίδος τοῦ οἰκίας τὸ νηπιαγωγεῖον καὶ τὸ κοινοτικὸν φαρμακεῖον. Ἐκτὸς τῶν ἀνωτέρω παρέχεται διὰ τῆς διαθήκης ποσὸν τι, ἵνα χρησιμευποῖται πρὸς ἱκανοποιήσιν πτωχῶν κορασιῶν τῆς πατρίδος μας.

Ι. ΤΡΑΜΠΑΝΤΖΗΣ

Μέγας εὐεργέτης Σιατιστῆς.

Μεταξὺ τῶν εὐεργετῶν τῆς πατρίδος μας κατατακτός καὶ ὁ **Θωμᾶς Γκεργεχτέ**, ὅστις ζῶν μὲν ἐδωρήσατο διὰ τὰ σχολεῖα 400 λίρας, ἀποθανὼν δὲ κατέλιπεν ἑτέρας 400 πρὸς τὸν αὐτὸν σκοπὸν, καὶ ἄλλοι, οἷνες πολυειδῶς εὐεργετήσαν τὴν πατρίδα ἄλλὰ περὶ τούτων ἄλλοτε καὶ ἄλλαχού.

Α. Γ. ΔΑΖΑΡΟΥ δ. φ.
καθηγητῆς τοῦ ἐν Τσοτυλλῷ Γυμνασίου.

ΚΟΡΗΣ ΠΟΝΗΡΙΑ

«Αγούρους ἀπ' τὴν Ἀγιά, κόρη ἀπ' τὴν Ἀνατολή,
 πάσαν κί ἀντιμώθησαν ἕς τοῦ σιδηρουπόταμου.
 «Πέρασές μι, νεζούτσι, σοῦ δίνου τὰ παπούτσια μου».
 «Δὲν τὰ θέλου, κόρη μου, δὲν τὰ καταδέχουμι».
 «Πέρασές μι, νεζούτσι, σοῦ δίνου τὸ ζουνάρι».
 «Δὲν τοῦ θέλου, κόρη μου, δὲν τοῦ καταδέχουμι».
 «Πέρασές μι, νεζούτσι, σοῦ δίνου ἓνα φίλημα».
 Ὕαν ἀιτὸς τὴν ἄδραξιν, πέρα τὴν ἀπέταξιν».
 «Ἄγνι ἄγνι, κόρη μου, δὲ μας τώρα φίλημα».
 «Στάσου στάσου, νεζούτσι, νὰ φανοῦν τὰ σπίτια μας,
 νὰ φανοῦν τὰ σπίτια μας κί τῆς μάνας μ' οἱ ἀλλές».
 «Ἄιντι ἄιντι, κόρη μου, φάνηκαν τὰ σπίτια σου,
 φάνηκαν τὰ σπίτια σου κί τῆς μάνας σ' οἱ ἀλλές».
 «Ἐβγα ἔβγα, μάνα μου, σ' φέρνον ἓναν γάιδαρον,
 ἔβγα πάρε' τουν ποῦ τ' αὐτί, σὺρι δέε' τουν ἕς τοῦ παθνί».

[Ἐκ τῆς ὑπὸ τῆς ἐν Ἀθήναις γλωσσικῆς ἐταιρείας βραβευθείσης κατὰ τὸν β' διαγωνισμὸν συλλογῆς λαογραφικῆς ἔλης τῆς Σιατίτσης τοῦ κ. Ἀναστ. Γ. Δαζάρου καθηγητοῦ].

ΑΠΟΦΘΕΓΜΑΤΑ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ

Ὁ Ἀλέξανδρος, παῖς ἀκόμη ὢν, βλέπων τὰ πολλὰ κατορθώματα τοῦ Φιλίππου δὲν ἔχαιρεν, ἀλλὰ πρὸς τοὺς συντρόφους του ἔλεγεν: *Εἰς ἐμὲ οὐδὲν θ' ἀφήσῃ ὁ πατήρ. Ἐπειδὴ δὲ οἱ παῖδες ἔλεγον ὅτι ταῦτα διὰ σὲ ἀποκτεῖ, εἶπε: Τί δὲ ὄφελος, ἐὰν ἔχω μὲν πολλὰ, πράξω δὲ οὐδέν.*

Ἐπειδὴ ὁ Ἀλέξανδρος ἔκαιεν ἀφειδῶς τὸ θυμίαμα εἰς τοὺς θεοὺς καὶ τὸν λιβανωτὸν, παρῶν Λεωνίδας ὁ παιδαγωγός, Τόσον δαφιλωδῶς, εἶπεν, ὦ παῖ, νὰ καίῃς τὸ θυμίαμα, ὅταν γίνῃς κύριος τῆς παραγωγῆς τὸν λιβανωτὸν χώρας. Ὅτε λοιπὸν ἔγενε κύριος ταύτης, ἔπεμψεν ἐπιστολὴν πρὸς αὐτὸν λέγουσαν. Σοὶ ἔχω ἀποστείλει ἑκατὸν τάλαντα λιβανωτοῦ καὶ κασίας, ἵνα μὴ φειδωλεύῃσαι πλέον πρὸς τοὺς θεοὺς, γνωρίζων ὅτι καὶ τῆς ἀρωματοφόρου χώρας κύριος εἰμεθα.

(Πλευτάρχου)

ΣΧΟΛΕΙΑ ΑΛΛΟΦΥΛΩΝ ΕΝ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚῃ

Οὐδεμία ἴσως ἄλλη πόλις τῆς Ἑλλάδος ἔχει νὰ ἐπιδείξῃ τοσοῦτον πλῆθος καὶ τοσαύτην ποικιλίαν σχολείων (ἀνεκλόγητος τοῦ πληθυσμοῦ αὐτῆς) ὅσῃν ἡ Θεσσαλονίκη. Ἡ αἰτία τοῦτου εἶναι, νομίζομεν, εἰς πάντας καταφανής. Αἱ πολιτικαὶ περιπέτειαί τῶν τελευταίων δεκαετηρίδων καὶ αἱ κρατούσαι ἐν Μακεδονίᾳ, ἡς κέντρον περιφανῆς εἶναι ἡ πόλις αὕτη, φυλετικαὶ συνθήκαι ἐθνημιουργήσαν καὶ τὴν ἀφρονίαν τῶν σχολείων, τὰ ἅποια ἐπιχειροῦμεν νὰ καταγράψωμεν ἐνταῦθα, ἀρχόμενοι ἀπὸ τῶν σχολείων τῆς κρατούσης φυλῆς, τῶν τουρκικῶν.

Α) ΣΧΟΛΕΙΑ ΤΟΥΡΚΙΚΑ

1) Ἰδαδιῆ (Προπαρασκευαστικὴ Σχολή).—Τὰ Ἰδαδιῆ ἰδρύθησαν, τὰ πλεῖστα, πρὸ εἰκοσαετίας περίπου ἐπὶ τοῦ νῦν Σουλτάνου (1), ἐπὶ τοῦ ὁποίου ἡ ἐκπαίδευσις ἔλαβεν, ὡς γνωστόν, παρὰ τοῖς Τούρκοις ἐπίδοσιν μεγάλην. Ἰδρύθησαν δὲ εἰς τὰς πρωτεύουσας τῶν Νομῶν καὶ σκοποῦσι κυρίως τὴν μέρψωσιν διοικητικῶν ὑπαλλήλων. Οἱ ἀπόφοιτοι αὐτῶν δικαιοῦνται νὰ καταλάβωσι θέσεις διοικητικὰς, νὰ διορισθῶσι δὲ καὶ δόκιμοι ὑπάλληλοι εἰς ὅλα τὰ ἐν Κωνσταντινίᾳ Ἰπουργεῖα ἕνευ ἐξετάσεων. Τὰ Ἰδαδιῆ συντηροῦνται ὑπὸ τοῦ δημοσίου.

Τὸ ἐν Θεσσαλονικίᾳ Ἰδαδιῆ ἰδρύθη πρὸ 21 ἐτῶν ἐπὶ τῆς ἐδοῦ Χαμηδιῆ πρὸς τὸ βορειοανατολικὸν τῆς πόλεως. Ἐνταῦθα ὑψοῦται τὸ μεγαλοπρεπέστατον κατ'ἀλευκὸν οἰκοδόμημα τοῦ Σχολείου τούτου, ἐν ᾧ λειτουργεῖ, μακρόθεν δρῶμενον καὶ περίοπτον.

Μαθητὰς δὲ ἔχει ἐσωτερικοὺς μὲν 300—οἱ ἐσωτερικοὶ μαθηταὶ πληρώνουσι ὡς διδασκτὰ ἅμα καὶ τρόφιμα λίρας ὀθωμανικῆς 12 ἑτησίως—, ἐξ ὧν 150 ὡς ἄποροι οὐδὲν πληρώνουσι. Οἱ δὲ ἐξωτε-

1) Ἐγράφοντο ταῦτα κατὰ Ἰούνιον τοῦ 1908.

ρικοί ἀνέρχονται εἰς 230 καὶ φοιτῶσιν ὅλοι ἀνεξαιρέτως δωρεάν. Ὡστε ὁ ὅλικός ἀριθμὸς τῶν μαθητῶν ἀνέρχεται εἰς 530. Ἐκ τούτων 93 εἶνε Χριστιανοὶ (Ἕλληνας 41, Βούλγαροι 38, Σέρβοι 14), ἅπαντες ἐσωτερικοί. Εἰς τούτους δεῖν νὰ προστεθῶσι καὶ 2 Ἕλληνας ἐξωτερικοί. Φοιτῶσι δὲ εἰς τὸ Ἰδαδιὲ καὶ 4 Ἑβραῖοι ἐσωτερικοί, 6 δὲ ἐξωτερικοί.

Διευθυντὴς τοῦ Σχολείου εἶναι ὁ Φαῖκ Ἐφφέντης, ἀπόφοιτος τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει Σχολῆς τοῦ Γαλατᾶ Σεράι, ὅστις ἔχει ὡς ὑποδιευθυντὴν τὸν Σαῆτ Ἐφφέντην. Τὸ λοιπὸν διδάσκον προσωπικὸν ἀποτελεῖται ἐξ 20 διδασκάλων καὶ καθηγητῶν τακτικῶν — τουτέστι δικαιτωμένων ἐντὸς τοῦ Σχολείου, ἐπιτηρούντων δὲ καὶ τοὺς μαθητὰς — καὶ ἐκτάκτων (ἐκτακτοὶ καθηγηταὶ καλοῦνται οἱ μὴ κατοικοῦντες ἐν τῷ Σχολείῳ καὶ μὴ ἔχοντες καὶ τὴν ἐπιτήρησιν τῶν μαθητῶν ὡς καθῆκον). Εἶναι γλῶσσαι διδάσκονται ἡ Γαλλικὴ, ἡ Ἑλληνικὴ, ἡ Βουλγαρικὴ. Ἐκ τῶν δύο τελευταίων ἡ μία κατ' ἐκλογὴν εἶναι ὑποχρεωτικὴ.

Τὸ Πρόγραμμα τοῦ Ἰδαδιὲ, διηρημένον εἰς 7 τάξεις, εἶναι περίπου ὅμοιον πρὸς τὸ τῶν ἡμετέρων γυμνασίων. Περιέχει δ' ὅμως πρὸς τούτους τὸ μάθημα τῆς Γεωπονίας (Γεωργικαὶ Γνώσεις), ὡς καὶ Στοιχεῖά τινα τῆς νομικῆς Ἐπιστήμης, χρήσιμα εἰς τοὺς ἀποφοίτους, οἵτινες διορίζονται διοικητικοὶ καὶ ὑπουργικοὶ ὑπάλληλοι, τῆς Πολιτικῆς οἰκονομίας, τῆς Μηχανικῆς καὶ τῆς ἐπισήμου ἀλληλογραφίας.

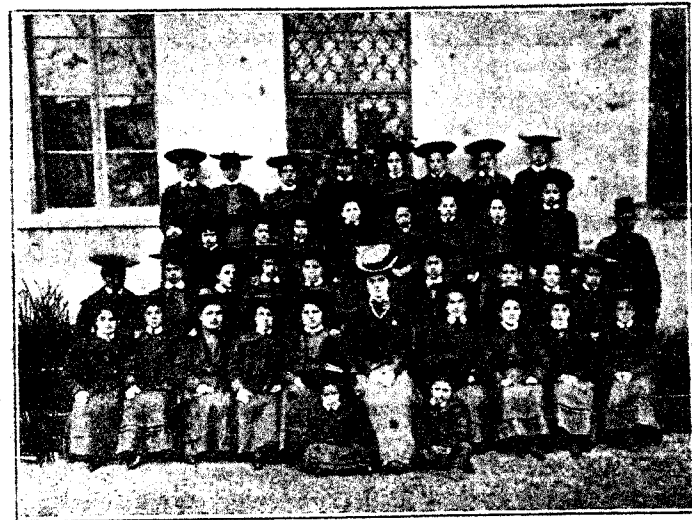
Αὐξάνει δὲ τοσοῦτον κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη ὁ ἀριθμὸς τῶν μαθητῶν τοῦ Σχολείου τούτου, ὥστε ἡ διεύθυνσις αὐτοῦ δι' ἐγγράφου της πρὸς τὸ Ὑπουργεῖον τῆς Παιδείας συνιστᾷ καὶ πάλιν τὴν εὐρυσίαν τοῦ πρὸ ὀλίγου χρόνου ἐπὶ τὸ εὐρύτερον διασκευασθέντος οἰκοδομήματος τῆς Σχολῆς.

2) **Ῥουσιδιὲ** (ἡμιγυμνάσιον). — Τὰ Ῥουσιδιὲ εἶναι κυβερνητικὰ Σχολεῖα, ἰδρυθέντα ἐπὶ τοῦ Σουλτάν Ἀζίζ. Λειτουργοῦσι δὲ εἰς τὰς πρωτεύουσας τῶν διοικήσεων (Μουτεσαριφλικίων) καὶ ἔχουσι συνήθως 5 τάξεις. Λειτουργοῦσι δὲ ἐν Μακεδονίᾳ Ῥουσιδιὲ, πλὴν τοῦ ἐν Θεσσαλονικίᾳ, καὶ ἐν Σέρραις, καὶ ἐν Δράμᾳ, περιλαμβάοντα ὅ τας τάξεις. Οἱ ἀπόφοιτοι αὐτῶν δικαιοῦνται νὰ καταταχθῶσιν εἰς τὴν ἕκτην τάξιν τοῦ Ἰδαδιὲ τῶν Νομῶν.

Καὶ εἰς τὰς εἰρας τῶν ὑποδιοικήσεων (Καζάδων) λειτουργοῦσιν ἐπίσης Ῥουσιδιὲ, ἅτινα δ' ὅμως περιέχουσι μόνον 4 τάξεις. Ἐχουσι

δὲ καθόλου τὰ Σχολεῖα ταῦτα προγράμμα ὅμοιον πρὸς τὸ τῶν ὅ τας τάξεων τῶν Ἰδαδιὲ.

Τὸ ἐν Θεσσαλονικίᾳ Ῥουσιδιὲ λειτουργεῖ πρὸς τὸ Γκαρμὴν τοῦ Ἀγίου Δημητρίου ἐν τῷ Ἰσάκ Πασῶν Μαχαλεσσῶ. Ἐχει δὲ ἕξαι-

Ἑλληνικὸν Οἰκοτροφεῖον Θηλέων Θεσσαλονίκης.

ρητικῶς μόνον 3 τάξεις καὶ μαθητὰς ὅλους ἐξωτερικοὺς 93, ἐκ τῶν ὁποίων 5 εἶνε Χριστιανοί.

3) **Τετζαρετ Μεκτεμπη** (Ἐμπορικὸν Σχολεῖον). — Τὸ Σχολεῖον τοῦτα ἱδρυσεν ὁ Ῥαχμῆ Μπέης, ὅτε Γενικὸς Διοικητὴς τοῦ Βιλαετίου Θεσσαλονίκης ἦτο ὁ Χασάν Φεχμῆ Πασσᾶς. Λειτουργεῖ ἐν τῇ Συνοικίᾳ τοῦ Τσαοῦς Μοναστήρ. Εἶναι πλήρης ἀστικὴ σχολὴ μετὰ δύο ἀνωτέρων ἐμπορικῶν τάξεων. Ἐχει δηλονότι ἐν τῷ συνόλῳ τάξεις 8, ἡ κατ' ἄλλην εἶδησιν 9. Οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ ἀνέρχονται εἰς 124, ἐξ ὧν 34 ἐσωτερικοί. Καθηγητὰς καὶ διδασκάλους ἔχει ἐν τῷ συνόλῳ 20.

4) **Δαροὺλ Μουαλιμλιν** (Διδασκαλεῖον). — Λειτουργεῖ ἐν τῇ συνοικίᾳ τοῦ Τσαοῦς Μοναστήρ, σκοπεῖ τὴν μόρφωσιν δημοδιδά-

σκάλων, έχει μαθητάς 55 και διευθυντήν τὸν Ἰσμαὶλ Μπαχχῆ εφφέντην.

5) **Ἐπαγγελματικὴ Σχολὴ τῶν Ὀρφανῶν** (Σελανίτζ Χαμηδιέ Μεκτεμπῆ Σαναή τ. ἑ. τῶν τεχνῶν). — Ἰδρύθη πρὸ 32 ἐτῶν καὶ δεγεται ὡς μαθητάς κυρίως Ὀθωμανοὺς ἄλλὰ καὶ Χριστιανοὺς. Διδάσκεται δὲ ἐν αὐτῷ ἡτυπογραφία, ἡ λιθογραφία, ἡ ξυλουργικὴ, ἡ ὕφαντικὴ, ἡ ὑποδηματοποιία, ἡ ραπτικὴ καὶ ἡ λεπτοουργικὴ.

Λειτουργεῖ παρὰ τὸ Ἑλληνικὸν Νεκροταφεῖον τοῦ Εὐαγγελισμοῦ, ἔχει 155 μαθητάς, ἐξ ὧν 9 μόνον ἐξωτερικοὺς. Ἡ φοίτησις ἐν τῇ Σχολῇ ταύτῃ εἶναι πενταετής.

6) **Σελιμιέ** (Σελίμιον Σχολεῖον, οὕτω καλούμενον ὡς κείμενον πλησίον τοῦ Τζαμίου Σελιμιέ). — Εἶναι ἀστικὴ σχολή, περιέχουσα τάξεις 8 καὶ μαθητάς 100, ἐξ ὧν 15 σπουδάζουσι δωρεάν. Ἰδρύθη πρὸ 14 ἐτῶν.

7) **Χαμηδιέ**. — Κεῖται παρὰ τὸ Διοικητήριον καὶ πλησίον τοῦ Γιλάν Μερμέρ (Μαρμαρίνος ἀρχαία στήλη) καὶ εἶναι παρθεναγωγεῖον. Μαθητριάς ἔχει 100, ἰδρύθη δὲ ἐπὶ τοῦ νῦν Σουλτάνου.

8) **Ἰνάς Ρουσιδιέ Μεκτεμπῆ**. — Παρθεναγωγεῖον, εἰς ὃ φοιτῶσι 176 μαθήτριάι.

9) **Σχολὴ Ἀλῆ Πασσᾶ**. — Εἶναι ἀρρεναγωγεῖον ἄμα καὶ παρθεναγωγεῖον, κεῖται δὲ παρὰ τὸ Ἑλληνικὸν Νεκροταφεῖον τοῦ Εὐαγγελισμοῦ καὶ εἶναι τετρατάξιος Δημοτικὴ Σχολὴ ἔχουσα 154 μαθητάς καὶ 134 μαθητριάς.

10) **Σχολὴ Μουσταφᾶ Πασσᾶ** (Παρὰ τὸ Τζαμίον Μουσταφᾶ Πασσᾶ). — Εἶναι δημοτικὴ Σχολὴ ἀρρένων καὶ θηλέων, ἔχουσα 75 μαθητάς καὶ 84 μαθητριάς.

11) **Ῥαβδάϊ Σιμπιάν** (Κῆπος Παίδων). — Κεῖται παρὰ τὸν Λευκὸν Πύργον καὶ πλησίον τῆς ἐνορίας τῆς Ἁγίας Τριάδος, εἶναι δὲ Δημοτικὴ Σχολὴ ἔχουσα 96 μαθητάς καὶ 130 μαθητριάς.

12) **Γιαδιγκιὰρ Χαμηδιέ**. — (Ἐνθύμιον τοῦ Χαμίτ). Εἶναι Δημοτικὴ σχολὴ παρὰ τὸ Τσαοὺς Μοναστήρ, ἔχουσα 142 μαθητριάς καὶ 117 μαθητάς.

13) **Σχολεῖον Ζιχνῆ Πασσᾶ**. — Κεῖται πλησίον τοῦ ΓεδῆΚουλέ, εἶναι δημοτικὴ Σχολὴ καὶ ἔχει 220 μαθητάς καὶ μαθητριάς.

14) **Ὀσμανιέ Μεκτεμπῆ**. — Εἶναι δημοτικὴ σχολὴ ἀρρένων καὶ θηλέων, ἔχουσα 66 μαθητάς καὶ 148 μαθητριάς.

15) **Σχολὴ Χασὰν Φεχμη Πασσᾶ**. — Ἰδρυτῆς τῆς Σχολῆς ταύ-

της εἶνε ὁ ἐξ αὐτοῦ ὄνομα τῆς Βαλῆς (Μακεδονικῆς) Νασὶν Φεχμη, ὁ 300 λίρας διὰ τὴν ἰδρυσιν αὐτῆς χορηγῶντας. Εἶναι δημοτικὴ σχολὴ θηλέων καὶ ἔχει 160 μαθητριάς.

16) **Χαδικῆ Ἰρφάν** (Κῆπος γνώσεων). — Νηπιαγωγεῖον μετὰ 68 νηπίων.

17) **Τσιναρλῆ Ἰπιταγῆ Μεκτεμπῆ** (Νηπιαγωγεῖον Τσιναρλῆ). — Ἐχει νήπια 77 ἄρρενα καὶ 53 θήλεια.

18) **Ἀκσιέ Μὲς Τοῖτ Μεκτεμπῆ** (Σχολὴ τοῦ ταμίου Ἀκσιέ). — Νηπιαγωγεῖον ἔχον 60 παῖδας καὶ 172 κοράσια.

19) **Καλέ-ι-Μπαλά**. — Μετὰ 65 παίδων καὶ 40 κορασιῶν.

20) **Νομικὴ Σχολή**. — Ἰδρύθη μόλις πρὸ ὀλίγων μηνῶν καὶ σκοπεῖ κυρίως τὴν μέρωσιν ὑπαλλήλων διοικητικῶν καὶ πρὸ πάντων δικαστικῶν, ὧν ἔχουσιν ἀπόλυτον ἀνάγκην οἱ Νομοὶ τῆς Εὐρωπαϊκῆς Τουρκίας, ἰδίᾳ δὲ οἱ τρεῖς τῆς Μακεδονίας Νομοί.

Εἰς τὴν νομικὴν Σχολὴν δικαιοῦνται νὰ καταταχθῶσιν, ἄνευ ἐξετάσεων, οἱ ἀπόφοιτοι τοῦ Ἰδαδιέ καὶ οἱ Χριστιανοὶ ἀπόφοιτοι τοῦ Γυμνασίου μετ' εὐδόκιμον δοκιμασίαν εἰς τὸ μάθημα τῆς Τουρκικῆς ἀλληλογραφίας (Κιτααλιέ). Λειτουργεῖ δὲ ἐν τῷ Διοικητηρίῳ καὶ ἔχει φοιτητάς 365, ἐξ ὧν 5 Βούλγαροι καὶ 10 Ἑλληνας.

Διευθυντῆς αὐτῆς διορίσθη ὁ Ἀζιμ Μπέης. Καθηγητῆς δ' αὐτῆς εἶναι ὁ Χακῆμ, Πρόεδρος τῶν Ἐφετῶν, Ὁρησκεντικὸς ὑπάλληλος τῶν Τούρκων, διδάσκων κληρονομικὸν δίκαιον, ὁ Τεφῆκ Μπέης, δικηγόρος (εἰσαγωγὴν δικαίου καὶ ποινικόν), ὁ Ἀτήλ Μπέης (οἰκογενειακὸν δίκαιον), ὁ Σερμέτ εφφέντης, δικηγόρος (διεθνές) καὶ ὁ Νουρῆ Μπέης, πρῶτος Γραμματεὺς τοῦ Χιλιμῆ Πασσᾶ (τοῦ γενικοῦ ἐπιθεωρητοῦ) (διοικητικόν).

21) **Ἀστυνομικὴ Σχολή**. — Τῆς Σχολῆς ταύτης τὰ μαθήματα ἤρχισαν κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ παρελθόντος Ἰανουαρίου ἐν οἰκοδομήματι πρὸς τούτο ἰδρυθέντι παρὰ τοὺς στρατώνας.

Διευθυντῆς αὐτῆς εἶναι ὁ Bureau Μπέης (Βέλγος ἀξιωματικὸς ἐν ὑπηρεσίᾳ τουρκικῇ).

Ἡ Σχολὴ ἔχει δύο τάξεις. Ἐν τῇ μιᾷ ἐξ αὐτῶν κατατάσσονται οἱ θέλοντες νὰ γίνωσιν ἀστυνομικοὶ ὑπάλληλοι, ἐν δὲ τῇ ἑτέρᾳ οἱ προωρισμένοι νὰ γίνωσιν ἀστυνόμοι ἢ ὑπάστυνόμοι.

Τὰ μαθήματα διαρκοῦσι μόνον πέντε μῆνας. Ἐνεκα τούτου κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ θέρους θὰ ἀπολυθῶσιν οἱ μαθηταὶ αὐτῆς (15 ἀστυνόμοι καὶ 50 ἀστυνομικοὶ ὑπάλληλοι).

Οἱ μαθηταὶ τῆς Σχολῆς διατιπῶνται ἐντὸς αὐτῆς δαπάνῃ τοῦ κράτους, λαμβάνουσι δὲ καὶ μισθὸν 300 Γρ. κατὰ μῆνα.

22) **Πρακτικὴ Γεωργικὴ Σχολή (Χαμηδιὲ Ζιραάτ ἀμελιγιάτ Μεκτεμπεῖ).** — Λειτουργεῖ 2 1/2 ὥρας μακρὰν καὶ Νοτιοανατολικῶς τῆς Θεσσαλονίκης. Ἡ φοίτησις παρέχεται δωρεάν καὶ εἶναι τριετής. Πληρῶνεται μάλιστα ὑπὸ τῆς κυβερνήσεως καὶ μισθὸς μηνιαίος 10 γροσίων εἰς τοὺς μαθητάς.

Διευθύνεται ὑπὸ τοῦ Σουάτ Μπέη.

Μαθητάς ἔχει περὶ τοὺς 80, ἐξ ὧν 18 Ἕλληνες.

23) **Σχολὴ Χωροφυλακῆς (Ζαντάρμα Μεκτεμπεῖ).** — Λειτουργεῖ παρὰ τοὺς στρατῶνας πρὸς ἀνατολὰς τῆς πόλεως. Ἐπόπτης αὐτῆς εἶναι Γερμανὸς ταγματάρχης. Ἔχει μαθητάς 140. Φοίτησις ἐξάμηνος.

24) **Στρατιωτικὴ Σχολή (Μεκτεμπεῖ Ἰδαδιὲ βέ Ρουσιδιὲ Ἀσκερί τ.ἑ. Γυμνάσιον καὶ Ἀστικὴ Σχολὴ Στρατιωτικῆ).** — Λειτουργεῖ παρὰ τὸ Διοικητήριον, ἰδρυθῆ δὲ πρὸ 22 ἐτῶν. Ἔχει 5 τάξεις (2 τοῦ Γυμνασίου καὶ 3 ἀντιστοιχοῦσας πρὸς τὰς 3 ἀνωτέρας τάξεις ἀστικῆς Σχολῆς). — Σκοπὸς αὐτῆς εἶναι νὰ παράσχη γνώσεις ἐγκυκλοπαιδικάς, νὰ μεταδώσῃ δὲ συγχρόνως καὶ γνώσεις στρατιωτικὰς, ὥστε οἱ τελειόφοιτοι αὐτῆς φοιτῶντες τρία ἀκόμη ἔτη εἰς τὴν στρατιωτικὴν σχολὴν Κων)πόλεως ἐξέρχονται καὶ κατατάσσονται εἰς τὸν στρατὸν ὡς ἀξιωματικοί.

Ἔχει μαθητάς 144 καὶ ἀποφοιτήσαντας μέχρι τοῦδε καὶ καταταχθέντας εἰς τὸν στρατὸν 450.

25) **Φεϊζιὲ Μεκτεμπεῖ (Σχολεῖον Φεϊζιὲ).** — Εἶναι ἰδιωτικὴ Σχολὴ τῶν Ντόνμεδων (οὕτω καλοῦνται ἐν Θεσσαλονίκῃ οἱ ἐξ Ἑβραίων Τοῦρκοι), ἰδρυθεῖσα πρὸ 24 ἐτῶν κατ' ἀρχὰς μὲν ὡς Δημοτικὴ Σχολὴ μὲ 5 τάξεις καὶ μὲ Νηπιαγωγεῖον, ἔπειτα δὲ ὡς Ἀστικὴ Σχολὴ μὲ 7 τάξεις καὶ μὲ 2 Γυμνασιακάς.

Τὸ Φεϊζιὲ εἶναι διηρημένον εἰς τὸ τμήμα τῶν ἀρρένων μετὰ μαθητῶν 430 καὶ εἰς τὸ παρθεναγωγεῖον μετὰ μαθητριῶν 270 (705 ἐν τῷ συνόλῳ).

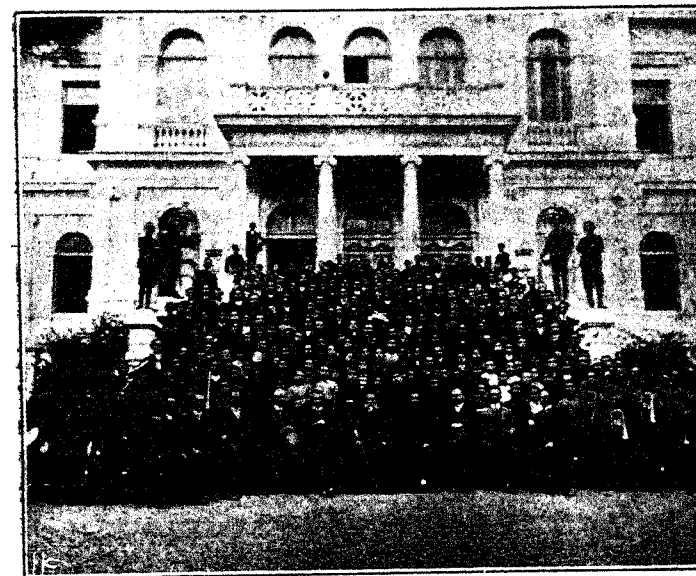
Ἰδρυτὴς καὶ διευθυντὴς αὐτοῦ εἶναι ὁ Μουσταφᾶ Τεφφὴκ Ἐφφέντης.

Ἐν τῇ Σχολῇ λειτουργεῖ καὶ Τμήμα Ἐμπορικόν, ἰδρυθὲν πέρυσιν, ἐκ δύο τάξεων, ἐν αἷς φοιτῶσι μόνον 8 μαθηταί, ἐξ ὧν ὁ εἰς χριστιανός.

26) **Τερεκκὴ Μεκτεμπεῖ (Σχολεῖον Προόδου).** — Καὶ τοῦτο

εἶναι ἰδιωτικὴ σχολή, ἰδρυθεῖσα πρὸ 28 ἐτῶν, εἶναι δὲ πλεονεῖ Ἀστικὴ Σχολὴ μετὰ 3 γυμνασιακῶν τάξεων.

Διαιρεῖται εἰς ἀρσενικογυμνασίον. ἔχον δέκα τάξεις καὶ εἰς παρθεναγωγεῖον μὲ 7 τάξεις. Λειτουργεῖ δὲ παρὰ τὸ Κασιμιά (Τυχαμίων τοῦ Ἀγ. Δημητρίου). Μαθητάς ἔχει ἐξωτερικούς μετὰ πληρωμῆς (ἀπὸ 5 ἕως 10 φράγκα κατὰ τριμηνίαν) 230, ἄνευ δὲ πλη-

ΕΛΛΗΝΙΚΟΝ ΓΥΜΝΑΣΙΟΝ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ

ρωμῆς 36, οἰκοτρόφους 21 (ἐξ ὧν 4 χριστιανοί), ἧτοι ἐν τῷ συνόλῳ 287.

Ἐν δὲ τῷ παρθεναγωγείῳ φοιτῶσιν ἐφέτος μαθήτριάι πληρῶνουσαι 218, ἄνευ δὲ πληρωμῆς 49, ἧτοι 267. Ἐκ τούτων 7 εἶναι χριστιαναί.

Σημειωτέον ὅτι τὸ Τερεκκὴ διατηρεῖ καὶ παράρτημα (Ἀστικὴν Σχολὴν) ἐν τῇ συνοικίᾳ τῆς Ἀγ. Τριάδος, ἐν ᾗ φοιτῶσι μαθηταί μόνον 58.

B') ΣΧΟΛΕΙΑ ΓΕΡΜΑΝΙΚΑ

1) *Γερμανική Σχολή* (Deutsche Schule). — Ἡ σχολή αὕτη ἰδρύθη κυρίως χάριν τῶν τέκνων τῶν ὑπαλλήλων τῶν Ἀνατολικῶν σιδηροδρόμων τῷ 1888. Ἦτο δὲ πλήρης Ἀστική Σχολή μέχρι τοῦ σχολ. ἔτους 1904 — 05, περιέχουσα 8 τάξεις. Κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο προσετέθη εἰς ταύτην καὶ προπαρασκευαστικὴ σχολή, εἰς ἣν γίνονται δεκτοὶ μαθηταί, ὑπερβαίνοντες τὸ ἕνατον ἔτος τῆς ἡλικίας των, μόνον δὲ ξένοι (χάριν τῶν ὑποίων καὶ ἰδρύθη), ἵνα τὸ ταχύτερον ἐξασκῶνται πρὸς τὴν γερμανικὴν γλῶσσαν, κατατάσσονται δὲ μετὰ ταῦτα εἰς ἣν τάξιν ἐπιτρέπουσιν αἱ καθύλου γνώσεις των.

Ἡ σχολή συντηρεῖται ὑπὸ Συλλόγου (Deutscher Schulverein), τοῦ ὁποίου τὰ μέλη ἐκλέγουσι τὸ διοικητικὸν αὐτῆς συμβούλιον, ἀποτελούμενον κατὰ μὲν τὸ σχολ. ἔτος 1904—05 ἐξ 11 μελῶν, μετὰ τῶν ὑποίων εἶναι πάντοτε ὁ ἱερεὺς τῆς εὐαγγελικῆς κοινότητος, καὶ εἰς ἔμπορος, Γερμανὸς ὑπήκοος, κατὰ δὲ τὸ λήξαν σχολ. ἔτος 1906—07, μόνον ἐξ 8. Κατὰ τὴν ἐκλογὴν δὲ τοῦ συμβουλίου λαμβάνεται πάντοτε φροντίς, ὥστε τὰ μέλη αὐτοῦ κατὰ τὸ ἡμισυ μὲν νὰ εἶναι Γερμανοί, κατὰ δὲ τὸ ἕτερον ἡμισυ Ἀυστριακοί.

Τὸ συμβούλιον συνεδριάζει ἀπαξ τοῦ μηνός. Εἰς τὰς συνεδριάσεις αὐτοῦ παρακλήθεται καὶ ὁ διευθυντὴς τῆς σχολῆς, ὅστις εἰς ὅλα τὰ διεξαγόμενα κατὰ τὰς συνεδριάσεις ζητήματα ἔχει συμβουλευτικὴν μόνον ψήφον. Πρόεδρος τοῦ συμβουλίου κατὰ τὸ παρελθόν σχολ. ἔτος 1906]07 ἦτο ὁ ἐπιθεωρητὴς τῶν Ἀνατολικῶν σιδηροδρόμων, γραμματεὺς δὲ ὁ ἀρχιμηχανικὸς καὶ προϊστάμενος τοῦ ἐργαστηρίου τῶν Ἀνατολικῶν σιδηροδρόμων, ταμίας ὁ γενικὸς γραμματεὺς τῆς Τραπεζίης Θεσσαλονίκης.

Πόρους ἡ σχολή ἔχει τὰς συνδρομὰς τῶν μελῶν τοῦ Συλλόγου—ἐκαστον μέλος πληρώνει κατ' ἔτος ὡς συνδρομὴν μίαν λίραν Τουρκίας—, τὰς προαιρετικὰς προσφορὰς ἢ δωρεὰς— τῷ 1904]05 αἱ προαιρετικαὶ προσφορὰὶ ἀνῆλθον εἰς 4,180 γρ., τῷ 1905]06 εἰς 4,205, τῷ 1906]07 εἰς 7,029—, τὰς εἰσπράξεις ἐκ χοροῦ, διδομένου ὑπὲρ τῆς σχολῆς κατὰ τὴν χειμερινὴν περίοδον τοῦ ἔτους—ἐκ τοῦ χοροῦ τοῦ δοθέντος ἐν τῇ αἰθούσῃ τῶν Ὀλυμπίων τῇ 8]21 Ἰανουαρίου 1907 ὑπὲρ τῆς σχολῆς εἰσπρά-

χύσαν 198 1/2 λίραι Τουρκίας, ἐκ τῶν τῶν τῶν παρελθόντων ἔτους 1905]06 εἰσπράχθησαν 162 1/2—, τὰ διδάκτρα—οἱ κατατασσόμενοι εἰς τὴν προπαρασκευαστικὴν σχολὴν ξένοι αἱ Γερμανοὶ πληρώνουσιν 20 σράκια κατὰ μῆνα.— Ἡ δὲ μαθηταί μιν ἐκ τῆς λογιδοσίας, τῆς ἀναγνωσθείσης τῇ 8]16 Μαρτίου 1907, τοῦ προέδρου τοῦ λήξαντος σχολ. ἔτους, ἡ Ἀστικὴ Κοινότης ἔδωκεν εἰς τὸν Σύλλογον χορηγίαν ἐξ 9,187 1/2 γροσίων καὶ ἡ Γερμανικὴ 8,025 γροσίων, ἐξ ὧν 2,750 (500 μισοὶ) πρὸς ἰδουσίαν Γυμναστηρίου.

Ἐδαπανήθησαν δὲ ὑπὲρ τῆς συντηρήσεως τῆς σχολῆς τῷ 1904]05 112,297,42 γρ., τῷ 1905]06 142,067,50 γρ., τῷ δὲ 1906]07 144,159 γρ.

Τὸ προσωπικὸν τῆς σχολῆς ἀποτελεῖται ἐκ τοῦ διευθυντοῦ, ἐκ 4 διδασκάλων καὶ 6 βοηθῶν διδασκάλων, διδασκόντων ξένας γλώσσας, ἧτοι τὴν νέαν ἑλληνικὴν (ὁ κ. Αἰζαρος Ἀντωνιάδης, καθηγητὴς ἐν τῷ ἡμετέρῳ γυμνασίῳ), τὴν ἀγγλικὴν, τὴν τουρκικὴν, τεχνικὰ τινὰ μαθήματα, πλὴν τῶν ἐν τῷ προγράμματι περιεχομένων, τὰ ἐργόχειρα (ὑπὸ δεσποινίδος).

Περὶ τοῦ ἀριθμοῦ τῶν μαθητῶν κατὰ τὰ τρία τελευταῖα σχολ. ἔτη παρατηροῦμεν τὰ ἑξῆς. Τῷ 1904]05 ἐνεγράφησαν μαθηταὶ 100, μαθήτριάς δὲ 60, ἧτοι 160 ἐν τῷ συνόλῳ (Ἐκ τούτων Ἕλληνες ἦσαν 25, ἐξ ὧν τρεῖς τέκνα Ἑλλήνων ὑπήκοων, Βούλγαροι 3, Ἴταλοι 10, Ἀλβανοὶ 2, Τούρκοι 11—ὑπήκοοι δὲ ὀθωμανοὶ ἐν τῷ συνόλῳ 68—) κατὰ δὲ τὸ 1905]06 ἐνεγράφησαν μαθηταὶ μὲν 98, μαθήτριάς δὲ 54, ἧτοι 152 (ἐκ τούτων Ἕλληνες ἦσαν 26—ὑπήκοοι Ἕλληνες 2— Βούλγαροι 4, Τούρκοι 15, Ἴταλοι 11, Ἀλβανοὶ 2, Ἀρμένιοι 4—ὑπήκοοι δὲ ὀθωμανοὶ ἐν τῷ συνόλῳ 67—) κατὰ δὲ τὸ 1906]07 ἡ σχολή ἐνεγράψε μαθητὰς μὲν 95, μαθητριάς δὲ 65, ἧτοι 164 (Ἕλληνες 28, ἐξ ὧν ὑπήκοοι Ἕλληνες 4, Βούλγαροι 6, Τούρκοι 16, Ἴταλοι 10, Ἀλβανοὶ 2, Τούρκοι ὑπήκοοι ἐν τῷ συνόλῳ 64).

Τὰ μαθήματα ἀρχίζουσι τακτικώτατα κατὰ τὸ πρῶτον δεκαήμερον τοῦ Σεπτεμβρίου, αἱ δὲ θεριναὶ διακοπαὶ περίπου μετὰ τὸ πρῶτον δεκαήμερον τοῦ Ἰουλίου (κατὰ τὸ γρηγοριανὸν ἡμερολόγιον). Μέχρι δὲ τοῦ 1904]5 πρῶην μαθηταὶ τῆς σχολῆς περὶ τοῦς 42 προσελήφθησαν εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τῶν σιδηροδρόμων, ἐξ ὧν 7 ἢ 8 Ἕλληνες.

Προσθέτομεν ἐν τέλει, ὅτι τὰ μέλη τοῦ σχολικοῦ Συλλόγου

(τοῦ συντηρουμένου τῆν σχολῆν) βαίνουσι σὺν τῷ χρόνῳ ἐλαττούμενα, ἀπὸ κατὰ μὲν τὸ ἔτος 1904]5 ἀνέρχοντο εἰς 85, κατὰ τὸ 1905]6 εἰς 76, κατὰ δὲ τὸ παρελθὸν σχολ. ἔτος 1906]7 εἰς 72. Τὴν ἐλάττωσιν ταύτην ἀναφέρει ὁ πρόεδρος τοῦ διοικητικοῦ Συμβουλίου τῆς σχολῆς ἐν τῇ λογοδοσίᾳ αὐτοῦ τῆς 3]16 Μαρτίου 1907.

2) Ἀνωτέρα Γερμανικὴ σχολή (Deutsche höhere Schule).

— Σκοπὸς τῆς σχολῆς ταύτης, ἰδρυθείσης κατὰ τὸν παρελθόντα Σεπτέμβριον, εἶναι ἡ διδασκαλία τῆς Γερμανικῆς γλώσσης καὶ φιλολογίας.

Ἰδρύθη ὑπὸ τῆς Γερμανικῆς ἐν Θεσσαλονίκῃ παροικίας τῆς συνδρομῆς τῆς Γερμανικῆς κυβερνήσεως, ἣτις ἐχορήγησε χάριν τῆς σχολῆς ταύτης ἐπίδομα 1000 μάρκων. Διευθυντὴς αὐτῆς εἶναι κληρικὸς Γερμανός, διδάσκαλος δὲ ἡ κυρία αὐτοῦ καὶ μία ἄλλη, κληθεῖσα ἐπὶ τούτῳ ἐκ Γερμανίας.

Μαθητὰς καὶ μαθητρίας ἔχει νῦν ἡ σχολή περὶ τοὺς 30, μεταξύ τῶν ὁποίων καὶ Ἕλληνες.

Πλησίον τῆς σχολῆς ταύτης λειτουργεῖ καὶ παρεκκλήσιον τῶν Λουθηρανῶν διαμαρτυρομένων.

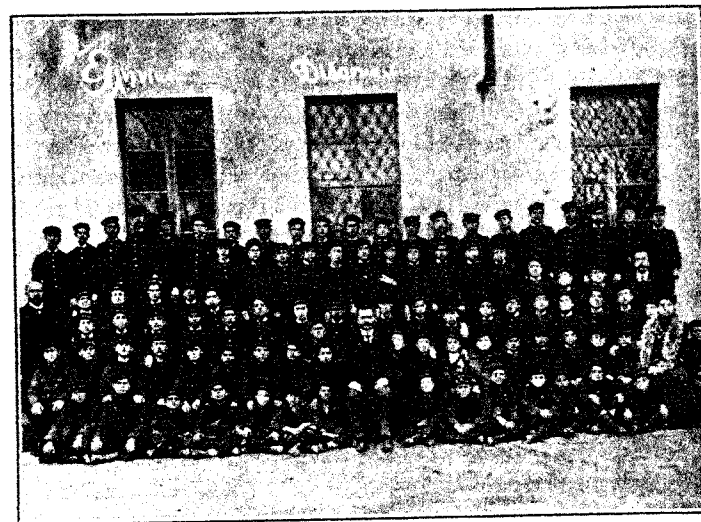
Γ') ΣΧΟΛΕΙΑ ΙΤΑΛΙΚΑ

Ἡ Ἰταλικὴ Κυβέρνησις διατηρεῖ οὐκ ὀλίγα σχολεῖα πέραν τῶν ὁρίων τῆς Ἰταλίας καὶ εἰς πάσας σχεδὸν τὰς ἡπείρους τοῦ κόσμου. Τὰ σχολεῖα ταῦτα ἐξαρτῶνται ἐκ τοῦ ὑπουργείου τῶν Ἐξωτερικῶν, ἐν ᾧ ἐδρεύει ἰδίᾳ ἐπιτροπὴ ἀποτελουμένη ἐκ τοῦ ὑπουργοῦ τῶν ἐξωτερικῶν, ὡς προέδρου, ἐκ τοῦ γενικοῦ γραμματέως τοῦ Ἰπουργείου τούτου καὶ ἐξ ἄλλων ἐξόχους κατεχόντων διοικητικὰς θέσεις ἐν Ἰταλίᾳ. Ἔχουσι δὲ τὰ σχολεῖα ταῦτα ἐπιθεωρητὰς 6, ὑπαγομένους εἰς τὴν δικαιοδοσίαν γενικοῦ ἐπιθεωρητοῦ. Ἐν ἐκάστῃ δὲ πόλει ἢ χώρᾳ τὴν ἀμεσον διοίκησιν τῶν σχολείων τούτων ἔχει ἰδίᾳ ἐπιτροπὴ, ἣς πρόεδρος εἶναι ὁ πρόξενος (ἢ πρεσβευτὴς) τῆς Ἰταλίας.

Τοιαῦτα σχολεῖα, συντηρούμενα ὑπὸ τῆς Ἰταλικῆς Κυβερνήσεως, ἐν Ἑλλάδι λειτουργοῦντα, εἶναι ἐν Κερκύρᾳ τρία, ἐν Πάτραις ἓν καὶ ἐν Ἀθήναις ἓν.

Πλὴν τούτων λειτουργοῦσι πολλαχοῦ τοῦ κόσμου καὶ ἄλλα ἰταλικά σχολεῖα, ἅτινα λαμβάνουσιν ἐπιχορήγησιν τινὰ, μικρὰν

ἢ μεγάλην, παρὰ τῆς Ἰταλικῆς κυβερνήσεως. Τοιαῦτα εἴμεν ἐν Ἑλλάδι οὐκ ὀλίγα. Ἐν Αζορίῳ, ἐπὶ παραδειγματι, λειτουργοῦσιν ἰταλικά σχολεῖα δύο, ἐπιχορηγούμενα ἐπὶ τῆς ἰταλικῆς κυβερνήσεως, ὧν τὸ ἓν εἶναι τῆς ἰταλικῆς παροικίας τῆς πόλεως ταύτης, τὸ δὲ ἕτερον, ἀρένων, ἰδρύθη ἢ συντηρεῖται ἐπὶ τοῦ Σεργιέρη. Ἰταλικὸν σχολεῖον λειτουργεῖ καὶ ἐν Ἐργαστηρίῳ, ἐν παλαιᾷ Σύρῳ, ἐν Ἐρμούπολει, ἐν Πάτραις. Ἐνθα λει-

ΕΛΛΗΝΙΚΟΝ ΥΠΟΔΙΔΑΣΚΑΛΕΙΟΝ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ

τουργεῖ πλὴν τούτου καὶ ἄλλη δημοτικὴ σχολή ὑπὸ τῆς κυβερνήσεως συντηρουμένη, ἐν Τήνῳ, ἐν Ζακύνθῳ.

Πλεῖστα εἶναι τὰ Ἰταλικά σχολεῖα καὶ ἐν ταῖς Ἠνωμέναις Πολιτείαις, τὰ λαμβάνοντα παρὰ τῆς Ἰταλικῆς κυβερνήσεως ἐπιχορήγησιν. Τὰ σχολεῖα ταῦτα σκοποῦσιν ἀναμφιβόλως τὴν κράτυνσιν τοῦ ἐθνικοῦ φρονήματος παρὰ τοῖς ἐκεῖ ἐγκατεστημένοις μετανάστασις.

Τὰ λαμβάνοντα παρὰ τῆς κυβερνήσεως ἐπιχορήγησιν σχολεῖα εἶναι ἰδρύματα ἢ ἰδιωτῶν ἢ παροικιῶν ἢ εταιρειῶν ἰταλικῶν ἐκπαιδευτικῶν, ἐδρευουσῶν ἐν Ἰταλίᾳ. Οἴκοθεν δὲ νοεῖται, ὅτι ἡ διεί-

κρίσει τῶν σχολείων τούτων δὲν εἶναι πανταχοῦ ἡ ὅλων ἡ ἀπὸ, ποικίλαι δὲ ἀναλόγως τοῦ χαρακτῆρος αὐτῶν.

Ἄλλοι καὶ εἰς ἄλλα ἔτι ἰταλικά σχολεῖα διδάσκειται ἡ ἰταλικὴ γλῶσσα, ἕτινα διὰ τοῦτο λαμβάνουσι παρὰ τῆς Ἰταλικῆς Κυβερνήσεως ἐπιχορηγήσιν τινα (ἐν Χανίοις τῆς Κρήτης, ἐπὶ παραδειγματι, ἐν τῷ Κρητικῷ Λυκείῳ, ἐν τῷ Γυμνασίῳ, ἐν τῇ Σχολῇ τῆς Χωροφυλακῆς ἄλλοτε, ἐν τῷ Ὀθωμανικῷ Γυμνασίῳ Χανίων, ἐν τῇ νυκτερινῇ σχολῇ τῆς αὐτῆς πόλεως). Ἐν Τουρκίᾳ δέ, ἐν Αἰγύπτῳ καὶ ἐν ταῖς παρὰ τὴν Μεσόγειον χώραις τῆς Ἀφρικῆς πλείστα εἶναι τὰ λειτουργούντα ἰταλικά σχολεῖα, κυβερνητικὰ καὶ μὴ. Καὶ κυβερνητικὰ μὲν εἶναι (ἐν Τουρκίᾳ): ἐν Κωνσταντινουπόλει 8, ἐν Ἰωαννίνοις 2, ἐν Σιόδοις τῆς Ἀλβανίας 3, ἐν Αὐλῶνι 3, ἐν Δυρακίῳ 3, ἐν Βηρυτῶν 4, ἐν Ἀλεξανδρείᾳ 6, ἐν Καΐρῳ 8, ἐν Πόρτ-Σαΐτ 3. Ἐν Τύνιδι δὲ λειτουργοῦσιν ἄνωτερὰ ἰταλικά σχολεῖα, ἰσόβαθμα καὶ ἰσότημα τῶν ἐν Ἰταλίᾳ, ὡς καὶ ἐν Τριπόλει τῆς Βαρβαρίας καὶ ἐν Σμύρῃ.

Τὰ δὲ λαμβάνοντα παρὰ τῆς ἰταλικῆς κυβερνήσεως ἐπιχορηγήσιν σχολεῖα ἐν Τουρκίᾳ εἶναι ἐπίσης πλείστα καὶ σχεδὸν καθ' ὅλας τὰς χώρας αὐτῆς.

Ἐν Θεσσαλονίκῃ σχολεῖα ἰταλικά, ὑπὸ τῆς ἰταλικῆς Κυβερνήσεως συντηρούμενα, εἶναι :

1) Ἡ **πρακτικὴ καὶ ἐμπορικὴ σχολὴ Οὐμβέρτος Α'**, εἰς ἣν εἶναι προσηρητημένον καὶ κλασικὸν τμήμα, ὡς καὶ μουσεῖον ἐμπορικὸν καὶ ἀξιόλογος βιβλιοθήκη.

Μέχρι τοῦ σχολικοῦ ἔτους 1888—1889 ἡ σχολὴ αὕτη ἦτο ἰδιωτικὴ· ἀλλ' ἀπὸ τοῦ ἔτους τούτου τὴν διατήρησιν καὶ τὴν ἐποπτείαν αὐτῆς ἀνέλαθεν ἡ ἰταλικὴ Κυβέρνησις.

Ἡ σχολὴ αὕτη συνετέλεσε πολὺ εἰς τὴν διάδοσιν τῆς ἰταλικῆς γλώσσης ἐν Θεσσαλονίκῃ. Οἱ ἀπόφοιτοι αὐτῆς κατέλαβον θέσεις εἰς ἐμπορικὰ καὶ βιομηχανικὰ καταστήματα, ἢ ἀνέλαβον δημοσίαν ὑπηρεσίαν.

Τὸ χορηγούμενον ὑπὸ τῆς σχολῆς ταύτης δίπλωμα παρέχει τὸ δικαίωμα τῆς κατατάξεως, ἄνευ ἐξετάσεως, εἰς ἄνωτέραν ἐμπορικὴν σχολὴν τῆς Ἰταλίας καὶ εἶναι ἰσότημον πρὸς τὸ δίδόμενον ὑπὸ πρακτικῆς ἐμπορικῆς σχολῆς ἐν Ἰταλίᾳ. Παρέχει πρὸς τούτους τὸ δικαίωμα τῆς κατατάξεως εἰς Λύκειον κλασικὸν ἰταλικόν.

Μαθήματα διδασκόμενα ἐν τῇ σχολῇ ταύτῃ εἶναι ἡ ἰταλική,

ἡ τουρκικὴ, ἡ γαλλικὴ καὶ ἡ γερμανικὴ γλῶσσα, τὰ μαθηματικά, αἱ ρωσικαὶ ἐπιστῆμαι ἡ ἱστορία τοῦ ἔμπορίου καὶ ἡ γεωγραφία, ἡ πολιτικὴ οἰκονομία, στοιχεῖα ἁστικῆ καὶ ἐμπορικῆς δικαίου, ἰγνογραφία, καλλιγραφία, γυμναστικὴ καὶ μουσικὴ, ἔχει δὲ καὶ τὸ μάθημα τῆς πρακτικῆς ἐν τῷ ἔμπορίῳ ἁστικῆς, δι' ἧς οἱ μαθηταὶ πρακτικῶς διδάσκονται τὴν ἐμπορικὴν ἀλληλογραφίαν καὶ τὰς ἐμπορικὰς ἐπιχειρήσεις ἐν γενεῇ.

Ἐν τῷ κλασικῷ τμήματι διδάσκειται καὶ ἡ ἱστορία καὶ ἡ γεωγραφία τῶν ἀρχαίων ἑθνῶν, ἡ ἀρχαία ἑλληνικὴ καὶ ἡ λατινικὴ.

Ἡ τουρκικὴ, ἡ γαλλικὴ καὶ ἡ γερμανικὴ διδάσκονται εἰς ὅλας τὰς τάξεις.

Ἡ σχολὴ ἔχει καὶ βιβλιοθήκην πλουσίαν, ἧς ἐδρόθη τῷ 1891 ὑπὸ τῶν καθηγητῶν καὶ τινων ἐξεχόντων τῆς ἰταλικῆς παροικίας ἀνδρῶν, συνεπληρώθη δὲ μετὰ ταῦτα χάρις εἰς τὴν μίμνησαν τῆς ἰταλικῆς κυβερνήσεως. Κέκτηται δὲ πλὴν τῆς βιβλιοθήκης καὶ μουσεῖον ἐμπορικὸν καὶ συλλογὴν διὰ τὴν διδασκαλίαν τῶν φυσικῶν ἐπιστημῶν ὡς καὶ συλλογὴν ὀρυκτῶν.

Διὰ τὴν εὐδαιμονίαν αὐτῆς λειτουργίαν ἡ σχολὴ ἐτιμήθη διὰ χρυσοῦ μεταλλίου κατὰ τὴν ἔχθεσιν τοῦ Τουρίνου (1898) καὶ κατὰ τὴν ἔχθεσιν τοῦ Μιλάνου (1906).

Ἡ σχολὴ ἔχει τέσσαρας τάξεις, 9 δὲ καθηγητὰς καὶ διδασκάλους, πλὴν τοῦ διευθυντοῦ, ὅστις ἐτήσιον μὲν μισθὸν ἔχει 3,480 λίρας ἰταλικῆς, ἀποζημίωσιν δὲ διὰ τὴν ἐν Θεσσαλονίκῃ διαμονὴν του 1100 λίρας καὶ ἐπίδομα ἴδιον διὰ τὰ ἰδιαίτερα αὐτοῦ ὡς διευθυντοῦ καθήκοντα 800 λίρας.

Ἐνεγράφησαν δὲ μαθηταὶ κατὰ τὸ	1902—3	98
» » »	1903—4	96
» » »	1904—5	96
» » »	1905—6	100
» » »	1906—7	102

2) **Βασιλικὴ σχολὴ τῶν ἀρρένων.** Αὕτη ἔχει διδασκάλους 10 καὶ διευθυντήν.

Περιλαμβάνει 5 τάξεις. Οἱ τυχόντες τοῦ ἀπολυτηρίου αὐτῆς δικαιούνται νὰ εἰσαχθῶσιν εἰς τὴν ἐμπορικὴν σχολὴν καὶ εἰς τὸ κλασικὸν τμήμα αὐτῆς. Διδάσκειται δὲ ἐν αὐτῇ ἡ ἰταλικὴ, ἡ ἀριθμητικὴ καὶ ἡ γεωμετρία, στοιχειώδεις περὶ ἔμπορίου γνώ-

σεις, ἡ ἱστορία καὶ ἡ γεωγραφία, τὰ δικαιώματα καὶ τὰ καθήκοντα τοῦ ἀνθρώπου, στοιχειώδεις γνώσεις ἐκ τῶν φυσικῶν ἐπιστημῶν, ἡ καλλιγραφία, ἡ ἰχθυογραφία, ἡ γυμναστική, ἡ γαλλικὴ γλῶσσα (εἰς ὅλας τὰς τάξεις), ἡ τουρκικὴ γλῶσσα (εἰς τὰς ἀνωτέρας τάξεις), τὸ ἐν Θεσσαλονίκῃ ὁμιλούμενον ἑβραϊκὸν ἰδίωμα κτλ. (ὥραι ἐργασίμου ἀπὸ τῆς 8—12 π. μ. καὶ ἀπὸ τῆς 1—4 μ. μ.) Τροσούτον δὲ ἠνδοκίμησε μέχρι τοῦδε τὸ σχολεῖον τοῦτο, ὥστε εἰς τὴν ἐκθεσιν τοῦ Τουρίνου (1898) ἔτυγε χρυσοῦ μεταλλίου, εἰς τὴν ἐκθεσιν τῆς Οὐδίνης μεταλλεῖου ἀργυροῦ ἐπιχρῶσου (1903) καὶ εἰς τὴν ἐκθεσιν τοῦ Μιλάνου (1906) μεταλλίου χρυσοῦ. Ἡ σχολὴ καὶ πρότερον λειτουργοῦσα, υἱοθετήθη ὑπὸ τοῦ κράτους τῷ 1888.

Ἐφοίτησαν δὲ ἐν αὐτῇ

τὸ 1902—3	μαθηταὶ	280
» 1903—4	»	248
» 1904—5	»	252
» 1905—6	»	263
» 1906—7	»	281

3) Βασιλικὴ δημοτικὴ σχολὴ θηλέων μετὰ τμήματος προσηρτημένου ἐπαγγελματικῶν μαθημάτων.

Αὕτη ἔχει διδασκάλους καὶ διδασκαλίσσας μετὰ τῆς διευθυντρίας ἐν συνόλῳ 6.

Ἐν αὐτῇ ἐφοίτησαν τὸ 1902—3	μαθητρίαι	120
» 1903—4	»	159
» 1904—5	»	170
» 1905—6	»	113
» 1906—7	»	180

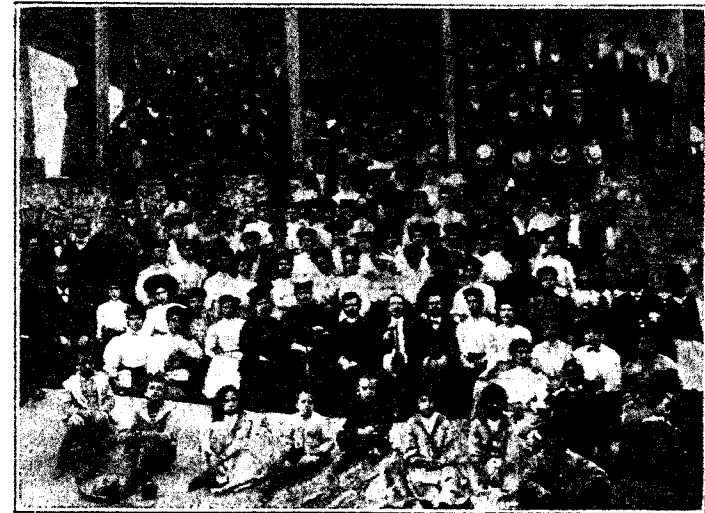
4) Δημοτικὴ σχολὴ τῶν θηλέων καὶ νηπιαγωγεῖον.

Αὕτη ἔχει μετὰ τῆς διευθυντρίας 4 διδασκαλίσσας. Νήπια δὲ εἶχε:

τὸ 1902—3	90
» 1903—4	100
» 1904—5	122
» 1905—6	84
» 1906—7	100

Ἡ σχολὴ αὕτη ἔχει πολὺ τὰς συμπαιδείας τῶν κατοικῶν τῆς Θεσσαλονίκης καὶ πρὸ πάντων τῶν καλύτερων οἰκονομικῶν αὐτῆς, διότι καὶ καλῶς ὀργανωμένη εἶναι καὶ κατ' ἀρίστην μέθωδον λειτουργοῦσα.

Ἐφοίτουνται δὲ τὰ καλὰ ταῦτα ἀποτελέσματα εἰς τὸ εἶμαρτον προσωπικὸν αὐτῆς καὶ εἰς τὴν νοήμονα καὶ δραστήριον διευθυντρίαν τῆς.

Διδακτικὸν προσωπικὸν τῶν ἐν τῷ Βιλαετίῳ Θεσσαλονίκης Ἑλληνικῶν ἐκπαιδευτηρίων.

Ἡ σχολὴ ἔχει πέντε τάξεις καὶ ἀσκεῖ τελείως τὰς μαθητρίας αὐτῆς εἰς τὴν ραπτικὴν καὶ εἰς τὸ κέντημα. Συχνάκις δὲ ἡ διευθυντρία αὐτῆς δίδει διαλέξεις, εἰς ἃς ἡ εἴσοδος εἶναι ἐλευθέρη, καὶ αἵτινες παρακολουθοῦνται ὑπὸ πολλῶν.

Ἰδρῦθη τὸ 1888.

5) Μαθήματα ἑσπερινὰ ἰχθυογραφίας.

Τὰ μαθήματα ταῦτα ἰδρῦθησαν ὑπὸ ἰδιώτου, συνεπικουρούσης τῆς ἰταλικῆς παροικίας, ἵνα δωρεάν διδάσκωνται οἱ Ἴταλοι ἐργάται.

Τὰ μαθήματα τὰυτα παρεκλήθησαν

τὸ 1902—3	μαθηταὶ	80
» 1903—4	»	72
» 1904—5	»	77
» 1905—6	»	85
» 1906—7	»	40

Πλὴν τούτων ἐν Θεσσαλονίκῃ λειτουργεῖ καὶ

6) **Ἡ δημοτικὴ σχολὴ τῶν θηλέων τῆς πριγκιπίσσης Ὑολάνδης.**

Ἡ σχολὴ αὕτη πρὸ δύο περίπου ἐτῶν ἦτο ἰδιωτικὴ. Ἦδη συντηρεῖται ὑπὸ τῆς ἐταιρείας τοῦ Δάντη Ἀλιγιέρη, χορηγεῖ δὲ ὑπὲρ αὐτῆς καὶ ἐπίδομά τι ἡ ἰταλικὴ κυβέρνησις ὡς καὶ ἡ ἰταλικὴ ἐν Θεσσαλονίκῃ παραιοκία.

Εἰς αὐτὴν φοιτῶσιν ἰταλόπαιδες μόνον, τέκνα κατὰ τὸ πλεῖστον Ἰταλῶν ἐργατῶν, κατακυβερνούντων εἰς τὴν συνοικίαν τοῦ Βαρδαρίου.

Οἱ πτωχοὶ μαθηταὶ τῆς σχολῆς ταύτης λαμβάνουσι δωρεὰν τὸ γεῦμα ἐν αὐτῇ.

Ἔχει διευθύντριαν καὶ τρεῖς διδασκαλίσσας.

Διδάσκεται δὲ πρὸς τούτοις ἡ ἰταλικὴ γλῶσσα ὑποχρεωτικῶς ἐν τῇ σχολῇ τῶν ἀδελφῶν τοῦ ἐλεύου, ἧτις λειτουργεῖ ἐν τῷ ἰταλικῷ νοσοκομείῳ καὶ ἧτις ἔχει μαθητὰς καὶ μαθητρίσας 23, ὡς καὶ ἐν ἐτέρᾳ σχολῇ, συντηρουμένη ὑπὸ τινος ἀδελφῆς τοῦ ἐλεύου, εἰς τὴν φοιτῶσι μαθηταὶ 50.

Εἰς τὰ ἰταλικά ἐκπαιδευτικὰ ἰδρύματα συγκαταλέγομεν καὶ τὰς ἰταλικὰς βιβλιοθήκας.

Βιβλιοθήκαι ἰταλικαὶ ἰδρύνονται ἐν τῷ ἐξωτερικῷ ὑπὸ τοῦ ὑπουργείου τῶν Ἐξωτερικῶν τῆς Ἰταλίας καὶ ὑπὸ τῆς ἐταιρείας Δάντη Ἀλιγιέρη. Τοιαύτας ἔχει καὶ ἡ ἐν Θεσσαλονίκῃ δημοτικὴ σχολὴ θηλέων τῆς Πριγκιπίσσης Ὑολάνδης καὶ ἡ ἐμπορικὴ σχολή, ὡς εἶπομεν ἄνωτέρω.

Δ') ΣΧΟΛΕΙΑ ΑΓΓΛΙΚΑ

Διεθνὲς ἀγγλικὸν παρθενγωγεῖον (international School).
Ἰδρύθη κατὰ Σεπτέμβριον τοῦ 1907 ὑπὸ τῶν ἐν Θεσσαλονίκῃ Ἑλλήνων Εὐαγγελικῶν, οἵτινες, 30 περίπου τὸν ἀριθμὸν ὄντες,

διατηροῦσι καὶ παρεκλήθησαν (παρὰ τὴν ἑλληνικὴν γυμνασίαν) καὶ προσταθεῖται ὑπὸ τοῦ ἀγγλικῆς προξενείου. Ἐπειδὴ δὲ δὲν ὑπάρχον τὰ μέσα πρὸς συντήρησιν αὐτοῦ, ἐστάλη εἰς Ἀγγλίαν ἡ διευθύντρια αὐτοῦ, ἧτις εἶναι Ἀγγλίς. Ἦκα συλλέξῃ παρ' ἰδιωτῶν ἐξάνους.

Σκοπὸν ἔχει τὸ παρθενγωγεῖον τοῦτο τὴν διδασίαν τῆς ἀγγλικῆς γλώσσης διδάσκειται δ' ὅμως ἐν αὐτῷ καὶ ἡ γαλλικὴ καὶ ἡ ἑλληνικὴ, ἧτις ὅμως δὲν εἶναι ὑποχρεωτικαί.

Εἶναι δὲ περίπου ἡμιγυμνάσιον, ἔχει 5 τάξεις, 8 διδασκάλους καὶ διδασκαλίσσας καὶ μαθητρίσας 50, ἐξ ὧν Ἕλληνίδες 28, Βουλγαρίσ 1, Ἀρμένισσαι 3, Ἑβραῖαι 8, Τουρκίς 1, Αὐστριακὴ 1 καὶ Ἰταλίς 1.

Ἐν τῷ αὐτῷ παρθενγωγεῖῳ δίδονται καὶ μαθήματα ἀγγλικῆς γλώσσης ἑσπερινά, εἰς 2 συγγέζουσι καὶ 6 μαθηταὶ τοῦ ἡμετέρου γυμνασίου, 3 ἀξιωματικοὶ Τούρκοι, ὀλίγοι Ἑβραῖοι καὶ ἄλλοι. Οἱ μαθηταὶ οὗτοι εἶναι διηρημένοι εἰς δύο τάξεις. Εἶναι δὲ ἐν τῷ συνόλῳ 45.

Προσθέτομεν ἐνταῦθα ὅτι μέχρι τοῦ παρελθόντος σχολ. ἔτους ἐλειτούργει (ἀπέναντι τοῦ ἑλληνικοῦ γυμνασίου) καὶ ἕτερον ἀγγλικὸν σχολεῖον τῆς Σκωτικῆς ἱεραποστολικῆς ἐκκλησίας, τὸ καλούμενον *παρθενγωγεῖον Γρόσμπερ*, ὅπερ προορισμὸν εἶχε τὸν προσηλυτισμὸν τῶν Ἑβραίων. Ἐπειδὴ ὅμως ὁ ἀρχιεραβίνος Θεσσαλονίκης ἀπήτησεν ἐπιμόνος παρὰ τῶν γονέων, τῶν ὑποίων τὰ τέκνα ἐφοίτων εἰς τὴν σχολὴν ταύτην, νὰ ἀποσύωσιν αὐτὰ, ἀφ' οὗ μίᾳ τῆς σχολῆς μαθήτρια Ἑβραία ἐδήλωσεν ὅτι θὰ προσέλθῃ εἰς τὸν χριστιανισμὸν, ἡ σχολὴ μὴ ἔχουσα μαθητρίσας ἐλείσθη. Ἐν τῷ οἰκίματι τῆς σχολῆς ταύτης γίνεται νῦν κήρυγμα τοῦ Εὐαγγελίου κατὰ Σάββατον. εἰς ὃ προσέρχονται Ἰουδαῖοι πρὸ πάντων οὐκ ὀλίγοι.

Ε') ΣΧΟΛΕΙΟΝ ΑΜΕΡΙΚΑΝΙΚΟΝ

Ἀμερικανικὴ γεωργικὴ σχολή. Ἡ σχολὴ αὕτη λειτουργεῖ πλησίον τῶν Καπουτσίδων (χωρίον πρὸς Α τῆς Θεσσαλονίκης καὶ

1) Ἕλληνες διαμαρτυρούμενοι ὑπάρχον ἐν Θεσσαλονίκῃ ἀπὸ τοῦ 1870, ἀφ' οὗ χρόνου ὠργανώθησαν εἰς ἐκκλησίαν.

ημίσειαν ὄραν μακρὰν αὐτῆς) καὶ εἶναι κυρίως ὁραναστραφεῖον, ἐν ᾧ συντηροῦνται 18 βουλγαροπαιδες. Ἰδρύθη τῇ πρωτεύουσι διδάκτορες τινος Ἀγγλοῦ, ὅστις περιελθὼν τὴν Ἀγγλίαν καὶ Ἀμερικὴν, κατώρθωσε νὰ συλλέξῃ ἐράνους καὶ νὰ κινήσῃ τὸ ἐνδικαίον ὑπὲρ τῶν ὁραναζόμενων ἐκ τῆς πολιτικῆς ἀνωμαλίας βουλγαροπαιδῶν Μακεδόνων. Κατώρθωσε μάλιστα νὰ ἰδρῦσῃ καὶ ἐπιτροπὴν ἐν Ἀμερικῇ, ἥτις συναθροίζει ἐράνους πρὸς συντήρησιν τῆς σχολῆς ταύτης.

Παρόμοιον σχολεῖον διατηροῦσιν οἱ Ἀμερικανοὶ καὶ ἐν Μοναστηρίῳ. Ἐν γένει δὲ καθ' ἑλλην τὴν Μακεδονίαν ὑπάρχουσι πολλά καὶ εὐαγγελικαὶ ἀποστολαί, ὡς λέγονται, συντηροῦσαι 25 περίπου σχολεῖα, εἰς ἃ φοιτῶσι 500 μαθηταί. Αἱ ἀποστολαὶ αὗται προστατεύονται ὑπὸ τοῦ ἐν Θεσσαλονίκῃ προξενείου τῆς Ἀμερικῆς.

ΣΤ') ΣΧΟΛΕΙΑ ΓΑΛΛΙΚΑ

Ἡ Λαϊκὴ ἀποστολὴ διατηρεῖ ἐν Θεσσαλονίκῃ :

- 1) Δύκειον ἀρρένων.
- 2) Σχολεῖον θηλέων.
- 3) Ἐμπορικὴν σχολὴν, ἰδρυθεῖσαν τῷ 1888 ὑπὸ τοῦ Guiraud.

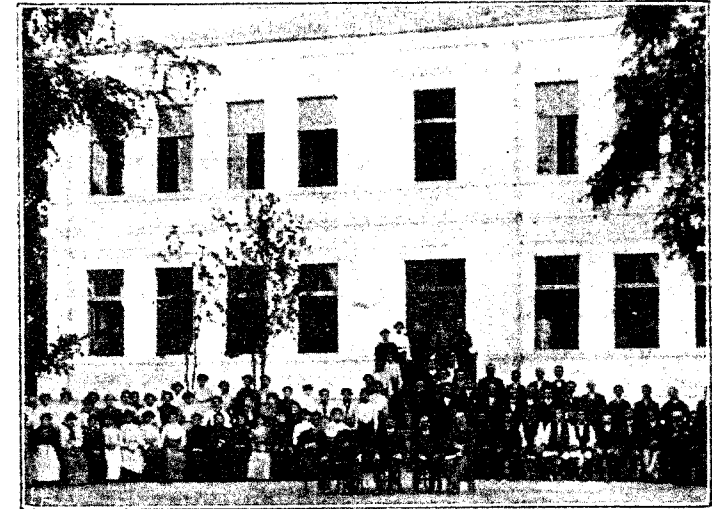
Τὰ σχολεῖα ταῦτα ἀνέλαβεν ὑπὸ τὴν προστασίαν τῆς ἡ λαϊκῆς ἀποστολῆς τῷ 1906, προήγαγε δὲ τοσοῦτον, ὥστε τῇ 1)13 Δεκεμβρίου 1907 τὰ σχολεῖα ταῦτα εἶχον 410 μαθητάς.

Ἀλλὰ πρὶν ἢ γίνῃ λεπτομερὴς περὶ τῶν σχολείων τούτων λόγος, ἀνάγκη νὰ λεχθῶσιν ὀλίγα περὶ τῆς λαϊκῆς ἀποστολῆς, τῆς διατηρούσης ταῦτα.

Ἡ λαϊκὴ ἀποστολὴ (mission laïque) εἶναι μεγάλη γαλλικὴ εἰσαγγεῖα, τὴν ἔδραν αὐτῆς ἔχουσα ἐν Παρισίοις, ἥτις σκοπεῖ νὰ διαδώσῃ τὴν γαλλικὴν παιδείαν εἰς τοὺς λαοὺς τῶν γαλλικῶν ἀποικιῶν καὶ τῶν ξένων χωρῶν. Ἡ λαϊκὴ ἀποστολὴ διὰ διατάγματος τοῦ Προέδρου τῆς Γαλλικῆς δημοκρατίας ἀπὸ 7)21 Αὐγούστου 1997 ἀνεγνωρίσθη ὡς σωματεῖον δημοσίας ὠφελείας. Συντηρεῖ δὲ ἐν Παρισίοις διδασκαλεῖον καὶ συνεργάζεται μετὰ τοῦ ὑπουργείου τῶν Ἐξωτερικῶν καὶ τοῦ ὑπουργείου τῆς Παιδείας.

Ἐν γένει ἡ Γαλλικὴ κυβέρνησις βοηθεῖ πολλαχῶς τὸ ἔργον τῆς λαϊκῆς ἀποστολῆς. Κατὰ τὸ παρελθὸν φθινόπωρον ἀπέστειλεν εἰς Τουρκίαν καὶ Ἀνατολὴν τὸν καθηγητὴν τῆς ἱστορίας ἐν Σορ-

βόνη καὶ πρόεδρον τῆς λαϊκῆς ἀποστολῆς, ἵνα μελετήσῃ τὴν κατάστασιν τῶν γαλλικῶν σχολείων τῶν χωρῶν τούτων. Ὁμοίως μετέβη εἰς Κωνσταντινούπολιν, εἰς Πάρισον, εἰς Σαμόναν, εἰς Αἰγυπτὸν καὶ Συρίαν. Διελθὼν δὲ καὶ διὰ Θεσσαλονίκης ἐπίβηκεν ἐν τῷ θεάτρῳ παρὰ τὸν Λευκὸν λεγόμενον Πύργον ἐνώπιον πολυπλήθους καὶ διεθνούς ἀκρατηρίου. Εἶπε δὲ μεταξύ ἄλλων, ὅτι ἡ λαϊκὴ ἀποστολὴ ἐπιδιώκει νὰ διαδώσῃ τὰς ἰδέας τῆς συγχρονοῦ Γαλλίας, τὴν ἐπιστημονικὴν μέθδον τῆς ἐρεῖνης καὶ τὰς ἐπίστη-

Διδακτικὸν προσωπικὸν τῶν ἐν τῷ Βιλαετίῳ Μοναστηρίου Ἑλληνικῶν ἐκπαιδευτηρίων.

μονικὰς γνώσεις, τὴν ἀνεκτικότητά, τὴν ὁμόνοιαν, τὴν ἀδελφότητα, τὴν φιλαλληλίαν, νὰ συντελέσῃ δὲ καὶ εἰς τὴν μόρφωσιν τοῦ λαοῦ. Ἡ λαϊκὴ ἀποστολὴ, προσέθηκεν ἐντόνω, ἀποφεύγει καὶ ἀποτροπιάζεται τὸν προσηλυτισμὸν.

Πρὸς τοῦτοις ὁ πρόεδρος τῆς λαϊκῆς ἀποστολῆς ἐντολὴν εἶχε νὰ μελετήσῃ τὰς μεθόδους τῆς διδασκαλίας, τὰς ἐν χρῆσει ἐν τῇ Ἀνατολῇ.

Ἐπανερχόμεθα νῦν εἰς τὰ τρία ἐν Θεσσαλονίκῃ γαλλικὰ σχολεῖα, ἅτινα ἔχει ὑπὸ τὴν προστασίαν τῆς ἡ γαλλικῆς ἀποστολῆς.

Τὰ σχολεία ταῦτα ἔχουσι γενικὸν διευθυντὴν ἀπόφοιτον τοῦ ἀνωτέρου διδασκαλείου τῶν Παρισίων καὶ ὑφηγητὴν τοῦ Πανεπιστημίου τῶν Παρισίων.

Διδάσκουσι δὲ εἰς αὐτὰ 36 καθηγηταί, ἐξ ὧν 29 ἔχουσι δῖπλωμα ἀνεγνωρισμένον ὑπὸ τῆς Γαλλικῆς κυβερνήσεως. Εἶναι δὲ ὑπάλληλοι τῆς Γαλλικῆς κυβερνήσεως ἀπεσπασμένοι εἰς τὰ σχολεία τῆς Θεσσαλονίκης τῇ ἐγκρίσει τοῦ ὑπουργοῦ τῆς Παιδείας τῆς δημοκρατίας.

Τὸ γαλλικὸν λύκειον σκοπεῖ νὰ παρασκευάσῃ τοὺς νέους ἐκείνους, οἵτινες θέλουσι νὰ ἐπιδοθῶσιν εἰς ἐλευθέριον στάδιον, νὰ γίνωσι δηλαδὴ ἐπιστήμονες. Παρασκευάζει δ' ὅμως καὶ ἐμπόρους καὶ βιομηχάνους, οἵτινες θέλουσι νὰ λάβωσι μόρφωσιν τινα ἐγκυκλοπαιδικήν, ἀνωτέραν.

Τὸ λύκειον ἔχει 9 τάξεις. Ἐκ τούτων δύο εἶναι προπαρασκευαστικαί· τέσσαρες μετὰ τὰς δύο προπαρασκευαστικὰς ἀποτελοῦσι τὸν πρῶτον κύκλον ἐγκυκλίων σπουδῶν, τρεῖς δὲ ἄλλαι, αἱ αἱ ἀνώτεραι, τὸν δεῦτερον κύκλον ἐγκυκλίων σπουδῶν.

Οἱ περατώσαντες τὸν πρῶτον κύκλον ἔχουσιν ἤδη γνώσεις ἀποτελούσας ὅλον τι πλῆρες. Ἄλλ' ἐὰν θέλωσι νὰ ἐπεκτείνωσιν ἀκόμη περισσότερο τὰς γνώσεις των, δύνανται ν' ἀκούσωσι καὶ τὰ μαθήματα τοῦ δευτέρου κύκλου ἐν τῷ λυκείῳ, ἢ καὶ ἐν ταῖς ἀνωτέραις τάξεσι τῆς γαλλικῆς ἐμπορικῆς σχολῆς (περὶ ἧς θὰ γίνῃ λόγος κατωτέρω).

Οἱ διακούσαντες τὰ μαθήματα τοῦ δευτέρου κύκλου λαμβάνουσιν ἀπολυτήριον. Μετὰ τοῦτο ἐφωδιασμένοι, δικαιῶνται νὰ ὑποστῶσιν ἐξετάσεις ἐν Κωνσταντινουπόλει ἢ ἐν Ἀθήναις, — ἐξετάσεις δὲ μαθητῶν, περατώσαντων τὰ μαθήματα αὐτῶν ἐν γαλλικῷ λυκείῳ, γίνονται κατ' ἔτος ἐν Κωνσταντινουπόλει καὶ ἐν Ἀθήναις, — καὶ ἐπιτυχόντες λαμβάνουσι δῖπλωμα τελειοφοίτου, δυνάμει δὲ αὐτοῦ ἐγγράφονται εἰς ὅλα τὰ γαλλικὰ καὶ εἰς ὅλα τὰ ξένα Πανεπιστήμια.

Ἐν τῷ λυκείῳ διδάσκεται ἡ γλῶσσα καὶ ἡ φιλολογία ἡ γαλλικὴ, ἡ γερμανικὴ καὶ ἡ τουρκικὴ (ἀμφότεραι ὑποχρεωτικαί), ἡ ἰταλικὴ, ἡ ἀγγλικὴ, ἡ ἑλληνικὴ κτλ. ὡς προαιρετικαί, ἠθικὴ (ἀντικαθιστῶσα τὸ ἱερὸν παρ' ἡμῖν μάθημα), μαθηματικά, φυσικά, χημεία, φυσικὴ ἱστορία, ἱστορία καὶ γεωγραφία, κατασκευογραφία, ἰχνογραφία, καλλιγραφία κτλ. Τὸ λύκειον δέχεται μόνον ἐξωτερικοὺς μαθητάς.

Ἐν τῷ λυκείῳ φοιτῶσιν ἰσραεῖς καὶ δὲ Ἑβραῖοι.

Τὸ δὲ *σχολεῖον τῶν θηλέων* σκοπεῖ νὰ δώσει εἰς τὰς νεοφίλους αὐτοῦ μόρφωσιν γενικὴν. Ταύτην ὅμως καταρτίζει καὶ νηπιαγωγούς καὶ διδασκαλίσας. Ἡ λαϊκὴ ἀποστολὴ πρεθεῖ ἤδη εἰς διαθέματα, ἵνα κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο σχηματισθῇ ἐν Θεσσαλονικῇ ἐξεταστικὴ ἐπιτροπὴ, ἧτις θὰ ἀπονεύμῃ ταῦτα δῖπλωματα, τὰ ἴποια θὰ ἔχωσιν ὅσον καὶ τὰ ἐν Γαλλίᾳ κύρις. Τάξεις τὸ σχολεῖον τοῦτο ἔχει 7, ἐξ ὧν αἱ δύο πρῶται εἶναι προπαρασκευαστικαί, αἱ μετ' αὐτὰς τρεῖς ἀποτελοῦσι τὸν πρῶτον κύκλον τῶν ἐγκυκλίων σπουδῶν, αἱ δὲ ὑπολειπόμεναι δύο τὸν δεῦτερον, τὸν καὶ ἀνωτερον κύκλον, τῶν ἐγκυκλίων σπουδῶν.

Αἱ μαθήτριαι, αἱ περατώσασαι τὸν πρῶτον κύκλον, δικαιῶνται νὰ ὑποστῶσιν ἐξετάσεις πρὸς ἀπόκτησιν δῖπλωματος νηπιαγωγοῦ. Τὸ δῖπλωμα τοῦτο εἶναι ἀπαραίτητον εἰς ἐκείνας, αἵτινες περατώσασαι τὸν δεῦτερον κύκλον ἐπιθυμοῦσι νὰ ἀποκτήσωσι δῖπλωμα διδασκαλίσεως.

Ἐν τῷ σχολείῳ διδάσκεται ἡ γαλλικὴ γλῶσσα καὶ ἡ φιλολογία, ἡ γερμανικὴ γλῶσσα (ὑποχρεωτικὴ), ἡ τουρκικὴ, ἡ ἀγγλικὴ κτλ. (προαιρετικαί), ἡ ἠθικὴ, ἡ ἱστορία καὶ ἡ γεωγραφία, ἡ ὑγιεινὴ, ἡ οἰκιακὴ οἰκονομία, ἡ ἀριθμητικὴ, αἱ φυσικαὶ ἐπιστήμαι, ἡ μουσικὴ, ἡ ἰχνογραφία, ἡ καλλιγραφία, ἡ κοπτικὴ, τὸ κέντημα κτλ.

Ὅλαι αἱ μαθήτριαι εἶναι ἐξωτερικαί.

Εἰς τὸ σχολεῖον τοῦτο εἶναι προσσητημένοι καὶ δύο τάξεις νηπιαγωγείου, εἰς ὃ γίνονται δεκτὰ παιδιὰ ἀπὸ τοῦ πέμπτου ἔτους τῆς ἡλικίας των.

Προσθέτομεν ἐνταῦθα ὅτι ἀπὸ τοῦ Σεπτεμβρίου τοῦ 1908 τὸ λύκειον τῶν ἀρρένων, ὡς καὶ τὸ σχολεῖον τῶν θηλέων θὰ ἐγκατασταθῶσιν ἐν ἰδιοκτητῷ ἐκπαιδευτηρίῳ, τὸ ἴποῖον ἡ λαϊκὴ ἀποστολὴ ἀνεγείρει ἐν τῇ συνοικίᾳ Χαμηδιῆ ἐπὶ θέσεως ἐξόχως καλῆς.

Ὅμιλοῦμεν νῦν καὶ περὶ τοῦ τρίτου ἐκπαιδευτηρίου, τοῦ συντηρουμένου ὑπὸ τῆς λαϊκῆς ἀποστολῆς, τῆς Ἐμπορικῆς σχολῆς.

Ἡ διδασκαλία ἐν τῷ σχολείῳ ταύτῳ εἶναι διηρημένη εἰς δύο κύκλους. Ἐν τῷ πρῶτῳ, περιλαμβάνοντι 4 τάξεις, μεταδίδονται γνώσεις γενικαὶ καὶ δὴ τῆς γαλλικῆς γλώσσης, τῆς τουρκικῆς καὶ τῆς γερμανικῆς (ὑποχρεωτικῶν), τῆς ἀριθμητικῆς, τῶν φυσικῶν ἐπιστημῶν, τῆς ἱστορίας, τῆς γεωγραφίας κτλ. Διδάσκεται δὲ πρὸς τούτοις, προαιρετικῶς, καὶ ἡ ἑλληνικὴ, ἡ ἀγγλικὴ, τὸ

ὕπὸ τῶν Ἑβραίων τῆς Θεσσαλονίκης ἐμιλοῦμενον ἰσπανικὸν ἰδιώμα κτλ.

Ὁ δεῦτερος κύκλος περιλαμβάνει τρεῖς τάξεις, εἰς ἃς οἱ μαθηταὶ δέχονται μόρφωσιν ἐμπορικὴν καὶ βιομηχανικὴν, διδάσκονται δὲ τὴν γαλλικὴν, τὴν τουρκικὴν καὶ τὴν γερμανικὴν (ὕποχρεωτικὰς), τὴν ἑλληνικὴν κτλ. (προαιρετικὰς), τὰ ἐμπορικὰ μαθηματικά, τὴν καταστιχογραφίαν καὶ τὴν λογιστικὴν, ἐμπόριον, μεταφορὰν, ἐμπορικὴν ἀλληλογραφίαν (εἰς διαφόρους γλώσσας), ἐμπορικὴν νομοθεσίαν, γεωγραφίαν ἐμπορικὴν.

Οἱ περατώσαντες τὸ ἕνατον ἔτος τῶν σπουδῶν εἶναι ἱκανοὶ μετ' ἐξέτασιν νὰ λάβωσι δίπλωμα. Ἐχουσι δὲ καὶ γνώσεις τοσαύτας, ὥστε νὰ δύνανται νὰ λάβωσι μέρος εἰς ἐπιχειρήσεις κερδοσκοπικὰς, ἐμπορικὰς, βιομηχανικὰς, τραπεζικὰς, ὡς καὶ θέσεις εἰς τὰς τραπεζίας, τὰς λειτουργούσας ἐν τῇ γῶρᾳ.

Ἄλλ' ὑπάρχει ἐν τῷ σχολείῳ τούτῳ καὶ **τάξις μεσαζουσα**, ἐν ἣ κατατάσσονται ὅσοι δὲν ἔχουσι γνώσεις ἰκανὰς τῆς γαλλικῆς γλώσσης, κατατάσσονται δὲ, ἀποπερατώσαντες αὐτήν, εἰς τὰς τάξεις τοῦ δευτέρου κύκλου.

Τέλος προσθέτομεν, ὅτι εἰς τὸ σχολεῖον τοῦτο ἀπὸ τοῦ παρελθόντος ἔτους προσηρτήθη καὶ μία τάξις νηπιαγωγείου, ἐν ἣ γίνονται δεκτὰ παῖδια ἀμφοτέρων τῶν φύλων ἀπὸ τοῦ 4ου ἔτους τῆς ἡλικίας των.

Φοιτῶσι δὲ ἐν τῷ ἐμπορικῷ σχολείῳ ἀνάκαθεν Ἕλληνες, ἐφέτος 13 ἐν συνόλῳ, Βούλγαροι δὲ 2 μόνον.

Ἄλλα σχολεῖα γαλλικὰ, λειτουργοῦντα ἐν Θεσσαλονικῇ εἶναι τὰ ἑξῆς:

4) Σχολὴ τῶν Φρερίδων (Ecole de Saint Vincent de Paul).

Ἡ Σχολὴ αὕτη δέχεται μαθητὰς συμπληρώσαντας τὸ ἕκτον ἔτος τῆς ἡλικίας των ἐσωτερικούς, ἡμιτροφίμους καὶ ἐξωτερικούς. Παρέχει δὲ ἐγκύκλιον μόρφωσιν ἔχει ὁμῶς καὶ ἐμπορικὸν τμήμα. Ἰδρύθη τῇ 21/14 Ὀκτωβρίου 1888.

Τῷ 1895 ἔνεκα τοῦ πλήθους τῶν μαθητῶν ἡ Σχολὴ ἐγκατεστάθη εἰς μεγάλην οἰκίαν παρὰ τὴν Ὀθωμανικὴν Τραπεζαν. Προσετέθη οἰκοτροφεῖον καὶ ἐπεξετάθη τὸ πρόγραμμα.

Τὰ ἐμπορικὰ μαθήματα ἐκαλλιεργήθησαν μετὰ περισσοτέρας ἐπιμελείας ὡς καὶ αἱ νεώτεραι γλώσσαι. Ἡ Τουρκικὴ καὶ ἡ Γερμανικὴ εἶναι ὑποχρεωτικαί.

Τὸ Σχολεῖον ἀριθμεῖ νῦν 8 τάξεις, ἐξ ὧν μία, ἡ εἰδικὴ κα-

λευμένη, καταπίπτει εἰς τὴν γαλλικὴν γλῶσσαν τὰς καλύτερας ἐκείνους, οἵτινες ἐμφορῶντο εἰς ἄλλας σχολαίαι. οἱ ἄλλοι δὲ καταπίπτει εἰς τὴν γαλλικὴν. Ἐμπορικὰ μαθήματα διδάσκονται καὶ εἰς τὰς 8 τάξεις.

Ἐκ τῶν 240 μαθητῶν 75 εἶναι καθόλιαι, 74 Ὀρθόδοξοι (Ἕλληνες 28, Βούλγαροι 16), 25 Τούρκοι, 66 Ἑβραῖοι.

Τὸ προσωπικὸν ἀποτελεῖται ἐκ τοῦ διευθυντοῦ, τοῦ ἐπιδιευθυντοῦ, 18 καθηγητῶν τῆς γαλλικῆς, 2 τῆς γερμανικῆς, 1 τῆς τουρκικῆς, τῆς ἀρμενικῆς, τῆς ἑβραϊκῆς.

Ἑλληνικὸν κεντρικὸν Νηπιαγωγεῖον Μοναστηρίου.

5) Ἐνοριακὴ Σχολὴ (Ecole paroissiale).

Τρεῖς ἀδελφοὶ ὑπηρετοῦσι καὶ ἐν ἄλλῳ τινι σχολείῳ ἐνοριακῷ, ὅπερ ἀπέχει μόνον 5 λεπτὰ τῆς σχολῆς τῶν Φρερίδων. Ἡ Σχολὴ αὕτη ἔχει 3 τάξεις, παρέχει διδασκαλίαν ἐν γαλλικῇ μόνον γλώσσῃ καὶ δέχεται μαθητὰς μόνον πτωχοῦς. Ἐφέτος δ' ἀριθμεῖ 70.

Τῷ 1901 ἡ Σχολὴ αὕτη ἀπεχωρίσθη τοῦ Καλλεγγίου, ἀφοῦ ὁ ἀριθμὸς τῶν μαθητῶν αὐτῆς ἠξήθη τόσον, ὥστε νὰ ἔχη ἡ Σχολὴ ἀνάγκην ἰδιαίτερας διευθύνσεως.

6) Σχολὴ Καλογραιῶν.

Σκοπεῖ νὰ δώσῃ εἰς τὰς νεάνιδας μόρφωσιν θετικὴν καὶ ἀνατροφὴν τελείαν, ὡς λέγεται ἐν τῷ κανονισμῷ, βασιζομένη ἐπὶ τῆς θρησκείας καὶ τῆς ἠθικῆς.

Αἱ ἀπολυόμεναι λαμβάνουσι πτυχίον διδασκαλίας, ὅπερ ἐπι-

πρέπει συγχρόνως εἰς αὐτὰς νὰ ἀκολουθήσωσι καὶ ἀνωτέρας σπουδᾶς.

Τὰ μαθήματα ἀρχίζουσι τὴν 1|14 Ὀκτωβρίου καὶ λήγουσι κατὰ τὸ τέλος Ἰουλίου.

Λέγεται μαθητρίας ἐσωτερικῆς ἀντὶ 25 λιρῶν Τουρκικῆς, ἡμιπροφίμιος ἀντὶ 12 1/2 λιρῶν καὶ ἐξωτερικῆς ἀντὶ 5 λιρῶν.

Τὰ δὲ νήπια τὰ κατατασσόμενα εἰς τὸ προσηρηγμένον νηπιαγωγεῖον πληρώνουσι μόνον 2 1/2 λίρας δι' ὅλοκληρον τὸ σχολικὸν ἔτος.

Μαθητρίας ἔχει 106, ἐκ τῶν ὑποίων ἑλληνίδες τινές, βουλγαρίδες, διαμαρτυρούμεναι, καθολικαί.

7) **Σχολεῖον τοῦ Ζεῦνλικίου.** — Συντηρεῖται ὑπὸ τῶν Λαζαριστῶν, τρέφει δὲ 27 βουλγαρόπαιδας ὄρφανούς καὶ ὀλίγους καθολικούς. Ἐν τῇ περιοχῇ τοῦ σχολείου τούτου λειτουργεῖ καὶ ἱεροσπουδαστήριον πρὸς μόρφωσιν κληρικῶν καθολικῶν βουλγάρων. Τὸ ἱεροσπουδαστήριον ἔχει 56 μαθητὰς.

Ζ') ΣΧΟΛΕΙΑ ΕΒΡΑΪΚΑ

Ἡ Ἰσραηλιτικὴ ἀλληλοβοήθεια (Alliance Israélite) συντηρεῖ καὶ ἐν Θεσσαλονίκῃ 7 σχολεῖα.

1) **Σχολὴν ἀρρένων,** ἰδρυθεῖσαν τῷ 1873.

Ἐν τῇ σχολῇ ταύτῃ διδάσκονται ἐμπορικὰ μαθήματα, συνδεδυασμένα μετὰ τῶν μαθημάτων τῶν ἀνωτέρων τάξεων ἀστικῆς σχολῆς. Ἡ σχολὴ ἔχει 57 μαθητὰς. Διδάσκονται δ' ἐν αὐτῇ ἐμπορικὰ ὑπὸ ἐνὸς διδασκάλου, ἢ γαλλικῆ (ὑπὸ 7 διδασκάλων), ἢ ἑβραϊκῆ (ὑπὸ 2), ἢ τουρκικῆ (ὑπὸ 1), ἢ ἀγγλικῆ (ὑπὸ 1), ἢ ἰταλικῆ (ὑπὸ 1) καὶ ἢ γερμανικῆ (ὑπὸ 1). — Αἱ δύο τελευταῖαι δὲν εἶναι ὑποχρεωτικά.

2) **Παρθεναγωγεῖον,** ἰδρυθὲν τῷ 1874.

Ἐχει 431 μαθητρίας, διευθύντριαν καὶ δύο διδασκαλίσσας, δύο ἄλλας διδασκαλίσσας τῆς ραπτικῆς, μίαν τῆς ἰταλικῆς καὶ 8 βοηθοῦς.

3) **Δημοτικὴν Σχολὴν ἀρρένων,** ἧτις ἔχει 272 μαθητὰς, 2 καθηγητὰς τῆς τουρκικῆς, 3 τῆς γαλλικῆς καὶ 3 τῆς ἑβραϊκῆς.

4 καὶ 5) **Δύο δημοτικὰς Σχολὰς τῶν θηλέων,** εἰς ὧν ἡ μία ἐν τῇ συνοικίᾳ Καλαμαριᾶς. Ὁ ἀριθμὸς τῶν μαθητριῶν ἀνέρχεται

ταὶ εἰς 250. Τὰ δὲ τὰτα σχολεῖα ἔχουσι μίαν διευθύντριαν, 4 διδασκαλίσσας τῆς ραπτικῆς καὶ 4 βοηθοῦς.

6) **Νηπιαγωγεῖον.** Ἀριθμὸς 350 μαθητῶν καὶ μαθητριῶν, μίαν διευθύντριαν, 9 διδασκαλίσσας ἢ μαθητῆς, μίαν διδασκαλίαν τῆς ραπτικῆς καὶ μίαν τῆς οἰκιακῆς οικονομίας.

7) **Ἐπαγγελματικὴν Σχολὴν τῶν θηλέων.** — Ἰδρυθὲν τῷ 1887. Ἐχει 360 μαθητῆς. Ἐν τῇ σχολῇ ταύτῃ διδάσκονται ἢ ραπτικῆ, τὸ κέντημα, ἢ κατασκευὴ πλινθῶν, γυναικείων σιτηδῆδεσμων, γυναικείων ἐνδυμάτων κτλ.

Ἡ **Ἰσραηλιτικὴ ἀλληλοβοήθεια** συντηρεῖ πλὴν τούτων, ἀπὸ τοῦ 1887, σχολὴν ἐπαγγελματικὴν τῶν ἀρρένων, ἐν ἣ διδάσκονται τέχναις 52 ἐν συνόλῳ μαθητευόμενοι, εἰς ὧν 22 τὴν λεπτοτεχνικὴν, 6 τὴν σιδηρουργικὴν, 5 τὴν τορνευτικὴν, 4 τὴν μαρμαρογλυφικὴν, 4 τὴν τυπογραφίαν κτλ.

Ταυτοχρόνως εἰς τοὺς μαθητὰς τούτους διδάσκονται στοιχεῖα καταστιχογραφίας, ἔγνογραφίας, κλπ. κατὰ τὰ νεωτέρη μαθήματα.

Οἱ πτωχοὶ μαθηταὶ ὅλων τούτων τῶν σχολείων καὶ οἱ μαθητευόμενοι τῆς Ἐπαγγελματικῆς σχολῆς δικαιτῶνται τὴν μεσημβρίαν ἐν τοῖς σχολείοις δαπάνη τῆς ἐταιρείας. Ὁ προϋπολογισμὸς τῶν σχολείων τούτων ἀνέρχεται εἰς 112,800 φρ., εἰς ὧν αἱ 50.000 εἰσπράττονται ἐκ τῶν διδάκτρων.

Σύνδεσμος τῶν ἀποφοίτων τῆς σχολῆς τῶν ἀρρένων. —

Ὁ Σύνδεσμος οὗτος τῶν πρῶτων μαθητῶν τῆς σχολῆς τῶν ἀρρένων τῆς Ἰσραηλιτικῆς Ἀλληλοβοηθείας σκοπὸν ἔχει νὰ ἐπικουρῇ τὰ σχολεῖα, νὰ συμπληρώσῃ τὴν μόρφωσιν τῶν μελῶν του, νὰ δημιουργῇ μεταξὺ αὐτῶν δεσμοὺς φιλίας.

Τὰ μέλη αὐτοῦ ἀνέρχονται εἰς 200. Ὁ σύνδεσμος ἔχει πλουσίαν βιβλιοθήκην, κέντρον συνεντεύξεων, φιλαρμονικὴν κτλ. Διοργανώνει διαλέξεις φιλολογικὰς καὶ ἐπιστημονικὰς, δίδει ἐρωτάς, παρέχει τὴν ὑλικὴν συνδρομὴν του εἰς τὰ διάφορα σχολεῖα τῆς Ἰσραηλιτικῆς κοινότητος, ἀγρυπνεῖ πρὸ πάντων διὰ τὴν διδασκαλίαν τῆς τουρκικῆς, ἵνα δὲ προαγάγῃ τὴν σπουδὴν αὐτῆς ἰδρυσὲ δύο βραβεῖα. Πολλάκις δὲ ἐν τῇ Ἰσραηλιτικῇ κοινότητι Θεσσαλονίκης συνέλεξε συνδρομὰς ὑπὲρ Ἰσραηλιτῶν, καθ' ἕνα ἢ κατ' ἄλλον τρόπον δυστυχασάντων.

8) **Ἐμπορικὴ Σχολὴ Γαλλοεβραϊκῆ.** — Ἰδρυθὲν τῷ 1888, καὶ εἶναι ἀνεγνωρισμένη ὑπὸ τῆς τουρκικῆς κυβερνήσεως. Ἐχει μαθη-

τῆς ἐσωτερικῆς καὶ ἐξωτερικῆς. Λειτουργεῖ ἐν τῇ συνοικίᾳ τοῦ Ἁγίου Καπῆν παρὰ τὴν ἐνορίαν τοῦ ἁγίου Νικολάου.

Διέχεται μαθητὰς καθ' ὅλον τὸ ἔτος καὶ κυρίως περὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ Ἀπριλίου καὶ τοῦ Ὀκτωβρίου. Ὑποχρεωτικὴ γλῶσσα, πλὴν τῶν ἐμπορικῶν μαθημάτων, εἶναι ἡ Γαλλικὴ, ἡ Τουρκικὴ, ἡ Ἑβραϊκὴ καὶ ἡ Γερμανικὴ, προαιρετικὴ δὲ ἡ Ἀγγλικὴ καὶ ἡ Ἑλληνικὴ.

Ἐν τῇ σχολῇ ταύτῃ παρέχονται καὶ γνώσεις εἰδικαί περὶ τῶν ἐμπορικῶν κλάδων, οἵτινες ἐνδιαφέρουσι πολὺ τὴν πόλιν τῆς Θεσσαλονίκης καὶ τὴν κίνησιν καθόλου τοῦ ἐν Μακεδονίᾳ ἐμπορίου.

Η' ΣΧΟΛΕΙΑ ΒΟΥΛΓΑΡΙΚΑ

1) *Γυμνάσιον Βουλγάρων*. — Ἄπαντα τὰ βουλγαρικὰ σχολεῖα τῆς μέσης ἐκπαιδεύσεως ἐν Μακεδονίᾳ εἶναι πρακτικὰ λύκεια, ἔχοντα πρόγραμμα ὅμοιον πρὸς τὸ τῶν Γερμανικῶν Realschulen. Τοιοῦτον εἶναι καὶ ἐν Θεσσαλονίκῃ, ὅπερ κεῖται ἐν τῇ ἐνορίᾳ τοῦ Ἁγίου Ἀθανασίου, ἰδρυθῆναι δὲ μεγαλοπρεπῆς ἐπὶ οἰκοπέδου, ἐφ' οὗ ἠγείρετο ἄλλοτε ἡ οἰκία τοῦ ὁμογενοῦς Ἀναστασίου Γιαννοῦλη, εὐπόρου Θεσσαλονικέως, ὅστις ἐπώλησεν αὐτὴν εἰς τοὺς Βουλγάρους πρὸ 27 περίπου ἐτῶν.

Τὸ Γυμνάσιον διευθύνει ὁ Χρῖστος Δάντσεφ. Καθηγηταὶ διδάσκουσιν ἐν αὐτῷ 12, μαθηταὶ δὲ φοιτῶσιν, ἐξωτερικοὶ μὲν 101, οὐδὲν πληρώνοντες, ἐσωτερικοὶ δὲ 26, ἐξ ὧν 5 ἔνευ πληρωμῆς καὶ 21 πληρώνοντες ὡς διδάκτρα 14 λίρας ἑτησίως.

Τὸ Γυμνάσιον κείμεται αἰθουσῶν τῆς φυσικῆς, συλλογῆν πρὸς διδασκαλίαν τῆς φυσικῆς ἱστορίας, χημικῶν ἐργαστήριον, βιβλιοθήκην ἀξιόλογον, ἀποτελουμένην ἐκ Γαλλικῶν ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ καὶ Γερμανικῶν συγγραμμάτων.

2) *Βουλγαρικὸν παρθεναγωγεῖον*. — Εἰς μικρὰν ἀπόστασιν ἀπὸ τοῦ βουλγαρικοῦ γυμνασίου καὶ ἐν τῇ αὐτῇ συνοικίᾳ κεῖται τὸ βουλγαρικὸν παρθεναγωγεῖον, ἀνεγερθὲν ἐπὶ οἰκοπέδου, ἐφ' οὗ ἠγείρετο ἡ οἰκία τοῦ Μιχαήλ μπέη, πλουσιωτάτου Σερραίου Ἑλλήνος, ἐγκατεστημένον ἀπὸ ἐτῶν ἐν Θεσσαλονίκῃ.

Τὸ παρθεναγωγεῖον διευθύνεται ὑπὸ τοῦ κ. Τάνεφ, ἔχει δὲ διδασκάλους καὶ διδασκαλίσσας 13, μαθητριάς ἐσωτερικάς, αἵτινες

πληρώνουσιν 14 λίρας ἑτησίως, 60, ἑσωτερικῆς δὲ καὶ πληρωμῆς ὡς φοιτῶσας, 114.

3) *Βουλγαρικὴ Ἐμπορικὴ Σχολή*. Ἰδρύθη ἑστερῆ ἐν τῇ συνοικίᾳ τοῦ Καζάντζήζακ. Ἐχει δὲ τρεῖς τάξεις καὶ μαθητὰς οἵτινες πληρώνουσιν ὡς διδάκτρα λίρας 9 ἑτησίως.

4) *Βουλγαρικὴ Δημοτικὴ Σχολή Βαρδαρίου*. Ἐχει μαθητὰς 37 καὶ μαθητριάς 33.

5) *Βουλγαρικὴ Δημοτικὴ Σχολή ἐν ἁγίῳ Ἀθανασίῳ*. Ἐχει μαθητὰς 125 καὶ μαθητριάς 104.

ΜΕΓΑ ΕΛΛΗΝ. ΚΛΩΣΤΗΡΙΟΝ ΕΝ ΕΔΕΣΣΗ

6) *Βουλγαρικὴ Δημοτικὴ Σχολή Χαμητιέ*. Ἐχει μαθητὰς 66 καὶ μαθητριάς 37.

Θ' ΣΧΟΛΕΙΑ ΡΟΥΜΑΝΙΚΑ

Ρουμανικὴ Ἐμπορικὴ Σχολή. Ἡ σχολή αὕτη λειτουργεῖ ἀπὸ τοῦ 1899. Ἐχει δὲ ἐφέτος μαθητὰς 80. Λειτουργεῖ δὲ ἐκτὸς τῆς σχολῆς ταύτης διὰ χρημάτων ρουμανικῶν καὶ τὸ νηπιαγωγεῖον τῶν Βλάχων, εἰς ὃ φοιτῶσι 40 παῖδες καὶ 20 κορῆαια.

I') ΣΧΟΛΕΙΑ ΣΕΡΒΙΚΑ

Καὶ οἱ Σέρβοι δὲν ὑστεροῦσι, μολοντί ὀλιγόριθμοι διαμένουσι ἐν Θεσσαλονίκῃ, τῆς διεθνούς καθέλου σχολικῆς κινήσεως ἐν τῇ πόλει ταύτῃ.

Συντηροῦνται δὲ ὑπ' αὐτῶν τὰ ἑξῆς σχολεῖα :

1) *Ἀστική Σχολή* (ἀνωτέρα), ἔχουσα 13 καθηγητάς καὶ διδασκάλους καὶ 140 μαθητάς.

2) *Ἀστική σχολή θηλέων*, ἔχουσα μαθητριάς 63. Τὰ δύο ταῦτα σχολεῖα λειτουργοῦσιν ἐπὶ ὕδαυ κεντρικῆς (ἤτις κοινῶς καλεῖται δευτέρος μῶλος). Ἐννοεῖται δὲ ὅτι καὶ οἱ μαθηταὶ καὶ αἱ μαθήτριαι τῶν σχολείων τούτων στρατολογοῦνται ἐκ τῶν σεβρίζοντων χωρίων τῆς βορείου Μακεδονίας ἢ καὶ . . . ἐξ αὐτῆς τῆς Σερβίας! Διότι Σέρβοι ἐλάχιστοι εἶναι ἐγκατεστημένοι ἐν Θεσσαλονίκῃ, οἰκογένειαὶ περὶ τὰς 100 μόλις, ὡς αὐτοὶ οἱ Σέρβοι ισχυρίζονται.

3) *Νηπιαγωγεῖον ἐν τῇ συνοικίᾳ Βαρδαρίῳ* μετὰ 25 μαθητῶν.

4) *Νηπιαγωγεῖον ἐν τῇ συνοικίᾳ Χαμητιῆ* μετὰ 12 μαθητῶν καὶ μαθητριῶν.

IA') ΣΧΟΛΕΙΟΝ ΑΡΜΕΝΙΚΟΝ

Ἀπὸ τινῶν ἐτῶν, 15 περίπου* εἶναι ἐγκατεστημένοι ἐν Θεσσαλονίκῃ ὀλίγοι ἄρμενικαὶ οἰκογένεια. Αὐτὰ ἐκκλησιάζοντο εἰς τὰς ἡμετέρας ἐκκλησίας καὶ ἐκάλουν ἡμετέρους ἱερεῖς πρὸς τέλεσιν τῶν θρησκευτικῶν τῶν καθηκόντων (γάμων, βαπτίσεων, κηδειῶν κτλ.). Ἀλλὰ πρὸ 18 ἐτῶν μετέτρεψαν εἰς παρεκκλήσιον ἰδιωτικῆς οἰκίας δωμάτιον, ἐκάλεσαν ἱερεῖα ἰδικῶν τῶν καὶ συνέπηξαν οὕτω μικρὰν καὶ ἀσήμαντον ἄρμενικὴν κοινότητα.

Ἡ κοινότης αὕτη, δεχθεῖσα καὶ τινὰς ἄλλους Ἀρμενίους, ἐξ ἄλλων χωρῶν τῆς Αὐτοκρατορίας προσελθόντας κατὰ τὰς ἄρμενικὰς ἰδίως παραχάς, ἠξήθη ὅπωςδὴποτε, ὥστε τοὺς ἐν Θεσσαλονίκῃ Ἀρμενίους ὑπολογίζουσι εἰς 300 ψυχάς.

Πέρυσι δὲ ἐπερατώθη καὶ ἴδιος ἄρμενικὸς ναός, ἰδρυθεὶς ἐν τῇ νεοσυστάτῳ συνοικίᾳ Χαμητιῆ (πρὸς τὸ ἀνατολικὸν τῆς πόλεως), ἀρκούντως κομψὸς καὶ εὐπρεπής.

Ἐκτίσθη, δὲ ἡ ναὸς αὕτος δια τῆς συνδρομῆς τῶν ἐν πόλει τῆς Εὐρώπης καὶ τῆς Αἰγύπτου διακειμένων Ἀρμενίων. Πρὸς τὸν σκοπὸν τούτον περιώθευσαν ἡ ἱεραὶ τῆς κοινότητος.

Παρὰ τὴν αἰλήν τοῦ ναοῦ ἐκαδομήθη καὶ σχολή, ἣτις μέχρι τοῦ παρελθόντος ἔτους δὲν ἐλειτούργει, διότι δὲν ἔπλεον παρὰ Ἐφέτος ὅμως ἐκλήθη διδασκαλὸς καὶ ἔργισα καὶ τῆς σχολῆς ἡ λειτουργία, ἣτις ἔχει 18 μαθητάς.

Ἐν Θεσσαλονίκῃ, τῇ 10 Ἰουνίου 1908.

ΠΑΝΤ. Μ. ΚΟΝΤΟΓΙΑΝΝΗΣ

Γυμνασιάρχης ἐν Θεσσαλονίκῃ.

ΣΗΜΕΙΩΣΙΣ. Ὅφειλομεν νὰ ἐμολογήσωμεν, ὅτι πλὴν τῶν μνημονομένων ἀνωτέρω ἐθνικῶν σχολείων λειτουργοῦσι καὶ ἄλλα ἐν Θεσσαλονίκῃ, περὶ τῶν ὁποίων δὲν ἠδυνήθημεν, μεθ' ὅσας καὶ ἂν κατεβάλομεν προσπάθειας, νὰ ἔχωμεν ἀσφαλεῖς καὶ ἐξηκριθώμενας εἰδήσεις. Ἐπίσης γαλλικὰ σχολεῖα, παρθενιαγωγεῖα (τῶν Καλογραιῶν) λειτουργοῦσι καὶ ἄλλα, ἐν μὲν ἡ δύο εἰς τὰς ἐξοχικὰς συνοικίας (εἰς τοὺς Πύργους) καὶ ἐν ἕσως ἀκόμη ἐντὸς τῆς κυρίως πόλεως. — Προσθέτομεν πρὸς ταῦταις ὅτι οὐ πρὸ πολλῶν μηνῶν ἐθεμελιώθη ἀπέναντι τοῦ Ἰδαδίου, καὶ δὴ ἐπὶ οἰκοπέδου, τοῦ ὁποίου τίτλος ἰδιοκτησίας παρουσιάζει ἡ ἰδική μας κοινότης, Ἐμπορικὴ σχολή, τῆς ὁποίας τὴν συντήρησιν ἀνέλαβε τὸ Νεοτουρκικὸν Κομιτάτον. Ἄλλων σχολείων ἵδρυσις, εἴτε τουρκικῶν, εἴτε εἰς ἄλλην τινὰ φυλὴν ἀνηκόντων, εἶναι μὲν πιθανή, μετὰ τὴν ἀνακήρυξιν μάλιστα τοῦ Συντάγματος, δὲν εἶναι ὅμως εἰς ἐμὲ τοῦλάχιστον γνωστή. Ἀπόκειται εἰς τοὺς φιλοτίμους Θεσσαλονικεῖς νὰ ἐρευνήσωσι τὸ πρᾶγμα, ἵνα συμπληρώσωσι τὴν παροῦσαν πραγματείαν, τῆς ὁποίας αἱ εἰδήσεις δὲν συνελέγησαν— ἄς μοι ἐπιτραπῇ νὰ τὸ εἶπω— ἄνευ πολλοῦ κόπου καὶ εἰς ὀλίγον καιρὸν.

Ἐν Χίῳ τῇ 15 Ἰουλίου 1909.

Π. Μ. Κ.

Η ΜΟΝΗ ΤΟΥ ΟΣΙΟΥ ΝΑΟΥΜ

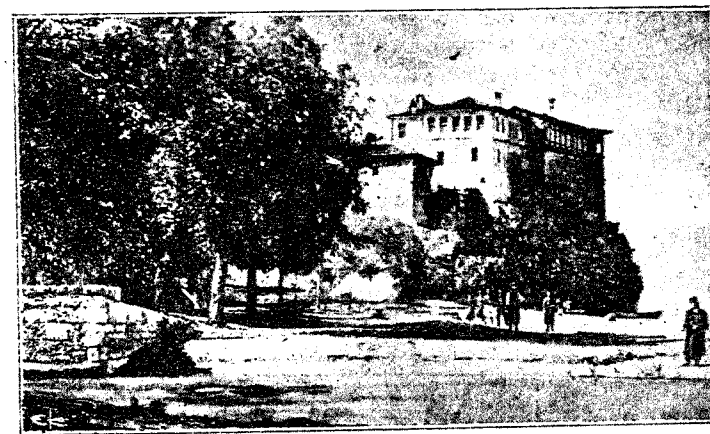
Ὁ καθηγητὴς μακαρίτης Μ. Δήμιτσας ἐν τῷ προλόγῳ αὐτοῦ εἰς τὴν «Ἀρχαίαν Γεωγραφίαν τῆς Μακεδονίας» τῷ 1870 ἤρχειτο ἀναγράφων ἀπόφανσιν τοῦ κορυφαίου τῶν γεωγράφων Μανηετῆ ἔχουσαν ὧδε : «Κρεῖττον γινώσκομεν τὰς τῆς Ἀμερικῆς καὶ Ἀφρικῆς παραλίας καὶ τὰς τῆς Ἀσίας μεσογαίας ἢ τὰς τόσον ἕγγυς ἡμῖν κειμένας χώρας τῆς Εὐρώπης ἥτοι τὴν Ἠπειρὸν, Ἰλλυρίαν καὶ Μακεδονίαν» καὶ ἀκολούθως τοῦ διασήμου ἱστορικοῦ G. Grote, λέγοντος : «Ἡ γεωγραφία τῶν χωρῶν, αἱ πάσαι ποτ' ἔχουν τὰ μεγάλα τῶν Ἰλλυριῶν, Μακεδόνων, Παιόνων καὶ Θρακῶν ἔθνη, ἥμισυ καὶ νῦν ἔτι γινώσκεται, εἰ καὶ περιηγητῶν ἔρρεναι οὐ σιμῶν συνεβάλοντο ὑπὲρ τῆς αὐτῶν γνώσεως».

Κατὰ τὰς τελευταίας ὄμως δεκαετηρίδας πλείστοι Εὐρωπαῖοι καθηγηταὶ ἀρχαιολόγοι καὶ γεωγράφοι, πολιτικοὶ ἄνδρες διπλωμάται καὶ ἔμποροι διήλθον τὴν Μακεδονίαν, σχεδὸν δὲ πάντες οὗτοι ἐπεσκέφθησαν καὶ τὴν περιώνυμον μονὴν τοῦ Ὁσίου Ναοῦμ, κειμένην ἐπὶ τῆς Λυχνίτιδος λίμνης. Καὶ ἀρχαιολόγον μὲν, ἐκ τῶν ἑκατοντάδων ἐπισκεπτῶν, ἀναφέρομεν τὸν διευθυντὴν τοῦ ἐν Κω)πόλει Ῥωσικοῦ Ἀρχαιολογικοῦ Ἰνστιτούτου κ. Οὐσπένσκη μετὰ τῆς πολυμελοῦς συνοδείας του, γεωγράφον δὲ τὸν Σέρβον καθηγητὴν κ. Σφίικ, πολιτικούς καὶ διπλωμάτας ἀπὸ τῶν διευθυντῶν τοῦ Βαλκανικοῦ Κομιτάτου ἀρχόμενοι δυνάμεθα ν' ἀναφέρωμεν ἑκατοστὶς προξένων καὶ ἄλλων ὑπαλλήλων προεβειῶν καὶ προξενείων κ.λ.π., ἱστορικοὺν δὲ ὡς σπουδαιότερον ἀναφέρομεν τὸν μακαρίτην καθηγητὴν τοῦ Πανεπιστημίου τῆς Γένας H. Gelzer. Ἐννοεῖται διὸ πολλοὶ τῶν ἐπισκεπτῶν τούτων, ἂν μὴ πάντες, δὲν βραδύνουσι νὰ δημοσιεύσωσιν ἐν οἰκωθήσοι εἶδει τοῦ τύπου ὅσας ἐντυπώσεις ἐκ Μακεδονίας ἀποκομίζουσιν.

Τὰ δημοσιεύματι ταῦτά εἰσι κατὰ τὸ πλεῖστον ἐθνολογικά, ὡς τὸ τοῦ Gelzer «Vom heiligen Bergen und aus Makedonien», τὸ φιλοβουλγαρικώτατον τοῦ ἄγγλου δημοσιογράφου Brailsford ὀγκῶδες βιβλίον «Macedonia» τῆς Miss Durham «The burden of the

Balkans», τὰ τοῦ καθηγητοῦ Σβίικ καὶ ἄλλα ἀναριθμήτα διαφόρων ἀποχωρήσεων δημοσιεύματα.

Ταῦτα πρὸ ὀφθαλμῶν τιθέμενοι, ἐπαινετικῶς διερωτῶμεν ἡμῖς αὐτοὺς τίος ἕχα γ' ἔνεκα τοσαύτη διαγνώρις καὶ ἀδιαφορία τῶν ἡμετέρων περὶ τῶν μερῶν μας ; Ἐκτὸς τοῦ Κλεάνθους Νικολαΐδου, οἱ λοιποὶ τῶν ἡμετέρων οἱ περὶ Μακεδονίας γράφοντες ἢ οὐδέποτε ἐπεσκέφθησαν τὴν Μακεδονίαν ἢ μόνον ἐν πύξει ἢ ἐξ ἡμέραις διήλθον δι' ἀπάσης τῆς Μακεδονίας, θεώμενοι αὐτὴν ἀπὸ τῶν ἀμαξῶν τοῦ σιδηροδρομικοῦ εἰσμοῦ. Καθηγηταὶ τίτες δὲ καὶ διή

ΜΟΝΗ ΟΣΙΟΥ ΝΑΟΥΜ

Βυζαντινολόγοι, περὶ ἰταλικῶν τοῦ μεσαίωκου πόλεων πολλαπλῶς καὶ ποικίλας διατριβὰς καὶ διαλέξεις ποιούμενοι, ἀπαξιοῦσι νὰ ἐπισκεφθῶσι καὶ ἐξετάσωσι τὴν πρὸ τῆς θινός των χώραν, ἐστὶν μάστιγα τυγχάνουσι οὗτοι καὶ συγγραφεῖς ἱστοριῶν τῆς Μακεδονίας, κλ.

Μήτοι τοσοῦτον βάρβαρος χώρα εἶναι ἡ Μακεδονία ἢ μηδὲν συνετέλεσεν εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τῆς ἀνθρωπότητος καὶ ἐπομένως στερεῖται ἱστορικοῦ παρελθόντος ;

Ἐπὶ τῆς μεσημβρινῆς ὄχθης τῆς Λυχνίτιδος λίμνης ἀνυψοῦται ὡς συνέχεια καὶ γλῶσσα τοῦ ὄρους Λιβανίσκου λόφος· μέγας δὲ βράχος καθήκει εἰς τὴν λίμνην. Ἐπὶ τοῦ βράχου τούτου κείται ἡ Μονὴ τοῦ Ὁσίου Ναοῦμ.

Ἡ Λυχνίτις ἢ Λυχνίς λίμνη (λίμνη τῆς ἀρχαίας Λυχνιδού, τῆς σήμερον Ἀρχίδος καλουμένης) κείται εἰς τὸ νότιον μέρος τοῦ λεκανοπεδίου τοῦ Μέλανος Δρεϊλώνος ποταμοῦ, τὸ ὁποῖον πάλαι ποτε κατοικοῦν οἱ Δασσαρίται. Εἶναι ἡ δευτέρα λίμνη τῆς Ἰλλυρικῆς Χερσονήσου κατὰ τὸ μέγεθος, διότι κατὰ πᾶσαν πιθανότητα ἡ λίμνη τῆς Σκόδρας (ἢ Δαρβεῦτις) κατέχει ὀλίγον τι μείζονα ἐπιφάνειον. ἀλλ' εἶναι ἡ καλλίστη τῶν λιμνῶν διὰ τὰς φρυσκὰς αὐτῆς καλλιότηας, παραβλητομένη μόνον πρὸς τὴν λίμνην τῆς Γενεύης κατὰ τοῦτο ὑπό τινων περιηγητῶν (Pouqueville, A. Boué κ.ά.). Χείμαρροι μὲν εἰσρέουσι πολλοὶ εἰς τὴν λίμνην, ἀενάως δὲ εἰσέρχεται καὶ κατὰ μῆκος ἀπὸ νότου πρὸς βορρᾶν διέρχεται αὐτὴν ὁ Μέλας Δρεϊλών, ὁ μέγιστος τῶν ποταμῶν τῆς Ἰλλυρίας. Ὁ ἰχθυοφόρος οὗτος ποταμὸς πηγάζει (1) παρὰ τὴν Μονὴν τοῦ Ὁσίου Ναοῦμ καὶ διερχόμενος τὴν Λυχνίτιδα, καθ' ἣ τις Ἀλφειὸς τὸ πέλαγος σχίζων καὶ πρὸς τὴν Ἀρέθουσαν πηγὴν ἠρέμα δπερρηχόμενος (2), ἐξέρχεται αὐτῆς, κατὰ τὴν βορείαν ὄχθην, παρὰ τὴν κομόπολιν Στρούγαν. Ἐν τῷ πνυθμένῳ (3) τῆς Λυχνίτιδος ὑπάρχουσι πηγαι ἀπαύστως ὕδωρ ἀναβλύζουσαι· τοσοῦτον δὲ διαυγές εἶναι τὸ ὕδωρ τῆς λίμνης, ὥστε ὑπὸ πάντων τὸ ὄνομα τῆς λίμνης Λυχνίτις καὶ Λυχνίς θεωρεῖται (4) ὡς πιστὴ ἐξεικόνισις τῆς πραγματικῆς λαμπρότητος αὐτῆς. Τοιούτου δὲ ὕψους τοῦ ὕδατος τῆς λίμνης, ὕψιστοῦ τε καὶ εὐγενέστου, εὐκόλως καθορᾶ τις παρὰ τὰς ὄχθας τὸν πνυθμένα καὶ τοὺς νηχομένους ἰχθύς. Τὰ εἶδη τῶν ἰχθύων τῆς Λυχνίτιδος εἶναι περίπου 15, διακρίνονται δὲ διὰ τὸ μέγεθος, τὴν γενετικότητα καὶ οὐσίαν. Οἱ ἰχθύες

1) Fel. Beaujour, 1. p. 340 «Le Drin naît au pied du monastère St Naoum, traverse... et en sorte vers le bourg de Strouga. On regarde la source de St Naoum une des plus belles de la Grèce».

2) Νικηφορ. Καλλιστ. 17, 28.

3) Τὸ μέγιστον μέχρι τοῦδε καταμετρηθὲν βάθος τῆς λίμνης εἶναι περίπου 280 μέτρων κατὰ Σβίτζ.

4) A. Boué, V. t. 1, p. 76. «La dénomination de Lychnidus, de Lychnis, translucide, lui était bien due, puisqu'on aperçoit les poissons au fond de l'eau depuis 50 à 60 p. de hauteur». Tafel Egnat. p. 30. «Cujus aquae limpidissimae (perlucidae) esse vollunt». Pouqueville t. 3. p. 62. «Ses eaux limpides comme le crystal des fontaines, qui lui méritent le nom de Lychnis ou transparent, permettent d'apercevoir par dix jusqu'à 14 brasses son fond sablonneux».

οἱ τοὶ ἐκόσμου ἄλλοτε καὶ τὰς ἀποκαρτοφικὰς τοῦ Βυζαντίου τραπέζας (1), νῦν δὲ πανταχοῦ σχεδὸν τῆς Ἰλλυρικῆς Χερσονήσου μεταφέρονται. Τῶν λαμπρῶν δ' ἐγγείων ἡ ἄρρα τελείται εἰς μεγάλην ποσότητος ἐν τῇ ἐκ τῆς λίμνης ἐξόδῳ τοῦ Δρεϊλώνος ποταμοῦ καὶ παρ' αὐτὴν μέχρι τοῦ χωρίου Ἐγγελάται (τουρκιστὶ Ἐχλὶν καὶ κοινῶς Λίν). Διὰ ταῦτα πάντα ἡ Λυχνίτις, μοιολοῦσι σχεδὸν παντελῶς στερεῖται τεργητῶν καλλιῶν, δικαίως παραβίλλεται πρὸς τὴν λίμνην τῆς Γενεύης ὑπὸ πολλῶν τε ἄλλων καὶ ὑπὸ τοῦ περιηγητοῦ A. Boué, λέγοντος (2) «Cette comparaison paraît d'autant plus natu-

ΛΥΧΝΙΣ ΚΑΙ Η ΛΥΧΝΙΤΙΣ ΛΙΜΝΗ

relle que les eaux bleues du lac d'Ochrida l'emportent peut-être en transparence sur celles du Rhône à sa sortie du lac Suisse» καὶ τοῦ H. N. Brailsford, ἐπερομαίζοντος ὑπὲρ τῆς Λυχνίτιδος.

Ἡ σήμερον ὑπάρχουσα Μονὴ τοῦ Ὁσίου Ναοῦμ φαίνεται ἰδρυθεῖσα πρὸ τοῦ 13ου μ.Χ. αἰῶνος, ἔκτοτε δὲ πιθανῶς χρονολογεῖται καὶ ὁ νῦν ἔτι σωζόμενος ναὸς αὐτῆς, βυζαντινοῦ ἔθους.

1) Θεοφυλακτ. Ἐπιστ. ἰβ' καὶ A. Boué V. t. 3. p. 461.

2) Voyage t. 1. p. 76.

Ὁ ἐν Ἀγίοις Πατὴρ ἡμῶν Ναούμ ἤρμαζε κατὰ τοὺς χρόνους Μιχαὴλ τοῦ Μεθόδιου, τοῦ βασιλέως Ῥωμαίων, υἱοῦ τοῦ Θεοφίλου τοῦ εἰκονομάχου, ἐν ἔτει 842-867, ὅτε καὶ ὁ Μεθόδιος καὶ Κλήμης διέτριβον εἰς τὰ μέρη τῆς Βουλγαρίας, Πανονίας, Γερμανίας καὶ Μυσίας, ἀγωνιζόμενοι τὰ φωτίσθαι μὲ τὴν πίστιν τοῦ Χριστοῦ καὶ τὴν ὀρθοδοξίαν τὰ ἄγροικα ἔθνη τῶν Γερμανῶν, Πανονίων, Μυσῶν καὶ Βουλγάρων, τὰ ὅποια ἐπιανῶντο μὲ λίθους καὶ μὲ ξύλα ἀπὸ χεῖρας καὶ ὑφ' ὧν τὰ πάνδεινα ἐπέμειναν, βάσανα, φυλακὰς κτλ.

Ὁ Ὅσιος Ναούμ, ὡς ἱεραπόστολος ἀγωνισθεὶς, ἤργησε πρὸς τὴν πίστιν ἄπειρα πλήθη Μυσῶν καὶ τὰ ἀτίθασα τῶν Βουλγάρων φύλα, θῆρας ἐπάροχοντα, τοῖς προβάτοις συνέμιξεν ἐν τῇ μάνδρα τοῦ Χριστοῦ, κατὰ τὸ Ἀπολυτίκιον καὶ Κάθισμα τοῦ Ὁσίου. Ἄλλ' οἱ μετέπειτα αἰῶνες καὶ μάλιστα ὁ εἰκοστὸς αἰὼν ἀπέδειξαν ὅτι τὰ ὡς θηρία ἀτίθασα τῶν Βουλγάρων φύλα, καίτοι Χριστεπώνυμα ἦδη, μένουσι πάντοτε ἐν τῇ αὐτῇ τοῦ ἀνθρωπισμοῦ βαρμίδι, δι' ἐμπροσθεῶν καὶ δολοφονιῶν ἐνοσπεύοντα τὴν φρίκην ἐν Ἀνατολικῇ Ῥωμυλίᾳ, Θράκῃ καὶ Μακεδονίᾳ.

Ἡ Μονὴ τοῦ Ὁσίου Ναοῦμ, ἐπαγομένη ἐκκλησιαστικῶς μὲν εἰς τὴν Μητροπόλιν Πρεσπῶν καὶ Ἀχριδῶν, διοικητικῶς δὲ εἰς τὴν ἐποποιήσασαν Ἀχρίδος καὶ διευθυνομένη ὑπὸ τὴν ἐφορείαν Ἐπιτροπῆς τῆς εὐαρεθίου Ἑλληνικῆς Κοινότητος Ἀχρίδος κατὰ ὄρθωσεν μέχρι τῆς σήμερον τὰ διαφυλάξῃ τὸ Χριστιανικὸν καὶ Ἑλληνικὸν αὐτῆς γόητρον. Κειμένη ἐπὶ τῆς Λυχνίτιδος λίμνης, εἰς τὴν ἀντικρὺ τῆς Ἀχρίδος ὄχθην, εἶναι ὄχυρόν φρούριον κατὰ τῶν ἀπὸ βορρᾶ ἐπιδρομέων, οἷτινες πολλάκις κατὰ τὰς τελευταίας τρεῖς δεκαετηρίδας ἐδοκίμασαν εἰς μάτην τὰ κυριεύσασιν αὐτὴν ἐξ ἐφ' ὅρου. Καὶ κατὰ τὸ προπαρελθὸν δὲ καὶ παρελθὸν θέρους ἠθέλησαν τὰ ἐπαπαλάβωσι τὸ πείραμα οἱ ἐκ Σόφιας καὶ Ἀχρίδος δῆθεν προσκνηταί, ἀλλ' ἀπέτυχον οἰκτρῶς. Ὡς προμαχὸν κατὰ τῶν ἀπὸ βορρᾶ βαρβάρων ἡ Μονὴ τοῦ Ὁσίου Ναοῦμ ἔχει πολλὴν σημασίαν, καθ' ὅσον μάλιστα ὡς τόπος ἱερὸς καὶ ὡς ἀσκησιμῶν τῶν φρενοπαθῶν, τιμᾶται ὑφ' ὅλων τῶν περιόικων χωρίων, κομποπόλεων καὶ πόλεων, παντὸς θρησκευματοῦ. Πρὸ τῆς Βουλγαρικῆς ψευδεπαναστάσεως τοῦ 1903 ἄπειρον πλῆθος συνέτρесе ἐἰς τὴν Μονὴν ἐκ πάντων τῶν περιχώρων καὶ ἐκ μακρυνῶν μάλιστα μερῶν ἵνα ἐσορτάσῃ, κατὰ τὴν ἐτησίαν τῆς 20 Ἰουλίου πανήγυριν, τὴν μνήμην τοῦ θαυματουργοῦ Ὁσιομάρτυρος, καὶ προσκνήσῃ τὸ λείψανον

αὐτοῦ. Ἦδη, μετὰ τὴν ἀνακήρυξιν τοῦ Ὀρθωσιακοῦ Σινοδίου, ἡ πανήγυρις τοῦ Ὁσίου Ναοῦμ προσλαμβάνει καὶ πάλιν τὸν προτέρον λαμπρὸν αὐτῆς χαρακτήρα.

Οἱ Θεσσαλονικεῖς, Μοναστηρεῖται, Κορινθιαῖοι κτλ. διὰ κοινῆς ἐκδρομῆς εἰς τὴν ὄρειαν καὶ φιλόξενον Μονὴν τοῦ Ὁσίου Ναοῦμ εὐχαρίστους θὰ ἀπεκρίμωσιν ἐντυπώσεις. Ἡ μαγευτικὴ αὐτῆ Μονὴ εἶναι ἀξία μείζονος προσοχῆς ἐκ μέρους τῶν ὁμογενῶν, πᾶς δὲ ὁ ἐπισκεφθεὶς αὐτὴν θὰ ὁμολογήσῃ ὅτι δύναται αὐτὴ καὶ δέον εἶναι τῶν χρόνων ἢ ἀπορῆ ὁ φάρος καὶ τὸ στήριγμα τῶν περὶ τὴν Λυχνίτιδα ὁμογενῶν.

Κατ' Ἀγροστον 1909.

Σειν.

ΠΑΡΟΙΜΙΑΙ

Ἄφιν' οὐ λύκους παστρουμά; (1)

Σὶ ξένου φαεῖ ἄλας μὴ ἔιχνης. (2)

Τοὺν ἀράπ' κὶ ἂν τοὺν πλένεις, τὰ σαπούνη σ' χαμένα πααίν' (3).

Ἀντάμα οὐμιλοῦμι κὶ ἀχώρηα κουβεντιάζουμι. (4)

Ὅχι κόκου μ' αὐγὸ (5).

Σὰν τὰ λάχανα 'ς τοῦ τοκάλι (6).

[Ἐκ τῆς ὑπὸ τῆς ἐν Ἀθήναις γλωσσικῆς ἐταιρείας βραβεύσεως κατὰ τὸν β' διαγωνισμὸν συλλογῆς λαογραφικῆς ὕλης τῆς Στατίστης τοῦ κ. Ἀναστ. Γ. Δαζάρου καθηγητοῦ].

1) Ἐπὶ τῶν λαϊκῶρων κατ' ἀρχὰς καὶ εἴτα ἐπὶ τῶν σπατάλων καὶ ἀσπῶτων, τῶν μὴ προνοούντων περὶ τοῦ μέλλοντος, ἡ παροιμία λέγεται.

2) Ἐπὶ τῶν ἀναμειγνυομένων εἰς ξένας ὑποθέσεις.

3) Ἐπὶ τῶν μὴ δεχομένων συμβουλῆς.

4) Ἐπὶ τῶν ἐξ ἀπροσεξίας ἀποκρινομένων ἀλλ' ἂντ' ἄλλων.

5) Κόκου—ῶδόν, κατὰ τὴν γλώσσαν τῶν μικρῶν παιδίων. Ἐπὶ τῶν ταῦτά λεγόντων καὶ πρᾶττόντων.

6) Ἐπὶ τῶν μετ' ἀκαταστασίας διεξαγόντων τὰς ὑποθέσεις των.

ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ ΑΓΡΟΙ

ΤΟ ΝΤΑΟΥΤ-ΜΠΑΛΙ ΚΑΙ ΕΠΙΓΡΑΦΑΙ ΑΥΤΟΥ

Πεντεκαίδεκα Διός μεγάλου ενιαυτοί παρήλθον ἀφ' οὗ χρόνου εἰπόντες ποῦ ἡ Μακεδονία, καὶ μετὰ τὰς ἐρεῦνας ξένων (ἡμέτεροι οὐδὲν ἢ μικρόν, ὡς μὴ ὄφελε, καὶ ἐφρόντισαν καὶ φροντίζουσι), τυγχάνει ἄλλως τε καὶ τοπογραφικῶς καὶ ἀρχαιολογικῶς σχεδὸν terra incognita, τὸ δὴ λεγόμενον, οὐδα.

Θαυρῶν τις δύναται νὰ εἴπῃ ὅτι καθόλου τοιαύτη ἡ ἱστορικωτάτη χώρα διατελεῖ δυστυχῶς ἔτι καὶ νῦν οὐδα, εἰάν δύο μάλιστα αὐτῆς κτίσματα, τὴν Θεσσαλονικὴν καὶ τὰς Σέρρας, ἐξαιρέσθῃ τοῦ λόγου: εὐτυχῶς περὶ τῶν πόλεων τούτων κατὰ τὰ τελευταῖα ταῦτα ἔτη πλείστα καὶ σπουδαιότατα ἐμάθομεν πράγματα ἕκ τε ἐπιγραφῶν καὶ χειρογράφων καὶ ἐξ ἄλλων μνημείων.

Αὐτοὶ δὲ οἱ περὶ τὴν Θεσσαλονικὴν ἀγροὶ εἶναι σχεδὸν ἀνεξερεῦνητοι, ἔτι δὲ καὶ νῦν ἔτι σωτηριῶ τῷ 1909 γινώσκουμεν ἡμεῖς περὶ αὐτῶν οὐ πᾶν τι πλείονα ἢ ὅσα πρὸ 70 ὄλων ἐτῶν ἐγίνωσκεν ὁ σοφὸς ἱστορικὸς Tafel, ὁ ἐν τῷ περὶ τῆς Θεσσαλονικῆς ἔργῳ αὐτοῦ ἐν σελ: 232—316 περὶ τῶν ἀγρῶν τῆς πόλεως διαλαβών. Τεκμήριον δὲ μεταδαινὼν ἐγὼ τῇ 27 Μαΐου εἰς τὸ μόλις δύο ὥρας τῆς Θεσσαλονικῆς (πρὸς βορρᾶν) ἀπέχον **Νταούτ-Μπαλί**, ὅπως ἀντιγράψω δύο ἀνεκδότους ἐπιγραφάς(1), οὐδαμῶς ὑπέπτευον ὅτι ἐν τῷ γειτονικωτάτῳ τούτῳ χωριδίῳ, οὗ οἰκίαι τινὲς διακρίνονται ἐξ αὐτῆς τῆς Θεσσαλονικῆς, πολλὰ καὶ λόγου ἄξια θὰ ἀνεκάλυπτον λείψανα ἀρχαίου Ῥωμαϊκοῦ πολιτισμοῦ.

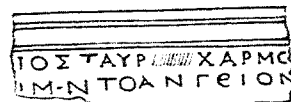
Τὸ χωριδίον σύγκειται ἐξ ἐννέα (τῶν πλείστων Τουρκικῶν) **τοφλίκων** (ζευγηλατείων) (2), ἐκτεταμένων κατὰ τὰς κλιτύς καὶ

1) Τὴν πρώτην περὶ αὐτῶν εἰδήσιν ὀφείλω εἰς τὴν προθυμίαν τοῦ φίλου κ. Σ. Ἀστεριάδου, γενικοῦ γραμματέως τοῦ ἐνταῦθα Ἑλληνικοῦ προξενείου.

2) Σφίζεται ἡ ὥραία λέξις, ζευγαλατερό, ἐν Μακεδονίᾳ.

ταῖς πρόποδας ἀδύνατον ἀφαιρῆσαι καὶ περὶ μικροῦ ἔργου εὐκτακῶν συστήματος καὶ ἐκ 30 οἰκογενειῶν 18 μὲν Ἑλληνομακεδόνων, 12 δὲ Ἑσθραίων. Ἡ ἐκκλησία, τοῦ αἵθρου Ἀθηνῶν, κεῖται μακρὰν τοῦ συνοικισμοῦ ἐν ταῖς ἀγροῖς καθεὶ αἰεὶ τῷ 1860 ἀνιδρώθη τῷ 1862. ἐν αὐτῇ δὲ ἐνφοκοδομημένον εἶναι (ἔχον ἐν τῇ βορειοανατολικῇ γωνίᾳ) τὸ ἀπόκομμι (λευκοῦ μαρμάρου) τὸ φέρων τὴν 1 ἐπιγραφὴν, ἐκ χρόνων Ῥωμαϊκῶν τῶν πρώτων:

1

>ιος Ταῦρ<ος> Χάρμ<ος>
εἰς μνή>μην τὸ ἀγγεῖον.

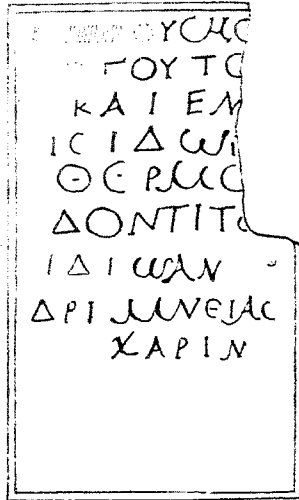
Ἐνωθεν δὲ τῆς μεσημβρινῆς καὶ τῆς δυσμικῆς θύρας κεῖνται ἐπιμήκη θραύσματα (λευκοῦ μαρμάρου) φέροντα κομψότατα ἀνάγλυφα κοσμήματα βοτρυῶν καὶ φύλλων, πάντως τέχνης Χριστιανικῆς: παραπλήσια κοσμήματα, ἕνια καὶ σταυροειδῆ, φέρουσιν ἄλλα δύο θραύσματα (λευκοῦ μαρμάρου) ἐνφοκοδομημένα ἐν τῷ ὑδρομύλῳ καὶ ἐν τῇ κρήνῃ τοῦ τόπου, ὅστις κοινῶς «Βρύσες» ἢ «Ἀγίασμός» καλεῖται: τὸ δεύτερον τοῦτο ὄνομα κυρίως προσήκει τῷ ὀπισθεν τῆς κρήνης ἰδρυμένῳ μικροτάτῳ παρεκκλησίῳ τῆς ἁγίας Παρασκευῆς, ἐν ᾧ καὶ ἕδωρ (ἁγίασμα) ῥεῖ ὑπὸ τὴν γῆν.

Πολλῶν πλείονα εἶναι τὰ λείψανα γλυπτῶν μαρμάρων Ῥωμαϊκῶν χρόνων: πλὴν τοῦ παρατεθέντος ἐνεπιγράψου ἀποκόμματος τοῦ ἀγγείου (πάντως ὀστοθικίου) κεῖνται ἐν οἰκίαις καὶ κατὰ γῆς πολλὰ τεμάχια κίωνων καὶ ἄλλων γεγλυμμένων πραγμάτων (λευκοῦ τε καὶ ἐγχωρίου φαιοῦ μαρμάρου), ἐν δὲ τῷ εἰρημένῳ Ἀγίασμῳ καὶ λάρνακες καὶ λαρνάκων πώματα.

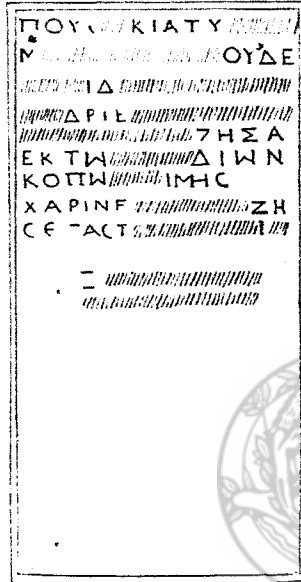
Μεταγενεστέρων Ῥωμαϊκῶν χρόνων εἶναι αἱ ἐνεπιγραφοὶ στήλαι 2 (λευκοῦ μαρμάρου) καὶ 3 (ἐγχωρίου μαρμάρου): κεῖται δὲ ἡ μὲν ἐν τῷ μύλῳ δίκην ὑπερθύρου τῆς ἐξόδου τοῦ ὕδατος (τὸ ἀνοιγμα τοῦτο κοινῶς παρ' ἡμῖν ζουριό καλεῖται), ἡ δὲ (ὀγκωδεστάτη) ἐν ἀγορῇ ζευγηλατείου (φωτογρ.). Τῶν γραμμάτων τῆς δευτέρας τῶν στήλων τὰ λείποντα διὰ σιδηρῶν ὀργάνων ἐξηφάνισαν πρὸ 32 ἐτῶν ξένοι τινὲς ἐπιτηδες ἐκεῖσε μεταδάντες, αἱ αὐταὶ

δὲ ἄσπευδεις χεῖρες τέλειον ἐξεκόλασαν τὴν ἐπιγραφὴν τρίτης ὀγκώ-
δους στήλης ἐν ἑτέρῳ κειμένῳ ἀγγῶ:

2

3

.. ουσμ<φ..> | ὄγον
τ<φ> | καὶ Ἐν <νίω>
| Ἰσιδώ <ρφ> | Θεσμ-
<ώ> | δοντι τ<φ> |
ιδίω ἄν | δρι μνείας | χάριν.

Ἐν Θεσσαλονίκῃ.

Στ. 1 Που<σι>κία Τυλ-
<λία>, στ. 4 <άν>δρι,
στ. 6-8 ἐκ τῶ <ν> <ι>
δίων | κόπω<ν> <μνή>
μης | χάριν.

ΠΙΕΤΡΟΣ Ν. ΠΑΠΑΓΕΩΡΓΙΟΥ.

Handwritten signatures and notes in Greek script, including the name 'Παπαγεωργίου'.

Ὁ Π. Παπαγεωργίου ἀντιγράφων ἐπιγραφάς.

ΑΠΟΦΘΕΓΜΑΤΑ ΦΙΛΙΠΠΟΥ

Ὁ Φίλιππος ἀκούσας ὅτι δ' Ἀλέξανδρος παρεπονείτο ἐναντίον του,
διότι γενῆ παῖδας ἐκ πολλῶν γυναικῶν, εἶπε· λοιπόν, ἐπειδὴ ἔχεις
πολλοὺς ἀναγωνιστὰς περὶ τῆς βασιλείας, γενοῦ καλὸς κἀγαθός, ἵνα
μὴ δι' ἐμὲ λάβῃς τὴν βασιλείαν, ἀλλὰ διὰ σεαυτόν. Ἐκέλευε δ' αὐτὸν
να προσέχῃ εἰς τὸν Ἀριστοτέλη καὶ να φιλοσοφῇ, ὅπως, εἶπε, μὴ
πολλὰ τοιαῦτα πράξῃς, διὰ τὰ ὁποῖα ἐγὼ μεταμέλομαι ὅτι τὰ ἔπραξα.

(Πλουτάρχου).

Ὁ Φίλιππος κατατάξας ἓνα τῶν φίλων τοῦ Ἀντιπάτρου εἰς τοὺς
δικαστὰς, ἔπειτα παρατηρήσας ὅτι ἔβαπτε τὸν πάγονα καὶ τὴν κε-
φαλὴν, ἀπέδιώξεν εἰπών, ὅτι τὸν ἄπιστον εἰς τὰς τρίχας δὲν κρίνει
ἀξιόπιστον εἰς τὰ πράγματα.

(Πλουτάρχου)

ΛΟΓΟΓΡΑΦΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ ΕΚ ΣΙΑΤΙΣΤΗΣ ΤΗΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ

(Βραβευθείσα κατά τὸν β' διαγωνισμόν τῆς γλωσσικῆς
Ἑταιρείας ἐν Ἀθήναις).

Α'. ΔΗΜΟΤΙΚΑ ΔΙΣΜΑΤΑ

1. Ο ΠΟΘΟΣ ΤΟΥ ΚΛΕΦΤΟΥ

ὦ; πότι νᾶμ' ὑπόμινους, ὦ; πότι νὰ ὑπουμένου
κ' οἱ ψυχουγοί μ' ἀρματουλοὶ κ' ἰγὼ ἀκόμα κλέφτης;
Ἰέρασ' οὐ μαυρούς μ' Ἰέρασα, δὲν μπόρ' νὰ πωπατήσου,
δὲν μπόρ' νὰ σύρου τᾶρματα, τὰ γέρημα τσαπαράζια,
δὲν μπόρ' νὰ σύρου τοῦ φουμί, τὴ γέρημη τὴν κάπα,
κὶ τοῦ σπαθὶ τοῦ διμοσκὶ μὲ ν' ἀσιμείνῃ τὴ χουφτα.
Πότι νᾶρθῆ κανας κιορὸς, νᾶρθῆ κανα ἰντάτι, (1)
νὰ γρημνιστοῦν οἱ φυλακές, νὰ τσακιστοῦν οἱ μπράγκις, (2)
νὰ πάρου δίπλα τὰ βοννά, δίπλα τὰ κουφουβούγια·
κὶ νὰ σουρίξου κλέφτικα, νὰ παίζου τὴ φλοέρα μ',
νὰ μαζουχτοῦν οἱ ἀρματουλοὶ, νὰ μαζουχτοῦν οἱ κλέφτις
κὶ τότες μας ὄλοι μαζί νὰ πᾶμι γὰ τὴν Πόλι.

2. Η ΚΑΤΑΣΤΡΟΦΗ ΤΗΣ ΝΑΟΥΣΗΣ (3)

Τοῦ κριμα νᾶχ' ἢ Ῥούμιλη, τοῦ κριμα οἱ Μουραϊτις,
ποῦ ὀήκουσαν ἰανάστιασι, ποῦ ὀήκουσαν κηφάλι.
Ἰαλάστηκαν ἰνεὰ χουριὰ κὶ δικαπέντι κάστρα,
Ἰαλάστηκιν ἢ Νιάουστα, ποῦ ἦταν ξιακομομένη.

1) ἰντάτι λέξις Τουρκικῆ=βοήθεια.

2) μπράγκις λέξις Τουρκικῆ=δεσμά.

3) Τὸ ἔσμα τοῦτο περιέχει τὴν καταστροφὴν τῆς Ναούσης, συμβᾶσαν τῇ
9ῃ Ἀπριλ. 1822. Δύο ὅμοια ἔσματα δημοσιεύονται ἐν τῇ «ἐπαναστάσει καὶ
καταστροφῇ τῆς Ναούσης» ὑπὸ Ν. Γ. Φιλιππίδου ἐν σελ. 76—77, ἀλλὰ μὲ
πολλὰς παραλλαγὰς. Τὸ παρὸν δημοσιεύεται ὅπως ἀκριβῶς ἔδεται ἐν Σιατίστη.

Ἰῆραν μανούλλις μὲ πιθρὶ κὶ πιθρὸς μὲ νῆσι,
Ἰῆραν κὶ μὲ νηρόπουλλη, τὰ τέλια ἔς τὰ μιλῆσι τῆς.
Πέντι πασιὰδις τὴν κρατοῦν κὶ τρεῖς τὴν παρσιὰτικόν
κ' ἓνα μικρὸ κλιφτόπουλλου τὴν σέρον' ἀπὸ τοῦ χέρι.
«Πιοπάτα, μηλοῦ μ' κόκκινου κὶ μουσομουσιμένου.
μήγαν τὰ ἄουχα οἱ βαροῦν, μήγαν ἢ φοουσιὰ σου»
«Ὀῦδι τὰ ἄουχα μὲ βαροῦν μήδι κ' ἢ φοουσιὰ μου,
μόν' μὲ βαρεῖ τοῦ νιέρι μου κ' ἢ ἀντροπὴ τοῦ κόσμου.
Μὲ χῶρησις ἴπ τοῦν ἄντρα μου κὶ ἀπὸ τοῦν καλό μου.»
«Ἄντραν μπέην κὶ ἄν ἔχασις, πασᾶς θέλ' ἴα οἱ πάρη.»
«Σῶπα, σῶπα, βρουμότουρκι, σῶπα, παλσαρβανίτη,
κάλλια νὰ ἰδῶ τοῦ αἵμά μου ἔς τὴ γῆς νὰ κουκκίσιση,
παρὰ νὰ ἰδῶ τὰ μάτια μου Τοῦρκους νὰ τὰ φιλήση.»

3. Η ΚΛΕΦΤΟΠΟΥΛΛΑ

Δώδικα χρόνους ἔκαμιν ἀρματουλὸς κὶ κλέφτης.
Μὲ Κυριακὴ, μὲ Πασχαλιά, μὲ ἰσημηνη ἡμέρα,
Ἰβγῆκι νὰ παίζη τοῦ σπαθὶ, νὰ δέξη τοῦ λιθάρι.
Κ' ἢ κόρ' ἀπὸ τοῦ βρόντου τῆς κὶ ἀπ' τοῦν πουλὸν ἀρμό τῆς
Ἰκουπῆκαν τὰ τσαπαράζια τῆς κὶ φάγκαν τὰ βυζιά τῆς.
Καένας δὲν τὴν ἰόσιασι, καένας δὲν τὴν εἶδιν,
ἓνα μικρὸ κλιφτόπουλλου τὴν εἶδιν κὶ ἰλάει.
«Τ' εἶδισ, τ' εἶδισ, κλιφτόπουλλου, κὶ μοῦ χαμουῖλαεις;»
«Εἶδα τοῦν ἦλιον πῶλαμπιν κὶ τοῦν φηγγάρ' παστράμπιν».
«Σῶπα, σῶπα, κλιφτόπουλλου, κὶ μὴν τοῦ μαριτυρήσης.
Θὰ σοῦ χαρίσου τᾶρματα τὰ φλουρουκαπισμένα».
Τοῦν ἔλασι, τοῦν ἰλάνμπιν κὶ ἔς τοῦν οὐντᾶ (2) τὸν Ἰῆριν,
μὲ νιουφικῶ σᾶν τοῦδουκιν, πικρὴ φαρμακουμένη,
Ἰόμισιν (3) τοῦ στόμα τ' αἵματα, τὰ χεῖλι του φαρμάκι,
κὶ ἔς τοῦ σακκὶ τοῦν Ἰμάζουιν κὶ ἔς τοῦ πουτάμ' τοῦν δέχγει.

1) Ὑπὸ τὴν αὐτὴν ἐπιγραφὴν ἀναφέρονται ἐν σελ. 130 καὶ 131 τῆς Σουλ-
λογῆς τοῦ Passow δύο ὅμοια ἔσματα, ἀλλὰ μὲ πολλὰς παραλλαγὰς.

2) οὐντᾶς λέξις τουρκικῆ=δωμάτιον. 3) ἰόμισιν=γέμισεν.

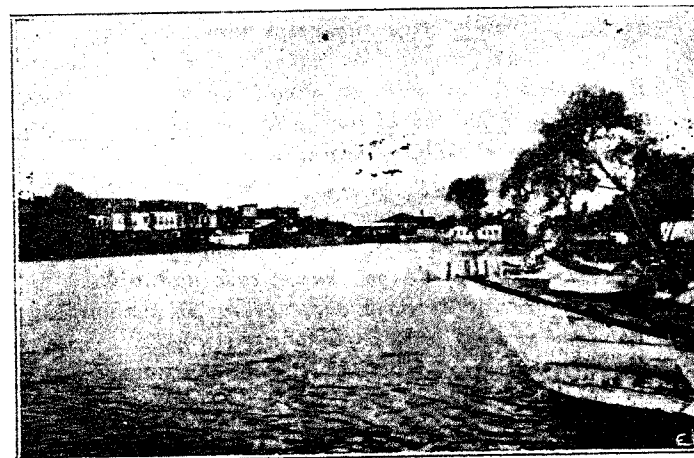
4. ΦΟΝΟΣ ΑΔΕΛΦΟΥ 1)

Οὐ Μήλιους οὐ πραγμαφίτης, οὐ Μήλιους οὐ στρατιώτης
 σέρειν μουλάγια δώδικα κὶ μοῦλλις δικαπέντι,
 σέρειν κὶ μιὰ μοῦλλα χροσῆ ἕ τᾶσίμι φουρτουμένη,
 ἕ τᾶσίμι κὶ ἕ τὸν μάλαμα κὶ ἕ τὸν μαργαριτάρι.
 Ἦ τὸν δρόμου ὄπου ἴπᾶιν, ἕ τὸν δρόμου ποῦ πααίνει
 μόν' τραγουδοῦσιν κ' ἔλιγιν, μόν' τραγουδεῖ κὶ λέγει:
 « Καίόντχα νισεῖς βοννά, ποῦ κλέφτις δὲ βασιᾶτι ».
 Τοῦ λόγου δὲν ἀπόσουσιν, τοῦ λόγου δὲν τὸν εἶπιν,
 γὰ κὶ νοὶ κλέφτις πῶρχουντι, τρεῖς μαχιρῆς τὸν ἔχουν·
 ἢ μιὰ τὸν παίρνει ἕ τᾶοματα, κ' ἢ ἄλλη ἕ τὰ τοιαποάζα,
 ἢ τριτῆ ἢ φαρμακιρῆ ἀνάμισα ἕ τὰ σιήθια.
 Τὸν στόμα τ' αἶμα ἰόμισιν, τᾶχειλί του φαρμάκι.
 Οἱ κλέφτις τὸν ἰξίταζαν κὶ τὸν πουλυξιάζουν.
 « Τοῦ τίνους εἶσι, μπρὲ πιδί, τοῦ τίνους, παλληκᾶρι » ;
 « Ἡ μάνα μ' ποῦ τὰ Γιάννινα, ἀφέντης μ' ποῦ τὴν Ἄρτα·
 ἔχ' ἀδιρφὸν μικρούιρουν, νᾶρματουλὸν κὶ κλέφτην ».
 « Ἰσ' εἶσι, Μήλιου μ' ἀδιρφέ, ἰσ' εἶσι, παλληκᾶρι » ;
 Ἦ τις πλάις του τὸν ἔρριχνιν κὶ ἕ τὸν ἴατρὸ τὸν ἴπᾶνει.
 « Γιᾶτριμι, ἴατρέ μ', τὸν ἀδιρφὸ μ' κὶ ὄσα φλουριὰ ζουδιάσου ».·
 « Ἀδιρφὸ σου δὲ ἴατριεύτι κὶ τὰ φλουριὰ σ' μὴ χάνης ».
 Ἦ τις πλάις του τὸν ἔρριχνιν, ἕ τὸν σταυρουδρόμ' τὸν ἴπᾶνει
 κὶ τὸν μαχαῖρι τ' ἔβγανιν κὶ ἕ τὴν καρδιὰ του κρούει
 κὶ ἴπᾶσαν κὶ τοὺς ἔθαψαν μέσα ἕ τὸν σταυρουδρόμι.
 Τῶνα ἴφνιτρώσιν κάλαμους, κὶ τᾶλλον κυπαρίσσι.
 Λυγουβιργάει οὐ κάλαμους, φιλάει τοῦ κυπαρίσσι.
 Ὅσοι διαβάτις κὶ ἄν πιρνοῦν ὄλοι θαῦμα τοῦ κάμου,·
 « Ἰὰ νᾶν μάνα κὶ πιδί, ἴὰ νᾶν ἄντροῦνου ; »
 Δὲν εἶνι μάνα κὶ πιδί, δὲν εἶν' ἄντροῦνου,
 μόν' εἶν' ὄλο ἀδιρφάκια.

1) Ὁ Passow ἀναφέρει ἐν σελ. 366—367 τὸ ἔσμα, ἀλλὰ μὲ πολλὰς παραλ-
 λαγὰς, ἀφ' οὗ καὶ ὄνομα Γιάννης ἔχει ἀντὶ Μήλιος.

5. Η ΣΤΑΜΟΥΛΟΥ

Σταμούλου ἴπᾶιν ἴη κροὸ μὲ τὴν καρδιουποῦλλα,
 τοὺν ἴσκιου ἴσκιου π' ἴπᾶιν, τοὺν ἴσκιου ποῦ πααίνει,
 μὴ τὴν μαράν' οὐ κουρμαχτός, γὰ μὴ τὴν γῆσ' οὐ ἴλιους.
 Τουρκότιπουλλον τὴν ἀκλουθεῖ μὲ δρό σπαθρά ἕ τὰ χέρια.
 « Σταμούλου, δὸ μας φίλημα, ἴη δὸ μας μαῦρα μάτια ».
 « Πῶς γὰ σοῦ δώσου φίλημα, πῶς γὰ σοῦ δώσου μάτια ;
 Ἰσ' εἶσ' ἕνα Τουρκότιπουλλου κ' ἰγὼ μιὰ ἴουμιουποῦλλα,
 ἰσὺ θὰ πάρης μιὰ κροὸ κ' ἰγὼ ἕνα Ῥουμόπκου,
 ἰσὺ θὰ πάνης ἕ τὸν τζαμί κ' ἰγὼ ἕ τὴν ἐκκλησιὰ μου ».

Η ΣΤΡΟΥΓΑ

(Κωμόπολις ἐπὶ τῆς βορείας ὄχθης τῆς Ἀνγρίτιδος λίμνης).

6. ΚΟΡΗΣ ΠΟΝΗΡΙΑ Ἰδὲ σελ. 154

7. ΚΑΤΑΡΑ ΑΠΑΤΗΘΕΙΣΗΣ (1)

Μιά θούγα, μιὰ σινόρρουγα, 'ς ἓνα σινὸ σουκάκι,
 ἰκεὶ καθόταν μιὰ γοργά, καθόταν κ' ἓνας γέρος,
 εἶχαν κ' ἓνα κακὸ σκυλλὶ κ' ἓνα καλὸ κουρίτσι
 κρουφουναγκαστρουμένου.

'Σ τὸν παραθύρι κάθιτι, τοὺς μῆνις λουγαριάζει,
 ποιὸν μῆνα ἀγκαστρώθηκιν, ποιὸν θέλει νὰ ἰννήσιμ.
 « Ἰνάρι μ', ἔννα τὸν πιδὶ τὸν κρουφαγκαστρουμένου,
 Φλιβάρι μ', φλέβις ἀνοιξὶ 'ς τὰ ὄρια 'ς τὰ βυζιά μου,
 ἰὰ νὰ βυζιάξου τὸν πιδὶ, τὸν κρουφαγκαστρουμένου.
 Μάρτι μ', μὶ τὰ ξοῖδα σου, Μάϊ μ', μὶ τὰ λουλούδια σ',
 ἰὰ μᾶϊμι αὐτὸν τὸν νιό, τὸν νιό ποῦ μ' ἀγαποῦσιν,
 ποῦ μι 'φιλοῦσιν κ' ἔλιγιν « γλυκερὰ ποῦν' ἡ ἀγάπη »
 κὶ τῶρα μ' ἀπαράτησιν ὅαν καλαμιά 'ς τὸν κάμπο.
 Βάλι φουτιὰ 'ς τὴν καλαμιά, μαυρίζ' οὐ κάμπους ὄλους,
 ἔτσι κ' ἰγὼ ἢ καρδοῦλλά μου μαύρ' εἶν' κὶ χαργιασμένη.
 Σὶ κυπαρίσσι ν' ἀνιβῆ κὶ χαμπηλά νὰ πέση,
 ὅαν τὸν γυαλὶ νὰ χραϊσιῆ, ὅαν τὸν κιορὶ νὰ λυώση,
 πένη ἱατροὶ νὰ τὸν τηροῦν κὶ δέκα μαθητάδις
 κ' ἰγὼ διαβάτρα νὰ πιονῶ νὰ τοὺς καλημιρίσου.
 « Καλῶς τα κάμιτι, ἱατροί, καλῶς τοὺς μαθητάδις.
 Ἄν κόφτουν τὰ ξουράφια σας, κρεάτα μὴ λυπᾶσι.
 Ἰγὼ 'χου κὶ λινὸν πανὶ σαράνια πένη πῆγης,
 Τίς πένη βάλι τις ξανθὶ, τίς δέκα ἰὰ φουτίλια,
 τίς ἄλλις ἀπουδέλοιπις βάλι τις ἰὰ σάβανου ».
 Κὶ αὐτὸς τὴν ἀπουκροῖθηκιν ἀπ' τοῦ ἱατροῦ τὰ χέρι.
 « Μουρὴ σκύλλα, μούρ' Ὀδβραϊά ἀναθιματισμένη,
 δὲν ἦταν κρείσις νὰ μι πῆς, κρετάδις νὰ μι κρείνης,
 κὶ μ' ἔρριξις εἰς τὸν Θιό κὶ ἱατριὰ δὲν ἔχου ; »

1) Με ἀρκετὰς παραλλαγὰς ἀναφέρει ὁμοιον ἔπος ἐν τῇ συλλογῇ τοῦ ὁ
 Passow.

8. Η ΑΠΑΤΗ ΤΗΣ ΓΥΝΑΙΚΟΣ

Γιακούτης κὶ διαν 'κίνησιν κὶ 'ς τοὺ παζάο νὰ πάνη,
 λαγὴ βρουχὴ τὸν ἐπιασιν κὶ 'ς τὴ Μαρία πάνει.
 « Καλήμερά σ', Μαρία μου » « καλῶς τὸν τοῦ Γιακούτη ».
 « Μαρία μ', ποῦν' οὐ ἄντρος σου, ποῦ εἶν' οὐ Παταϊώτης ; »
 « Ὁδ Παταϊώτης δὲν' ἰδῶ, 'πάισιν νὰ κνηγήση,
 νὰ φέρη γύρου τὰ βονιά, γύρου τὰ κουφουβούγια,
 νὰ φέρ' ἀλάφια ζουτιανά, ἀροῦδια σκουτουμένα,
 νὰ φέρ' τὸν ἀλαφοῖπουλλου νὰ παῖτ' οὐ Κουστανατίκις. »
 » Σιούκου, Μαρία μ', κὶ ἄλλαξι, στουλίσιον κὶ ἀρματωσοῦ,
 » στορῶσι ψηλά 'ς τοῦ μπασιουναῖ.(1) κὶ ἀναφι τὰ καντήλια,
 » ἀναφι δώδικα κιορὰ κὶ δικουχιτῶ λαμπάδις.
 κ' ἔλα κουντά μου πλάσι. νὰ κοιμηθοῦμ' ἀτόμα ».
 Κὶ οὐ Παταϊώτης ἀγνάτιψιν ἀπὸν ψηλὴ χαχοῦλα.
 « Θέ μου, τί φέγγιν τὰ σπύτια μου, τί φέγγ' οὐ μπασιουναῖς μου ;(2)
 Μῆναν ἢ μάνα μ' πέθανιν, μῆναν κἄνα πιδὶ μου.(3)
 μῆναν Μαρία, 'φράσκουσιον νὰ κάμη τὸν υἱὸν της ; »(4)
 Κὶ 'κίνησιν κὶ 'πάισιν 'πουκάτ' 'ς τὰ παραθύρια(5)
 ἄκουσιν ἔλοια κρεισανά, σμπόρου(6) ποῦ δροῦ 'νουμάτοι.(7)
 « 'Σ τὸν Θεό σ', 'ς τὸν Θεό σ', Μαρία μου, 'ς τὴν πίστ' ὀποῦ
 [πιστεύεις,
 τοῦ ποιὸς εἶνι καλῦτερος ἀπὸν τὸν Παταϊώτη ; »
 » 'Σ τὴν ἱμορφιά, 'ς τὴν ἰγνωμιὰ κάλλια 'ν οὐ Παταϊώτης,
 'ς τοῦ φίλημα, 'ς τὰ γκάλασμα διαβαίν' ἢ σουλιανιά σου ».

1) Μπασιουναῖς λέξις τουρκικὴ=αἴθουσα.

2) Ἡ κατ' ἄλλην ἔκδοσιν τὸ δεύτερον ἡμιστίχιον : « τί λάμπ' οὐ νουδου-
 ρός μου ».

3) Ἡ ἄλλως : μῆναν Μαρία δὲν μπορεῖ, μῆναν κἄνα πιδὶ μου.

4) Ἡ ἄλλως : μῆναν ἢ μάνα μ' πέθανιν κὶ λάμπ' οὐ νουδουρός μου.

5) Ἡ ἄλλως : τοῦ μαῦρου καθβαλκιδιον, 'ς τὴν πόρτα ξιπιζέου.

6) Σμπόρος=συνδιάλεξις.

7) Ἡ ἄλλως ὁ στίχος οὗτος λέγεται : κὶ ἄκουσιν ἔλοια κρεισανά κὶ Τουρ-
 κικη κουδέντα.

«Έλασι, κοῦρβά μ', ἔλασι, ὅσον νὰ σέβου μέσα» (1).
 Κι τοῦ σπαθάκι τ' ἔξουρι, λιανὰ λιανὰ τὴν κάμνει
 κὶ ἔς τοῦ σακκὶ τὴν μάζουρι, ἔς τοῦ μύλου τὴν παίγει.
 «Ἄλιθι, μύλι μ', ἄλιθι, τῆς κούρβας τοῦ κουρμάκι»,
 βγάινι τὰλεῦρι κόκκινου κὶ τοῦ κροῦ μιλάνη,
 ἵὰ νᾶρχουντ' οἱ γραμματικοὶ νὰ πέρουν τὴ μιλάνη,
 ἵὰ νᾶρχουντι νοὶ γέμουρφισ νὰ παίρουν κουκκινάδι.

9. ΦΟΝΟΣ ΑΠΑΤΗΣΑΣΗΣ ΓΥΝΑΙΚΟΣ

«Θά σι σκοιτώσου σκύλλα, σκύλλα Κατιρωιῶ,
 ποῦ ἤρθα κὶ σι βρῆκα μὶ τοῦ Ζαχυριανό» (2).
 «Ἄκους, ἀκούς, μῶρ μάνα, τί λέει οὐ ἄντρας μου,
 νὰ μὶ σκοιτώση λέει, κριμα ἔς τὰ νῆατά μου!»
 Μὴ μὶ σκοιτώνης, ἄντρα μου, ἔχου τρεῖς πιδιά,
 τὰ δροῦ τᾶχου ἔς τὰ χέρια, τοῦ τρίτου ἔς τὴν κοιλιὰ.
 Τοῦ λόγου δὲν ἀπόσουσιν κὶ τοῦ μαχαῖρι βγάζει
 κὶ ἔς τὴν κοιλιὰ τὴν δίνει, ἔς τοὺν τόπου τὴν ἀφίνει.
 ὄντας τὴν ἱκατέβαζαν ἀπὸ τὴ σκάλα τῆς,
 ἔς τοῦ αἵμα βουτυγμένα τὰ μαξιλάρια τῆς.
 Κὶ ὄντας τὴν ἀπιρνούσαν ἀπὸ τοῦ μαχαλαῖ,
 ἔναϊκὶς κὶ κουρίτσι τραβοῦσαν τὰ μαλλιά.
 Κὶ ὄντας τὴν ἀπιρνούσαν ἀπὸ τὰ μαγαζιὰ,
 ὀσιασίσαν οἱ μπακάλιδις κὶ ἀφῆσαν τὰ ζυγιά.
 Κὶ ὄντας τὴν ἀπιρνούσαν ἀπὸ τὰ χασαπειὰ,
 ὀσιασίσαν οἱ χασάπιδις κὶ ἀφῆσαν τὰ σφαχτιά.
 Κὶ ὄντας τὴν ἀπιρνούσαν ἀπὸ τὴν ἱκκλησιὰ,
 ὀσιασίσαν οἱ παπάδις κὶ ἀφῆσαν τὰ χαρτιά.

1) Ἄλλως: πὲς του, πὲς του, Μυρία μ', ὅσου ἵὰ νᾶρθου μέσα.

2) Ζαχυριανός=παραφθορὰ τοῦ Ζαχυθιανός.

10

Ἐς τῆς μαντζουράνας τοῦ ἀνθὸ
 πλάμα ν' ἀπουκοιμῆθῃ.
 Ἐμὶ λιράκι ἔπνουν νὰ πάρου,
 τὴν ἀγάπη μου νὰ εἶρου.
 Εἴνορου(1) εἶδα ἔς τοὺν ἔπνου μου,
 εἴνορου κὶ ἔς τοὺν ἔπνου μου,
 τοῦνοῦς ἵὰ νὰ σιφανώσου,
 δροῦ πουλλάκια νᾶνταμῶσου.

ΜΟΝΗ ΕΙΚΟΣΙΦΟΙΝΙΣΣΗΣ

(Ἐπὶ τοῦ Παγγαίου ὄρους).

Μὶ προσκαλοῦνι ἔς τὴ χαρὰ,
 βάσια, καρδιά μου, δυνατά,
 νοῦσιους ἵὰ νὰ σιφανώσου,
 δροῦ πουλλάκια νᾶνταμῶσου.
 Παντρεῦτι ἡ ἀγάπη μου,
 τοῦ κάμνει ἵὰ ἰνάι μου.
 κὶ παίρνει τοὺν ἱχθρό μου,
 ἵὰ ἰνάι τοῦ δικό μου.

1) εἴνορον=ὄνειρον, κατ' ἐναλλαγὴν τῶν συλλαβῶν.

Βάζου σιγαίι ἔπον φλουρί.
 βάστα, ψυχὴ μου, δυνατή,
 ἔμ λαμπάδις ἀπ' αἰσίμ,
 ἔλιους κ' ἰλημουσύνη.
 Ἄι μ' Νικόλα εἶτονα. (1)
 δὲν μ' ἔπιρις νά ἰγλύτουνα,
 αἰ μ' Γιώργι καρβαλάρη,
 στείλ' τοῦ χάρου νά μ πάρη.

II. Η ΞΕΝΙΤΕΙΑ

Βουλευοῦμι μιά, βουλευοῦμι δρό, βουλευοῦμι τρεῖς κὶ πένητι,
 βουλευοῦμι νά ξινιφιτώ πολὺ μακροῦ ἔς τὰ ξένα.

Ὅσα βουνά κὶ ἂν ἰδιαβῶ, ὅλα τὰ παραγγέλνον
 «βουνά μ', νά μὴ χρονίσητι, κάμποι μ', μὴ παχησῆτι,
 ὅσον νά πάνου κὶ ἰαρθῶ οὐπίσου νά γυρίσου».

Βρίσκου τὰ χιόνη ἔς τὰ βουνά, τοὺς κάμπους παχηασμένους
 κὶ πάλι οὐπίσου ἰγύρισα ἔς τὰ ἔρημα τὰ ξένα,
 κὶ ἔπασα ξένις ἀδιοφῆς κὶ ξένις παραμάνις,
 γιὰ νά μοῦ πλέν τὰ δροῦχά μου, τὰ ἔρημα τὰ σκοιυιά μου.
 Τὰ πλένουν μιά, τὰ πλένουν δρό, τὰ πλένουν τρεῖς κὶ πένητι,
 κὶ ἀποὺ τίς πένητι κ' ἔστιρα τὰ ἰρίχνον ἔς τοῦ σουκάκι
 «Πάρι, ξένη μ', τὰ δροῦχά σου, τὰ ἔρημα σκοιυιά σου
 ἰδῶ τοὺς ξένους δὲν τοὺς κλαίν κὶ οὐδὶ τοὺς παρηχώνουν,
 οὐδὶ μανούλας κλάματα κὶ ἀδέροφια μοιοιολόγια».

1) εἶτονας=γείτων.

Β ΜΟΙΡΟΛΟΓΙΑ

I.

Πουλλάκι εἶχα ἔς τοῦ κλουβί, τοῦχα κατὰ κλεισμένον,
 τοῦ τάζα τῆ ζάχαρι, τοῦ τάζα τοῦ μόσχου.
 Κὶ ἀποὺ τοῦ μόσχου τοὺν πουλὺ κὶ ἀποὺ τῆ μυρουδιά του
 ἰσκαταλίσκιν τοῦ κλουβί κὶ ἔφυγιν τοῦ πουλλάκι.
 Σιμά του τοῦ ἀκουλουθῶ μὶ τοῦ κλουβί ἔς τὰ χερία,
 «γύρισι πίσου, πλλάκι μου, γύρισι ἔς τοῦ κλουβί σου».
 Ἐὰν ἡ πιρδία τοῦ λαλεῖ, ἡ δικοιυχτοῦρα κλαίει.
 «Ποῦ πᾶς, ποῦ πᾶς, πουλλάκι μου κὶ ἀγρουπιρισιτάκι μου;»
 Ἰκεῖ ποῦ πάου, μανούλα μου, κανέναν δὲν λουζάσου.
 Κίνα κὶ ἔλα μιὰ βραδριά, ἕνα Σαββάτου βράδυ,
 φκειάσι τὰ νύχια σου τσαπιά, τίς ἀπαλάμις φκεῖαρια,
 ἰρίξι τοῦ χῶμα ἔς τὴ μιὰ μιριά κὶ τὰ σανίδια ἔς ν' ἄλλη,
 ἰρίξι κὶ τοῦ σάβανου ἔς τὰ ἔρημα τὰ πουδάρια.
 Ἄν εἶμι ἄσπρους κὶ ἄλικους, σκύφι χιρῆτησῆς μὶ,
 κὶ ἂν εἶμι μαῦρους κὶ ἰραχνός, ἔρημα κὶ σκέπασῆς μὶ».

2.

Μάνα κ' υἱὸς ἰκάθουνταν ἔς ἕνα προουκιφαλάκι,
 ἡ μάνα ἰκρατοῦσιν τοῦ κρεῖ, κὶ οὐ Κώστας ξιφυγῆι.
 «Ἰοῦ πιθαίνεις, Κουσταντή, κ' ἰμένα ποῦ μ' ἀφίνεις;
 τὴ νύφ' ἀπ' ἀρραβώνησις ποιὸς θέλει νά τὴν πάρη;»
 «Δὲν κλαίς, μάνα μ', τὰ νιάτά μου, δὲν κλαίς τὴ λιβιντζά μου,
 μόν' κλαίς τὴ νυφαιδιά σ' ποιὸς ἄλλους νά τὴν πάρη;»
 Ἐ' ἡ νύφ' ἀποὺ τοὺν πόνου της κὶ ἀπ' τοὺν πουλὺ σιβντά της,
 ἔς τοῦ παραθύρ' ἰκάθουνταν τὴ θάλασσα ἄγναντεύει.
 Βλέπει καράβια ἔς τὸν γυαλό, καίγια ποῦ διαβαίνουν,
 βλέπει τοῦ Κώστα τᾶλουγου, οὐ Γιάννης καρβαλάρης.
 «Μάνα μ', τοῦ Κώστα τᾶλουγου, οὐ Γιάννης καρβαλάρης!»
 «Ἐτσι σοῦ φάνκιν, κόρη μου, ἀπ' τοὺν πουλὺ σιβντά σου».
 Τοῦ λόγου δὲν ἀπόσουσιν, τοῦ λόγου δὲν τοὺν εἶπιν,
 ἰὰ κὶ νοῦ Γιάννης ἰπόφτασιν ἔς τοῦ ἄλουγου καρβάλα.
 «Καλήμιρά σου, κόρη μου» — «Καλῶς τοῦ Γιάν' ἀποῦρθιν».
 «Γιάννη μου, ποῦν' οὐ Κουσταντής κὶ ποῦνι οὐ καλὸς μου;»
 «Κόρη μ', οὐ Κώστας πέθανιν, ἦρθα ἰὰ νά σὶ πάρου».
 «Σύρι, Γιάννη μου ἔς τοῦ σπῆτι κὶ σύρι ἔς τοῦ καλό σου,
 Γιάννη μ', δὲν παντρεύομι κὶ ἄλλουν ἄντρα δὲν παίρουν,
 κάλλια ἔς τὴ θάλασσα νά μ'πῶ ὡς τοῦ λιμὸ πνιγμένη
 παρὰ κ' ἰγὼ νά παντρυφῶ κὶ ἄλλουν ἄντρα νά πάρου».

ΑΝΑΣΤ. Γ. ΛΑΖΑΡΟΣ

Σιατιστιές, καθηγητὴς τοῦ Τοῦτιλείου Γυμνασίου.

Η ΑΡΧΑΙΑ ΠΕΛΛΑ⁽¹⁾

Τάδε λέγει ὁ Δίδιος περὶ ταύτης τῆς πόλεως.

Ἡ Πέλλα (ἢ ἀπὸ τοῦ Ἀρχελαίου νεα πρωτεύουσα τῆς Μακεδονίας, ἐν ἣ ἐγεννήθη ὁ Μ. Ἀλέξανδρος), ἔκειτο ἐπὶ ὑψώματος ἔχοντος ἀποψὴν πρὸς τὸ νοτιοδυτικόν. Περιεκυκλοῦτο δὲ πανταχόθεν ὑπὸ ἔλους σχηματιζομένου ἐκ τῆς λίμνης, ἐξ ἧς ἐκρεῖ ὁ Δουδίας ποταμός· τὴν λίμνην δὲ ταύτην πληροῖ τοῦ Ἀξιοῦ ποταμοῦ τι ἀπόσπασμα. Τὸ δ' ἔλος ἦτο τοσοῦτον βαθύ, ὥστε θέρους τε καὶ χειμῶνος ἦτο ἀδιάβατον. Ἐντὸς αὐτοῦ καὶ εἰς τὸ πλησιέστατον τῆς πόλεως μέρος ἐξεῖχεν ὡσπερ νῆσος τὸ βασιλικὸν ἀνάκτορον ἐπὶ ἀναχώματος καὶ κρηπιδώματος, ὅπερ ἦν ἐκπάγλου κατασκευῆς καὶ τοσοῦτον στερεόν, ὥστε οὐ μόνον τὸ τεῖχος ἐβάσταζεν, ἀλλὰ καὶ ὑπ' αὐτοῦ τοῦ ὕδατος τῆς περικυλούσης αὐτὸ λίμνης ἀπρόσβλητον ἔμενεν. Πόρρωθεν εἰδείντο ὡς συνεχόμενον μετὰ τοῦ τείχους τῆς πόλεως· ἀλλ' ἦν ἀπ' ἐκείνης κεχωρισμένον μὲν ὑπὸ τοῦ μεταξὺ τῶν δύο τειχῶν ῥέοντος ὕδατος, ἐξευγμένον δὲ μετὰ τῆς πόλεως διὰ γεφύρας· ὥστε οὔτε τῷ ἔξωθεν προσβάλλοντι πολεμῶ παραίχε πρόσοδον, οὔτε τῷ ὑπὸ τοῦ βασιλέως τυγχόν ἐκεῖ ἐγκλειομένῳ ἐξοδὸν ἄλλοθεν· οὐδαμῶθεν ἢ διὰ τῆς ῥαδίως φρουρουμένης γεφύρας. Ἐνταῦθα ἦτο καὶ ὁ βασιλικὸς θησαυρός. — Ὅσοι εἶδον ἢ μέλλουσι νὰ ἰδῶσιν ἰδίῳις ὄμμασι τὸν τόπον τοῦτον, ἀναμφιβόλως θὰ εὕρωσι τὴν μικρὰν ταύτην τοῦ ὄψμαίου ἱστορικοῦ περιγραφὴν πρὸς τὸ πραγματικὸν συνάδουσαν, ὅσον καὶ ἂν ὁ μακρὸς χρόνος ἠλλοίωσεν αὐτόν.

1) Ἰδὲ Μακεδον. Ἡμερολόγιον τοῦ 1909 ἐν σελ. 89.

ΔΕΛΤΙΟΝ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΕΓΚΛΗΜΑΤΩΝ

ὑπὸ τῶν Βουλγάρων κατὰ τῶν Ἑλλήνων ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον διαπραχθέντων ἐν τῷ Σανιζακίῳ Θεσσαλονίκης ἀπὸ τῆς ἀνακηρύξεως τοῦ Συντάγματος μέχρι σήμερον.

1908

Ἰουλίου 13. Βούλγαρος ὑπάδης τοῦ Βοσβόδα Ἀποστὴλ ἐρόνευσεν ἐν Κουφαλίῳσι ἕνα ἡμέτερον ἐκ Λιβαδίων τῆς Καρατζόβας.

Ἰουλίου 24. Ἐνοπλιοὶ Κομιτατζήδες μεταβάντες εἰς Κρίβαν συνέλαβον τὸν γέροντα ἱερέα Οἰκονομὸν Παπαδημητρίου, διαμένοντα ἐν τῷ σχολείῳ καὶ ἔδειραν αὐτὸν ἀνηλεῶς διὰ τῶν ὑποκλιπῶν τῶν ὅπλων των.

Αὐγούστ. 17. Ἐγένετο ἐπίθεσις ἐκ μέρους τῶν σχισματικῶν τοῦ χωρίου Ζάροβας κατὰ τοῦ καπετὰν Γιάννη, μεταβάντος ἐκεῖ μετ' ἀξιωματικοῦ Τούρκου καὶ ἄλλων ἡμετέρων ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ μιᾶς πανηγύρεως, ἄνευ εὐτυχῶς ἀποτελέσματος.

Ὀκτωβρ. 15. Ἐν Πόζαρ τῆς Καρατζόβας ἐφρονεύθη ὑπὸ τῶν Βουλγάρων ὁ ἡμέτερος Γιοβάν, τοῦ ὁποῦ ἐξωρύχθησαν οἱ ὀφθαλμοί.

Ὀκτωβρ. 28. Ἐφρονεύθη ὑπὸ Βουλγάρων, ἐνεδρευόντων ἐπὶ τῆς ὁδοῦ Γκριτισίτης—Βαλάντοβον, ὁ ἐκ Βογδάντσης ἡμέτερος Γεώρ. Χρηστάτης.

Νοβρίου 4. Ἐγένετο ὁ τραυματισμὸς τοῦ ἁμογενοῦς Χαρίση ἐν Κυλινδερῶι ὑπὸ τῶν Βουλγάρων.

Νοβρίου 15. Ἐγένετο ἐπίθεσις ἄνευ ἀποτελέσματος κατὰ τοῦ ἐκ Βλαδόβου ἡμετέρου Βούδα καὶ δαρμὸς χωρικῶν ἡμετέρων ἐκ Βλαδόβου ὑπὸ Βουλγάρων Κομιτατζήδων.

Ἐστήθη ἐνέδρα κατὰ τοῦ ἁμογενοῦς ἱατροῦ Ἀντωνιάδου ἐκ Στρουμνίτης ἄνευ ἐπιτυχίας.

Νοβρίου 15. Ὁ Βούλγαρος ὄπλαρχηγὸς Τράϊος Κουκούδας μετὰ 4 ἐνόπλων Κομιτατζήδων ἔδειραν τοὺς Ὀρθοδόξους χωρικοὺς τοῦ χωρίου Κάτω Κοπανοῦ, διότι παρέλαβον Ἑλληνα διδάσκαλον.

Δ)βρίου 24. Μίσθαρνα ἔργα τῆς βουλευτικῆς περιπαγάνδας ἐν Βερροίᾳ ἔδειραν ἀνηλεῶς τὰ τέκνα τῶν Ἑλληνοβλάχων ψάλλοντα τὰ κάλαντα καὶ ἔθραυσαν τὰς ὑέλους τῶν οἰκιῶν καὶ τῶν καταστημάτων των.

Δ)βρίου 25. Ἐν Κρίβᾳ οἱ Βούλγαροι ἔδειραν τοὺς ἡμετέρους ἄμυνθέντας, ἵνα μὴ καταληθῆ ἡ σχολὴ μας.

Ἐν Κάτω Κοπανῷ ἐμφανισθεὶς ὁ Βούλγαρος Κομιτατζῆς Τράϊος Κουκούδας μετὰ τῶν συντρόφων του ἐξέβαλε διὰ τῶν ὄπλων καὶ ὕβρεων βιαίως ἐκ τῆς Ἐκκλησίας τὸν ἱερέα καὶ ὅλους τοὺς ἐκκλησιαζόμενους κατὰ τὸν ἑσπερινόν.

Δ)βρίου 26. Ἐν Κονοταλίσις ἐγένετο ἀπόπειρα κατὰ τῶν ἡμετέρων Γιοβάν Νίκλε, ὅστις ἐπυροβολήθη δις ὑπὸ ἐνεδρευόντων Βουλγάρων κομιτατζήδων ἀνεπιτυχῶς.

Ἐν Κόνσκιῳ ἐγένετο ἰμοίως ἀπόπειρα φόνου κατὰ τοῦ Ἑλληνοδιδασκάλου, πυροβοληθέντος ἐν τῇ οἰκίᾳ του ὑπὸ τῶν Βουλγάρων ἀνεπιτυχῶς.

Ἐν Στρουμνίτση ἐγένετο ὁμοίως ἀπόπειρα φόνου κατὰ τοῦ ἡμέτερου Χατζῆ Γουγούση ὑπὸ Βουλγάρων.

Δ)βρίου 30. Ἐτραυματίσθη θανάσιμως καὶ ἀπέθανε τὴν ἐπιούσαν ὁ ἐκ Βογδάντσης Ἑλληὴν Γεώρ. Κρισὲς ὑπὸ Βουλγάρων μεταξὺ Βογδάντσης καὶ Γευγαλῆς, οἵτινες συγχρόνως ἐφόνευσαν καὶ ἓνα παρευρεθέντα Τοῦρκον βοσκόν, ἵνα μὴ τοὺς καταδώσῃ. Ὁ ἀτυχὴς Κρισὲς ἦτο πατὴρ πολυμελοῦς οἰκογενείας.

Δ)βρίου 31. Ἐν Γεγειόρτση, Φούρκα, Σεχόβφ, Ματσικώβφ καὶ Μουίν ἐγένετο ἐπίθεσις κατὰ ἡμετέρων ἄνευ εὐτυχῶς συνεπειῶν.

1909

Ἰανουαρ. 1. Οἱ σχισματικοὶ ἐν Κρίβᾳ ἐπεχείρησαν νὰ καταλάβωσι τὴν Ἑλληνικὴν Ἐκκλησίαν ἐπεμβάσης τῆς Τουρκικῆς περιπόλου ἐπῆλθε συμπλοκή, καθ' ἣν ἐτραυματίσθη εἰς Ὀθωμανὸς χωροφύλαξ καὶ εἰς κομιτατζῆς Βούλγαρος.

Ἰανουαρ. 8. Ἐνῷ ὁ ἐκ Ριζαρτσίου ἡμέτερος Λάζαρος Ἀλάρ ἐπίστρεφεν ἐκ Πετρόβου εἰς τὸ χωρίον του ἐπυροβολήθη ἔξωθι τοῦ ὀθωμανικοῦ χωρίου Ἀσικλάρ ὑπὸ δύο Βουλγάρων καὶ ἐτραυματίσθη ἑλαφρῶς.

Ἰανουαρ. 9. Οἱ σχισματικοὶ τοῦ χωρίου Κρίβας ἠπέιλησαν

ὅτι θὰ φόνευσαι τὸν ἡμέτερον διδασκάλον, ἵνα μὴ εγκατέλειπαι τὸ σχολεῖον. Τῇ ἐπεμβάσει ὅμως τῶν ἀρχῶν τὸ σχολεῖον παρεδόθη εἰς τοὺς ἡμετέρους.

Ἰανουαρ. 15. Ἀπαντες οἱ βουλγαρίζοντες τοῦ χωρίου Μπαροβίτσης ἐπιτεθέντες ἐκτόπησαν τὸν Ὀρθόδοξον Τάγκον, πρεσβύτερον τοῦ χωρίου των.

Ἰανουαρ. 17. Οἱ σχισματικοὶ Κρίβας ἐπιτεθέντες κατὰ τοῦ

Η ΕΝ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚῃ ΜΟΝΗ ΤΩΝ ΒΛΑΤΕΩΝ

(Τσαοῖς Μοναστήρ. ἰδὲ Μακεδ. Ἡμερολ. τοῦ 1909 ἐν σελ. 105).

Ἑλληνοῦ ἱερέως, μετακινόντος εἰς τὴν ἐκκλησίαν, διὰ λίθων καὶ πηλοῦ τραυματίσαντες αὐτὸν εἰς τὸν πόδα.

Ἰανουαρ. 13. Ἐνῷ ὁ ἐκ Μπαροβίτσης ἡμέτερος ὄπλαρχηγὸς Τάγκος ὄλως ἀνύποπτος εὐρίσκατο εἰς τὸ καφενεῖον τοῦ χωρίου του, συνελήφθη ὑπὸ σχισματικῶν χωρικῶν, οἵτινες τῷ ἀφῆραν τὸ περιστροφόν του, τὸ ὠρολόγιόν του καὶ τὰς ἀργυρὰς ἀλύσεις, ἃς ὡς ὄπλαρχηγὸς ἔφερεν.

Εἰς τὸ βουλγαρικὸν χωρίον τῆς Στρουμνίτσης Κουκλὶς χωρικὸς ἡμέτερος, ἐπειδὴ ἐτέλεισε τὸν γάμον του ἐν Στρουμνίτση ἐν τῇ

ήμετέρας ἐκκλησίας, συνελήφθη ἅμα ἐπίστρεψεν ὑπὸ τῶν Βουλγάρων καὶ ἐδέθη ἐπὶ δύο ἡμέρας ἐν τῇ οἰκίᾳ του ἀποχωρισθείς καὶ τῆς συνέλευσός σου.

Ἰανουαρ. 19. Ἐν Τρεσίνο οἱ Βούλγαροι ὑπλισθέντες ἐπετέθησαν κατὰ τοῦ ἡμετέρου Ν. Στοιγιάννου, ὅστις διήρχετο ἔξωθεν τῆς ὀρθοδόξου ἐκκλησίας τοῦ χωρίου. Τοῦτον ἔσωσαν παρατυχόντες Τούρκοι.

Ἀπειραθήσαν οἱ Βούλγαροι ἵνα πυρπολήσωσιν ὅλον τὸ χωρίον περικυκλώσαντες αὐτό, ἀλλὰ διελύθησαν ὑπὸ τῶν ἐκ συμπτώσεως ἀφίχθέντων τὴν στιγμὴν ἐκείνην χωροφυλάκων ἐκ Πόζαρ.

Ἰανουαρ. 20. Τὴν νύκτα κατεκροουργήθη ἐν Πρεμποδίστη ἐλόκληρος ἡ ἐξαμελής οἰκογένεια τοῦ Ἑλλήνος ὀρθοδόξου Ἀθαν. Δήμου. Οἱ δολοφόνοι δὲν συνελήφθησαν. Πιθανώτατα εἶναι Βούλγαροι ἐκ Σουμπόσκαν, ὡς καὶ ἡ τουρκικὴ ἐφημερίς «Ζεμάν» ἀνέγραψεν.

Ἰανουαρ. 21. Ὁ ἐκ Κοσινόβου ὀρθόδοξος Ἑλληὺν Δ. Τσιτσίκος μεταβαίνων εἰς τὸ χωρίον Μπόζετς ἐδάρη καθ' ὁδὸν ὑπὸ κομιτατζήδων.

Ἰανουαρ. 22. Ὁ ὀρθόδοξος Ἰδάν Ἰτινος ἐκ Πετρόβου ἐπίστρεψων εἰς τὸ χωρίον του μετὰ τοῦ ἵππου του καὶ φορτίου ἀλεύρων, ὑπέστη καθ' ὁδὸν ἐπίθεσιν ἐκ μέρους σχισματικῶν, ἀλλ' ἰδὼν τούτους μακρόθεν ἔριψε κατὰ γῆς τὸ φορτίον καὶ ἰππεύσας διέφυγε τὸν θάνατον.

Ἰανουαρ. 24. Ἐνδεκα χωρικοὶ ὀρθόδοξοὶ ἐκ Λουμνίτσης ἐνῶ ἐπέστρεφον ἐκ τῶν ἐργασιῶν των εἰς τὸ χωρίον των ἐνέπεσαν εἰς ἐνέδραν Βουλγάρων καὶ κατεπυροβολήθησαν ὑπ' αὐτῶν. Ἐκ τῆς ἐπίθεσεως ἐφονεύθη εἰς τῶν ἡμετέρων καὶ ἐπληρώθη ἕτερος.

Φεβρ. 3. Οἱ σχισματικοὶ Κρίβας συνέλαβον τοὺς ἡμετέρους Ι. Παπακοινομόμου καὶ Χρ. Πάλκαν καὶ τοὺς ἀφῆρσαν τὰ περιστροφὰ καὶ τὰ ὠρολόγια των.

Φεβρ. 3. Δύο ρουμουνίζοντες ἐν Λαμνίτση ἐπετέθησαν διὰ ζύλων κατὰ τῶν μαθητῶν τοῦ ἐλληνικοῦ σχολείου, ὅπως διασπείρωσι τὸν τρόπον καὶ ἀναγκάσωσι τοὺς μαθητὰς ν' ἀποχωρήσωσι τοῦ ἡμετέρου σχολείου καὶ ἐγγραφῶσιν εἰς τὸ ρουμουνικόν· ἀλλὰ χωροφύλακες παρατυχόντες τοὺς συνέλαβον καὶ τοὺς ὠδήγησαν εἰς τὴν ἀστυνομίαν.

Ἐν τῷ αὐτῷ χωρίῳ οἱ ρουμουνίζοντες ἐπυρπόλησαν τὰ χει-

μάδια τῶν Ἑλλήνων ὀρθοδόξων Γάντσου Βλακίου καὶ Νρ. Πισσοῦ, εἰς τὴν διεγερτικὴν τὰ πρόδικτὰ των.

Φεβρ. 5. Οἱ σχισματικοὶ Κρίβας εἰσελθόντες διὰ τοῦ πικροθύρου εἰς τὸ ἡμέτερον σχολεῖον ἀφῆρσαν διάφορα σχολικὰ πρῆγματα, τὴν δ' ἐπομένῃν συλλαβόντες τὸν ἡμετέρον Γιαννίτην ἀφῆρσαν τὸ ὠρολόγιόν του.

Τὴν νύκτα σχισματικοὶ ἐνοπλοὶ ἐπετέθησαν καθ' ἡμετέρων ἐν Κερουτίσση. Εὐτυχῶς ἀπεκρούσθη ἡ ἐπίθεσις ἀνεὺ ἀποτελέσματος.

Φεβρ. 9. Τῇ 12ῃ ὥσθ τῆς νυκτὸς περιεκύκλωσαν τὴν οἰκίαν τοῦ ἐν Λουμνίτση ἱερέως Παπαχρήστου, πυροβολήσαντες κατ' αὐτοῦ διὰ τὰ τὴν φωνεούσων. Ἐκ τῶν πυροβολισμῶν ἐπληρώθη ἐλαφρῶς εἰς τὴν χεῖρα ἡ πρεσβύτερα τοῦ ἱερέως.

Φεβρουαρίου 10. Βουλγαρικὴ συμμορία συνέλαβεν ἔξωθεν τοῦ χωρίου Καπίνιανη τοὺς ἐκ τοῦ ἰδίου χωρίου ἡμετέρους χωρικοὺς, ἀπειλήσασα ὅτι θὰ τοὺς ἐφόνευεν, ἐὰν δὲν ἀπέσυρον τὰ τέκνα των ἐκ τοῦ Ἑλληνικοῦ σχολείου. Συνέπεια ὑπῆρξεν ἡ ἐκ φόβου ἀποχώρησις ὅλων τῶν μαθητῶν ἐκ τοῦ σχολείου μας.

Φεβρ. 17. Ἐφονεύθη ἐν Νικήτῃ (Χαλκιδικῆς) ὁ ἡμέτερος Εὐάγγ. Λύκας.

Φεβρ. 20. Περί ὥραν 10ην μ. μ. ὁ ἡμέτερος ἐκ Γενιτσῶν οἰνέμπορος Γ. Ρεβυθιάδης διερχόμενος διὰ τῆς συνοικίας Ταχτά-Καλά Θεσσαλονίκης ἐπυροβολήθη δις ἀνεπιτυχῶς διὰ περιστρόφου ὑπὸ τοῦ Βουλγάρου κομιτατζῆ Θωμᾶ Ταρτώφ, ὁπαδοῦ τοῦ ληστήρχου Ἀποστόλ, διατροπηθέντος τοῦ φεσίου ὑπὸ τῶν βληθεισῶν σφαιρῶν. Ὁ δολοφόνος συνελήφθη ἀμέσως ὑπὸ τῆς ἀστυνομίας καὶ ἐφυλακίσθη.

Φεβρ. 21. Ἐφονεύθη ἐν Λαριγκόβη ὁ Μιλτιάδης Γαλατσιάνος ὑπὸ τοῦ Τουρκαλθανοῦ καθάσθη τῶν μεταλλείων Ἰσθόβου, ὅστις ἐσκύλευσε καὶ κατόπιν ἔκαυσε τὸν νεκρόν· ὁ δολοφονηθεὶς ἔφερε μεθ' ἑαυτοῦ ἄνω τῶν 40 λιρῶν.

Φεβρ. 22. Οἱ ρουμουνίζοντες ἐπετέθησαν ἔξωθεν τῆς πόλεως κατὰ χωρικοῦ ἡμετέρου, ἐρχομένου ἐκ Νκουσσης, πληγώσαντες αὐτὸν ἐλαφρῶς δι' ἐγχειριδίου. Οἱ ρουμουνίζοντες τῆς Βερροίας γίνονται καθ' ἐκάστην προκλητικώτεροι, ἐπιτιθέμενοι καθ' ὁδὸν δι' ὕβρων καὶ λίθων κατὰ τῶν ἡμετέρων.

Φεβρ. 23. Εἰς ἀπόστασιν ἡμισείας ὥρας ἀπὸ τῆς Κατερίνης παρὰ τὸ Κεραμίδι πυροβοληθεὶς ἐξ ἐνέδρας ὑπὸ Τουρκαλθανοῦ ἐφο-

νεύθη ἡ ἐκ τοῦ χωρίου Μπρατίνιτσα καταγόμενος ἡμέτερος Ἄθ. Κ. Αχλῆς. Ὁ δράστης ἐξηφανίσθη. Οἱ Βούλγαροι κοιμητατζῆδες συνελθόντες ἐν Βοδενοῖς ἀπεφάσισαν, διακηρύξαντες τούτο, ὡς ἐξαφηνίσωσι πάντα Ἑλληνα ἢ Τούρκον, ὅστις ἤθελε τολμήσει νὰ εἰσέλθῃ εἰς καθαρῶς βουλγαρικὰ χωρία.

Ἐν τῷ χωρίῳ Δαβιδόδω ὁ Βούλγαρος κοιμητατζῆς Δημήτριος διέφυξε τὴν θύραν τῆς οἰκίας τοῦ ἑμογενοῦς Γιάννου καὶ ἐπετέθη κατ' αὐτοῦ διὰ πελέκως. Κατὰ τὴν ἐπακολουθήσαν συμπλοκὴν ἐπληρώθη σοβαρῶς εἰς τὴν κεφαλὴν ὁ Γιάννος. Ὁ Βούλγαρος Δημήτριος συλληφθεὶς ἐδικάσθη ἐν Γευγελῇ καὶ καταδικάσθη εἰς 20ήμερον φυλάκισιν.

Μαρτ. 9. Ἐφονεύθη ἐν Βασιλικοῖς καὶ ἐξώθεν τῆς οἰκίας τοῦ πρώην ἡμετέρου ἀντάρτου Νέστορος ὁ δεκακοκταετής Γεώρ. Παπαπαναγιώτου.

Μαρτ. 10. Ἐξώθεν τοῦ χωρίου Λουτροῦ Ἄλβανοι (Γκέγκηδες) ἀποτελοῦντες συμμορίαν ἐπυροβόλησαν ἐναντίον ἡμετέρων χωρικῶν ἐκ τοῦ ἑνω χωρίου, φονεύσαντες τὸν Μάρκον Χατζόπουλον καὶ τραυματίσαντες τὸν Ἀργ. Καράγκου.

Μαρτ. 14. Ἐν τῷ χωρίῳ Στραίτσα ἐρρίφθησαν πυροβολισμοὶ κατὰ τοῦ ἡμετέρου χωρίου, ὧν τινες διαηρήσαντες τὰ παράθυρα παρ' ὀλίγον νὰ φονεύσωσι τοὺς ἐντὸς κατοικοῦντας ἡμετέρους διδάσκαλον καὶ διδασκάλισσαν. Εὐτυχῶς σπεύσαντες οἱ χωρικοὶ ἠνάγκασαν τοὺς πυροβολήσαντας νὰ ἀπέλθωσι, καὶ οὕτως ἔσωσαν ἐκ βεβαίου κινδύνου τὸν διδάσκαλον καὶ τὴν διδασκάλισσαν.

Μαρτ. 15. Ἐν Πετρίτση ὁ ἀρχικοιμητατζῆς Ἀσάν μετὰ τοῦ βουλγαροδιδασκάλου ἐν Σιρμπάνη Φιλίππου ἐφόνευσαν τὸν ἐκ Μελενίκου Κων. Τσάκην.

Μαρτ. 20. Ἐστήθη ὑπὸ Βουλγάρων ἐνέδρα ἐν Πετρίτση κατὰ τοῦ Φιλίππου Ἀνδρέου, ὅστις ἐσώθη ὡς ἐκ θαύματος.

Ἐφονεύθη ὑπὸ συμμορίας ἐκ Γκέγκηδων παρὰ τὴν Συκιάν τοῦ Καζῆ Πολυγύρου ὁ Χριστόδ. Βρασταμηνός.

Μαρτ. 23. Περὶ τὴν 7ην ἑσπερινὴν ὥραν ἐδολοφονήθη ἐν Ναούσση ὁ ἐκ Κρήτης καταγόμενος Γ. Κουσαλάκης, ὅστις ἀπὸ τῆς ἀνακηρύξεως τοῦ Συντάγματος παρέμεινεν ἐν Ναούσση, καταγινόμενος εἰς τὴν ἀλιεῖαν παρὰ τὸ Ζερβοχώρι ἐν τῇ λίμνῃ Γενιτσῶν.

Μαρτ. 29. Ἐφονεύθη ὑπὸ Βουλγάρων ἐν Κρουσάβω ὁ Στέργιος Παρίσης.

Ἄπριλ. 5. Ἐφονεύθη ὁ ἐκ Λακίων ἐμογενὴς Ἄλβαν. Μπακτακας.

Ἄπριλ. 16. Οἱ βουλγαρίζοντες ἐν Τσιτσάνο ἔβασαν πρὸς εἰς τὸν Ὀρβόδοξον κἄν τοῦ χωρίου τῶν, ὅστις ἦτο κλεισμένος. Τὸ πρὸ ἐγένετο ἀντιληπτόν ὑπὸ τῶν ἡμετέρων, οἵτινες τῇ βοήθειᾳ καὶ Τούρκων τινῶν το ἔσωσαν· εἶχε δὲ ἀποτεφροσθῆ τὴν θύραν καὶ εἰσχωρήσῃ εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τοῦ ναοῦ.

Ἄπριλ. 19. Πέντε κοιμητατζῆδες ἐν Γρυψόβω ἐφόνευσαν κατὰ

ΓΥΜΝΑΣΤΙΚΗ ΕΝ ΔΟΞΑΤΩ

τινα γαμήλιον τελετὴν τὸν ἐκ Γενιτσῶν Χρ. Διδασκάλου, ἀποθανόντα ἐν τῷ ἐνταῦθα Ἰταλικῷ νοσοκομείῳ καὶ κηδευθέντα ἐνταῦθα. Ἐν τῇ αὐτῇ τελετῇ ἐπληρώθη σοβαρῶς καὶ ὁ Ἀντ. Λεπίδας.

Ἄπριλ. 23. Ἐπυροβόλησαν κατὰ τοῦ ἡμετέρου ἐν Γενιτσῶς οἰκοτροφείου, ἧ δὲ σφαῖρα ἐνεσσηνώθη εἰς τι ἐξώθεν αὐτοῦ δένδρον.

Ἄπριλ. 26. Ἐφονεύθη ὑπὸ Ἄλβανῶν ὁ ἐκ Κουλακίτζης ἡμέτερος Βασ. Μυγάλης ἐπιστρέφων ἐκ τῶν ἀγρῶν του.

Ἄλλος ἑμογενὴς ἐκ Γρυοντζίδας ἐπυροβολήθη ἐπίσης ἀνεπιτυχῶς.

Ἄπριλ. 28. Περὶ τὴν 9ην μ. μ. ἐγένετο ἀπίπειρα φόνου

κατὰ τοῦ ἐκ Βλαδοῦβου ἡμετέρου Χρ. Βόνδα ἐν Θεσσαλονίκῃ κατὰ τὴν συνοικίαν τῆς Ἁγ. Θεοδώρας. Κατὰ τὴν συμπλοκὴν ὁ Βόνδας ἔλαθε δύο σοβαρὰ πλήγματα, ἐν δὲ μάχαιρας καὶ ἕτερον διὰ περιστροφῶν καὶ ἄλλα μικροτέρα.

Οἱ Βούλγαροι κομιτατζήδες Θ. Μικέζης, Παλιόσης καὶ Χατζή Σπογιάννης, οἵτινες ἐφόνευσαν ἐν Γηουψέβω τὸν Χρ. Διδασκάλου, εἰσέλθον ἐν τῇ λίμνῃ τῶν Γενιτσῶν καὶ ἐνωθέντες μετὰ τῶν τεσσάρων φυγεθῆτων, οἵτινες ἐπυροβόλησαν τὸν Σανδάσκητῃ πρὸ ἐξ περιπέου μνηῶν, ἀπετέλεσαν συμμορίαν ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ πρώτου Θ. Μικέζη καὶ τρομοκρατοῦσι τὰ περὶ χωρία.

Μαΐου 2. Ἐνῶ ὁ ἀδελφός τοῦ πρώτου ἡμετέρου ὄπλαρχηγῶς Λάζου Γκόνος ἐπέστρεφεν ἐκ Γκουμέντζης εἰς τὸ χωρίον του, ἐπέσεν εἰς ἐνέδοαν πέντε κομιτατζήδων ὀπλισμένων μετὰ Μάνλιχερ, καθ' ἣν ἐσώθη εἰδοποιηθεὶς ἐγκαιρῶς ὑπὸ δύο μικρῶν παιδιῶν. Πλέον τῶν εἴκοσι πυροβολισμῶν ἐρρίφθησαν ἐναντίον του.

Μαΐου 5. Ἐτέρα ἀπόπειρα ἐγένετο ἐναντίον τοῦ ἰδίου, καθ' ἣν καὶ πάλιν κατώρθωσε νὰ σωθῇ χάρις εἰς τὴν κατ' ἐκείνην τὴν στιγμήν ἐμφάνισιν τοῦ ἀδελφοῦ του Δημητρίου.

Μαΐου 6. Εὐρέθη ἐν Ρεσιτνικίσις φονευμένος ὁ ποιμὴν Σπογιάννης.

Κατὰ τὴν ἄνοδον τῶν ποιμένων Σαρακατσαναίων εἰς Ἐηρολίβαδον βουμουσική συμμορία ἐπιτεθεῖσα ἐκτύπησε δύο ἐξ αὐτῶν, τοὺς δὲ λοιποὺς ἐξηνάγκασε ν' ἀλλάξωσι διεύθυνσιν.

Οἱ βουμουσίζοντες Βερροίας μετέβησαν εἰς Ἐηρολίβαδον καὶ κατεκρήμνισαν δέκα οἰκίας τῶν ἡμετέρων.

Μαΐου 16. Δύο Ἄλβανοὶ ἐν Φλωρίνῃ ἀπεπειράθησαν νὰ φονεύσωσι τὸν πρόεδρον τῆς Ἑλλ. Λέσχης Σ. Σαπουτζῆν ἐντὸς τοῦ καφενεῖου. Ἀντὶ αὐτοῦ διαφυγόντος ἐπληρώθη σοβαρῶς ὁ ὑπάλληλος τοῦ καφενεῖου.

Μαΐου 18. Διπλῆ ἀπόπειρα φόνου ὑπὸ Ἄλβανῶν Γκέγκηδων ἐν Πορταργιζ τῆς Χαλκιδικῆς ἐγένετο κατὰ τοῦ Μητροπολίτου Κασσανδρείας Βίρηναίου.

Μαΐου 24. Περί 8ην μ. μ. οἱ αὐτοὶ Βούλγαροι κομιτατζήδες, οἱ φονεύσαντες ἐν Γηουψέβω τὸν Χρ. Διδασκάλου, ἐφόνευσαν ἐν Γενιτσοῖς τὸν Γρηγόριον Παπαδόπουλον.

Εἰς τὰ ἀνωτέρω δὲν συμπεριλαμβάνονται τὰ ἐν τῇ περιφερείᾳ Σερρῶν καὶ Δράμας λαβόντα χώραν.

Ἐν Θεσσαλονίκῃ τῇ 25ῃ Μαΐου 1909

ΔΕΜΙΡ ΙΣΣΑΡΙΟΝ

Τὸ Δεμίρ Ἰσάριον, κέντρον ὁμώνυμου ἱσοδουλισμοῦ καὶ ἔδρα χειμερινῆ τοῦ Μητροπολίτου Μελενίκου 1) τυχόντων, εἶνε πολὺν ἀρχαῖα καὶ ἀνεκαθεν Ἑλληνική, ὡς καταδείκνυται ἐκ τῶν ἐπιπέδων ἀρχαίων τεχνισμάτων, φρονιῶν καὶ ναυθρίων βυζαντινοῦ λελαξενμένου ἐπὶ τῆς τοῦτον πλευρᾶς τῆς πρὸς ἀνατολὰς αὐτῆς ἀποτόμου ἀκροπόλεως, διασφίζοντος εἰσὶν λείψανα εἰκότων τοῦ Χριστοῦ καὶ τῆς Θεοτόκου, καὶ ἐκ τῶν πολυαριθμῶν ἀρχαίων ἐπιταφίων ἀναγλιφῶν ἀνοσχηθέντων πρὸ εἰκοσαετίας περὶ τὸν ἐκ τῶν πρὸς ὄνομας αὐτῆς ἀρχῶν καὶ ἐπιτελῶς φηλατομένων ἐν τοῖς ἀρχαίοις τῆς Κοινότητος.

Τὸ Δεμίρ Ἰσάριον ὡς ἐκ τῆς θέσεώς του, καθότι εἶνε ἐκτισμένον εἰς τὸ δυτικώτατον ἄκρον τῆς Ἀνατολικῆς Μακεδονίας, ἔχει μεγάλην σημασίαν ὑπὸ ἐθνικῆν ἔποψιν καθότι χρησιμεύει ὡς προμαχῶν τοῦ Ἑλληνικοῦ ἀνακόπιων τὰς βουλγαρικὰς ἐπελάσεις εἰς τὸ δυτικὸν τμήμα τῆς ἀχαροῦς καὶ ὑπὸ πῦσαν ἔποψιν λαμπρᾶς πεδιάδος τῶν Σερρῶν. Ὡς κέντρον δὲ πολιτικῶν τε καὶ ἐκκλησιαστικῶν τῶν περὶ αὐτὸ Ἑλληνικῶν βουλγαροφῶνων χωρίων Κρουσόβου, Ρατόβου, Βεθένης, Λατρόβου, Καμαροῦ, Σαβιάκου, Κιτοῦ, Κουμλί, Βαρακίη καὶ Σπατόβου μερίστην ἐξασκεῖ ἐπ' αὐτῶν δύναμιν, διότι ἐξ αὐτοῦ ἐξαρτᾶται ἡ τύχη αὐτῶν.

Τὸ Δεμίρ Ἰσάριον μετὰ τὴν κατάληψιν ὑπὸ τῶν Ὀθωμανῶν, οἵτινες κατὰ τὴν παράδοσιν ἕνεκα τῆς ἀγριότησεως, ἣν ἔδρον κατὰ τὴν ἄλωσιν ὑπεκάλεσαν αὐτὸ **Ντεμιρ-Χισσάρ** ἢτοι **Σιδηρόκαστρον**, συνφοκίσθη ὑπὸ πολυαριθμῶν ὀθωμανικοῦ πληθυσμοῦ, σὺν τῷ χρόνῳ δὲ συνέστρεψαν εἰς αὐτὸ, ὡς εἰς κέντρον, ἐκ τῶν περὶ βουλγαροφῶνων χωρίων οὐκ ὀλίγαι οἰκογένειαι, ὡς καὶ ἐκ Μελενίκου, καὶ οὕτω ἐσχηματίσθησαν δύο Ἑλληνικαὶ συνοικίαι, ἡν ἡ ἄνω, ἢ κοινῶς λεγομένη **Βαρόσι**, συνεκεντρώθη ἐν ὀθωμανικῇ συνοικίᾳ, τῆς ὁποίας λείψανον παρέμεινεν ἐν τέμνοσιν σὺν τῷ χρόνῳ καὶ τοῦτο καταρρέσαν καὶ ὀλιγάριθμοι ὀθωμανικαὶ οἰκίαι εἰς τὸ νότιον τμήμα τῆς συνοικίας ταύτης περὶ ἕτερον τέμνος διασώζομενον εἰσέτι, ἡ δὲ ἑτέρα, ἢ κοινῶς καλουμένη **Κάτω Μαχαλάς**, συνφοκίσθη ἐπίσης ἐν τῇ ἐπαύλει ὀθωμανοῦ Βέη, τῆς ὁποίας λείψανον σώζεται μέχρι σήμερον μεγάλη τις καμάρα ἐν τῷ κέντρῳ τῆς συνοικίας. Ἡ ἀρχαία Ἑλληνικὴ συνοικία, ὡς δύναιται νὰ εἰκόσῃ τις, θὰ ἔκειτο παρὰ τὸν ἀρχαῖον βυζαντινὸν ναόν, εἰς δὲ μέρος εἰσίσκῃται σήμερον ἡ ἀγορὰ, καθόσον λείψανα τῆς συνοικίας ἐκείνης σώζονται μέχρι τῆς σήμερον 6—7 οἰκίαι Ἑλ-

1) Ἰδὲ Μακεδον. Ἡμερολόγιον τοῦ 1908 ἐν σελ. 66 καὶ ἐξῆς.

ληγικά κείμενα παρά των γαόν. Πάντως εξετιοπίσθησαν εκείθεν οἱ Ἕλλη-
νες διὰ τὸ εὐάερον καὶ εὐτόθρον τοῦ τόπου ὑπὸ τῶν ἐπιδρομῶν Ὀθωμανῶν
καὶ κατέγγον εἰς τὴν ἄντηρον καὶ ἀπόκορμον ἄνω συνοικίαν, ἐν ἧ καὶ σή-
μερον κατοικοῦσι.

Τὸ Δεμιρ Ἰσααῖον καίτοι περιμετρικῶς ἔσωθεν μὲν ὑπὸ πυκνοῦ ὀθωμα-
νικοῦ πληθυσμοῦ. ἔσωθεν δὲ ὑπὸ λυσσώδους καταπολεμοῦντος αὐτὸ βουλγα-
ρικοῦ στοιχείου, καὶ διὰ τῶν ἐκπαιδευτηρίων του καὶ διὰ τῆς ἐμπορικῆς του
ἐπιδράσεως ἐπὶ τῶν πέριξ αὐτοῦ βουλγαροφώνων χωρίων εἰργάσθη κατὰ τὸ
ἐνὸν αὐτῷ πρὸς διάδοσιν καὶ ἐμπέδωσιν τοῦ Ἑλληνικοῦ πολιτισμοῦ.

Ὑπὸ ἐμπορικῆν καὶ οἰκονομικῆν ἔποιν δὲν διατελεῖ ἐν πολλῷ ἀνθηρὰ κα-
ταστάσει καθόσον κέντρον ἐμπορικῶν, ὡς ἐκ τῆς θέσεώς του, δὲν δύναται νὰ
θεωρηθῇ πλὴν τοῦτου συναγωνίζονται ἐν τῷ ἐμπορίῳ πρὸς τὸ Ἑλληνικὸν στοι-
χεῖον καὶ οἱ Ὀθωμανοὶ πρὸ 5 ἐτῶν ἐπεχείρησαν καὶ οἱ Βούλγαροι νὰ ἐμπο-
ρευθῶσιν ἐνταῦθα κηρύξαντες μάλιστα καὶ οἰκονομικὸν πόλεμον κατὰ τῶν ἡμε-
τέρων· καὶ πράγματι ἐπὶ τινα χρόνον κατεπολέμησαν λυσσώδως τοὺς ἡμετέ-
ρους, εἰς τυχῶς ὅμως, ὡς στεροῦμενοι ἐμπορικοῦ πνεύματος, διατελοῦσιν ἐν
ἀφανείᾳ, καίπερ ὑφιστάμενοι εἰσέτι· καὶ οὕτω μεθ' ὅλας τὰς δυσχερείας ταύ-
τας οἱ Ἕλληνες κατορθοῦσι καὶ σήμερον ἐτι νὰ κατέχωσιν ἐν ταῖς χερσὶ τῶν
τὰ σκήπτρα τοῦ ἐμπορίου καὶ ἡ ἀγορὰ Δεμιρ Ἰσααίου παρουσιάζει τῷ ξένῳ
ἐπισκέπτῃ χροιάν Ἑλληνικὴν. Μεγάλην ἐνδοκίαν δύναται νὰ παράσχη εἰς τὸν
ἐνταῦθα Ἑλληνικὸν ἐμπορικὸν κύκλον καὶ νὰ συγκρατήσῃ αὐτὸν ἀκλόνητον ἀπέ-
ναντι τῶν συναγωνιστῶν του Ὀθωμανῶν καὶ Βουλγάρων ἢ οὐστάσις μικροῦ
παρασκήματος ἐνὸς Ἑλληνικοῦ Πιστωτικοῦ οἴκου, εἰς δὲ τὸν χειρῶνακτα πλη-
θυνσὶν ἢ χρησιμοποιήσῃς τῶν ἀφθόνων ἐνταῦθα ὑδάτων δι' ἰδρύσεως ἐνὸς
ἐργοστασίου.

Ὁ πληθυσμὸς τοῦ Δεμιρ Ἰσααίου συμποσοῦται εἰς 4700 κατοίκους, ἐξ ὧν
3000 Ὀθωμανοὶ, 1000 Ἕλληνες, 300 Τουρκόκυφτοι, 200 Κιρκάσιοι, 150
Χριστιανοὶ Ἀθήγανοι καὶ 50 Βούλγαροι.

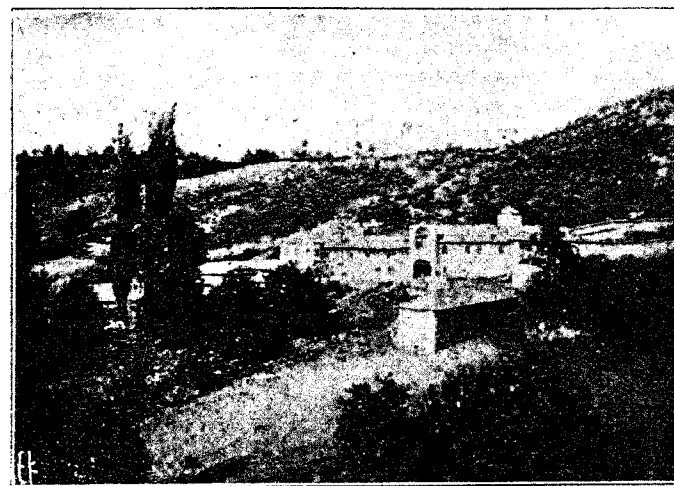
Ἡ Ἑλληνικὴ Κοινότης Δεμιρ Ἰσααίου διατηρεῖ 3 σχολεῖα, Ἀστικὴν Σχο-
λὴν ἀρρένων μετὰ 60 μαθητῶν καὶ τριῶν διδασκάλων, ἰδρυθεῖσα ἀπὸ ἑκα-
τὸν ἐτῶν, Παρθεναγωγεῖον μετὰ δύο διδασκαλισσῶν καὶ 90 μαθητριῶν καὶ
νηπίων λειτουργοῦν ἀπὸ 30ετίας καὶ ἕτερον Νηπιοπαρθεναγωγεῖον ἐν τῇ κά-
τω συνοικίᾳ μετὰ μιᾶς διδασκαλίσεως καὶ 80 μαθητῶν καὶ μαθητριῶν, λει-
τουροῦν ἀπὸ 25ετίας. Ἐκκλησιαὶ ἐπάροχοι δύο : Ἡ ἐκκλησία τοῦ Ἁγίου
Γεωργίου ἐν τῇ ἄνω συνοικίᾳ, ἀνεγερθεῖσα τῷ 1841, καὶ ἡ ἐκκλησία τῆς Εὐαγ-
γελιστρίας ἐν τῇ κάτω συνοικίᾳ, ἰδρυθεῖσα ἐσχάτως τῷ 1906.

Ὁ προϋπολογισμὸς τῆς Ἑλληνικῆς Κοινότητος διὰ τὰς ἐκπαιδευτικὰς καὶ
λοιπὰς κοινοτικὰς ἀνάγκας συμποσοῦται εἰς 250 περίπου λίρας. Πόροι τῆς Κοι-
νότητος εἶνε αἱ ἐκ τῶν δύο πγκρασιῶν τῶν ἐκκλησιῶν εἰσπράξεις καὶ τὰ ἐκ
τῶν τεσσάρων αὐτῆς καταστημάτων ἐνοίκια, ἀνερχόμενοι ἐν συνόλῳ εἰς 140
περίπου λίρας.

Ἐδεργέται τῆς Κοινότητος ὑπῆρξαν δύο : Ὁ ἀειμνηστος Νικόλαος Συμέ-

τους, ὅστις ἐκ Μελενίκου ἐν νεαῷ ἡλικίᾳ μετακίσεως ἐνταῦθα καὶ ἐπὶ σιμῶν
ἐτῶν εὐδοκίμως ἐπιρρητίας ὡς Ταμίας τῆς Κοινότητος ἀποθανὼν ἐν νεαῷ
ἡλικίᾳ τῇ 15ῃ Μαΐου τοῦ 1901 κατέλιπε 100 λίρας ἐπί τῶν Ἑλ-
ληνικῶν σχολῶν τῆς θεῆς αὐτοῦ πατρῴδος, τὴν δὲ μεγαλοπρεπῆ σίκκιαν του
ἐκλήροδοτήσεν εἰς τὴν Κοινότητα, ὅπως χρησιμεύσῃ ὡς Ἱερὰ Μητροπολίς.
Πλὴν τοῦτου κατέλιπε καὶ 250 λίρας ἐπί τῶν Ἐκπαιδευτηρίων τῆς κοινο-
τήτος τῆς πόλεως Μελενίκου.

Ὁ ἀειμνηστος ἐπίσης Δημήτριος Νο. Ἀλεξίδης, ὅστις ἐν νεαῷ ἡλικίᾳ ἀπο-
βιώσας κατέλιπε εἰς τὴν Κοινότητα δύο καταστήματα ἐν τῇ ἀγορᾷ.

ΜΟΝΗ ΠΡΟΔΡΟΜΟΥ ΠΑΡΑ ΤΗΝ ΜΟΣΧΟΠΟΛΙΝ

Ἑλληνομακεδόνες περὸντες θύματα τῆς βουλγαρικῆς θηριωδίας ἐν τῷ τῆς
ἐθνικῆς ἀμύνης ἁγῶνι κατὰ τὸ τμήμα Δεμιρ Ἰσααίου εἰσὶν οἱ ἑξῆς :

Ἐκ τοῦ χωρίου Σαβιάκου ὁ Μποζίκης Ἀγγελὸς Λιόντα καὶ ὁ Μήτας
Μαζάνης, ἄνδρες μεσήλικες, φονευθέντες ἐν τῷ ὄρει Βέλε περὶ τὰ τέλη Σε-
πτεμβρίου τοῦ 1901. Ὁ Γεώργιος Ἀθανασίου Λιόντα πρόκορτος καὶ σημαῖον
μέλος τῆς Ἑλληνικῆς Κοινότητος Σαβιάκου, ἀνὴρ ἡλικίας 45 ἐτῶν, τῇ 1ῃ Ἀ-
πριλίου 1902, διατυπηθεὶς διὰ μαχαίρων μεταξὺ Δεμιρ Ἰσααίου καὶ Σαβιά-
κου. Ὁ Ἀγγελὸς Ἰωάννου Χασρητῆς διατηρηθεὶς μαχαίρᾳ μεταξὺ τῶν ἀμ-
πελῶν Σαβιάκου τῇ 15ῃ Μαρτίου 1903. Καὶ ὁ Σπῆσης Ντένας μοναχὸς τῆς Σα-
βιάκου καὶ ὁ Μήτας Κέπας φύλαξ τῆς Ἱ. Μονῆς Κεῦλας, διατηρηθέντες δι' ἀμ-

γιατόμων μαχαιρών κατά την ἐκ Σερωῶν ἐπιστροφήν των τῆ 6ῃ Ἰουνίου 1906. Ἐκ Κρουσόβου ὁ Ἰωάννης Μπουροβάνης μοναχίας τῆς ἐκεῖ Ἑλληνικῆς Κοινότητος διατηρεῖται μαχαίρα ἐν τοῖς ἀρχοῖς του περὶ τὰ τέλη Ἰουνίου τοῦ 1902. Ὁ Παπα-Γιάννης ἐφημέριος Κρουσόβου καὶ ὁ ἐκ Καταφυγίου τῆς Δυτικῆς Μακεδονίας ἑλληνοδιδάσκαλος Κρουσόβου Περικλῆς Ἀστεριάδης, ἐνδερμοὶ ἐποστηρικταὶ τοῦ Ἑλληνισμοῦ καὶ πρωτεργαταὶ τῆς Ἐθνικῆς δράσεως, ἐπιστρέφοντες ἐκ Σερωῶν εἰς Κρούσοβον διὰ Δεμιῶ Ἰσααρίου τῆ 19ῃ, ὄβριον 1905 καὶ εἰς ἐνέδραν βουλγάρων κομιτατζήδων ἐμπροσθέντες μεταξὺ Ἑλιόσινας καὶ Τσιρρίσινας ἐπέστησαν θάνατον μαρτυρικόν. Ὁ Βέλγος Δημοτοῖον Μιτσκάκης τῆ 20ῇ Μαΐου 1906 ἐπιορίσθη ἐν τοῖς ἀρχοῖς Κρουσόβου. Ἐτερος ὁμοδόξος ἱερεὺς Κρουσόβου ὁ γηραιὸς καὶ ἥρωας Παπᾶ Χρήστος ἔξωθεν τῆς θύρας τῆς οἰκίας του ἐν πλήρει μεσημβρίᾳ τῆ 28ῃ Ἰουνίου 1906 μετὰ μακρὰν ἀντίστασιν διὰ πελέκων καὶ μαχαιρῶν κατεκρουεργήθη.

Ὁ ἐκ Δεμιῶ Ἰσααρίου Βασίλειος Ἰωάννου Γούναρης τῆ 24ῃ Νοεμβρίου 1904 ἐκώη ζῶν, βληθεὶς εἰς κλίβανον ἐντὸς σάκκου ἐν Σοσίτῃ τῆς Ἐπαρχίας Μελενίκου.

Καὶ ὁ ἐξ Ἄνω Πορροῶν Ἡλίας Πένκας κατὰ Νοέμβριον τοῦ 1907 ἐφορέθη πληγῆς διὰ πολυτροφου ἐντὸς τῶν Πορροῶν περὶ ὧραν 12ην τῆς ἐσπέρας.

Ἄλγητος ἡ μνήμη των.

Ἐν Δεμιῶ Ἰσααρίῳ 1909

Ὁ Διευθυντῆς τῶν Ἐκπαιδευτηρίων

Γ. ΣΤΙΒΑΡΟΣ

Νομοθέτης μέγας ἦν ὁ Σόλων καὶ μέγας πολιτικὸς ὁ Περικλῆς. Ἄλλ' ὁ μὲν Σόλων χρεῶν ἀποκοπὴν ἐν Ἀθήναις ἐποίησεν, ὅπερ ὠνόμασε σεισάχθειαν· ὁ δὲ Ἀλέξανδρος ἀπέτισεν εἰς τοὺς δανειστὰς τὰ χρεῖα ὑπὲρ τῶν ὀφειλόντων· ὁ δὲ Περικλῆς φορολογήσας τοὺς Ἑλληνας ἐκόσμησεν ἐκ τῶν χρημάτων μὲ ἱερὰ τὴν Ἀκρόπολιν· ἀλλ' ὁ Ἀλέξανδρος τὰ τῶν βαρβάρων χρήματα λαβὼν ἔπεμψεν εἰς τὴν Ἑλλάδα κελύσας νὰ οἰκοδομήσῃσι ναοὺς θεῶν ἀπὸ μυρίων ταλάντων.

Πλουτάρχου.

ΡΕΣΝΑ

Γνωστὸν ὅτι αἱ μεγάλαι πολιτικαὶ μεταβολαὶ χωρὶς τινος συντελοῦν ὥστε κῶμαί τινες ἢ χωρία τῶος ἀπαρῆνται τὴ προσέλευσιν ἰδιαίτερον χαρακτῆρα ἢ φήμην λόγῳ τῶν ἐν αὐτοῖς διαθεματισθέντων γεγονότων ἢ τῆς συμμετοχῆς αὐτῶν εἰς τὸ κίνημα τὸ ἐπιανεγκόν τὴν πολιτικὴν μεταβολὴν. Οὕτω καὶ ἡ τῶος ἀσημος κωμόπολις τῆς Μακεδονίας Ρέσνα ἀπὸ τῆς ἐπ' ἐσχάτων γενομένης ἐν Τουρκίᾳ πολιτικῆς μεταβολῆς θὰ καταλάβῃ σπουδαίαν θέσιν ἐν τῇ ἰστορίᾳ, διότι ἐχρησίμευσεν ὡς κέντρον καὶ ὄργανον τῶν Νεοτούρκων. Διὸ δὲν θεωροῦμεν ἄσκοπον σύντομόν τινα περιγραφῆς τῆς κωμοπόλεως ταύτης, ἥτις παρουσιάζει πολλὰ τὰ ἐνδιαφέροντα διὰ τὸν Ἑλληνισμόν, εὐ μόνον διότι ὑπῆρξε τὸ κέντρον τοῦ τελευταίου κινήματος, ἀλλὰ καὶ διότι ἠγωνίσθη καὶ ἀγωνίζεται πάντοτε μετὰ τόλμης κατὰ τῶν Βουλγάρων, οἵτινες προσπαθοῦσι νὰ περισφίξωσιν αὐτὴν πανταχόθεν.

Ἡ Ρέσνα κεῖται εἰς τὰς ἀνατολικὰς ὑπώρειας τοῦ ὄρους τῆς Μακεδονίας Πετρίνου βορειοδυτικῶς τοῦ Μοναστηρίου ἐπὶ τερπνῆς κοιλάδος διαρροεμένης ὑπὸ ὄμβρων, τὰ ὅποια κατὰ τὸ θέρος ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ξηραίνονται· ἐν τούτων τὸ μεγαλύτερον διέρχεται ὀλίγον ἔξωθεν τῆς Ρέσνης καὶ εἶναι γνωστὸν ὑπὸ τὸ ὄνομα Γκολεμάρεκα (Μεγολοπόταμος). Συνδέεται δὲ ἡ Ρέσνα δι' ἀμαξιτοῦ μετὰ τοῦ Μοναστηρίου καὶ τῆς Ἀχρίδος. Ὁ μεταβαίνων ἐκ Μοναστηρίου εἰς Ρέσναν διέρχεται κατ' ὄρχας διὰ τοῦ τουρκικοῦ χωρίου Κάζανι καὶ ἐπειτα διὰ τοῦ Διαδατοῦ. Εἰρησθῶ ἐν παρόδῳ ὅτι τὸ Διαδατὸν τοῦτο ἀποτελεῖται ἐξ ἐνὸς πανδοχείου κατεστραμμένου καὶ ἠρειπωμένου κατὰ τὸ ἦμισυ ἐκ πυρκαϊᾶς, ἐξ ἐνὸς στρατιωτικοῦ σταθμοῦ, ὅπου διαμένει μικρὸν στρατιωτικὸν ἀπόσπασμα, καὶ ἐκ μιᾶς ἐκκλησίας Ἑλληνικῆς εἰς τὴν Θεομήτορα ἀφιερωμένης, ἥτις ὅμως ὡς διαφιλονικουμένη ὑπὸ τῶν Βουλγάρων παραμένει κλειστή. Εἰς ἀπόστασιν ἡμιδραίας ὥρας ἀπὸ τοῦ Διαδατοῦ πρὸς Ἀνατολὰς κεῖται τὸ ὁμώνυμον χωρίον, τὸ ὅποιον κατὰ τὴν βουλγαρικὴν ψευδοεπαναστάσιν τοῦ 1903 εἶχε πυρποληθῆ ὑπὸ τοῦ τουρκικοῦ στρατοῦ, ὡς καὶ πολλὰ ἄλλα χωρία.

Οἱ κάτοικοι τῆς Ρέσνης συμποδούμενοι εἰς 5 ἢ 6 χιλιάδας ἀσχολοῦνται ἰδίως εἰς τὴν γεωργίαν, κτηνοτροφίαν, σιδηρορυ-

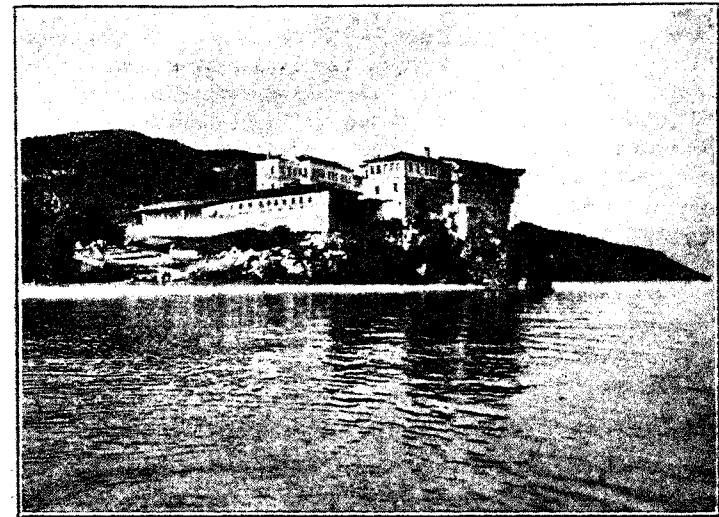
γίαν και άγγειοπλαστικήν, διότι τὸ χῶμα τῆς Ῥέσνης εἶναι καταλληλότερον πρὸς τοῦτο· πρὸ τινῶν μάλιστα ἐπὶν εἶχεν ἰδρυθῆ ἔξωθεν τῆς Ῥέσνης και ἐργοστάσιον εὐρωπαϊκῶν κεράμων, τὸ ὁποῖον ὁμως ἀγνωστον διὰ τινὰς λόγους ταχέως ἐγκαταλείφθη και ἤδη ὑπάρχει μόνον τὸ κτίριον μετὰ τινῶν μηχανῶν ἐντὸς αὐτοῦ. Πάνσιον τοῦ ἐργοστασίου τούτου ὑπάρχουσι περὶ τὰ δέκα κεραμεῖα ἐξάγοντα ἄρκετὰς ἐγχωρίους κεράμους. Ἐν Ῥέσνῃ κατασκευάζονται διάφορα πάλινα ἀγγεῖα, οἶον στᾶμνοι, μαγειρικά σκεύη και ἀντικείμενα στολισμοῦ.

Τῶν κατοίκων τῆς Ῥέσνης τὸ τρίτον περίπου εἶναι Ὁθωμανοὶ και Ἀθίγγανοι, οἱ δὲ λοιποὶ Ἕλληνας, Βούλγαροι ὑπερέχοντες κατὰ τὸν πληθυσμόν, ὀλίγοι Βλάχοι και ἐλάχιστοι Σέρβοι προσηλυτισθέντες ἐσχάτως ὑπὸ τῆς σερβικῆς προπαγάνδας.

Ἡ Ἕλληνικὴ κοινότης διετῆρει ἀνεκαθεν ἀρρεναγωγεῖον, ἀπὸ δὲ τοῦ 1889 ἔχει και παρθεναγωγεῖον. Τὸ ἀρρεναγωγεῖον κείμενον πρὸς τὴν βορειοδυτικὴν ἐσχατιὰν τῆς κομοπόλεως συνεχεται και ἀποτελεῖ ἐν κτίριον μετὰ τοῦ βουλγαρικοῦ σχολείου. Τὸ κτίριον τοῦτο ἀνήκεν ἄλλοτε ὀλοκλήρον εἰς τὴν Ἕλληνικὴν κοινότητα· οἱ Βούλγαροι ὁμως, οἵτινες προσεπάθουν και προσπαθοῦσιν εἰσέτι πᾶν Ἕλληνικὸν νὰ σφετερισθῶσι και καταστρέψωσι, κατῴρθωσαν νὰ ἀρπάσωσι τὸ ἡμῖς αὐτοῦ. Οἱ αὐτοὶ προσεπάθησαν διὰ παντοίων μέσων νὰ σφετερισθῶσι και τὴν Ἕλληνικὴν ἐκκλησίαν τοῦ ἁγίου Γεωργίου, και πολλακίς μάλιστα ἤλθον εἰς χεῖρας πρὸς τοὺς ὀρθοδόξους, ἀλλ' οὐδὲν κατῴρθωσαν· διὸ και ἐκτίσαν ἰδίαν ἐκκλησίαν. Διὰ τὸ παρθεναγωγεῖον δὲν ἔχει κτισθῆ ἀκόμη ἴδιον κτίριον, ἀλλ' ἐνοικιάζεται οἰκία. Εἰς τὰ Ἕλληνικά σχολεῖα φοιτῶσι περὶ τοὺς 120 μαθητὰς και μαθητριάς διδασκόμενους ὑπὸ τεσσάρων διδασκάλων και δύο διδασκαλισσῶν· ἔχει δὲ τὸ μὲν ἀρρεναγωγεῖον ἕξ τάξεις ἀστικῆς σχολῆς, τὸ δὲ παρθεναγωγεῖον τέσσαρας. Ὁ ἀριθμὸς τῶν μαθητῶν κατὰ τὸν χεῖμῶνα αὐξάνεται, διότι προσέρχονται τὰ τέκνα πολλῶν βλαχοποιημένων, οἵτινες ἐγκαταλείποντες τὰς ἐπὶ τῶν ὁρέων καλύβας αὐτῶν ἔρχονται νὰ διαχειμᾶσωσιν ἐν Ῥέσνῃ.

Οἱ Βούλγαροι ἔχουσι περὶ τοὺς 150 μαθητὰς και μαθητριάς. Οἱ δὲ Βλάχοι ἀποτελοῦντες δέκα περίπου οἰκογενεῖας ἴδρυσαν κατὰ τὸ 1900 σχολεῖον, εἰς ὃ φοιτῶσι περὶ τοὺς 15 μαθητὰς ἀμφοτέρων τῶν φύλων διδασκόμενους ὑπὸ διδασκάλου και μίας διδασκαλισσῆς. Τέλος δ' οἱ Σέρβοι ἴδρυσαν και αὐτοὶ κατὰ τὸ 1905 σχολεῖον ἔχον ἐν συνόλῳ 8 ἢ 10 μαθητὰς και μαθητριάς. Ἐν Ῥέσνῃ ὑπάρχουσι και ἄρκετοὶ Ἀθίγγανοι, οἵτινες εἶναι κυρίως σιδιηρουργοὶ, κατὰ τὸ θέρος ἐκτελεσῦντες και ἄλλας διαφόρους ἐργασίας ἐπὶ μισθῷ.

Ἐσχάτως ἰδρύθη ἐν Ῥέσνῃ και στρατὸν ἐπὶ τινος λόφου ὅστις ἔλαβε τὸ ὄνομα "Καστανεῖαι", ἐκ τινῶν μεγάλων καστανῶν ἐπὶ αὐτοῦ κειμένων. Εἰς τὸν λόφον τοῦτον ἐξέρχονται κατὰ τὰ βαιράκια ὅλοι σχεδὸν οἱ Μωαμεθανοὶ και διασκεδίζονται καθ' ἅλην τὴν ἡμέραν ἴδοντες και χορεύοντες μετὰ τυμπάνων και ἤρινοντες ἄρνια. Αἱ Καστανεῖαι εἶναι πολλὸ ὄραμα τοποθεσία, διότι ἐκεῖθεν βλέπει τις ὀλοκλήρον τὴν κομοπόλιν και τὴν πεδιάδα τῆς Ῥέσνης, ἥτις παρουσιάζει τερπνοτάτην θέαν ὡς ἐκ τῆς ποικιλίας τῶν ἐν αὐτῇ διεσπαρμένων ἀγρῶν, χωρίων και δένδρων· ἰδίᾳ δὲ κατὰ τὴν ἀνοιξὴν εἶναι ἀληθῆς παράδεισος. Ἐν Ῥέσνῃ

ΜΟΝΗ ΟΣΙΟΥ ΝΑΟΥΜ (ἰδὲ σελ. 184)

ἐκάστη σχεδὸν οἰκία ἔχει και κήπον, και ὡς ἐκ τούτου μακρόθεν ὀρωμένη ἡ Ῥέσνα φαίνεται ὀλοκλήρος ὡς κήπος.

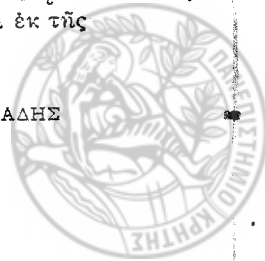
Καθ' ἕκαστον Σάββατον τελεῖται ἐν Ῥέσνῃ τὸ καλούμενον παζάρι, καθ' ὃ συνέρχονται χωρικοὶ ἐξ ὅλων τῶν πέριξ χωρίων πρὸς ἀγορὰν και πώλησιν τῶν προϊόντων αὐτῶν.

Κατὰ τὸν Ἰούλιον τοῦ 1903 ὁ Βούλγαρος ὀπλαρχηγὸς Τσακάλάρωφ μετὰ τῶν ὀπαδῶν αὐτοῦ και πολλῶν χωρικῶν, τοὺς ὁποίους εἶχε συναθροίσει ἐκ διαφόρων χωρίων, ἐσχεδιάσε νὰ καταλάβῃ τὴν Ῥέσναν και ὑψώσῃ ἐν αὐτῇ τὴν σημαίαν τῆς ἐπαναστάσεως, ὡς

ἡμέραν δὲ τῆς ἐκτελέσεως τοῦ σχεδίου ὄρισεν ἐν Σάββατον. Καθ' ὅταν ἐκείνην τὴν ἡμέραν παρετηρεῖτο ζωνρά κινήσις ἐν Ῥέσνῃ, διότι ὅλοι οἱ χωρικοί, οἵτινες θὰ ἠκολούθουν τὸν Βούλγαρον ὑπλάρχηγόν, εἶχον εἶθαι, διὰ νὰ ἀγοράσωσι πέδιλα. Περὶ τὴν 11ην λοιπὸν μετὰ μεσημβρίαν ἐπλησίασεν ὁ Τσακαλάροφ εἰς τὰς Καστανέας καὶ ἤτο εὐτοιμος νὰ εἰσεέλθῃ. Μαθὼν ὅμως ὅτι περὶ τὴν εσπέραν εἶχεν εἶθαι μικρὸν στρατιωτικὸν σῶμα, δὲν ἐτόλμησεν, ἀλλ' ἠρκέσθη εἰς πυροβολισμοὺς ἐπὶ δύο περίπου ὥρας. Οἱ Τοῦρκοι δὲν ἀπάντησαν εἰς τοὺς πυροβολισμοὺς τούτους, ἐξῆλθον δὲ μόνον δύο χοροφύλακες, οἵτινες καὶ ἐφονεύθησαν. Οἱ Βούλγαροι ἔκαυσαν καὶ ἓνα ἀχυρῶνα, καὶ μετὰ τὰ κατορθώματα ταῦτα ἀνεχώρησαν ἄπρακτοι καὶ διελύθησαν.

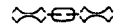
Ἀπὸ τοῦ Ἰουλίου τοῦ 1908 ἡ Ῥέσνα ἔλαβεν ἱστορικὴν σημασίαν, διότι ἐγένετο τὸ κέντρον τῶν ἐνεργειῶν καὶ τὸ καταφύγιον τῶν ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας λαβόντων τὰ ὄπλα Νεοτούρκων ἐν αὐτῇ παρέμενον ὁ πολὺς ταγματάρχης Νιαζή βένης καὶ ἐκεῖ ὠδηγήθη ὑπὸ τῶν ἀγωνιστῶν ὁ ἀπεσταλμένος τοῦ Σουλτάνου Ὁσμάν πασῆς, ὅστις κατὰ τὴν νύκτα τῆς 10ης Ἰουλίου ἀπῆχθη ἐκ τῆς οἰκίας αὐτοῦ, ὡς εἶχε, μετὰ τοῦ κοιτωνίτου.

ΚΩΝΣΤ. ΣΤΑΥΡΕΑΔΗΣ

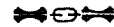
Ἐὰν ὁ πέμψας εἰς τὸν κόσμον τὸν Ἀλέξανδρον δαίμων δὲν ἀνεκάλει αὐτὸν ταχέως, εἰς νόμος θὰ ἐκυβέρινα πάντας τοὺς ἀνθρώπους καὶ πρὸς ἐν δίκαιον θὰ διωκοῦντο ὡς πρὸς κοινὸν φῶς. Νῦν δὲ ἀνήλιον ἔμεινε τὸ μέρος τῆς γῆς, ὅσον δὲν εἶδεν ὁ Ἀλέξανδρος.

Πλουτάρχου.

Ὅτε ὁ πατήρ τοῦ Ἀλεξάνδρου Φίλιππος διεγρυπῆθη ὑπὸ λόγχης τὸν μηρὸν ἐν Τριβαλλοῖς, καὶ διέφυγε μὲν τὸν κίνδυνον, ἐλυπεῖτο δὲ διὰ τὴν χαλότητα, θάρρει, πάτερ, εἶπεν ὁ Ἀλέξανδρος, καὶ ἐξελθε φανερά, ἵνα κατὰ πᾶν βῆμα ἐνθυμῆσαι τὴν ἀρετήν.

Πλουτάρχου.

ΠΑΡΑΜΥΘΙ

Ἦταν μὴ ρουὰ κ' ἓνα κινὸ 'ς τ'ς Κουρφαῖς Κεκουραῖς ἕνας ἀρχοντας ποῦλο ζινκίντς (πλοῦσις) εἶχε ἓνα μινάχου πιδί, κί σά μινάχου ποῦ τοῦχαν γάγαποῦσαν ποῦλο κί μινά τ' κί οὐ πατέρας τ' ὅ,τι γύρβι πῶδαν, ἔτι ἔθιλι τίκαμναν. Μιὰ μέρα τ'ς εἶπι : θέλω νὰ μ' ἀφήκητι νὰ πάνου νὰ γκιζοῖσου (περιγυρῶ) τόπου. Τῶδουκαν τοῦ πιδί μιὰ γούστα λίρις κ' ἓνα καρὰβι θάμα κί ποῦλλοι δοῦλ(οι). Ἄπ' τς ποῦλλκις τς μιργαῖς ἀπ' πᾶσι : πᾶσι κί 'ς τ' Σαλονία(η). Ἄμα ἔγῆκι ἀπ' τ' θάλασσα 'ς τ' Σαλονία(η) τί νὰ διουὸν τὰ μάτια τ' πρῶτα κί πρῶτα. Εἶδαν κί-τι Οὐβραῖοι ποῦ γχοποῦσαν (ἔδερνον) ἓναν πιθαμένου χριστιανόν. Τῶδου τοῦ πιδί ἀπού μέσα ἀπ' 'ν καρδιά ποῦλο ἄχαρα κί δὲ βῶσταξι κί τς εἶπι : Γιατί γχοπᾶτι τοῦν πιθαμένου κί δὲν τοῦν παρχῶνιτι ; Οἱ Οὐβραῖοι εἶπαν. Ἐτσι θέλουμι. Τότι τοῦ κα-λό πιδί εἶπι : Δέ μ' τοῦν πλᾶτι (πωλεῖτε) ἱμένα αὐτόν τοῦν πιθαμένου ; Σ' τοῦν πλοῦμι (πωλοῦμεν). — Πόσου ; — Διακόσις λίρις. — Τς ἔδωκι τς διακόσις τς λίρις, ἔβγαλι τοῦν πιθαμένου ἀπ' τὰ χέρια τς, τοῦν παρχῶουσι 'ς μιὰ μιργιά κί γύρσι ἓνα κ' ἓνα γιζ ν (τὴν) Κέκουρα πάλι, γιὰτι εἶχι σώσει) τὰ γρόσια. Ἦρβι πάλι 'ς τς γουναῖδις τ' κί τς εἶπι τὰ ἔσα ὅλα.

Ἡ μᾶνα τ' κί οὐ πατέρας τ' δὲν τοῦ μάλουσαν πῶδουκι τῶσις λίρις γιὰ ἓναν πιθαμένου, γιὰτι εἶχαν ποῦλλαῖς λίρις : γάρακν ἀπ' οὐχι τόσ(η) καλὴ καρδιά τοῦ πιδί. Τοῦ πιδί αὐτό εἶχι ποῦλι σιθτᾶν (πόθον) νὰ ταξιδεῖ(η), καθῶς εἶπαμι, μέσ' 'ς τ' θάλασσα. Ἡ μᾶνα τ' κί οὐ πατέρας τ' τοῦπαν : Γέ μ (υἱέ μου), σά θέλις νὰ ταξιδεῖς μέσ' 'ς τ' θάλασσα, πρέπ(ει) νὰ μάθς νὰ κουλιουμπᾶς.

Τοῦ πιδί ἔμαθι ποῦλο καλὰ νὰ κουλιουμπᾶη, δὲν τῶβγινι καγκά-νας (κανεῖς) ἀμπρουστὰ ς' τοῦ κουλύμπι. Μιὰ μέρα πάλι 'ς τς λέγ(ει) : Θέλου νὰ κάμου ἓνα ταξιδεῖ ὡς τ' Βινιτιὰ ('Ενετία). Τοῦ τοῖμασαν πάλι τοῦ πιδί μι καρὰβι τρανὸ, μι γουσιμικιαρέσι κί μι ναῦτ(οι) καλοὶ κί κίντσι (ἀνεχώρησεν). Τοῦ πιδί εἶχι τῶρα ἀπάν' ἀπ' εἶκουσι χρόνια. Ἦταν ἓνα παλληκάρι(ι) νὰ γς δαὸ μάτια νὰ

τοῦ ἰδῆς. Αὐτὸ μουνάγου τ' κουμάντιρι (διηθονέ) τοῦ καράβι. Ἦξι ἢ ἡλική (τὴν εὐχὴν) ἀπ' τῆς γουνείδης τ' κ' κίντσι. Ἀγέρας τραβούσιν ἀπ' ἀγπίσου (ὑπισθεν=ὑδρος). Ἐ τὴ στρατά (εἰς τὴν ἰδὴν) σταύρουσαν (συνήτησαν) ἓνα ἄλλου καράβι. Αὐτὸ ἔρχονταν ἀπ' ἢ Ἀγγλία. Ἄμα ἔρουγουσαν πούλυ πούλυ σιμά (ἐπλησίασαν), κούτταξι τοῦ πιδι κ' εἶδι ὅτι οὐ καπιτάνιους ἀπ' τ' ἐκεῖνου τοῦ καράβι ἦταν ξιρούμινους (γνωστός) καὶ φίλους τ'. Καλημιρίσκαν κ' κουβέντιασιν οὐ ἓνας μὴ τῶν ἄλλων, ἀντάμουςαν τὰ καράβιά τε, τὰ σταμάτσαν, χίρισαν νὰ γλυκουκουβιντιάζουν, σέφκι (εἰσῆλθε) ἔς ἐκεῖνου τοῦ καράβι κ' τοῦ ἡγιζέρι (τὸ περιῆλθε). Μέσα εἰς αὐτὸ εἶδι δηὸ πούλυ ἔμουρφα κουρίτσια. Ἐλαμπαν ἀπ' ἢ οὐμουρφιά. Εἶχαν βούχα (φορέματα) πούλι ἀρχουντ(ι)κά. Τὰ κουρίτσια αὐτὰ εἶχαν κ' μιὰ δούλα, κ' σιμά ἔς αὐτὰ τὰ κουρίτσια κάθονταν ἓνας κλέφτης μὴ τῆς φουστανέλις. Τοῦ πιδι ῥώτσι τῶν καπιτάνιου ἀπ' τοῦ καράβι τί κουρίτσια εἶν' αὐτά; Τί γουρ(ει) ἰκαῖ ἔς αὐτὰ ἰκαῖνους οὐ λέραθους (λερωμένος); Ἄκσι, φίλι μ', εἶπι οὐ καπετάνιους: Αὐτὰ τὰ κουρίτσια τὰ κλιψιν αὐτὸς οὐ κλέφτης, κ' αὐτὸς μ' ἔχ(ει) πληρουμένον νὰ τὰ πάνου μὴ τοῦ καράβι μ' ὅπ' θέλ(ει) αὐτός.

Τότε τοῦ πιδι σηκῶνιτι, πηγαίν(ει) σιμά ἔς τῶν κλέφ(τ)η κ' τῶν λέγ(ει) «Δὲν τὰ πλῆξ αὐτὰ τὰ κουρίτσια;» — «Τὰ πλῶ» — Πόσου;» — «Δηὸ χιλιάδεις λίρις» — «Νό τις». Βγάν(ει) τοῦ πιδι δηὸ χιλιάδεις λίρις κ' τῆς δίν(ει) κ' πέρν(ει) τὰ κουρίτσια κ' γουρᾶει πάλι ἔς τῆς Κουρφούς, ἔς τῆς γουνεῖς τ', μουλουγάει τὰ ὅσα ὄλα κ' παίρν(ει) ἓνα τρανὸ μπράβου (εὐγε) ἀπ' τῆς γουνείδης τ, γιατί ἔξαγόρασι τὰ κουρίτσια. Πέρασι κάμπουσους κινός ἀπ' τοῦ γύρισμά τ'. Μιὰ μέρα λέγ' ἢ μάνα τ': «Γέ μ', ἦρθι κινός γιὰ παντρειά. Δὲν πέρης, γέ μ', αὐτὸ τοῦ κουρίτσι ἀπ' ἔισκλάβουσις; τοῦ τρανήτιρου;» — «Ὅπους λὲς ἰσὺ μάνα κ' οὐ πατέρας ἔτσι ἔς γέν(η)». Τοῦ ἡπῆρι τοῦ κουρίτσι γ(υ)ναῖκα.

Πέρασι λίγους κινός κ' τοῦ πιδι θέλτσι πάλι νὰ ταξειδέψ(η), θέλτσι νὰ πάη πάλι ἔς τὴν Βινιτιὰ πούχι ἡπορᾶσις(ει) κ' εἶχι κινήσει) κ' ἀρχήτιρα κ' δὲν εἶχι πάει. Τοῦ κουρίτσι ἄμα ἄκσι ὅτι θὰ πάη ἔς τὴν Βινιτιὰ, εἶπι ἔς τῶν ἀντρα τ': «Ἄκσι, ἀντρα μ', ἰγὼ εἶμι θυγατέρα τ' Βασιλεῖζ τῆς Βινιτιζῆς ὡς τὰ τώρα δὲν ἔσ τούπα· τώρα ἔσ τοῦ λέγου. Ἐγὼ, γιὰ (ἰδοῦ) πῶς βρέθηκα μέσ' ἔς τοῦ καράβι ἀπ' μ' εἶδεις. Ἰγὼ εἶχα κατ(ι)βῆ ἔς τοῦ λιμάνι νὰ ξιχάσου ἀντάμα μὴ ἢ ἀδερφή μ'. Ἰκαῖ πῶς ἔστέκουμά-

Χωρίον κείμενον ἐπὶ τῆς ἀπὸ Καστορίας εἰς Φλώριναν ἀγούσης ὁδοῦ. Ἐνταῦθα ἐδολοφονήθη ὁ ἐθνομάρτυς Παπᾶ Σταῦρος, ὁ δὲ Μόδεστος ἀνήγειρε μεγαλοπρεπεῖς σχολὰς ἀσρέων καὶ θηλέων. Ἰδέτε Μακεδον. Ἡμερολόγιον τοῦ 1908 Σελ. 113 καὶ ἐξῆς.

στην ἑξορική μᾶς ἀπαξάν κι μᾶς ἔβαλαν μέσα ἔς ἑκείνου τοῦ καρᾶβι ἀπ' μᾶς γλύτουςις ἀπ' τ' ἑκείνου τὸν κλέφτη(η). Νά ὅρταν γιὰ (τοῦτον δὲ) τοῦν σταυρὸ κι νά τοῦν ἔχῃ κριμασμένον μέσα ἔς τὰ στήθια σ', κι ἄμα ζυγώσ(η)ς σιμά ἔς τοῦ γιᾶλὸ κι φανῆ τοῦ παλάτι τ' πατέρε μ', ν' ἀνοίξ(η)ς τὰ πᾶνου τοῦ βούχου γιὰ νά φανῆ οὐ σταυρός. Ἄμ' ἑκεῖ σιμά ἔς τὸ γιᾶλὸ ἄμα ἰδῆς φουρτούνα τρανή, γιὰτὶ κάμν' ἑκεῖ ὅλη ἡμέρα φουρτούνα, νά εἰξ(η)ς σίδηρου μέσα ἔς τ' θάλασσα κι θάρηθῃ διαταγμένον καρᾶβι νά σὶ πάρ(η). Ὁλα αὐτὰ τᾶκσι (τὰ ἔκουσεν) οὐ νεῖός ἑκείνος κι ὀφίλτσι (ἐφίλησε) τοῦ χέρι ἀπ' τς γουνεῖδισ τ' κι ζήτησι ἴν ἠνική τς κι κίντσι γιὰ τῆ Βινιτιά. Ἄμα ζιούγουσι σιμά ἔς αὐτὴν κι ὀράγι (ἐφάνη) τοῦ παλάτι, ἔβγαλι ἔς τοῦ φανιρὸ κ' ἔλαμψαν οἱ διαμαντόπιτρις. Οὐ Βασιλεῖξ ἔτχι νά κάθητι ἑκεῖν' τὴν ὥρα ἔς τοῦ μπαλκόνι τ' κι ἄμα εἶδι ἀπὸ μακρῶ ἀκόμα μι τοῦ ντουλιπ(τηλεσκοπίον) ἑκείνου τοῦ σταυροῦ, πουλὸ σιουμπίσι(1) (πολὸ ἀνησύχησε) ἕνα κ' ἕνα διάταξι νά πάη τοῦ διαταγμένου τοῦ καρᾶβι νά καρτιρέσ(η) κι νά τοῦ φέρουν ἑκείνου ἀπούχι κριμασμένον τοῦ σταυροῦ ἴσια ἔς αὐτόν.

Ἔτσι γῆγι (ἔγεινε) πῶς εἶπι οὐ βασιλεῖξ.

Ἄμα τοῦν εἶδι οὐ βασιλεῖξ, κῦτάξι τοῦν σταυρὸ κι τοῦν ὀφίτσι (τὸν ἠρώτησε) «πού τοῦν βροῆκες αὐτόν τοῦ σταυροῦ;» Τότι τὰ μουλόισι τὰ ὄσα ὅλα. Οὐ βασιλεῖξ ἄμα ἄκσι ὅλα αὐτὰ, τοῦν ἠπῆρι τοῦ παράπονου κι ἀγκάλιασε τοῦν γαμπρὸ τ' ἀπ' τοῦ γλύτουςι τὰ κουρίτσι τ' ἀπ' τὰ κλέφτικα τὰ χέργια.

Δὲ χάν(ει) κιρὸ οὐ βασιλεῖξ τοῦν τοιμάξ' ἕνα καρᾶβι βασιλικό, τοῦ γιουμῶν(ει) καλούδια (καλὰ πράγματα χρειώδη), βάν(ει) μέσα παλληκάργια καραβουκῦρδισ, στέλν(ει) κι τοῦν τρανήτιρου τοῦν γιᾶβε τ' νά πᾶν ἀντάμα με τοῦν γαμπρὸ τ' νά φέρν' τς θυγατέρις τ' κι τς γουνεῖδισ τ' γαμπροῦ τ', γράφτ(ει) κ' ἕνα γράμμα ἔς τοῦν σ(υ)μπέθερό τ' κι ἔς τῆ σ(υ)μπιθερά τ' κι τς παρακαλαίει νάρθοῦν κι θά τς ἔχ(η) ὄσᾶν ἀδέρφια τ', θά τς ἔχ(η) μέσ' ἔς τοῦ παλάτι.

Ἔνα κ' ἕνα κίντσαν ὄλ(οι) ἀντάμα κ' ἔφτασαν ἔς ἴν Κέρκυρα. Ἄμα ἄκσαν αὐτὰ τὰ καλὰ χαμπάργια, ὄλ(οι) ἀγλήγουρα ἑταμάσκσαν (ἠτοιμάσθησαν) κι κίντσαν γιὰ τν' (τὴν) Βινιτιά. Οὐ γιὰ-

1) Τουρκικὴ λέξις = ὑπόπτουσαν.

ἔτσι αὐτὴν τ' θυγατέρα τ' βασιλεῖξ ἴν ἀγαπίοσι ποῦλο κ' ἠθιλι νά ἴνκάρ(η) αὐτός. Ἄν δὲν τὴν ἔκλιφταν ἀπ' ἑκεῖ κ' ἠθιλι ἴπαντρεῖονταν με ἄλλου. Ὡ τ' σπᾶσα τοῦ ἰπισκαρίου μέσα ἔς τ' θάλασσα τοῦ ἔρθῃ κακὴ ἰδέα νά πνίξ(η) τοῦν γαμπρὸ τ' βασιλεῖξ κι νά πάρ(η) ὄστια αὐτός τ' βασιλοουπάλλῃ κι ἠγίριβι κιρὸ νά κάμ(η) τοῦ κακό. Μιὰ νύχτα κατὰ τ' βῆθῃ τῆ χαρᾶν πρῶτοῦ νά σ(η)κουθοῦν οἱ ἄλλ(οι) ἀπ' τοῦν γαμπρὸ, σ(η)κούθηκι οὐ γαμπρός τ' βασιλεῖξ γιὰ νά κῦττάξ(η), τί ἄγειαν θά νάχουν γιὰ τοῦ σαξεῖδι τῆς ἡμέρας ποῦδουσαν.

ἑκεῖ ποῦ ὀστέκουσαν κι κῦττάξι ἔς ν' ἄκσι ἀπ' τοῦ καρᾶβι(η) τοῦν ἄμπουξὶ μέσ' τ' θάλασσα οὐ γιᾶβερός, κι οὐ γαμπρός τ' βασιλεῖξ ἔπισι βαθιὰ μέσ' ἔς τ' θάλασσα, ἀλλ' ἐπειδὴ ἦταν καλὸς κουλουμπητής, βγῆκι μακρὸν μακρὸν ἔς ἕνα γέργμου (ἔρημον) νησί. Οὐ γιᾶβερός κουσέβ(ει) (τρέχει) ὄστια κι σκούζ(ει) (φρονάζει) κι ζυπνάει τς ἄλους κι τς λέγ(ει), «οὐ γαμπρός τ' βασιλεῖξ ἑκεῖ πῶς κῦττάξι τᾶστρα κι τ' θάλασσα ἔπισι μέσ' ἔς τ' θάλασσα κι πνίγι.

Ἔνα κ' ἕνα τῶβαλαν ἔς τς φωναῖς κι ἔς τὰ σκούγματα : κλαῖν, μαδιῶντι, ὀκουτώθηκαν ἀπ' τὰ κλιάματα, ἄμα ὅλα χαμένα οὐ νεῖός δὲν ὀφίν(ου)νταν. Ἔνα κ' ἕνα ὄστια τραβοῦν μαῦρα πανιὰ ἔς τοῦ καρᾶβι κι ἄμα ἔφθασαν ἔς τοῦν βασιλεῖξ εἶπαν τοῦ κακό ποῦ γίνκι (ἔγινε). Τότι οὐ βασιλεῖξ βάν(ει) μαῦρα φουρέματα, κόφτ(ει) μαῦρα κι γιὰ τ' θυγατέρα τ' κι γιὰ τ' συμπιθιργιά τ', ἠπαρηγόρει κι τ' θυγατέρ τ' κι τὰ πιθιρκὰ τς. Ὡ τοῦν πατέρα κι ἔς τ' μάνα τ' γαμπροῦ τ' εἶπι οὐ βασιλεῖξ: «Τόσ(η) τῆχ' ἦταν τώρα ἰσεῖς πάλι πιθιρκὰ θά νάστι τ' κουρτσιῶ μ' πάλι τοῦ ἴδιου τοῦ πηρέτ κι τ'ν' (τὴν) ἴδια μπουρεψῆ θά νάχ(η)τι μέσα ἔς τοῦ παλάτι, τέτοια π' χάλ' νάχ(η)τι (ποῦ ἠθέλετε ἔχ(η) κι ἄν ζοῦσι τοῦ πιδι σας.

Πέρασαν δὲρὸ χρόνια, τρία, τέσσαρα. Οὐ βασιλεῖξ μιὰ ἡμέρα λέγ(ει) ἔς τοῦ κουρίτσι τ' ν' ἀποφασίσ(η) νά δευτερουπαντριφτῆ. Τοῦ κουρίτσι δὲν ἠθιλι πουθινὰ κι πουθινὰ ν' ἀκούσ(η) γιὰ δευτερι(η) παντρεῖα, ἄμα ὄσᾶν ἠθιλι ἔτσι οὐ πατέρας τ, μπουροῦσι νά κάμ(η) ἄλλοιῶς; ἔστριξι. Ποῖον γαμπρὸν νά βροῆ οὐ βασιλεῖξ ἄλλου ἀπ' τ' ἑκείνου ἀπ' τ' ἠγίριβι κι πρῶτα; παιὸν ἄλλου ἀπ' τοῦν πρῶτου γιᾶβε τ'; Γίνκι ἡ ἀπόφασι νά ξαναπαντριφτῆ ἡ θυγατέρα τ' βασιλεῖξ. Τ' χαρὰ ἴν ἀρχίντσαν 15 ἡμέρις ἀρχίτιρα ἀπ' τοῦ στεφάνουμα.

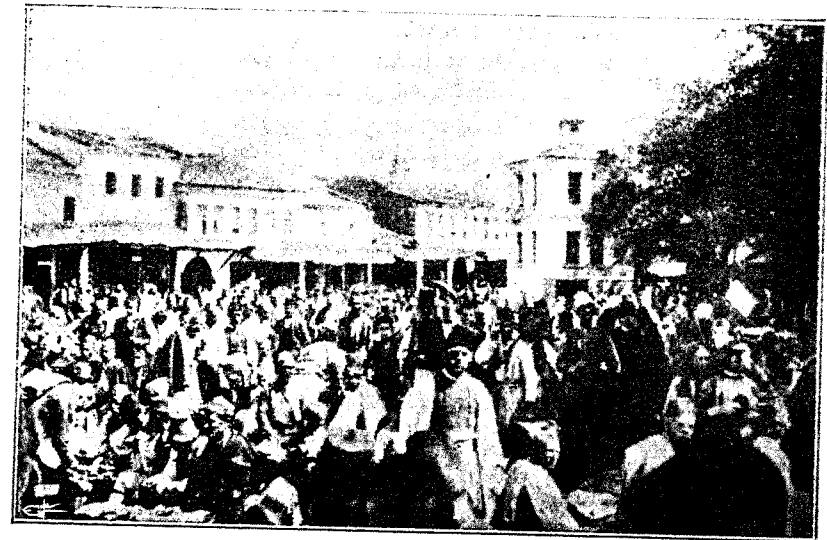
Ἄς ἀφήσουμε τώρα τὸν βασιλεῖα κι τ' βασιλουπούλλα κι τς ἄλλους οὐλοὺς κι ἄς ῥθῶμι (ἔλθωμεν) ἔς τὸν πνιγμένον. Αὐτός, ὅπως εἶπαμι παραπάνου, βγήκι ἔς ἓνα γέριμου νησί. Ἴκει ἔπερασι τέσσαρα χρόνια ἔτρωγι μόνον ἕξις κι χουρτάρι κι ἄγρια φρούτα τὰ στράνια τ' (τὰ φορέματά του) εἶχαν γέν(η) κουμμάτια, οὐλου λώπκατις (1) (ράκη).

Μιά ἡμέρα ἱκεῖ ποῦ κάθ(ου)νταν μέσα ἔς ἓνα λόγγου (δασώδης καὶ κρημνώδης τόπος ὅρα καὶ τὴν λατιν. λέξιν Longus) βγαίν(ει) ἀνυπάντυχα ἓνας γέρους κι λέει: Αὐταῖς τς μέρις παντρεύτι ἡ γυναῖκα σ' κι πέρν(ει) ἱκεῖνουν ἀπ' σ' ἄμπουσι μέσ' ἔς τ' θάλασσα. Γιὰ νὰ ν' προυφτάις, σὰ θέλς, νὰ αὐτὸ γιὰ τοῦ καρβάκι ἀποῦνι ἔς τοῦ γιὰλὸ ἀπ' τοῦ νησί κι τράβα γλήγουρα.

Ἐνα κ' ἓνα οὐ νεῖος ἱκεῖνους, μπαίν(ει) μέσα ἔς τοῦ καρβάκι κι φτάν(ει) ἔς τὰ παλάτια τ' βασιλεῖα. Δὲ φανιρώθκι ἓνα κ' ἓνα, ἀλλὰ καμῶθκι πρῶτα σὰ ζουτλιάρς (ἐπαίτης). Ἐτσι πῶς ἦταν αὐτός καταξισισμένους κι ἀπηρέτητους, οὔτι κἄν τς πᾶνι οὐ νοὺς νᾶνι αὐτός. Τοὺν ἔδουκαν κουμμάτια ἀπ' τ' χαρά κι τὸν ἔφκαν νὰ κάθητι ἔς μιὰ σκέπασι, ἔς ἓνα χαγιατί, μέσα ἔς ἓνα αὐλή τ' βασιλεῖα. Μόνκι (μόνον) τοῦ σκλάκι τ' τὸν ἀγρόντσι (ἐγνώρισε) αὐτὸ τοῦ σκλάκι τοῦχαν φέρ(ει) ἀπ' ἓνα Κέρκυρα. Ἡ γυναῖκα τ', ἄς γένταν (ἐγένετο) ἡ χαρά τς, ἄς γένταν τέτοις τοιμασιές, αὐτὴ οὐλου λύπ(η) ἦταν, γιὰτι δουκιοῦνταν (ἐνεθυμείτο) τοὺν πρῶτον ἀντρα τς ἀπ' τοὺν θαρροῦσι πνιγμένον. Οἱ δοῦλ(οι) κ' οἱ δοῦλις μιὰ ἡμέρα εἶπαν ἔς τὸν ζουτλιάρ(η), ἔλα κι σύ, σκουντέ (κακομοίρη), νὰ κάμς κᾶναν παρὰ δλεῖχ (ἐργασίαν). Κάτσι κι κλῶθι (γύριζε, στρέφε) τοῦ σουγλι αὐτὸ μι τοῦ ψῆμα, τοῦ σφαχτό. Κ' ἔκατσι κ' ἔκλουθι κι ἀποῦ μέσ' ἀπ' τὴν καρδιά τ' τὸν ἦρταν (ἦλθον) ἄχαρα κι ζόρι τρανὸ (διότι ἐβουήθει καὶ ὁ ἴδιος εἰς τὴν ὑπανδρείαν τῆς γυναικός του). Κι ὅταν δὲν τοὺν κῦτταζι καένας, ἔχυνι δάκρυα πικρά, ἄμα ἓνα κ' ἓνα τὰ σφουγκζι γιὰ νὰ μὴ τοὺν δῆ καένας κι τοὺν ἀγρουσί(η) (γνωρίση), γιὰτι δὲν ἦθιλι ἀκόμα νὰ γρουντσοτῆ (νὰ γνωσθῆ) ποῖος ἦταν. Ἡ δοῦλά τ' ὁμως ἀποῦχι φέρ(ει) ἡ μάνα τ' κι οὐ πατέρας τ' κ' ἡ γυναῖκά τ' ἀπ' ἓνα Κέρκυρα, ἔβαλι ὑπουψία κι πᾶί σιμά τ' κι τοὺν κῖτταζι μι πουλλή περιέργεια τ' φαινταν (τῆ ἐφαίνε-

1) Τὸ πρῶτον συνθετικὸν εἶνε τὸ λῶπος=δέρμα, φόρεμα, ἐξ οὗ λωποδότης.

το) σάματι ἦταν (ὡς ἐάν ἦτο) αὐτός, σάματι ἦταν οὐλοὺς, ἄμα πλείστου σάματι ἦταν αὐτός ἀλλὰ νᾶνι αὐτὸς πάλι τ' φαίνταν ἀπίστευτου, γιὰτι τοὺν ἔβρι γιὰ πνιγμένον. Ἴκει πῶς ἔκλουθι τοῦ ψ(η)τό, κῦτταζι μιὰ λούζνα (ούλν) ἔς τοῦ χεῖρ. Αὐτὴ ἡ λούζνα εἶχε πουμεῖν(ει) ἀπὸ μικροῦ παιδὸ ἀκόμα, γιὰτι μιὰ φουρά εἶχε ἔς τὰ χεῖρκα ψουμι κ' ἓνα γουρούνη τ' ἀπαξὶ τοῦ χεῖρ τ' μαζῶ μι τοῦ ψουμι κι τοῦ δάκρυου τοῦ χεῖρ. Κι ἄς εἶχε γιὰ τοιφτῆ, κ' ἄς εἶχε πιράσει(ει) τόσους κιοῦς, ἡ δάκρυσι κ' οὐλν, ἄμα φαίν(ου)νταν.

ΑΓΟΡΑ ΚΟΡΥΤΣΑΣ (Ἰδὲ Μακεδον. Ἡμερολόγιον 1909 σελ. 284).

Ἄμα εἶδι αὐτὴν τ' λούζνα κι τὰ δάκρυα ἀπόχυνεν οὐ ξένους, κόσιψι (ἔτρεξεν) ἡ δοῦλα ἱκεῖν(η) ἀπ' οὔχι τρανέψ(η) ἔς ἓνα (εἰς τὴν) Κέρκυρα μέσα ἔς ἐκείνου τοῦ σπῆτι) κ' ἦρθι ἔς τὴν κυρὰ τς τ' χῆρα ἀπ' γάλ' νὰ παντριφτῆ κι τ' λέγ(ει): «Ἐἴς, αὐτός οὐ ξένους ἀπ' οὔνι οὐ πρῶτους οὐ ἀντρας σ'»; ἔλα νὰ τοὺν παρακυττάξ(η)ς». Αὐτὴ ἄς κι δὲν πῖστευι, πάλι πᾶί κι τοὺν κῦτταζι ἱκεῖ, ποῦ ἔψηγε τοῦ σφαχτό. Τότι αὐτός δὲ μπόρσι νὰ βαστάξ(η) πλείστου γύρσι, κῦτταζι λόγουρα κι ἄμα εἶδι ὅτι

δὲν τὸν ἔγλυπαν ἄλλοι, εἶπε ἔς τὴ γυναῖκά τ'· ἄΤι μὴ κυττάζῃ
 ἔτσι; ἰγὼ εἶμι οὐ ἄντρας σ', ἠγλύτισσα γιατί ἤχησα νὰ κου-
 λουμπῶ ἔστιρα σ' τὰ λέου τώρα μὴ λὲς ἔς κανένα ὅτι εἶμι
 ἰγὼ μόνου ἕμα νυχτώσῃ δικάτῃ κρυφά ἀπ' ὄλους νὰ μὴ λου-
 σουν, νὰ μὴ μπερπερίσουν, νὰ μὴ στειλ(η)ς ἔς ἕναν οὐντᾶ φουρέμα-
 τα καλὰ ν' ἀλλάξου κὶ τοῦ βράδῃ νὰ μὴ στειλ(η)ς ἔς τοῦ τρανὸ
 τοῦ τραπέζῃ ἀπ' ἕξι οὐ πατέρας κὶ ὄλ' οἱ τρανοὶ, κὶ νὰ γυρέψῃς
 ἀπ' τοῦν πατέρα σ' ἔστιρα ἀπ' τοῦ φοιμὶ καθ' ἕνας ἀντὶ νὰ πῆ
 ἴπῶνα τραγῶδι νὰ πῆ ἴπῶνα παραμῦθι. Ὅλα γίνεκαν (ἔγιναν)
 ἔτσι. Σ' τοῦ δειπνοῦ ἦταν μέσα κὶ οὐ γιαβέρς π' χάλ' νὰ γέν(η)
 γαμπρός τοῦ ταχιζ (τὴν ἐπαύριον).

Εἶπε οὐ βασιλεῖς ἕνα παραμῦθι, εἶπε οὐ βυζίρς, εἶπε οὐ γαμ-
 πρός οὐ γιαβέρς, ἦρθ' ἡ ἀράδα νὰ πῆ κὶ οὐ ξένους ἀπ' τοῦν εἶχι
 στειλ(η) ἢ βασιλουπούλλα. Προστυῶ ν' ἀρχέψ(η) νὰ μουλουγάη τοῦ
 παραμῦθι εἶπε ἔς τοῦν Βασιλεῖζ. α' Ἀφέντ(η) Βασιλεῖζ, θὰ μουλου-
 γήσου κ' ἰγὼ ἕνα παραμῦθι, ἕμα νὰ κλείσουν πρῶτα τς πόρτες,
 γιὰ νὰ μὴ βγῆ καγκάνας (κανεῖς) ἔξου, κ' ἐκεῖ π' θὰ μουλουγῶ
 ἰγὼ τοῦ παραμῦθι, νὰ μὴ ἀφήσης ὄσου κὶ ἄν σὶ παρακαλέσ(η) νὰ
 βγῆ κάνας (τις) ἔξου. Ἐτσι ἄς γέν(η), εἶπε οὐ βασιλεῖς. Κὶ ἀρχί-
 νται ὄσαν παραμῦθι νὰ μουλουγάη τὰ θκά τ' τὰ χάλια.

Ἄμα ἔφτασι ἔς ἰκαῖνου τοῦ μέρους ἀπ' χάλ' νὰ πῆ πῶς
 οὐ Γιαβέρς τοῦν ἔρξι κὰτ' ἀπ' τοῦ καράβι, χίρσι νὰ κουκκινίζ(η)
 κὶ νὰ συκλιτίζητι. οὐ Γιαβέρς καμῶθκι ὅτ' εἶχι ἀνάγκ(η) νὰ βγῆ
 ὄξου νὰ κάμ(η) τοῦ νισό τ', καμῶθκι ὅτι τοῦν κόφτ(ει) ἡ καρδιά
 τ', ἀλλὰ ὄλα χαμένα, δὲν τοῦν ἄφκι οὐ βασιλεῖς νὰ βγῆ. Τώρα
 καταλαβέντι κὶ μουνάχ(οι) σας τί γίγει.

Οὐ Βασιλεῖς ἀγρόντσι τοῦν γαμπρό τ', ἄραξι ἀπ' τοῦ λι-
 μὸ τοῦν κακοῦργου γιαβέρ τ' κὶ τοῦν ἔκουψι. τὰ χέργια κὶ τοῦν
 ἔρξι ἔς τ' φυλακῆ ὄσου πού πέθανι. Χάρκαν πολὺ πολὺ κὶ ἴου-
 σαν χαριτωμένα ὄλοι μίσ' ἔς τὰ παλάτια κὶ μεῖς μέσα ἔς τὴν
 καλύβα ἴκόμα καλλίτερα.

Ἐν Λουτζίφ τῆς Ἐπαρχίας Σισαρίου.

(Ἐκ τῆς ὑπὸ τῆς ἐν Ἀθήναις «Γλωσσικῆς Ἐταιρείας» βραβευθείσης
 Συλλογῆς τοῦ Μακεδόνα καθηγητοῦ κ. Ἀθ. Ἰωαννίδου).

ΜΑΚΕΔΟΝΙΚΟΝ

Ποιὸς εἶδε τὰ Χριστούγεννα βαριά σὰν τὸ μολύβι,
 ποιὸς εἶδε Φῶτα σκοτεινὰ καὶ Πασχαλιὰ θλιμμένη;

Κοιμήσου, ἀγαπημένη.

Ἐμπρός σου μὴ τὰ θωρῆς..

Χιόνια παντοῦ ποῦ βάφηκαν μ' αἷμα πολὺ χυμένο.
 τρομάρα γύρω καὶ οὐρλιασμα, περνοδιβαλίνουν λύκοι,

Κόρη μου, τέτοια φρέικη

κοιμοῦ νὰ μὴ θωρῆς. . .

Δουλοῦδι ἄς ἦταν ἡ ζωὴ ξερό καὶ μαραμένο.

ἀλλ' ὄχι νὰ ἴναι σπάρραγμα, μαρτύριο λυσσασμένο

Καὶ σὺ τ' ὄρφανεμένο

Ἐμπρός σου νὰ τὸ θωρῆς...

Κλαίω, κὶ ἂν τόσο σ' ἀγαπῶ, ποῦ κόρη σ' ἔχω κάνει,

ἐλληνοπαῖδι σ' ἤθελα, μαχαῖρι νὰ σοῦ δώσω,

Νὰ πεταχτῆς, ὡ πόιο

βαρὺς ἐκδικητῆς !

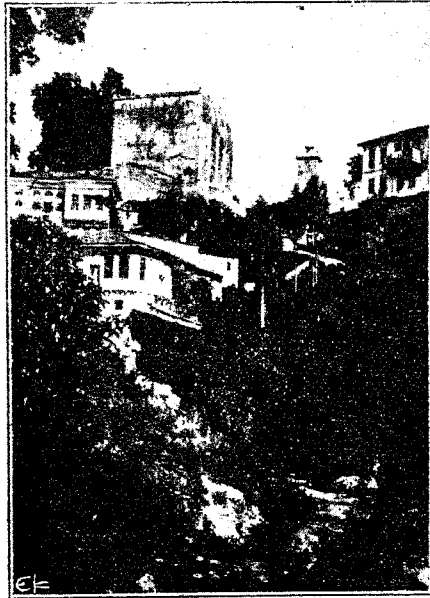
Κ. Σ. ΓΟΥΝΑΡΗΣ

1) Ἐκ τῶν ἄρτι ἐκδοθέντων «Νανουρισμάτων».

Ο ΒΑΛΤΟΣ ΤΩΝ ΓΕΝΙΤΣΩΝ (1)

Πρὸ τοῦ Ὀλύμπου δὲν ἑσταμάτησεν ὁ ἀγωνιστὴς ὁ καλὸς μὲ τὸ μικρὸν σῶμα καὶ τὴν καρδίαν τοῦ ἥρωος· ἀλλ' ὑπόπτερος, ὡς αἰετός, παρέκκλιψε τὸ θεῖον ὄρος.

Μὲ μίαν ὄμως μικρὴν ἀπογοήτευσιν.

ΒΕΡΡΟΙΑ (Βυζαντινὸς Πύργος).

ἄφηρεν ὀπίσω του τὸ χιονισμένον ὄρος, τὸ ὁποῖον ἐφαίνετο ὡς λευκὸν βόθρον τῆς Μακεδονίας του, τὸν ἐνεψύχωνε ψιδυρίζουσα δνόματα θεῶν καὶ ἡμιθέων, τοῦ Ἀπόλλωνος, τοῦ Ἡρακλέους, τοῦ Νικοτσάρα, τοῦ Βλαχάβα, οἱ ὁποῖοι τὸ κατήκισαν.

Ἐως τώρα ἐπίστευεν εἰς τὰς γεωγραφίας τῶν σχολείων, αἱ ὁποῖαι διετίνοντο ὅτι τὸ ὑψηλότερον ὄρος τῆς ἐλευθέρας πατρίδος μας εἶναι ὁ Ὀλυμπος· καὶ ὄμως ἀντελήφθη ὅτι ὁ βασιλεὺς οὗτος τῶν ὀρέων εὐρίσκειτο εἰς ξένον ἔδαφος καὶ μάλιστα μετὰ τὸ 97, ὅτε μᾶς ἐπήσαν οἱ ἐχθροὶ πολλὰς ὑποζείας του.

Ὅπως ὁ οὐριὸς ἄνεμος κολπώνει τὸ ἴσιον ὑποσχόμενος καλὸν ταξίδιον καὶ γλυκίαν κάθοδον εἰς λιμένα καὶ ἀσπασμούς καὶ ἐπιτυχίας σκοπῶν ἱερῶν, τοιοῦτοτρόπως μία ὀλυμπιακὴ πνοή, ἐνόσφ

Ἐπροχώρει. . . Καὶ ὄμως τοὺς καλύτερους οἰωνοὺς τοὺς διαψεύδει ἕνας. . . βάλτος.

Ὅστις ἐναρμονίζει τὴν καρδίαν του μὲ τὸ ἀγέρωχον καὶ ὑψηλὸν τῶν ὀρέων δὲν ὑποπιεύεται ὅτι ὑπάρχουν ταπεινοὶ βάλτοι.

Καὶ τὸ ἐπίβουλον αὐτὸ πλάσμα τῆς ἕλικτῆς φύσεως, ὁ Βάλτος, εἶναι καὶ δυσκολώτερον ἀπὸ τὴν τραχείαν χαράδραν, ἐπιφοβώτερον τοῦ ἀποτόμου βράχου. πλέον ἀδιέξοδον ἢ ὁ σὺδενδρος λόγγος. Ὅταν εὐρεθῆς εἰς τὸ κράτος του, δὲν παλαίεις μὲ τὴν δυσκολίαν μόνον, ἀλλὰ καὶ μὲ τὴν ἀηδίαν. Πνοὴ δηλητηριώδης, κάποιο γλοιῶδες αἰσθημα πλανᾶται ἐκεῖ ἐπάνω εἰς τὰ στάσιμα νερά του, εἰς τοὺς βρωμεροὺς θάμνους του, ποῦ ἀπομυζοῦν τὸν βόρβορον.

Προχωρεῖς ἐν βῆμα καὶ βυθίζεσαι, ἀγωνίζεσαι γὰρ ξεκολλήσης τὸν δεξιόν σου πόδα καὶ ὀλισθαίνεις μὲ τὸν ἄλλον. Καὶ τότε σοῦ φαίνεται ὅτι ἀκούεις τὴν ψυχὴν τοῦ τέλματος γὰρ σοῦ φωνάζει ἐν ἀπαίσιον « Ἄλι ! », εἶδος καγχασμοῦ κατὰ τῆς ἐπιμονῆς σου καὶ τῆς ἱερᾶς σου ἰδέας, ἥτις σὲ ἔσυρε μέχρις ἐνὸς βάλτου.

Τὴν ἐνθουσιαστικὴν πορείαν του ἑσταμάτησεν ὁ Βάλτος τῶν Γενιτσῶν, ἡ Λουδία λίμνη, εἰς τὴν ὁποίαν εἰσβάλλει ὁ ὁμώνυμος ποταμός, ἐξέρχεται δ' ἐκ τοῦ ἄλλου τῆς ἄκρου καὶ χύνεται εἰς τὴν θάλασσαν. Ἀνάγκη βαρεῖα ὡς χίλιοι τόννοι τὸν ἐπίεξε γὰρ προχωρήσει, ἀλλὰ τὸ τέλμα τοῦ συνεκέντρωσεν ἀπιστεύτους δυσκολίας. Πόθος ἰσχυρὸς ὡς ὁ χάλυψ τοῦ ἐδόνει τὸ στήθη καὶ τὸν ἔσυρε γ' ἀκολουθήσει τὴν ὁδόν, ἣν ἔλαβεν ἄλλοτε ὁ Νικοτσάρας, ἀλλ' ἡ ψυχὴ τοῦ Τέλματος, ὁ ἐπιδρομεὺς ἐχθρὸς, ὁ ὁποῖος ἦτο κρυμμένος ἐντὸς αὐτοῦ, τοῦ ἀπήντα διὰ συμπτωροκροτήσεων καὶ εἰρωνιῶν :

— Ἐως ἐδῶ εἶναι τὸ Ρουμλοῦκι ! ἔλεγεν ὡς ἀουνειδῆτος γεωγράφος· ὁ Βάλτος αὐτὸς χωρίζει καλὰ τὰ δικά μας μέρη καὶ τὰ ἀνόητα ὄνειρά σας. . .

Τρέμων τότε ἐνεθυμήθη τὸ τραγικὸν ὄνειρον, τὸ ὁποῖον τὸν ἔσυρεν ἕως ἐδῶ ἐπάνω, τὴν δυστυχῆ ἐκείνην παρθένον, τὴν Ῥοδόπην, ἥτις τοῦ ἐζήτει ἄμεσον βοήθειαν. . .

Καὶ μὲ λύσσαν ὀργῆς καὶ ἀνυπομονησίας ἐβροντήθη εἰς τὰ ὄλγια του παλληκάρα :

— Ἐμπρός ! ἢ ἐκείνοι ἢ ἐμεῖς !

Ἡμέρας, ἐβδομάδας ἐπάλαιε ἔχασε τὸ κόκκινον χροῶμά του, τὴν παιδικὴν του ὠραιότητα καὶ μαῦρος, ἄγριος ἐπροχώρει βῆμα

1) Ἐκ τοῦ ἀνεκδότου ἔργου « Ῥοδόπη ».

πρὸς βῆμα νὰ καθαρῶσιν τὰ μιάσματα ποῦ ἐφώλευον εἰς τὸν Βάλτον.

Ἄλλ' ἦτο ἀδύνατον διότι οἱ Βούλγαροι, πολυάριθμοι καὶ διωγανωμένοι ὡς ἦσαν, εἶχον ἰδρῶσει καλύβας ἐκεῖ μέσα, καὶ πέριξ αὐτῶν προχώματα, ἐγνώριζον κρυφίας διαβάσεις, εἶχον ἀκάτια, καὶ προμηθείας πολλὰς τροφῶν καὶ πολεμοφοδίων εἰς μυστικὰς ὁδὰς καὶ λόχμας.

Ἐνέπνευσε φόβον εἰς τοὺς ἐχθρούς, ἐκυρίευσε προχώματα, ἐπυρπόλησε μίαν καλύβην τὸ ἀκλίνητον θάρος του. . . ἄλλ' ὅμως τὰ παλληκάρια του ἐθερίζοντο ἀπὸ τὰς καταστρεπτικὰς σφαίρας ντουνητοῦμ καὶ ἀπὸ τὰς ἀσθενείας, ὁ ἴδιος εἶχεν ἤδη ἄχρηστον τὸ ἓνα του χέρι πληγωθεὶς, καὶ κατειρώγετο ὑπὸ πυρετοῦ. . . Δὲν τοῦ ἔμενεν ἄλλο παρὰ νὰ ἀποθάνῃ. Ἐμπρός! ἢ ἐκεῖνοι ἢ ἐμεῖς!

Ἄλλ' ἐκάμφθη ὁ ἦρωσ. Δὲν ἔπρεπε νὰ γίνῃ τάφος του ὁ ἀπαίσιος αὐτοῦ βάλτος, ἀλλὰ τὸ βουνὸ τοῦ ὄνειρου του . .

Διὰ τοῦτο ὑποχωρεῖ σύρων τοὺς πληγωμένους συντρόφους του. . . Τρέχει εἰς τὰ πέριξ χωρία, καλεῖ τοὺς κατοίκους καὶ κραυγάζει μὲ πόνον:

— Παιδιά, τί κάθεσθε; ὁ αἴμιος αὐτοῦ βάλτος ἐγέμισε Βουλγάρους, οἱ ὅποιοι ζητοῦν μὲ αὐτὸν νὰ φράξουν τὴν Ἑλληνικὴν ἰδέαν!

Καὶ διὰν εἶδε νὰ τοῦ λέγουν ἀπὸ δεξιάν ἢ ἀπὸ ἑλλειψιν φιλοπατρίας οὐ εἶναι δύσκολον νὰ καθαρῶσιν τὸ τέλμα, καὶ μερικοὶ σχιματικοί, τοὺς ὁποίους δὲν ἐγνώριζε, νὰ τὸν ἀποτρέπουν τεχνήντως, αὐτός, περὶ τοῦ ὁποίου ἔλεγον, οὐ εἰς τὰ ἐνθουσιώδη στήθη του οἶονεὶ ἐκάλπαζον ἀκράτητοι ἀραβικοὶ ἵπποι, ἀπέκρουεν εἰς ἓνα τοῖχον τὸ κἀνωχρον πρόσωπόν του συντετριμμένος ἀπὸ ἀδυναμίαν καὶ ἤρχισε νὰ χύνη πύρινα δάκρυα ἐνθυμούμενος τὸ τραγικόν του ὄνειρον, τὴν ἑλληνοπούλαν ἐκείνην, τὴν ὁποίαν ἐσφαγίαζον μακρὰν οἱ ἐχθροὶ τῆς πατρίδος του καὶ δὲν τὸν ἄφηγεν ὁ βουλγαρίζων αὐτοῦ βάλτος τῶν Γενιτσῶν (1) νὰ πηδήσῃ νὰ τὴν σῶσῃ.

Κ. Γ. ΓΟΥΝΑΡΗΣ

1) Ἴδιε Μακεδονικὸν Ἡμερολόγιον τοῦ 1908 ἐν σελ. 332 καὶ ἐξῆς, καὶ αὐτόθι τοῦ 1909 ἐν σελ. 185 καὶ ἐξῆς.

ΠΕΡΙΣΤΕΡΙΟΝ

Τὸ Περιστέριον εἶνε ὁ ὑψηλότερος καὶ ἀριστέστατος κρικός ἐν τῇ βορείῳ ἄκρῃ τῆς ὄρεινῆς ἀλύσεως τοῦ Βαρνοῦντος τῆς διευθυνομένης ἀπὸ Βορρᾶ πρὸς Νότον.

Εἶνε ὄρος ἀρχέγονον γρανιτικὸν ἀπολίγον εἰς τρεῖς πηλίσιον ἀλλήλων κορυφάς, ὑψουμένας εἰς 2360 περίπου μέτρα ὑπεράνω τῆς θαλάσσης καὶ μόνον ἐπ' ὀλίγους μῆνας τοῦ ἔτους στερουμένας ἐντελῶς χιόνων.

Ἀπὸ τῶν κορυφῶν τούτων ὡς ἐν μαγνητικῷ πανοράματι βλέπει τις πρὸς Δ. τῆς ὄρεινῆς τοῦ Βαρνοῦντος καὶ ἀπὸ Β. πρὸς Ν. τὰ ὄρη Πέτρινον καὶ Γαλίτσιστα, κωλύοντα τὴν ἄποψιν τῆς λίμνης Ἀχρίδος, τὴν πεδιάδα Ρέσης, τὴν λίμνην Πρεσπῶν, τὸ ὄρος Ξηροβούνη, κωλύον τὴν ἄποψιν τῆς πεδιάδος τῆς Κορυτσᾶς, τὸ ὄρος Μοράβαν καὶ νοτιώτερον τὸ Γράμμος.

Πρὸς ἀνατολὰς δὲ τοῦ Βαρνοῦντος βλέπει τις ἐπίσης ἀπὸ Β. πρὸς Ν. τὰ ὄρη Κρουσόβου, Περλεπέ, Γκοπεσίου, τὴν πόλιν Μοναστήριον, τὴν πεδιάδα Πελαγωνείας, τὸ ὄρος Μορίχοβον, κωλύον τὴν ἄποψιν τῆς πεδιάδος τῆς Θεσσαλονίκης.

Ὁ γύρος τῶν προπόδων τοῦ ὄρους ἀπαιτεῖ ἡμερονύκτιον τακτικῆς πορείας καὶ πλέον.

Ἡ ἀνατολικὴ κλιτὺς ἐνιαχοῦ εἶνε λίαν ἀπότομος· παρουσιάζει κρημνοὺς καὶ βάρανθρα μεγάλα κατερχόμενα ἐκ τῶν κορυφῶν μὲ ὑπερύψηλα καὶ ἔσωθεν κλίνοντα τειχώματα· ἀπὸ τούτων τὸ θέαμα εἶνε λίαν ἐπιβάλλον συνάμα καὶ ἱλιγγιώδες.

Τὸ πλεῖστον τῆς ἐπιφανείας τοῦ ὄρους εἶνε βραχώδες· ποῦ μὲν οἱ βράχοι εἶνε συσσωρευμένοι μεγάλοι καὶ ἀλλεπάλληλοι εἰς ἀρκετὴν ἔκτασιν, καθ' ἣν οὐδὲν ἄλλο βλέπει τις πλὴν τῶν βράχων τούτων καὶ τῶν μεταξὺ αὐτῶν κοιλοτήτων ἢ σπηλαίων, ποῦ δὲ οἱ βράχοι εἶνε ὀλιγότερον μεγάλοι καὶ ἀραιότερον διεσκορπισμένοι· μεταξὺ τούτων φύεται χόρτος ὑψηλὸς καὶ ἀνθεκτικὸς σχηματίζων στρωματοειδῆ φυτικὴν γῆν. Οὗτος εἶνε ἡ κυρία τροφή

τῶν ἐπὶ τοῦ ὄρους διαιωμένων ὄραιων καὶ ῥαδινῶν ἀντιλοπῶν (αἰγάγων), αἵτινες κοινῶς λέγονται **ἀγριογίδες**.

Αἵται ἀπαντῶσιν ἐκεῖ κατὰ μικρὰς ἀγέλας· ἀγρευτοὶ φρουροὶ τῆς ἀγέλης ἴστανται ἐπὶ τῶν βράχων οἱ γηραλέωτεροι ἄρρενες, στρέφοντες κατὰ πάσας τὰς διευθύνσεις τὴν ἐπὶ μακροῦ τροχήλου ὄραιαν κεφαλὴν τῶν ἰσχυρῶς τῶν ὀφθαλμῶν συριγμὸς εἶνε ἢ κροῦσις τοῦ κώδωνος τοῦ κινδύνου· ἀμέσως τότε ἡ ἀγέλη ἀκολουθεῖ εἰς γραμμὴν τοὺς ἀρχηγούς καὶ πολλακίς προχωρεῖ ταχύτατα περιφρονοῦσα τὰ παρουσιαζόμενα φυσικὰ κωλύματα.

Οἱ κυνηγοὶ τῶν αἰγάγων, ὅταν διακρίνωσι μακρόθεν ἀγέλην τινά, ἵνα προσεγγίσωσιν αὐτήν, ἔρπουσι πολλακίς ἐντὸς τῶν βράχων, προσέχουσι δὲ νὰ μὴ προξενώσιν μηδὲ τὸν ἐλάχιστον κρότον, κρατοῦντες τρόπον τινὰ τὴν ἀναπνοὴν τῶν. Ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ὅμως γίνονται ἀντιληπτοὶ καὶ ἡ ἀγέλη ἐντὸς ὀλίγου ἐξαφανίζεται· νέα τότε ὀδύσσεια χείρων τῆς πρώτης ἀρχίζει διὰ τὸν κυνηγόν· ἀποτυφλούμενος δὲ ἐνίοτε οὗτος ὑπὸ τῆς μανίας τῆς ἐπιτυχίας προχωρεῖ ἀσυναίσθητος εἰς μέρη ἐπικίνδυνα· αἴφνης βλέπει ἐναντὸν ἐνώπιον κρημνῶν, τρέμει ἀναλογιζόμενος τὸν κίνδυνον τῆς ὑπερπηδήσεως αὐτῶν καὶ καταρᾶται τὴν ὥραν, καθ' ἣν ἐξῆλθεν εἰς κυνήγιον, ὀρμιζόμενος ὅτι, ἐὰν ἐσφίζετο, οὐδέποτε ὁ πούς του θὰ ἐπάτει τὰ ὅσον ἐπιβλητικὰ τόσον καὶ ἐπίφοβα ταῦτα μέρη· τέλος ἐντείων τὰς δυνάμεις του ὑπερπηδᾷ τὰ κωλύματα καὶ σφίζεται· μετὰ τινος δὲ ἡμέρας ἢ καὶ αὐθημερόν ἐπὶ τῇ θέᾳ ἀγέλης δὲν εἶνε παράδοξον νὰ κινδυνεύσῃ παρομοίως ἢ καὶ χειρότερον κίνδυνον.

Ἄν δέ ποτε εὐτυχίῃ νὰ φονεύσῃ αἰγαγρόν τινα, τότε ἀρχίζει δι' αὐτὸν ἄλλη βάσανος· ἐπιθυμεῖ νὰ τὸν φέρῃ ἀκέραιον εἰς τὸ χωρίον του, ἵνα τὸν θαυμάσωσι πάντες. Πρὸς τοῦτο εἶνε ἀνάγκη, ὅπως αὐτὸς μόνος ἢ μετὰ τῶν ὀλίγων συνοδῶν του τὸν φέρῃ ἐπὶ ὥρας διὰ τῶν βράχων εἰς τὸν κατήφορον. Τὸ βάρος μετὰ τὴν ἀφαίρεσιν τῶν ἐντοσθίων δυνατὸν ν' ἀνέχηται μέχρι τῶν 30 ὀκάδων, καὶ ὅμως ὁ κυνηγὸς κατορθώνει τὸν σκοπὸν του. Ὡς νεότης, νεότης, πρὸ οὐδενὸς πτοεῖσαι, πρὸ οὐδενὸς ὑποχωρεῖς.

Τὸ διὰ τῶν κυνῶν κυνήγιον τῶν αἰγάγων εἶνε ὀλιγώτερον ἐπιπονον, ἀλλὰ παρουσιάζει ὀλιγωτέρας πιθανότητας ἐπιτυχίας, ὅταν ὁ ἀριθμὸς τῶν κυνηγῶν εἶνε μικρὸς.

Μεγὰ ἀγέλη πλὴν τῶν ἀντιλοπῶν ἀπαντῶσιν, ἀλλὰ πλεονέκτερον, οἱ λύκοι καὶ ἡ ἀρξτοξ.

Δάσος δὲ κυρίως ἐπίσχει μόνον ἐπὶ τῶν Β. καὶ ΒΑ. κλιτύων

ΑΙΓΑΓΡΟΣ

τοῦ Περιστερίου ἄνωθεν τοῦ Μεγαρόβου μέχρις ἀποστάσεως 600 περίπου μέτρων ἀπὸ τῶν κορυφῶν. Εἶνε δὲ τοῦτο ἐξαισίον δάσος, ἱκανῶς μέγα, ἀποτελούμενον ἀπὸ κατακορύφους πεύκας καὶ ἐλάτας ἕψους μέχρις 20 μέτρων καταλληλοτάτας διὰ τὴν οἰκοδο-

μιζήν και δι' ἰστούς. Σποραδικῶς δὲ ἀπαντᾷ ἡ ὄρεϊά, ἡ σκλή-
θηρα, ἡ σημιίδα, ἡ λεπτοκαρνά. Ἐντὸς τοῦ δάσους ἐνδιαταῖται
ὁ σκίουρος καὶ ὑψηλότερον τὸ κουνάβιον. Πολλὰς βλέπει τις
τὸν σκίουρον ἀναρριζώμενον ἐπὶ τῶν δένδρων, πηδῶντα ἀπὸ
κλάδου εἰς κλάδον καὶ ἀπὸ δένδρου εἰς δένδρον.

Τὸ θέρος ἄφθονα χαμαιζέφυρα τέρπουσι τὴν ὕδρα, τὴν
γεῦσιν καὶ τὴν ὄσφρησιν· εἰς δὲ τὰ ὑψηλότερα μέρη ὁ μικρὸς
πυξόμορφος θάμνος μυρτίλλης (Wacciniium Myrtillus) ἀποτε-
λεῖ πράσινον τάπητα, ὕψους 10—15 ἑκατοστομέτρων, κατεστιγ-
μένον μὲ τὰς βαθυκνώδους εὐγενστοτάτας αὐτοῦ ῥάξας, μεγέθους
μπιζελίου, τὰ κοινῶς μαυραδάκια λεγόμενα, ἔτι δὲ ὑψηλότερον
ἀπαντᾷ ἀραιῶς καὶ ἡ σμεουριά.

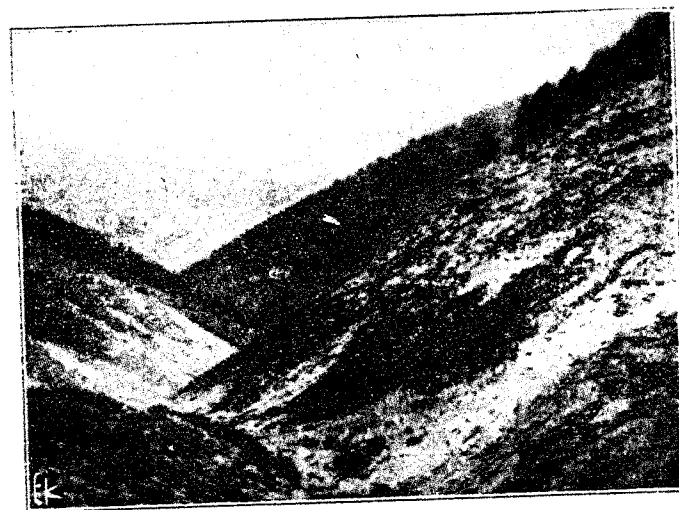
Αἱ πηγαὶ εἶνε πολυάριθμοι· τὸ ὕδωρ αὐτῶν εἶνε ἄφθονον,
διαυγέστατον καὶ ψυχρότατον ἀποτελοῦν χειμάρρους, οἵτινες πρὸς
Δ. μὲν ἐκβάλλουσιν εἰς τὴν λίμνην Πρεσπῶν. πρὸς δὲ ἄλλα
μέρη ἀρδεύουσι δύο λεκανοπέδια, τὸ ἐν ἀπὸ Διαβατοῦ μέχρι Μο-
ναστηρίου πλάτους μιᾶς ὥρας περίπου καὶ μήκους τριῶν ὥρων,
κείμενον Β. καὶ ΒΑ. τοῦ Περιστερίου μεταξὺ αὐτοῦ καὶ λοφο-
σειρᾶς τινος, ἣτις ἀποτελεῖ ἴσως τὴν νοτιωτάτην διακλάδωσιν
τοῦ Σκάρδου, τὸ δὲ ἕτερον στενότερον ἀπὸ Νιζοπόλεως διὰ Τι-
γόβου μέχρι Μοναστηρίου, κείμενον Ν. καὶ ΝΑ. τοῦ Περιστερίου
μεταξὺ αὐτοῦ καὶ τῶν συνεχομένων νοτιωτέρων κρίκων τοῦ Βαρ-
νοῦντος. Τὰ δύο ταῦτα λεκανοπέδια ἐνοῦνται κατὰ τὸ Δίχοβον
καὶ ὕστερον κατέρχονται μέχρι Μοναστηρίου, ἐκβάλλοντα ἀπὸ κοι-
νοῦ εἰς τὴν πεδιάδα τῆς Πελαγονείας. Λήγοντος τοῦ Μαΐου
καταπλημμυροῦσι τὸ ὄρος τὰ ποιμνία τῶν Σαρακατσανέων καὶ
τῶν ἐγγχωρίων Βλαχοποιμένων, τῶν ἐπιστρεφόντων ἐκ τῶν ἐν
Θεσσαλίᾳ χειμαδιῶν αὐτῶν.

Πολλὰ δὲ τοποθεσίαι κατὰ τὰ τελευταῖα ἰδίως ἔτη ἐχρησί-
μευσαν ὡς κρησφύγετα καὶ ὀρητήρια τῶν ἡρώων Ἑλληνομα-
κεδόνων ἐνδικητῶν ἰδίως δὲ τοῦ ἀρχηγοῦ Μακροῦ, τοῦ βασιλέως
τούτου τοῦ Βαρνοῦντος.

Τῷ 1903 Βουλγαρικῆ συμμορία ἑκατονταμελὴς περίπου
ἐχρησιμοποίησε ταῦτα ὀρητήρια, ἀναμφιβόλως παρασκευάζουσα
τὴν καταστροφὴν τοῦ Μεγαρόβου· ἀλλὰ τὴν 20 Σεπτεμβρίου
1903, περικυκλωθέντος τοῦ ὄρους ὑπὸ τοῦ στρατοῦ, ἐνόμισε
καλὸν νὰ συγκεντρωθῇ περὶ τὴν πρώτην κορυφὴν (τὴν ἀνατο-
λικωτέραν), ἐκεῖ δὲ μετὰ ἀσήμαντον ἀντίστασιν 8—9 ὥρων σχε-

δὸν ἐξωντόθη τελείως· μόνον ἐπὶ τῆς πρώτης κορυφῆς ἔμει-
νόντων βράχων εἶρον τὸν διὰ λόγγης θάνατον περὶ τοὺς 50
ἄνδρας ἐκ τῆς συμμορίας ταύτης.

Συγκρίσει δὲ τὸ θέρος ἐπίλεκτα μὲλη τῆς Ἑλληνικῆς κοι-
τητος Μοναστηρίου ἢ καὶ ἐπίσημοι ἔννοι διοργανοῦσιν ἐξέδωκε
εἰς τὸν ὀνομαστὸν «**Λάκκον**». Οὗτος εἶνε λίμνη ἐλλειψοειδής, τῆς
ὁποίας ἡ μεγαλειτέρα διάμετρος ἔχει μῆκος 300 περίπου μέτρων,
ἡ δὲ μικροτέρα 200· κεῖται ἐπὶ ὄροσπέδιου νοτίως τῶν κορυ-
φῶν εἰς ἀπόστασιν μιᾶς ὥρας ἀπ' αὐτῶν καὶ 600 περίπου μέ-

ΤΑ ΟΡΗ ΤΟΥ ΜΕΓΑΡΟΒΟΥ „ΚΡΥΟΝΕΡΙ“
ΧΕΙΜΑΡΡΟΣ ΔΡΑΓΟΡ.

τρα χαμηλότερον. Ὑπάρχει ἰδέα ὅτι τὸ βάθος τοῦ Λάκκου εἶνε
ἀμέτρητον, ὅτι, ἐὰν διερρηγνύετο τὸ ὕδωρ αὐτοῦ, θὰ κατέκλυζε
τὸ Μοναστήριον· ἡ δὲ παράδοσις λέγει ὅτι ποιμενικά ἀντικει-
μενα διφθέντα ἐντὸς αὐτοῦ ἐξῆλθον εἰς τοὺς καταρῶνάς τῆς
Ἐδέσσης (τῶν Βοδενῶν).

Ἄλλὰ πάντα ταῦτα βεβαίως εἶνε μῦθοι· πρὸ ἐτῶν ἐπιχειρή-
σας τὴν καταμέτρησιν αὐτοῦ εἶρον ὅτι τὸ βάθος δὲν ὑπερβαίνει
τὰ 8 μέτρα.

Ὅσον δ' ἀφορᾷ τὴν ἐξήγησιν τοῦ σχηματισμοῦ τοῦ Λάκκου φαίνεται ἀναμφίβολον ὅτι ἐν τῷ πυθμένι αὐτοῦ ἀναβρῦει πηγὴ ὕδατος, συσσωρευομένου ἐκ τῶν κορυφῶν καὶ εἰσχωροῦντος εἰς ἀρκετὸν βάθος ὑπ' αὐτάς. Τὸ ὕδωρ τοῦτο τὸ πληροῦν τὸν Λάκκον ἐξέρχεται ἐκ τινος πηγῆς ὑπὸ τὰς κλιτύας τῶν χειλέων τοῦ Λάκκου διευθυνόμενον πρὸς τὸ Μοναστήριον.

Συνήθως δὲ οἱ ἐκδρομεῖς διανυκτερεύουσιν εἰς κοιτότητα ὑπὸ ἀφθόνου ὕδατος διαρθεομένην ὀλίγον κάτωθεν τῶν κορυφῶν πρὸς Β. αὐτῶν, τὴν λεγομένην «Λάκκον τοῦ Ροζοτινίου» ἀφοῦ διέλθωσιν ἐκεῖ μίαν ἀλησμόνητον νύκτα, τὸ λυκανγὲς ἀνέχονται εἰς τὰς κορυφάς, ἵνα θαυμάσωσιν ἐκεῖθεν τὸ μεγαλοπρεπὲς φαινόμενον τῆς ἀνατολῆς τοῦ ἄστρου τῆς ἡμέρας ἀκολούθως ἐκεῖθεν διευθύνονται πρὸς τὸν Λάκκον.

Ἐν Μοναστηρίῳ τῇ 1 Ἰουνίου 1909.

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΚΩΖΑΣ

Δ. Μ. καθηγητῆς τῶν φυσικομαθηματικῶν
τοῦ γυμνασίου Μοναστηρίου ἐκ Μεγαρόβου.

Ὁ Πλάτων μίαν γράφας πολιτείαν οὐδένα ἔπεισε νὰ μεταχειρισθῆ αὐτὴν διὰ τὴν μεγάλην αὐστηρότητα. Ὁ δὲ Ἀλέξανδρος ὑπὲρ ἑβδομήκοντα πόλεις κτίσας ἐν βαρβάρους ἔθνεσι καὶ κατασπείρας τὴν Ἀσίαν μὲ Ἑλληνικὰς ἀρχὰς καὶ διοικήσεις, ἀπήλλαξε τὰ ἔθνη ἐκεῖνα τῆς ἀνημέρου καὶ θηριώδους διαίτης. Καὶ τοὺς μὲν Πλάτωνος νόμους ὀλίγοι ἀναγινώσκουσι, τοὺς δὲ Ἀλεξάνδρου μυριάδες ἀνθρώπων μεταχειρίζονται.

Πλουτάρχου

Ὅτε δ' Ἀλέξανδρος διαβάς τὸν Ἑλλησποντον ἐθεᾶτο τὴν Τροίαν ἀναπολῶν τὰς ἡρωϊκὰς πράξεις, προσῆλθέ τις τῶν ἐγγχωρίων ὑποσχόμενος νὰ τῷ δώσῃ τὴν λύραν τοῦ Πάριδος, ἐὰν ἤθελεν. Οὐδεμίαν ἀνάγκην ταύτης ἔχω, εἶπεν δ' Ἀλέξανδρος· διότι κατέχω τὴν τοῦ Ἀχιλλέως, πρὸς τὴν ὁποίαν ἐκείνος ἀνεπαύετο, ἄδων κλεινὰ κατορθώματα ἀνδρῶν.

Πλουτάρχου

ΜΕΓΑΡΟΒΟΝ

Τὸ Μεγάροβον εἶνε ἐκ τῶν σηματοκωτήρων Ἑλληνικῶν βλαχιστῶνων κομπούλεων τῆς Μακεδονίας.

Ἀριθμῆ 500 περίπου οἰκογενεῖας καὶ κεῖται ἐπὶ τῶν ΒΑ. προπεδῶν τοῦ Περιστερίου πρὸς Δ. τοῦ Μοναστηρίου εἰς δίωρον ὑπ' αὐτῆ ἀπόστασιν καὶ εἰς ὕψος 1000 περίπου μέτρων ὑπεράνω τῆς θαλάσσης (400 περίπου μέτρα ὑπεράνω τοῦ Μοναστηρίου).

Κατὰ τὴν παράδοσιν περὶ τὸ 1760 τὸ Μεγάροβον καὶ τὰ περίξ ἦσαν ἰδιοκτησία τινὸς Ρουατέμ Βέη ἐκ Μοναστηρίου· κατοικεῖτο ὑπὸ πέντε... ἐξ ὀνόμων βουλγαροφῶνων οἰκογενειῶν, ἐν αἷς καὶ ἡ τοῦ Λήγρις· τὸ ὄνομα Μεγάροβον πιθανότατα ἦτο βουλγαρικὸν (ἐκ τοῦ m agarē=δρυς). Ἡ δὲ βουλγαρικὴ γλῶσσα ἐνταῦθα εἶνε λειψανὸν τῆς ἀρχαίας ἐπὶ τῶν μερῶν τούτων βουλγαρικῆς ἐπιθρομῆς. Οἱ ἰδιγενεῖς Ἑλληνικοὶ Μακεδονικοὶ πληθυσμοὶ τοὺς ἐπιδρομεῖς ἐθεώρουσαν ὡς εὐτελέστατα ὄντα καὶ μεταχειρίζοντο αὐτοὺς διὰ τὴν καλλιέργειαν τῶν γαιῶν των, οὐδέποτε ἐρχόμενοι πρὸς αὐτοὺς εἰς ἐπιμίξιαν· ἀλλὰ σὺν τῷ χρόνῳ ὡς ἐκ τῆς συγχῆς μετ' αὐτῶν συναναστροφῆς, τῶν ἐπισκεψάντων δεινῶν, τῆς ἀκηδίας τῶν ἀρχόντων καὶ τῆς ἐμπίπτου περὶ τὴν ἀντίληψιν δυνάμεως αὐτῶν οἱ Ἑλληνικοὶ πληθυσμοὶ ἀπόλεσαν τὴν γλῶσσαν αὐτῶν ὡς λαλουμένην καὶ εὐκόλως ἔλαβον τὴν τῶν ἐπιδρομῶν, διὰ τοὺς ὁποίους ἡ ἐκμάθησις τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης ἦτο ἔργον ὑπεράσθρωπον(2). Τὸ γεγονός τοῦτο ἐξεμεταλλεύθησαν δεινῶς οἱ πανοραβισταὶ διὰ νὰ παραστήσωσιν ὅτι πάντες οἱ βουλγαροφῶνοι εἶνε βουλγαρικῆς καταγωγῆς, καὶ κατώρθωσαν πολλὰ Ἑλληνικὰ βουλγαροφῶνα χωρία νὰ προσηλυτίσωσι καὶ τὸ σῆμα· ἐπίσης διὰ τοῦ ἰδίου μέσου προσπαθοῦσι νὰ προσηλυτίσωσι καὶ τὰ ἑπολεπόμενα εἰσὶ πολλὰ Ἑλληνικὰ βουλγαροφῶνα χωρία, τὰ ἐμμένοντα πιστὰ εἰς τὰ πάτρια, παραβλέποντες καὶ διαστρέφοντες τὰ Ἑλληνικὰ φρονήματα, ἔθιμα καὶ χαρακτηριστικὰ αὐτῶν, μεταχειριζόμενοι καὶ τὴν ἀγρίαν δολοφονίαν, ὅσκις δὲν πειθεῖ τὸ ἐπιχείρημα τῆς λαλουμένης γλώσσης· παραβλέπονται δι' οὐδὲμον ἐν Μακεδονίᾳ ἀπαντᾷ Σλαβικὴ ἐπιγραφή καὶ καταστρέφουσι μαγιωδῶς τὰς σγχρότατα ἀνακαλυπτομένας Ἑλληνικὰς· ἀλλ' ἄς ἐλθωμεν εἰς τὸ προκείμενον. Ἐλέγομεν ὅτι περὶ τὸ 1760 τὸ Μεγάροβον κατοικεῖτο ὑπὸ 5—6 βουλγαροφῶνων οἰκογενειῶν ἢ κτίσις ὁμοῦ τοῦ Μεγαρόβου κυρίως ἐγένετο ἐπὶ τῆς Ἑλληνι-

1) Ἰδὲ Μκεδ. Ἡμερολόγιον τοῦ 1908 σελ. 227 καὶ ἐξῆς.

2) Περὶ τούτου ἰδὲ Μκεδ. Ἡμερολ. τοῦ 1909 σελ. 261.

κής επαναστάσεως τοῦ 1770 τῆς ἑποικηθείσης ἐπὶ τῆς Ῥωσσίας τότε οἱ τουρκαλβανοὶ ἐπωφεληθέντες τὸν κατὰ τῶν χριστιανῶν ἀναβρασμὸν τῶν Μοραβιανῶν εἶβον ἐγκαίριον τὰ ἱκανοποιήσασιν τὸ λησιπικὸν αὐτῶν ἐπιτικτὸν ἀκάθαρτον ἐπέπεσαν, ἐλίπτευσαν καὶ ἠρήμωσαν τὰ νοτίως τοῦ Γράμμου ἀκμάζοντα τότε βλαχόφωνα χωρία: Νίτσαν, Νικολίτσαν, Φούσταν, Βηρτιάνιν, Λινοτόπι, ὅπου οἱ Ὀθωμανοὶ ἐκάλεισαν Ζαγάρ ἐκ τοῦ ἐν αὐτῶν ναοῦ τοῦ Ζαχαρίου. τοῦ μεταπραπέντες εἰς τζαμίον παρομοίως ἔπαθον καὶ τὰ γειτονικά τῆς Κολόνιας χριστιανικὰ ἀλβανόφωνα χωρία. Τότε ἐγένετο ἡ πρώτη καὶ κυρία καταστροφὴ τῆς Μοσχοπόλεως, (1) τοῦ ἀνθους τοῦτου τῶν χριστιανικῶν βλαχόφωνων κοινοτήτων, καὶ τοῦ Βυθκουκίου, τοῦ ἀνθους τῶν χριστιανικῶν ἀλβανόφωνων.

Οἱ πλείστοι τῶν ληστευθέντων, καὶ ἰδίως οἱ εὐπορώτεροι καὶ οἱ μᾶλλον μεμορφωμένοι μετώκησαν εἰς τὰ ἐνδότερα τῆς Μακεδονίας· πολλοὶ τοῦτων ἐσημμάτισαν ἰδιαιτέρως νέους οὐνοικισμοὺς εἰς ἀπρόσβια μέρη. Οἱ Νιτζιῶται ἰδίως καὶ οἱ Ν. πολιτωῖται συνημιόθησαν τὸ πλείστον ἐν Κρουσόβω· οἱ δὲ πλείστοι Μοσχοπολίται ἐγκατεστάθησαν ἐν Μοραστηρίῳ, ἀποτελέσαντες τὸν πυρῆνα τῆς νῦν Ἑλληνικῆς κοινότητος Μοραστηρίου, ἐπανξιθέντα ἕστερον διὰ μεταναστεύσεως νέων Κρουσοβιτῶν, Μερασοβιτῶν καὶ ἄλλων βλαχόφωνων (2).

Τότε συνέβησαν τὸ Μεγάροβον κυρίως Λινοτοπίται μετ' εὐδαρίμων ἀλβανολόφωνων τῆς Κολόνιας καὶ τοῦ Βυθκουκίου. Κύριον ἐπάγγελμα τῶν βλαχόφωνων μεταναστῶν ἴτο ἡ βιομηχανία, ἡ ὑαπτικὴ καὶ τὸ ἐμπόριον πάντων σχεδὸν τῶν ἐγχωρίων μαλλίων βιοτεχνικῶν προϊόντων· ἐγκαίρως συνέπηξαν ἐν Μοραστηρίῳ ἰδίαν ἀγοράν, ἣτις ἐφίσταται καὶ σήμερον ὑπὸ τὸ ὄνομα Βλαχ-Τσαρσῆ, δευτερευῶν δ' ἐπάγγελμα εἶχον τὸ ἐν γένει ἐμπόριον, τὴν χρυσοχοικίην, τὴν κτηνοτροφικίην.

Ὀλίγον δὲ χρόνον μετὰ τὸ 1800 οἱ Τουρκαλβανοὶ ἐπωφεληθέντες τῶν μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Ἀλή πασᾶ ἀνωμαλιῶν ἐκ νέου ἐφόρμησαν κατὰ τῶν ἄνω μνημονευθέντων χριστιανικῶν χωρίων καὶ πόλεων καὶ συνεπλήρωσαν τὴν καταστροφὴν αὐτῶν. Τότε κατεστράφη καὶ ἡ Γράμμοστα κειμένη εἰς τοὺς νοτίους πρόποδας τοῦ Γράμμου καὶ ἀριθμοῦσα 3,000 περίπου οἰκογε-

1) Ἰδὲ Μακεδον. Ἡμερολόγιον τοῦ 1909 ἐν σελ. 48.

2) Ἐθνωφελεῖς ἔργον θεᾶ ἴτο ἡ ἐπιτόπιος μελέτη τῶν βλαχόφωνων οὐνοικισμῶν ὑπὸ εἰδημόνων προσώπων πρὸς ἐξιχνίασιν τῆς ἱστορίας αὐτῶν γάρου αὐτοῦ τοῦ ζητήματος καὶ πρὸς καταπολέμησιν τῶν ἀνακριθειῶν, ἃς διαδίδουσιν οἱ πολέμοι οἱ ὑποστηρίζοντες ὅτι οἱ βλαχόφωνοι, οἱ ἑλληνικώτατοι οὗτοι πληθυσμοὶ τῆς Μακεδονίας, ἔχουσι κοινὴν τὴν καταγωγὴν μετὰ τῶν Δακωσκυλῶν τῆς Ρουμανίας. Περὶ τούτου ἰδὲ Ἐτυμολογικὸν Λεξικὸν τῆς Κουτσουλαχικῆς γλώσσης ὑπὸ Κωνσταντίνου Νικολαΐδου, πρῶην Γυμνασιάρχου, ἐν Ἀθήναις 1909.

νειῶν αὐτῆς ἴτο ἡ ἀκροπόλις αὐτῶς εἰσὶν τῶν βλαχόφωνων τῶν διατηρούμενων τὸ ἀρχαῖον ποιμνικὸν αὐτῶν ἐσθίματα, διασφραγιστὰ διὰ τὸ ἀνδροπρεπῆ καὶ ῥωματικὸν παράστημα τῶν κατοίκων τῆς. Δέκα περίπου οἰκογένεια ἀρχαιοποιμένων (τσελνικῶν) τῆς Γράμμοστας ἐγκατεστάθησαν ἐν Μεγάροβον ὡς καὶ τινες διακεκριμέναι οἰκογένεια τοῦ Βυθκουκίου. Περὶ δὲ τὸ 1845 ἢ ἐκ τῶν τσελνικῶν οἰκογένεια Δοφα μετεκάλεισεν ἐκ τῶν παρὰ τὸ Γράμμον μερῶν 10—15 οἰκογενείας τῶν λεγομένων ἀλβανοπέριαχων, ὅπως χρησιμεύουσιν ὡς ἔμμισθοι βοσκοὶ τῶν ποιμνίων των. Οἱ ἀλβανοπέριαχοι ἀποτελοῦσι βλαχόφωνον γνήθην τῆς κατωτάτης βαθμίδος. Οὗτοι λοιπὸν συνετέλεσθη ὁ οὐνοικισμὸς τοῦ Μεγάροβου.

ΜΕΓΑΡΟΒΟΝ

Ἐν τῇ νέῃ αὐτῶν πατρίδι οἱ μεταγασταὶ ἐμφοροῦμενοι ὑπὸ τῆς πατροπαράδοτου εὐσεβείας, φιλεργίας, δικαιοσύνης καὶ ἐπὶ τῆς ἰδίας τῆς ἐγγενούς καταγωγῆς των γοργῶ τῷ βήματι ἔβαινον πρὸς τὰ πρόσω. Μέχρι τοῦ 1800 πολλαὶ οἰκίαι, περικαλλεῖς διὰ τὸν χρόνον ἐκεῖνον, ἀνηγέρθησαν προκαλοῦσαι τὸν θαυμασμὸν τῶν γειτόνων καὶ 13 νεοῦμοι ἐκτίσθησαν παρὰ τὴν νοτιῶν ἄκρην τῆς κομποπόλεως ἐπὶ τοῦ χειμάρρου Ἀραγῆ, τοῦ σχηματιζομένου ἐπὶ τῶν ἐδάτων τῶν ἀναβροντῶν ἐπὶ τῶν ἀνατολικῶν προπόδων τῆς πρώτης κορυφῆς τοῦ Περιστερίου. Ἐπίσης πρὸ τοῦ 1800 ἐστίαν εἰς Κωνσταντινούπολιν ὁ Οἰκονόμος Παπαδημήτριος, ὅστις τότε αὐτοδικαίως ἴτο καὶ ἀντιπρόσωπος τῆς κοινότητος· οὗτος ἐξηγόρασε παρὰ τοῦ ἐκεῖ διατρίβοντος τότε Ρουστὲμ βέη, τὸ οἰκισθὲν μέρος, τὸ ὑπεράνω τῆς κομπο-

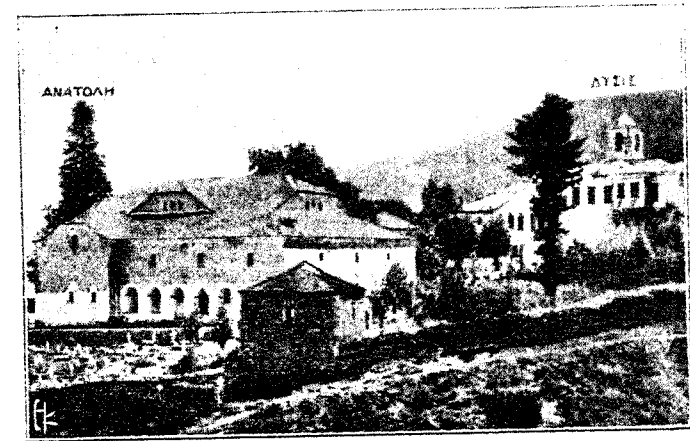
λεως μέρος τοῦ βουνοῦ μετὰ τοῦ ἐπ' αὐτοῦ δίοσις, πολλὴ πιθανὸν δὲ καὶ τοῖς λειψύμας τοῦ ἀποτελοῦντος πεδινὴν ἔκτασιν οὐκ μικρὰν πρὸς Α. τῆς κωμοπόλεως· οἱ λειψύμας οὗτοι δίδουσι ἐτησίως 1000 περίπου ἀμάξας χόρτου, ὅστις χρησιμοποιεῖται πρὸς τροφήν τῆς δι' ἐκάστην σχεδὸν οἰκογένειαν ἀπαρατή- του ἀρειάδος. Ἀργότερον οἱ Μεγαροβίται ἐλθόντες εἰς διαστάσεις πρὸς τὴν οἰκογένειαν Λόγα, κατόπιον πολυδαπάνου δίκης, ἐγένοντο κίριοι καὶ τοῦ λοιποῦ μέρους τοῦ βουνοῦ, ὅπερ ἡ οἰκογένεια αὕτη εἶχεν ἀγοράσῃ παρὰ τοῦ μη- μονευνθέντος Ρωσσέρι βέη.

Τὰ δὲ στοιχειώδη Ἑλληνικὰ γράμματα πρὸ τοῦ 1800 ἐδίδασκον ὁ μνημο- νευθεὶς Οἰκονόμος Παπαδημήτριος, ὅστις ἦτο διδάσκαλος καὶ ἐν τῇ παλαιᾷ πατρῴῃ· ἀλλὰ πρῶτος μνημονεῦμενος δημοδιδάσκαλος περὶ τὸ 1800 εἶνε ὁ Μωφώκης· τῷ 1845 ἐσυστήθη καὶ Ἑλληνικὸν σχολεῖον, ἐν ᾧ πρῶτος ἐδίδαξεν ὁ ἐκ Κοζάνης Νικοκλής, μετ' αὐτὸν δὲ καὶ πολλοὶ ἄλλοι λιαν διακεκριμένοι scho- λάρχαι. Τῷ 1860 ἐσυστήθη καὶ Παρθεναγωγεῖον· πρώτη διδάξασα ἐν αὐτῷ εἶνε ἡ Αἰκατερίνη Βενιζέλου. Τῷ 1873 ἐσυστήθη καὶ Νηπιαγωγεῖον ὑπὸ τῆς ὀλίγων ἐτῶν βίον ἀριθμοῦσης Ἀδελφότητος «ἡ Ἑλπίς» (1873—1882). Τὰ ἐκπαιδευτήρια ταῦτα ἐπὶ πολλὰ συναπτά ἔτη ὑπερῆρχον τῶν ἐν Μοναστηρίῳ· εἰς αὐτὰ ἐφοίτων καὶ τινες μαθηταὶ ἐκ διαφόρων μερῶν τῆς Μακεδονίας προερχόμενοι· συνετηροῦντο δὲ μόνον δαπάνη τῶν Μεγαροβιτῶν ἀμιλλωμέ- νων εὐγενῶς ὑπὲρ τῆς προαγωγῆς αὐτῶν. Διακεκριμένοι ἔμποροι καὶ λόγιοι Μεγαροβίται ἐγένοντο ἀπόφοιτοι τῶν σχολῶν τούτων· τινὲς ἠκολούθησαν καὶ ἀνωτέρας σπουδὰς καὶ διεκρίθησαν ἐν αὐταῖς· νεολαία δὲ, παιδευθεῖσα ἐν scho- λείῳ ἔχοντι μίαν μόνην γυμνασιακὴν τάξιν, περὶ τὸ 1890 διοργάνωσε μετ' ἐπιτυχίας θεατρικὰς παραστάσεις.

Ἰδὼν δὲ τεκμήριον τοῦ ὑψηλοῦ φρονήματος καὶ τῆς εὐλαβείας τῶν Μεγα- ροβιτῶν εἶνε ὁ σωζόμενος ναὸς τοῦ ἁγίου Δημητρίου, οὗτινος ὁ θεμέλιος λί-θος ἐτέθη τῷ 1835 παρὰ τὴν βόρειον πλευρὰν τῆς κωμοπόλεως. Εἶνε ἐκ τῶν καλλιτέρων ναῶν τῆς Μακεδονίας, ὑπὸ ἔποιν ἰσχυροῦς, σχεδίου καὶ ἀπλέτου καταναγασμοῦ. Τὸ εἰκονοστάσιον αὐτοῦ ἐκ ξύλου καρφῆς εἶνε ἐκτάκ- του τέχνης ὑπὸ ἔποιν λεπτότητος καὶ κομψότητος. Εἶνε ἔργον τῶν αὐτῶν τεχνιτῶν, οἵτινες κατεσκεύασαν τὸ εἰκονοστάσιον τοῦ ναοῦ Κρουσόβου. Ἦδη δὲ μετὰ τὴν βέβηλον ἀποτέφρωσιν τοῦ ναοῦ τούτου (1903) τὸ εἰκονοστάσιον Μεγαρόβου εἶνε ἐν Μακεδονίᾳ μοναδικὸν εἰς τὸ εἶδος του.

Τὸ δὲ κατὰ τῆς τυραννίας μίσος καὶ ὁ ἐπὲρ τῆς ὀρθοδοξίας καὶ τῶν πα- τριῶν ζήλος τῶν Μεγαροβιτῶν ἦν ἀνεκάνθεν ἀσβεστος. Τινὲς ἔλαβον ἐνεργὸν μέρος κατὰ τὴν ἐπανάστασιν τοῦ 1821, ἣς τὴν ἐκβασιν πάντες ἠκολούθησαν μετὰ παλμῶν καρδίας. Τῷ 1859 τῇ πρωτοβουλίᾳ τοῦ Κεφαλλῆρος φηγάδος Σταματίου Παπήρη ἐσυστήθη ἐν Μοναστηρίῳ σωματεῖον σκοπὸν ἔχον τὴν ἀνάπτυξιν τῆς ἐθνικῆς ἰδέας καὶ τῆς ἰδέας τῆς Ἑλευθερίας καὶ τὴν καταπο- λέμῃσιν τῆς τότε ἀρχομένης ἐν Μακεδονίᾳ ἐνεργείας τοῦ πανσλαβιστικοῦ κο- μιτάτου. Πλείστα μέλη τοῦ σωματείου τούτου ἦσαν ἐκ Μεγαρόβου· ὁ ἐκ Με- γαρόβου Μηνᾶς Βίστας ἦτο τὸ πρωταγωνιστοῦν πρόσωπον τοῦ σωματείου, μετ'

αὐτῆς παραρτήσεως ἐγχαράσσας ἐπὶ τῆς ἐπιπέδου τοῦ ναοῦ τὸ εἶδος τοῦ ναοῦ. Ἄλλοι Μεγαροβίται διαπελάσσοντες πρὸς τὸν ναὸν ἔσαν· Νικόλαος Ζαβί- λος ὁ συνθήσας κατάλληλον ποῦμα κατὰ τὴν ἐκτίσιν τοῦ σωματείου καὶ μελοποιήσας αὐτὸ Λημ. Λάλιας, ὁ Γεώργιος Μάλτος, ὁ Δημ. Παπαδημήτριος, ὁ Τυρνόβου (1) (Τὸ Τυρνόβον εἶνε κοινὴ τις ἔχουσα τὸ αὐτὸ ποῦμα καὶ τὸν ὄνομα καὶ τὴν αὐτὴν ἰστορίαν· κίβητι πρὸς Α. τοῦ Μεγαρόβου καὶ γινώ- ζεται ἀπ' αὐτῶν διὰ τοῦ χωριόθεν ἀρχαίου ὄνομα ἐκ πρώτης ἰστορίας ἀνα- γινώσκω θὰ τοιοῦτος τις ὅτι πρόκειται περὶ τοῦ καὶ τῆς αὐτῆς χωριόθεν).

ΝΑΟΣ ΑΓΙΟΥ ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ ΕΝ ΜΕΓΑΡΟΒΩ.

Ἐπισημῶς λαβὼν ἐσχάτως ἐπισκεψθεὶς τὰς δύο κωμοπόλεις ἐκ τοῦ προ- χείρου συνέταξε τὴν ἐξῆς τροφήν :

«Μεγαρόβο καὶ Τυρνόβο χωρὶά χωριτωμένα
τοῦ ἑνα ποτάμι οὗς ἔχει χωρισμένα
νὰ δώσῃ, ὁ Θεὸς νὰ σμίξῃτε καὶ ἑνα νὰ γενῆτε
καὶ ἐκείνους ποῦ πονεῖτε μεγάλους νὰ ἰδῆτε».

Μεταξὺ τῶν εἰς τὰ κάτεργα τῆς Κωνσταντινουπόλεως σταλέντων ἐκ τῶν μελῶν τοῦ σωματείου συγκαταλέγονται ὁ Μηνᾶς Βίστας, ὁ Ν. Ζηζιζος καὶ ὁ Α. Παπαθεοχάρους· τούτων ὁ Βίστας ἀπέθανεν ἐν αὐτοῖς τῷ 1862. ὁ δὲ Γ. Μάλτος ἔμεινε φυγάς ἐν Κερκίρα ἐπὶ τινα ἔτη.

Τῷ 1902 πολλοὶ νέοι Μεγαροβίται μετέσχον τῆς δῆθεν ἐπανάστασεως τῶν Βουλγάρων, νομίσαντες ὅτι αὕτη ἐστρέφετο ἀποκλειστικῶς κατὰ τῆς ἀπεχθεῦς

1) Ἰδὲ Μακεδον. Ἡμερολόγιον τοῦ 1908 ἐν σελ. 221 καὶ 227.

ἀπολυταρχίας ἀμέσως ὁμως ἀπεσφραγίσθησαν, ὅτε εἶδον ὅτι μόνον βέλτερον οἱ Βουλγαροὶ εἶχον τὴν ἐξουσίαν τοῦ Ἑλληνικοῦ στοιχείου.

Τεκμήριον δὲ τραγὸν τῆς εἰς τὰ πάτρια ἐμμονῆς τῶν Μεγαροβιτῶν εἶνε καὶ ἡ τῆς Ρουμανικῆς προπαγάνδας ἐν Μεγαρόβω.

Ἐν Βουκουρεστίῳ τῷ 1858 ἰδρύθη τὸ Μακεδονικὸν Ρουμανικὸν κομιτάτον τῆ πρωτοπόρου τοῦ καθηγητοῦ Tsernaesco, τοῦ ἐκδότου τῆς Σάλπιγγος τῶν Βαλκανίων Caesar Poliac, τῶν ἐκ Βλαχοκλεισούρας τῆς Μακεδονίας ἀδελφῶν Γάβρον καὶ Ζήση Σιδηρήτων, τοῦ ἐκ Τυρνόβου Μιχαὴλ Παπαθεοδώρου καὶ τῆ πρώτῃ γενναίᾳ χρηματικῇ συνδρομῇ τοῦ Κατάκοβιτς. Τὸ κομιτάτον τοῦτο διὰ πρώτῃν φοράν διώρισε ὁμοσπονδιόδισκον τὸν ἑλληνομαθῆ Χατζηδημήτριον ἐν τῇ πατρίδι αὐτοῦ Τυρνόβῳ περὶ τὸ 1880 ἐουσιήθη ἑορμητικὴ σχολὴ καὶ ἐν Μεγαρόβῳ ἄλλ' ἀμφοτέρω αἱ σχολαὶ αὗται οὐδέποτε ἐξήλθον τῆς φυτοζωικῆς καταστάσεώς των· οὐδὲν ἄλλο ἠδυνήθη τὸ ἀκριβῶς παρεχόμενον ἑορμητικὸν χροσόν ἢ τὸν προσηλυτισμὸν ὀλίγων ἀποκλήρων τῆς τῆς ἀτόμων. Κατ' ἀρχάς ὁ λαὸς τὰ σχολεῖα ταῦτα ἐθεώρει ἄσκοπα καὶ γελοῖα· κατόπιν δὲ, ὅτε οἱ ὀλίγοι ἑορμητίζοντες ἤρχισαν νὰ γεννῶσι σκάνδαλα, ἐθεώρει αὐτοὺς ὡς μεμλινόμενα ὄντα καὶ τελείως τοῖς ἀπεστρέφεται ὡς παράδειγμα ἀναγέρου τὸν ἐκ Χρονπίστης κ. Μήσεν, ἱατρὸν, τὴν ὁμοπύρρον βουλευτὴν Κορυθαῖος. Ὅτε ἀφίκετο ἐνταῦθα, πρῶτον μέλημα ἐθεώρησε νὰ ἐπισκεφθῆ τὸν πρὸς μητρὸς θεῖόν του Τυρνόβιτην Στέργιον Ταχούλαν, ὃν ἀπὸ πολλῶν ἐτῶν δὲν εἶχεν ἰδῆ· ἄλλ' οὕτως τὸν ἀπέπειρεν εἰπὼν ὅτι ὄχι μόνον δὲν τὸν δέχεται ἀλλὰ καὶ τὰς σαπίδας, ἃς ἐπάτησαν οἱ ἑορμητικοὶ πόδες, θ' ἀντικαταστήσῃ διὰ νέων πρὸς ἀπολύμανσιν τῆς κατοικίας του.

Ἡ ἀποτυχία αὕτη τῆς Ρουμανικῆς προπαγάνδας βεβαίως ὁφείλεται εἰς τὸν θεομὸν ζήλον τῶν Μεγαροβιτῶν ὑπὲρ τῶν πατροπαράδοτων Ἑλληνικῶν γραμμάτων καὶ τῶν πατριῶν ἐν γένει. Προθυμότητα καὶ ἐπαειλημμένως σφαιροφόρον ὑπὲρ τῆς προαγωγῆς τῶν Ἑλληνικῶν σχολείων καὶ τῆς Κοινοτήτος ἐν γένει. Δὲν ἐστερήθη δὲ καὶ ἐδουλοῦν τὸ Μεγαρόβον. Μεταξὺ τούτων τὴν ὑψίστην θέσιν κατέχει ὁ ἀείμνηστος Στέργιος Στυλίδης. Οὗτος νέος ἔτι ὡν ἐγκατεστάθη ἐν Ρουμανίᾳ τὸ ἐμπόριον μετερχόμενος· ἐκεῖ ἐθησαύριζεν ἀποκλειστικῶς ὑπὲρ τῆς Πατρίδος του. Τῷ 1853 ἀνήγειρε νηπιαγωγεῖον, ἀμέσως ἔπειτα κατέθηκε παρὰ τῇ Ἐθνικῇ Τραπεζῇ δωρεὰν ἐξ 100,000 περίπου δραχμῶν εἰς χρεώγραφα ἐν ὀνόματι τῆς Ἑλλην. Ὁρθοδόξου Κοινοτήτος Μεγαρόβου, ὅπως ἐκ τῶν τόκων συντηρῶνται τὸ νηπιαγωγεῖον καὶ τὸ παρθεναγεῖον, ἅτινα ἔκτοτε ἐπωνομάσθησαν Στυλίδεια. Ἐνεκα ὁμως τῆς ἐπελθούσης ὑστερον ὑποτιμήσεως τῶν Ἑλλην. χρεωγράφων, ἠναγκάσθητο, ἐνόσω ἔζη, νὰ συμπληροῖ τοὺς ἐλατιωθέντας τόκους τοῦ κεφαλαίου τούτου μέχρις 150 εἰκοσοφράγκων, ὧν ἀνάγκην εἶχον τὰ εἰρημῆνα ἰδρύματα.

Περὶ τὰ τέλη τοῦ βίου του ἐδήλωσεν ὅτι καὶ τὴν λοιπὴν περιουσίαν του ἀνερχομένην, ἂν δὲν ἀπατωμαί, εἰς 200,000 φρ. θὰ κατέθετεν εἰς τὴν ἔθνην Τραπεζάν ὑπὲρ τῶν σχολείων καὶ πρὸς συντήρησιν ἱατροῦ καὶ φαρμα-

κείου, καὶ ὅτι κατόπιν, διὰ πρώτῃν φοράν, θὰ ἐπιστρέφῃ εἰς τὴν πατρίδα του· ἡ γὰρ τῶν Μεγαροβιτῶν ἐπέμψε μισρά, καὶ ἀποστασιακὴν ἐπιθυμίαν.

ΣΤΥΛΕΙΔΗΣ

θὰ ἔκαμνον εἰς τὸν μέλλοντα νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς τὴν πατρίδα του, τὴν ὁσίαν τόσον ἠγάπησεν.

Ἀλλὰ δυστυχῶς [ἡ γήμη] αὕτη ἐπληξε καὶ τὰ ὦτα τῶν ρουμανιζόντων

καὶ μάλιστα λίαν ἀλγεινός· ἐγκαίνευσ οὗτοι κατέβαλον ἐν Βουκουρεστίῳ προσηπαθίως, ὡπὼς ματαιωθῆ ἢ ἐκτίλεισ τῆς ἱερᾶς τοῦ Στυλίδου ἀποχάσεως· κινδυνεύον ὁ προσβέτης ἠναγκάσθη λάθρα νὰ φέρῃ εἰς Ἀθήνας, ἀκολουθοῦμενος ὑπὸ δύο φίλων του καὶ συναποκομιζῶν ὅλην σχεδὸν τὴν περιουσίαν του, ἢν εἶχε μεταβίβει εἰς μετροπὴ καὶ χρυσόγραμμα, ὡπὼς ἐκτέλεισ τὸν ἴσχυτον δικαίω πόθον του. Ἄλλ' ἐκεῖ μετὰ τινος μῆρας τῆ 1905 εἰς ἡλικίαν 50 περίπου ἐτῶν παρέδωκε τὸ πνεῦμα ἔχων τὴν ἰδέαν ὅτι ἐξετέλεισθη ὁ κόμος του· ἀλλὰ τοῦτο φεῦ δὲν ἦτο ἀληθές· οἱ περὶ αὐτὸν ἀισχροκερδέστατοι ἐκμεταλλευθέντες τὰ γηρατεία καὶ τὴν ἀσθενείαν του ἐσφετερίσθησαν τὴν περιουσίαν του κατὰ τρόπον ὥστε ὁ Στυλίδης οὐδεμίαν ἔστοιχίαν νὰ εἶχεν ὅτι δὲν κατετίθη αὐτῇ ἐν ὀνόματι τῆς Κοινότητος Μεγαροβίων· ἴσως κατόπι μέρους τῆς περιουσίας του περιήλθεν εἰς τὰς χεῖρας τῆς ἐπιμερήσεως Ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως, ἀλλὰ τοῦτο ἀκόμη δὲν ἔχει ἐξακριβωθῆ. Ὅπως καὶ ἂν ἔχη τὸ πρᾶγμα, ὁ Στυλίδης κατετάθη εἰς τὴν χορείαν τῶν εὐεργετῶν τοῦ Ἔθνους· κατὰ τὴν κηδείαν ἠξιώθη τῶν ἀρμοσσοῦν τιμῶν ἐκ μέρους τῆς Ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως· τὸ δὲ ὄνομα αὐτοῦ θὰ μένῃ αἰωνίως ἀνεξίτηλον ἐν τῇ καρδίᾳ τῶν Μεγαροβιτῶν· κατ' ἔτος τὴν ἐπέτειον τῆς ὀνομαστικῆς αὐτοῦ ἑορτῆς τελεῖται ἀνθήμος ἐπισημημόσυτος τελετὴ ὑπὲρ τῆς ἀναπαύσεως τῆς ψυχῆς αὐτοῦ.

Ἀπὸ τοῦ 1890 ἤρχισεν ἐπίφοβος περίοδος διὰ τὸ μέλλον τοῦ Μεγαροβίου· αἱ καλλίτεροι οἰκογένειαι, οἱ κίριοι δηλ. μοχλοὶ τῆς προόδου, ὡς ἐκ τῆς φορᾶς τῶν περιστάσεων ἐξεπατρίζοντο ἀλλεπαλλήλως, ἐγκαθιστάμενοι ἐν τῇ ξένῃ καὶ ἰδίως ἐν Μοναστηρίῳ, εἰς τρόπον ὥστε νῦν αἱ ὑπολειπόμεναι τῶν ἀρχαίων σημαίνουσάν οἰκογενειῶν ν' ἀριθμῶνται ἐπὶ τῶν δακτύλων τῆς μιᾶς χεῖρός. Ἄλλ' ὁ φόβος διὰ τὸ μέλλον τῆς ὅλης Κοινότητος ἀπεδείχθη ὑπερβολικός.

Οἱ παλαιοὶ νερόμυλοι μετεβλήθησαν ἀπὸ ἐτῶν εἰς μικρὰ ἐργοστάσια γαλιτανίων, ζωναρίων, κλωστικῆς, ὑφαντουργίας σαργακίων καὶ ἀμπάδων· ἐκεῖ εὐρίσκουσιν ἀνακούφισιν 100 περίπου οἰκογένειαι.

Τὸ ἐμπόριον τῶν ἐν Βιάχ-Τσαρσῇ Μεγαροβιτῶν πάντοτε βαίνει καλῶς, ἀλλὰ τὴν ζωὴν αὐτοῦ κυρίως ὀφείλει εἰς τὰς ἐργατικὰς χεῖρας τῶν ἐν Μεγαροβίῳ ἀπόρων γυναικῶν. Ἐπὶ τῶν ἀκρᾶδάντων τούτων βάσεων στηρίζομένη ἡ Κοινότης χωρεῖ πρὸς τὰ πρόσω, προσηπαθοῦσα νὰ μὴ ἀφίσταται πολὺ τῆς ἀρχαίας εὐκλείας. Κανονισμὸς κατάλληλος συνετάθη τῆς Κοινότητος διοικουμένης ὑπὸ τετραμελοῦς ἐφοροεπιτροπῆς τοῦ ἁγίου Δημητρίου· οἱ πόροι αὐτῆς ἀνέρχονται ἐτησίως εἰς 500 περίπου λίρας προσερχομένας ἐκ τῆς δωρεᾶς τοῦ Στυλίδου, ἐκ τῆς βοσκῆς τοῦ βουνοῦ, τῆς ξυλμικῆς τοῦ δάσους, τῆς ἐπιχορηγήσεως τῆς ἐπιτροπῆς τῆς Μονῆς τοῦ ἁγίου Γεωργίου, ἐξ ἐνοικίων κ.λ.π.

Νῦν λειτουργοῦν τὰ ἐξῆς ἐκπαιδευτήρια· ἐξατάξιον δημοτικὸν σχολεῖον καὶ Α' γυμνασιακὴ τάξις τῶν ἀρρένων, ἐξατάξιον δημοτικὸν τῶν θηλέων καὶ νηπιαγωγεῖον. Εἰς τὰ ἐκπαιδευτήρια ταῦτα μορφοῦνται τὴν πάτριον μόρφωσιν πλέον ἢ 400 τέκνα τῆς πατρίδος, θεωροῦντα ἀμάχημα νὰ συνδιαλέγονται ἐν ἄλλῃ

γλώσσῃ, πλὴν ἐν τῇ Ἑλληνικῇ. Πλέον ἢ 30 ἀποστάσι τοῦ παλαιουμένου σιταπύργου αἰσὶν τὰς σποδὰς αὐτῶν ἐν τῇ κεντρικῇ παραναγαρικῇ Μοναστηρίῳ μεταλαμβάνουσι τὰ Ἑλληνικὰ γράμματα καὶ εἰς τὰ μᾶλλον ἀποστῶνται χωρὶς τῆς Μακεδονίας καὶ Ἀλβανίας.

Νῦν δὲ ζωὴν προσέλαβεν ἡ Κοινότης διὰ τῆς Ἀδελφότητος τῆς ἀσπασίας τῆ 1896 ὑπὸ τὴν ἐπωνυμίαν «Ἐπιτροπῆ τοῦ ἁγίου Γεωργίου» τῆς ἀπὸ τινος μετατραπέισης εἰς «ἐπιτροπὴν τοῦ ἁγίου Γεωργίου». Οἱ ἀσπασταὶ αὐτῆν εἰσάμεινοι τοῖς κῆμον σκοπῶν ἔχον τὴν ἀσπασίαν τῶν ἄλειπῶν ὁδῶν τῆς κομποπόλεως καὶ τὴν περὶθαλίαν ἀπόρων πολιτῶν. Ἐπειδὴ ὅμως θὰ ἦτο δύσκολον νὰ ἐπιτύχῃσι κεραιρητικῆς ἀδίας πρὸς οἰκιστὴν ἀδελφότητος, συνεργηθῆντες μετὰ τῆς κεντρικῆς ἐφοροεπιτροπῆς τοῦ ἁγ.

ΜΟΝΗ ἈΓΙΟΥ ΓΕΩΡΓΙΟΥ

Δημητρίου παρέλαβον τὴν ἱερὰν Μονὴν τοῦ ἁγ. Γεωργίου, τὴν κειμένην ἀμείσως πρὸς Β. τοῦ Μεγαροβίου ἐπὶ ἐδάξονς κεκλιμένην καὶ ὀλίγον ἐξέχοντος ὑπὲρ τὸ Μεγαροβίον, ἀπέναντι ἐτησίως ἐπιχορηγήσεως 1500 γροσίων καὶ ἐσῶσισσαν τὸ σωματεῖον «Ἐπιτροπῆ τοῦ ἁγίου Γεωργίου» συντάξαντες καὶ τὸν κανονισμὸν αὐτοῦ.

Ὁ σκοπὸς αὐτῆς εἶνε : 1) Ὁ ἐξωραϊσμὸς τῆς Μονῆς καὶ αἴψησις τῶν πόρων αὐτῆς. 2) Ἡ διόρθωσις τῶν ὁδῶν τῆς κομποπόλεως ἐπὶ ἐποινῇ ὑγείας καὶ καλλωπισμοῦ. 3) Ἡ περιθαλίμη ἀπόρων πολιτῶν. Ἐξετέλεισε δὲ ἡ ἐκάστοτε ἐπιτροπὴ θαυμασίως τὸν προορισμὸν τῆς. Ἢδὴ τὰ ἔσοδα, ἅπανα τὸ πρῶτον ἔτος ἦσαν 10—15 περίπου λίραι ἀνέρχονται εἰς 100—120 δι' αὐτῶν αἱ ὁδοὶ μετεμορφώθησαν, ἡ Μονὴ τοῦ ἁγ. Γεωργίου, ἦτις ἰδρυθεῖσα τῆ 1871

ἐκινδύνετο νὰ γείνη, ἐρείπιον, κατ' ἔτος ἐξωραΐζεται καὶ γίνεται περιβλεπτος παροδησία, πολλοὶ ἄποροι ἵπποστηρίχθησαν, ἢ ἐπιχορήγησις τῶν σχολείων ἠδ' εἰς 2200 γρ., ἀποθεματικὸν κεφάλαιον 350 περίπου ληρῶν εἰς ἀκίνητα καὶ εἰς καταθέσεις μετρητῶν παρὰ τραπεζῇ ἐσηματίσθη, αὐξάνον κατ' ἔτος διὰ τοῦ καθαροῦ περισσεύματός του καὶ διὰ 15 0/0 τοῦλάχιστον ἐπὶ τῶν ἄλλων ἐσόδων τῶν προερχομένων ἐκ τῶν τακτικῶν καὶ ἐκτάκτων μελῶν καὶ ἐκ τῆς Μοῆς. Ἡδὴ ἡ πρόοδος προβλέπεται πολὺ μεγαλειότερα ὡς καὶ ἡ ἐλπὶς νὰ σχηματισθῇ σημαντικὸν ἀποθεματικὸν κεφάλαιον, ὅπερ ἐν τῷ μέλλοντι νὰ χρησιμοποιηθῇ γυναικῶν στήριγμα τῶν κοινοτικῶν καὶ ἰδίως τῶν ἐκπαιδευτηρίων.

Κατὰ δὲ τὴν τελευταίαν δειρὴν τοῦ ἔθνους ἐν Μακεδονίᾳ δοκιμασίαν οἱ Μεγαροῦνται εἰδείχθησαν ἐν τοῖς πρώτοις ἵπποστηρικταὶ τῆς Ἐθνικῆς Ἀμύνης· ἀλλ' ἡ ἀμύνα αὕτη καὶ ἡ ζωὴ των ὡς καὶ ἡ τύχη τῶν ἐκδικητικῶν σομάτων, τῶν λαμβανόντων ἀνάγκην τῆς συνδρομῆς τῶν Μεγαροβιτῶν ἐκινδύνεον ἐκ μέρους τῶν ἐν Μεγαρόβῳ ρουμανιζόντων· δὲν παρήρηχοτο ἑβδομάς χωρὶς ἢ κβέρνησις νὰ διενεργῇ μίαν τοῦλάχιστον ἔρευνην εἰς διαφόρους συντοικίας τῆς κομποπόλεως πρὸς ἀνακάλυψιν* Μακεδόνων ἐκδικητῶν· ἀρκετοὶ Μεγαροῦνται ἐπανελημμένως ὑπέστησαν τὰ δεινὰ τῶν δικαστηρίων καὶ φυλακῶν· ὁ ἀρχηγὸς Μακρῆς ἐσπέραν τινὰ κατερχόμενος ἐκ τῶν βορείων προπόδων τοῦ Περιοστερίου, ἐπέπεσον εἰς ἐνέδραν σιρατσιωτῶν, στηθεῖσαν τῇ καταγχελίᾳ τῶν ρουμανιζόντων καὶ τῶν ἐν Τυρνόβῳ Τουρκαλβανῶν· ἐκεῖ ὁ Μακρῆς ἀπώλεσε τὸν ἀντίχειρα τῆς δεξιᾶς χειρὸς καὶ ἓνα λαμπρὸν παλληκάρι, τὸν ἐκ Σμύρνης Λάμπρον, δι' ὃν ἔκλαυσε σύμπασα ἡ Κοινότης· θὰ κατεστέφετο δὲ ὄλον τὸ σῶμα, ἂν δὲν ἐξέπληττε τοὺς ἐνεδρεύοντας ἰσχυρὰ ὁμοβροντία τοῦ σώματος τοῦ Γερογούδα τοῦ κατὰ σύμπτωσιν ἐκείνην τὴν ἐσπέραν ὀλίγον ἠψηλότερον διανυκτερεύοντος· εἰς τὴν αὐτὴν ἐνέδραν προηγουμένως ἐμπεσὼν εἶχεν ἐκπνεύσει διὰ λογισμῶν πιθανῶς τῶν προδοτῶν λαμπρὸς τις νέος ἐκ Τυρνόβου, υἱὸς μονογενῆς, ἐπιστρέφων ἐκ τοῦ σώματος τοῦ Γούδα, ὅπου πιθανῶς εἶχε μεταβῆ ὡς ἀγγελιοφόρος. Κατὰ τὴν ἑναρξιν τοῦ ἀγῶνος τῆς ἀμύνης οἱ Μεγαροῦνται ἀπέκλεισαν τοὺς ρουμανιζόντας ἀπὸ τοὺς φούρους, τὰς δ' ἀγελάδας αὐτῶν ἀπὸ τὴν ἀγέλην τῆς Κοινότητος, ἐγκατέλιπον δὲ αὐτοὺς εἰς τὴν τύχην καὶ οἱ ἀγωγιᾶται οἱ καθ' ἑκάστην ἐκ Μοναστηρίου τὰ χροιάδη μεταφέροντες. Ἄλλ' ὅτε ἐφάνη ὁ μέγας ἐκ μέρους αὐτῶν κίνδυνος, σύσσωμος καὶ δεινὴ ἐπανεστὴ κατ' αὐτῶν ἡ νεολαία καὶ ἠνάγκασεν αὐτοὺς νὰ ἐγκαταλίπωσι τὰ πάντα, νὰ κλείσωσι τὸ σχολεῖόν των, ὅπερ πρό τιος εἶχον ἀγοράσῃ ἀπὸ 500 περίπου ληρῶν, καὶ νὰ ἐκπατρισθῶσιν εἰς Ρουμανίαν καὶ Μοναστήριον, ὅπου τρέμουν δόσις σκεφθῶσι τὴν παλινόσθησιν εἰς τὸ κατ' αὐτοὺς ρουμανικὸν μὲν ἀλλὰ παράφορον καὶ ὑπὲρ τῶν Ἑλλήνων μανόμενον Μεγάροβον. Ἀμαρτήματα δὲ θὰ ἐπρατοῦν, ἂν δὲν προσέθετον ἐδῶ ὅτι ὁ θερμὸς τῆς νεολαίας ἐνθουσιασμοῦ ὀφείλεται κατὰ μέγα μέρος εἰς τὸν κάλλιστον εἰκοσιπενταετῆ γενεῖαν Δ. Γεωργ. Τσιάπανον, ὅστις μόνον

προσρηθὼν τοῦ βίου του ἔδωκε τὸ ἀκέραιον καὶ ἐργασιοτάτα ἱερὰ κληροῦν ὑπὲρ τῆς δόξης τῆς πατρίδος.

Ὅτως ἐξέλιπεν ἀπὸ τοῦ Μεγαρόβου τὸς καὶ ἀπὸ τοῦ Τυρνόβου τὸ διαρκὲς σκάνδαλον, ἢ διαρκὲς ἰατία μολύνσεως, τὸ στοιχεῖον, ὅπερ ἰδίως τὸν προξενήθη ἀντιπολιτιστικὴ καταστροφὴς. Οἱ Μεγαροῦνται ἤδη ἠλπίθησαν ἀνευτύχητοι φροντίζουσι διὰ τὴν προαγωγὴν τῆς Κοινότητος κατὰ τοὺς πόθους των καὶ ἐν ἀρμονίᾳ πάντοτε πρὸς τὰς ἀπαιτήσεις τῆς νέου συνταγματικοῦ καθεστώτος· ἢ νεολαία μετὰ τῶσων ἐτῶν πάροδον ἤρχισεν ἐγέτος νὰ διδῇ θεατρικὰς παραστάσεις, οἱ συκοφάνται ἐξέλιπον, ἢ δι' κβέρνησις δὲν ἔχει ἀφορμὴν νὰ ἐνασχολῆται μὲ τὸ Μεγάροβον.

Ὁ ἠθρὸς Γ. ΜΑΚΡΗΣ μετὰ τοῦ Ἑλληνομακεδονικοῦ τοῦ σώματος.

Καὶ ἄλλαι ὁμογενεῖς κοινότητες, ὅπου ἐνεδρεύει ὁ ἐπικίνδυνος ρουμανικὸς σάραξ, οὐδέποτε θὰ ἴδωσι τὴν πραγματικὴν εὐτυχίαν, ἐὰν μὴ μιμηθῶσι τὸ παρράδειγμα τῶν Μεγαροβιτῶν· ἢ ἀρχῆου δέποτε θὰ δυναθῇ νὰ ἐπιφέρῃ ἐκεῖ ὀριστικὴν τάξιν καὶ ἡσυχίαν.

Μετὰ δὲ τὴν ἀνακήρυξιν τοῦ συντάγματος νέον γεγονός ἐγένετο ἀφορμὴ νὰ καταδειχθῇ ἢ ὑπὲρ τῆς ὀρθοδοξίας ἀφοσίωσις τῶν Μεγαροβιτῶν.

Εἰς ἀπόστασιν μῆς ὥρας σχεδὸν πρὸς Β. τοῦ Μεγαρόβου κεῖται γεωργικὸν σλαυόφωνον χωρίον, ἀριθμοῦν 60 περίπου οἰκογενεῖας, τὸ Ρουκαϊνίον, ὅπερ νῦν εἶνε ἰδιοκτησία τοῦ ἐκ Τυρνόβου Ἰσλάμ ἀγᾶ. Ἐκεῖ προσωρινῶς ἔμεινον διάφοροι τῶν μεταναστενουσῶν βλαχοφῶνων οἰκογενειῶν, αἵτινες ὑστερότερον ἐγκαθίσταντο εἰς Μεγάροβον καὶ Μοναστήριον· τοῦτο εἶνε πατὴρ καὶ τῶν μερίστων ἐνεργητῶν τοῦ Μοναστηρίου, τῶν ἀδελφῶν Ἰωάννου καὶ Θεοχάρους

Δημητρίου ἀνέκαθεν δε διετίθει τοῦτο ὑπὸ τῆς προστασίας τοῦ Μεγαρόβου· μάλιστα ἐκ τοῦ φόβου τῶν κομιτατζήδων τοῦ ἄλλου βορειότερου κειμένου χωρίου Τσαπριόβου εἶνε τὸ προπύργιον τῶν αἰανοφώνων τῶν Ἰερανοπεδίων, καὶ ἐπ' ἐλπίδι ἐξαρθεῖς τοῦ κτηνίου παρὰ τοῦ Ἰσλάμ ἀγῆ, τῷ 1907 ἐπὶ ἐν ἑταῖς ὁλόκληρον τὸ χωρίον εὖθε κτίθεινον ἀσπίον ἐν Μεγαρόβου. Τὸ δὲ ἐπόμενον ἔτος 1908 συνενομήσαντες μετὰ τοῦ ἰδιοκτῆτου ἐγκατεστάθησαν οἱ χωρικοὶ πάλιν ἐν Ρουκοτινίῳ ἀλλὰ μετὰ τὴν ἀνακήρυξιν τοῦ συντάγματος ὁ Μουχτάρης τοῦ χωρίου καὶ τὶς ἄλλοις χωρικοῖς ἐξουνοασθέντες παρὰ τοῦ βουλιγαρικοῦ κομιτατοῦ, διὰ διαφόρων μέσων καὶ ἰδίως δι' ἀπειλῶν ἠνάγκασαν τὸ χωρίον ν' ἀσπασθῆ τὴν ὀρθοδοξίαν καὶ νὰ ἀσπασθῆ τὸ σῆμα· ἐπέτυχον δὲ τοῦτο καὶ διὰ τῶν λόγων οὗτι εἶχον νὰ κάμωσιν ὡς ἐπὶ τὸ πλείστον μετὰ γυναικας, καθ' ὅσον οἱ πλείονες τῶν ἀνδρῶν ἀπεδήμουν· ἐπρόκειτο δὲ ἡμέραν τινα Κυριακὴν ἐπιτροπὴ τοῦ Βουλ. Κομιτάτου ἐκ Μοραστηρίου μετὰ ἱερέως λίαν πολλῆν μεταβῆ εἰς Ρουκοτινίον καὶ νὰ λειτουργήσῃν αἰκονιστί· σῶμα κομιτατζήδων δὲ ἐστάθμευε παρὰ τὸ χωρίον διὰ πᾶν ἐνδεχόμενον· ἀλλ' ἐντυχῶς Ρουκοτινιωταὶ τινες ἐμήνησαν ταῦτα εἰς Μεγάροβον. Ἀμέσως πολλοὶ νέοι ὄπισθησαν καὶ γύκτωρ συνοδευόμενοι καὶ ὑπὸ πρεσβυτέρων, ἐν οἷς καὶ ὁ γηραιὸς Κωνσ. Μάλτος, μετέβησαν εἰς Ρουκοτινίον. Ἐνθαρρυνθέντες οἱ χωρικοὶ ἱερανοφώσαν τὰ συμβάντα καὶ κακῆν κακῶς ἀπέπεσαν τὴν μετ' ἄλλου ἐλθοῦσαν ἐκεῖ ἐκ Μοραστηρίου βουλγαρικὴν ἐπιτροπὴν. Οὕτως ἔκτοτε τὸ χωρίον παραμένει πιστὸν καὶ ἀγώσιμὸν εἰς τὴν Ὀρθοδοξίαν.

Ἔσχον δὲ οἱ Μεγαρόβιται τὸ ἐντύχημα νὰ ἱκανοποιηθῶσι πληρέστατα διὰ τὰς τόσας ὑπὲρ τοῦ ἀγῶνος συνενομοφάνας. Μετὰ τὴν ἀνακήρυξιν τοῦ Συντάγματος ἠξιώθησαν ἰδιαιτέρας ὁλως τιμῆς :

Τῇ 18 Ἰουλίου 1908 περὶ τὸ δειλινὸν ἀπὸ τῶν προπόδων τοῦ Περιστερίου τῶν ὑπερκειμένων ἀμέσως πρὸς Ν. τοῦ Μεγαρόβου κατήχητο ὀρητικῶς πρὸς τὴν κομπολίην μακρὰ γραμμὴ ἀνδρῶν πυροβολούντων, ὧν ἤγειτο ἀγῆ ἑψηλὸς κρατῶν κυρτὸν τὸ σῶμα χάριν ἀσφαλείας ἐν ταχείᾳ καθόδῳ· ἦτο τὸ σῶμα τοῦ ἔακουσμένου ἀρχηγοῦ Μακροῦ· ἐν ἀκαρδίᾳ ἢ εἰδῆσις μετεδόθη εἰς τὰ δύο χωρία· λάντες ἐξήρχοντο εἰς προὔπαντήσιν ἀντάρται καὶ ὄλον τὸ πλῆθος ἐν φρενίτιδι συνεκεντροῦντο εἰς τὴν ἐκκλησίαν τοῦ ἁγ. Δημητρίου· γραιὶ γυναικας κλαίονσαι ἐνηγκαλλίζοντο τὰ παλληκάρια, τὰ ὁποῖα πιθανῶς πολλὰκις εἶχον ἴδῃ τὴν νύκτα, χαιρούσαι ἐπὶ τῇ διασῶσει αὐτῶν.

Τὰς δὲ ἄλλας ἡμέρας συνεκεντροῦντο εἰς Μεγάροβον μετὰ τὰ σώματά των ἐκ Μοριχόβου οἱ ἀρχηγοὶ καὶ ὀπλαρχηγοὶ Καραβίτης, Βολάνης, Τσητος...

Αἱ ὑποδοχαί, οἱ πυροβολισμοί, ἡ σκοπευτικὴ δύναμις τῶν ἀνταρτῶν, οἱ χοροὶ καὶ τὰ ἔσματα, ἢ χάρα τῶν δύο κομποπόλεων εἶνε ἀνώτερα πάσης περιγραφῆς. Αἱ δύο κομποπόλεις διήλθον μίαν ἀλησμόνητον ἑβδομάδα· κατοπιν ἀπαξάπαντες μετὰ σημαίων κατέβησαν εἰς Μοραστηρίον, ὅπου ἐγκαρδιωτάτη καὶ ἐπιβλητικωτάτη ὑποδοχὴ ἀνέμενε τὰ σώματα ἐκ μέρους τῆς Ἑλληνικῆς Κοινότητος.

Ἐν Μοραστηρίῳ τῇ 12 Ἰουνίου 1909

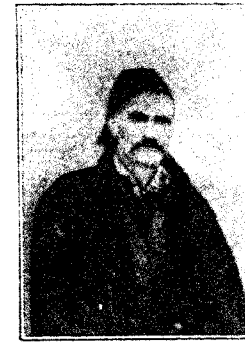
ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΚΙΖΑΣ

ΒΟΥΛΓΑΡΙΚΑ ΘΥΜΑΤΑ ΕΝ ΓΕΥΓΕΛῃ ΚΑΙ ΤΟΙΣ ΠΕΡΙΕ ΑΥΤΗΣ

1. Τὴν ἑσπέραν τῆς 22 Ἀπριλίου τοῦ 1881 ὁμῆς Βουλγαρικὴ ἐνεδρεῦνσα ἐν ἀποζέντρῳ θέσει τῆς πόλιγγης ἐπετέθη κατὰ τοῦ **Χατζῆ Ζαφείρη**, ἀκλονήτου στυλοῦ τῆς Ὀρθοδοξίας καὶ τοῦ Ἑλληνισμοῦ. Ἐνταῦθα συνήφθη ἀγῶν, καθ' ὃν ἔπεσον μὲν τινες τῶν αἱμοχαρῶν τοῦ ἡμετέρου Γένους ἐχθρῶν, ἀλλ' ἐπληρώθη καὶ ὁ Ἑλληνικοτάτην ψυχὴν ἔχων Χατζῆ Ζαφείρης, ὅστις μετὰ 9 ἡμέρας, ἦτοι τῇ 1 Μαΐου, ἀπεβίωσεν εὐχαριστημένος, δι-

ΧΑΤΖΗ-ΖΑΦΕΙΡΗΣ

καὶ τῶν αἱματηρῶν ἐπιθέσεων, ἐδολοφονήθη ὑπὸ τῶν Σχισματικῶν τῷ 1897, καταλιπὼν τέκνα πολυειδῶς ἑτηροεῖντα τὸν Ἑλληνισμόν.

3. Ὁ **Χρῆστος Ναοῦμ Τσητος**, ἄριστον τέκνον τοῦ εὐάνδρου Κρουσόβου, ἦτο τῶν καλλιτέρων καὶ ἑλληνοπρεπεστάτων κατοίκων τῆς Γευγελῆς. Οἱ σχισματικοὶ τῆς κομποπόλεως ταύτης μὴ ἀνεχόμενοι τὴν ἀποτελεσματικὴν ὑπὲρ τοῦ Ἑλληνισμοῦ δράσιν τοῦ ἀνδρὸς ἐπυροβόλησαν κατ' αὐτοῦ ἐν μέσῳ ὁδοῦ τὴν ἑσπέραν τῆς 25 Μαΐου 1898 καὶ ἀφῆκαν αὐτὸν νεκρόν.

4. Ὁ **Δημήτριος Κυβερνίδης**, τράφιος τοῦ Ἑλληνικοῦ Πανεπιστημίου καὶ ἱατρὸς ἐξοχος, διεκρίνετο διὰ τὰ φιλοπάτριδα, ἀκραιφνῆ καὶ φιλόανθρωπα αὐτοῦ αἰσθήματα. Ἐπανερχόμενος μετὰ τὴν ἐκπλήρωσιν τοῦ ἱατρικοῦ αὐτοῦ καθήκοντος εἰς πᾶ-

ὅτι, ἐξεπλήρωσε τὸ πρὸς τὴν Πατρίδα χρέος.

2. Ὁ **Γεώργιος Βαφόπουλος**, γενναῖος πρόμαχος τῆς Ὀρθοδοξίας μεταβαίνων εἰς τὸ πλῆσιον τῆς Γουμενίτσας χωρίον Τσούλοβον, ἵνα ἐνθαρρύνῃ τοὺς κατοίκους κατὰ τῶν Βουλγαρικῶν προσβολῶν

σγοντα άνθρωπον εις την οίκίαν του περί ώραν 10 τῆς νυκτός τῆς 3 Δεκεμβρίου τοῦ 1898 ἐδολοφόνησαν οἱ αἰμοχαρεῖς Ρούλγαροι.

5. Ἡ *Αικατερίνη Χατζηγεωργίου* ἐπῆρξε διδασκάλισσα ἐν τῷ οὐ μακρῶν τῆς Γευγελῆς χωρίῳ Γροητιστῆ ἐπὶ ἱκανὸν χρόνον. Οἱ κομιτατζῆδες ἐξεδίωξαν αὐτὴν τριπλάσιοι τὸν ἀριθμὸν κομιτατζῆδες ἐπετέθησαν κατὰ τῶν κα-

ΧΡΗΣΤΟΣ ΤΣΗΤΣΟΣ

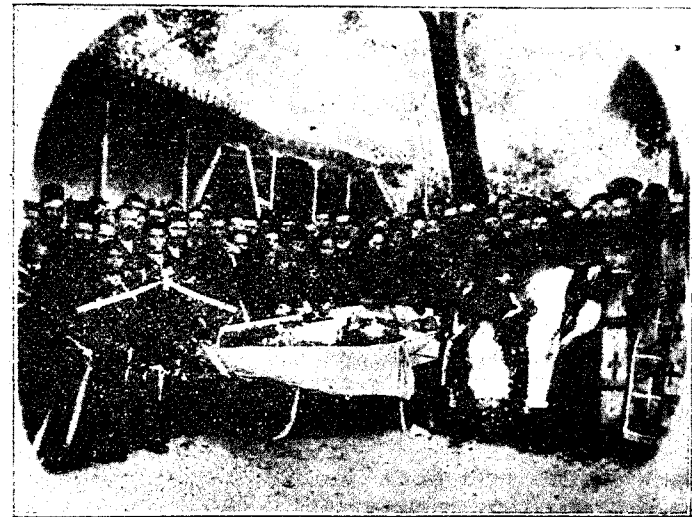
ἐκείθεν, ἀλλὰ πεντάκις καὶ αὐτὴ ἐπανῆλθεν εἰς τὸ ἀγαπητὸν * τῆς σχολεῖον. Τελευταῖον μάλιστα ἐγκατέστησεν αὐτὴν ἐκεῖ μικρὸν σῶμα Ἑλληνομακεδόνων. Δὲν εἶχον ἀπομακρυνθῆ ἀκόμη τοῦ χωρίου οἱ ἀποτελοῦντες τὸ μικρὸν τοῦτο σῶμα ἄνδρες, ὅτε

ΝΙΚΟΛΑΟΣ ΜΠΕΛΛΗΣ

τοῖων τοῦ χωρίου, διότι ἐδέχθησαν πάλιν τὴν διδασκάλισσαν,

ἀλλὰ κακοὶ κακῶς ἀπεδιόχησαν. Μετὰ πεντεὶ ὅμως ἡμέρας ἦτοι τῇ 14 Ὀκτωβρίου 1904, πληροφορηθέντες ὅτι τὸ χωρίον ἦτο κενὸν ὑπερασπιστῶν ἐπέστρεψαν ἐπὶ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ ἀρχιεπισκόπου Λαθῆνε, ὅπως κορρέωσι τὴν γῆν αὐτῶν ἐκδικήσεως. Μαθόντες δὲ ὅτι ἡ διδασκάλισσα μετὰ τῶν ὀλίγων ὑπερασπιστῶν τῆς κατέφυγεν εἰς οἰκίαν τινά, προσῆλθον ἐκεῖ καὶ δι' ἀπειλῶν ἀπήντησαν νὰ παραδοθῶσιν εἰς αὐτούς. Ἐπειδὴ δὲ ἡ διδασκάλισσα καὶ οἱ ἀκόλουθοι αὐτῆς οὐ μόνον περιφρονητικῶς ἀπήντησαν, ἀλλὰ καὶ τὰ περιστροφὰ τῶν ἐκένωσαν κατ' αὐτῶν, οἱ κομιτατζῆδες ἔδωσαν πῦρ εἰς

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΧΑΤΖΗΧΡΗΣΤΟΥ

τὰς τέσσαρας γωνίας τῆς οἰκίας καὶ κατέκασαν αὐτὴν ὁμοῦ μετὰ τῶν ἐν αὐτῇ ἐγκεκλεισμένων, ἦτοι τῆς Αἰκατερίνης Χατζηγεωργίου, τοῦ οἰκοδεσπότη Ἀγγέλου Σήσκου, τῆς συζύγου τούτου Βασιλικῆς, τῆς θυγατρὸς τῶν Ζαχαρούλας, τοῦ συγγενοῦ τῶν παντοπώλου Κ. Σουνίδου, τῆς θυγατρὸς τούτου Ἀνδρομάχης καὶ τοῦ Γρηγορίου Μηλόβα.

6. Ἐνῶ δὲ *Νικόλαος Δ. Μπέλλης* εὗρισκετο τὸ θέρος εἰς τὰ ἔξοχικὰ λειβάδια ἐπιτηρῶν τὰς ἐν τοῖς κτήμασιν αὐτοῦ ἐκτελου-

μείνας εργασίας, στην αρμοδιότητά του επέπεσε κατ' αὐτοῦ. διὸ ἐνέμεινε στερεῶς ἐν τῇ Ὀρθοδοξίᾳ καὶ τῇ 5 Ἰουλίου 1905 ἐδολοφονήσεν αὐτὸν ἐκεῖ, ἔνθα οὐχὶ πολὺ πρότερον εἶχεν ἀποπειρασθῆναι νὰ δολοφονήσῃ καὶ τὸν διακεκριμένον ἀρχιερατικὸν ἐπίτροπον αἰδεσιμώτατον Λεόντιον Οἰκονόμου.

7. Ἐν τῷ μέσῳ τῆς πόλεως τῇ 9 Ὀκτωβρίου 1905 δολοφόνος βουλγαρικῆ μάγαιρα ἔστειλεν εἰς τὸν ἄδην τὸν νεανίαν Χατῆρ Γεώργιον Χατζηχρήστου διὰ τὸν ὑπέροχον αὐτοῦ πατριωτισμὸν καὶ τὴν ἐμμονὴν εἰς τὴν Ὀρθοδοξίαν.

8. Τῇ 1 Μαρτίου 1906 ἐδολοφονήθη ὁ ἐκ Λουμνίτης Στέφανος Ἀθ. Παλαστεφάνου εἰς ἡλικίαν τριάνοντα ἐτῶν ὑπὸ τῶν ἄλλων τοῦ Γένους ἡμῶν ἐχθρῶν, τῶν Ῥωμούνων.

Ἐν Ἀλμυρῷ Θεσσαλίας 1907.

ΑΣΤΕΡΙΟΣ

ΠΑΡΟΙΜΙΑΙ

Ἀπὸν σκλλὶ διερμάτ' ἐνιτι; (1)

Τὸν Ἀύγουστου μὶ τὰ ῥουδήματα, τοῦ Μάϊ μὶ δυὸ κάπτις. (2)

*Μητρονῆς φακρόλι ἐπισιν
Ἰνγὰ προυγόνια σκότουσιν. (3)*

*Ἐπισιν ἡ βέργα
κί' οὐ ὑφαντής 'ς ἦν τσέργα. (4)*

[Ἐκ τῆς ἐπὶ τῆς ἐν Ἀθήναις γλωσσικῆς ἐταιρείας βραβευθείσης κατὰ τὸν β' διαγωνισμὸν συλλογῆς λαογραφικῆς ὕλης τῆς Σιατίστης τοῦ κ. Ἀναστ. Γ. Δαξάρου καθηγητοῦ].

- 1) Ἐπὶ τῶν κακῶν τῶν εἰς οὐδὲν χρησίμων.
- 2) Σκώπτει ἡ παροιμία τοὺς βαρέως ἐνδεδυμένους κατὰ τὸ ἔαρ καὶ θέρος.
- 3) Δεικνύει ἡ παροιμία τὴν κακίαν καὶ ἀστοργίαν τῶν μητρονῶν.
- 4) Ἐπὶ τῶν περατούντων τὰς ἐργασίας των καὶ ἀμερίμως κατακλινομένων.

Ο ΤΕΛΕΥΤΑΙΟΣ ΒΑΣΙΛΕΥΣ ΤΗΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ

*Ἀληθινώτατη παιδεία καὶ γενναῖα ποιεῖται
τὰς πολιτικὰς πράξεις ἢ ἐκ τῆς ἱστορίας
μάθηται.*

Πολύβιος

Ὁ Περσεὺς ἦτο ὁ τελευταῖος γόνος τῆς δυναστείας, ἧς ἀρχηγὸς ἐγένετο Δημήτριος ὁ Πολιορκητὴς, καὶ δὴ υἱὸς τοῦ Φιλίππου ἐκείνου, οὗτος κατὰ τὸν Πλούταρχον ἠΐθησεν ἐν τοῖς μάλιστα τῶν βασιλέων εἰς μειράκιον ὢν καὶ παρῆγεν ἐλπίδας οὕτως θάνασις τὸ παλαιὸν ἀξίωμα τῆς Μακεδονίας καὶ μόνος θάνασις τὴν δύναμιν τῶν Ῥωμαίων, ἧς ἤδη πάντας ἠπέλει. Ἄλλ' ἠτηθηεῖς ἐν τῇ μεγάλῃ μάχῃ περὶ τὰς Κυνὸς Κεφαλὰς τῆς Θεσσαλίας τῷ 197 π. Χ. ὑπὸ τῶν Ῥωμαίων, τότε μὲν ἐπιτῆξε καὶ ἐπέτρεψε πάντα τὰ καθ' ἑαυτὸν τοῖς Ῥωμαίοις. Ὑπεροχὸν δὲ βαρέως φέρων τὸ πρῶγμα καὶ νομίζων οὕτως τὸ βασιλεύειν χάριτι Ῥωμαίων ἦτο ἴδιον αἰχμαλώτου τροφὴν ἀγαπῶντος μᾶλλον ἢ ἀνδρὸς ἐχθροῦ φρόνημα καὶ θυμὸν, ἐμελέτα πόλεμον καὶ αὐτῶν καὶ παρεσκευάζετο ἐπὶ τοῦτον λάθρα καὶ πανούργως, πληρῶν τὰς ἀποθήκας ὄπλων καὶ χρημάτων καὶ οἴτου. Ἀλλὰ δὲν ἐπρόφθασε νὰ ἐκτελέσῃ τὰ πολεμικὰ του σχέδια ὑπὸ λύπης καὶ δυσθυμίας τελευτήσας· διότι ἀνείλεν ἀδίκως τὸν ἕτερον τῶν υἱῶν αὐτοῦ Δημήτριον ὑπακούσας εἰς τὰς διαβολὰς τοῦ χείρονος, δηλ. τοῦ Περσεύως.

Οὕτως ἐκλιπόμενος τοῦ Δημητρίου ἐκκληρονόμησεν ὁ Περσεὺς μετὰ τῆς βασιλείας καὶ τὴν πρὸς Ῥωμαίους ἐχθραν, ἣν οὐδ' ὁ πατὴρ αὐτοῦ πολλῶν κρείττων ὢν θὰ ἠδύνατο νὰ διεξαγάγῃ αἰσίως, πολλῶν δ' ἦτιον ὁ υἱὸς διὰ μικρότητα καὶ μοχθηρίαν ἤθους, κατεχόμενος ὑπὸ παθῶν τε παντοδαπῶν καὶ νοσημάτων, ἐν εἰς ἐπρωτεύειν ἢ φιλαργυρία. Ἄλλ' ὁμως καίπερ ὢν ἀγενὴς καὶ ταπεινός, εὐρῶν ἀκμαίαν τὴν δύναμιν τῶν Μακεδόνων καὶ τελείας τὰς πολεμικὰς παρασκευὰς, ἀνέλαβε τὸν πρὸς Ῥωμαίους πόλεμον καὶ πολὺν χρόνον ἀντέσχεν, ἀποκρούσας καὶ στρατηγούς καὶ ὑπατικούς ἀνδρας τῶν Ῥωμαίων καὶ στρατεύματα καὶ στόλους μεγάλους, τινὰς δὲ

καὶ νικήσας, ἕως οὗ ἀνέλαβε τὴν ἡγεμονίαν τοῦ Ῥωμαϊκοῦ στρατοῦ ἀνὴρ γοῦν ἔχων καὶ πράγμασι χρῆσθαι μεγάλοις ἐπιστάμενος. Τοῦτο ἐγένετο τὸ τέταρτον ἔτος τοῦ πολέμου (ἦτοι τῷ 168 π. Χ., ἀρξαμένον ἀπὸ τοῦ 171 π.Χ.). Ὁ ἀνὴρ οὗτος ἦν ὁ Αἰμίλιος Παῦλος, ὅστις ἐν βραχεὶ χρόνῳ σὺν τάχει καὶ μετ' ἀσφαλείας ἐκομίσθη εἰς τὸ στρατόπεδον· καὶ τοῦτο μὲν ἀποδοτέον εἰς τὴν καλὴν αὐτοῦ τύχην, λέγει ὁ Πλούταρχος, ἀλλ' ἢ διεξαγωγὴ τοῦ πολέμου καὶ ἡ περιφανὴς νίκη ἀποδοτέα τὸ μὲν εἰς τὴν δξύντητα τῆς τόλμης, τὸ δὲ εἰς τὸ θάρρος ἐν τοῖς κινδύνοις καὶ εἰς τὴν χρῆσιν λογισμῶν ἀρτίων, καὶ οὐχὶ εἰς τὴν λεγομένην τοῦ ἀνδρός εὐτυχίαν, ἐκτὸς ἐὰν λέγῃ τις ὅτι ἀγαθὴ τύχη τοῦ Αἰμιλίου περὶ τὰ πράγματα ἐγένετο ἢ τοῦ Περσέως φιλαργυρία, ἣτις τὰς λαμπρὰς καὶ μεγάλας ἐπιτάδας τῶν Μακεδόνων ἀνέτρεψε καὶ κατέβαλε, πρὸς ἀργύριον ἀποδειλιάσατος. Ἐὰν ὁ Περσεὺς ἤθελε νὰ θυσιάσῃ χρήματα κατ' ἐκείνον τὸν καιρὸν καὶ κοινῇ εἰς τὰς ἐλευθέρους πολιτείας καὶ κατ' ἴδιαν εἰς τοὺς βασιλεῖς καὶ πολιτενομένους, πάντες καὶ οἱ Ἕλληνες καὶ οἱ βασιλεῖς, ἢ τοῦλάχιστον οἱ πλείστοι, θὰ συνέπραττον αὐτῷ. Δαιμονοβλάβειαν ὀνομάζει τὴν ἀποτύφλωσιν ταύτην τοῦ Περσέως ὁ Πολύβιος. Ἀπώλεσε τὴν πολύτιμον ἐπικουρίαν τῶν περὶ τὸν Ἰστρὸν ἄκημένων Γαλατῶν, οἱ ἐκαλοῦντο Βασιάρηται, ὑπὸ τοῦ συμφύτου πάθους τῆς φιλαργυρίας τυφλωθεῖς. Οἷτοι ἦλθον κατὰ παράκλησιν αὐτοῦ εἰς μέγα πλῆθος, ὄντες δὲ ὑψηλοὶ μὲν τὰ σώματα, θαυμαστοὶ δὲ τὰς μελέτας, μέγιστοι δὲ καὶ λαμπροὶ ταῖς κατὰ τῶν πολεμίων ἀπειλαῖς, ἐνέπνευσαν θάρρος εἰς τοὺς Μακεδόνας καὶ ἐλπίδα, ὅτι οἱ Ῥωμαῖοι δὲν θὰ ὑπομείνωσιν, ἀλλὰ θὰ ἐκπλαγῶσι τὴν ὄψιν αὐτῆν καὶ τὴν κίνησιν ἔκφυλον οὔσαν καὶ δυσπερόσοπτον. Ἄλλ' ὁ Περσεὺς, φίλος πιστότερος τοῦ χρυσοῦ τοῦ ἢ τῆς βασιλείας, πρὸς τὸ γινόμενον τοῦ χρυσοῦ πλῆθος, ὃ ἀπῆλθον οἱ ἡγεμόνες τῶν Βασταρῶν, ἰλιγγιάσας καὶ παραφρονήσας ὑπὸ μικρολογίας ἀπέρριψε καὶ ἐγκατέλιπε τὴν συμμαχίαν, ὡσπερ οἰκονομῶν, οὐ πολεμῶν Ῥωμαίοις, καὶ λογισμὸν ἀποδώσων ἐκείνοις, κατ' ὧν ἐπολέμει καὶ ἐν ᾧ ἔλαβε τὰ ὄπλα πρὸς τηλικαύτην δύναμιν, διεμέτρει καὶ παρσημαίνετο τὸ χρυσοῦν, φοβούμενος νὰ τὸ ἐγγίσῃ, ὡς εἰ ἦν ἀλλότριον. Καὶ ταῦτα ἐπραίτην, ἐπιφέρει ὁ Πλούταρχος, οὐχὶ τῶν Ἰνδῶν τις οὐδὲ ἐκ τῶν χρηματολογούντων Φοινίκων γερονός, ἀλλὰ τῆς Ἀλεξάνδρου καὶ Φιλίππου ἀρετῆς μεταποιούμενος, οἷτινες φρονούντες ὅτι τὰ πράγματα ἀγοράζονται διὰ τῶν χρημάτων, οὐχὶ τὰ χρήματα διὰ τῶν πραγμάτων, πάντων ἐκράτησαν. . . . Ὁ δὲ Περ-

σεὺς ἀμύθητον πλοῦτον κατέχων δὲν ἠθέλησε νὰ σωθῆ δι' ὀλίγων χρημάτων, ἀλλὰ μετὰ πολλῶν κομισθεῖς ὡς πλούσιος αἰχμάλωτος νὰ ἐπιδείξῃ εἰς τοὺς Ῥωμαίους ὅσα διὰ τῆς φειδοῦς καὶ φιλαργυρίας δι' αὐτοὺς ἐτήρησε.

Διὰ τῆς αὐτῆς φιλαργυρίας κατέστησε καὶ τὸν βασιλεῖα τῶν Ἰλυριῶν Γένθιον ἐαυτοῦ πολέμιον. Τριακόσια τάλαντα ὑπέσχετο εἰς αὐτόν, ὅπως ἀναλάβῃ τὸν πρὸς Ῥωμαίους πόλεμον καὶ ἦλθον προσβίεις εἰς Πέλλαν ἵνα τὰ παραλάβωσιν. Ἐμετήθησαν ἐκεῖ τὰ χρήματα καὶ ἐσφραγίσθησαν ὑπὸ τῶν ἀπεσταλμένων τοῦ Γενθίου. Ἄλλ' ἐξ αὐτῶν ἔπεμψεν ὁ Περσεὺς δέκα τάλαντα μόνον τῷ βασιλεῖ. Ὁ δὲ Γένθιος πεισθεὶς ὅτι ἔχει ἢ ἤτησεν ἐκίνησε τὸν πόλεμον κατὰ τῶν Ῥωμαίων, ἐξαπατηθεὶς δὲ ὑπὸ τοῦ Περσέως καὶ εἰς ἐαυτὸν ἐγκαταλειμμένος ἀνηρπάγη ἐν ὀλίγῳ χρόνῳ (ἐκτὸς τριάκοντα ἡμερῶν) μετὰ τέκνων καὶ γυναικῶς καὶ ἀδελφῶν ὡς ἀπὸ νεοτιᾶς ὑπὸ Δευκίου Ἀνικίου πεμφθέντος ἐναντίον αὐτοῦ μετὰ δυνάμεως.

Ἐπὶ τοιοῦτον ἀντίπαλον ἑλλῶν ὁ Αἰμίλιος Παῦλος αὐτοῦ μὲν κατεφρόνει, τὴν δ' ὑπ' αὐτῷ πολεμικὴν παρασκευὴν καὶ δύναμιν ἐθαύμαζε. Διότι ὁ Περσεὺς εἶχεν ἵππεῖς μὲν τετρακισχιλίους, πεζοὺς δ' εἰς φάλαγγα σχεδὸν τετρακισμυρίους. Καὶ κατ' ἀρχὰς μὲν καταληφθεὶς ὑπὸ τρόμου ἐπὶ τῇ προσεγγίσει τοῦ ἐχθροῦ ὁ Περσεὺς ἤθελε νὰ ὑποχωρήσῃ εἰς Πύδναν καὶ ἐκεῖ νὰ ἀναμένῃ τὸν ἐχθρόν. Ἄλλ' οἱ ἑταῖροι αὐτοῦ, οἷτινες τὸ ἐντιμότερον ἐθεώρουν καὶ ἀσφαλέστερον, ἀνέπειθον αὐτὸν νὰ δώσῃ μάχην λέγοντες ὅτι οὐ μόνον κατὰ τὸν ἀριθμὸν τῶν στρατιωτῶν εἶναι ἀνώτερος τοῦ ἐχθροῦ, ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν ἀνδρείαν αὐτῶν ὄφειλε νὰ ἔχη πεποίθησιν· διότι αὐτῆ, σύμφυτον ἤδη κτήμα τῶν Μακεδόνων, ὑπὸ τῶν ἰσχυροτάτων καὶ ἱερωτάτων ἐλατηρίων τῶν ἐν τῷ κόσμῳ ὑπαρχόντων κινουμένη θὰ ἐξάψῃ τοὺς ἀνδρας εἰς γενναῖον ἀγῶνα, ἀμυνομένους ὑπὲρ τῶν ἱερῶν βωμῶν, ὑπὲρ ἰδίων ἐστιῶν, ὑπὲρ τῶν ναῶν, περὶ οὓς ἡμάχη θὰ συνεκροτεῖτο, ὑπὲρ γονέων καὶ γυναικῶν καὶ τέκνων, τέλος ὑπὲρ βασιλείως ἐφορῶντος ἕκαστα καὶ προκινδυνεύοντος. Τοῦτοις ἀναπεισθεὶς ὁ βασιλεὺς παρεσκευάσθη εἰς μάχην πρὸ τῆς Πύδνης κατὰ τὸ πεδίον, τὸ ὁποῖον διαρρέουσιν οἱ ποταμοὶ Αἰῶν (Μαυρονέρι) καὶ Δεύκας (Πέλεκας). Ἐκεῖ ἠκολούθησεν αὐτῷ ὁ Αἰμίλιος. Κατὰ τὴν ἔφοδον, ὅτε εἶδεν ὁ Αἰμίλιος τὴν τε δῶμην τοῦ συνασπισμοῦ τῆς τῶν Μακεδόνων φάλαγγος καὶ τὴν τραχύτητα τῆς προσβολῆς τῶν σαρισῶν, ἐκπληξίς κατέλαβεν αὐτὸν καὶ δέος, καθότι οὐδὲν ἕως τότε εἶχεν ἰδεῖ θέαμα φοβερώτερον, καὶ πολλάκις ἕσπερον ἐν Ῥώμῃ

ζήμεντο τοῦ πάθους ἐκείνου καὶ τῆς ὕψους. Ἀλλὰ τότε πρὸς τοὺς μαχομένους ἐπιδεικνύων ἑαυτὸν ἱλαρὸν καὶ φαιδρὸν ἄνευ κράτους καὶ θώρακος παρήλαυνεν ἔφιππος. Ὁ δὲ Περσεύς, ὁ στρατηγὸς τοῦ περιφρήμου ἐκείνου σώματος τῆς Μακεδονικῆς φάλαγγος, — «Ὁ τῶν Μακεδόνων βασιλεὺς, λέγει ὁ Πολύβιος (κατὰ τὸν Πλούταρχον), τῆς μάχης ἀρχὴν λαμβανούσης, ἀποδειλιάσας εἰς πόλιν ἀφιππάσαιο, σκηψάμενος Ἡρακλεῖ θύειν, δειλῶν παρὰ δειλῶν ἱερὰ μὴ δεχομένῳ μηδ' εὐχὰς ἀθεμίτους τελοῦντι. Θεμιστὸν γὰρ οὐκ ἔστιν οὔτε τὸν μὴ βάλλοντα κατευστοχεῖν οὔτε τὸν μὴ μένοντα κρατεῖν οὔθ' ὄλως τὸν ἄπρακτον εὐπραγεῖν οὔτε τὸν κακὸν εὐδαιμονεῖν. Ἀλλὰ ταῖς Αἰμιλίου παρῆν εὐχαῖς ὁ θεός· ἤρχετο γὰρ κράτος πολέμου καὶ νίκην δόρον κρατῶν καὶ μαχόμενος παρεκάλει σύμμαχον τὸν θεόν». Ἡ φοβερὰ ἐκείνη φάλαγξ ἠτιήθη· οἱ Μακεδόνες κατεκόπησαν ὅσοι ἔμειναν, τῶν δὲ φευγόντων πολλοὶ ἐφρονεύθησαν, ὥστε τὸ μὲν πεδίον καὶ ἡ ὑπώρεια ἐπληρώθη νεκρῶν, τοῦ δὲ Δεύκου ποταμοῦ τὸ ρεῦμα διήλθον οἱ Ῥωμαῖοι τῇ ἐπιούσῃ τῆς μάχης ἔτι μωμεγμένον αἷματι, διότι λέγεται δι' ἐφρονεύθησαν ὑπὲρ δισμυρίους καὶ πεντακισχίλιους. Ἐξακισχίλιοι συνελήφθησαν αἰχμάλωτοι καταφυγόντες εἰς Πύδναν, πεντακισχίλιοι δὲ ἐξαργηθήσαν ἐκ τῶν φυγῆ διασκορπισθέντων. Τοιαύτην δξυνάτην κρίσιν ἔλαβεν ὁ μέγιστος οὗτος ἀγὼν ἡ μάχη ἤρξατο τὴν ἐνάτην ὄραν, πρὸ δὲ τῆς δεκάτης ἐνίκησαν οἱ Ῥωμαῖοι.

Ὁ δὲ Περσεύς κατέφυγεν εἰς Πέλλαν, ἵνα μεριμνήσῃ περὶ τῶν θησαυρῶν του ὑπὸ πάντων σχεδὸν ἐγκαταλελειμμένους· ἐκ δὲ τῶν στρατιωτῶν ἠκολούθησαν αὐτῷ μόνον πεντακόσιοι Κρηῖτες, οὐχὶ δι' εὐνοίαν, ἀλλ' εἰς τὰ χρήματα προσηλωμένοι, ὥσπερ αἱ μέλισσαι εἰς τὰ κηρία· διότι πάμπολλα ἔφερε μεθ' ἑαυτοῦ. Ἐκ Πέλλης ἦλθεν εἰς Ἀμφίπολιν, ἐκεῖθεν δὲ ἐκδιωχθεὶς καὶ μετακομίσας τὰ χρήματα αὐτοῦ καὶ τὸν χρυσοὺν καὶ τὸν ἄργυρον εἰς τὰς ἐν τῷ Στρομόνιδρομούσας λέμβους, κατέβη καὶ αὐτὸς εἰς τὸν ποταμόν, ὅθεν διεπεραιώθη εἰς Σαμοθράκην καὶ κατέφυγεν ἰκέτης εἰς τὸ ἱερὸν τῶν Διοσκούρων. Ἐκ Σαμοθράκης ἔπεμψεν ἐπιστολὴν πρὸς τὸν Αἰμίλιον, ἐλθόντα ἐν τῷ μεταξὺ εἰς Ἀμφίπολιν, ἀλλ' αὐτὴ δὲν ἐγένετο δεκτὴ, ἅτε ἀρχομένη διὰ τῶν λέξεων «Ὁ βασιλεὺς Περσεύς τῷ Ὑπάτῳ Παύλῳ χαίρειν». Δευτέρα ἐπιστολὴ φέρουσα μόνον τὸ ὄνομα αὐτοῦ ὡς ἀπλοῦ ἰδιώτου περιεῖχε τὴν παράκλησιν, ἣτις καὶ εἰσηκούσθη, νὰ πέμψῃ ὁ Αἰμίλιος ἄνδρας, μεθ' ὧν νὰ συνομιλήσῃ περὶ τῆς καταστάσεως

καὶ τῆς τύχης του. Οἱ ἀποσταλέντες ἄνδρες οὐδὲν κατορθώσαν· διότι ὁ Περσεύς ἐπέμενε νὰ διατηρήσῃ τὸν τίτλον τοῦ βασιλέως· ὁ δὲ Παῦλος ἀπῆτει νὰ παραδοθῇ αὐτὸς τε καὶ πάντα τὰ ἑαυτοῦ εἰς τὴν σκέπην καὶ τὸν ἔλεον τῶν Ῥωμαίων.

Ἐν τῷ μεταξὺ προσωομίξετο ὁ στόλος τῶν Ῥωμαίων ὑπὸ τὸν Γναῖον Ὀκτάβιον εἰς Σαμοθράκην. Ἐπὶ δὲ καὶ οὗτος μᾶτην ἤγωνίζετο νὰ πείσῃ τὸν Περσέα νὰ παραδοθῇ τὸ μὲν δι' ἀπειλῶν, τὸ δὲ

Ἐπιμνημόσυνος τελετὴ τοῦ εὐεργέτου τοῦ Μοναστηρίου Δημητρίου.
(Ἰδὲ Μακεδον. Ημερολόγιον τοῦ 1908 σελ. 170).

δι' ἐλπίδων, ὁ νεαρὸς Ῥωμαῖος Δεύκιος Ἀτίλιος, ἰδὼν τοὺς Σαμόθρακας συνειλεγμένους εἰς ἐκκλησίαν ἐζήτησε παρὰ τῶν ἀρχῶν τὴν ἄδειαν νὰ ἀποιεῖν πρὸς τὸν λαὸν ὀλίγας λέξεις· λαβὼν δὲ ταύτην εἶπεν «Εἶναι ὀρθὴ ἢ ἐσφαλμένη, φίλοι Σαμόθρακες, ἡ πληροφορία ἡμῶν δι' ἡ νῆος αὐτὴ καὶ ὅλον αὐτῆς τὸ ἔδαφος εἶναι ἱερὸν καὶ ἀπαραβίαστον;» Ἀφοῦ δὲ πάντες ἀνωμολόγησαν αὐτῷ τὴν ἱερότητα τοῦ τόπου, ἠρώτησεν ἐκείνος «Διατί λοιπὸν ἐμίανεν αὐτὸν δολοφόνος βάρπας τὰς χεῖράς του εἰς τὸ αἷμα τοῦ βασιλέως Εὐμέ-

ρους ; και επειδή πάντοτε ἐν ταῖς θυσίαις πᾶς ὁ μὴ ἔχων καθαρὰς τὰς χεῖρας ἐκβάλλεται, διατί θέλετε νὰ μολύνηται τὸ ἀγιώτατον ἔμῳ ἐπὶ δολοφόνου, οὗ αἱ χεῖρες ἀποστάζουσιν αἵματος ; » Ἡ δολοφονική ἀποπειρα τοῦ Περσεύς κατὰ τοῦ βασιλέως Εὐμένους ἐν Δελφοῖς διὰ τοῦ Εὐάνδρου εἶχε καταστῆ ὑπὸ τῆς φήμης γνωστὴ εἰς πάσας τὰς ἑλληνικὰς πόλεις. Διὰ τοῦτο οἱ Σαμοθράκες βαθέως αἰσθανόμενοι τὸ ὄνειδος, ἔπεμψαν πρὸς τὸν Περσέα τὸν βασιλέα αὐτῶν Θεώνδαν, ἵνα εἴπῃ αὐτῷ· « Ὁ Κρῆς Εὐάνδρος κατηγορεῖται ἐπὶ φόνο. Οἱ ἡμέτεροι πρόγονοι συνεκάλουν δικαστήριον δι' ἐκείνους, οἵτινες ἐτόλμων νὰ ἐισέλθωσιν εἰς τὸ ἱερὸν μὴ ἔχοντες καθαρὰς τὰς χεῖρας. Ἐάν ὁ Εὐάνδρος ἔχη τὴν συνείδησιν, ὅτι εἶναι ἀθῶος, ἄς ἔλθῃ νὰ ἀπολογηθῆ. Ἄλλ' ἐάν δὲν τολμᾷ νὰ ἐμφανισθῆ ἐνώπιον τοῦ δικαστηρίου, ἄς ἄρῃ τὸ κοινὸν σκάνδαλον ὡς πρὸς τὸ ἱερὸν καὶ ἄς μεριμνήσῃ περὶ τῆς ἰδίας ἀσφαλείας ». Ὁ Περσεὺς καλέσας κατ' ἰδίαν τὸν Εὐάνδρον συνεβούλευσεν αὐτὸν νὰ μὴ παραδοθῆ εἰς τὸ δικαστήριον, φοβούμενος μήπως ὁ καταδικασθεὶς παραστήσῃ αὐτὸν δημοσίᾳ ὡς τὸν αἰτιὸν τοῦ ἀνοσιουργήματος. Ὑπέδειξε δὲ αὐτῷ οὕτως ὅτι ἄφαιε νὰ ὑποστῆ ἐκούσιον θάνατον. Ὁ Εὐάνδρος προφασισόμενος ὅτι δέχεται τοῦτο, ἐβουλεύετο νὰ δραπευεῖται. Ἐγνωσθεὶς ὁ Περσεὺς τὸν σκοπὸν του, διέταξε νὰ φονευθῆ ὁ Εὐάνδρος. Μόλις διεπράχθη ἡ δολοφονία αὕτη καὶ ἐνεθυμήθη οὗ ἐφορτώθη αὐτὸς τὴν τῷ Εὐάνδρῳ ἐπιπρομαμένην ποιήν δημοσίᾳ, ὅτι ἐκεῖνος μὲν ἐτραυματίσεν ἐν Δελφοῖς τὸν Εὐμένην, αὐτὸς δ' ἐφόνευσεν ἐν Σαμοθράκῃ τὸν Εὐάνδρον· καὶ μόνον ἐπὶ τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ ἐπιπιεν ἡ ἐνοχὴ, ὅτι ἐμίανε δι' ἀνθρωπίνου αἵματος τοὺς δύο ἀγιοτάτους ἐπὶ γῆς ναοὺς, τὸν ἐν Δελφοῖς καὶ τὸν ἐν Σαμοθράκῃ. Τὸ ὄνειδος τοῦ ἐγκλήματος τούτου ἔδει νῦν ν' ἀποτινάξῃ ἀφ' ἑαυτοῦ πείθων διὰ χρημάτων τὸν Θεώνδαν, ἵνα εἴπῃ εἰς τὸν λαὸν ὅτι ὁ Εὐάνδρος ἰδίᾳ χειρὶ ἀπέθανεν.

Ἀλλὰ τὸ ἀνήκουστον τοῦτο ἀνοσιούργημα τὸ διαπραχθὲν πρὸς τὸν μόνον αὐτῷ ἀπομεινάντα φίλον, δὴ ἐν πολλαῖς καὶ ποικίλαις περιπετείαις εὔρε πιστόν, διήγειρε πάντων τὸ μῖσος ἐναντίον του. Πάντες σχεδὸν ἐγκατέλιπον αὐτὸν καὶ ἠραγκάσθη νὰ σκεφθῆ περὶ φυγῆς. Ἐστράφη τότε πρὸς τὸν Κρῆτα Ὁροάνδην, ὅστις ἐγίνωσκε τὰ παράλια τῆς Θράκης, παρακαλῶν νὰ τὸν παραλάβῃ εἰς τὸ πλοῖον καὶ τὸν φέρῃ πρὸς τὸν βασιλέα Κότυν. Περὶ τὴν δύσιν τοῦ ἡλίου ἐπεβιβάσθησαν εἰς τὸ πλοῖον τὰ ἀναγκαιοῦντα ἐφόδια καὶ χρήματα, ὅσα λίθρα ἠδύνατο νὰ μετακομισθῶσι. Περὶ δὲ τὸ με-

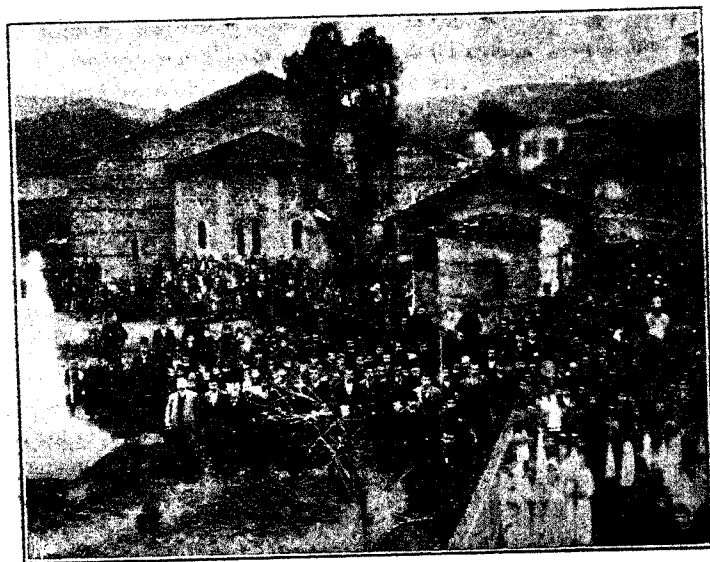
σονίκιον ἦλθε καὶ ὁ βασιλεὺς εἰς τὸν πλοῖον τῷ Ἀρημάρῳ ἵσταντα μετὰ μεγάλων βασάνων διὰ σιενῆς θυρίδος καταβιβάσας αὐτὸν καὶ τὰ παιδιά καὶ τὴν γυναῖκα ἀλλ' ὁ Ὁροάνδης ἐν τῷ μεταξὺ κρητιστῷ χορησόμενος ἀπέπευσεν. Ὁ δὲ Περσεὺς οἰκτιροῦν σιτανγμὸν ἀπέβλεπε, ὅτε τις εἰς αὐτὸν πλανώμενον παρὰ τὸν αἰγιαλὸν, κατιδὼν τὸν Ὁροάνδην ἔδειξεν ἤδη πελάγιον πρὸς τὴν Κρήτην πλείοντα διότι ἐπιφωσκεν ἤδη ἡ ἡμέρα· καὶ πάσης ἐλπίδος ἔοικε νὰ τελευτῇ φυγῆ πρὸς τὸ τεῖχος μετὰ τῆς γυναικός, προφθάσας τοὺς ἰδίους αὐτὸν Ῥωμαίους, καὶ ἐκρούβῃ ἐν ἰκιοτικῇ γωνίᾳ ἑγγὺς τοῦ ἱεροῦ. Πάντες ὅσοι ἔμειναν μετ' αὐτοῦ ἡτομώθησαν ἐξ ἀνάγκης πρὸς τοὺς Ῥωμαίους· τὰ δὲ παιδιά τοῦ βασιλέως συλλαβῶν παρέδωκεν ὁ Ἴων, ὅστις πάλαι μὲν φίλος αὐτοῦ ἦτο, τότε δὲ προδότης γενόμενος ἠνάγκασε τὸν ἄνθρωπον, ὡς θηρίον ἀλισκομένων τῶν τέκνων, νὰ παραδοθῆ εἰς τοὺς κρατοῦντας ἐνεῖνων μετὰ τοῦ κρησιβυαίου υἱοῦ αὐτοῦ Φιλίππου, ὃς μόνος ἔμεινε παρ' αὐτῷ, καταρώμενος τὴν τύχην καὶ τοὺς θεοὺς, οἷς ἀνῆκε τὸ ἱερὸν, διότι οὐδμίαν βοήθειαν παρέσχον τῷ ἰκέτῃ, καὶ νὰ καταθέσῃ γουπειῶν εἰς τοὺς πόδας τοῦ Ὀκταβίου τὸ στέμμα, τὸ ὅποιον ἤρπασεν ἐκ τῆς κεφαλῆς τοῦ δολοφονηθέντος ἀδελφοῦ του, ἐν τῷ ἱερῷ τῆς Σαμοθράκης, ὡς ἐάν οἱ θεοὶ ἤθελον νὰ τιμωρήσωσιν αὐτὸν πρὸ τῶν ἰδίων αὐτῶν ὀφθαλμῶν. Ὁ Πλούταρχος μεμφόμενος αὐτὸν παρατηρεῖ, ὅτι τότε μάλιστα ἔδειξεν, ὅτι ἦν ἐν τῇ ψυχῇ αὐτοῦ κακὸν ἀγεννέστερον τῆς φιλαργυρίας, ἢ φιλοφυχίας, ἐνεκα τῆς ὁποίας ἀπώλεσεν ὁ μόνον ἡ τύχῃ καταλείπει εἰς τοὺς ἀτυχήσαντας, τὸν ἔλεον. Ἐντεῦθεν ἐκομίσθη εἰς τὸ ἐν Ἀμφιπόλει στρατόπεδον πρὸς τὸν ὑπατον καὶ ἐκείθεν εἰς Ῥώμην, αἰχμάλωτος αὐτὸς τε καὶ τὰ τέκνα του καὶ οἱ τῶν Μακεδόνων μεγασιᾶνες μετὰ τῶν υἱῶν τῶν ἐχόντων ἡλικίαν μείζονα τῶν 15 ἐτῶν. Ὀλίγας δὲ ἡμέρας ἕστερον καὶ ὁ Αἰμίλιος περαιωθείς εἰς Ἱταλίαν ἀνέπλεε τὸν Τίβεριν ποταμὸν ἐπὶ τῆς βασιλικῆς (τῆς τοῦ Περσεύς) ἐκκαιδεκῆρους διακεκοσμημένης ὀπλοῖς αἰχμάλωτους καὶ φοινικίσι καὶ πορφύραις, τὰ δὲ πλήθη τῶν Ῥωμαίων ὑπήντων αὐτῷ ἀπὸ τῶν ὀχθῶν τοῦ ποταμοῦ συνδραμόντα ὥσπερ εἰς θέαν θριαμβικῆς πομπῆς, καὶ ἐτέλεσε θρίαμβον μεγαλοπρεπέστατον, τοῦ ὁποίου τὴν περιγραφὴν ὀφείλομεν νὰ ἐπισυνάψωμεν ἐνταῦθα, διότι οὗτος ἦν ὁ μέγας κρείσιμος θρίαμβος τῆς δύσεως κατὰ τοῦ ἑλληνικοῦ κόσμου, οὗ κεφαλὴ τότε ἦν τὸ βασιλεῖον τῆς Μακεδονίας. Ὅτι δὲ καὶ οἱ Ῥωμαῖοι ὡς τοιοῦτον ἐθεώρουν τὸ βασιλεῖον τοῦτο, ἐδήλωσε τὸ γεγονός. ὅτι μετὰ

την κατάλκνιν αὐτοῦ οἱ νέοι ἐν Ῥώμῃ ἐπέπεσον εἰς ἀκρασίαν βίου μεγάλης πρώτιστα καὶ μάλιστα, διότι ἐδόκουν πλέον ἀδῆριτον αὐτοῖς ὑπάρχειν τὴν περὶ τῶν ὄλων ἐξουσίαν, ὡς λέγει ὁ Πολύβιος.

Ὁ μὲν δῆμος, διηγείται ὁ Πλούταρχος, καταλαβὼν τὰ ἱππικὰ θέατρα, τοὺς καλουμένους κίρκους, καὶ περὶ τὴν ἀγορὰν ἱερὰ πηξάμενος καὶ τὰ ἄλλα μέρη τῆς πόλεως καταλαβόντες, ὅθεν θὰ διήρχετο ἡ πομπή, ἐθεώντο καθαραῖς ἐσθῆσι κεκοσμημένοι. Πάντες δὲ οἱ ναοὶ ἦσαν ἀνοικτοὶ καὶ στεφάνων καὶ θυμιαμάτων πλήρεις, ἐπηρεῖται δὲ πολλοὶ καὶ ὄραβρονόμοι τοὺς ἀτάκτως συρρέοντας εἰς τὸ μέσον ἀποδιώκοντες παρεῖχον τὰς ὁδοὺς ἀναπεπταμένας καὶ καθαρὰς. Ἡ θριαμβευτικὴ πομπὴ κατενεμήθη εἰς τρεῖς ἡμέρας· καὶ ἡ μὲν πρώτη μόλις ἐξήρκεσεν εἰς τὴν παρέλασιν τῶν ἐκ Μακεδονίας αἰχμαλώτων ἀνδριάντων καὶ γραφῶν καὶ κολοσσῶν ἐπὶ ζευγῶν πενήκοντα καὶ διακοσίων κομιζομένων. Τῇ δ' ὑστεραῖα ἐπέμποντο ἐπὶ πολλῶν ἀμαξῶν τὰ κάλλιστα καὶ πολυτελέστατα τῶν μακεδονικῶν ὄπλων, ἀποστίλνοντα ἐκ χαλκοῦ καὶ σιδήρου, ἐκ τέχνης δὲ οὕτω πως σνηρομοσμένα, ὥστε νὰ φαίνωνται δι' ἡχθὴν καὶ αὐτομάτως συνεφορήθησαν, κράνη μετ' ἀσπίδων καὶ θώρακες μετὰ κνημίδων καὶ κρητικαὶ πέλται καὶ θορακικὰ γέρορα καὶ φαρῆτραι μετὰ χαλινῶν ἱππικῶν ἀναμεμειγμένα καὶ ξίφη γυμνά διὰ μέσον τούτων ἐξέχοντα καὶ σάρισαι παραπεπηγνῆται, εἶχον δὲ σύμμετρον κενὸν ἐν τῷ μεταξὺ τὰ ὄπλα, ὥστε νὰ συγκρούωνται πρὸς ἄλληλα καὶ νὰ παράγωσι τραχὺν καὶ φοβερὸν κρότον καὶ μηδὲ νενικημένων ἢ ὄψις αὐτῶν νὰ εἶναι ἄφοβος. Μετὰ δὲ τὰς ὄπλοφόρους ἀμάξας ἠκολούθουν τρισχίλιοι ἄνδρες φέροντες νόμισμα ἀργυροῦν ἐντὸς ἀγγείων ἐπτακοσίων πενήκοντα τριτάλάντων, ὧν ἕκαστον τέσσαρες ἄνδρες ἐκόμιζον· ἄλλοι δὲ ἐβάσταζον κρατῆρας ἀργυροῦς καὶ φιάλας καὶ κύλικας, καλῶς πάντα διακεκοσμημένα πρὸς θέαν.

Τὴν δὲ τρίτην ἡμέραν εὐθὺς ἀπὸ πρωΐας ἐπορεύοντο σαλπυκταὶ σαλπίζοντες μέλος οὐχὶ πομπικόν, ἀλλ' ἐκείνο, δι' οὗ ἐν ταῖς μάχαις παροτρύνουσι ἑαυτοὺς οἱ Ῥωμαῖοι. Μετὰ δὲ τούτους ἦγοντο ἑκατὸν εἴκοσι βόες ἐστεμμένοι καὶ χρυσοκέρωτες πρὸς τὴν θυσίαν. Κατόπιν τούτων ἐπορεύοντο οἱ τὸ χρυσοῦν νόμισμα φέροντες, εἰς ἀγγεῖα τριτάλанта μεμερισμένον, ὡς καὶ τὸ ἀργύριον· τὸ δὲ πλῆθος τῶν ἀγγείων ἦσαν ἑβδομήκοντα ἐπτὰ. Τούτους ἠκολούθουν οἱ τὴν ἱερὰν φιάλην βαστάζοντες καὶ οἱ φέροντες τὰς ποι-

κίλωνόμους φιάλας καὶ τὸ ἐπιτροπέζια χρυσῶματα τοῦ Περσέως. Μετὰ τούτους ἦρχετο τὸ ἄρμα τοῦ Περσέως καὶ τὰ ὄπλα καὶ τὸ διάδημα τοῖς ὄπλοις ἐπικείμενον. Εἶτα μετὰ μικρὸν διάστημα ἦγοντο τὰ τέκνα τοῦ βασιλέως, δοῦλα καὶ σὺν αὐτοῖς τροφῆων καὶ διδασκάλων καὶ παιδαγωγῶν δεδακρυμένον ὄχλος, οἵτινες αὐτοὶ τε ἄρρεγον τὰς χεῖρας εἰς τοὺς θεατὰς καὶ τὰ παιδιά ἐδίδασκον τὰ ἱκετεύωσιν. Ἦσαν δ' ἄρρενα μὲν δύο, θῆλυ δὲ ἓν, μὴ αἰσθανόμενα παρὰ πολὺ τὸ μέγεθος τῶν κακῶν διὰ τὴν ἡλικίαν· διὸ καὶ μᾶλλον

ΤΕΛΕΘΗ ΑΓΙΑΣΜΟΥ ΕΝ ΒΕΡΡΟΙΑΙ

διήγειρον τὸν ἔλεον διὰ τὴν ἀναισθησίαν, πρὸς ἣν ὑπέστησαν μεταβολὴν, ὥστε ὁ Περσεὺς νὰ βαδίζῃ σχεδὸν παρορῶμενος· τοσοῦτον ἐξ οἴκτου προσήλωσαν εἰς τὰ νήπια τοὺς ὀφθαλμοὺς οἱ Ῥωμαῖοι καὶ δάκρυα πολλοὶ ἔχουσιν, πάντες δὲ εἶχον τὴν θέαν μεμειγμένην ἀληθῶν καὶ χάριτι, ἕως οὗ τὰ παιδιά παρήλθον. Αὐτὸς δὲ ὁ Περσεὺς ἐπορεύετο κατόπιν τῶν τέκνων καὶ τῆς περὶ αὐτὰ θεραπείας, φαῖδν μὲν ἱμάτιον ἐνδεδυμένος καὶ κρηπίδας ἔχων ἐπιχωρίους, ὑπὸ δὲ τοῦ μεγέθους τῶν κακῶν ὁμοιος πρὸς ἄνθρωπον

ἐκθαμβρον καὶ παραπεληγμένον καὶ ἐξεστηκότα τῶν φρεσῶν. Τῷ δὲ Περσῶν ἠκολούθει χορὸς φίλων καὶ συνηθῶν, ὧν τὰ πρόσωπα ἦσαν βεβαρημένα ὑπὸ τοῦ πένθους, καὶ πρὸς τὸν Περσέα ἀεὶ βλέποντες καὶ δακρύνοντες ἐνεποίουν εἰς τοὺς θεωμένους τὴν ἐντύπωσιν, ὅτι τὴν ἐκείνου τύχην μᾶλλον ὠλοφύροντο, ἐλάχιστα περὶ τῶν καθ' ἑαυτοὺς φροντίζοντες. Μετὰ τὸν βασιλέα καὶ τὴν θεραπείαν αὐτοῦ ἐκομίζοντο χρυσοὶ στέφανοι τετρακόσιοι, οὓς αἱ πόλεις ἀριστεία τῆς γῆς τῷ Αἰμίλιῳ μετὰ προσειῶν ἐπεμψαν. Ἐπειτα αὐτὸς ἤρχειτο ὀχούμενος ἐπὶ ἄρματος διαπρεπῶς κεκοσμημένου, ἀνὴρ καὶ ἄνευ τοιαύτης ἐξουσίας ἀξιοθέατος, ἀλουργίδα χρυσόπαστον φορῶν καὶ δάφνης κλῶνα τῇ δεξιᾷ προτινῶν. Ἐδαφνηφόρει δὲ καὶ σύμπας ὁ στρατός, τῷ μὲν ἄρματι τοῦ στρατηγοῦ κατὰ λόγους καὶ τάξεις ἐπόμενος, ἕδων δὲ ἄλλοτε μὲν ᾤδας τινὰς πατρίους ἀναμειγμένας γέλοι, ἄλλοτε δὲ παιᾶνας ἐπιτικίους καὶ τῶν κατορθωμάτων ἐπαίνους εἰς τὸν Αἰμίλιον περιβλεπτον ὄντα καὶ ζηλωτῶν ὑπὸ πάντων, οὐδενὶ δὲ τῶν ἀγαθῶν ἐπίφθονον.

Ὁ Αἰμίλιος, καίπερ οἰκτίρων τὸν Περσέα διὰ τὴν μεταβολὴν τῆς τύχης καὶ πολὺν πρόθυμος ὧν νὰ βοηθήσῃ αὐτῷ, οὐδὲν ἄλλο κατάρθωσεν ἢ τὴν μετᾶστασιν. Ἐκ τῆς εἰρηκτῆς εἰς τόπον καθαρὸν καὶ φιλανθρωποτέραν δίαυαν, ἧτοι εἰς Ἄλβαν, φρούριον ἐφ' ὑψηλοῦ πάγου ἰδρυμένον παρὰ τὴν λίμνην Φουκίαν, ὅπερ πολλάκις διὰ τὸ εὐεργὲς ἐχρησίμευσεν εἰς τοὺς Ῥωμαίους ἀντὶ φρουρᾶς, ἐν ἧ καθείργοντο οἱ φυλακῆς δεόμενοι. Ἐνιαῦθα φρουρούμενος, ὡς μὲν οἱ πλείστοι γράφουσιν, ἀπεκατέρησεν, ἔτιοι δὲ ἰσοροῦσιν, ὅτι οἱ φυλάσσοιτες αὐτὸν στρατιῶται δι' οἰαδήποτε αἰτίαν θυμωθέντες κατ' αὐτοῦ, δὲν ἄφινον αὐτὸν νὰ κοιμηθῇ καὶ εὐθὺς ὡς τὸν ἔβλεπον νυστάζοντα ἐκ παντὸς τρόπου ἐκράτουν αὐτὸν ἐγρηγορότα, ἕως οὗ τοιοιτοτρόπως ἐξαντληθεὶς ἐτελεύτησεν. Ὁ νεώτερος τῶν νιῶν αὐτοῦ Ἀλέξανδρος, ἐπιζήσας, ἐγένετο εὐφυῆς τορευτῆς καὶ λεπτοουργός, ἐκμαθὼν δὲ τὴν λατινικὴν ἐχρημάτισεν ὑπογραμματεὺς τῶν ἀρχόντων, ἐπιδέξιος καὶ χαρίεις περὶ τὴν ὑψηροσίαν ταύτην ἀναδειχθείς.

Τοιοῦτον ἄδοξον καὶ αἰσχρὸν καὶ ὀδυνηρὸν τέλος ἔλαβεν ὁ Περσεὺς ὁ ἐπὶ τοῦ ἐνδοξοτάτου θρόνου τῆς οἰκουμένης καθίσας. Τὸ πάθος τῆς φιλαργυρίας, τῆς φιλοψηχίας καὶ τῆς μικρολογίας κατέπνιξεν ἐν τῇ ψυχῇ αὐτοῦ πᾶν ἄλλο ὑψηλὸν καὶ εὐγενὲς αἰσθημα καὶ φρόνημα μέχρι τοσοῦτου βαθμοῦ, ὥστε ἐν ὄρα κινδύνου τῆς πατρίδος νὰ ἔχη καιρὸν νὰ μεριμᾷ περὶ σωτηρίας

τῶν θησαυρῶν αὐτοῦ, ἐν κινδύνῳ ἐσχάτης αἰσχύνης ἢ σωτηρίας περὶ τῆς ἀκραιβότητος τοῦ ἰδίου σαρκίου καὶ τῶν ἰδίων του. Ἡ φιλοστοργία πρὸς τὰ τέκνα ἀληθῶς εἶναι φυσικὴ ἀνάγκη καὶ καθήκον ἱερὸν οὐ μόνον τῶν ἰδιωτῶν ἀλλὰ καὶ τῶν βασιλέων. Οἷτινες ἀνθρώποι καὶ αὐτοὶ εἶναι. Ἀλλὰ τῆς πατρίδος ἄρδην ἀπολλύμενης, πῶς δύναται ταῦτα νὰ σωθῶσιν, αἰσχροῦς δὲ σφῶζόμενα ποίαν ἕξοδον τοῦ βίου θὰ εὐρίσκωσιν ἐν τῇ δουλείᾳ καὶ αἰχμαλωσίᾳ; Πᾶς ἀνθρώπος, καὶ ὁ βασιλεὺς ἄρα, ὡς ἀνθρωπίνην σάρκα φορῶν, φιλεῖ ἑαυτόν· ἀλλ' ὀφείλει νὰ ἔχη τὴν φιλοτιμίαν νὰ προλάβῃ τὴν ἐσχάτην αἰσχύνην καὶ νὰ μὴ ὑπομείνῃ νὰ διαπομπειθῇ ἐν τῷ θριάμβῳ τοῦ νικητοῦ κατὰ τρόπον διεγείραντα τὸν βαθὺν καὶ ἀκατάσχετον οἶκτον καὶ αὐτῶν τῶν ἐχθρῶν τοῦ νικητῶν. Τὸ χρῆμα ἄφ' ἑτέρου ἀποτελοῦν μὲν τὴν βάσιν πάσης βιοτικῆς οἰκονομίας καὶ κινήσεως, ἀναπτύσσει τὴν ἔμφυτον ὁρμὴν τῆς φιλοχρηματίας καθόλου· ἀλλ' αὕτη δὲν πρέπει ν' αὐξάνῃ μέχρι φιλαργυρίας, ἥτις γίνεται ὄψις πάντων τῶν κακῶν.

Ὁ φιλάργυρος Περσεὺς, ἐκ παντὸς τρόπου τὸ χρῆμα θεραπεύων, ἐπέζησε νὰ ἴδῃ αὐτὸ ἔνθεν μὲν ἀρπαζόμενον ὑπὸ τοῦ ἑρπετοῦ Ὁροάνδου, τὸν δὲ λοιπὸν θησαυρὸν αὐτοῦ κοσμεῦντα τὸν θριάμβον τοῦ νικητοῦ καὶ ὡς λείαν εἰς τὸ ταμῆιον τῆς Ῥώμης εἰσκομιζόμενον, ὅπερ καὶ πάντων τῶν ἄλλων βασιλέων, Ἑλληνῶν τε καὶ βαρβάρων, τοὺς θησαυροὺς ἐχώνευσε. Τοιοῦτος ὧν ὁ τελευταῖος βασιλεὺς τῆς ἐνδόξου Μακεδονίας, ἀντὶ τὰ προσειγῆκη τὴν ζωὴν αὐτοῦ θυσίαν ὑπὲρ τοιαύτης πατρίδος, ἀντὶ νὰ ἐπισφάξῃ ἑαυτόν ἐπ' αὐτῆς πεπτωκυίας κατὰ τινὰ μοῖραν πεπρωμένην—διότι κατὰ τὸν Πολύβιον εἴη τύχη σχεδὸν ἅπαντα τὰ τῆς οἰκουμένης πράγματα πρὸς ἐν ἔκλινε μέρος καὶ πάντα τεύειν ἠνάγκασε πρὸς ἓνα καὶ τὸν αὐτὸν σκοπόν, δηλοῦσι τὴν κοσμοκρατορίαν τῶν Ῥωμαίων—προαιρεῖται τὴν ἄδοξον καὶ αἰσχρὰν ζωὴν καὶ λαμβάνει τὸ ἐκ τῆς ἀϋπνίας οἰκτιστον καὶ ὀδυνηρότατον τέλος, ἦν οἱ φύλακες παρεσκεύαζον αὐτῷ ἀποστεροῦμενοι ἴσως ὀφειλόμενων χρηματικῶν τιμῶν φιλοδωρημάτων. Ἐδὼν τοιοῦτους ἡγέτας ἔχοντα δὲν σφῶζονται, οὐδ' αὐτὰ τὰ ἄλλως ἀκμαῖα εἶναι καὶ εὐρωσσε, εἴοι ἦσαν καὶ οἱ Μακεδόνες τότε, ὧν ἡ φάλαγξ ἐνεποίησε τὴν φοβερὰν ἐκείνην καὶ ἄληστον ἐντύπωσιν, ἀπείρως δὲ χαλεπώτερον τὰ πάσης φυσικῆς, ἠθικῆς καὶ πολεμικῆς δυνάμεως ἐνδεῆ.

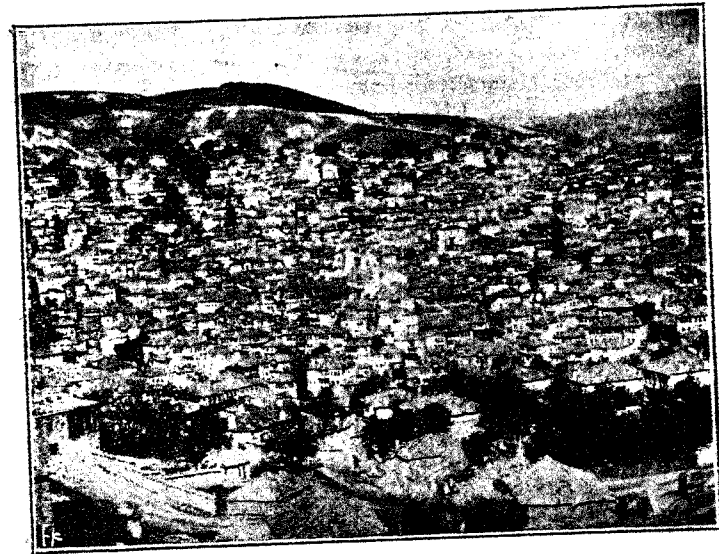
ΤΙΝΑ ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΣ ΤΟΥ ΡΗΓΑΣ ΤΟΥ ΦΕΡΑΙΟΥ

Και υπό άλλων, αλλά και υπό του κ. Α. Άρβανίτου ἐν τῇ εἰκονογραφημένῃ αὐτοῦ Μακεδονίᾳ ἐσχάτως ἐγράφη ὅτι ὁ Ρήγας ὁ Φεραίος ἢ Βελεστινλῆς ἦν Κουτσόβλαχος ἢ Ἑλληνόβλαχος τὴν καταγωγὴν. Ὁ ἀδέσποτος αὗτος θεῶλος ἀνεγράφη καὶ ἐν τῷ ἐν Βουκουρεστίῳ ἐκδιδόμενῳ ὄργανῳ τοῦ Ρουμουνικοῦ Κομιτάτου, τῷ Ρουμούω τοῦ Πίνδου.

Ἄλλ' ὁ Ρήγας ἐγεννήθη ἐξ Ἑλλήνων γονείων καὶ ἀνήκεν εἰς τὴν οἰκογένειαν τῶν ἐν Βελεστίνῳ Οἰκονομάδων, οἰκογένειαν λευτικὴν, ἐν ἣ τὸ ἀξίωμα τοῦ Οἰκονόμου διαδοχικῶς ἀπὸ πατρὸς εἰς υἱὸν μετεδίδοτο. (1) Ὁ θεῶλος ὅτι ὁ Ρήγας ἦτο Ἑλληνόβλαχος προῆλθε κατὰ πᾶσαν πιθανότητα ἐκ τῆς πνευματικῆς συγγενείας, ἣν εἶχεν ἡ οἰκογένεια τούτου πρὸς τοὺς Πεισιωτέους, βλαχοποιημένας (Τσελιγγάδες) ἐκ Γράμμοστας τῆς Μακεδονίας, οἵτινες μετὰ τῶν ποιμνίων αὐτῶν κατήρχοντο τὸν χειμῶνα εἰς Θεσσαλίαν καὶ διεχειμάζον παρὰ τὸ Βελεστίνον. Τραγικαὶ περιπέτειαι τοῦ ἀγῶνος τοῦ 1821 συνέδεσαν κατὰ τύχην στενότερον τὴν οἰκογένειαν τῶν Οἰκονομάδων πρὸς τοὺς Πεισιωτέους. Τόσον ὀλίγα εἶνε γνωστὰ ἡμῖν περὶ τῆς οἰκογενείας τοῦ Πρωτομάρτυρος τῆς Ἑλληνικῆς ἐθελουσίας, ὥστε τὰ ἀκόλουθα πιστεύομεν ὅτι μετ' ἐνδιαφέροντος θέλουσιν ἀναγνωσθῆ.

1) Τοῦτο παρατηρεῖται πολλαχοῦ τῆς Θεσσαλίας καὶ Μακεδονίας. Πασιγνωστον τὸ παράδειγμα τοῦ πολλοῦ ἐκ Τσαρτσιτσίνης Κ. Οἰκονόμου τοῦ ἐξ Οἰκονόμων. Περιεργίας χάριν σημειῶ ἐνταῦθα ὅτι ἐν Σελίτῃ, κομποπόλει τῆς ἐπαρχίας Σισανίου, ὑπάρχει οἰκογένεια, ἐν ἣ τὸ ἱερατικὸν ἀξίωμα ἐπὶ δύο ἑκατονταετηρίδας ἀπὸ πατρὸς εἰς υἱὸν μετεδίδοτο. Ὁ πρῶτος τῆς οἰκογενείας ἦν Παπαθεόδωρος τις περὶ τὰ μέσα τῆς 17ης ἑκατονταετηρίδος ζῶν, ὡς ἐκ τινος σημειώσεως ἐπὶ βιβλίου φέροντος τὸν τίτλον «Τόμος καταλλαγῆς» συνάγεται, ὁ δὲ τελευταῖος πάλιν ἐκαλεῖτο Παπαθεόδωρος. Οὗτος ἀπέθανεν ἐν ἐσχάτῳ γήρατι τῷ 1871 ἐν Σελίτῃ, ἀφ' οὗ ἐν νεωτέρῳ ἡλικίᾳ ὑπῆρξε διδάσκαλος τοῦ ἡγεμόνος Milosch τῆς Σερβίας. Τοῦ Παπαθεοδώρου τούτου ἕγγονοι εἶνε οἱ ἐν Κωνσταντινουπόλει ἐξαιρέτου μνήμης ἀπολαύοντες τραπέζιται ἀδελφοὶ Ναούμ.

Τοῦ πρὸς ἀπελευθερωσιν ἀγῶνος τοῦ 1821 μετισταί καὶ τὸ Βελεστίνον, ἐπαναστάτησαν διὰ τοῦ ὀπλαρχηγοῦ Καπετᾶν Μπακδέκι. Οἱ ἐν αὐτῷ οἰκούντες εὐαρίθμηι Τούρκοι δὲν ἠδυνάθησαν νὰ ἀντιστῶσι καὶ κατέφυγον εἰς τὸν ἰσχυρὸν Πύργον (Κουλίαν). Ἀλλὰ μετὰ τινὰς ἡμέρας ἐπελθόντος μετὰ Βασιβουζούκων ἐκ Λαρίσης τοῦ Χασάν-Πασσᾶ, ὁ Μπακδέκις ἀνεχώρησεν ἐγκαταλιπὼν εἰς τὴν τύχην τοῦ τῷ Βελεστίνον, τὸ ἕποσον ἀνευ ἀντιστάσεως περιῆλθεν εἰς τὰς χεῖρας τῶν Τούρκων. Διήσεις,

ΚΡΟΥΣΟΒΟΝ (Ἰδὲ Μακεδον. Ἡμερολόγ. τοῦ 1908 ἐν σελ. 202).

σφαγῆ καὶ αἰχμαλωσίαι ἐπεσφράγισαν τὸ οἰκτρὸν τέλος τῆς βραχείας ταύτης ἐπαναστάσεως. Παῖς δεκατριετῆς τῆς ἐπιθείσης οἰκογενείας τῶν Οἰκονομάδων, Παναγιώτης καλούμενος, διαφυγὼν τὴν σφαγὴν καὶ αἰχμαλωσίαν κατέφυγεν εἰς τὴν Μονὴν Ἐσνιάν, ἣς ὁ ἡγούμενος ἐδέχθη καὶ περιέθαλψεν αὐτόν. Μετὰ τινὰς ἡμέρας κατήλθεν οὗτος μετὰ τοῦ ἡγουμένου εἰς Βόλον, ἔνθα παρὰ τῶν Πεισιωτέων, οὓς συνήντησεν ἐνταῦθα, ἔμαθε τὴν οἰκτρὰν τύχην τῆς οἰκογενείας αὐτοῦ, ὅτι δηλαδὴ ἡ μήτηρ αὐτοῦ, ὁ ὀκταετής ἀδελφὸς καὶ ἡ ἐξαετής ἀδελφὴ ἠχμαλωτίσθησαν παρὰ τῶν

Τούρκων, καὶ ὅτι τὴν μὲν μητέρα κατώσθωσαν οἱ Πεισιωτῆες καὶ ἐξαγοράσωσι παρ' αὐτῶν, ἀλλ' ὅτι οἱ ἀδελφοὶ τοῦ ἐξισλαμισθῆσαν, μὴ δεχθέντες τοῦ Χασάν-Πασσά λύτρα δι' αὐτούς. Σημειωτέον ὅτι ἡ μήτηρ τοῦ Παναγιώτου ἦν ἀνάδοχος (Νουκᾶ) τῶν τέκνων τῆς οἰκογενείας Πεισιώτα.

Μετὰ τινὰς ἡμέρας ὁ μικρὸς Παναγιώτης κατῆλθε καὶ πάλιν εἰς Βόλον, ἵνα κατὰ γενομένην συμφωνίαν συναντήσῃ τὴν μητέρα αὐτοῦ. Ἡ μήτηρ φοβουμένη μὴ καὶ οὗτος ἀγχαλωτισθῆ ὑπὸ τῶν Τούρκων ἐπέμεινε ὅπως ἐπανέλθῃ εἰς τὴν Μονήν, ἀλλ' οὗτος ἀμετάπειστος δὲν ἠθέλησε νὰ ἀποχωρισθῆ αὐτῆς καὶ συνώδευσεν εἰς Ριζόμυλον, ἔνθα κατόκει αὐτῇ. Ἐντεῦθεν δὲ μετὰ τινὰ χρόνον ἠκολούθησε τοὺς Πεισιωτέους ἐπανερχομένους μετὰ τῶν ποιμένων αὐτῶν εἰς Γράμμωσταν. Εἰς τὴν πρὸ τῆς Χρουπίστης Σμίξιν, ἔνθα ἡ ἀπόρρυσις τῶν ὑδάτων τῆς λίμνης Καστορίας γύνεται εἰς τὸν Ἀλιάκμονα, ὁ μικρὸς Παναγιώτης ὡς Θεσσαλὸς καὶ ἀγνοῶν τὴν κουτσοβλαχικὴν ἠγχαλωτίσθη ὑπὸ Ἀλβανῶν Ντερβεντζήδων, ἀλλὰ τῇ ἐνεργείᾳ τῶν Πεισιωτῶν ἠλευθερώθη ὑπὸ τοῦ ἐν Χρουπίστη διοικητοῦ. Ὁ Παναγιώτης βραδύτερον ἐγκατεστάθη ἐν Βογατσικῷ, πόλει τῆς ἐπαρχίας Σισανίου, ὅπου καὶ ἀπέθανεν ἐν ἔτει 1890.

Καὶ ὑπὸ τῶν Πεισιωτῶν, ὡς καὶ ὑπὸ τοῦ Παναγιώτου ὁμολογεῖτο ὅτι ἡ οἰκογένεια τῶν Οἰκονομάδων, ἐξ ἧς καὶ ὁ Ρήγας, ἦτο γνησίᾳ Φεραϊκῇ μεταχειριζομένη ἐν τῷ οἴκῳ μόνον τὴν Ἑλληνικὴν καὶ ἀγνοῦσα τὴν Κουτσοβλαχικὴν.

Ἐν Καστορίᾳ τῇ 8 Αὐγούστου 1909.

ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ Π. ΦΕΡΑΙΟΣ

ΦΙΛΙΠΠΟΣ ΚΑΠΕΤΑΝΟΠΟΥΛΟΣ

Ὁ Φίλιππος Καπετανόπουλος κατήγετο ἐκ Κατράνισης τῆς Μακεδονίας πλησίον μὲν τῆς Ναούσης κειμένης, ἀλλ' ἐπαγομένης εἰς τὴν διοίκησιν Σερβίων. Ὁ πατὴρ αὐτοῦ, μολοντοὶ ἀπαίδευτος, ἔτρεφε τὸν διακαῆ πόθον, ὅπως ἴδῃ αὐτόν τε καὶ τοὺς

ἄλλους υἱοὺς τοῦ μεμορφωμένους καὶ πεπαιδευμένους οὕτως, ὥστε νὰ δυνηθῶσι νὰ φανῶσι χορηγίμοι εἰς τὴν Πατρίδα. Ὁ Καπετανόπουλος τὰ πρῶτα γράμματα ἤκουσεν εἰς τὸ ἐν τῇ πατρίδι του λειτουργοῦν δημοτικὸν σχολεῖον, ἐκ τοῦ ὁποίου ἀποφοιτήσας μετέβη ἀκολούθως εἰς Θεσσαλονίκην, ὅπως φοιτήσῃ εἰς τὸ ἐν τῇ πόλει ταύτῃ Ἑλλ. Γυμνάσιον. Κατὰ τὸν μαθητικὸν του βίον ἔν τε τῇ Θεσσαλονίκῃ καὶ τῇ πατρίδι του ἔδειξε τοιαῦτα καὶ τοσαῦτα δείγματα πατριωτισμοῦ, ὥστε δικαίως οἱ καθηγηταὶ αὐτοῦ ἔλεγον ὅτι «ἐκ τοῦ Καπετανοπούλου πολλὰ θὰ ὠφεληθῆ ἡ Πατρίς». Εἰς τὸ ἐν Θεσσαλονίκῃ Γυμνάσιον ἤκουσε τὰ μαθήματα καὶ τῆς Δ' τάξεως, εἶτα δὲ θελήσας νὰ ἐκμάθῃ τὴν τουρκικὴν γλῶσσαν ἐνεγράφη εἰς τὸ τουρκικὸν τῆς πόλεως ταύτης Γυμνάσιον, ἐξ οὗ μετὰ πενταετῆ φοίτησιν ἔλαβεν ἀπολυτήριον, δι' οὗ ἠδύνατο νὰ καταλάβῃ δημοσίαν τινὰ θέσιν. Ἀλλὰ ἐπιθυμῶν νὰ τύχῃ εὐρυτέρας ἐπιστημονικῆς μορφώσεως, ἠρνήθη νὰ καταλάβῃ τὴν προσφερομένην αὐτῷ δημοσίαν θέσιν καὶ ἀπεφάσισε νὰ φοιτήσῃ εἰς τὸ ἐν Κωνσταντινουπόλει τουρ-

ΦΙΛ. ΚΑΠΕΤΑΝΟΠΟΥΛΟΣ

κιδόν Πανεπιστήμιον, έγγραφεις εἰς τὴν φαρμακευτικὴν Σχολήν. Λαβὼν δὲ μετὰ διετῆ ἐν τῷ εἰρημένῳ Πανεπιστημίῳ φοίτησιν τὴν ἄδειαν, ὅπως ἐξασκῆ τὸ φαρμακευτικὸν ἐπάγγελμα, ἐγκατεστάθη ἐν Βοδενοῖς. Ἄλλ' ἐνταῦθα δὲν ἠδυνήθη νὰ μείνῃ ἐπὶ πολὺ, καθόσον ἐν τῇ πόλει ταύτῃ κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην τὸ ἔδαφος τῆς ἐθνικῆς δράσεως ἦτο λίαν περιορισμένον, πρῶγμα τὸ ὅποσον οὐδόλως ἀνταπεκρίνετο εἰς τὴν μεγάλην αὐτοῦ ἐπιθυμίαν καὶ εἰς τὸ μέγα ὄνειρόν του, ὅπως λάβῃ ἐνεργὸν μέρος πρὸς καταπολέμησιν καὶ ἐκμηδένισιν, εἰ δυνατόν, τοῦ ἀπαισίου τῶν Βουλγάρων ἔργου.

Μὴ δυνηθεὶς δὲ παρ' ὅλας τὰς προσπάθειάς του νὰ φέρῃ ἀποτελέσματα, τὰ ὅποια νὰ ἱκανοποιήσωσι τὸν μέγαν αὐτοῦ ζῆλον, ἠναγκάσθη νὰ μεταβῆ εἰς Μοναστήριον, ὅπου ἤλπιζεν ὅτι ἐκεῖ θὰ σβέσῃ τὴν ἀκόρεστον αὐτοῦ δίψαν, θὰ δυνήθῃ δηλ. νὰ καταπολεμήσῃ ἀποτελεσματικῶς τὸ πρὸ καιροῦ ἀρξάμενον καταστρεπτικὸν διὰ τὸν Ἑλληνισμόν ἔργον τῶν Βουλγάρων καὶ ἐκπληρῶσῃ πλέον τὰ ἐθνικὰ αὐτοῦ ὄνειρα.

Τὰ ἀποτελέσματα τῆς δράσεώς του δὲν ἤργησαν νὰ ἀντιληφθῶν οἱ ἀντίπαλοί του, καὶ διὰ τοῦτο δι' ἀπειλητικῆς ἐπιστολῆς συνίστων εἰς αὐτὸν νὰ παύσῃ ἐργαζόμενος ἐναντίον των, ἐὰν ἐπεθύμει νὰ μὴ εὔρῃ τὴν τύχην τοῦ πρὸ ὀλίγου χρόνου δολοφονηθέντος τότε ἐθνομάρτυρος Θ. Μόδη. Εἰς ἐπίμετρον δὲ τῆς ἀπειλῆς ταύτης ἀπήτησαν καὶ τὴν εἰς αὐτοὺς πληρωμὴν τριάκοντα λιρῶν. Ὁ Καπετανόπουλος ἐκώφευσεν εἰς τὰς ἀπειλάς τῶν θρασυδείλων ἀπογόνων τοῦ Κρούμου, οὐδόλως λαβὼν ὑπ' ὄψιν τὴν ἀπαίτησίν των ταύτην καὶ ἐξηκολούθησε κραταιῶς κατ' αὐτῶν ἐργαζόμενος. Οἱ Βούλγαροι μὴ ἀναμένοντες τιαύτην ἀνδρικήν ἐκ μέρους τοῦ Καπετανοπούλου στάσιν καὶ διαβλέποντες ἐν τῷ προσώπῳ του ἀντίπαλον οὐχὶ εὐκαταφρόνητον, ἀπεφάσισαν ὅπως ὅσον τάχιον θέσωσιν εἰς ἐνέργειαν τὰ δολοφονικὰ αὐτῶν ὄργανα. Πρὸς τοῦτο ἀνέθεσαν τὴν ἐκτέλεσιν τῆς εἰς θάνατον ὑπ' αὐτῶν καταδίκης εἰς ἓνα ἐκ τῶν ἐμπίστων αὐτῶν, ὅστις εἰσερχόμενος εἰς τὸ φαρμακεῖον τοῦ Καπετανοπούλου, ὅπως δῆθεν ἀγοράσῃ φάρμακα, φονεύσῃ αὐτόν. Δυστυχῶς ὅμως δι' αὐτοὺς ὁ Καπετανόπουλος ἀπουσίαζεν ἐκ τοῦ φαρμακείου του τὴν ὥραν ἐκείνην, ἦν ὁ δολοφόνος εἶχεν ἐκλέξει πρὸς ἐκτέλεσιν τοῦ ἀπαισίου ἔργου του. Ἀλλὰ αἰμοχαρῆς, ὡς ὅλοι οἱ δμόφυλοί του, ἀντὶ νὰ φύγῃ ἀπρακτος, φονεύει τὸν ἐν τῷ φαρ-

μακίῳ ὑπάλληλον τοῦ Καπετανοπούλου καὶ τρέπεται εἰς φυγὴν. Ἐξερμάνῃ ὁ Καπετανόπουλος διὰ τὴν ἀνανδρον ταύτην δολοφονίαν. Δὲν ἦτο πλέον δυνατόν εἰς τὸν φύσει εὐγενῆ καὶ ἱπποτικὸν χαρακτηρᾶ του νὰ παραμείνῃ ἐντὸς τοῦ Μοναστηρίου συνεχίζων τὸν εἰρηρικὸν κατὰ τῶν ἀσπόνδων ἐχθρῶν του ἀγῶνα. Ἦθελε νὰ ἐκδικηθῆ ὄχι μόνον τὸν φόνον τοῦ ὑπαλλήλου, του ἀλλὰ καὶ τὸν πρὸ μικροῦ ἐπισυμβάντα τοιοῦτον τοῦ ἀνωτέρω μνημονευθέντος Θ. Μόδη, μεθ' οὗ στενότατα συνδέετο. Διὰ τοῦτο ἅμα τῇ ἐμφανίσει τοῦ ἀειμνήστου ἐθνομάρτυρος Παύλου Μελά, ἐκ τῶν πρώτων ἔσπευσε νὰ καταταχθῆ ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν του καὶ δράσῃ ὡς ὀπαδὸς αὐτοῦ.

Μολοντί δὲ ἐπὶ εἰκοσιτετράωρον μόνον ἔσχε τὴν εὐτυχίαν νὰ συζῆσῃ μετ' αὐτοῦ, ἐν τούτοις ἀπέκτησεν ἀμέριστον τὴν ἀγάπην καὶ ἐκτίμησίν του. Δυστυχῶς ἐπέπρωτο νὰ μὴ ἐκπληρώσῃ τὴν ἐνόρκως δοθεῖσαν εἰς τὴν ἱερὰν ψυχὴν τοῦ ἄλλου ἐθνομάρτυρος Μόδη ὑπόσχεσιν, ὅτι θὰ ἐξεδικεῖτο τὸν φόνον αὐτοῦ. Διότι μετὰ εἰκοσιτετράωρον, ὡς εἶπομεν, ἀπὸ τῆς συναντήσεως μετὰ τοῦ Π. Μελά, τῇ προδοσίᾳ τῶν Βουλγάρων, συνεπλάκη τὸ Ἑλλήν. Σῶμα μετὰ στρατιωτικοῦ ἀποσπάσματος. Κατὰ τὴν συμπλοκὴν δὲ ταύτην πληγωθεὶς βαρῶς εἰς τὴν δεσφρακὴν χώραν, δὲν ἠδυνήθη ν' ἀκολουθήσῃ τοὺς λοιποὺς συντρόφους του, οἵτινες κατῴρθωσαν νὰ διαφύγωσιν. Ἐπειδὴ δὲ ἡ μετ' αὐτῶν παραλαβὴ καὶ τοῦ Καπετανοπούλου θὰ ἐκόλυε τὰ μέγιστα τὴν φυγὴν αὐτῶν, ἐπομένως καὶ τὴν σωτηρίαν των, διὰ τοῦτο τῇ διαταγῇ τοῦ ἀρχηγοῦ ἠδυνήθησαν νὰ κρύψωσιν αὐτὸν εἰς τινα παρακειμένην χαράδραν, παρ' ὅλας τὰς πρὸς τὸν ἀρχηγόν του παρακλήσεις ὅπως τὸν ἀποκεφαλίσωσι, διὰ νὰ μὴ συλληφθῆ ζῶν ὑπὸ τῶν Τούρκων.

Θ ΜΟΔΗΣ

Κακή τύχη όμως ανεκαλύφθη ὑπ' αὐτῶν καὶ κατεσφάγη ἀνηλεῶς πρὸς μεγίστην χαρὰν τῶν Βουλγάρων, οἵτινες ὑπὸ φόβου καὶ τρόμου καταλαμβάνοντο, δσάκις καὶ τὸ ὄνομα μόνον τοῦ Καπετανοπούλου ἤκουον.

Τοιοῦτον εἶρε τέλος τὴν 19ην Σεπτεμβρίου 1904 ὁ λίαν συμπαθὴς καὶ ἀτρόμητος ἦρωας Φ. Καπετανόπουλος, τοῦ ὁποίου ἡ ἀπώλεια προυξένησε θλίψιν καὶ μέγαν πόνον ὄχι μόνον εἰς τοὺς γνωρίσαντας αὐτόν, ἀλλὰ καὶ εἰς πάντας τοὺς κατοίκους τῆς περιφέρειας Μοναστηρίου, οἵτινες ἐν τῷ προσώπῳ του ἔχασαν ἀνδριότατον καὶ μεγαλόθυμον ἐκδικητήν.

ΑΣΤ. ΝΙΚΟΛΑΪΔΗΣ

ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΠΑΥΛΟΥ ΜΕΛΑ ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΣΥΖΥΓΟΝ ΤΟΥ

25 Σεπτεμβρίου 1904. Ἐν Λεχόβῳ.

... Μόλις σήμερον ἠμπορῶ νὰ σοῦ γράψω ἡμὴν φοβερὰ ἀπιρολημένος. Διὰ τοῦτο τὸ ἡμερολόγιον θὰ τὸ συνεχίσω ἄλλοτε. Ἦδη σοῦ λέγω ὅτι μὲ ὄλας τὰς δυσκολίας τῆς ἐργασίας, τοὺς κινδύνους αὐτῆς καὶ τὸν φοβερὸν καιρὸν (βρέχει συνεχῶς ἐπὶ 23 ἡμέρας καὶ κοιμώμεθα ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ὑπὸ βροχὴν) εἶμαι, ἂν ὄχι ἐνθουσιασμένος, πολὺ εὐχαριστημένος. Ὁ Καούδης ἐξωλόθρευσε εἰς Κορέστια οὐκ ὀλίγους κακούργους. Προχθὲς δὲ συμπλακείς μὲ 80 κομίτας, αὐτὸς μὲ 20, ἐφόνησε 5 ἐξ αὐτῶν καὶ ἐπλήγωσε 15, χωρὶς νὰ πάθῃ τις ἐκ τῶν ἰδικῶν του. Ἐνεκα δὲ τῆς παρουσίας μου ἢ μᾶλλον τοῦ Σώματός μου ἐδῶ ἐπανήλθον εἰς τὴν Ὀρθοδοξίαν οἱ κάτοικοι τῆς Πρεκοπάνας. Τὴν 18 εἰς τὴν Ἑλληνικωτάτην Μπελκαμένην 7 γονεῖς ἀπέσυραν τὰ 7 τέκνα των, τοὺς μόνους μαθητὰς τῆς ρουμανικῆς σχολῆς. Τὸν Ῥουμᾶνον διδάσκαλον καὶ ταυτοχρόνως κομιτατζῆν ὑπεχρέωσα νὰ φύγῃ ἐντὸς ἐβδομάδος, ἂν θέλῃ νὰ ζήσῃ. Αὐτὸς ἔφυγε τὴν ἐπαύριον.

Αὐτὰ εἶναι τὰ καλά. Τὸ λυπηρὸν εἶναι ὅτι ὁ ἐνθουσιώδης καὶ κάλλιστος νέος Φίλιππος Καπετανόπουλος φαρμακοποιὸς ἐν Βι-

τωλίοις καὶ μέλος τῆς διοικήσεως τῆς Ἀμύνης ἐπιμείνας νὰ εἴδῃ μαζὺ μου ἐφρονεῖθη τῇ 19 ἐν Νερετίῳ ἐν συμπλοκῇ, ἣν μὲ τὸν τουρκικὸν στρατὸν ἔσχον. Ἴδου πῶς ἐγίνε τὸ πρᾶγμα. Ἀπὸ τὴν Μπελκαμένην ἐπήγαμεν 30 τὸν ἀριθμὸν εἰς Νερετί, ὅπως τιμωρήσωμεν τῶν 5 ἀτυχῶν ἐκείνων θυμάτων τοὺς φονεῖς, οἱ ὁποῖοι ἐξακολουθοῦν ἀκόμη νὰ κακουργῶσι.

Ἦτο Κυριακὴ πρωί· ἡμεθεῖς ἐτοιμοὶ νὰ τοὺς συλλάβωμεν πάντας ἐξορμώντες ἐξ οἰκίας τινός, ὅπου ἡμεθεῖς κρυμμένοι, πρὸς τὴν πλατεῖαν, ὅπου ἦσαν ὄλοι αὐτοί, ὅτε βλέπομεν εἰς τὴν εἰσοδὸν τοῦ χωρίου 90 — 100 νιζάμιδες καὶ 30—40 ἰππεῖς. Πρὶν προφθάσω νὰ τοὺς συγκρατήσω 5—6 ἀπειροπόλεμοι καὶ δειλοὶ ἐκ τοῦ Σώματός μου ἀνοίγουν τὴν ὀπισθίαν θύραν καὶ τρέχουν πρὸς τὸ ὑπερκείμενον ὄρος. Τοὺς ἀκολουθοῦσιν ὄλοι. Ἐν τῇ οἰκίᾳ μένω ἐγὼ καὶ ὁ Στρατινάκης. Ὅταν ἔφθασα καὶ ἐγὼ εἰς τὰς ὑπωρείας τοῦ βουνοῦ, ἦσαν ἤδη ὄλοι διεσπαρμένοι, τινὲς μάλιστα εἶχον προχωρήσει τόσον πολὺ, ὥστε μὲ τὸν Στρατινάκη τοὺς ἐξελάβομεν ὡς κομίτας πρὸς στιγμὴν. Ὅταν ἔφθασα εἰς τὴν κορυφὴν λόφου ὑπερκειμένου τοῦ χωρίου, ἐστράφη καὶ μὲ τὰ γυαλιὰ μου ἐπροσπάθησα ν' ἀνακαλύψω τὸν στρατὸν, ὁ ὁποῖος εἶχεν εἰσέλθει καὶ γίνεαι ἄφαντος ἐν τῷ χωρίῳ. Ἐνῶ ἡμῖν ἐκεῖ ὄρητιος, αἴφνης δέχομαι μίαν συμπτροσοκρότησιν πρώτης τάξεως ἀπὸ τοὺς Τούρκους, οἱ ὁποῖοι ἐκρύπτοντο ὀπισθεν τῶν οἰκιῶν. Τότε φυσικὰ ἐξήτησα νὰ προφυλαχθῶ, καὶ προχωρῶν πρὸς τὰ ἄνω ἐπὶ ἀποκεκαλυμμένου ἐδάφους, ἔφθασα τὸν δυστυχῆ Φίλιππον, ὁ ὁποῖος, ἀσυνήθιστος εἰς τοιοῦτους κόπους, φορτωμένος δὲ μὲ ὀπλισμὸν καὶ κάπαν, εἶχεν ἐντελῶς ἀποκάμει. Τὸν ἐνεθάρρυνα καὶ τοῦ εἶπα νὰ περάσῃ ἐμπρὸς μου, ὅπως τὸν βοηθῶ. Οἱ Τούρκοι βλέποντες ἡμᾶς πλησιεστέρους τῶν ἄλλων μᾶς ἔρριψαν βροχὴν βλημάτων. Ἀπορῶ καὶ τώρα πόσον ὀλίγον ἐπικίνδυνος εἶναι ὁ πόλεμος, διότι τούτο ἐβάσταξε τοῦλάχιστον ἐπὶ δύο λεπτά, κατὰ τὰ ὁποῖα βεβαίως ἄνω τῶν 200 σφαιρῶν ἔπεσαν ἐκεῖ γύρω μας. Ἐπλησιάζομεν ἤδη μίαν ὄφρυν, ὀπισθεν τῆς ὁποίας θὰ ἐκρυπτόμεθα, ὅτε ὁ Φίλιππος πληγώνεται εἰς τὸν ἀριστερὸν μηρὸν. Ἡ σφαῖρα διατρυπᾷ τὸν μηρὸν καὶ ἐξέρχεται εἰς τὸ ὑπογάστριον πολὺ πλησίον τῆς κλειδώσεως τοῦ μηροῦ. Ὁ ἀτυχὴς πίπτει καλῶν εἰς βοήθειαν. Ἐγὼ ὁ ἴδιος εἶμαι σχεδὸν ἐξητλημένος, διότι ὁ ἀνήφορος εἶναι φοβερός. Ἐν τούτοις τὸν σύρω ἀπὸ τῆς χειρός του μὲ ἀπόγνωσιν ὑπὸ τὴν βροχὴν

αὐτὴν τῶν σφαιρῶν καὶ τὸν φέρω εἰς τὴν ὄφρυν. Ἐκεί καλῶ τοὺς ἄλλους εἰς βοήθειαν τοῦ πληγωμένου, ἀλλ' εἴτε δὲν ἐννοοῦν, εἴτε τοὺς ἐμποδίζει τὸ πυκνὸν πῦρ, δὲν ἔρχονται μόνον δ' γενναῖος Λαμπρινός (1) ἔρχεται καὶ τὸν σηκώνομεν. Τὸν φέρομεν εἰς μίαν πυκνοφυτευμένην χαράδραν καὶ τὸν κρύπτομεν καλὰ εἰς τοὺς θάμνους. Δὲν ἔχω κανὲν φάρμακον νὰ τοῦ ἀφήσω. Τοῦ λέγω νὰ κάμη κουράγιο καὶ θὰ ἔλθω πίσω. Προχωρῶ μὲ τὸν Λαμπρινόν. Οἱ Τοῦρκοι δὲν προχωροῦν ἀλλ' ἐκ τοῦ ἀσφαλοῦς μαίνονται μὲ τὰ πυρά των. Εὐτυχῶς ἔρχεται μία καταχνιά φοβερὰ καὶ μᾶς καλύπτει. Σταματῶμεν ὅλοι ἀνωθεν τοῦ Νερετίου. Ἐγὼ ἀπόφασιν νὰ καταβῶ, ἀλλὰ περὶ τὸ ἐσπέρας γυναῖκες μᾶς λέγουν ὅτι ὁ στρατὸς ἔμεινε καὶ ἔβαλε σκοπούς. Ἀναχωρῶ λοιπὸν τάχιστα (ἀφοῦ συνέστησα εἰς τὰς γυναῖκας νὰ ὑπάγουν νὰ τὸν εὔρουν), ὅπως ἀλλαχόθεν τοῦ στεῖλω βοήθειαν (2).

Περὶ τοῦ Φιλίππου Καπετανόπουλου γράφει τὰ ἐξῆς ὁ Παῦλος Μελάς ἐν τῷ Ἡμερολογίῳ του ληφθέντι μετὰ τὸν θάνατόν του :

Παρασκευὴ 17 Σεπτεμβρίου 1904.

Ἄφικτις τὴν νύκτα εἰς Μπελκαμένην.

Εἰσερχόμεθα εἰς δύο μεγάλα δωμάτια μὲ πολὺ φῶς καὶ μὲ μεγάλας πυράς εἰς τὸ τζάκι. Ἐκεῖ μᾶς ἀναμένει ὁ . . . . (λαμπρός), ὁ . . . . (ἐκτακτὸς ἄνθρωπος καὶ πατριώτης), ὁ . . . . καὶ ἓνας νέος ἐκ Βιτωλίων Φίλιππος Καπετανόπουλος. Μετ' ὀλίγον ἔμε καὶ τὸν . . . μᾶς ὀδηγοῦν διὰ πολλῶν μυστηριωδῶν διαδρομῶν καὶ κρεμαστῶν κλιμάκων εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ . . . . Ἐκεῖ ἐγνώρισσα καλλίτερα τὸν ἐκ Βιτωλίων νέον. Εἶναι τριακοντούτης, ὑψηλός, ὠραῖος καὶ συμπαθέστατος. Εἶναι φαρμακοποιὸς καὶ ὀνομάζεται Φίλιππος Καπετανόπουλος. Εἶναι αὐτὸς ὁ γράφας μοι χθὲς ἐκ Νεβέσκης καὶ παρακαλῶν νὰ ἐπισπεύσω τὴν εἰς

1) Ὁ Λαμπρινός Βρανᾶς ἔπεσεν ἥρωικῶς εἰς τὴν Μπελκαμένην τὴν Μεγ. Παρασκευὴν τοῦ 1905.

2) Ὁ ἀτυχὴς ὁμοῦ Καπετανόπουλος εἶχεν ἀποθάνει ὅταν τὸν εὔρουν αἱ γυναῖκες.

Μπελκαμένην ἀφίξιν μου, διότι οἱ Βούλγαροι τῶν περιχώρων ἤρχισαν νὰ τὴν ἀπειλοῦν. Εἶναι μέλος τοῦ ἐν Μοναστηρίῳ τριμελοῦς συμβουλίου τῆς Ἀμύνης καὶ ἦλθεν ὅπως καταταχθῆ εἰς τὸ Σῶμά μου. Καὶ ἐγὼ καὶ οἱ παριστάμενοι προσπαθοῦμεν νὰ τὸν ἀποτρέψωμεν, ἀλλὰ δὲν ἀκούει κανένα· εἶναι ἤδη ἑτοιμὸς μὲ τὸ ὄπλον καὶ τὴν κάπαν του.

Σάββατον 18 Σεπτεμβρίου 1904. Μπελκαμένη—Νερέτι.

. . . . Ὁ Καπετανόπουλος δὲν κρατεῖται ἀπὸ τὴν χαρὰν τοῦ διὰ τὴν ἔγκαιρον ἀφίξιν τοῦ Σώματος, διότι εἶχεν ἀπειλισθῆ πλέον (μᾶς ἐπερίμενον πρὸ 20 ἡμερῶν) καὶ ἐπρόκειτο σήμερον νὰ ἐπιστρέψῃ, ὡς ἔλεγεν, ἐντροπιασμένος εἰς Μοναστήριον. Εἶναι τόσον λεπτὸς ὥστε φοβοῦμαι μήπως δὲν ἀντίξῃ εἰς τὰς κακουχίας, ὡς ὑφιστάμεθα.

Τὸ ἀπόγευμα εἰς τὴν ὀρισμένην ὥραν εἰσῆλθεν αἰφνιδίως τὸ Σῶμα εἰς τὸ χωρίον προσενῆσαν μέγαν φόβον εἰς τοὺς χωρικοὺς. Ἐστάθη εἰς τὸ μεσοχώρι, ὅπου μετ' ὀλίγον ἔφθασα καὶ ἐγὼ μὲ τὸν . . . . ὡς νὰ εἰσερχόμεν ταυτοχρόνως μὲ τὸ Σῶμα. Ὅλοι μὲ κυττάζουν μὲ ἀνησυχίαν καὶ περιέργειαν, ἐγὼ τοὺς χαιρετῶ μὲ εὐγένειαν καὶ ἀνοικτόκαρδα. Ἀμέσως λαμβάνουν θάρρος, μὲ πλησιάζουν καὶ μὲ δάκρυα χαρᾶς χαιρετοῦν τὸν πρῶτον Ἕλληνα καπετάνιον ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα.

Ὁ Ἀλέξανδρος, ὅτε ἐμελλε νὰ συγκροτήσῃ τὴν παρὰ τὸν Γρανικὸν μάχην, παρεκίνηε τοὺς Μακεδόνας νὰ δειπνώσιν ἀφθόγως καὶ νὰ φέρωσι πάντα εἰς τὸ μέσον τὰ τροφίμα, διότι αὐριοὶ θὰ δειπνήσωσιν ἐκ τῶν πολεμίων.

(Πλουτάρχου).

ΠΕΡΙ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ ΤΟΥ ΦΙΛΕΛΛΗΝΟΣ

Ἀμύντας Α' ὁ τοῦ Ἀλεξάνδρου τοῦ φιλέλλητος πατὴρ ἐβασίλευσεν ἀπὸ τοῦ 540—498. Ἡ ἐξ Ἀθηνῶν φυγὴ τοῦ τυράννου Ἰππίου συμπίπτει ἐπὶ τῆς βασιλείας τούτου τοῦ Ἀμύντου ὁ Ἀμύντας Α' προσήνεγκε κατὰ τὸν Ἡρόδοτον(1) τῷ Ἰππίᾳ φεύγοντι (540) ἐξ Ἀθηνῶν τὸν Ἀνθεμοῦντα, πόλιν τοποθετουμένην ἐν τῇ Χαλκιδικῇ παρὰ τὰ Βασιλικά ἢ Γαλάτιστα, ὡς καταφύγιον. Ὁ Ἰππίας ὅμως ἀποκρούσας τὴν προσφορὰν τοῦ Μακεδόνοιο βασιλέωιο ἀνεχώρησεν εἰς τὴν πόλιν Σίγειον τῆς Τρωϊκῆς χώρας, ὅπερ εἶχε κυριεύσει ὁ Πεισίστρατος παρὰ τῶν Μυτιληναίων. Ὁ ἐν τῇ Θράκῃ ἐναπολειφθεὶς μετὰ τὴν ἐπὶ τοὺς Σκύθας ἐκστρατείαν τοῦ Δαρείου στρατηγὸς Μεγάβραχος, ὑποτάξας κατὰ διαταγὴν τοῦ μεγάλου βασιλέωιο τὴν ἐπὶ τῷ Στρυμόνι ποταμῷ Παιονίαν ἦτοιο τοὺς Σιροπαίονας καὶ Παϊόπλας(2), ὧν πρωτεύουσα ἦν ἡ Σίρις, νῦν Σέρραι(3), πέμπει ἐπτὰ Πέρσας τῶν δοκιμωτάτων ἐν τῷ στρατοπέδῳ εἰς Μακεδονίαν πρὸς τὸν βασιλέα Ἀμύνταν Α', ἵνα ζητήσωσιν ἐν ὀνόματι τοῦ μεγάλου βασιλέωιο Δαρείου γῆν καὶ ὕδωρ, σημεῖον ὑποταγῆς. Ὁ δὲ Ἀμύντας ἐδίδου τὰ ζητούμενα καὶ παρασκευασάμενος δεῖπνον μεγαλοπρεπὲς ἐδέχετο τοὺς Πέρσας φιλοφρόνως. Κατὰ τὴν ἐστίασιν οἱ Πέρσαι μεθυσθέντες ἐζήτησαν κατὰ τὴν ἐν Περσίᾳ ἐπικρατοῦσαν συνήθειαν παρὰ τοῦ φιλοξενούντοιο βασιλέωιο νὰ εἰσαχθῶσι καὶ παρακαθίσωσιν ἐν τῷ συμποσίῳ παλλακαὶ καὶ κουριδαὶ γυναῖκες τοῦ Μακεδόνοιο βασιλέωιο. Τὴν αἴτησιν τῶν Περσῶν καίπερ ἀντικειμένην τοῖς Μακεδονικοῖς ἦθεσι δὲν ἐτόλμησεν ὁ Ἀμύντας ν' ἀποκρούσῃ. Αἱ γυναῖκες τῶν

1) V, 94.

2) Οἱ Σιροπαίονες καὶ οἱ Παϊόπλαι ἦσαν Θράκες καὶ εἰς τὴν Θράκην τότε ὑπαγόμενοι.

3) Σίρις καλουμένη κατὰ τὸν Ἡρόδοτον (VIII, 115), κατὰ δὲ τὸν Στέφ. Βυζάντιον Σίρρα, τὸ ἐθνικὸν Σιρραῖος, κατὰ δὲ τὸν Τ. Λιούτιον Σίραι.

ἀνάκτορων κληθεῖσαι ὑπὸ τοῦ βασιλέωιο Ἀμύντου ἦλθον καὶ ἐκάθισαν ἐφεξῆς ἀπέναντι τῶν Περσῶν, εἶτα διαταχθεῖσαι ὑπὸ τοῦ βασιλέωιο ἀναγκαζομένου ἐκάθισαν πλησίον τῶν Περσῶν, οἵτινες οἰνόφυγες ἤδη ἤρξαντο ἀσχημονοῦντες. Ὁ Ἀμύντας ἐβλεπε μετὰ δυσφορίας μὲν τοὺς ἀσχημονοῦντας Πέρσας, ἀλλὰ φοβούμενος ἡσύχᾳξεν ὁ δειλὸς βασιλεὺς δὲν ἦτο ἱκανὸς νὰ φυλάξῃ

ΟΔΟΣ ΚΩΜΟΠΟΛΕΩΣ ΓΕΥΓΕΛΗΣ

τὴν τιμὴν τοῦ οἴκου αὐτοῦ. Ὁ υἱὸς τοῦ Ἀμύντου Ἀλέξανδρος παρὼν καὶ βλέπων ταῦτα, νέος ἔτι ὢν, δὲν ἠδύνατο ν' ἀνεχθῇ τὴν ὕβριν ταύτην. Διὸ δυσφορῶν εἶπε πρὸς τὸν πατέρα αὐτοῦ νὰ ἀπέλθῃ ν' ἀναπαυθῇ, αὐτὸς δὲ παραμένων θὰ παράσχῃ τοῖς ξένοις πᾶσαν περίποιησιν. Ὁ Ἀμύντας καίτοι ἐνόησεν ὅτι ὁ υἱὸς αὐτοῦ Ἀλέξανδρος ἦν ἀκράτητος ἐξ ὀργῆς καὶ ὅτι ἐμελλε νὰ νεωτερίσῃ τι, ὅμως ἀναγκασθεὶς ὑπ' αὐτοῦ ἀπεμακρόνηθῃ ἀπελθὼν,

ἵνα ἀναπαυθῆ. Προσποιηθεὶς ὁ Ἀλέξανδρος ὅτι θέλει κατὰ πάντα νὰ δειχθῆ φιλόξενος πρὸς τοὺς Πέρσας, εἶπεν — Ὡ ξένοι, ὅρα τῆς κοίτης σχεδὸν εἶνε· ἔφετε τὰς γυναῖκας ταύτας ν' ἀπέλθωσι καὶ λουσθῶσι, λουσάμεναι δὲ νὰ ἔλθωσι πάλιν. Ταῦτα εἶπε, συνήρουν δὲ οἱ Πέρσαι. Καὶ τὰς μὲν γυναῖκας ἀπέπεμπεν εἰς τὸν γυναικῶνα, ἰσαριθμὸς δὲ λειογενεῖους νεανίας σκευάσας διὰ γυναικείας ἐσθῆτος καὶ ἐγχειρίδια δούς εἰσήγαγεν εἰς τὸ συμπόσιον, λέγων· ὦ Πέρσαι, καὶ ὅσα εἶχομεν καὶ ὅσα ἦν δυνατὸν ἐξευρόντες νὰ παρέχωμεν, πάντα ὑπάρχουσιν ὑμῖν, καὶ τὸ μέγιστον πάντων, ἐπιδαψιλεύομεθα ὑμῖν τὰς μητέρας καὶ τὰς ἀδελφὰς ἡμῶν, ἀναγγεῖλατε δὲ καὶ τῷ πέμπαντι βασιλεῖ ὅτι ἀνὴρ Ἕλλην, Μακεδῶνων ὑπαρχος, εὖ ὑμᾶς ἐδέξατο καὶ τραπέζην καὶ κώτην. Ταῦτα εἰπὼν ὁ Ἀλέξανδρος παρακαθίζει ἐκάστῳ Πέρσῃ Μακεδόνα νεανίαν ὑπὸ τὸ πρόσχημα γυναικός. Ἀποῦ ἤρξαντο οἱ Πέρσαι νὰ ψάψωσι τῶν εἰσαχθέντων νεανιῶν, ἐσφάγησαν. Οὕτως οἱ ἑπτὰ Πέρσαι καὶ πολλοὶ θεράποντες αὐτῶν ἠφανίσθησαν· ζήτησις δὲ μεγάλη τῶν σφαγέντων τούτων ἀνδρῶν ἐγένετο ἐκ τῶν Περσῶν, ἀλλ' ὁ Ἀλέξανδρος δούς χρήματα πολλὰ καὶ τὴν ἑαυτοῦ ἀδελφὴν Γυγαίην τῷ Πέρσῃ Βουβάρῃ, ὅστις ἦν ὁ ἐπισημότερος ἐκ τῶν ζητούντων τοὺς ἀπολεσθέντας Πέρσας, ἐκάλυψε τὴν πρᾶξιν καὶ ὁ θάνατος τῶν Περσῶν τούτων εἰσιγήθη (1).

Ὁ Ἀλέξανδρος Α' (498—454) εἶνε τὸ εὐγενέστερον καὶ προσφιλέστερον πρόσωπον ἐν τῇ Μακεδονικῇ ἱστορίᾳ μετὰ τὸν συνώνυμον ἀπόγονον αὐτοῦ Μέγαν Ἀλέξανδρον. Εἰσῆλθε δὲ νέος ἔτι ὢν εἰς τὴν ἱστορίαν ἐνδόξως διατάξας νὰ φονευθῶσιν οἱ ἀποπειραθέντες ν' ἀτιμάσωσι τὸν οἶκον αὐτοῦ ἀπεσταλμένοι ἑπτὰ Πέρσαι. Ὅτε δὲ κατῆλθεν εἰς τοὺς Ὀλυμπιακοὺς ἀγῶνας, ἵνα ἀγωνισθῆ ἐν στάδιον, οἱ μεθ' ὧν ἔμελλε ν' ἀγωνισθῆ Ἕλληνας ἠθέλησαν ν' ἀποκλείσωσιν αὐτὸν λέγοντες ὅτι δὲν εἶνε ἀγὼν βαρβάρων, ἀλλ' Ἕλλήνων. Ὁ Ἀλέξανδρος ἀποδείξας ὅτι κατήγετο ἐξ Ἀργούς τῆς Ἀρκαδίας, ἐκρίθη ὅτι εἶνε Ἕλλην καὶ μετέσχε τοῦ ἀγῶνος, κληρωθεὶς δεύτερος καὶ ἀγωνισάμενος μετὰ τοῦ πρώτου λαχόντος (2). Ὁ Ἀλέξανδρος οὗτος εἶχε μεταθέσει τὴν πρωτεύουσαν

1) Ἡρόδοτος V, 17—22.

2) Ἡρόδ. V, 22.

τοῦ βασιλείου αὐτοῦ ἐξ Ἐδέσσης εἰς τὴν Πύδναν κειμένην ἐν τῇ Πιερῃ.

Ὅτε ὁ Μαρδόκιος ἐξεστράτευσε τὸ πρῶτον (492) κατὰ τῆς Ἑλλάδος, ὁ μὲν στόλος αὐτοῦ παραπλέον τὸν Ἄθω ἔπαθεν ἐκ τρικυμίας πανωλεθρίαν, ὁ δὲ πεζὸς στρατὸς στρατοπεδευόμενος ἐν Μακεδονίᾳ, προσβληθεὶς ὑπὸ τῶν ἐπιπεσόντων Βρυγῶν Θρακῶν, ὑπέστη πολλὰς ἀπωλείας, καὶ αὐτὸς ὁ Μαρδόκιος ἐτραυματίσθη. Ἄλλ' ὅμως καὶ μετὰ τοιαύτην πανωλεθρίαν τῶν Περσῶν οἱ Μακεδόνες δὲν διέφυγον τὴν δουλοσύνην. Ὁ Μαρδόκιος δὲν ἀπέπληθε τῆς Μακεδονίας πρὶν ὑποχειρίους ἐποίησε τοὺς Μακεδόνας. Τὸ δεύτερον ἤδη ὑποτάσσεται ἡ Μακεδονία εἰς τοὺς Πέρσας, τὸ πρῶτον ὑπὸ τοῦ στρατηγοῦ Μεγαβάζου, εἰς οὗ τοὺς ἀπεσταλμένους ἔδωσαν οἱ Μακεδόνες γῆν καὶ ὕδωρ, σημεῖα ὑποταγῆς, ὡς ἀνωτέρω ἐλέχθη. Τὸ τρίτον ὑποτάσσεται ἡ Μακεδονία κατὰ τὴν μεγάλην ἐκστρατείαν τοῦ Ξέρξου (1).

Ὁ Ἀλέξανδρος μετὰ τῶν Μακεδόνων αὐτοῦ κατατάσσεται μὲν ἐν τῇ τοῦ Ξέρξου ἀπειραρίθμῳ στρατιᾷ, ἀλλ' ἡ Ἑλληνικὴ κέρδια αὐτοῦ ἐπαλλεῖ ὑπὲρ τῶν ἡμοφύλων Ἑλλήνων. Διὸ ἔπεμπε κρυφα ἀγγέλους πρὸς τοὺς Ἕλληνας, συμβουλεύων αὐτοὺς νὰ καταλίπωσι τὴν διόδον τῶν Τεμπῶν, ἣν εἶχον καταλάβει, ὅπως καλύσωσι τὴν εἰσβολὴν τῆς στρατιᾶς τοῦ Ξέρξου εἰς Θεσσαλίαν, λέγων ὅτι ἦν κίνδυνος μὴ καταπατηθῶσιν ὑπὸ τῆς ἐπερχομένης Περσικῆς στρατιᾶς, σημαίνων ἅμα τὸ πλῆθος τοῦ στρατοῦ καὶ τῶν πλοίων. Ταῦτα συνεβούλευεν ὁ Μακεδῶν βασιλεὺς εὐνους ὢν τοῖς Ἕλλησιν (2). Κατὰ τὴν διὰ τῆς Μακεδονίας διάβασιν τοῦ Ξέρξου ὁ βασιλεὺς τῶν Βισαλτῶν καὶ τῆς Κρηστωνικῆς (3), Θραξ, οὔτε αὐτὸς ὑπετάχθη τῷ Ξέρξῳ, ἀλλ' ἀνῆλθεν εἰς τὸ ὄρος τὴν Ῥοδόπην πρὸς ἀσφάλειαν, καὶ εἰς τοὺς υἱοὺς αὐτοῦ ἀπηγόρευσε νὰ στρατεύσωσιν ἐπὶ τὴν Ἑλλάδα. Οὗτοι δὲ ἀπειθήσαντες ἐστρατεύοντο μετὰ τοῦ Ξέρξου. Ἐπεὶ δὲ ἐπανῆλθον ἀβλαβεῖς ἐξ ὄντες, ὁ πατὴρ αὐτῶν ἐξώρυξε τοὺς ὀφθαλμοὺς τῶν υἱῶν, διὰ τὴν αἰτίαν ταύτην (4).

1) Ἡρόδ. VII, 108.

2) Ἡρόδ. VII, 173.

3) Βισαλτία εἶνε ἡ νῦν περιφέρεια Νιγρίτης, Κρηστωνία δὲ ἡ περιοχή Σιωχῶ καὶ Λιγχοδάνης.

4) Ἡρόδ. VIII, 116.

Ἡ Βισαλτία καὶ ἡ Κρηστωνία ἦσαν ὑποτεταγμέναι κατὰ τοὺς χρόνους τούτους ὑπὸ βασιλέα Θρακῶν, δὲν ἀπετέλουσαν τὸ Μακεδονικὸν βασίλειον, ἀλλ' ἦσαν θρακικαὶ χῶραι.

Μετ' ἐνθουσιασμοῦ ὁ Ἀλέξανδρος κομίζει προτάσεις περὶ συμμαχίας πρὸς τοὺς Ἀθηναίους, πεμφθεὶς ὑπὸ τοῦ Μαρδονίου πρὸς τοῦ δευτέρου ἐμπρημοῦ τῶν Ἀθηνῶν καὶ τῆς ἐν Πλαταιαῖς μάχης (479) (1). Τὸ δὲ ἐπάνυμον φιλέλλην εἶνε λαμπρὰ ἐκδήλωσις τοῦ Ἑλληνικοῦ φρονήματος αὐτοῦ (2), ἐσήμαινε δὲ ἡ λέξις φιλέλλην παρὰ τοῖς ἀρχαίοις Ἑλλησι τὸν φιλογενῆ Ἑλληνα ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὸν ἀγαπῶντα μόνον τὴν ἑαυτοῦ πόλιν (3). Ἀναγκάζεται μὲν Ἀλέξανδρος ὁ Ἀμύντου ν' ἀντιπαραταχθῆ ἐν Πλαταιαῖς πρὸς τοὺς Ἀθηναίους, προσέρχεται ὅμως νύκτωρ ἔφιππος τὴν προτεραιαν τῆς μάχης πρὸς τὰς φυλακὰς τῶν Ἀθηναίων ζητῶν νὰ ἔλθῃ εἰς λόγους πρὸς τοὺς στρατηγούς. Πρὸς τοὺς προσελθόντας στρατηγούς ἔλεγεν Ἀλέξανδρος ὁ Μακεδὼν· «ἔρχομαι ἐνταῦθα κηδόμενος ἀπάσης τῆς Ἑλλάδος. Διότι καὶ ἐγὼ αὐτός εἰμι Ἑλληνα καὶ ἀντ' ἐλευθερίας δὲν ἐπιθυμῶ δεδουλωμένην νὰ βλέπω τὴν Ἑλλάδα. Λέγω λοιπὸν ὅτι τὰ σφάγια δὲν εἶνε αἴσια τῷ Μαρδονίῳ καὶ τῇ στρατιᾷ. Ἀπεφάσισε δὲ ὁ Μαρδόνιος ἅμα τῇ ἡμέρᾳ νὰ πολεμήσῃ πρὸς ὑμᾶς· διότι φοβεῖται μὴ συλληθῆτε περισσότεροι πρὸς ταῦτα ἐτοιμάζεσθε. Ἐὰν δὲ ὁ Μαρδόνιος ἀναβάλῃ τὴν μάχην, ἐγκαρτερεῖτε μένοντες, διότι ὀλίγων ἡμερῶν σιτία ὑπολείπονται αὐτῷ. Ἐὰν δὲ ὁ πόλεμος οὗτος ἀποβῆ κατ' εὐχὴν, παρακαλῶ νὰ φροντίσητε καὶ περὶ τῆς ἐμῆς ἐλευθερίας, διότι ἕνεκα Ἑλλήνων οὕτω παράβολον ἔργον ὑπὸ προθυμίας ἀνέλαβον ἔλθων ἐνταῦθα, θέλων νὰ δηλώσω ὑμῖν τί σκέπτεται ὁ Μαρδόνιος, ἵνα μὴ ἀπροσδοκῆτως ἐπιπέσωσιν οἱ βάρβαροι κατ' ὑμῶν. Εἰμὶ δὲ Ἀλέξανδρος ὁ Μακεδὼν.» Ὁ μὲν ταῦτα εἰπὼν ἀπῆλθεν εἰς τὸ στρατόπεδον καὶ τὴν ἑαυτοῦ παράταξιν· οἱ δὲ στρατηγοὶ τῶν Ἀθηναίων ἐπανελθόντες εἰς τὸ στρατόπεδον ἔλεγον τῷ Πausανίᾳ ἃ ἤκουσαν παρὰ τοῦ Ἀλεξάνδρου (4).

1) Ἡρόδοτος VIII, 136, 143.

2) Ἡρόδ. V 22. Σχολ. Θουκ, I, 57. Ἀρποκρ. ἐν λέξει Ἀλεξάνδρου.

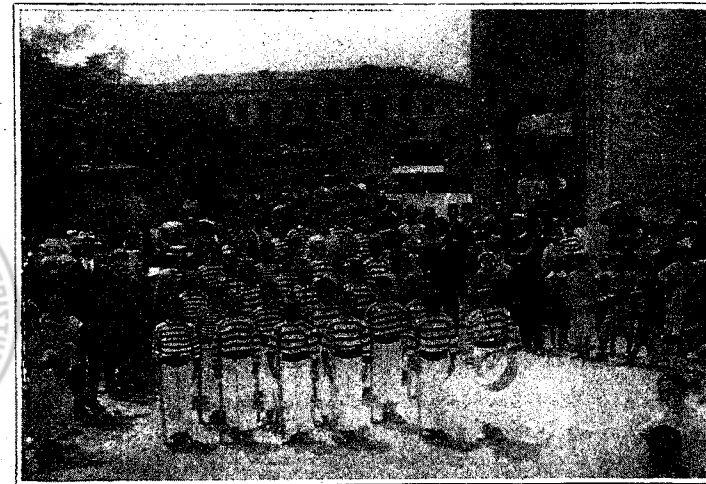
3) Ἀποδείξεις περὶ τοῦ Ἑλληνισμοῦ τῶν ἀρχαίων Μακεδόνων ὑπὸ Γεωρ. Χατζιδάκι ἐν σελίδι 80—81.

4) Ἡρόδ. IX, 45.

Οἱ Περσικοὶ πόλεμοι ἐπήνεγκον ἐπὶ τοῦ Ἀλεξάνδρου τοῦ Ἀμύντου τὴν μεταξὺ Μακεδονίας καὶ Ἑλλάδος προσέγγισιν.

Ὅτε οἱ Μυκηναῖοι πολιορκούμενοι τῷ 468 ὑπὸ τῶν Ἀργείων ἐξέλιπον κατ' ἀνάγκην τὴν πόλιν, τῶν σιτίων ἐπιλιπόντων αὐτούς, τοῦ δήμου τὸ πλεῖστον εἰς Μακεδονίαν καταφεύγει παρ' Ἀλεξάνδρον, ὃ Μαρδόνιος ὁ Γωβρόου ἐνεπιστεύθη τὴν ἀγγελίαν περὶ συμμαχίας πρὸς τοὺς Ἀθηναίους (1).

Ἡ ὑπερβάλλουσα πνευματικὴ ἐπίδοσις τῶν Ἑλλήνων μετὰ

Μακεδονικὴ φάλαγξ ἐκ μαθητῶν τῶν ἀνωτέρων τάξεων τῆς ἐν Γευγελῇ Σχολῆς γυμναζομένων ἐν τῇ αὐλῇ.

τοὺς Περσικοὺς πολέμους ἐπιδρᾷ καὶ ἐπὶ τῆς Μακεδονίας. Εἰς Μακεδονίαν προσκαλεῖται ἐξ Ἀθηνῶν ὑπὸ τοῦ Ἀλεξάνδρου τὸ πρῶτον ὁ ποιητὴς Πίνδαρος, ὅστις ἔλθων διέτριψε πολὺν χρόνον ἐν τῇ αὐλῇ τοῦ βασιλέως τῶν Μακεδόνων. Ὁ Μέγας Ἀλέξανδρος πορθῶν τὰς Θήβας (335) μόνον τῆς οἰκίας τοῦ Πινδάρου διέταξε νὰ φεισθῶσι κελύσας νὰ ἐπιγράψωσι «Πινδάρου τοῦ μουσοποιῦ».

1) Πισαν. VII, 25.

τὴν στέγην μὴ καίσετε», διότι τὸν πρόγονον αὐτοῦ καὶ ὁμώνυμον Ἀλέξανδρον ἐπήνεσε τὸν Φιλέλληνα ἐπικληθέντα (1).

«Οἰκτρῶς ἐπόρθησεν Ἀλέξανδρος τὰς Θήβας, πυρπολῶν σύμπασαν οἰκίαν πλὴν Πινδάρου, στέγην εἰπὼν μὴ καίσετε μουσσοποιῦ Πινδάρου· ἐπήνεσε γὰρ Ἀλέξανδρον πρόγονον ἐκείνου» (2).

Ὁ Ἀλέξανδρος ἀποθανὼν τῷ 454 κατέλιπε τέσσαρας υἱούς, τὸν Ἀλέξανδρον, Φίλιππον, Ἀμύνταν καὶ Περδίκκην.

(Ἀπόσπασμα ἐξ ἀνεκδότου Μακεδονικῆς Ἱστορίας).

Ἐν Ἀθήναις κατὰ Σεπτέμβριον 1909.

ΑΘ. ΙΩΑΝΝΙΔΗΣ, καθηγητῆς.
Μακεδῶν

Ὁ Ἀλέξανδρος, ὅτε τις τῶν φίλων του ἐξήγησε προῖκα διὰ τὰ θυγάτριά του, διέταξε νὰ τῷ δώσωσι πεντήκοντα τάλαντα. Ἀφοῦ δὲ αὐτὸς εἶπεν, ὅτι δέκα τῷ εἶναι ἀρκετά, Διὰ σέ, ὅστις τὰ λαμβάνεις, εἶναι ἀρκετά, ἀλλὰ δι' ἐμέ, ὅστις τὰ δίδω, οὐχί.

Εἰς δὲ τὸν Ἀνάξαρχον τὸν φιλόσοφον διέταξε τὸν διοικητὴν νὰ δώσῃ ὅσα καὶ ἂν ζητήσῃ· ἐπειδὴ δὲ ὁ διοικητῆς εἶπεν, ὅτι ζητεῖ ἑκατὸν τάλαντα, Καλὰ κάμνει, εἶπε, διότι γνωρίζει, ὅτι ἔχει φίλον καὶ δυνάμενον καὶ θέλοντα νὰ προσφέρῃ τόσον μεγάλας δωρεάς.

Ἐν δὲ τῇ Μιλήτῳ θεασάμενος πολλοὺς ἀνδριάντας ἀθλητῶν νικησάντων εἰς τοὺς Ὀλυμπιακοὺς καὶ Πυθικοὺς ἀγῶνας, Καὶ ποῦ ἦσαν τὰ μεγάλα ταῦτα σώματα, εἶπεν, ὅτε οἱ βάρβαροι τὴν πόλιν ὑμῶν ἐπολιόρκησαν;

(Πλουτάρχου)

1) Δίων Χρυσ. 2, 33.

2) Τσέτση Χιλ. VII, 413.

ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΣ

1819—1873

«Εἰ γὰρ ὑπὸ τῆς Ἑλλάδος πάσης
ἀξιοῦς ἐπ' ἀρετῇ θαυμάζεσθαι, τὴν Ἑλλάδα
πειρατέον εὖ ποιεῖν».

(Ξενοφῶντος Ἀπομνημ. Β', α', 28).

Τὸ ἐκ τῶν τοῦ Ξενοφῶντος λόγιον τοῦτο τοῦ Προδίκου παρενεπιτίθειτο ἐν διατριβῇ περὶ ἱστορικοῦ θέματος, ἣν μοὶ ὑπηγόρευεν ἐν ἔτει 1853, ὁ Γρηγόριος Παπαδόπουλος, μαθητῆ αὐτοῦ ὄντι ἐν τῷ Ἑλληνικῷ Ἐκπαιδευτηρίῳ· ἀποτεινόμενος δὲ πρὸς ἐμέ τὴν στιγμὴν ἐκείνην προσέθηκε κατὰ τὸ οἰκτεῖον αὐτῷ ὕφος· «Ἀκούεις αὐτὸ, παιδί; πρέπει νὰ τὸ ἐγχαράξῃτε οἱ νέοι εἰς τὴν ψυχὴν σας, ὡς κέντρον πρὸς ἄμιλλαν εἰς τὸν βίον σας». Ποσάκις ἐν τῷ μετὰ ταῦτα, ὄριμος γενόμενος, ἐμνήσθην τῶν λόγων τοῦ σοφοῦ διδάσκαλου μου, ἐξ ἀφορμῆς τῶν ἀγώνων, οὓς διεξάγει ὁ καθόλου Ἑλληνισμὸς διὰ τῶν ἐκάστοτε ἀναδεικνυμένων μεγάλων τέκνων του!

Καὶ ἀληθῶς, μεταξὺ τούτων ἐπιφανῆ κατέχων θέσιν καταλέγεται καὶ ὁ Γρηγόριος Παπαδόπουλος, ὅστις ἐν τῷ περιπετειώδει ἀπὸ τῆς νεαρωτάτης αὐτοῦ ἡλικίας καὶ πολυκαμάτῳ βίῳ ὡς σκοπὸν ἔθετο τὴν Ἑλλάδα εὖ ποιεῖν, εἴτε ὡς διδάσκαλος καὶ παιδαγωγός, εἴτε ὡς συγγραφεὺς παντοίων ἐπιστημονικῶν διατριβῶν, ἀναγομένων εἰς ἐκπαιδευτικά, φιλολογικά, φιλοσοφικά, ἀρχαιολογικά καὶ γλωσσικά θέματα, εἴτε ὡς ὁργανωτῆς τῆς πέραν τῶν ὁρίων τῆς Ἑλλάδος ἐθνικῆς δράσεως, εἴτε ἀπὸ διπλωματικῆς σκοπιᾶς διευθύνων τὴν Προξενικὴν τῆς Ἑλλάδος ὑπηρεσίαν, ὅτε καὶ ἀγωνιζόμενος τὸν ἐθνικὸν ἀγῶνα, ἐν Σέρρασι τῆς Μακεδονίας, ἔπεσεν ὡς καλὸς τῆς Πατριδος στρατιώτης. Διὰ τοῦτο καὶ ἡ μνήμη αὐτοῦ δεόν νὰ παραμείνῃ ἀγήρως καὶ ἡ δεξιὰς αὐτοῦ ἐν γένει ὡς ὑπόδειγμα τοῖς τεταγμένοις, ἢ ἀκολουθήσωσι τὸν ἴμιον ἐκείνου ἀγῶνα, ὃν διεξάγει ὁ Ἑλληνισμὸς ἀνένδοτος, ἀκαμπτος, ἀκατα-

πόνητος, ἀπὸ τοῦ Μαΐου τοῦ 1453, ἐποχωρῶν πολλάκις εἰς τῶν πραγμάτων τὴν φορὰν, οὐδέποτε πίπιων, οὐδὲ κύπιων τὸν αὐχένα, διότι ὄρθιον αὐτὸν τηρεῖ τὸ ἐθνικὸν φρόνημα, ἔλλοχεύων πολλάκις καὶ τὰς προσφύρους περιστάσεις καρδοκῶν, ἵνα ἀνακύψῃ ἡρωαλεώτερος καὶ ἐπαναλάβῃ τὸν ἀγῶνα ἐν τῇ διαρροεύσει τῶν αἰῶνων». "Ἔθνος τοιαύτην διεξάγον πάλην πρὸς πάντα, δὴ ἀπαντᾷ ἐπιπροσδοῦντα τὸ ἐθνικὸν ἔργον του, δὲν εἶναι προωρισμένον εἰς θάνατον, ἢ δὲ ἐπὶ τὴν ζωικότητα ταύτην τοῦ Ἑλληνισμοῦ πῖσις ἀποτελεῖ τὴν ἀκατάβλητον ἠθικὴν δύναμιν τοῦ Ἑλληνικῷ ἔθνος!

"Ἴσως ὑπὸ τοιαύτης κινδύος ἰδέας κατείχεται καὶ ὁ Σολωμός, ὅταν ἔγραψεν εἰς τὸ ἀτελὲς μείναν, δυστυχῶς, ποίημά του «τὸ Μεσολόγγι ἢ οἱ ἐλεύθεροι πολιορκημένοι»:

»Μητέρα μεγαλόψυχη, στὸν πόνο καὶ στὴ δόξα

»Κὴ ἂν στὸ κρυφὸ μυστήριον ζοῦν πάντα τὰ παιδιά σου

»Μὲ λογισμὸ καὶ μ' ὄνειρον»....

Τὸ αἶσθημα τοῦτο ὁ Παπαδόπουλος διδάσκων ἐξήκει νὰ ἐνσταλάξῃ εἰς τὰς ψυχὰς τῶν ὁμιλητῶν του, οὗς ἤθελε νὰ διαπλάσῃ πολίτας τῆς Μεγάλῃς Πατρίδος, διότι εἰς τὸ Ἑλληνικὸν Ἐκπαιδευτήριον προσήρχοντο τρόφιμοι ἐκ παντοίων κέντρων τοῦ Ἑλληνισμοῦ καὶ ἐξ αὐτῆς τῆς Βλαχίας καὶ Μολδαβίας, ὅπου τότε εὐμαῖο ἢ Ἑλληνικὴ παιδεία. Ἐκ τῆς αὐτῆς πεποιδήσεως ὠρμαῖο καὶ ὁ ἀείμνητος Τρικουπῆς, ὅτε ἐν ἔτει 1892, ἐν τέλει θαυμασίας ἀγορεύσεώς του ἐν τῇ Βουλῇ, ἐβροντοφώνησε τὸ περίφημον ἐκεῖνο αἶ Ἑλλάς προώριται νὰ ζήσῃ καὶ θὰ ζήσῃ».

Τὸ σάλπισμα τοῦτο ὑπῆρξε πάντοτε τοῦ δουλεύοντος Γένους ὁ στεναγμός, εἴτε ἐν τῇ δημοικῇ ποιήσει, εἴτε ἀπὸ τοῦ ἄμβωνος τῆς Ἐκκλησίας, εἴτε ἀπὸ τῶν ὁρέων τῶν ἀρματολῶν, εἴτε ἀπὸ τοῦ γραπιτοῦ καὶ ἐνδιαθέτου λόγου τῶν ἀνὰ τὴν ὑψηλίον διεσπαρμένων τέκνων του.

Ὁ Γρηγόριος Παπαδόπουλος ἀνήκει εἰς Μακεδονικὴν οἰκογένειαν καὶ εἰς ἐποχὴν, καθ' ἣν τὸ ρεῦμα τῶν οὐρανίων φυλῶν δὲν ἠπέλει εἰς τὴν ἀπορροφήσῃ τέλει τὸν Ἑλληνισμόν. Γεννηθεὶς ἐν Θεσσαλονίκῃ τῷ 1819 ἐκ πατρὸς Γεωργίου Παπαῦ καὶ μητρὸς Μαρίας Θεμέλη, ἣς ὁ πατὴρ, τραπεζίτης, ἐθανατώθη δι' ἀγχόνης ὑπὸ τῶν Τούρκων κατὰ τὴν ἔκκρηξιν τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπαναστάσεως, διετῆς μὲν μόλις ἔμεινεν ὄρφανός πατρός, ὑποστὰς μετὰ τῆς μητρὸς

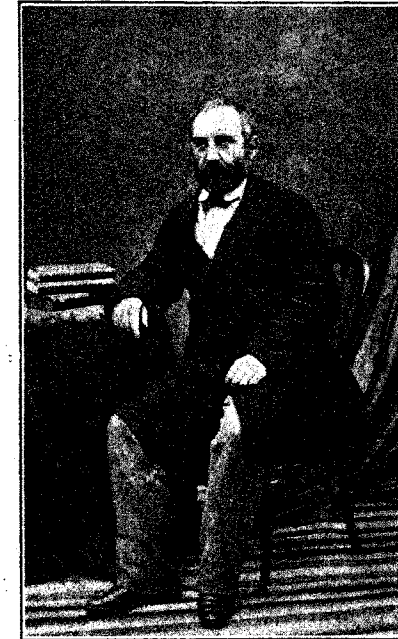
αὐτοῦ καὶ τὴν ἐν φυλακῇ κάθειρξιν, ὁπόθεν δι' ἐνεργειῶν πιστῆς ψυχοκόρης ἀποδράντες μετέβησαν εἰς Ἀλεξάνδρειαν πρὸς τὸν θεῖον αὐτοῦ Ἰωάννη Πετροπούλου, ἐμπορευομένῳ ἐν Αἰγύπτῳ. Ἐκεῖ ὁ Γρηγόριος Παπαδόπουλος ἀνετράφη καὶ ἐγεύθη τὰ πρῶτα νάματα στεροῦς παιδείσεως ἐν τῷ σχολείῳ τῶν Γάλλων Λαζαριστῶν, ἐκμαθῶν τελείως τὴν Γαλλικὴν καὶ Λατινικὴν, κατόπιν δὲ ἐν Σύρῳ μετοικήσας μετὰ τοῦ θείου, ἔτυχε διδασκάλου τῆς Ἑλληνικῆς ἀρίστου ἐν τῷ αὐτόθι γυμνασίῳ, τοῦ Νεοφύτου Βάμβα.

Ὁ θεῖος προώριζεν αὐτὸν εἰς τὴν σπουδὴν τῆς ἱατρικῆς, ἐφ' ᾧ καὶ ἀπέστειλεν αὐτὸν εἰς Παρισίους ἐν ἔτει 1836. Ἄξιον δ' ἀναγραφῆς ἐνιαῦθα εἶνε, ὅπως καταδειχθῆ ὅποια τὴν καρδίαν τοῦ Γρηγορίου Παπαδοπούλου κατείχον πατριωτικὰ αἰσθήματα, καταλείποντος τὸ πρῶτον τὴν Ἑλλάδα μόλις δεκαεπταετοῦς, τὸ ἔξῃς ἐπίγραμμα ἐν τῇ πρώτῃ σελίδι τοῦ σημειωματαρίου του ἀναγραφὴν παρ' αὐτοῦ.

«Ὁ παμφιλότη πατρί μου!

«Ἄν οἱ λογισμοί μου ἀπομακρυνθῶσι ποτε ἀπὸ τῆς τύχης σου, εἰς τὰ σκότη τοῦ Ἄδου, ἐνθα ὁ ἐνάρτεος ἀναπαύεται, ἐκεῖ ἢ δακρυσομένη σου ὄψις ἄς ἔλθῃ νὰ καταταράξῃ τὴν ἡσυχίαν μου καὶ ἢ Ἐριννὺς μὲ τὴν μάστιγά της ἄς πλήξῃ τὴν ἐπίορκον καρδίαν μου!»

Ἐν τῷ ἐπιγράμματι τούτῳ πρὸς τὸ ἰνδαλμα τῆς Πατρίδος ἀνυκατοπιρίζεται ὅλη ἡ ἔθνικὴ ψυχὴ τοῦ Γρηγορίου Παπαδοπούλου καὶ ἡ κατόπιν πατριωτικὴ αὐτοῦ δραῖς, διότι, ὅπως οἱ νεανίαὶ ἐγκαταλείποντες τὴν γενέτειραν ἀποχωρίζονται τῆς ἐκλεκτῆς

ΓΡΗΓ. ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΣ

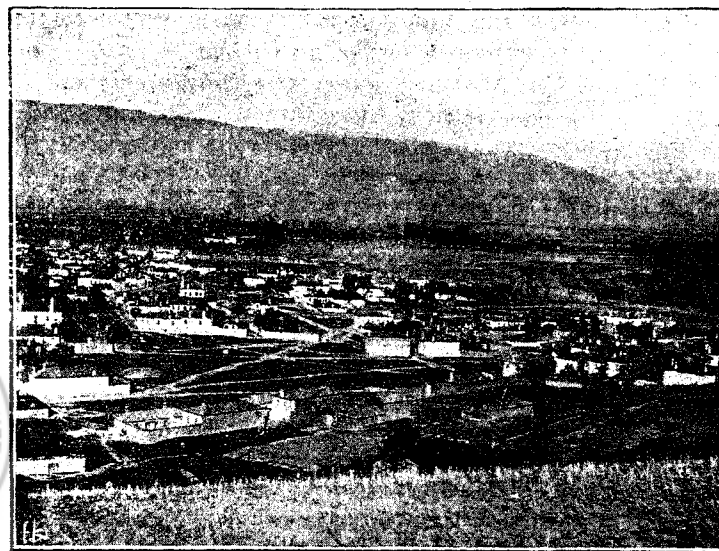
τῆς καρδίας των καὶ πρὸς αὐτὴν στρέφουσι τοὺς λογισμούς των, ὁ Γρηγόριος Παπαδόπουλος ἠτένιζε πρὸς τὴν πατρίδα ὡς μόνην πληροῦσαν τὴν καρδίαν του καὶ ὤμνυε πρὸς αὐτὴν τὸν ὄρκον ἐκείνου τῆς πίστεως καὶ ἀφοσιώσεως.

Ἡ σπουδὴ τῆς ἱατρικῆς οὐδόλω; συνεβιβάζετο πρὸς τὰς κλίσεις τοῦ Γρηγορίου Παπαδοπούλου, ὅσις φύσει ἔρρεπε πρὸς τὰς φιλολογικὰς, φιλοσοφικὰς καὶ ἀρχαιολογικὰς μελέτας. Ὄθεν καὶ πρὸς τὸν θείον καὶ χορηγὸν αὐτοῦ ἦλθεν εἰς διάστασιν, ἵνα δὲ πορίζηται τὰς τῆς συντηρήσεώς του ἐν Παρισίοις δαπάνας, ἀνέλαβε τὸ ἔργον διορθωτοῦ τῶν Ἑλληνικῶν ἐντύπων παρὰ τῶ μεγάλῳ ἐκδότῃ τοῦ λεξικοῦ τοῦ Ἑρρίκου Σιεφάνου καὶ τῶν Ἑλλήνων συγγραφέων Φιρμίνῳ Διδότῳ, καὶ οὕτω ἐξηκολούθει τὰς φιλοσοφικὰς σπουδὰς του, γνωρισθεὶς μετὰ τῶν τότε ἀκμαζόντων ἐν ταῖς ἐπιστήμαις μεγάλων τῆς Γαλλίας ἀνδρῶν, τοῦ Βιλεμαίνου, τοῦ Κουζίνου, τοῦ Κυβιέρου καὶ εἰ τινος τοιούτου. Βραδύτερον ὁ θεῖος μετέγνω καὶ ἐξηκολούθησε τὴν πρὸς τὸν ἀνεπιὸν χορηγίαν.

Ἐν ἔτει 1839 ἔτυχε νὰ παρεπιδημῇ ἐν Παρισίοις ὁ ἡγεμὼν τῆς Βλαχίας Ἀλέξανδρος Γκίκας, ὅστις ζητῶν μεταξὺ τῶν ἐκεῖ σπουδαζόντων Ἑλλήνων τὸν κατάλληλον διὰ τὴν θέσιν ἰδιαίτερον αὐτοῦ γραμματέως καὶ διδασκάλου τῶν ἀνεπιῶν αὐτοῦ, προσέλαβε, καθ' ὑπόδειξιν τῶν καθηγητῶν του, τὸν Γρηγόριον Παπαδόπουλον. Βραδύτερον δὲ διώρισεν αὐτὸν μέλος τοῦ νομικοῦ αὐτοῦ συμβουλίου, καθηγητὴν τῆς ἱστορίας καὶ φιλοσοφίας εἰς τὰς ἀνωτέρας τάξεις τοῦ ἐν Βουκουρεστίῳ Ἀκαδημαϊκοῦ Λυκείου τοῦ ἁγίου Σάββα καὶ Ἐπόπτην τῶν Σχολείων τῆς Ἡγεμονίας. Πρὸς τοῦτο ὁ Παπαδόπουλος ἐπεσκέφθη, ἵνα ἐκεῖθεν πορισθῇ πρακτικὰ διδάγματα, τὴν Κωνσταντινούπολιν, τὴν Σμύρνην καὶ τὰς Ἀθήνας (1841). Τότε ὁ Παπαδόπουλος ἐγνώρισε καὶ διὰ στενῆς φιλίας συνεδέθη πρὸς τὸν ἔσοχον πατριώτην Βλάχον φιλόλογον, τὸν Ἠλιάδην Ροδαλέσκον, εἰς ὃν ὁ Ἡγεμὼν Γκίκας εἶχεν ἀναθέσει τὴν ὀργάνωσιν τῶν σχολείων τῆς Μέσης ἐκπαιδεύσεως, εἰς δὲ τὸν Παπαδόπουλον τῶν τῆς δημοτικῆς.

Μεταξὺ τῶν ἀνεπιῶν τοῦ Ἡγεμόνος Γκίκα ὑπῆρξε καὶ ἡ κατόπιν διάσημος συγγραφεὺς ἀναδειχθεῖσα ὑπὸ τὸ ψευδώνυμον Δώρα Ἰστριάς (Dora d'Istria), Ἑλένη Γκίκα, ἡ συζευχθεῖσα τὸν πρίγκηπα Ἰωάννην Μασσάλοκην, τῆς ὁποίας τὴν ἐκπαίδευσιν ἐπεμελήθη ὁ Παπαδόπουλος, ἐνοταλάξας εἰς τὴν ψυχὴν της τὴν πρὸς τὴν φιλολογίαν καὶ τὴν ἄλλην θύραθεν παιδείαν ἀγάπην. Μετ' εὐ-

γνωμοσύνης δ' αὕτη ἀνεμυμήσκετο πάντοτε τοῦ διδασκάλου της καὶ ἀλληλογραφίαν πρὸς αὐτὸν διετήρει. Ἐπισκεφθεῖσα δὲ τὴν Ἑλλάδα ἐν ἔτει 1860, περιῆλθεν αὐτὴν μετὰ τοῦ Παπαδοπούλου καὶ πολλὰ περὶ Ἑλλάδος καὶ τῶν Ἑλληνίδων γυναικῶν συνέγραψεν ἕξ ἐμπνεύσεως τοῦ διδασκάλου της.

ΚΟΡΥΤΣΑ (Ἰδὲ Μακεδον. Ἡμερολόγιον τοῦ 1909 σελ. 283).

Ἐκθροισθέντος τοῦ ἡγεμόνος Γκίκα ἐν ἔτει 1842 (1) ὁ Παπαδόπουλος ἠκολούθησεν αὐτὸν εἰς Γερμανίαν, παραμείνας παρ' αὐτῶν

1) Ὁ Ἀλέξανδρος Γκίκας διεδέχθη τὸν ἀδελφόν του Γρηγόριον εἰς τὴν ἡγεμονίαν τῆς Βλαχίας, διορισθεὶς Ὀσποδάρως τὴν 21 Μαρτίου 1834 ὑπὸ τῆς Τουρκίας, τῇ ἐπινεύσει τῆς Ῥωσσίας, ἣτις, εἰσβαλοῦσα, κατέιχε τότε στρατιωτικῶς τὰς δύο παριστρίους ἡγεμονίας. Ὁ Ἀλέξανδρος Γκίκας ἦτο γενναῖος, ἀφιλοκερδῆς, φύσει φιλελεύθερος καὶ ἀγαθῶν προθέσεων, ἀλλὰ φοβούμενος τοὺς Ῥώσσους δὲν ἐτόλμα ν' ἀκολουθήσῃ τὴν βλαχικὴν νεολαίαν εἰς τὰς φιλελεύθερους ὁρμὰς της. Κατόπιν σφοδρᾶς ἀντιπολιτευσεως ἐν τῇ Βουλῇ καὶ ἐκραγόντων ἐπαναστατικῶν κινήματων, ἐξέπεσε τῆς ἀρχῆς τῷ 1842.

δύο ἔτη. Κατ' ἐντολήν τοῦ ἡγεμόνος ἐπεσκέφθη τὰ ἐν Γερμανίᾳ ἐκπαιδευτήρια, ἵνα ἐν τῷ καταλληλοτέρῳ τούτων εἰσαχθῶσιν οἱ ἀνεπιὸι τοῦ ἡγεμόνος πρὸς ἐκπαίδευσιν. Καὶ ἐκ ταύτης αὐτῆς τῆς ἀφορμῆς ὁ Παπαδόπουλος ἐμελέτησε τὸ προσηκόν τῇ Ἑλλάδι ἐκπαιδευτικὸν καὶ παιδαγωγικὸν σύστημα. Ἐκτοτε δὲ συνέλαβε τὴν ἰδέαν ἰδρύσεως ἐν Ἀθήναις Ἑλληνικοῦ Ἐκπαιδευτηρίου πρὸς εὐκολίαν ἰδίως τῶν ἐν ταῖς ἐπαρχίαις καὶ τῇ Ἀνατολῇ, ὧν τὰ τέκνα δὲν ἠδύνατο, πρόσηβοι καὶ ἔφηβοι, τὰ ἔλθωσιν εἰς Ἀθήνας πρὸς φοίτησιν εἰς τὸ Γυμνάσιον, τὸ μόνον τότε ὑπάρχον, ἀπροστάτευτοι καὶ ἄνευ τῆς προσηκούσης ἐπιτηρέσεως. Ἀγαθὴ δὲ συγκυρία πρὸς πραγματοποίησιν τῆς ἰδέας ταύτης τοῦ Παπαδοπούλου ἐγένετο ἡ πρόσκλησις αὐτοῦ ὑπὸ τοῦ τότε πρωθυπουργοῦ Ἀλεξάνδρου Μαυροκορδάτου (1844), ἵνα κατέλθῃ εἰς τὴν Ἑλλάδα. Ὁ Μαυροκορδάτος ἐγνώριζε καλῶς τὸν Παπαδόπουλον καὶ ἐπεθύμει τὴν χρησιμοποίησιν τῆν ἱκανότητα αὐτοῦ ἐν Ἑλλάδι πρὸς ἐκπαιδευτικούς καὶ παιδαγωγικούς σκοπούς. Ὅτι αὐτὸς ὁ Γκίκας ἀπεφάσισε νὰ ἀποχωρισθῇ αὐτοῦ χάριν τῆς Ἑλλάδος, ἐναγκαλιοθεῖς δ' αὐτὸν τῷ εἶπε· «μακαρίζω τὸ ἔθνος, τὸ ὁποῖον θὰ ἀπηρετήσῃς» καὶ ἔθηκεν ἰδίᾳ χεῖρ εἰς τὸν κόλπον του τὸ βαρῦνιμον ὄρολόγιόν του εἰς ἀνάμνησιν.

Ἦτο καὶ ὁ Ἀλέξανδρος Γκίκας ἐκ τῶν ἡγεμόνων ἐκείνων, οἵτινες ὀπωδήποτε ὠφέλιμοι ἀπέβησαν εἰς τὴν Βλαχίαν, τοὺς ὁποίους ὁμως οἱ νῦν Ρωμοῦνοι μετὰ περιφρονήσεως καλοῦσι Φαναριώτας, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τοὺς ἐγχωρίους αὐτῶν ἡγεμόνας, καὶ ὡς ἀντιπροσωπεύοντας τὴν Τουρκικὴν διοίκησιν τῶν ἡγεμονιῶν, ὡσαυτεῖ τῶν Τούρκων τοπαρχῶν ἢ διοικήσιν θὰ εἶχεν ἀποβῆ ταῖς ἡγεμονίαις τῆς παρὰ τὸν Ἰστρον χριστιανικωτέρα!...

Ὁ Μαυροκορδάτος, ἅμα κατελθὼντα εἰς τὴν Ἑλλάδα τὸν Παπαδόπουλον, μετεχειρίσθη εἰς διπλωματικὴν ἀποστολὴν παρὰ τοῖς Οὐγγροις, μεθ' ὧν διετέλει εἰς συνεννοήσεις περὶ συννομολογήσεως συνθήκης συμμαχίας· «Πήγαινε», εἶπεν εἰς τὸν Παπαδόπουλον, ἀνὰ μεταλάβης πρῶτα καὶ ἔλα ὕστερα νὰ δῶπω ὁ ἴδιος εἰς τὸν ἔπενδύτην σου τὰ μουσικὰ ἔγγραφα, τὰ ὁποῖα θὰ πάρῃς μαζί σου.»

Ὁ Παπαδόπουλος ἐξετέλεσε τὴν κινδυνώδη ἀποστολήν, καθ' ὁδὸν δὲ ἐκινδύνεσε ν' ἀποθάνῃ προσβληθεὶς ἐκ χολέρας κατὰ τὴν διὰ τῆς βορείας Μακεδονίας διάβασιν. Ἄλλ' ἀνεληθόντος εἰς

τὴν ἐξουσίαν τοῦ Κωλέτη ἢ περαιτέρω πρὸς τοὺς Οὐγγρους ἐνέργεια ἐγκατελείφθη.

Ὁ Παπαδόπουλος ἅμα κατελθὼν εἰς τὴν Ἑλλάδα διορίσθη καθηγητὴς τῆς ἱστορίας εἰς τὸ ἐν Ἀθήναις Γυμνάσιον (1844), βραδύτερον δὲ καθηγητὴς τῆς καλλιτεχνικῆς μυθολογίας καὶ τῆς ἱστορίας τῶν εἰκαστικῶν τεχνῶν εἰς τὸ ἐν Ἀθήναις Πολυτεχνεῖον (1848), διατελέσας τοιοῦτος μέχρι τοῦ 1863. Κάποτε ἐτίμησαν τὰς παραδόσεις του περὶ καλλιτεχνίας εἰς τὸ Πολυτεχνεῖον καὶ οἱ βασιλεῖς· τοσοῦτον ἦσαν αὐταὶ ὀνομασταὶ, προσομοιάζουσαι μᾶλλον πρὸς διαλέξεις· διότι ἢ ἀπὸ καθέδρας διδασκαλία τοῦ Παπαδοπούλου κατέθελγε τοὺς ἀκροατὰς του. Στωμύλος καὶ εὐφραδής, καλλίλογος καὶ καλλιεπής, πεπρωτισμένος δι' ἰσχυρᾶς μνήμης, πολυμαθὴς καὶ κάτοχος γνώσεων ποικίλων, κοσμοπολίτης, ἕτε ἀπὸ νεαρᾶς ἡλικίας περιελθὼν Ἀνατολὴν καὶ Δύσιν, διήνθιζε τὴν ὀμίλιαν του δι' εἰκόνων καὶ μεταφορῶν, αἵτινες ἐτήρουν τὴν προσοχὴν τοῦ ἀκροατοῦ προσηλωμένην εἰς τὸ στόμα του· σπανίως ἔρριπτε τὸ βλέμμα εἰς τὰς σημειώσεις του, αἵτινες πυκναὶ καὶ γεγραμμένα διὰ χαρακίτηρος, ὃν ἐκεῖνος μόνος ἐγνώριζε ν' ἀναγινώσκῃ καὶ οὕτως δεῖγμα ἔστο ἡ παρατιθεμένη ὑπογραφή του,

ὁμοιάζον πρὸς σημεία ἐκκλησιαστικῆς μουσικῆς. Ὅτε ἐδίδασκεν ἱστορίαν, πολλάκις κατήρχετο τῆς ἔδρας καὶ περιπατῶν μετὰ τὰς χεῖρας ὀπισθεν συμπεπλεγμένας, οἷονεὶ ἀπήγγελλε λόγον παρὰ μάθημα. Καίτοι μικρὸς τὸ σῶμα, ὁμως ἐπεβάλλετο ἐκ τοῦ αὐστηροῦ αὐτοῦ ἦθους εἰς τοὺς μαθητὰς. Πολλάκις ἤκουσα τὸν ἀείμνηστον Τρικυόπην εὐφῆμος ἀναμιμνησκόμενον τῆς διδασκαλίας τοῦ Παπαδοπούλου, ὡς καθηγητοῦ τῆς Ἱστορίας ἐν τῷ Γυμνασίῳ, οὗ καὶ ἐκεῖνος διετέλεσε μαθητῆς.

Τὴν ἰδέαν περὶ ἰδρύσεως Ἑλληνικοῦ Ἐκπαιδευτηρίου, ἀξίον τοῦ ὀνόματος, ἐπραγματοποίησεν ὁ Παπαδόπουλος ἐν ἔτει 1849, παραλαβὼν συνεργάτην καὶ τὸν Σταθόπουλον, καθηγητὴν τῶν

Φυσικῶν Ἐπιστημῶν, ἄριστον μεταξὺ τῶν τότε, ἀλλὰ προῶρος καταβληθέντα ἐκ δεινῆς νόσου. Τὰ ἐγκαίρια τῆς ἐνάργεως τῶν μαθημάτων τοῦ Ἑλλην. Ἐκπαιδευτηρίου ἐγένοντο κατὰ Σεπτέμβριον τοῦ 1849 ἐν τῇ μεγάλῃ τοῦ Δοσίου οἰκίᾳ, κατὰ τὴν Πλάκαν, ὅπου τότε συγκεντροῦντο αἱ Ἀθῆναι. Βραδύτερον δέ, κατὰ τὸ 1856, ἐκτίσθησαν τὰ ὄπισθεν τοῦ Πανεπιστημίου κτίρια, ὅπου ἐγκατεστάθη τότε τὸ Ἑλλην. Ἐκπαιδευτήριον, ταῦτα περιελθόντα εἰς τὸ Ἑθνικὸν Πανεπιστήμιον ἀπὸ τοῦ 1863 περικλείουσι τὸ Φυσιογραφικὸν Μουσεῖον, τὸ Ἀνατομεῖον, τὴν Ἀστυκλινικὴν καὶ τὸ οἰκόπεδον, ὅπου ἀνηγγέρθη κατόπιν ἡ εὐρεῖα τῆς Νομικῆς Σχολῆς αἰθουσα.

Εἰς τὸ Ἑλληνικὸν Ἐκπαιδευτήριον συνέρρεον ἀπὸ τῆς ἰδρύσεως αὐτοῦ πολλοὶ νέοι ἐκ τῶν ἐπαρχιῶν καὶ τῆς δούλης Ἑλλάδος. Ἔστειλλον οἱ πατέρες τοὺς υἱοὺς αὐτῶν νὰ γενθῶσι τὰ νάματα τῆς Ἑλληνικῆς παιδείας ἐν τῷ κέντρῳ τοῦ Ἑλληνισμοῦ ὑπὸ τὴν Ἀκρόπολιν καὶ παρὰ τὸν Ἰλισόν, ἵνα ἀναπνεύσασιν τὸν ἐλευθερον ἀέρα καὶ ἀποκομίσασιν εἰς τὰς πατρίδας των ἐπανερχόμενοι τὴν πρὸς τὴν Μητροπόλιν καὶ τὴν ἐλευθερίαν ἀγάπην, τὴν συμφυᾶ τῷ ἀνθρώπῳ καὶ τὴν θεμελιώδη βάσιν, ἐφ' ἧς στηρίζεται ἡ ἀνθρωπίνη ἀνάπτυξις καὶ ἡ τῶν κοινωνιῶν ἐξέλιξις. Ποσάκις ἐν τῷ κατόπιν βίῳ ἄφατον ἠσθάνθη χάραν, δασάκις ἔτυχε νὰ συναντήσῃ ἐν τῇ ἀλλοδαπῇ συντροφίμῳ τοῦ Ἑλλην. Ἐκπαιδευτηρίου καὶ ν' ἀναπολήσωμεν τὰς ἡμέρας τῆς νεότητος! Πρῶτος δ' ἤρχετο εἰς τὸ στόμα ἡμῶν ὁ Παπαδόπουλος, οὗ πάντες μετὰ σεβασμοῦ καὶ ἐγνωμοσύνης ἀνεμνησκόμεθα.

Ὁ Παπαδόπουλος ἐδημοσιογράφει ἐνίοτε καὶ εἰς τὸν «Αἰῶνα» τοῦ Φιλήμονος ἐπὶ θεμάτων φλεγόντων, ἀλλ' ἦτο δοκίμις πρὸς τοὺς ξένους καὶ τ' ἄρθρα του ἀπήρθεσκον πρὸς τὴν Ἀθλὴν· εἰς τοῦτο δὲ καὶ ἀπεδίδοτο ὁ μὴ διορισμὸς του. ὡς καθηγητοῦ εἰς τὸ Πανεπιστήμιον, ὅπου θὰ ἐλάμπρυνεν οἰανδήποτε ἔδραν καὶ ἂν κατελάμβανεν. Ἀπέσχε δ' ἐπιμελῶς ν' ἀναμιχθῇ εἰς τὴν ἐνεργὸν πολιτικὴν. Τῇ ἐπιμόνῳ ὁμως τοῦ Ἀεληγεώργη ἀπαιτήσῃ (πρώην καὶ τούτου μαθητοῦ του ἐν τῷ Γυμνασίῳ) ἐδέχθη θέσιν τμηματάρχου ἐν τῷ ἐπὶ τῶν Ἐξωτερικῶν Ὑπουργείῳ (1870), ἐκεῖθεν δὲ ὡς ἀπὸ σκοπιᾶς ἀγρόπνως ἐπεσκόπει τὰ ἐν τῇ Ἀνατολῇ καὶ ἰδίως τοῦ Πανσλαβισμοῦ τὰς ἐνεργείας, ὃν ἐθεώρει τὸν ἄσπονδον τοῦ Ἑλληνισμοῦ ἐχθρὸν καὶ ἐφοβεῖτο τὴν ἔσπῃν αὐτοῦ, ὅπως ὁ φίλος του Ἡλιάδης Ραδουλέσκου, ὅστις εἰς τὰς Ἀναμνήσεις του (Souvenirs

et impressions d'un proserit, Paris, 1850), ἐξόριστος ἐν Παρισίοις, προεκάλει τὴν προσοχὴν τῶν πατριωτῶν αὐτοῦ εἰς τὸ χαῖνον πρὸ τῶν ποδῶν των βράσθρον, τὸ ἔτοιμον νὰ τοὺς καταπῆ καὶ ὅπερ ὀνομάζεται Πανσλαβισμὸς. Ἄλλ' οἱ Ρουμούνοι ἐπιτυχόντες, χάρις εἰς τὴν ὑπὲρ τῶν ἐθνικοτήτων ἔμμογον πολιτικὴν τοῦ Ναπολέοντος Γ', τὴν ἔνωσιν τῶν ἡγεμονιῶν καὶ συναρχθέντες εἰς Βασίλειον καὶ δεημέραι προαγόμενοι, κατέστησαν πρόπυργιον κατὰ τῆς πρὸς τὴν χώραν των ἔσπῃς τῶν Σλαύων, ὧν τὴν διοίκησιν εἶχον πολλάκις δοκιμάσει.

Ἀπὸ τῶν ἰδεῶν τούτων ἀγόμενος ὁ Παπαδόπουλος ἐσχέδιαζεν ἀπὸ τοῦ 1866 τὴν σύστασιν Συλλόγου, ἀποστολὴν ἔχοντος τὴν διάδοσιν τῶν Ἑλληνικῶν γραμμάτων καὶ τὴν καλλιέργειαν τῆς ἐθνικῆς ἰδέας ἰδίως ἐν Μακεδονίᾳ καὶ Θράκῃ, ὅπου ὁ Παπαδόπουλος διεώρα τὸν κίνδυνον ἐπικείμενον ἐκ τῆς γεινιάσεως καὶ τῆς ἐγκατασπορᾶς βουλγαροφώνων πληθυσμῶν. Τὴν πραγματοποίησιν δὲ τοῦ μεγάλου τούτου σχεδίου κατώρθωσεν ἐν ἔτει 1869 τῇ βοήθειᾳ ἀνδρῶν ἐκ τῶν κρατίστων ἐν τοῖς γράμμασι καὶ τῷ πλούτῳ καὶ τῇ κοινωνικῇ ὑπεροχῇ, οἷοι ὁ Ἀλέξανδρος Σούτσος, ὁ Κωνστ. Δόσιος, ὁ Μάρκος Ρενιέρης, ὁ Νικόλαος Μαυροκορδάτος, ὁ Π. Ρομπότης, ὁ Κωνστ. Παπαρογγόπουλος, ὁ Κ. Μουρούζης, ὁ Λέων Μελάς, ὁ Γ. Βασιλείου, ὁ Παῦλος Λάμπρος, ὁ Κ. Ν. Κωστιῆς, ὁ Χαρίλ. Τρικούνης κλπ, τῇ κοινῇ συμπράξει τῶν ὁποίων ἰδρῦθη κατὰ Ἀπρίλιον τοῦ 1869 ὁ πρὸς διάδοσιν τῶν Ἑλληνικῶν γραμμάτων Σύλλογος, τοῦ ὁποίου πρῶτος Πρόεδρος ὑπῆρξεν ὁ Ἀλέξανδρος Σούτσος καὶ Γενικὸς Γραμματεὺς ὁ Γρηγόριος Παπαδόπουλος, διατελέσας τοιοῦτος μέχρι τοῦ θανάτου του (1873), ὅστις ἦτο ἡ ψυχὴ καὶ ὁ δραστηριώτερος αὐτοῦ ἐργάτης· διότι ὁ Παπαδόπουλος ἦτο φύσει ἀκαταπόνητος, ὀργῶν πρὸς ὃ ἀνελάμβανεν ἔργον, ἀεκίνητος καὶ διὰ τῆς εὐγλώττου ὀμιλίας του πείθων καὶ ὑπὲρ τῶν ἰδεῶν του προσεταιριζόμενος τοὺς ἀκροαμένους. Ἐνθυμοῦμαι, ὅτε ἐν ἔτει 1871 ἦλθον ἐκ Κερκύρας, ὅπου διετέλλον Ἐφέτης, εἰς Ἀθήνας καὶ μετέβην εἰς τὸ Ὑπουργεῖον τῶν Ἐξωτερικῶν, ἵνα χαιρετήσω τὸν παλαιὸν διδάσκαλόν μου, ἔδρον αὐτὸν ἔχοντα ἐπὶ τοῦ γραφείου αὐτοῦ ἀνεπτυγμένον τὸν χάριτν τῆς Μακεδονίας καὶ ἀναπτύσσοντα ἐν συναρπαζούσῃ ὀμιλίᾳ πρὸς περιεστώτας τὰς περὶ τῆς ἐν Μακεδονίᾳ ἐθνικῆς δράσεως ἰδέας του, τοὺς πιθανοὺς κινδύνους, τὰ ἐπιπροσθούνια εἰς τὸ ἔργον στοιχεῖα καὶ τὸν τρόπον τῆς διεξαγωγῆς τοῦ ἀγῶνος, καὶ ἐμνήσθη ἡμε-

οῶν ἀρχαίων, ὅτε ἠκροώμην αὐτοῦ διδάσκοντος ἐν τῷ Ἑλληνικῷ Ἐκπαιδευτηρίῳ. Ἐπὶ τοῦ Χάρτιου διὰ μολυβδώσεων πολυχρῶμων εἶχε χαράξει ζῶνας ἐπιρροῆς καὶ ἐπὶ τούτου ἀνέπτυσε τὰς ἰδέας του.

Ὁ Σύλλογος, ἅμα ἰδρυθεὶς, προεκάλεσε τὰς ὑπονοίας ξένης Δυνάμεως περὶ τοῦ ἀληθοῦς σκοποῦ τῆς ἐνεργείας του, καὶ ἐζητήθησαν ἐξηγήσεις καὶ παρενέβη καὶ αὐτὸς ὁ Βασιλεὺς πρὸς λήξιν τοῦ διπλωματικοῦ τούτου ἐπεισοδίου.

Ὁ Σύλλογος παρέσχεν εἰς τὴν ἐθνικὴν ὑπόθεσιν πολυτίμους ὑπηρεσίας, χωρῶν ἐπὶ τὰ ἴχνη, αἶνα ἐχάραξαν οἱ συστήσαντες αὐτόν. Ἀλλὰ ἐν ἔτει 1885 ἐπῆλθε διαφωνία μεταξὺ τοῦ Διοικητικοῦ αὐτοῦ Συμβουλίου καὶ τῆς Κυβερνήσεως καὶ ἔκτοτε καὶ τὰ οἰκονομικὰ αὐτοῦ μέσα καὶ ἡ καθόλου ἐνέργεια ἐγαλαρώθη. Ἐντὺ χῶς ὁμοίως γενναῖοι χορηγοὶ ἐκ τῶν ἔξω ἔσπευσαν εἰς ἀρωγὴν αὐτοῦ καὶ αἱ οἰκονομικαὶ αὐτοῦ δυνάμεις ἐτονώθησαν. Ἀυπηρὸν μόνον εἶνε τανῦν, ὅτι ἠραιώθησαν εἰς βαθμὸν ἐμπνέοντα τὴν ἀποθάρρυνον ἐν τῷ ἔργῳ, αἱ ἔξωθεν χορηγίαι καὶ τὰ πρόφην πλούσια κληροδοτήματα τῶν ὁμογενῶν.

Ὁ Παπαδόπουλος διετέλεσε καὶ Διευθυντὴς τοῦ Διδασκαλείου (1862) καὶ Σύμβουλος παρὰ τῷ Ὑπουργείῳ τῆς Παιδείας, διότι ἐν τοῖς παιδαγωγικοῖς ἦτο τότε εἰδικὸς καὶ βαθὺς γνώστης τῶν πρὸς βελτίωσιν τῆς παρ' ἡμῖν παιδείας δεομένων, ἐκδοὺς καὶ πολύτιμον περὶ παιδαγωγικῆς Ἐγχειρίδιον δι' ὃ καὶ καθ' ὑπόδειξιν αὐτοῦ συνετάχθησαν ἐπὶ τὸ τελειότερον τὰ προγράμματα τῶν οπουδῶν τοῦ Διδασκαλείου, τοῦ Ἀρσακείου, τοῦ Πολυτεχνείου, τοῦ Ἀμαλείου καὶ τοῦ Ὀρφανοτροφείου Χατζηκώστα. Ἀλλὰ τὸν Παπαδόπουλον ἀνησχόλησεν, ὡς εἰκός, καὶ τὸ περὶ ἐκπαιδεύσεως τῆς Ἑλληνίδος γυναικὸς ζήτημα, διότι δὲν ἐλάνθανεν αὐτὸν ὅτι ἡ γυνὴ ἀποτελεῖ τὴν κρηπίδα τῆς οἰκογενείας καὶ τὸν ἄριστον παράγοντα τῆς οἰκογενειακῆς ἀνατροφῆς. Ἐφ' ᾧ ἐν ἔτει 1866 ἀπήγγειλε λόγον θαυμάσιον δημοσιευθέντα ἐν τῷ Ἀθηναίῳ «Περὶ γυναικὸς καὶ Ἑλληνίδος», τοῦ ὁποίου ἄξιον εἶνε νὰ ἀναδημοσιευθῇ ἐνταῦθα ἢ ἐξῆς παράγραφος: «Εἰς τὴν γυναῖκα ἀπόκειται τὸ μέλλον τῆς Πατριδος, διότι πᾶν τὸ μὴ ἐκ τῆς οἰκογενειακῆς ἐστίας ἐξερχόμενον δὲν ἐπιδρᾷ εἰς τὴν κοινωνικὴν τάξιν. Ἡ γυνὴ λειαινει τὴν τραχύτητα τῶν ἡθῶν ἡμῶν, καθηδύνουσα τὰς κοινωνικὰς σχέσεις, διαπλάττουσα τοὺς τρόπους ἡμῶν ἐν τῇ αἰθούσῃ θέλει ἀποξέσει τὸ σκαῖδον καὶ ἐμπνεύσει φυσικὴν χάριν εἰς τὸν λόγον, διότι ἡ

πτεχνητὴ γλῶσσα τῶν λογίων μόνον διερχομένη διὰ τῶν χειλέων ναυτῆς θέλει ἀποβάλλει τὴν ψυχρὰν καὶ ἀριστοκρατικὴν αὐτῆς ἠδυσκαμψίαν.»

Ὅθεν τοῦ Ἐργαστηρίου τῶν Ἀπόρων γυναικῶν καὶ τοῦ πρώτου τῶν Ἑλληνίδων γυναικῶν Συλλόγου αὐτὸς ἔδωκε τὴν ἰδέαν καὶ ἔθηκε τὰς βάσεις, συντάξας ὁ ἴδιος καὶ τὸν ὄργανισμὸν αὐτοῦ. Καὶ ὁ Σύλλογος οὗτος εὐδοκίμει ὑπὸ τὴν φιλοπόλιδα καὶ εὐεργετικὴν διοίκησιν εὐγενεσιάτων δεσποικῶν, διδάσκων τέχνας, τέως ἀγνωστούς τῷ ἐν Ἑλλάδι γυναικείῳ φύλῳ. Ἀπασχολεῖ ἑκατοντάδας ἐργαζίδων, αἷς παρέχει οὕτω τὰ μέσα τῆς συντηρήσεως καὶ ἀποτρέπει ἀπὸ ἐκλύτου βίου, ἐχρησίμευσε δὲ καὶ ὡς ὑπόδειγμα πρὸς ἰδρυσιν ὁμοίων Συλλόγων ἐν ταῖς ἐπαρχίαις.

Καὶ εἰς τὴν σύστασιν τοῦ Ὁδείου οὐκ ὀλίγον συνετέλεσεν ὁ Παπαδόπουλος, «οὐκ ἄλλῳσ ὅπως χρησιμεύσῃ ὡς Σχολεῖον Μουσικῆς, ἀλλ' ὅπως συντελέσῃ ἰδίως εἰς τὴν μόρφωσιν μουσικοῦ αἵματος ἐν Ἑλλάδι, συμφώνως πρὸς τὸν χαρακτῆρα τοῦ Ἑλληνος καὶ ὅπως περιώσῃ τὰ πολυτιμώτατα καὶ ἀρχαῖα μελικὰ θέματα, τὰ ἀπανταχοῦ τοῦ Ἑλληνισμοῦ ἀπὸ στόματος εἰς στόμα μεταδοθέντα, γνωστῆς οὔσης τῆς ἐπιμονῆς δι' ἧς τὰ μελικὰ θέματα παραμένουσι μετὰ αἰῶνας ὅλους παρὰ τοῖς λαοῖς, καὶ τέλος ὅπως ἐξυψώσῃ τὴν Ἑλληνικὴν Ἐκκλησιαστικὴν μουσικὴν εἰς τὴν ἐμπρόπευσαν αὐτῇ περιωπῆν».

Τέλος τοῦ Παπαδοπούλου τὴν ἐπιωφελεῖ σύμπραξιν ἀπαντῶμεν ἐν τῇ πρώτῃ ἐν ἔτει 1870 τελέσει τῶν Ὀλυμπιακῶν ἀγώνων, συμφώνως τῇ διαθήκῃ τοῦ ἀειμνήστου Ἐθαγγέλου Ζάππα. Ὁ Παπαδόπουλος μετὰ τοῦ Φιλίππου Ἰωάννου, τοῦ σοφοῦ καθηγητοῦ τοῦ Πανεπιστημίου, ἔθεσαν τὰς βάσεις τοῦ προγράμματος τῶν ἀγώνων, ὀρίσαντες τὸ εἶδος τῶν ἀγωνισμάτων καὶ τὴν ὀνοματολογίαν αὐτῶν. Διετέλεσε δὲ ὁ Παπαδόπουλος μέλος τῆς διαρκοῦς Ἐπιτροπῆς μέχρι τοῦ θανάτου του.

Ἀλλὰ καὶ ἐν Μακεδονίᾳ καὶ Θράκῃ δὲν συνιστᾶτο Σύλλογος ἄνευ τῆς ὀδηγίας καὶ συμβουλῆς αὐτοῦ.

Ὡς συγγραφεὺς ὁ Παπαδόπουλος κατέχει ὁμολογουμένως σπουδαίαν θέσιν μετὰ τῶν λογίων τῆς ἐποχῆς του. Ἐγραφε μετὰ καταπληκτικῆς εὐκολίας καὶ χάριτος. Ἡ βαθεῖα αὐτοῦ γνώσις τῶν θεμάτων, περὶ ἃ ἠσχολεῖτο, καθίστα τὸν κάλαμον αὐτοῦ ὄροντα ἀπροσκόπως, ὥστε σπανίως παρίστατο ἀνάγκη διορθώσεως τῶν γεγραμμένων. Τοῦτο ἴσως συνετέλεσεν ὥστε ἐν μέσῳ τῶν

παντοίων ιδιωτικῶν καὶ δημοσίων ἀσχολιῶν νὰ καταλίπη ἀξιοζήλους διατριβὰς καὶ μονογραφίας, ὧν αἱ σπουδαιότεραι εἰσὶν αἱ ἑξῆς :

- 1) Περὶ σχέσεως τῶν ἀρχαίων γλωσσῶν πρὸς τὴν Ἑλληνικὴν (γαλλιστὶ ἐν Βουκουρεστίῳ, 1840) λόγος ἐναρκτήριος τῶν μαθημάτων ἐν τῷ Λυκείῳ τοῦ Ἁγίου Σάββα.
- 2) Ἐπίκρισις τῆς Ἱστορίας Λευῆ (ἐν Ἀθήναις 1845).
- 3) Καλλιτεχνιολογία μετὰ πινάκων.
Δοκίμιον καλλιτεχνιολογικῆς Ὀνοματολογίας.
Ἀρχιτεκτονική.
Ἑλληνικὴ Καλλιτεχνιολογία πρὸς χρῆσιν τῶν μαθητῶν τοῦ Πολυτεχνείου.
Καλλιτεχνικὴ μυθολογία.
Τεχνοποιική.

(Διθρογραφημένα)

- 4) Περὶ τοῦ Θρασυλλείου μνημείου (1850).
- 5) Περὶ τοῦ Λυσικρατείου μνημείου (1852).
- 6) Περὶ Δημοσθένους καὶ τῆς ἐν τῷ Βασιλικῷ κήρῳ ἀνασκαφείσης μαρμαρίνης κεφαλῆς (1855).
- 7) Περιγραφή σφραγιδολίδων ἀνεκδότων (1855).
- 8) Περὶ σφραγίδος εἰκονίζουσης τὸν Θεσέα (1858).
- 9) Περὶ μέτρων καὶ σταθμῶν παρὰ τοῖς ἀρχαίοις (1859) (μετάφρασθὲν καὶ γαλλιστί).
- 10) Περὶ τοῦ ἐν Βλαχίᾳ Ἑλληνισμοῦ (1859).
- 11) Περὶ τῆς τοπογραφίας τῆς Πηνυκὸς (1861).
- 12) Ἀρχαιολογία Σύρον, κατόπιν γενομένων ἐκεῖ ἀνασκαφῶν καὶ ἀνακαλύψεως νεκροταφείου (1864).
- 13) Περὶ τῆς καθ' ἡμᾶς ἐκκλησιαστικῆς τέχνης (1865).
- 14) Ἄσματα τῶν ἐν Κοροικῇ Ἑλλήνων (1865).
- 15) Περὶ τῆς καταγωγῆς τῶν ἐν Μάνη Στεφανοπούλων, χρονογραφία (1865).
- 16) Τὰ κατὰ τὸν ἀοίδιμον Πατριάρχην Γρηγόριον τὸν Ε', τόμοι δύο (1865).
- 17) Περὶ τῆς ἐπιρροῆς τῆς Ἱταλικῆς ἐπὶ τῆς δημοτικῆς γλώσσης τῶν νεωτέρων Ἑλλήνων (1866).
- 18) Περὶ τῆς ἐν Ἑλλάδι σχολῆς τῶν τεχνῶν καὶ τῶν προγεγενημένων Ἑλληνικῶν Σχολείων (1866).

- 19) Περὶ γυναικὸς Ἑλληνίδος (1866).
- 20) Δοκίμιον πρακτικῶν παιδαγωγικῶν ὁδηγῶν.
- 21) Περὶ θρησκευτικοῦ αἰσθήματος.
- 22) Ἐκθεσις τῶν Ἑλληνοδικῶν τοῦ 1870 κατὰ τὴν τέλει τῶν Ὀλυμπιακῶν ἀγῶνων.
(Συναγωγή Καλλιτεχνίας).
- 23) Περὶ τῆς ἐν Ἑλλάδι ἀνωτέρας Ἐκπαιδεύσεως, γαλλιστί, αἰτήσῃ τοῦ τότε Ὑπουργοῦ τῆς Παιδείας ἐν Γαλλίᾳ Δουρουθῆ (1867).
- 24) Ὁ περὶ Ἑλληνικῶν Σχολείων νόμος. Σημειώσεις περὶ Ἑλληνικῆς ἐκπαιδεύσεως καὶ περὶ τοῦ Διδασκαλείου (1863).
- 25) Ὑπόμνημα περὶ Διδασκαλείου καὶ περὶ τῆς ἐν Ἑλλάδι δημοτικῆς ἐκπαιδεύσεως.

Τὸ Βουλγαρικὸν σχίσμα (1870) εἶρε τὸν Παπαδόπουλον ἐν τῷ Ὑπουργείῳ τῶν Ἐξωτερικῶν καὶ τὸν Δεληγεώργην Πρωθυπουργὸν καὶ Ὑπουργὸν ἐπὶ τῶν Ἐξωτερικῶν. Ἐν τούτῳ αἱ συμβουλαὶ τοῦ Παπαδοπούλου καὶ ἡ δρᾶσίς του ὑπῆρξαν πολύτιμοι. Ἡ δημιουργηθεῖσα ἐκ τοῦ σχίσματος κατάστασις δδέετο συντόνου ἐπὶ τόπον ἐνεργείας καὶ ὁδηγῶν πρὸς τοὺς Προξένους ἐμπειριστωμένων καὶ λεπτομερῶν. Ἐκρίθη ἀναγκαῖον καὶ σκοπιμώτερον νὰ σταλῆ εἰς Μακεδονίαν καὶ Θράκην ὁ Παπαδόπουλος, ὡς ὁ πάντων ἀρμοδιώτερος πρὸς τοιοῦτον ἔργον· ἀλλ' αἱ ἀντενέργειαι ξένης καὶ πάλιν Δυνάμεως ἐπήνεγκον τὴν ἀναβολὴν τῆς ἀποστολῆς, ἦμις μόνον κατὰ Ὀκτώβριον τοῦ 1873, πρωθυπουργοῦντος τοῦ Δεληγεώργην, κατορθώθη νὰ πραγματοποιηθῆ.

Τὸ ἔργον τοῦ ἀποστόλου τῆς Μητροπόλεως ἔβαινε θανασιῶς· ἡ εὐγλωττος αὐτοῦ φωνὴ ἐπειθε καὶ συνεκίνη καὶ οἱ παραπλανηθέντες βουλγαρόφωνοι Ἑλληνες, ἐπανερχόμενοι εἰς τὴν Ὀρθοδοξίαν, ἠσπάζοντο τοὺς ὁμοεθνεῖς αὐτῶν τοὺς ἐμμεναιας ἀκλονήτους εἰς τὴν θρησκείαν τῶν πατέρων των. Ἐν Σέρραις εὐρισκόμενος ὁ Παπαδόπουλος, ἔγραφε πρὸς τὴν σύζυγόν του : « Ὅσον μελλεῖτῶ ἐκ τοῦ σύνεγγυς τὰ ζητήματα, πείθομαι ὅτι αἱ Σέρραι δύνανται νὰ οργανωθῶσι εἰς σπουδαιότατον προὔργον τοῦ Ἑλληνισμοῦ. Ἔϊνε σημεῖον ἐπικαιρότατον διὰ τοῦτο σκέπτομαι, ὅτι βραδύτερον θὰ χρεασθῆ ν' ἀφήσω τὴν ἐν τῷ Ὑπουργείῳ θέσιν μου καὶ νὰ ἐγκατασταθῶμεν ὅλοι ἐδῶ οἰκογενειακῶς. Ἄλλ' ἐδῶ

»ὡς ἄπλοῦς Πρόξενος πρέπει νὰ διευθύνω τὰς ἀνά τὴν Μακεδο-
»νίαν ἐθνικὰς ἐργασίας».

Ἄλλὰ δὲν ἐπρόφθασεν ὁ θερμὸς πατριώτης νὰ πραγματοποιήσῃ τὸ σχέδιόν του ! Τὸ ἔτος ἐκεῖνο ὁ χειμὼν ἦτο ἐκτάκτως δοιμύς. Ἐν μέσῳ Δεκεμβρίου ὁ ἀκαταπόνητος ἐργάτης τῆς ἐθνικῆς ἰδέας ἐξηκολούθει περιοδεύων. Καταληφθεὶς καθ' ὁδὸν ὑπὸ πυκνῆς χιόνος καὶ μέγας ἐπὶ ὥρας ἐκτεθειμένος εἰς δοιμὴν ψυχῶν, προσεβλήθη ὑπὸ ἰσχυρᾶς βρογχίτιδος, ἀφοῦ ἤδη ἐκ τῶν κακοχηῶν τοῦ ταξειδίου εἶχε προσβληθῆ ἔκ διαταράξεων, αἵτινες ἔδωκαν κατόπιν ἀφορμὴν νὰ πιστευθῆ ὅτι ἐδηλητηριάσθη ὑπὸ Βουλγάρων. Οὕτως ἠναγκάσθη νὰ ἐπανέλθῃ πρὸς νοσηλείαν εἰς Σέρρας. Τοῦτου γνωσθέντος ἐν Ἀθήναις ἐστάλη ἐπὶ τούτῳ ἀτμόπλοιοι εἰς Καβάλλαν καὶ μετέφερον αὐτὸν εἰς Θεσσαλονίκην, ὅπου ἡ νόσος ἐτρέπη ἐπὶ τὰ χεῖρω. Ὁ ἰατρὸς Μιχαὴλ Παπαδόπουλος, πατριώτης ἐνθερμὸς καὶ ἐνθους αὐτοῦ συνεργάτης, ἐξετάζων αὐτὸν ὠχρίασεν : « Ὁχρίαξ », ἢ λέγει ὁ Παπαδόπουλος, « διότι διέγνωσας ὅτι ἀποθνήσκω ; » Στραιωτῆς τῆς Πατρῆδος ὀφείλω τὴν ζωὴν μου εἰς αὐτήν· μόνον τῆς οἰκογενείας μου ἢ ἀνάμνησις μὲ κάμνει νὰ ποινῶ.»

Ὁ Γρηγόριος Παπαδόπουλος ἀπέθανε τὴν 23 Δεκεμβρίου 1873. Ἡ ἐν Θεσσαλονίκῃ καὶ ἀνά πᾶσαν τὴν Μακεδονίαν συγκίνησις ἐπὶ τῇ εἰδήσει τοῦ θανάτου του ὑπῆρξε μεγίστη. Ἐν Ἀθήναις δὲ οἱ γνωρίζοντες αὐτὸν ἐκ τοῦ σύνεγγυς καὶ τὴν ἐν τοῖς ἐθνικοῖς ζητήμασι πατριωτικωτάτην αὐτοῦ δρασίμην, ἐθρήνησαν τὴν ἀπώλειαν τοιοῦτου ἀνδρός. Ἡ κηδεῖα του γενομένη ἐν Θεσσαλονίκῃ ὑπῆρξε δημοτελεστάτη, συνοδευόμενος τὴν ἐκφορὰν του καὶ τοῦ Βαλῆ Θεσσαλονίκης Μιδαῖ Πασᾶ, ὄλου τοῦ Προξενικοῦ Σώματος καὶ τουρκικοῦ στρατοῦ, πάντων τῶν σχολείων, μὴ ἐξαιρουμένων καὶ τῶν τουρκικῶν καὶ τοῦ Ἰσραηλιτικοῦ, μεθ' οὗ ὁ Παπαδόπουλος διετέλει ἐν συνεννοήσει πρὸς εἰσαγωγὴν εἰς αὐτὸ τῆς διδασκαλίας τῆς Ἑλληνικῆς.

Ὁ νεκρὸς αὐτοῦ χάριν τιμῆς ἐτάφη ἐντὸς τοῦ περιβόλου τοῦ Μητροπολιτικοῦ Ναοῦ ὀπισθεν τοῦ ἁγίου βήματος, ὁ δὲ Πρόξενος τῆς Ἑλλάδος Βυτικιώτης κατερχόμενος τὸ φέρετρον αὐτοῦ εἰς τὸν τάφον ἐκάλυψε διὰ τῆς Ἑλληνικῆς σημαίας.

« Οὐδεμίαν ἀναφέρομεν ὑπερβολήν », ἔγραψεν ὁ Φιλήμων ἐν τῷ »Αἰῶνι μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Γρηγορίου Παπαδοπούλου, « λέγοντες, » ὅτι ἦτο ὁ μόνος ἐν Ἑλλάδι, ὅστις ἐγίνωσκεν ἀκριβῶς ἐν τίσιν παλαιο-»ροίαις διακυμαίνονται καὶ μεταξὺ τίνων ἐλπίδων καὶ φόβων δια-

»βιοῦσιν οὐ μόνον οἱ Ἕλληνες τῆς Κρήτης καὶ τῆς Κύπρου, οἱ
»τῆς Αἰγύπτου καὶ τῆς Παλαιστίνης, οἱ τῆς ἐλάσσονος Ἀσίας καὶ
»τῆς Ἀλβανίας ἀλλὰ πρὸ παντὸς οἱ τῆς Θράκης καὶ Μακεδονίας
»καὶ οἱ τῆς Ρωμανίας. Οὕτως ὅσα ἐν τῷ Ὑπουργείῳ τῶν Ἐξω-
»πρερικῶν ἀπειργάσατο εἰσὶ πολυτίμητα. Καὶ πῶς ἤθελεν ἄνευ αὐ-
»τοῦ ἢ Ἑλλὰς ἀναμυθῆ εἰς τὸ Βουλγαρικὸν ζήτημα, πῶς εἰς τὸ
»Μοναστηριακὸν καὶ πῶς εἰς τὸ τοῦ Πατριάρχου τῶν Ἱεροσολύ-
»μων ; Ἄλλὰ καὶ ὅσα ἄλλα ἀγαθὰ προσεπόρισεν εἰς τοὺς ἀδελ-
»φούς μας ἢ εἰς εἰρηνικὴν τροπὴν τῆς πρὸς τὴν Ὀμοροὶν ἐπικρά-
»τειαν πολιτικῆς μας, ὑπὲρ ἧς οὐ μικρὸν συνετέλεσεν ὁ Γρηγόριος
»Παπαδόπουλος, καὶ ταῦτα δὲν θὰ μείνωσιν ὑπὸ τῆς Ἱστορίας
»ἀμαρτύρητα.»

Τῶν συγχρόνων ἡ μαρτυρία εἶνε πασῶν πιστοτέρα.

ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ ΣΤΕΦΑΝΟΥ

Εἰς τὴν μετὰ στοργῆς ἐγνώμονος μαθητοῦ σκιαγραφίαν ταύ-
την τοῦ Παπαδοπούλου ὑπὸ τόσον ἐπιφανοῦς ἐν τῇ ἡμετέρᾳ πολι-
τεῖᾳ ἀνδρός, ἐπιγραφήτω νὰ ἐπισυνάψωμεν ἐπιλόγου δίκην καὶ
κρίσιον περὶ τοῦ αἰοιδίμου ἀνδρός; ἀπεσπασμένην ἐξ ἀνεκδότου βιο-
γραφίας αὐτοῦ.

Ὁ βίος τοῦ Παπαδοπούλου ὑπῆρξε περιπετειώδης καὶ
πολυκύμαντος, ὡς περιπετειώδεις καὶ πολυτάραχοι ἦσαν οἱ χρόνοι
τῆς παιδικῆς καὶ νεαρᾶς αὐτοῦ πρὸ πάντων ἡλικίας. Εὐφυής,
εὐστορφος, στωμύλος, ἐνθουσιώδης καὶ ὀργῶν πρὸς δρᾶσιν, ἐὰν ἐ-
γεννᾶτο ὀλίγω πρότερον, θὰ ἦτο ἐκ τῶν πρωτεργατῶν τοῦ μεγάλου
Ἀγῶνος ὑπὲρ ἀπελευθερώσεως τοῦ γένους. Εἶχεν ἐν τῷ τί-
ματι καὶ τῇ φύσει αὐτοῦ πολλὰ τῶν στοιχείων ἐκείνων, αἵτινα ἀπο-
τελοῦσι τὸν συνωμότην καὶ τὸν ἐπαναστάτην, τὸν ἐνθουσιασμόν
ὑπὲρ μεγάλης ἰδέας, τὴν τόλμην, τὸ φιλοκίνδυνον καὶ τινα πρὸς
περιπετείας ῥοπὴν. Δὲν ἦτο ἐκ τῶν μονίμων καὶ σταθερῶν ἐκεί-
νων φύσεων, αἵτινες δι' ὄλον αὐτῶν τοῦ βίου ἕνα μόνον σκοπὸν
ἐπιδιώκοντες καὶ εἰς τὴν ἐκπλήρωσιν αὐτοῦ ἐνδελεχῶς ἀφιερῶνον-
σιν ἀπάσας τὰς ψυχικὰς καὶ πνευματικὰς αὐτῶν δυνάμεις. Διόκων
διὰ τῆς φαντασίας ἰδεῶδές τι, αἰετοπε ἐκινεῖτο καὶ μεθίστατο, ὡς
ἐὰν μὴ ἠδύνατο νὰ συλλάβῃ καὶ πραγματοποιήσῃ αὐτὸ διὰ τῶν
αὐτῶν μέσων. Καὶ τὸ ἰδεῶδες τοῦτο πάντοτε ὑπῆρξε δι' αὐτὸν ἢ

Πατρίς, τὸ παρελθὸν κλέος, ἢ νῦν κατάστασις καὶ τὸ μέλλον αὐτῆς. Τὸ μεγαλεῖον αὐτῆς ὡς ὠραῖον ἰνδαλμα ἐπερὺγιζεν ἐν τῇ φαντασίᾳ αὐτοῦ ὡς νεαροῦ μαθητοῦ, ἢ πολλαπλῆ καὶ ποικιλῆ δοῦσι αὐτοῦ, ἀνδρὸς ἤδη καθεστηκότος, ταύτην ἔσχεν ὡς κύριον σκοπόν, καὶ ἵνα ταύτην ὑπηρετήσῃ, προβεβηκῶς τὴν ἡλικίαν, ἀλλὰ μετὰ νεανικοῦ ἐνθουσιασμοῦ ἐπεχείρησε καὶ τὴν ἀνὰ τὴν Μακεδονίαν περιοδείαν ἐκείνην, ἣτις ἐπήνεγκε καὶ τὸν πρόωρον αὐτοῦ θάνατον. Ὁ Γρηγόριος Παπαδόπουλος ὑπῆρξε καὶ ἑξοχὴν μέγας Πατριώτης.

I. Δ.

ΑΣΤΕΙΡΕΥΤΟ ΔΑΚΡΥ

(Εἰς τὸ μνημόνιον τοῦ πατρὸς μου, θανόντος αἰφνιδίως μακρὰν μᾶς).

Ἐπάνω σὲ συντρίμματα ἐνὸς γυρμένου πλοίου
Μὲ πληγωμένη πτέρυγα μικρὸ πουλί θρηνεῖ
Εἶναι μονάχῳ· κί ὁ βορρειᾶς μὲ βογκητὸ θηρίου
Ἀγριεμένος ἀπαντᾷ, τοῦ πνίγει τὴ φωνή.

Ἀρματωμένο ἔσχιζε τὴ θάλασσα τὸ πλοῖο,
Μαῦρος τὸ ἦρε σίφωνας, γέρνει νὰ βυθισθῇ,
Καὶ τὸ πουλάκι τὸ μικρὸ ἔς τὸ κύμα μέσ' τὸ κροῦ,
Μαζὺ μὲ τὸ περὶφανο καράβι θὰ χαθῇ

Καὶ δὲν λυπᾶται τὸ πτωχὸ ποῦ θάπτεται σὲ κύμα,
Ἄχ! ἔκρυπτε ἔς τὰ στήθη του, τὸ πλοῖο κεραινός·
Ἐς τὸν πόλεμο ἐπήγαίνε· τὴν ἄπ' τὸ μαῦρο μνήμα,
Πόλεμο πειὰ δὲν ἤμπορεῖ νὰ κάμῃ ἔς τοὺς ἐχθρούς.

Ἐχθροὶ μᾶς εἶναι οἱ Βούλγαροι· ἐπίβουλοι, κρυμμένοι,
Σὰν ὄρνεα νυκτερινὰ αἶμα νὰ πιοῦν ποθοῦν·
Ἐς τὴ χώρα τὴν Ἑλληνική, τὴν πλέον δοξασμένη,
Τὰ γαμψωτὰ τὰ νύχια τῶν νὰ μπήξουν προσπαθοῦν.

Σίφωνας εἶν' ἡ τύχη τῶν· καθ' Ἑλληνα ποῦ ξεύρει
Τ' ἀπόκρυφά τῶν σχέδια μὲ πόλμη νὰ νικᾷ,
Ἐξάπαντος ὄρα κακὴ καὶ μαύρη θὰ τὸν εὔρη,
Ἀρρώστεια ἀνεξήγητη, τὸν παίρνει ἔξαφνικά.

Καὶ τὸ πουλί ποῦ ζωντανὸ τὸ ἔσκεπασε τὸ κύμα.
Νὰ σᾶς τὸ πῶ δὲν εἴμπορῶν· γὰρ ἔδες τε με! εἴμ' ὄρφανό.
Τί εἶναι τώρα ἡ ζωὴ γιὰ μένα παρὰ μνήμα;

Ἐν Ἀθήναις τῇ 30 Ἰανουαρίου 1874.

ἈΡΣΙΝΟΗ ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΥ

ΠΑΡΟΙΜΙΑΙ

Πέντε μῆνις ἔξι ἄράχτια.
Κί πῶς τᾶγνις πλατῶνα;
Τᾶφκερᾶσα ἴνα κουβαράκι
ἴσῃ μί τς γάτας τοῦ κιαλί,
τᾶβαλα μέσα ἔς τὸν ντβᾶρι, (1)
ἄστι, μαῦρι νοικουκῦρη,
νὰ χαλάσομι τοῦ ντβᾶρι,
γὰ νὰ βροῦμι τοῦ κουβαρί,
αὐτὰ ἔχουν οἱ τιμπέλις. (2)

Προ(ε)νὰ κουμμάτια, φουισ(ε)νὲς δαγκουσές. (3)
Ἄποιοις ἀφκρῆτι τὰ ἄθκᾶ τ' ἀκούει. (4)
Τὸν καλὸ τᾶρνι ποῦ δρὸ μάνις βζαίν(ει). (5)
Ἄρσαν ἴν ἄλοῦπα κ' ἡ ἄλοῦπα ἴν οὔρα τς. (6)
Ἄλα τὰ γροῦνγα μὲ μὺτ' ἔχῃ. (7)

[Ἐκ τῆς ὑπὸ τῆς ἐν Ἀθήναις γλωσσικῆς ἐταιρείας βραβευθείσης κατὰ τὸν β' διαγωνισμὸν συλλογῆς λαογραφικῆς ὕλης τῆς Σιατίστης τοῦ κ. Ἀναστ. Γ. Δαζάρου καθηγητοῦ].

- 1) λέξις τουρκικὴ=τοῦχος.
- 2) ἐπὶ τῶν ὀκνηρῶν γυναικῶν ἡ παροιμία λέγεται.
- 3) ἐπὶ τῶν θελόντων νὰ ὠφεληθῶσιν ἐκ πραγμάτων, ἅτινα αὐτοὶ ὡς ἀνωφελεῖ ἀπέβαλον.
- 4) ἐπὶ τῶν ὠτακουστῶν.
- 5) ἐπὶ τῶν χρηστῶν ἀνθρώπων, οὓς πάντες ἀγαπῶσι.
- 6) ἐπὶ τῶν ὀκνηρῶν.
- 7) ἐπὶ τῶν ὁμοίων.

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ ΤΟΥ ΜΕΓΑΛΟΥ ΠΑΙΔΙΚΗ ΗΛΙΚΙΑ

1) Ἡ γέννησις καὶ ἀνατροφή αὐτοῦ.

Ἀλέξανδρος ὁ Γ', ὁ βασιλεὺς τῆς Μακεδονίας καὶ κατακτητῆς μεγάλου μέρους τοῦ τότε γνωστοῦ κόσμου, ὁ ἕνεκα τῶν μεγάλων αὐτοῦ κατορθωμάτων ὀνομασθεὶς *Μέγας*, ἦτο υἱὸς τοῦ βασιλέως τῆς Μακεδονίας Φιλίππου καὶ τῆς Ὀλυμπιάδος, θυγατρὸς τοῦ βασιλέως τῆς Ἡπείρου Νεοπτολέμου. Οἱ Ἕλληνες ἀπέδιδον μεγάλην σημασίαν εἰς τὴν καταγωγὴν ἐξ ἀρχαίων ἡρώων καὶ γενῶν. Ἐπίστευον δὲ ὅτι ὁ Μέγας Ἀλέξανδρος ἐκ μὲν τοῦ πατρὸς του κατήγετο ἀπὸ τῶν Ἡρακλειδῶν, ἐκ δὲ τῆς μητρὸς του ἀπὸ τῶν Αἰακιδῶν, τουτέστι ἀπὸ τοὺς ἀπογόνους τοῦ Αἰακοῦ καὶ τοῦ Ἀχιλλέως (1), τοῦ ἐνδοξοτάτου ἡρώος τοῦ Τρωϊκοῦ πολέμου.

Ὁ Μέγας Ἀλέξανδρος ἐγεννήθη τῷ 356 π.Χ. (ἦτοι πρὸ 2265 ἐτῶν) τὴν ἰδίαν ἡμέραν, κατὰ τὴν ὁποίαν ἐκάθη ὁ λαμπρὸς καὶ πολυτελής Ναὸς τῆς Ἀρτέμιδος ἐν Ἐφέσῳ τῆς Μικρᾶς Ἀσίας (2). Οἱ δὲ ἐν Ἐφέσῳ παρευρισκόμενοι Μάγοι ἐθεώρησαν τὸν ἐμπροσθέν τουτον ὡς προμήνυμα ἄλλης δυστυχίας πολὺ μεγαλητέρας· κτυπῶντες δὲ τὸ πρόσωπον μὲ τὰς χεῖράς των ἔτρεχον διὰ μέσου τῆς πόλεως καὶ ἐφώναζον δυνατὰ: «*Ἡ σημερινὴ ἡμέρα ἔφευγεν εἰς τὸν Κόσμον μέγα κακὸν διὰ τὴν Ἀσίαν*». Μόλις δὲ ὁ Φίλιπ-

1) Ὁ Νεοπτόλεμος ἦτο υἱὸς τοῦ Ἀχιλλέως, οὗτινος πατὴρ ὑπῆρξεν ὁ Πηλεὺς, ὁ υἱὸς τοῦ Αἰακοῦ. Ἐπομένως ὁ Μέγας Ἀλέξανδρος καὶ ἐκ πατρὸς καὶ ἐκ μητρὸς ἦτο γνήσιος Ἕλλην καὶ διὰ τοῦτο ἔλαβε τὴν ἀδελφάν ἀπὸ τοὺς Ἑλληνοδικᾶς ν' ἀγωνίζηται εἰς τὰ Ὀλύμπια.

2) Τὴν πρώτην τοῦ Ἑκατομβαϊῶνος (16 Ἰουλίου) ὁ Ἡρόστρατος ἔκαυσε τὸν Ναὸν τῆς Ἐφεσίας Ἀρτέμιδος, θέλων διὰ τοῦ ἐγκλήματος τούτου ν' ἀπαθανάτιση τὸ ὄνομά του. Τότε ὁ Μάγνης Ἡγέσιος, ἀδόκιμὸς τις ῥήτωρ, εἶπεν ὅτι ἦτο ἐπόμενον νὰ καθ' ὁ Ναὸς, διότι ἡ Ἀρτεμις ἠσχολεῖτο περὶ τὴν Ὀλυμπιάδα εἰς τὴν γέννησιν τοῦ Ἀλεξάνδρου. Ἡ Ἀρτεμις ἐταυτίζετο μετὰ τῆς Εἰληθυίας, τῆς θεᾶς τοῦ τοκετοῦ.

πος εἶχε κυριεύσει τὴν Ποτιδαίαν (τὴν σημερινὴν Κασσάνδραν) συνέβη τὴν ἰδίαν ἡμέραν νὰ λάβῃ τρεῖς πολὺ εὐχαρίστους ἀγγελίας: *μίαν*, ὅτι ἐγεννήθη ὁ Μέγας Ἀλέξανδρος, *δευτέραν*, ὅτι ὁ στρατηγὸς του Παρμενίων εἶχε νικήσει τοὺς Ἰλλυριοὺς, αἱ ὁποῖαι ἦσαν γείτονες καὶ ἐχθροὶ τῶν Μακεδόνων, καὶ *τρίτην*, ὅτι ὁ ἵππος αὐτοῦ εἶχε νικήσει καὶ βραβευθῆ εἰς τοὺς Ὀλυμπιακοὺς ἀγῶνας. Καὶ οἱ μὲν ἄλλοι ἐπίστευον ὅτι ὁ ὑπὸ τοιαύτας περιστάσεις γεννηθεὶς υἱὸς ἦτο προωρισμένος πρὸς νικηφόρον ἡρωϊκὸν βίον καὶ ὅτι ὁ ἐμπροσθεὶς τοῦ μεγίστου Ναοῦ τῶν Ἑλλήνων ἐσήμαινεν ἀναμφιβόλως τὴν μέλλουσαν καταστροφὴν τοῦ μεγάλου Ἀσιατικοῦ Κράτους ὑπὸ τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου, ὁ δὲ πατὴρ Φίλιππος πλήρης χαρᾶς καὶ ἐκπληκτος διὰ τὴν τὴν τύχην εὐτυχίαν ἐκραύγασεν: «*ὦ θεοί! μετὰ τόσον πολλὰς καὶ μεγάλας εὐτυχίας στείλατέ μοι καὶ μικρὰν τινα δυστυχίαν*», διότι ἐπίστευεν ὅτι ἡ τύχη φθονεῖ τὸν ἄνθρωπον διὰ τὰ πολλὰ καὶ μεγάλα ἀλλεπάλληλα εὐτυχήματα· οἱ δὲ μάντιες προεῖπον ὅτι ὁ ὑπὸ τρεῖς νίκαις γεννηθεὶς βασιλόπαις θὰ εἶνε ἀνίκητος.

Οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες θέλοντες νὰ παραστήσωσι τὸν Ἀλέξανδρον ὡς μέγαν ἡῤῥα καὶ ὑπεράνθρωπον ὄν, διηγοῦνται πολλὰ περιεργα συμβάντα, τῶν ὁποίων κυριώτερα εἶνε τὰ ἑξῆς:

Πρωτὸν. Ἡ Ὀλυμπιάς πρὸ τῆς νυκτός, καθ' ἣν ἐγενεὶ νύμφη, εἶδεν εἰς τὸν ὕπνον τῆς ὅτι ἐγενεὶ βροντὴ μεγάλη καὶ ἔπεσε κεραυνὸς εἰς τὴν κοιλίαν τῆς, καὶ ὅτι πολὺ πῦρ ἀναφθὲν ἐκ τῆς πληγῆς τῆς ἐξηπλώθη εἰς διαφόρους διευθύνσεις.

Δεύτερον. Ὁ Φίλιππος ὀλίγον μετὰ τὸν γάμον αὐτοῦ εἶδε καθ' ὕπνον ὅτι ἐπέθηκε σφραγίδα ἐπὶ τῆς κοιλίας τῆς Ὀλυμπιάδος καὶ ὅτι ἡ γλυφὴ τῆς σφραγίδος ταύτης εἶχεν, ὡς ἐνόμιζεν, εἰκόνα λέοντος, ἐκ τοῦ ὁποῖου οἱ μάντιες ἔκριναν ὅτι ἡ Ὀλυμπιάς θὰ γεννήσῃ παιδα τολμηρὸν καὶ ὁμοιον μὲ λέοντα κατὰ τὴν καρδίαν.

Ἐνῶ ἀκόμη ὁ Ἀλέξανδρος ἦτο παιδίον, πολλάκις εἶδει σημεῖα μεγάλης φιλοδοξίας καὶ καρδίας, ἣ ὁποία δὲν ἐπέιθετο εἰς τὴν βίαν, ἀλλ' εἰς τοὺς φρονίμους καὶ ὀρθοὺς λόγους. Διὰ τοῦτο ὁ πατὴρ του Φίλιππος ἐφρόντισε μὲ πολὺν ζῆλον περὶ τῆς ἀνατροφῆς καὶ τῆς μορφώσεως τοῦ πνεύματος αὐτοῦ, καθόσον ἐπίστευεν, ὅτι δὲν εἶνε ἀρκετὸν νὰ γυμνασθῆ ὁ υἱὸς του μόνον εἰς ἀπόκτησιν σωματικῶν δυνάμεων καὶ εἰς γνώσιν τῆς πολεμικῆς τέχνης. Ἐκτὸς δὲ τῶν διδασκάλων τῆς μουσικῆς καὶ τῆς ῥητο-

ρικής και τῶν ἄλλων παιδαγωγῶν, εἰς τοὺς ὁποίους εἶχεν ἐπι-
στευθῆ τὸν υἱὸν του, προσεκάλεσε πρὸς ἐκπαίδευσιν τοῦ μέλλον-
τος βασιλέως τῆς Μακεδονίας καὶ τὸν Ἀριστοτέλη, τὸν περι-
φημότατον καὶ πολυμαθέστατον Σταγειρίτην φιλόσοφον (1), πρὸς
τὸν ὁποῖον εὐθύς μετὰ τὴν γέννησίν του λέγεται ὅτι ἔγραψεν ἐ-
πιστολήν, διὰ τῆς ὁποίας τὸν παρεκάλει ν' ἀναλάβῃ ἐν καιρῷ
τὴν ἐκπαίδευσίν του. «Γνώριζε, ἔγραφε τότε πρὸς τὸν Μακεδόνα
φιλόσοφον, ὅτι μοῦ ἐγεννήθη υἱός. Αἰσθάνομαι δὲ μεγάλην χαρὰν,
ὄχι διότι ἀπέκτησα υἱόν, ἀλλὰ διότι ἀπέκτησα αὐτὸν εἰς τὰς
ἡμέρας σου. Ἐπειδὴ δὲ θ' ἀνατραφῇ οὗτος καὶ θὰ ἐκπαιδευθῇ
ἀπὸ Σέ, εἶμαι βέβαιος ὅτι θὰ γείνη ἄξιος καὶ σοῦ καὶ ἐμοῦ καὶ
θὰ εἶνε ἰκανὸς διὰ τὸν μέγαν προορισμόν, ὁ ὁποῖος θὰ εἶνε ἡ κλη-
ρονομία του».

Ὁ Ἀριστοτέλης ἐδίδαξε τὸν Ἀλέξανδρον τί εἶνε δικαιοσύνη
καὶ ἀρετή, τί πολιτικὴ καὶ βασιλικὴ τέχνη. Παρὰ τούτου ἐδι-
δάχθη ὁ Ἀλέξανδρος καὶ τὰ δυσκατάληπτα τῆς φιλοσοφίας ζη-
τήματα, καὶ ἔλαβεν ἀντίγραφον διωρθωμένον τῶν ποιημάτων τοῦ
Ὁμήρου, τὰ ὁποῖα ἐθεώρει διδακτικὰ τῆς πολεμικῆς τέχνης καὶ
τὰ ὁποῖα τόσον ἀγαπητὰ τῷ ἦσαν, ὥστε ἔθετεν αὐτὰ ἐμοῦ μετὰ
τοῦ ξίφους ὑπὸ τὸ προσκεφάλαιόν του.

Ὁ Ἀλέξανδρος μὲ μεγίστην ἐπιμέλειαν ἠκολούθει τὴν διδα-
σκαλίαν τοῦ σοφοῦ του διδασκάλου καὶ ἐδείκνυε μοναδικὴν φιλο-
μάθειαν εἰς τὰς διαφόρους τέχνας καὶ ἐπιστήμας: ἠγάπα δὲ αὐ-
τὸν καὶ ἐσέβετο οὐχὶ ὀλιγώτερον τοῦ πατρός του, διότι, ἔλεγε,
«παρὰ μὲν τοῦ πατρός μου ἔλαβον τὴν ζωὴν, παρὰ δὲ τοῦ διδα-
σκάου μου τὴν διανοητικὴν ἀνάπτυξιν». Ταχέως δὲ διὰ τῆς
διδασκαλίας τοῦ Ἀριστοτέλους ἀνεπτύχθη εἰς τὴν βασιλόπαιδα
πνεῦμα τολμηρὸν καὶ φρόνημα ὑψηλόν, τὸ ὁποῖον περιεφρόνει τὰς
κοινὰς ἀπολαύσεις τοῦ βίου καὶ ἐπεδίωκεν ἕνα μόνον ὑψηλὸν σκο-
πὸν, νὰ πληρώσῃ τὴν κόσμον δόξης μεγάλων κατορθωμάτων.

Ἐνῶ ὁ Ἀλέξανδρος ἐδείκνυεν, ὡς καὶ ὁ πατήρ του, μεγάλην
ἀγάπην πρὸς τὰς τέχνας καὶ ἐπιστήμας, ὡς γνήσιος Ἕλληνα, δὲν
παρημέλει τὰς σωματικὰς ἀσκήσεις, καὶ ὅτε ἀκόμη ἦτο παιδίον
μικρὸν διεκρίνετο διὰ τὴν ταχύτητα τῶν ποδῶν του. Ἄλλ' ὅτε
τὸν ἠρώτησαν μίαν ἡμέραν οἱ φίλοι του συνηλικιώται διατί δὲν

λαμβάνει μέρος εἰς τοὺς Ὀλυμπιακοὺς ἀγῶνας διὰ νὰ ἀγωνισθῇ
εἰς τὸν δρόμον, ἀπεκρίθη μὲ ὑπερηφάνειαν: «θὰ ἔκαμνον τοῦτο,
ἐὰν εἶχον βασιλεῖς ἀνταγωνιστάς.»

Ἐν τῇ παιδικῇ του ἡλικίᾳ ἐδείκνυε πολλὴν ἐγκράτειαν καὶ
σωφροσύνην· ἂν καὶ ἦτο θερμὸς καὶ ἰσθητικὸς εἰς πολλὰ πράγ-
ματα, ὅμως δὲν παρεσύρετο εὐκόλως ἀπὸ τὰς σωματικὰς ἡδονάς,
ἀλλ' ἐδείκνυε πολλὴν μετριότητα εἰς τὴν ἀπόλαυσιν αὐτῶν.
Πολὺ δὲ ἐνωρὶς ἐγεννήθη ἐν τῇ ψυχῇ αὐτοῦ ἐπιθυμία μεγάλη
πρὸς δόξαν. Διὰ τοῦτο, ὁσάκις ἤρχετο εἰδησις, ὅτι ὁ πατήρ του
Φίλιππος ἐκέρδισε μεγάλην νίκην ἢ ἐκυρίευσε πόλιν τινα ἔνδοξον,
ἔχαιρε μὲν βεβαίως διὰ ταῦτα, ἀλλὰ μὲ πρόσωπον μελαγχολικόν
ἔλεγε πρὸς τοὺς συνηλικιώτας του: «ὦ φίλοι, ὁ πατήρ μου θὰ
κυριεύσῃ τὰ πάντα καὶ δὲν θὰ ἀφήσῃ κανέν μὲγα καὶ λαμπρὸν
ἔργον νὰ πράξω καὶ ἐγὼ μαζή σας». Ἐλεγε δὲ ταῦτα, διότι
ἐνόμιζεν ὅτι ὅσα περισσώτερα δόξαν κληρονομήσῃ ἀπὸ τὸν πα-
τέρα του, τόσα ὀλιγώτερα θὰ κατορθώσῃ μὲ τὰς ἰδικὰς του ду-
νάμεις. Ἄλλ' ὁ Ἀλέξανδρος ἐκ γενετῆς προωρισμένος δι' ἠρωϊκὰς
πράξεις, ἔδειξε μεγίστην στρατηγικὴν εὐφυΐαν, ἐνθουσιασμόν ἄ-
πειρον καὶ πεποίθησιν ἀκλόνητον εἰς τὴν δύναμιν καὶ τὴν τύχην
του. Καὶ αὐτὸ δὲ τὸ ἐξωτερικόν του, τὸ στερεὸν βάδισμα, τὸ ζω-
ηρὸν βλέμμα, ἡ οὐλή ἢ συνεστραμμένη κόμη, ὁμοιάζουσα πρὸς
τὰς τρίχας τῆς χαίτης τοῦ λέοντος, καὶ ἡ δύναμις τῆς φωνῆς,
ἐδείκνυε τὸν ἥρωα. Ὅτε δὲ ἐκοιμάτο, κατέθελε τοὺς βλέποντας
αὐτὸν ἢ γλυκύτης τοῦ προσώπου του, ἢ ἐρυθρότης τῶν παρειῶν
του καὶ ἡ ὀλίγον πρὸς τὰ ἀριστερὰ κλίνουσα κεφαλή του.

Πολὺ ἐνωρὶς ἡ νεανικὴ ψυχὴ τοῦ Ἀλεξάνδρου ὠνειρεύετο λαμ-
πρὰς νίκας καὶ κατακτήσεις ἐν τῇ ἀπομεμακρυσμένη Ἀσίᾳ καὶ
ἐκδικητικὴν ἐκστρατείαν τῶν Ἑλλήνων καὶ Μακεδόνων ἠνωμένων
ἐναντίον τοῦ βαρβάρου λαοῦ, ὁ ὁποῖος πρότερον εἶχε καταστρέψει
Ἑλληνικὰς πόλεις καὶ ναοὺς τῶν Ἑλλήνων. Διό, ὅτε ποτὲ ἦλθον
πρέσβεις τοῦ βασιλέως τῶν Περσῶν εἰς τὴν αὐλήν τοῦ βασιλέως
Φιλίππου, ἐνῶ οὗτος ἀπουσίαζεν, ὁ Ἀλέξανδρος, παιδίον ἔτι ὢν,
ἐξένιζεν αὐτούς. Ἀφοῦ δὲ ἀπέκτησε πρὸς αὐτοὺς οἰκειότητα, δὲν
τοῖς ἀπηύθυνε παιδικὰς ἐρωτήσεις περὶ πολυτελῶν σκευῶν καὶ
μεγαλοπρεπῶν ἀνκιστόρων καὶ τῶν τοιούτων πραγμάτων, ἀλλ' ἠ-
ρώτησεν αὐτοὺς πόσον εἶνε τὸ μῆκος τῆς ὁδοῦ πρὸς τὴν Ἄνω Ἀ-
σίαν καὶ πῶς δύναται τις νὰ πορευθῇ ἐκεῖ· ὁποῖός τις εἶνε ὁ βα-
σιλεὺς ὡς πρὸς τοὺς πολέμους καὶ ποία εἶνε ἡ στρατιωτικὴ δύνα-

1) Ἰδὲ Μακεδον. Ἡμερολ. τοῦ 1909 σελ. 18

μισ τῶν Περσῶν. Ταῦτα δὲ ἀκούσαντες οἱ πρέσβεις ἐθαύμασαν καὶ ἐξεπλάγησαν καὶ εἶπον, ὅτι ἡ φημιζομένη ἰκανότης τοῦ Φιλίππου εἶνε μηδαμινὴ ὡς πρὸς τὸ τολμηρὸν καὶ ἐπιχειρηματικὸν πνεῦμα τοῦ υἱοῦ τοῦ Ἀλεξάνδρου.

2) Ἡ δάμασις τοῦ Βουκεφάλου.

Ὅτι δὲ καὶ εἰς τὴν ἵππικὴν ὁ Μέγας Ἀλέξανδρος ἐνωρὶς εἶχεν ἀσκηθῆναι καὶ ἐπιτηδειότατος εἰς αὐτὴν ἦτο πάντων τῶν ἄλλων συνηλικιωτῶν καὶ πρεσβυτέρων, ἀποδεικνύει ὁ τρόπος, μὲ τὸν ὁποῖον ἐδάμασε τὸν περίφημον ἵππον Βουκέφαλον. Θεσσαλὸς τις δηλ. Φιλόνεικος ὄνομαζόμενος, ἔφερε ποτε νὰ πωλήσῃ εἰς τὸν βασιλεῖα Φίλιππον τὸν βουκέφαλον, διὰ τὸν ὁποῖον ἐζήτηε πολὺ μεγάλην τιμὴν, 13 τάλαντα, ἧτοι πλέον τῶν 50,000 δραχμῶν. Ὁ δὲ Φίλιππος διέταξε τότε τοὺς καλλιτέρους τοῦ ἵππεις νὰ φέρωσι τὸν ἵππον ἐξω τῆς πόλεως εἰς τὴν πεδιάδα, ὅπου μετέβη καὶ ὁ ἴδιος μὲ τοὺς στρατηγούς του καὶ ἄλλους ἀκολούθους, διὰ νὰ ἐξετάσωσι καὶ δοκιμάσωσιν αὐτόν. Καὶ πολλοὶ μὲν ἐκ τῶν ἵππεων ὁ εἰς μετὰ τῶν ἄλλων ἐπεχείρησαν ν' ἀναβῶσιν εἰς τὸν ἵππον, ἀλλ' ἐπειδὴ οὗτος τοῖς ἐφαίνετο ἄγριος, καθόσον δὲν ἄμινεν αὐτοὺς ν' ἀναβῶσιν ἐπ' αὐτοῦ, ἀλλ' ὑψώνετο ὄρθιος ἐπὶ τῶν δύο τοῦ ποδῶν εὐθὺς ὡς τὸν ἐπλησίαζον, πάντες εἶπον ὅτι εἶνε ἀδάμαστος καὶ ἐντελῶς ἄχρηστος. Τότε δὲ ἀγανακτήσας καὶ ὁ Φίλιππος διέταξε ν' ἀπομακρύνωσι τὸν ἵππον ὡς ἄχρηστον. Ἀλλ' ὁ Ἀλέξανδρος, ὅστις παρευρίσκετο ἐκεῖ, εἶπε μὲ μεγάλην τοῦ λύπην : « Ὅπόσον λαμπρὸν ἵππον ἀποφασίζουσι νὰ χάσουν, διότι ἐνεκα τῆς ἀνικανότητος καὶ δειλίας τῶν δὲν δύναται καὶ δὲν γνωρίζουσι νὰ τὸν μεταχειρισθῶσι ». Στραφεὶς δὲ πρὸς τὸν πατέρα του ἐζήτησε παρ' αὐτοῦ τὴν ἄδειαν νὰ τὸν δοκιμάσῃ καὶ αὐτός. Καὶ κατ' ἀρχὰς μὲν ὁ Φίλιππος ἐσιώπησε, θεωρήσας τὴν παράκλησιν τοῦ Ἀλεξάνδρου παιδικὴν καὶ ἀνόητον. Ἐπειδὴ δὲ ὁ Ἀλέξανδρος πολλάκις ἐπανεῖλαβε τὴν παράκλησιν καὶ ἐπανειλημμένως ἔδειξε τὴν λύπην του διὰ τὴν ἀπώλειαν τοῦ ἵππου καὶ κατηγόρει τοὺς ἵππεις ὡς δειλοὺς καὶ ἀνικάνους, ὁ Φίλιππος εἶπεν εἰς αὐτόν : « Κατηγορεῖς, Ἀλέξανδρε, τοὺς πρεσβυτέρους σου, ὡς ἐὰν σὺ ἕξυρες περισσότερα ἢ ὡς ἐὰν ἠδύνασο καλλίτερον νὰ μεταχειρίζεσθαι ἵππον ». — « Τοῦτον τοῦλάχιστον, ἀπεκρίθη ὁ Ἀλέξανδρος, δεικνύων τὸν βουκέφαλον, θὰ μετεχειριζόμεν καλλίτερον

Η ΔΑΜΑΣΙΣ ΤΟΥ ΒΟΥΚΕΦΑΛΟΥ

πάντων τούτων τῶν ἵππέων σου». — «Καὶ ἂν δὲν τὸ κατορθώσῃς;» εἶπε τότε ὁ Φίλιππος, «ποῖαν τιμωρίαν στέργεις νὰ σοὶ ἐπιβάλωμεν διὰ τὴν προπέτειαν καὶ αὐθάδειάν σου;» — Μὰ τὸν θεόν, ἀπεκρίθη ὁ Ἀλέξανδρος, «εἶμαι πρόθυμος ἐγὼ νὰ πληρώσω τὸ τίμημα τοῦ ἵππου». Τότε λοιπὸν πάντες ἐγέλασαν δυνατὰ, ὁ δὲ Φίλιππος, πλήρης θάρρους ἔδωκεν εἰς τὸν Ἀλέξανδρον τὴν ἄδειαν νὰ δοκιμάσῃ τὸν βουκέφαλον.

Ὁ Ἀλέξανδρος εὐθὺς πλησιάσας εἰς τὸν ἵππον ἔλαβε τὰς ἡνίας του καὶ ἔστρεψεν αὐτὸν πρὸς τὸν ἥλιον, διότι, ὡς φαίνεται, εἶχε παρατηρήσει ὅτι ὁ ἵππος ἔβλεπε κάτω τὴν σκιάν του νὰ σαλεύῃ καὶ διὰ τοῦτο ἐφοβεῖτο καὶ ἐταράσσετο. Ἐπειτα δὲ ἔτρεξεν ὀλίγον μαζῇ μὲ τὸν ἵππον παρὰ τὸ πλευρόν του, θωπεύων αὐτὸν μὲ τὴν χεῖρά του, ἐφ' ὅσον τὸν ἔβλεπεν ἐξηγριωμένον. Κατόπιν ὁμοῦ ἀφῆκεν ὀλίγον κατ' ὀλίγον νὰ πύση ὁ μανδύας του, ἐπήδησε ταχέως καὶ ἐπιτηδείως ἐπάνω του καὶ ἐκάθισε στερεῶς ἐπὶ τοῦ σάγματος. Ἀφοῦ δὲ ἐμάζευσε ὀλίγον τὰς ἡνίας, ἔσφιγγε τὸν χαλινὸν χωρὶς νὰ μαστιγώσῃ ἢ κτυπήσῃ τὸν ἵππον μὲ τοὺς πτερνιστήρας καὶ ἀφῆκεν αὐτὸν νὰ τρέξῃ. Ὅτε δὲ παρετήρησεν ὅτι ὁ ἵππος δὲν εἶνε πλέον ἄγριος ὡς πρότερον, καὶ ὅτι πολὺ ἐπεθύμει νὰ τρέξῃ, ἐχαλάρωσε τὰς ἡνίας καὶ τῷ ἔδωκε δρόμον. Καὶ ὁ Φίλιππος καὶ οἱ ἄνθρωποι τούτου κατ' ἀρχὰς μὲν ἐστενοχωροῦντο καὶ ἐλυποῦντο σιωπῶντες ἀπὸ φόβον μήπως ὁ ἵππος ῥίψῃ κάτω τὸν βασιλόπαιδα καὶ τὸν κατασυντρίψῃ· ἄλλ' ὅτε παρετήρησαν ὅτι ὁ Ἀλέξανδρος διηύθυνε τὸν βουκέφαλον κατὰ τὴν θέλησίν του καὶ διέκριναν ὅτι ἐπέστρεψε μὲ θάρρος καὶ ὑπερηφάνειαν, οἱ μὲν ἄλλοι ἠγάλλαν καὶ συνέχαιρον τὸν Ἀλέξανδρον διὰ τὸ κατορθωμά του, ὁ δὲ Φίλιππος λέγεται ὅτι καὶ ἐδάκρυσε ὀλίγον ἀπὸ χαρὰν. ἐφίλησε τὸν Ἀλέξανδρον εἰς τὴν κεφαλὴν καὶ τῷ εἶπεν: «*Υἱέ μου, ζήτει ἄλλο βασίλειον, τὸ ὁποῖον νὰ εἶνε ἄξιον σοῦ. Ἡ Μακεδονία δὲν σὲ χωρεῖ. Εἶνε πολὺ μικρὰ διὰ σέ.*» Αὕτη ἦτο ἡ εὐχὴ τοῦ Φιλίππου πρὸς τὸν υἱὸν του, ὅστις ἐπραγματοποίησεν αὐτὴν ἐν τὸς ὀλιγίστων ἐτῶν. Τοιοῦτοτρόπως ὁ Ἀλέξανδρος ἀπέκτησε τὸν ἵππον, τὸν ὁποῖον οὐδεὶς ἄλλος ἵππεὺς ἠδυνήθη νὰ δαμάσῃ καὶ ὁ ὁποῖος ἔφερεν αὐτὸν εἰς τοὺς πολέμους καὶ τὰς ἐκστρατείας του μέχρι τῆς Ἰνδίας.

3) Ὁ Ἀλέξανδρος λαμβάνων μέρος εἰς τὰ τῆς πολιτείας.

Καὶ ἐν πολέμοις πολὺ ἔλαβε μέρος ὁ Ἀλέξανδρος καὶ εἰς τὴν διοίκησιν τῆς πολιτείας. Ἐνῶ δηλ. εὐρίσκετο ἀκόμη εἰς

τὸ 16ον ἔτος τῆς ἡλικίας του, ὁ Φίλιππος, ὅστις εἶχεν ἐκστρατεύσει ἐναντίον τῶν Βυζαντιῶν, τῷ παρέδωκε τὴν διοίκησιν τῆς Μακεδονίας καὶ τὴν σφραγίδα τοῦ Κράτους μὲ πλήρη ἐξουσίαν νὰ κυβερνήσῃ αὐτὸ κατὰ τὴν ἰδίαν του κρίσιν. Ὡς ἐπίτροπος λοιπὸν τοῦ πατρὸς του ὁ Ἀλέξανδρος κατέβαλε τὴν ἐπανόστασιν τῆς γείτονος Θρακικῆς φυλῆς τῶν Μεδάρων, ἐκυρίευσε μίαν αὐτῶν πόλιν καὶ ἀφοῦ ἐξεδίωξεν ἐξ αὐτῆς τοὺς βαρβάρους κατοίκους, ἐγκατέστησεν ἐκεῖ διαφόρους ἄλλους λαοὺς καὶ τὴν ὠνόμασεν Ἀλεξανδρούπολιν. Προσέτι δὲ δεκαοκταετῆς ὧν ἔλαβε μέρος εἰς τὴν ἐν Χαιρωνείᾳ τῆς Βοιωτίας μάχην ἐναντίον τῶν Ἑλλήνων, καί, ὡς λέγεται, πρῶτος αὐτὸς ἐπιπεσὼν μὲ ὄρμην εἰς τὰς τάξεις τῶν Βοιωτῶν, διέρρηξε τὸν Ἰερὸν Λόχον τῶν Θηβαίων καὶ πολὺ συνετέλεσε νὰ κερδίσῃ τὴν νίκην ὁ πατὴρ του. Δικαίως λοιπὸν ὁ Φίλιππος ὑπερηφανεύετο διὰ τὸν τοιοῦτον υἱὸν του, ἡγάπα αὐτὸν ὡς τὸν μέλλοντα ἐκτελεστήν τῶν σχεδίων του καὶ ἔχαιρεν ἐσάκις ἤκουε τοὺς Μακεδόνας αὐτὸν μὲν νὰ ὀνομάζωσι *στρατηγόντων*, τὸν δὲ Ἀλέξανδρον *βασιλέα των*.

4) Διατάραξις τῆς μεταξὺ Ἀλεξάνδρου καὶ Φιλίππου ἀγάπης.

Ἄλλ' ἡ μεταξὺ πατρὸς καὶ υἱοῦ ἀγάπη δυστυχῶς ὀλίγον ὕστερον διαταράχθη, διότι ὁ Φίλιππος ἀπεφάσισε νὰ λάβῃ ὡς νόμιμον σύζυγον καὶ δευτέραν γυναῖκα τὴν *Κλεοπάτραν*, ἀνεψιὴν τοῦ στρατηγοῦ του Ἀττάλου, καθόσον εἰς τοὺς Μακεδόνας δὲν ἦτο ἀσυνήθης ἡ πολυγαμία. Μία δὲ ἀπὸ τὰς αἰτίας τοῦ δευτέρου γάμου αὐτοῦ ὑπῆρξε καὶ ἡ ἐξῆς.

Ἐν Μακεδονίᾳ ὑπῆρχε μεγάλη μερὶς ἀριστοκρατικῆ, τῆς ὁποίας ἀρχηγὸς ἦτο καὶ μεγάλην ἐπιρροὴν ἐπὶ τοῦ Φιλίππου εἶχεν ὁ θεῖος τῆς Κλεοπάτρας Ἀττάλος. Ἡ μερὶς αὕτη, μολονότι οἱ Μακεδόνας καὶ Ἡπειρώται ἦσαν ὁμόφυλοι καὶ ὁμόγλωσσοι, ἐθεώρει τὴν Ὀλυμπιάδα ὡς ξένην καὶ ἐπιμόνας ἀπήτει παρὰ τοῦ Φιλίππου βασιλίσσαν ἐγγώριον Μακεδονίδα καὶ διάδοχον τοῦ βασιλικοῦ θρόνου γνήσιον Μακεδόνα καὶ οὐχὶ ξένον, ὁποῖον ἐθεώρει τὸν Ἀλέξανδρον. Τούτου δ' ἕνεκα καὶ διότι ὁ Φίλιππος ἐμπαθῶς εἶχεν ἀγαπήσει τὴν Κλεοπάτραν, ἐνυμφεύθη αὐτήν. Ἄλλ' ὁ γάμος οὗτος προεκάλεσε πολὺ λυπηρὰς σκηνάς, τῶν ὁποίων αἴτιος ὑπῆρξεν αὐτὸς ὁ Ἀττάλος, διότι, ἀφοῦ ἐμίθυσεν εἰς

τὸ συμπόσιον τοῦ γάμου, προέτρεψε τοὺς συνδαιτημόνας Μακεδόνες νὰ παρακαλέσωσι τοὺς θεοὺς νὰ γεννηθῇ ἐκ τοῦ Φιλίππου καὶ τῆς Κλεοπάτρας γνήσιος τῆς βασιλείας διάδοχος. Τότε ὁ Ἀλέξανδρος, παροργισθεὶς ἐκ τῶν λόγων τούτων τοῦ Ἀττάλου, ἀνέκραξεν: « Ἐγὼ λοιπόν, ὦ κακὴ κεφαλὴ, σοὶ φαίνομαι νόθος; » καὶ εὐθὺς ἔρριψεν ἐναντίον του ὄπερ ἐκράτει εἰς χεῖρας ποτήριον. Ὁ Φίλιππος ἀκούσας ταῦτα καὶ θυμωθεὶς ἐπέδησεν ἐπάνω, ἔσυρε τὸ ξίφος ἐναντίον τοῦ υἱοῦ του καὶ ἤθελε τὸν διατρυπήσει μὲ αὐτό, ἐν εὐτυχῶς ἕνεκα τῆς μέθης καὶ τῆς ὀργῆς του δὲν ἐκλονίζετο καὶ δὲν ἐπιπτε κατὰ γῆς. Ὁ δὲ Ἀλέξανδρος περιεγέλασεν αὐτὸν μὲ πολλὴν ἀγανάκτησιν καὶ εἶπε πρὸς τοὺς Μακεδόνας: « Ἴδετε, φίλοι μου. Ὁ ἄνθρωπος οὗτος, ὁ ὁποῖος δὲν εἶνε ἱκανὸς νὰ ὑπάγῃ ἀπὸ μίαν τράπεζαν εἰς ἄλλην χωρὶς νὰ πέσῃ, ἔκκμυεν ἐτοιμασίαν διὰ νὰ μειαβῇ ἀπὸ τὴν Εὐρώπην εἰς τὴν Ἀσίαν ».

Μετὰ τὴν λυπηροτάτην ταύτην σκηνὴν ἀπεχωρίσθη ὁ Ἀλέξανδρος καὶ ἡ Ὀλυμπιάς ἀπὸ τὸν εἰς τὴν μερίδα τοῦ Ἀττάλου παραδοθέντα Φίλιππον. Καὶ ἐπειδὴ δὲν ἠδύνατο πλέον νὰ διαμείωσιν ἐν Μακεδονίᾳ οἱ τόσοι δεινῶς περιουδρισθέντες Ἀλέξανδρος καὶ Ὀλυμπιάς, μετέβησαν εἰς τὴν Ἠπειρὸν πρὸς τὸν συγγενῆ των βασιλεῖα Ἀλέξανδρον, τὸν ὁποῖον ὁ Φίλιππος ὡς γυναικἀδελφόν του εἶχεν ὑποστηρίξει εἰς τὸν βασιλικὸν θρόνον. Καὶ ἡ μὲν Ὀλυμπιάς ἔμεινεν ἐν Ἠπειρῷ, διὰ νὰ ἐρεθίσῃ καὶ ἐξεγείρῃ κατὰ τοῦ Φιλίππου τὸν ἀδελφὸν αὐτῆς, ὁ δὲ Ἀλέξανδρος ἀπῆλθεν εἰς τὴν Ἰλλυρίαν, διὰ νὰ παρακινήσῃ κατὰ προτροπὴν τῆς Ὀλυμπιάδος τοὺς Ἰλλυριοὺς ἐναντίον τοῦ Φιλίππου πρὸς ἐκδίκεσιν. Καὶ προσεπάθησε μὲν ἡ Ὀλυμπιάς νὰ πείσῃ τὸν ἀδελφὸν αὐτῆς Ἀλέξανδρον νὰ πολεμήσῃ ἐναντίον τοῦ εὐεργέτου αὐτοῦ Φιλίππου, ἀλλ' εὐτυχῶς δὲν τὸ κατώρθωσεν. Δὲν παρῆλθε δὲ πολὺς χρόνος καὶ ὁ Φίλιππος συναισθανθεὶς τὴν πρὸς τὸν υἱὸν του Ἀλέξανδρον γενομένην ἀδικίαν καὶ ὕβριν καὶ ἐννοήσας ὅτι πρὸς ἐπιτυχίαν τῆς ἐναντίον τῶν Περσῶν ἐκστρατείας ἦτο ἀνάγκη εἰρήνης καὶ ἡσυχίας καὶ ἐν τῷ βασιλικῷ οἴκῳ καὶ ἐν τῷ Κράτει αὐτοῦ, ἀπεφάσισε νὰ συμφιλιωθῇ μὲ τὸν υἱὸν καὶ τὴν γυναῖκά του. Πρὸς τὸν σκοπὸν δὲ τούτον παρουσιάσθη κατάλληλος εὐκαιρία κατὰ τὸν χειμῶνα, ὅτε εἶχεν ἔλθει εἰς Πέλλαν πρὸς τὸν Φίλιππον ὁ καλὸς καὶ ἐνάρετος φίλος αὐτοῦ Δημάρτατος ὁ Κορινθίος. Οὗτος μετὰ τὰς συνήθεις δεξιώσεις καὶ περιποιήσεις ἐρωτηθεὶς ὑπὸ τοῦ Φιλίππου ἂν ἔχωσιν ὁμόνοιαν μεταξὺ των οἱ Ἑλ-

ληγες, ἀπεκρίθη πολὺ ἐπιτυχῶς: « Τῷ ὄντι, ὦ βασιλεῦ, ἀρμόζει εἰς Σε νὰ φροντίζῃς περὶ τῆς Ἑλλάδος, ἀφ' οὗ τὸν ἰδικόν σου σῖκον ἐγέμισας μὲ τόσας στάσεις καὶ τοσαῦτα κακὰ καὶ ἀπεμάκρυνας ἀπ' αὐτοῦ ἐκείνους, οἱ ὁποῖοι ἔπρεπε νὰ εἶνε οἱ πλησιέστατοι εἰς σε καὶ οἱ φίλτατοι ». Ἐκ τῶν εἰλικρινῶν καὶ φρονίμων τούτων λόγων τοῦ Δημάρτατου συγκινηθεὶς καὶ ὠφελθεὶς ὁ Φίλιππος, ἀνέστηεν εἰς αὐτὸν νὰ μεσιτεύσῃ εἰς τὴν μετὰ τοῦ

Η ΔΟΛΟΦΟΝΙΑ ΤΟΥ ΦΙΛΙΠΠΟΥ

Ἀλεξάνδρου συμφιλιώσιν. Καὶ ὁ μὲν Ἀλέξανδρος διὰ τῆς μεσιτείας τοῦ Δημάρτατου ἐπανῆλθεν εἰς τὴν Μακεδονίαν, ἡ δὲ Ὀλυμπιάς ἔμεινεν ἐν Ἠπειρῷ πλησίον τοῦ ἀδελφοῦ αὐτῆς Ἀλεξάνδρου.

Ὁ εὐφυῆς καὶ προνοητικὸς Φίλιππος προετοιμαζόμενος διὰ τὴν ἐναντίον τῶν Περσῶν ἐκστρατείαν καὶ προβλέπων ὅτι ἡ τῆς Ὀλυμπιάδος διαμονὴ ἐν Ἠπειρῷ ἠδύνατο νὰ παράσχῃ εἰς αὐτὸν ἐνοχλήσεις, πρὸς ἀποφυγὴν παντὸς ἀπεικταίου ἐπόθει νὰ συμφι-

λιωθῆ και με τὴν Ὀλυμπιάδα και με τὸν ἀδελφὸν αὐτῆς. Πρὸς ἐπιτυχίαν δὲ τούτου ἀπεφάσισε νὰ δώσῃ εἰς γάμον εἰς τὸν γυναικάδελφόν του και βασιλεία τῆς Ἡπείρου Ἀλεξάνδρον τὴν ἐκ τῆς Ὀλυμπιάδος θυγατέρα αὐτοῦ Κλεοπάτραν.

Ἐπειδὴ λοιπὸν προυτίθετο ὁ Φίλιππος νὰ ἐκστρατεύσῃ ἐναντίον τῆς Ἀσίας, ἀπεφάσισε νὰ τελέσῃ τῷ 336 π. X. τοὺς γάμους τούτων μεγαλοπρεπέστατα οὐχὶ ἐν τῇ νέᾳ τῆς Μακεδονίας πρωτεύουσῃ Πέλλῃ, ἀλλ' ἐν τῇ ἀρχαίᾳ ἔδρᾳ και ἱερᾷ τῶν Μακεδόνων πόλει, ἐν Αἰγαῖς (ἢ Ἐδέσση), ὅπου σήμερον κεῖνται τὰ Βοδενά. Ἀποῦ δὲ ἐπέστρεψεν ἡ Ὀλυμπιάς ἐκ τῆς Ἡπείρου, διέταξεν ὁ Φίλιππος νὰ γίνωσι μεγάλαι προετοιμασίαι διὰ τὸν γάμον τῆς θυγατρὸς του Κλεοπάτρας και νὰ ἐπιδειχθῇ μεγίστη πολυτέλεια, ἀνταξία τοῦ εὐτυχοῦς βασιλείου του, καθόσον ἡ ἐορτὴ αὕτη θὰ ἐχρησίμευε και ὡς τελετὴ διὰ τὸν ἐναντίον τῶν Περσῶν πόλεμον. Μετὰ δὲ τὴν γενομένην προετοιμασίαν πανταχόθεν τῆς Ἑλλάδος προσεκλήθησαν και συνέρρευσαν πρέσβεις, οἱ ὅποιοι ἔφερον εἰς τὸν Φίλιππον μεγαλοπρεπεῖς στεφάνους, και ἐτελεσθήσαν ἀγῶνες μουσικοὶ μεγαλοπρεπεῖς και συμπόσιον λαμπρὸν ὄλων τῶν φίλων και ξένων. Μετὰ δὲ τὴν διάλυσιν τοῦ συμποσίου ὄλον τὸ πλῆθος συνέρρευσε εἰς τὸ θέατρον, ἐνῶ ἀκόμη ἦτο νύξ· ὅτε δὲ ἔγεινε ἡμέρα, ἐτελεσθῆ λαμπροτάτη πομπή, ἐν τῇ ὁποίᾳ διακρίναντο δώδεκα πολυτιμότερα ἀγάλματα τῶν θεῶν και δέκατον τρίτον τὸ τοῦ Φιλίππου πρὸς δῆλωσιν ὅτι οὗτος εἶνε σύνθετος με ἐκείνους. Ὅτε δὲ ἐγέμισε τὸ θέατρον, ὁ Φίλιππος φέρων λευκὸν ἱμάτιον και ἀπομακρύνας τοὺς σωματοφύλακας, καθόσον ἐφυλάσσετο ὑπὸ τῆς ἀγάπης τῶν Ἑλλήνων και δὲν εἶχεν ἀνάγκην τῆς φυλακῆς τῶν δορυφόρων του, ἐπορεύετο εἰς αὐτὸ ἐπὶ ἀμάξης πολυτελεστάτης, συνοδευόμενος ὑπὸ τοῦ υἱοῦ του Ἀλεξάνδρου και τοῦ γαμβροῦ του Ἀλεξάνδρου.

Ἄλλ' ἐνῶ πάντες ἐπῆνον και ἐμακάριζον αὐτὸν διὰ τὴν μεγάλην ταύτην δόξαν του και εὐτυχίαν, ἐντελῶς ἀπροσδοκῆτως ἐγείνε δολοφονικὴ ἐναντίον τοῦ Φιλίππου ἐπίθεσις, ἐκ τῆς ὁποίας ἐπῆλθεν ὁ θάνατος αὐτοῦ εἰς ἡλικίαν 47 ἐτῶν, ὑπὸ τοῦ Μακεδόνας και σωματοφύλακός του Παυσανίου, διότι δὲν ἱκανοποίησεν αὐτὸν ὑβρισθέντα ὑπὸ τοῦ Ἀττάλου και τῆς συζύγου του Κλεοπάτρας.

Ὁ Ἀλεξάνδρος, ὅστις ἦτο παρὼν κατὰ τὴν δολοφονίαν τοῦ πατρὸς του, ἀνηγορεύθη ἀμέσως ὑπὸ τῶν φίλων του βασιλεὺς τῷ 336 π. X. εἰς ἡλικίαν 20 ἐτῶν, μολονότι ὑπῆρχον και ἄλλοι, οἱ

ὅποιοι ἐνόμιζον ὅτι εἶχον δικαιώματα ἐπὶ τοῦ βασιλικῦ θρόνου. Ἀποῦ δὲ ἐπεθεώρησε και περιεποιήθη τὰ διάφορα σώματα τοῦ Μακεδονικοῦ στρατοῦ, ὠμίλησε πρὸς αὐτὸν ὡς φρονιμώτατος ἀνὴρ και ὑπεσχέθη ὅτι θὰ διαφυλάξῃ τὴν μεγαλοπρέπειαν τοῦ ἀξιωματος τῆς βασιλείας και ἰδίως ὅτι θὰ ἐξακολουθήσῃ τὴν προκηρυχθεῖσαν ἐναντίον τῆς Ἀσίας ἐκστρατείαν ἀπαραλλάκτως ὅπως ἐμελέτα νὰ πράξῃ τοῦτο ὁ Φίλιππος. Ἀποῦ δὲ ἐτέλεσε λαμπροτάτα τὴν κηδείαν τοῦ πατρὸς του, διέταξε συγχρόνως αὐστηροτάτας ἀνακρίσεις πρὸς ἀνακάλυψιν και τιμωρίαν τῶν συνενόχων τοῦ Παυσανίου. Ὡς συνένοχος τῆς δολοφονίας τοῦ Φιλίππου ἐθεωρήθη και ἡ Ὀλυμπιάς· ἀλλ' αὕτη οὐ μόνον ἀπηλλάγη πάσης τιμωρίας, ὡς ἦτο ἐπόμενον, ἀλλὰ και πολλὴν ἐπιρροὴν διετήρησεν ἐπὶ τοῦ υἱοῦ τῆς. Πολλοὶ ἐκ τῶν ἐνόχων οἱ μὲν ἐθανατώθησαν, οἱ δὲ ἔφυγον εἰς τὴν Ἀσίαν πρὸς τὸν Μέγαν βασιλεῖα, ὅστις φαίνεται ὅτι εἶχε συντελέσει εἰς τὸ κακούργημα τοῦ Παυσανίου. Ἄλλ' ἐκ τῶν πολλῶν τούτων φόνων δὲν πρέπει νὰ συμπεράνωμεν ὅτι ὁ Ἀλεξάνδρος ἦτο αἰμοβόρος ἄνθρωπος. Ἐν Μακεδονίᾳ ὑπῆρχε τόση ἀταξία ὡς πρὸς τὸν διάδοχον τοῦ βασιλικῦ θρόνου, ὥστε πάντες σχεδὸν οἱ βασιλεῖς ἠναγκάζοντο διὰ τῆς αὐτῆς σκληρότητος νὰ ἐξασφαλίζωσι τὴν βασιλείαν των.

ΧΑΡΙΣΗΣ ΠΟΥΛΙΟΣ

Ἐπειδὴ ὁ φιλόσοφος Ξενοκράτης δὲν ἐδέχθη τὰ πεμφθέντα αὐτῷ ὑπὸ τοῦ Ἀλεξάνδρου πενήκοντα τάλαντα, εἰπὼν ὅτι δὲν ἔχει ἀνάγκην αὐτῶν, ἠξιώτησεν οὗτος, "Ἄν μὴδὲ φίλον ἔχει ὁ Ξενοκράτης" διότι εἰς ἐμέ, εἶπε, μόλις ἤρκεσεν ὁ πλοῦτος τοῦ Δαρείου διὰ τοὺς φίλους.

Ἀκούσας ὁ Ἀλέξανδρος ὅτι ἐλοιδορεῖτο ὑπὸ τινος, Βασιλικὸν εἶναι, εἶπεν, εὐεργετῶν τις νὰ νακολογῆται.

Εἰς Λάκωνα τὸν κωμωδὸν, ἐμβάλοντα εἰς τινα κωμωδίαν στίχον αἰτητικόν, γελᾶσας ἔδωκε δέκα τάλαντα.

(Πλουτάρχου).

ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ ΤΣΑΤΑΛΤΖΗΣ

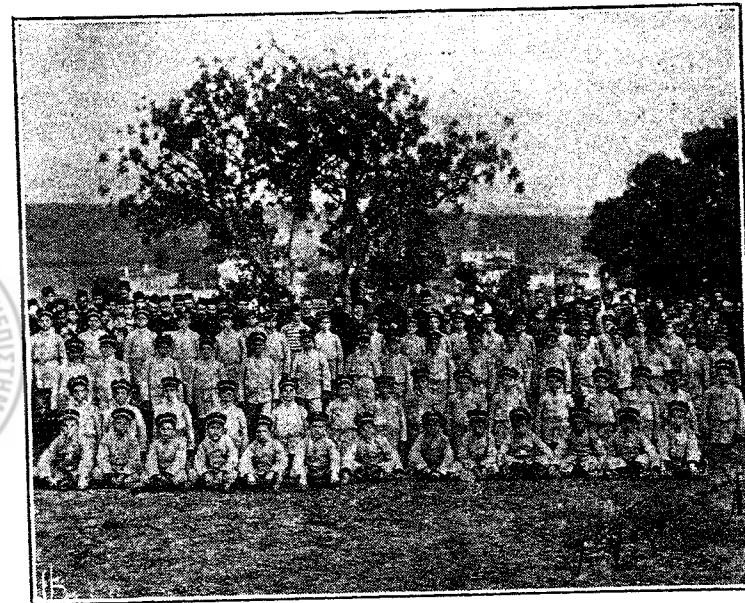
Ἡ κωμόπολις Τσατάλτζα, ὑπαγομένη ἐκκλησιαστικῶς καὶ διοικητικῶς εἰς τὴν ἐπαρχίαν Δράμας, κεῖται ἀνατολικῶς εἰς μονώρονον ἀπ' αὐτῆς ἀπόστασιν καὶ θεωρεῖται ἢ μᾶλλον ἀκμάζουσα τῶν ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ ταύτῃ κωμοπόλεων, συγκεντροῦσα Ἑλληνικὸν πληθυσμὸν περισσότερον τῶν ἄλλων.

Πρὸς βορρᾶν αἱ διακλαδώσεις τοῦ ὑψηλοῦ καὶ ψιλοῦ ὄρους Φαλακροῦ Μπόζ-Δαγ, ὅπερ μετὰ τοῦ Παγγαίου καὶ Μενοικίου περιστεφει τὴν εὐφορον τῆς Δράμας πεδιάδα, προσδίδουσιν αὐτῇ ὄψιν μεγάλου λεκανοπεδίου καὶ σχηματίζουσι βαθεῖαν φάραγγα, δι' ἧς χειμάρρος ῥέων ὀρητικῶς καὶ χαράσσει εἰς στρώματα ἀμολίθων ἀρκούντως βαθεῖαν τὴν κοίτην τοῦ διασχίζει τὴν κωμόπολιν Τσατάλτζαν εἰς δύο ἄνισα μέρη, ἐξ ὧν τὸ μεγαλύτερον ἀμφιθεατρικῶς ὑψοῦται δεξιόθεν αὐτοῦ, ἔπειτα δὲ μετριάζων τὴν ὁρμὴν του καὶ διευθυνόμενος πρὸς τὸ μεγαλοπρεπῶς ὑψούμενον καὶ σχῆμα τριγώνου διὰ βαθέος κυανοῦ χρώματος εἰς τὸν ὀρίζοντα διαγράφον Πάγγαιον μετὰ πεντάωρον δρόμον χύνεται εἰς τὴν ἐλώδη λίμνην τῶν Φιλίππων. Ἐκ τοῦ χειμάρρου δὲ τούτου ἔχει ἡ Τσατάλτζα τὴν ἀρχαίαν προσωνυμίαν τῆς Χωριστῆ, ἀναφερομένη ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦτο εἰς τὸν ἀρχαῖον Κώδικα τῆς Μονῆς τῆς Εἰκοσιφοινίσσης (1), ὅπερ συμφωνεῖ καὶ πρὸς τὸ ἐκ παραδόσεως σωζόμενον «Χωριστιανή». Τὸ δὲ ἤδη ἐπικρατοῦν ὄνομα Τσατάλτζα μικρὸς κλάδος (ποταμοῦ) ἐλήφθη ἐκ τοῦ ποταμίου, ὅπερ πιθανῶς ἔρρεεν, ὅπου ἤδη ὁ χειμάρρος, καθότι καὶ θέσις ὑπάρχει, ὅπου ἀναφέρεται ὅτι ὑπῆρχεν ὑδρόμυλος.

Ἡ κωμόπολις Χωριστῆ ἀκμάσασα κατὰ τὸν ΙΒ' αἰῶνα καὶ πρὸ αὐτοῦ ἠρίθμει ἰκανὰς οἰκίας, τῶν κατοίκων αὐτῆς ἀσχολουμένων οὐ μόνον εἰς τὴν καλλιέργειαν τῶν εὐφόρων αὐτῆς γαιῶν,

1) Ἰδὲ σελ. 201.

ἀλλὰ καὶ εἰς τὸ ἐμπόριον, ὑποβοηθούσης εἰς τοῦτο τῆς ἐπικαίρου θέσεώς της. Ἡ γονιμότης ὅμως τοῦ τόπου, παράγοντος παντὸς εἶδους προϊόντα, εἴλκυσε τὴν προσοχὴν τῶν κατακτητῶν· εὐθύς δὲ μετὰ τὴν κατάκτησιν μετεβλήθη ἢ κωμόπολις εἰς προσοδοφόρον τσιφλίκιον ἐνὸς τῶν ἰσχυρῶν, μεθ' ὃ ἠναγκάσθησαν οἱ κάτοικοι νὰ ἐκπατρισθῶσιν ἐκτὸς ὀλίγων. Αἱ ὑπολειφθεῖσαι τεσσαράκοντα οἰκογένειαι, ὡς ἡ παράδοσις διέσωσεν ἡμῖν, στε-

ΟΙ ΜΑΘΗΤΑΙ ΑΡΡΕΝΑΓΩΓΕΙΟΥ ΤΣΑΤΑΛΤΖΗΣ

ρηθεῖσαι τῶν γαιῶν τῶν ἠναγκάσθησαν, ὡς ἄλλοι εἴλωτες, νὰ ἐργάζωνται εἰς τὰς ἤδη τοῦ βέη γαίας ἀποδίδοντες αὐτῶ τὸ ἡμισυ τῶν προϊόντων, τοῦτο μὲν διότι τοῖς ἐπεβλήθη ὑπὸ τοῦ βέη αὐτοῦ, τοῦτο δέ, ἵνα ὑπὸ τὴν προστασίαν αὐτοῦ ἔχωσιν ἀσφάλειαν ζωῆς καὶ περιουσίας. Ἐνῶ ὅμως ὑπὸ τοιαύτας συνθήκας ἔζων, ἀναπολοῦντες τὴν προτέραν τῶν εὐημερίαν, διετήρησαν διὰ μέσου τῶν αἰῶνων τὰς πατρίους παραδόσεις, τὴν εὐσέβειαν, τὰ ἀρχαῖα ἤθη καὶ ἔθιμα ἀμετάβλητα καὶ διέσωσαν τὰ

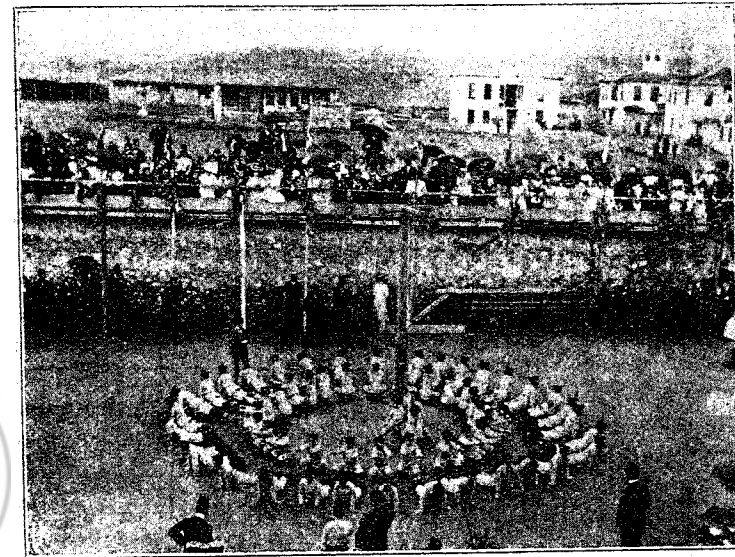
ἄσματα, τὰ ὁποῖα, προδίδοντα τὴν ἄλλοτε εὐτυχίαν τοῦ τόπου, ἔχουσι τι τὸ ἰδιάζον καὶ διαφέρουσι τῶν δημοτικῶν ἄσμάτων καὶ αὐτῶν τῶν γειτονικῶν κωμοπόλεων.

Οἱ κάτοικοι τῆς Τσατάλτζης, ζῶντες λιτῶς καὶ οἰκονομικῶς, κατώρθωσαν σὺν τῷ χρόνῳ νὰ κτίσωσιν ἰδίας οἰκίας, νὰ ἐξαγοράσωσι παρὰ τοῦ βέη τινὰς τῶν γαιῶν καὶ ν' ἀνακαινίσωσι τὴν ἀρχαίαν ἐκκλησίαν, ἐξ ἧς μόνον τὸ ἐκ ξύλου καρυδέας ἐντέχνως κατεσκευασμένον εἰκονοστάσιον περιεσώθη. Ἄφ' ὅτου δὲ ἐγένοντο κύριοι γαιῶν καὶ διὰ τῆς φιλοπονίας των ἤρχισαν νὰ εὐπορῶσιν, ὄλιπονοι ἀκράτητοι εἰς τὴν πρόοδον. Πρῶτον δὲ μέλημα αὐτῶν ὑπῆρξεν ἡ ἀνέγερσις καταλλήλων κτιρίων διὰ τὴν ἐκπαίδευσιν τῶν τέκνων των ἀντὶ τοῦ μέχρι τοῦδε νάρθηκος· οὕτω τῷ 1849 δι' ἐγκωρίων ἐράνων ἔκτισαν σχολεῖον ἀρρένων καὶ θηλέων ὀλίγον μετὰ ταῦτα. Ὅποια δὲ καταπληκτικὴ ἐνταῦθα πρόοδος συνετελέσθη μαρτυροῦσι τὰ περικαλλῆ κοινοτικά ἰδρύματα καὶ τὰ κανονικῶς λειτουργοῦντα σχολεῖα. Οὕτω τῷ 1902 ἤρχισεν ἡ ἀνοικοδόμησις τοῦ ἱεροῦ ναοῦ τῶν Εἰσοδίων τῆς Θεοτόκου, δι' ὃν ἐδαπανήθησαν πλέον τῶν 3000 λιρῶν. Σημειωτέον δ' ὅτι ἡ ἀξία τοῦ προϋπάρχοντος καὶ τοῦ ἄλλου δωρηθέντος ὑλικοῦ δὲν ὑπελείπετο τῶν δαπανηθέντων χρημάτων.

Τῷ δὲ 1901 τῇ προτροπῇ τῆς Α. Σ. τοῦ ἁγίου Δράμας κ. Χρυσοστόμου ἰδρύθη Φιλόπτωχος Ἀδελφότης ὑπὸ τὴν ἐπωνυμίαν «Ἅγιος Γεώργιος», ἣτις κανονικῶς λειτουργοῦσα ἠδυνήθη πρὸς τοῖς ἄλλοις καὶ μεγαλοπρεπῆς ἀναγνωστήριον ν' ἀνεγείρῃ. Ἐνταῦθα δὲν πρέπει νὰ παρέλθωμεν ἐν σιγῇ τὸ ὄνομα μεγάλου τέκνου τῆς Πατρίδος, τοῦ κ. Στεργίου Μιχαηλίδου, εὐφύμως ἐμπορευομένου ἐν Σμύρνῃ, ἐπιτίμου Προέδρου τῆς ἐν λόγῳ Ἀδελφότητος, ποικίλας καὶ γενναίας παρασχόντος εὐεργεσίας τῇ Κοινότητι. Τὸ δὲ παρελθὸν ἔτος εὐοιάνως συνέστη ὁμιλος νέων δραμματικὸς καὶ μουσικὸς ὑπὸ τὴν ἐπωνυμίαν «Ὅμιλος Ἐρασιτεχνῶν ὁ Ἀπόλλων», πρὸς εὐδῶσιν τοῦ σκοποῦ τοῦ ὁποίου μεγάλως συντρέχει καὶ ἡ Κοινότης.

Τὰ ἐκπαιδευτήρια τῆς Κοινότητος ἀποτελοῦνται ἀπὸ ἑπτατάξιον σχολὴν ἀρρένων, πεντατάξιον θηλέων καὶ νηπιαγωγεῖον, ἐν οἷς φοιτῶσι περὶ τὰ 300 ἄρρενα καὶ θήλεα. Ἐπίσης ἡ Κοινότης ἔχει ἰδρύσει Γυμναστήριον, ἐν ᾧ ἐξασκούμενοι οἱ μαθηταὶ ἀρκούντως ἐκπροσωποῦσι τὴν ἐν Τσατάλτζῃ πρόοδον ἐν τοῖς ἀγῶσι τῆς Δράμας. Ἡδη ἡ Κοινότης μελετᾷ τὴν ἰδρῶσιν νέας

Σχολῆς, ἧς ὁ Προϋπολογισμὸς ἀνέρχεται εἰς τὸ σεβαστὸν ποσὸν 3000 λιρῶν, ἐξ ὧν αἱ 1400 λίραι ἔχουσι κατατεθῆ εἰς τὴν Τράπεζαν Ἀθηνῶν, τὸ δὲ ὑπολειπόμενον χρηματικὸν ποσὸν ἐξοικο-

Οἱ μαθηταὶ Τσατάλτζης ἐν τῷ γυμναστηρίῳ Δράμας κατὰ τοὺς γυμναστικοὺς ἀγῶνας τοῦ 1906 Ἀπριλίου 23.

νομηθήσεται ἐκ τῆς τοῦ καπνοῦ φορολογίας, εἰς ἣν οἱ φιλότιμοι, φιλόμουσοι καὶ εἰς πᾶν γενναῖον καὶ ἐκπολιτιστικὸν ἔργον πρόθυμοι κάτοικοι τῆς Τσατάλτζης αὐτοβούλως καὶ ἀγογγύστως ὑποβάλλονται, διακρινόμενοι κατὰ τοῦτο τῶν ἄλλων περιοίκων ὁμογενῶν.

Ρ. ΡΙ.

ΕΛΑΧΙΣΤΑ ΠΕΡΙ ΝΙΚΟΛΑΟΥ ΝΙΚΟΚΛΕΟΥΣ

Ὁ Νικόλαος Νικοκλής ἐγεννήθη ἐν Κοζάνῃ τῆς Νοτίου Μακεδονίας τῷ 1818 ἐκ πατρὸς Γεωργίου, διδασκάλου, καὶ μητρὸς Ἑλαίας. Ὀκταέτης γενόμενος παρεδόθη τῷ διδασκάλῳ Νικολάῳ Τριανταφυλλίδῃ, ἐπονομαζομένῳ Παπαδιδασκάλῳ, Σχολάρχῃ ἀποπεραιώσας δὲ τὰς ἐγκυκλίους αὐτοῦ σπουδὰς, ἐγένετο διδάσκαλος πρῶτον μὲν ἐν Τυρνόβῳ(1) τῆς βορείου Μακεδονίας τῷ 1845, ἔνθα ἐπὶ δέκα μῆνας ἐδίδαξε. Νόσον δὲ λοιμώδους ἐνοσηφάσης

Ν ΝΙΚΟΚΛΗΣ

μετέβη εἰς τὴν νότιον Μακεδονίαν, γενόμενος διδάσκαλος τοῦ τε Λεοντίου Μητροπολίτου Σιαυίου καὶ τῶν περὶ αὐτὸν ἐπὶ ἕν ἔτος. Ἐπιθυμῶν δὲ νὰ διδάξῃ οὐχὶ ἄτομα ἀλλ' ὄλην νεολαίαν, μετέβη εἰς Κορυθιάδα, ἔνθα ἐπὶ πέντε ἔτη ἐδίδαξε. Πειθόμενος δὲ ταῖς μητρικαῖς προτροπαῖς ἐπανῆλθεν εἰς Κοζάνην, ἔνθα ἐνυμφεύθη, καὶ εἶτα μετέβη εἰς Μεγάροβον(2) ὡς διευθυντὴς τοῦ ἀρτιστουάτου Ἑλληνικοῦ σχολείου. Μετὰ τετραετῆ δ' ἐνταῦθα διδασκαλίαν ἐπιθυμῶν νὰ μορφωθῇ ἐπιστημονικῶς μετέβη εἰς Ἀθήνας καὶ ἐνεργράφη ἐν τοῖς φοιτηταῖς τῆς Φιλοσοφικῆς Σχολῆς τοῦ Ὁθωνείου Πανεπιστημίου. Μετὰ τριετῆ δ' ἐνταῦθα φοίτησιν ἠξιώθη διδασκαλικῆς ἑδρας ἐν τῷ Ἐκπαιδευτηρίῳ τοῦ ἀοιδίμου Γρηγορίου Παπαδοπούλου. Ἀλλὰ μετ' οὐ πολὺν ὀρεγόμενος ἀρτιωτέρας ἐπιστημονικῆς μορφώσεως, μετέβη εἰς Γερμανίαν καὶ ἐνεγράφη φοιτητὴς τῆς Φιλοσοφικῆς Σχολῆς τοῦ ἐν Λειψία Πανεπιστημίου. Ἐπὶ διετίαν ἐνταῦθα διακούσας φιλολογικὰ καὶ φιλοσοφικὰ μαθήματα καὶ συγγράφας Διατριβὴν περὶ τῶν Ἀλβανῶν ἢ Σκιπιτῶν αὐτοχθόνιας, ἠξιώθη λαμπροῦ διδακτορικοῦ διπλώματος τῷ 1855. Ἐπα-

1) Ἴδὲ σελ. 239 καὶ Μακεδον. Ἡμερολόγιον τοῦ 1908 σελ. 225.

2) Ἴδὲ σελ. 239 καὶ Μακεδον. Ἡμερολόγιον τοῦ 1908 σελ. 227.

νελθὼν δ' ἐκ Γερμανίας, τῇ προτάσει καὶ ὑποδείξει τῆς ἐπὶ τοῦ Βελιείου κληροδοτήματος ἐπιτροπῆς, διορίσθη Γυμνασιάρχης ἐν Θεσσαλονίκῃ, ἔνθα ἐπὶ τριετίαν διηύθυνε τὸ ἐκεῖ Σχολαρχεῖον περιέχον καὶ Γυμνασιακὰς τάξεις. Ἐντεῦθεν μετέβη εἰς Ἀθήνας τὸν Ἰούλιον τοῦ 1858, ἔνθα μετὰ τοῦ μακαρίτου Γρηγορίου Παπαδοπούλου καὶ Ἀναστασίου Κωνσταντινίδου συνέστησαν ἰδιωτικὸν Ἐκπαιδευτήριον τῷ δὲ 1859 διορίσθη Γυμνασιάρχης τοῦ ἀρτιστουάτου ἐν Μεσολογίῳ Γυμνασίῳ, προτιμηθεὶς ἄλλων ὑπὸ τοῦ τότε Ὑπουργοῦ τῆς Παιδείας ἀοιδίμου Θερασυβούλου Ζαίμη. Μετὰ τριετῆ δ' ἐνταῦθα λαμπρὰν διεύθυνσιν τοῦ εἰρημένου Γυμνασίου καὶ διδασκαλίαν πλήρη πατριωτικῶν αἰσθημάτων, ἦτοι μετὰ τὴν μεταπολίτευσιν τοῦ 1862, μετετέθη κατὰ Σεπτέμβριον τοῦ 1863 ὡς καθηγητὴς τοῦ ἐν Πειραιεῖ Γυμνασίου καὶ μετέπειτα τοῦ Β' ἐν Ἀθήναις Γυμνασίου.

Ἄξιον λόγον ἔργον τοῦ μακαρίτου Νικοκλέους εἶνε ἡ συγγραφή καὶ ἔκδοσις τῶν ὀκτὼ Γνησίων τοῦ Δημοσθένους Φιλιππικῶν καὶ τῶν Ὀλυμπιακῶν μετὰ πλουσίων καὶ ἐμβριθῶν σχολίων. Ἐνῶ δὲ ἠτοίμαζε νὰ ἐκδώσῃ καὶ τὸν Θουκυδίδην μετὰ κριτικῶν καὶ ἐρμηνευτικῶν σημειώσεων, ἠσθένησε καὶ τῇ 10 Μαΐου 1879 ἀπέθανε καὶ ἐτάφη ἐν Ἀθήναις.

X. II.

ΚΩΜΙΚΟ ΜΟΙΡΟΛΟΓΙ (1)

(Χαλκιδικῆς)

«Ἄντρα μ', σκύλε μ', γροῦνι μ', γαῖδαρε
«τὸ ποῖόν νὰ πρωτοκλάψω.
«Τὸν ἄντρα μου, τὸν γαῖδαρο,
«τὸν σκύλο ἢ τὸν γροῦναρο».

Χήρα ταυτοχρόνως ἀπολέσασα καὶ τὰ τέσσαρα ταῦτα ὄντα, ἔκλατιεν αὐτὰ κατὰ τὸν ἀνωτέρω τρόπον.

1) Ἐκ τοῦ ἀνεκδότου ἔργου τοῦ κ. Ἀστερίου «εἰς τὴν Μακεδονίαν».

ΑΝΘΕΜΟΥΣ

(Λαγκαδάς)

Λαγκαδάς : Είνε πρωτεύουσα τῆς ὑποδιοικήσεως Λαγκαδᾶ ἐχούσης περὶ τὰς 70,000 κατοίκων· ἀνήκει εἰς τὴν διοίκησιν (σαντζάκι) Θεσσαλονίκης καὶ κεῖται εἰς 19 χιλιόμετρων ἀπόστασιν ἀπὸ ταύτης. Ὁ Λαγκαδάς εἶνε κωμόπολις μεσαιωνικῆ κατέχουσα μαγευτικωτάτην θέσιν ἐν τῷ μέσῳ τῆς πεδιάδος τῆς Μυγδονίας· ἐγκατεσπαρμένη μέσα εἰς δασύλλια ἐξ ἰτεῶν καὶ πετλεῶν ὑψηλοτάτων, μέσα εἰς κήπους καταφύτους καὶ ἐξόχου ὠραιότητος καὶ δροσερότητος, προορίζεται δι' ἐξοχὴν σπανίαν καὶ εὐαρεστοτάτην καὶ διὰ βιομηχανικὸν καὶ ἐμπορικὸν κέντρον μέγα καὶ σπουδαιότατον, ἀλλὰ χρειάζεται ἡσυχίαν, χρειάζεται εὐνομίαν. Οἱ θανάσιμοι ἐχθροὶ τοῦ ἔθνους μας κατανοήσαντες τὴν μεγάλην σπουδαιότητα τοῦ Λαγκαδᾶ ἤρχισαν ἀπὸ τοῦ 1875 νὰ καταβάλλωσι δραστηρίους καὶ πυρετώδεις ἐνεργείας, ὅπως κατακτῆσωσιν αὐτὸν καὶ τὰ περίεξ Ἑλληνικώτατα χωρία μας, μεταβάλλοντες τὴν Μυγδονίαν καὶ τὴν πρώτην πνευματικὴν ἐπαρχίαν τοῦ Ἀποστόλου τῶν ἔθνῶν εἰς Βουλγαρίαν καὶ κτῆμα τοῦ Τσάρου τῶν Βουλγάρων.

Συχνὰ μᾶς ἐπλησίασαν, ἐπεσκέφθησαν καὶ ὑπεσχέθησαν ποιήλαιοι ἀπόστολοι διαφόρων προπαγανδῶν, ὁ γνωστότατος τυχόδιώκτης Ἀπόστολος Μαργαρίτης, ὁ ἀρνησίπατρις καὶ ἀρνησίβηρος Παππαπέτρος, πρῶτος αὐτὸς ὑψώσας τὴν σημαίαν τοῦ Βουλγαρισμοῦ καὶ συστήσας ἐν τῇ ἰδιαιτέρᾳ πατρίδι του Ζαρόβφ βουλγαρικὸν σχολεῖον, κηρύττων γερὰ καὶ φανερὰ τὴν νέαν ἐθνικότητα καὶ θανάσιμον μῖσος κατὰ τοῦ ἑλληνισμοῦ καὶ ἐκτοξεύων μεγίστας καὶ πλείστας ὕβρεις κατὰ τοῦ Χριστοῦ καὶ Θεοῦ μας, φονεύσας τέσσαρας προκρίτους ἀνθισταμένους εἰς τὰ πάτρια ἐντὸς τῆς Ἐκκλησίας, ὧν τὰ πτώματα ἐδέθησε νὰ σταλῶσι πρὸς πίστωσιν καὶ βεβαίωσιν εἰς Κωνσταντινούπολιν. Αὐτὸς ὁ Παππαπέτρος εἶνε ὁ ἰδρύσας καὶ ἐν Λυγκοβάνι τὴν σχισματικὴν κοινότητα. Αὐτὸς ὁ ἄθλιος καὶ ἀντίχριστος εἶνε ὁ σπουδάσας πολλοὺς νέους καὶ νέας Ζηρόβου, Λυγκοβανίου, Ἀειβατίου, Βυσσώ-

κας, (1) Σωγοῦ κλπ. ἐν Βουλγαρικῶς παιδευτηρίοις τῆς Θεσσαλονίκης καὶ Σόφιας, οὗς κατόπιν μετεχειρίσθη ὡς ὄργανά του πρὸς ἐκβουλγαρισμὸν καὶ ἐξευτελισμὸν τῆς ἐπαρχίας μας! ! Πρέπει νὰ γραφῆ, λεχθῆ καὶ διαδοθῆ ὅτι ἀείποτε τὸ παλαιὸν κατηραμένον καὶ ἀπαισίας μνήμης καθεστῶς, αἱ τουρκικαὶ ἀρχαὶ αἱ στηρίζουσαι τὴν ὑπαρξίν καὶ σωτηρίαν τοῦ κράτους τῶν εἰς τὸ πολιτικὸν δόγμα διαίρει τὸν Ἑλληνισμὸν καὶ βεσβίλει, ἐβούθηθον καὶ συνέτρεχον τὸν Παππαπέτρον προθυμώτατα καὶ τρυφερώτατα εἰς τὴν ἵδρυσιν βουλγαρικῶν κοινότητων. Αὐτὸς οὗτος ὁ ἱερεὺς τοῦ διαβόλου ἐτόλμησε νὰ πλησιάσῃ, κατηχήσῃ καὶ διδάξῃ τὰ δόγματα τῆς νέας ἐθνότητος τοῦ περιουσίου λαοῦ τὸν ἐμὸν ἑλληνικώτατον πατέρα, τὸν θεῖόν μου Χριστόδουλον, πολλοὺς συγγενεῖς καὶ συμπολίτας μου, ἀλλ' οὗτοι ὡς ἄλλοι Σπαρτιαταὶ ἀπέριψαν τὰς κατηραμένας προτάσεις καὶ ὑποσχέσεις του, τηρήσαντες τὴν ἱστορικὴν ἀγαπητὴν πατρίδα μας ἀγνήν Ἑλληνικὴν νύμφην, τὸ ἄνθος τῆς Μυγδονίας, μ' ὄλον τὸν βανδαλικὸν διωγμὸν καὶ σταυροσφρίαν, ἣν ὑπέστημεν ἐκ μέρους τῶν Βουλγάρων καὶ Τούρκων... Ἀλλὰ πρὸς κέντρα οἱ ἐχθροὶ μας ἐλάκτισαν καὶ λακτίζουσι. Διότι ὁ συστηματικὸς καὶ ἀνίερὸς καθ' ἡμῶν πόλεμος, ἡ φυλάκισις καὶ ὁ ἀποφασισθεὶς φόνος τοῦ θεῖου μου Τόλα, σωθέντος διὰ γενναίου μπαχσισίου ἐκ 200 λιρῶν καὶ τῇ μεσολαβήσει τοῦ ἐμογενοῦς Ἀλ. Ἀββὸτ, ἡ διάλυσις τῆς ἀδελφότητος «Φιλοπροόδου» καὶ ἡ φυλάκισις τοῦ δωδεκαμελοῦς Συμβουλίου αὐτῆς καὶ πλείστων προκρίτων καὶ νέων τῆς κωμοπόλεώς μας διὰ τὰ Ἑλληνικὰ αἰσθήματά των, ὁ καταθιβασμὸς τῆς σημαίας τοῦ Σταυροῦ ἐκ τοῦ ξενοδοχείου καὶ πρᾶκτορείου τοῦ κ. Σαραντοπούλου καὶ τῆς Ἑλληνικῆς ἐπιγραφῆς ἐκ τοῦ ξενοδοχείου τῆς κοινότητός διὰ τὸν λόγον ὅτι δὲν ὑπάρχουν δῆθεν Ἕλληνες ἐν Λαγκαδᾶ, τέλος ὁ ἀποκλεισμὸς τῶν ψαράδων ἀπὸ τῶν βουλευτικῶν ἐκλογῶν, ἐκράτυνε, ἐφρονημάτισε καὶ ἐστερέωσε τὸν τῆς Μυγδονίας καὶ τῶν δύο λιμνῶν τῆς Ἑλληνισμὸν.

Ὡς εἶπομεν, ὁ Λαγκαδάς εἶνε σπουδαιότατον κέντρον καὶ θέσις καὶ σταθμὸς σημαντικώτατος ὑπὸ ὅλας τὰς ἐπόψεις, πηγὴ δὲ Σιλωᾶμ διὰ τῶν λουτρῶν καὶ ἰλυολούτρων του· (2) διὸ καὶ ὀφεί-

1) Ἰδὲ Μακεδον. Ἡμερολόγιον τοῦ 1909 σελ. 200.

2) Ἰδὲ Μακεδον. Ἡμερολόγιον τοῦ 1908 σελ. 236 καὶ αὐτόθι τοῦ 1909 σελ. 201.

λομεν τὴν πόλιν ταύτην πάση δυνάμει νὰ ἐνισχύσωμεν, πρέπει νὰ ὑποστηρίξωμεν τοὺς Λαγκαδιανούς εἰς τὸν ἱερὸν ἀγῶνα αὐτῶν, ὃν μετὰ τήσεως ζήσεως καὶ θάρρους μάχονται καὶ ἀγωνίζονται κατὰ τῶν ἐχθρῶν.

Ἐπάρχει ἐνταῦθα τετράτακτος μικτὴ ἀστικὴ Σχολὴ μετὰ 230 μαθητῶν καὶ μαθητριῶν, ἑμιλούντων ἐντὸς καὶ ἐκτὸς τῆς Σχολῆς τὴν Ἑλληνικὴν γλῶσσαν. Ἄλλ' εἶνε ἀνάγκη μεγίστη, ἐθνικὴ, νὰ κτίσουσιν νέον κτίριον, διότι τὸ ὑπάρχον εἶνε μικρὸν, σαθρὸν, παμπάλαιον καὶ ἐτοιμόρροπον. Ἡ κοινότης μ' ὅλον τὸ ἀντίξουν τῶν περιστάσεων ἔχει ἐξοικονομήσει ἐκ τοῦ σχολικοῦ λαχείου, τῆς διαλυθείσης ἀδελφότητος καὶ ἐκ τῶν περισσευμάτων τοῦ Παγκαρείου τῆς ἐκκλησίας μας 450 λίρας τουρκικᾶς κατατεθειμένας εἰς τὰς ἐν Θεσσαλονικῇ τραπέζας Ἀνατολῆς καὶ Μυτιλήνης.

Οἱ τοῦρκοι ὀλιγώτεροι ἡμῶν ὄντες ἔχουσι δημοτικὸν τῶν ἀρρένων σχολεῖον διτάξιον μετὰ 50 μαθητῶν, ἀστικὸν (ρούζντιέ), μονοτάξιον σχολεῖον μετὰ 20 μαθητῶν, παρθεναγωγεῖον μονοτάξιον, ἐν ᾧ αἱ μαθήτραι διδάσκονται καὶ τὴν ταπητουργίαν ὑπὸ Ἀρμενίας Γρηγοριανῆς, κληθείσης ἐπὶ τούτῳ ἐκ Σπάρτης τῆς Πισιδίας, καὶ ἱερατικὴν Σχολὴν ἐν τῇ αἰλῇ τοῦ τεμένους (δζαμί) μετὰ 15—18 μαθητῶν (σοφτάδων) ἔχόντων ἰδιαιτέρον ἱεροδιδάσκαλον τὸν (Μουφτῆν) πρὸ εἰκοσαετίας διευθυντὴν τοῦ δημοτικοῦ Σχολείου. Ἄπαντα τὰ τουρκικὰ ταῦτα παιδευτήρια, τέσσαρα τὸν ἀριθμὸν, μικρὸν ἀπ' ἀλλήλων ἀπέχοντα, εἶνε θαυμάσια καὶ καθάρια.

Οἱ Ἑβραῖοι πάλιν ἔχουσι μίαν συναγωγὴν (χαβρᾶν) καὶ ἐν ἀρρεναγωγείῳ. Νεκροταφεῖον δὲν ἔχουσι· διὸ τοὺς νεκροὺς των μεταφέρουσι καὶ θάπτουσιν εἰς Θεσσαλονικὴν.

Εἰς τὸ τέλος δὲ τῆς ἀγορᾶς μας (τσαρσί) καὶ εἰς τὴν ἀρχὴν τῆς ὁδοῦ, ἧτις ἀγεί εἰς τὰ λουτρά, εἶνε ὁ στρατῶν, κτίριον μέγα καὶ ὠραῖον μὲ πολλὰ δένδρα καὶ βρύσιν ἔχουσαν ἀφθονον πόσιμον ὕδωρ. Ὡς διοικητήριον χρησιμεύει ἡ τριώροφος κιτρίνη οἰκία χρεωκοπήσαντός τινος Ἑβραίου.

Πέριξ τοῦ Λαγκαδᾶ γραφικώτατα ἐκτείνεται ἡ ὁμώνυμος πεδιάς μήκους 5 ὠρῶν καὶ πλάτους δύο καταστόλιστος, ἔχουσα πρὸς Β. μὲν τὰ χωρία Γκεβέζνα καὶ Κνόνια, πρὸς Α. δὲ τὰ χωρία Ζαρὶ γιὰρ Μπαλάφτσιαν, πρὸς Ν. τὰ δάση τῶν λουτρῶν, τῆς λίμνης Ἁγίου Βασιλείου (Κορώνεια) καὶ Καβαλάρ, καὶ πρὸς Δ. τὰς

ἑλληνικωτάτας ἀμειγῆς κωμοπόλεις Ντεμίργκλάβα, Μπάλτζιαν, Ἀειβάτιον (Λήτη), Λαγγινὰ κλπ. κλπ. Καταρδεύεται δὲ ὑπὸ τοῦ χειμάρρου Ἄρκι, πηγάζοντος ἀπὸ τὰ ὄρη τοῦ Λαχανᾶ καὶ ἐκβάλλοντος εἰς τὴν λίμνην μας. Παρὰ τὴν δεξιὰν ὄχθην τοῦ ποταμοῦ καὶ εἰς 20 λεπτῶν ἀπόστασιν ἀπὸ τῆς μεγάλης ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ τούτου γεφύρας κείνται τὰ εὐφορώτατα καὶ ὠραιότατα τσιφλικία Ἀρακλί (Ἡράκλεια) καὶ Σαράτς ἀνήκοντα καὶ κείμενα ἐν ταῖς γούνασι τῶν φιλελλήνων Ἀλβανῶν ἀδελφῶν Ἰσλάμ καὶ Τεφίκ, πρότερον ὄντα κτήματα τῶν ἐμογενῶν Τζέκι καὶ Μπάμπι. Μεταξὺ τῶν δύο τούτων τσιφλικίων εἶνε τὸ ἔλος τὸ τρέφον καὶ παράγον πολλὰς βδέλλας, ἀπὸ τὸ ἐμπόριον τῶν ὁποίων ὁ εὐφύεστατος ἐπιχειρηματίας μεγαλοεργὸς Τζέκις ἐκέρδησε πολλὰ χρήματα.

Ἐν τῇ πεδιάδι ταύτῃ κατὰ τὸ 1350 κατεδιώχθησαν καὶ κατετροπώθησαν οἱ Βούλγαροι, γλιχόμενοι καὶ τότε τῆς Μακεδονίας, ὑπὸ τοῦ Ἰωάννου Καντακουζηνοῦ ὅπως δὲ τότε οὕτω καὶ τῶρα κατὰ τὴν ἐθνικὴν ἡμῶν ἀμυναν εἰς τὸν ἴδιον τόπον οἱ Βούλγαροι τοῦ Ζαρέβου καὶ Κιλκισίου, θρασυθέντες καὶ θελήσαντες νὰ μολύνωσι καὶ πνίξωσι τὸν Ἑλληνισμόν τῆς Μυγδονίας, ἐτουφεκίσθησαν ὑπὸ τῶν γενναίων ὀπλαρχηγῶν Μακεδόνων καπετᾶν Γιάννην καὶ καπετᾶν Ἀνδρέα.

Ὡς ἐκ τῆς εὐφορίας καὶ τοῦ πλοῦτου τῆς ἐπαρχίας μας διεξάγει ὁ Λαγκαδᾶς σπουδαῖον ἐμπόριον καὶ ἔχει τὴν πρώτην ἐβδομαδιαίαν ἀγορὰν (παζάρι) τῆς Μακεδονίας ἐκάστην τρίτην. Ἐχει χάνια ἕξ, τρία ξενοδοχεῖα εὐπρεπῆ, ὧν τὸ ἀριστον τὸ τοῦ κ. Γ. Σαραντοπούλλου, καφφενεῖα καθαρὰ ἐστρωμένα καὶ ἐστολισμένα, ἀτμόμυλον, σαμολαδομύλους, ὠρολογιοποιεῖα, φαρμακεία, ζαχαροπλαστεῖα, κεραμοποιεῖα, ἀγγειοπλαστεῖα, σχοινοποιεῖα, οἶνοπνευματοπωλεῖα, παντοπωλεῖα, ὑφασματοπωλεῖα, ἀμαξοποιεῖα, ναυπηγεῖα, ἀποθήκας ἀνθρώπων, ξυλικῆς, δερμάτων, γεννημάτων κλπ.

Τῷ 1892 συσταθεῖσα ἡ ἀδελφότης «Φιλοπρόδος» τῇ ἐνεργείᾳ τοῦ γράφοντος καὶ ἄλλων φιλοτίμων ἀνδρῶν ἠρίθμει 160 μέλη, ἔξ ὧν τὰ 50 ἦσαν τῶν πέριξ χωρίων, καὶ εἰργάσθη λίαν ἐπωφελῶς ὑπὲρ τῶν Σχολείων καὶ τοῦ Ἑλληνισμοῦ.

Ἡ εἰρημνὴ ἀδελφότης, ἧτις συνήνη ἐν αὐτῇ τὸ ἄνθος τῶν Μυγδόνων, κατελύθη ὑπὸ τῶν τουρκικῶν Ἀρχῶν πρὸ τεσσάρων ἐτῶν, ὁ δὲ πρόεδρος αὐτῆς κ. Λύγδας καὶ τὸ δωδεκαμελὲς Συμβούλιον ἐρρίφθη εἰς τὰς σκοτεινάς καὶ ὑγρὰς φυλακὰς τοῦ Λαγκαδᾶ, ὅθεν ἀπεφυλακίσθησαν κατόπιιν πολλῶν ἐνεργειῶν καὶ θυσιῶν.

Ἡ διάλυσις ὅμως αὕτη ἦτο, ὡς ἀποδεικνύεται ἐκ τῶν πραγμάτων, μόνον τυπική, διότι ἡ ἀδελφότης, ἡ ἑνωσις καὶ ἡ συμφωνία τῶν ἐπαρχιωτῶν μας ὑπάρχει καὶ θὰ ὑπάρχῃ ἐν παντὶ ἐθνικῷ ζητήματι. Τοῦτο ἀπεδείχθη κατὰ τὴν ἐθνικὴν ἀμυναν, ὁπότε ὄλη ἡ Ἑλληνικὴ νεότης, οἱ πρέκριτοι, οἱ ἱερεῖς, οἱ δημοδιδάσκαλοι, οἱ γραμματισταί, ξεφτέρια ἀτίμητα καὶ παλληκάρια τοῦ πνεύματος καὶ τῆς φωτιᾶς, οἱ ἀγροφύλακες κλπ. ἐπιστήσαντες τὴν προσοχὴν τῶν εἰς τὰς ἐκ Βορρᾶ κατερχομένας ἀκρίδας καὶ κατασυντρίψαντες τὰς κεφαλὰς αὐτῶν παρέδωσαν ἡμῖν τὴν Μυγδοῖαν καθαρὰν καὶ πάλιν, ὅπως ἦτο καθαρὰ καὶ Ἑλληνική.

Κατὰ τὴν μεγάλην ἐπανάστασιν τοῦ 1821 δὲν ἔμεινεν ἀμέτοχος καὶ ἀπαθὴς ὁ Λαγκαδάς μὲ τὰ Ἑλληνικώτατα χωρία του. Πλείστα καὶ μεγίστα καταστροφὰς ὑπέστη εἰς ἀνθρώπους καὶ κτήματα, φονευθέντων καὶ ἐξανδραποδισθέντων ἀνδρῶν καὶ γυναικῶν πάσης ἡλικίας. Ὁ στρατὸς κατηδάφισε τὴν μεγάλην καὶ ὠραίαν ἐκκλησίαν μας, ἐξ ἧς ὁ ἐκ πατρὸς πάππος μου καὶ ὁ Παππουκιρδεμὶρ ἠδυνήθησαν νὰ σώσωσι τρεῖς εἰκόνας ἱστορηθείσας τῷ 1700. Αἱ τρεῖς αὗται εἰκόνας τοῦ Ἰ. Χριστοῦ, τῆς Παναγίας καὶ τῆς Ἁγίας Παρασκευῆς κεῖνται ἐν τῇ νέᾳ Ἐκκλησίᾳ μας. Τὸ μόνον στήριγμα καὶ σωτηρία τότε τῶν Χριστιανῶν, καταδιωκομένων καὶ ὑβρίζομένων καὶ σφαζομένων βανδαλικώτατα, ἦτο ἡ πόλις τοῦ Ἁγίου Δημητρίου. Ἀλλὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην εἰς τὴν ἰδίαν πόλιν κατέφευγον καὶ χριστιανοὶ τῶν ἄλλων ἐπαρχιῶν καὶ τότε μᾶς ἔσωζε τὸ τῆς θαλάσσης κράτος, τὰ καράβια μας μεταφέροντα τοὺς χριστιανούς εἰς τὴν νῆσον Σῦρον. Τότε ἐξισλαμίσθησαν καὶ ἐχάσαμεν τέσσαρας κωμοπόλεις, Λαχανᾶν, Κλέπε, Γκιρμίτς (Ξυλόπολιν), Φλαμούρ. Μεγίστην γενναιοψυχίαν καὶ ἡρωισμόν ἔδειξε τότε τὸ Φλαμούρι, τῶν πλείστων προτιμησάντων νὰ ἀποθάνωσιν ἐν τῇ πίστει τοῦ Χριστοῦ καὶ Θεοῦ. Ἄλλ' ἡ ἀπώλεια αὕτη θὰ εἶνε παντοτεινή; Οὐχί. Εἰς τὴν συνωμοσίαν τοῦ 1878, ἀρχιερατεύοντος τοῦ νῦν Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου, καὶ προξένου τῆς Ἑλλάδος ὄντος τοῦ εὐφυστάτου καὶ δραστηριωτάτου τῶν ἐν Μακεδονίᾳ προξένων ἀοιδίμου Βατικιώτου, ἔλαβον μέρος καὶ ἐνεγράφησαν προθυμώτατα ἅπαντες οἱ τοῦ Λαγκαδά καὶ τῶν περὶ χωρίων πρέκριτοι. Ἀντεπροσωπεύθησαν δὲ ἐπαρκῶς κατὰ τὴν ἐπιστρατείαν τοῦ 1885 καὶ κατὰ τὸν τελευταῖον ἀτυχῆ ἡμῶν πόλεμον οἱ Μύγδονες, καθ' ὃν πολλοὶ διεκρίθησαν.

Ποικίλως συνδεόμεθα μετὰ τῆς Θεσσαλονίκης. Αἱ πρὸς αὐτὴν σχέσεις μας εἶνε οἶαι τῆς μητρὸς πρὸς θυγατέρας. Ὁ Λαγκαδάς καὶ τὰ περὶ χωρία εἶνε τὰ πρόστατα τῆς Θεσσαλονίκης.

Εἰς τὰ σχολεῖά μας ἔχομεν καὶ ἐφαρμόζομεν τὸ πρόγραμμα τῆς Ἀστικῆς Σχολῆς τῆς Μητροπόλεως μας.

Κατ' Αἰγυόστον 1908.

ἩΛΙΑΣ Δ. ΓΕΩΡΓΙΑΔΗΣ, δ. φ.

ἜΣ ΤΟΝ ΚΑΠΕΤΑΝ ΦΑΡΜΑΚΗΝ (ἰδὲ σελ. 63)

Ὅποιο τραγοῦδι κι' ἂν σοῦ εἰπῶ θά'νε μικρὸ γιὰ σένα.
Σὲ τραγουδοῦνε τὰ βουνά, ποῦ τᾶχει ποτισμένα
Τὸ δάκρυ τὸ Ἑλληνικὸ, τὸ αἶμα τὸ δικό Σου,
Καὶ ἡ πατρίδα ποῦ πλεξε τὸ φωτοστέφανό Σου!

Σὲ τραγουδοῦν τὰ ἔλατα καὶ τὰ ἄψηλά πλατάνια,
Σὲ τραγοδοῦν ἢ ρεμματιές, ἢ ράχες, τὰ ρουμάνια·
Ἡ βρύσες νανουρίζουνε τὸν ὕπνο τὸν βαθύ Σου
Κ' οἱ κόσμοι θὰ ζηλεύουνε τὴ δόξα, τὴν τιμὴ Σου!

Γιὰ τὴν πατρίδα πέθανες, λεβέντη, τιμημένος,
Ὁμορφος καὶ περήφανος γαμβρὸς στεφανωμένος
Μὲ τὸ στεφάνι τῆς τιμῆς, γιὰ νυφικὸ στεφάνι,
Ποῦ ὁ χρόνος δὲν θὰ δυνηθῇ ποτὲ νὰ τὸ μαράνη!..

Πλέχτε στεφάνια μὲ δξύες, μὲ δάφνες, μὲ πουρνάρια·
Τέτοια στεφάνια ἀξίζουνε σὲ τέτοια παλληκάρια...
Ἡ χώρα τ' Ἀλεξάνδρου μας γι' Αὐτὸν βαρεῖα βογκάει,
Καὶ καθ' Ἑλληνικὴ καρδιά γι' Αὐτὸν βαθεῖα πονάει!..

ΓΕΩΡΓΙΟΣ Θ. ΚΩΛΕΠΟΥΡΗΣ

ΣΤΑΡΤΣΟΒΟΝ (1)

Τὸ Στάρτσοβον, χωρίον Ἑλληνικώτατον παρὰ τὴν Πετρί-
τσην τῆς Μακεδονίας, ὑπάγεται εἰς τὴν Μητρόπολιν Με-
λενίκου, ἀριθμῆ 200 περίπου οικογενείας, αἵτινες δι-
λοῦσιν ἀπαιστώως τὴν Ἑλληνικὴν. Ὁ πατριωτισμὸς τῶν Σταρ-
τσοβινῶν εἶναι γνωστός· οἱ γενναῖοι Στάρτσοβινοὶ πλειστά-
κις μέχρι τοῦδε ὑπὸ τῶν Βουλγαρικῶν συμμοριῶν πιεσθέντες

Ὁ ἱερεὺς, ὁ διδάσκαλος καὶ ἡ διδασκάλισσα μετὰ τῶν μαθητῶν
καὶ μαθητριῶν ΣΤΑΡΤΣΟΒΟΥ

παντοιοτρόπως πρὸς ἀποσκίρτησιν εἰς τὸ σχίσμα, ἀντέστησαν ἐρ-
ρωμένως κατ' αὐτῶν καὶ διετέλεσαν τέκνα πιστὰ καὶ ἀφωσιωμένα
τῆς Ἑλληνικῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας. Πρὸς τῷ πατριωτισμῷ
καὶ ἡ φιλομουσία των εἶναι μεγίστη, ἀπάντων ἀνεξαιρέτως ἀπο-
στελλόντων τὰ τέκνα των εἰς τὴν Σχολίην. Οἱ Στάρτσοβινοὶ
ἀσχολοῦνται περὶ τὴν γεωργίαν, διακρίνονται δὲ ἐπὶ εὐφυΐᾳ,
φιλοπονίᾳ, καθαριότητι καὶ φιλοξενίᾳ.

Π. Δ.

1) Ἴδὲ «Σκέψεις καὶ Ἐντυπώσεις ἐκ περιοδείας ἀπὸ τὴν Μακεδονίαν» ὑπὸ
Γ. Χατζηκυριακοῦ, καθηγητοῦ κτλ. Ἐν Ἀθήναις 1906.

ΜΕΛΕΝΙΚΟΝ (ὑπὸ Π. Δ.)

Τὸ Μελένικον, (1) πόλις ὑπὸ τῶν Βυζαντινῶν ἰδρυθεῖσα καὶ
πρὸς βορρᾶν τῶν Σερρῶν κειμένη, ἀφ' ὧν δεκάωρον ἀπέγει,
εἶναι ἐκτισμένον ἐντὸς φαράγγων. Ἑλληνικώτατον ὄν καὶ πολ-
λάκις σπουδαῖον πρόσωπον διαδραματίσαν ἐν τῇ Ἱστορίᾳ, τέ-
τακται ἀσφαλῆς προτύργιον τοῦ Ἑλληνισμοῦ κατὰ τὴν πλεονᾶν
ἐκείνην. Περὶ τὰς 800 δ' ἀπαριθμοῦν οικογενείας, ἀπάσας Ἑλ-
ληνικάς, πλὴν ἐλαχίστων Τουρκικῶν, Βουλγαρικῶν μηδόλως ἐντὸς
τῆς πόλεως ὑπαρχουσῶν, ἔχει ἀκμαιοτάτην Κοινότητα, ἣτις δια-
τηρεῖ Κεντρικὸν Ἀρρεναγωγεῖον, ὅπερ περιλαμβάνει γυμνασιακὰς
τάξεις καὶ ἀστικὴν σχολίην, Κεντρικὸν Παρθεναγωγεῖον καὶ δη-
μοτικὴν σχολίην ἐν τῇ συνοικίᾳ Ποταμοῦ.
Ὁ ἀριθμὸς τῶν μαθητευομένων ἀνέρχε-
ται εἰς 300 ἐν ὄλφ· διδάσκονται δ' οὗτοι
ὑπὸ ὀκτώ διδασκάλων καὶ 5 διδασκα-
λισσῶν.

Α. ΠΑΛΑΤΙΔΗΣ

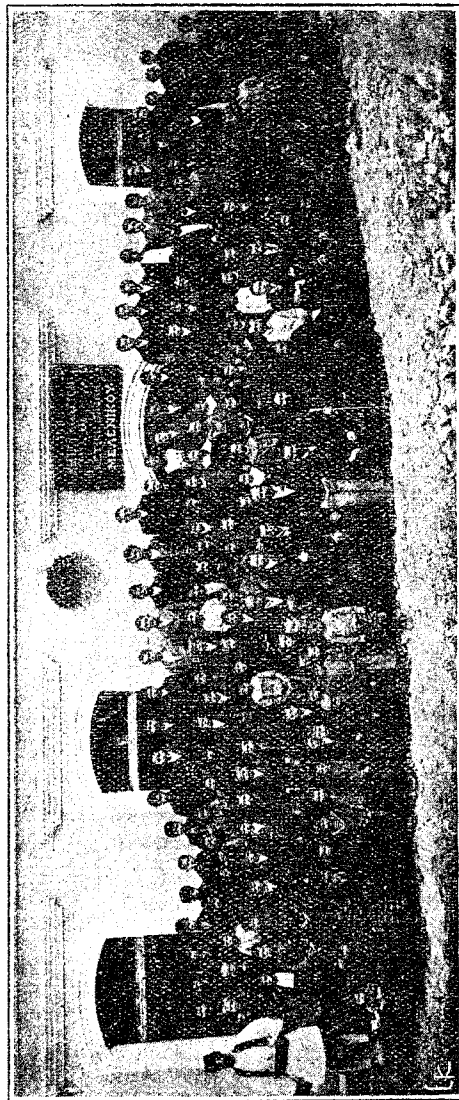
Μέγας τῆς Κοινότητος Εὐεργέτης εἶ-
ναι ὁ ἐκ Μελενίκου ἀείμνηστος Ἀναστά-
σιος Παλατίδης ἰατρός, ἐν Βιέννῃ ἀπο-
θανών, ἐκ τῶν τόκων τοῦ κληροδοτήμα-
τος τοῦ ὁποῖου ἀνερχομένων εἰς 200 λί-
ρας ἔτησίως συντηροῦνται κατὰ μέγα μέ-
ρος τὰ ἐκπαιδευτήρια, ὧν ὁ προϋπολογισμὸς εἶναι 350 λίραι.

Οἱ Μελενίκιοι, ὧν ἡ φιλομουσία τυγχάνει γνωστότατη, καί-
περὶ μάλως δυσπραγοῦντες οικονομικῶς, ἴδρυσαν ἐκ θεμελίων
ἐσχάτως μεγαλοπρεπέστατον ἀρρεναγωγεῖον, κτίριον ἀπαράμιλλον
ἐν τῇ πόλει ὑπὸ τε ἀρχιτεκτονικὴν καὶ στερεότητος ἔποψιν. Ἡ
συγκοινωνία μόνον δυστυχῶς τοῦ Μελενίκου εἶναι δύσκολος,
διότι δίωρον ἔξωθεν αὐτοῦ ἡ ὁδὸς εἶναι λίαν ἀνώμαλος καὶ δύσ-
βατος. Εὐτυχῶς κατόπιν συντόνων ἐνεργειῶν τῶν κατοίκων ἀπε-
φασίσθη ἡ δι' ἀμαξιτῆς ὁδοῦ, διακλαδώσεως τῆς μεγάλης τοιαύ-
της (Σερρῶν—Ἄνω Τζουμαγιᾶς), συνένωσις τοῦ Μελενίκου
μετὰ τῶν πέριξ πόλεων καὶ κομποπόλεων.

Οἱ Μελενίκιοι ἀσχολοῦνται περὶ τὴν καλλιέργειαν τῶν ἀμ-

1) Ἴδὲ σελ. 52 καὶ Μακεδον. Ἡμερολόγιον τοῦ 1908 σελ. 66 καὶ ἑξῆς.

πέλων· τὸ μόνον δὲ προϊόν τῆς πόλεως τῶν εἶναι ὁ οἶνος καὶ

ΤΟ ΔΙΔΑΚΤΙΚΟΝ ΠΡΟΣΩΠΙΚΟΝ ΜΕΤΑ ΤΟΥ ΕΝ ΜΕΛΕΝΙΚΩΙ ΑΡΡΕΝΑΓΩΓΕΙΟΥ

τὰ διάφορα εἶδη αὐτοῦ καὶ τὸ ἀγνὸν οἰνόπνευμα (ῥακή).

ΒΕΛΙΚΩ ΤΡΑΪΚΟΥ

Ἡ ἐκ Γραδοβορίου τοῦ Βιλαετίου Θεσσαλονίκης καταγομένη Βελικὴ Τραΐκου ἀπέθανεν ἐν Θεσσαλονικῇ τῇ 15ῃ Ἀυγούστου 1904, πληρωθεῖσα ὑπὸ τῶν Βουλγάρων ἐν τῇ πατρικῇ αὐτῆς οἰκίᾳ.

Ἡ δυστυχὴς ἐπέζησεν ἐπὶ τινὰς ἡμέρας, ὅπως ἴδῃ τὸν ἐξηκον-

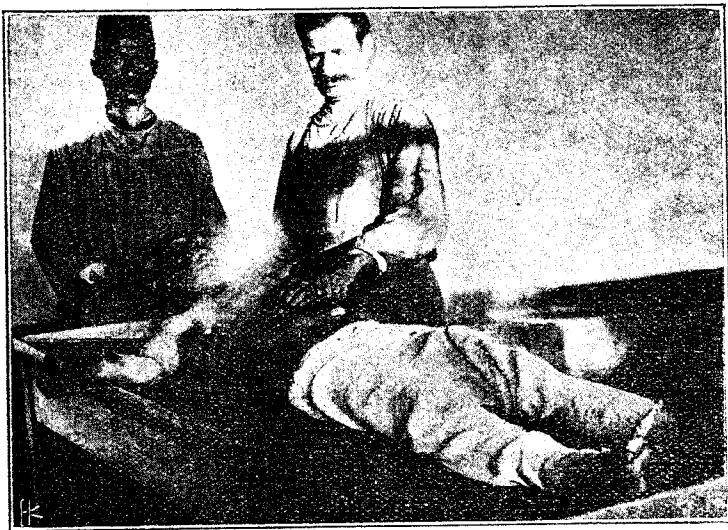
ΒΕΛΙΚΩ ΤΡΑΪΚΟΥ

ταετῇ αὐτῆς πατέρα φονευόμενον ὑπὸ τῶν Βουλγάρων, οἵτινες προηγουμένως κατεκρεοῦργησαν τοὺς δύο ἀδελφοὺς αὐτῆς Ἀναστάσιον καὶ Στέργιον καὶ κατέκασαν τὰ πτώματα αὐτῶν ἐνώπιον τοῦ τὰ λοιπὰ πνέοντος πατρὸς της. Ὡς γὰρ μὴ ἤρουν δὲ ταῦτα, ὅπως κορέσῃ τὰ ἄγρια αὐτῶν ἔνστικτα, κατέκασαν καὶ τὴν πατρικὴν αὐτῶν οἰκίαν πρὸς συμπλήρωσιν τοῦ βανδαλικῶν τῶν ἔρ-

γου. Ταῦτα δὲ πάντα διέπραξαν οἱ δειλαιοὶ, διότι ὁ εἰρημένος ἔθνομάρτυς Τράικος ἐξηκολούθει παρὰ τὰς ἀπειλὰς τῶν στεροῶς ἐμμένων εἰς τὰ πάτρια.

Ἡ Βελίκο πληρωμένη κατώρθωσε γὰρ διαφύγη τὴν προσοχὴν τῶν δημίων τῆς οικογενείας της καὶ πνέουσα τὰ λοιθία μετηνέχθη εἰς Θεσσαλονίκην. Ἡ τῆς εἰρημένης πόλεως Ἑλληνικὴ Κοινότης, ἀναλογιζομένη τὴν ἰσθρὰν ὑποχρέωσιν, ἣν εἶχε πρὸς τὸ ἀτυχὲς τοῦτο θῦμα τῆς Βουλγαρικῆς θηριωδίας, ἐκήδευσεν αὐτὴν μεγαλοπρεπῶς θαναῶσαν ἐν τῷ Ἑλλ. Νοσοκομείῳ παρὰ τὰς προσπαθείας τῶν ἰατρῶν, ὅπως σώσωσιν αὐτήν.

Α. Ν.

ΤΑΣΚΟΣ

Ὁ Τάσκος ἐκ Μοναστηρίου καταγόμενος, ἐπιστάτης τῆς παρὰ τὴν πόλιν ταύτην Μονῆς Λισολάι ἐφονεύθη ὑπὸ τῶν Βουλγάρων κατὰ τὸν ὑπ' αὐτῶν ἐμπρησμόν τῆς Μονῆς τῷ 1905.

ΠΑΡΟΙΜΙΑΙ

- Ἔπι βρέχ(ει) φαίνιτι κὲ ὄπ' χρουνίξ(ει) ἀσπριξ(ει) (1).
Γαμπρέ μ' ἄπού τ' εἶσι μύξαβους;
Εἶμι ποῦ τοῦ χειμῶνα.
Ἰγὼ τέτοχουν οἱ ξέρου κὲ ἀπ' τοῦ καλονκαιρι (2).
Κρού(ει) ἄν πόρτα ν' ἀκούσ(η) τοῦ παραθύρι (3).
Ἄσου σ' λὲν καλουχόριβι, χιρνᾶς κὲ συγκαθιξ(ει) (4).
Ποῦ καλὸ π' ἀχαμνὸ χρεζᾶζιτι μὲ σαρμάντζα ἄς τοῦ μανα-
στήρι (5).
Κάθι πέττους ἄς τὴν κουπερά τ' λαλεῖ (6).
Ἐμ γαλάτα, ἔμ μαλάτα, ἔμ τ' ἀρνὶ θηλ(υ)κό (7).
Τράντινι ἢ κουλουκούθα, στράβουσι κὲ τοῦ λιμὸ (8).
Π' ἀχειλ(ι) ἄς ἀχειλ(ι) μαθαίν' χίλ(οι) (9).
Τὸν λόκου τὸν ἰκούριβαν κὲ αὐτὸς ἔλιγνι «πᾶν, σκαπέτουσιν
τὰ πρόβατα» (10).

[Ἐκ τῆς ὑπὸ τῆς ἐν Ἀθήναις γλωσσικῆς ἐταιρείας βραβευθείσης κατὰ τὸν β' διαγωνισμόν συλλογῆς λαογραφικῆς ἕλης τῆς Σιατίστης τοῦ κ. Ἀνάστ. Γ. Λαζάρου καθηγητοῦ].

- 1) Ἐπι τῶν προφανῶν πραγμάτων.
- 2) Μύξαβους=μυξίληρης. Σκόπτει ἢ παροίμια τοὺς ἀποδίδοντας τὰ διάφορα ἐλαττώματά των εἰς τυχαία περιστατικά.
- 3) Ὁμοία τῆ «Τὰ λέει ἢ νόφ' νὰ τ' ἀκούη ἢ πιθιρά».
- 4) Ἐπι τῶν ἐξερχομένων τῶν ὀρίων τοῦ δέοντος. Συγκαθίζω=χορεύω χορόν τινα, λεγόμενον συγκαθιστόν· χιρνᾶς=ἀχιρνᾶς=ἀρχινᾶς=ἀρχιζέεις.
- 5) Σαρμάντζα=λίχνον. Μᾶς διδάσκει ἢ παροίμια νὰ εἴμεθα προνοητικοί.
- 6) Ἐκαστος πρέπει νὰ πράττη ὅ,τι δύναται.
- 7) Ἐπι τῶν ἀπλήστων ἀνθρώπων ἢ παροίμια λέγεται.
- 8) Ἐπι τῶν ὑπερφηανευομένων.
- 9) Πρέπει εἰς τινὰς περιστάσεις νὰ εἴμεθα ἐγέμυθοι.
- 10) Ἐπι τῶν μὴ δυναμένων νὰ λησμονήσωσι τὰς παλαιὰς ἐξεις.

ΘΕΟΔΩΡΟΣ ΑΣΚΗΤΗΣ

ἐκ Σμύρνης καταγόμενος, διερμηνεὺς τοῦ ἐν Θεσσαλονίκη Γενικ. Προξενείου τῆς Ἑλλάδος ἐδολοφονήθη αὐτόθι ὑπὸ Βουλγάρων κατὰ Φεβρουάριον τοῦ 1908

Ὁ ἐν Θεσσαλονίκη Ἐθνικὸς Σύνδεσμος, μέλλων νὰ τελέσῃ τῇ 7 Ἰουνίου 1909 ἐν τῷ Παπαφείῳ Ὁρφανοτροφείῳ ἑορτὴν ὑπὲρ ἐθνικοῦ σκοποῦ, μετεκαλέσατο ἐξ Ἀθηνῶν διὰ τοῦ Παμμακεδονικοῦ Συλλόγου τὸν δαφνοστεφῆ ποιητὴν κ. Γ. Στρατήγην, ὅστις κατὰ τὴν εἰρημένην ἡμέραν ἀπήγγειλε πλὴν ἄλλων ποιημάτων του καὶ τὸν ἑξῆς

ΧΑΙΡΕΤΙΣΜΟΝ ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΝ

Σὲ χαιρετῶ, τρισέβδοξοι τῶν Μακεδόνων χώρα,
Πρώτη κοιτίδα τῶν Θεῶν, τῶν ἡμιθέων πατρίς,
Κι' ἂν πρώτη ἐπάτησα φορὰ ἔς τὰ χόματα Σου τώρα,
Μὰ ἔς τὰ ὄνειρά μου ἀπὸ παιδί Σὲ βλέπω ὄλημερίς!

Τοῦ στοιχειωμένου βασιληᾶ ἑπερήφανη Ἀμαζόνα,
Ἄπ' τὴ μεγάλη Μάννα μας Σοῦ φέρνω ἓνα ἄσπασμό
Βρεγμένο μὲ τὸ δάκρυ της, κι' ἀπὸ τὸν Παρθενῶνα
Πρὸς τὸ θεόκτιστ' Ὀλυμπο βαθὺ χαιρετισμό.

Ὅταν μὲ δάκρυα ἐρράντιζα τὴν ἐθνική μου λύρα
Καὶ τοὺς καῦμούς Σου ἐτόνιζα σὲ θλιβερὸ σκοπὸ,
Ποιὰ τότε νὰ μοῦ τῶλεγε, ποιὰ εὐτυχημένη Μοῖρα
Πῶς θάρθω τὰ τραγούδια μου κ' ἐδῶ νὰ Σοῦ τὰ ἴπῳ;

Ποιὸς τάχα νὰ μοῦ τῶλεγε πῶς θὲ νάρθῃ μιὰ ἡμέρα
Ποῦ σὲ παλάτι θὲ νὰ ἴδῳ τὰ ἔρμα Σου ὄρφανα
Καὶ τὴν φωνὴ μου θλιβερὴ θὰ στείλω ἔς τὸν αἰθέρα,
Ὅπου τὴν φέρει ἀντίλαλος σὲ κάμπους, σὲ βουνά;

Ποιὸς τάχα νὰ τὸ πιστεῦε πῶς θὰ γενῇ τὸ θάμα,
Νὰ ἴδῳ χιλιάδες ἀδελφούς ὀλόγυρά μου ἐδῶ,
Νὰ σμίξουνε τοὺς πόθους των μὲ τοὺς δικούς μου ἀντάμα,
Κ' ἐλεύτερος μὲ σύνταγμα τοὺς σκλάβους μου νὰ ἴδῳ;

Ποιὸς νᾶλεγε πῶς θ' ἄβλεπα ἔς τὰ χεῖλη σου κλεισμένο,
Ἐὰν τίγρι μέσα ἔς τὸ κλουβί, τὸ μαῦρο τὸ Φονῆ
Καὶ τὸ παλῆ τὸ σύστημα μαζί του γκρεμισμένο
Ἄπὸ τὴ φιλελεύθερη νεώτερη γενεά;

Τοῦ στοιχειωμένου βασιληᾶ, πολὺπαθη Ἀμαζόνα,
Ἄπ' τὴ μεγάλη Μάννα μας Σοῦ φέρνω ἓνα ἄσπασμό
Βρεγμένο μὲ τὸ δάκρυ της, κι' ἀπὸ τὸν Παρθενῶνα
Πρὸς τὸ θεόκτιστ' Ὀλυμπο βαθὺ χαιρετισμό!

Θεσσαλονίκη

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΣΤΡΑΤΗΓΗΣ

ΕΓΓΡΑΦΟΝ ΙΣΤΟΡΙΚΟΝ

αΦανερόνμεν ἡμεῖς οἱ ὑποκάτωθεν ὑποΓεΓραμμένοι καπετανὶ τοῦ Ὀλύμπου ὅτι καθὼς προστάζει μας ὁ ἀγὼν καὶ ἐμιλήσαμεν διὰ τὸ πάρημον τοῦ παιδιοῦ τοῦ κυρ ἀναστάση (σημ. ὁ Ἄναστασης ἦτο ἐπὶ τῶν ἀπορρήτων τοῦ Ἄλῃ Πασσᾶ κατὰ τὰ εἰς χεῖρας τοῦ ἱατροῦ Λάζου ἔγγραφα) λοιπὸν μὲ τὸ νὰ μὴν ἐγνωρίζουμεν καταλεπτὸς τὴν ὑπόθεσιν διὰ τοῦτο καὶ ἀπεφασίσαμεν ὅλοι ἁμογνώμως ὅπως δῆποτε ν' ἀπολυθῇ τὸ παιδί διὰ νὰ κλύσῃ αὐτὸς ὁ μαντὴς ἰδὲ καὶ δὲν ἀπολυθῇ κατὰ τὴν ἀπόφασίν μας, καὶ τέλος ἐγνωρίζουμεν ὅποιος τὸ ἔχει, τὸ ἔχει τὸ παιδί, ὅποιος θὰ φυλάττῃ αὐτὸ τὸ μπουλουκι ὅλοι ἁμογνώμως νὰ κατατρέχωμεν ἐκεῖνον καὶ νὰ τὸν ἀφανίσωμεν ἀπὸ τὸ πρόσωπον τῆς γῆς διὰ τοῦτο κάμνομεν κοινὸν γράμμα καὶ ὑποφαινόμεθα ὅλοι τῇ α'. Ἰουλίου 1829 ἔνεκα πρὸς τοῦτοις ἐσυμφωνήσαμεν ἀπὸ τὰ σήμερον καὶ εἰς τὸ ἔξῃς νὰ λύσῃν αἱ παλαιαὶ καταχρήσεις ἀπὸ ἀναμεταξύ μας τόσον ἀπὸ σκλάβους ὅσον καὶ ἀπὸ πράματα λοιπὸν ὅποιος φερθῇ διαφορετικὰ νὰ παιδίσθῃται! τὸ κοινὸν Γράμμαμας διορίζουμεν νὰ φυλαχθῇ εἰς τὸ χεῖρ τοῦ Κ. δήμου Λαζόπλου διὰ ἀσφάλειαν».

Τὸ ἀνωτέρω ἔγγραφο ἐυρισκόμενον ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ τοῦ ἱατροῦ κ. Ἰ. Λάζου καὶ μαρτυροῦν τὸν ἱπποτισμὸν καὶ τὴν ἁμοφροσύνην τῶν ἀνδρῶν τῶν ἀρματωλικῶν χρόνων εἰς ζήτημα, ἀφορῶν τὴν τιμὴν τοῦ ἀρματωλικῆς Σώματος, εἶχε παραδοθῆ ὑπὸ τῶν ἀρματωλῶν, συνελθόντων ἵνα ἀποφασίσωσι περὶ τῆς ἐνδιαλαμβανόμενης ὑποθέσεως, εἰς τὸν Δῆμον Λιῶλιου Λάζου, υἱὸν τοῦ ἐν Κωνσταντινουπόλει ἀπαγχονισθέντος ἐν μέσῳ τῶν δύο ἐπ' ἀδελφῆ ἀνεψιῶν του τῷ 1818 καὶ πατρὸς τοῦ κ. Ι. Λάζου, ἀρχηγοῦ δὲ τοῦ ἀρματωλικῆς Παλάτι Κόλι, ἔνθα τὰ περιώνυμα Στενὰ τῆς Μονῆς Πέτρας.

Τὸ ἔγγραφο φέρει τὰς ὑπογραφὰς τοῦ Διαμαντῆ Νικολάου, γαμβροῦ τῶν Λαζαίων, χιλιάρχου καὶ γεροϋσιαστοῦ, ἐπικληθέντος Ὀλυμπίου, μὲ σφραγίδα εἰκονίζουσαν τὴν περιστερὰν τοῦ Γεωρ-

γίου Σύρου, ἀρματωλοῦ Βερροίας, τοῦ Δήμου Λάζου, Θανάση Μπζιότα καὶ Ἄναγνώστου Μπζιότα, ἀδελφῶν ἀρματωλῶν Σερβίων, τοῦ Παναγιώτου Τζιόρα, ἀρματωλοῦ Ἐλασσῶνος καὶ υἱοῦ τοῦ Νικοτσάρα, τοῦ Πούλιου Ταμπάκη ἀρματωλοῦ, τοῦ Γιάννη Δερβέκα, Δήμου Τζαχείλα ἀρματωλοῦ τῆς πατρίδος του Ραφάνης, καὶ τοῦ Μιχάλη Πιτσιάβα, ἀρματωλοῦ Λιτοχώρου.

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΛΙΑΠΗΣ

Ὁ Γεώργιος Μιναδάκης ἢ Λιάπης ἐγεννήθη ἐν Ἀμπελακίῳ Ρεθύμνης (Κρήτης) ἐν νεορᾷ ἡλικίᾳ ἔλαβε μέρος εἰς τὰς ἐπαναστάσεις τῶν Κρητῶν τοῦ 1896 καὶ 1897 καὶ διεκρίθη ἐπὶ γενναιότητι. Ἐξῆλθεν εἰς Μακεδονίαν ὑπὸ τὸν ἀρχηγὸν Γ. Βάρδα τὸν Νοέμβριον τοῦ 1904, ὅθεν ἔνεκα σοβαρᾶς ἀσθενείας ἐπέστρεψεν εἰς Ἑλλάδα τὸν Ἀπρίλιον τοῦ 1905, ἀναρρώσας δὲ ἐξῆλθεν ὡς ὄπλαρχηγὸς ὑπὸ τὸν Ἀρχηγὸν Π. Βέργαν τὸν Ἰούνιον τοῦ ἰδ. ἔ. Ἐπιστρέψας δὲ πάλιν εἰς Ἑλλάδα, ἐξῆλθε τὸν 7βριον τοῦ 1905 ἐπὶ κεφαλῆς 15 ἀνδρῶν, καὶ ἐφονεύθη πολεμῶν γενναίως μετὰ τοῦ Τουρκικοῦ στρατοῦ παρὰ τὸ Λέχοβον μετὰ 7 ἀνδρῶν του, τῶν ἄλλων συλληφθέντων, καὶ ἐλαχίστων διασωθέντων.

Γενναῖος, ὠκύπους, σώφρων καὶ πειθαρχικός. Τύπος ἀγνοῦ πολεμιστοῦ καὶ πατριώτου.

Γ. Τ.

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΛΙΑΠΗΣ

ΠΙΝΑΞ ΤΩΝ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

	Σελίς
Ἀφιέρωσις.....	3
Διοικητικὸν Συμβούλιον.....	4
Πρόλογος.....	5
Κινητὰ ἑορταί. Φάσεις τῆς Σελήνης. Ἐκλείψεις κατὰ τὸ ἔτος 1910.....	6
Μηρολόγιον.....	7
Ὁ Βαρῶνος Κ. Μπέλλιος μετὰ εἰκόνας ὑπὸ Ἰ. Δελλίου.....	19
Περὶ τοῦ θεοῦ μύρου τοῦ ἁγίου Δημητρίου ὑπὸ Δ.Ι.Ο..	37
Δημήτριος Βικέλας μετὰ εἰκόνας ὑπὸ Α. Μ. Ἀνδρεάδου.....	40
Περὶ τοῦ ἑλληνισμοῦ τῶν Μακεδόνων ὑπὸ Γ. Χατζιδάκι..	46
Ἐπιτομὴ τῶν Μακεδόνων ὑπὸ Γ. Κελεπούρη.....	51
Φαιναὶ ἱστορικαὶ σελίδες Σερρῶν καὶ Μελενίου ὑπὸ Χρονογράφου.....	52
Παροιμίαι ὑπὸ Ἀναστ. Γ. Λαζάρου.....	62
Ὁ ὄπλαρχηγὸς Ἡλίας Φαρμάκης.....	63
Ἡ Μηλόβιστα μετὰ εἰκόνας ὑπὸ Ι. Χριστίδου.....	65
Ἐπιτομὴ ἐν Μακεδονίᾳ ὑπὸ Α. F. Abbot κατὰ μετάφρασιν Ζήση Μ. Κοτιώνη.....	68
Α' κατὰ τὸν τοκετόν.....	75
Β' κατὰ τὴν βάπτισιν.....	83
Τὸ ποτήρι τοῦ Κρούμμ, ποίημα ὑπὸ Ι. Πολέμη.....	83
Αἱ ἐν ἔτει 1895 καὶ 1908 ἐν Μοναστηρίῳ ἰδρυθεῖσαι Ἑλληνικαὶ Λέσχαι ὑπὸ Κλείτου.....	85
Μία Κηδεῖα ἐν Μοναστηρίῳ ὑπὸ Περγίκα Γρανικοῦ.....	89
Πέτρος Χρήστου μετὰ εἰκόνας ὑπὸ Γ. Μόδη.....	94
Ἀποφθέγματα Πλουτάρχου.....	97
Μητρούσης μετὰ εἰκόνας ὑπὸ Αἰμιλίου Ἐλευθεριάδου.....	98
«Μητρούσης » ποίημα ὑπὸ.....»	101
Ἀπόφθεγμα Πλουτάρχου.....	111
Ἕννομα τοῦ Παύλου Μελά ὑπὸ Ἀστερίου.....	112
Ἡ Μάχη τῆς Ὀσνιτσάνης ὑπὸ Γ. Π. Π.....	113
Θεόδωρος Ν. Δούμπας ὑπὸ Ἰ. Τσιικοπούλου.....	123
Χρούπιστα μετὰ εἰκόνας ὑπὸ Δ. Κ. Ρούφου.....	130
Ἀποφθέγματα Πλουτάρχου.....	137

	Σελίς
Μακεδονικὸς Ὕμνος ὑπὸ Ἀστερίου.....	138
Σιὰτιστα μετὰ πολλῶν εἰκόνων ὑπὸ Α. Γ. Λαζάρου.....	139
Κόρης πονηρία.....	154
Ἀποφθέγματα Πλουτάρχου.....	154
Σχολεῖα Ἀλλοφύλων ἐν Θεσσαλονίκῃ ὑπὸ Π. Κοντογιάννη.....	155
Ἡ Μονὴ τοῦ ὁσίου Ναοῦ μετὰ εἰκόνας ὑπὸ Ἀρμ.....	184
Παροιμίαι Μακεδονικαὶ.....	189
Τὸ Νταούτ-Μπαλί κτλ. ὑπὸ Π. Παπαγεωργίου.....	190
Ἀποφθέγματα ἐκ τοῦ Πλουτάρχου.....	193
Λαογραφικὴ ὕλη ἐκ Σιατίστης τῆς Μακεδονίας.....	204
Ἡ ἀρχαία Πέλλα κατὰ Λίβιον ὑπὸ Δ. Ι. Ο.....	205
Δελτίον πολιτικῶν ἐγκλημάτων.....	213
Δεμιρ Ἰσάριον ὑπὸ Γ. Στιβαροῦ.....	216
Ἀπόφθεγμα ἐκ τοῦ Πλουτάρχου.....	217
Ῥέσνα ὑπὸ Κ. Ἀνδρεάδου.....	220
Ἀποφθέγματα ἐκ τοῦ Πλουτάρχου.....	221
Παραμῦθι ὑπὸ Ἀθαν. Ἰωαννίδου.....	229
Μακεδονικὸ ὑπὸ Κ. Σ. Γούναρη.....	230
Ὁ Βάλτος τῶν Γενιτσῶν ὑπὸ Κ. Σ. Γούναρη.....	233
Περιστερίον ὑπὸ Γ. Κίτσα μετὰ εἰκόνων.....	238
Ἀποφθέγματα ἐκ τοῦ Πλουτάρχου.....	239
Μεγάροβον μετὰ πολλῶν εἰκόνων ὑπὸ Γ. Κίτσα.....	251
Βουλγ. θύματα ἐν Γευγελῇ μετ' εἰκόνων ὑπὸ Ἀστερίου.....	254
Παροιμίαι.....	255
Ὁ τελευταῖος βασιλεὺς τῆς Μακεδονίας ὑπὸ Δ.Ι. Ὀλυμπίου.....	266
Τινὰ περὶ τῆς οἰκογενείας τοῦ Ρήγα τοῦ Φεραίου ὑπὸ Δ. Φεραίου.....	269
Φίλιπ. Καπετανόπουλος μετὰ εἰκόνας ὑπὸ Ἀ. Νικολαΐδου.....	272
Ἐπιστολαὶ Π. Μελά πρὸς τὴν σύζυγόν του.....	275
Ἀπόφθεγμα ἐκ τοῦ Πλουτάρχου.....	276
Περὶ Ἀλεξάνδρου τοῦ Φιλέλληρος ὑπὸ Ἀθ. Ἰωαννίδου.....	282
Ἀποφθέγματα ἐκ τοῦ Πλουτάρχου.....	283
Γρηγόριος Παπαδόπουλος μετὰ εἰκόνας ὑπὸ Δ. Στεφάνου.....	297
Κρίσις περὶ τοῦ Γρ. Παπαδοπούλου ὑπὸ Ι. Δ.....	298
Ἀστεῖρευτο Δάκρυ, ποίημα ὑπὸ Ἀρσ. Παπαδοπούλου.....	299
Παροιμίαι.....	300
Ἀλεξάνδρου τοῦ Μεγάλου παιδικὴ ἡλικία μετὰ εἰκόνων ὑπὸ Χαρίση Πουλίου.....	300

Ελλάς
1914

Ελλάς
Επιμ. Γεωργιάδου
Επιμ. Βασιλάκου

Επιμ. Βασιλάκου
Επιμ. Βασιλάκου

Ἀποφθέγματα Πλουτάρχου.....	311
Περιγραφή Τσατάλης μετὰ εἰκόνων ὑπὸ Ι. Π.....	312
Ἐλάχιστα περὶ Ν. Νικολέου μετὰ εἰκόνος ὑπὸ Χ. Π.....	316
Κωμικὸ μοιρολόγι ὑπὸ Ἀστερίου.....	317
Ἀνθεμοῦς ὑπὸ Ἡλία Δ. Γεωργιάδου δ. φ.....	318
Ἐπὶ τὸν Καπετὰν Φαριμάκη, ποίημα ὑπὸ Γ. Κελεπούρη..	323
Στάρτσοβον μετὰ εἰκόνος ὑπὸ Π. Δ.....	324
Μελένικον μετὰ εἰκόνων ὑπὸ Π. Δ.....	325
Βελίκω Τράϊκου μετὰ εἰκόνος ὑπὸ Α. Ν.....	327
Τάσικος μετ' εἰκόνος.....	328
Παροιμίαι.....	329
Θ. Ἀσκητῆς μετ' εἰκόνος.....	330
Χαιρετισμὸς πρὸς τὴν Μακεδονίαν ὑπὸ Γ. Στρατήγη...	331
Ἐγγραφοὶ ἱστορικῶν.....	332
Καπετὰν Λιάπης μετ' εἰκόνος ὑπὸ Γ. Τ.....	333

ΕΙΚΟΝΕΣ ΑΣΧΕΤΟΙ ΠΡΟΣ ΤΟ ΚΕΙΜΕΝΟΝ

Μελένικον.....	23	Κλωστήριον ἐν Ἐδέσῃ.....	181
Κλεισούρα.....	27	Ἄγρις καὶ ἡ Λυχνίτις λίμνη.....	186
Ἡ ἐν Κοζάνῃ ὁδὸς Μοναστηρίου.....	31	Ὁ Π. Παπαγεωργίου.....	193
Μελένικον.....	59	Ἡ Στρούγα.....	197
Ἡμερομηνία καὶ ἀστ. Σχολή.....	61	Μονὴ Εἰκοσιφοινίσσης.....	201
Μελένικον.....	61	Ἡ Μονὴ τῶν Βλατέων.....	207
Νιζόπολις.....	71	Γυμναστικὴ ἐν Δεξιάτῳ.....	211
Τύποι Νιζοπόλεως.....	77	Μονὴ Προδρομῶν παρὰ τὴν Μο- σχόπολιν.....	215
Παγετ. πάχη ἐν Μοναστηρίῳ.....	84	Μονὴ δαίου Ναούμ.....	219
Γενικὴ ἀπομνημ. Νιζοπόλεως.....	93	Πισοδέριον.....	223
Βελεσσά.....	112	Ἀγορὰ Κορυθαῶς.....	227
Γρεβενά.....	122	Βέρροια (Βυζαντινὸς πύργος).....	230
Οἰκία Κ. Δελζῆ ἐν Κοζάνῃ κτλ.....	129	Ὁ ἥρωας Γ. Μακρῆς.....	249
Ἐλασσόν.....	138	Ἐπιμνημόσυνος τελετὴ τοῦ εὐεργέτου Δημητρίου.....	259
Ἑλλήν. οἰκοτροφεῖον θηλέων ἐν Θεσσαλονίκῃ.....	157	Τελετὴ Ἀγιασμοῦ ἐν Βερροίᾳ.....	263
Ἑλλήν. Γυμνάσιον ἐν Θεσσα- λονίκῃ.....	161	Κρούσοβον.....	267
Ἑλλήν. Ὑποδασκαλεῖον ἐν Θεσσαλονίκῃ.....	165	Θ. Μόδης.....	271
Διδακτικὸν προσωπικὸν κτλ.....	169	Ὁδὸς κοινοπόλεως Γευγελῆς.....	277
Διδακτικὸν προσωπικὸν κτλ.....	173	Μαθηταὶ τῆς ἐν Γευγελῇ Σχο- λῆς γυμναζόμενοι.....	281
Ἑλληνικὸν κεντρικὸν Νηπια- γωγεῖον Μοναστηρίου.....	177	Κορυθαῶς.....	287

Δύο χιμαῖται μοχλοῦσα ἐδῶ
τῆ γῆ ἢ σφαιρεῖ.

Καὶ τῶν δύο οἱ εἰῶνες σὲ κρη-
τους, μπίρει.

Μαθητῆς Ἀριστοτέλους ἐκδύσει
τὸν Μαιουδῶνα.

Ὁ ἄγιος ἄνδρος εἰσηγήσεν κρη-
τῆ ἐν Βαυβυλώναι.

Διατίθει εἶμα τόσο... εἰς τὰς
φρίδας τὸν ρένιδα.

Καὶ τοῦ Ταινίστου εἰς τὴν
Αυρῶριαν καιφρίδα.

Ὅς εἰς μίαν μόνον ὕψαν τὴν
γῆν κούρει τὴν γῆν χείρας εἰς
τοῦ Βαυβυλῶ τὴν χείραν.